

שבוע פרשת שלח - באה"ק

(04 - 10 June 2023)

ט"ו - כ"א סיון תשפ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתֵּיכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את
עיני הישבי בשמים: ב הנה כעיני
עבדים אל יד אדוניהם כעיני
שפחה אל יד גברתה בן עינינו אל
וי אלהינו עד שיחננו: ג חננו וי חננו
כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה לה
נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית וי גלך:
ב עמדות, היו רגלינו בשערך ירושלים: ג ירושלים
הבנויה בעיר, שחברה לה יחדו: ד ששם עלו שבטים
שבטייה עדות לישראל להדות, לשם וי: ה כי שמה,
ישבו כסאות למשפט כסאות, לבית דוד: ו שאלו,
שלום ירושלים ישליו אהבך: ז יהי שלום בחילך
שלוח, בארמנותיך: ח למען, אחי ורעי אדברה נא
שלום בך ט למען, ביתי וי אלהינו אבקשה טוב לך:

אגרות קודש

בי"ה, כ' סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

נתקבלו מכתביו מה' וי"ד סיון עם המצורפים אליהם.

ב) הר"ד דל"ג בעומר, לכאורה כדאי להדפיסה בהקדם ביותר ולהפיצה בין התי השייכים לזה. כי אף שהמדובר שם הוא בנוגע לימי הספירה וחה"ש, אבל המוסר השכל מזה נוגע לכל השנה כולה כמובן. ובפרט שגם הרה"ח מהר"מ שי' ליפסקר תובע איזה דברי התעוררות בשביל התלמידים, ואפשר שכדאי שידפיסו מספר טופסים מזה על נייר מיוחד ובכריכה מיוחדת שתנתן בתור פרס לאלו התי' המצטיינים נוסף על הנדפס באופן הרגיל שיפיצו באופנים הרגילים...

ד) מ"ש אודות פנימיות העניינים והדרכת התלמידים, הנה אל יפול ח"ו ברוחו, כי אי אפשר לשער הנעשה בלב פנימה של בן ובת ישראל, ואף שלפעמים נדמה שיגיעה ועמל רב מביאים פירות מועטים, אי אפשר לדעת מה שיהי' בעתיד הקרוב ומי יאמר בעתיד הרחוק. ומובן שאי אפשר לדעת כלל מה שמנעו בעניינים דסו"מ ע"י חינוך והדרכה זו. והאריכות בזה אך למותר. ובפרט שבדורנו זה ראו בזה נפלאות גם בעיני בשר במוחש, איך שע"י גרעין קטן אחד שזרעו, נצמח מזה עניינים גדולים ונפלאים, ובהסתכלות המתאימה הנה **בודאי** בין מושפעיו יראה כזה...

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בענייני הכלל ובענייני הפרטים.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 236..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
238..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
241..... לקוטי תורה.....

אדמו"ר האמצעי

- 246..... תורת חיים.....

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 247..... דרך מצוותיך.....

אדמו"ר מוהר"ש

- 248..... תורת שמואל תרל"ג.....

אדמו"ר מוהרש"ב

- 249..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.....

אדמו"ר מוהרי"צ

- 250..... ספר המאמרים - תרפ"ט.....
251..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.....
253..... אגרת קודש מהרבי הרי"ץ לבתו הרבנית חיה מושקא..
256..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.....

הוספות

- 35..... ילקוט לוי יצחק על התורה
36..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
196..... נביאים וכתובים.....
207..... עין יעקב - מסכת ברכות
258..... נקודה משיחת קודש מעובדת
259..... חומש לקריאה בציבור.....
267..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
268..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ג
270..... לוח זמנים.....
271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ג',
שבת פרשת שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז ה'תשי"ב..... 5

התוועדויות

- שיחת יום ג' פ' שלח, כ"ד סיון, ה'תשי"ב..... 15
שיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשי"ב..... 16
שיחת יום ה' פ' שלח, כ"ו סיון, ה'תשכ"ט..... 23

לקוטי שיחות

- שלח, כרך יח, ה..... 26
שלח, כרך כג, א..... 32

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 37..... חומש יומי - פרשת שלח
61..... לוח לתהלים היומי
62..... תניא יומי
72..... לוח 'היום יום'.....

רמב"ם

- 75..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
79..... שלושה פרקים ליום
169..... פרק אחד ליום
194..... ספר המצוות.....

לימוד מוחולק לפי ימים

- 198..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת יומא
208..... גמרא עם ביאור - מסכת גיטין
238..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.....

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בתורה בפרשת השבוע, פרשת שלח, הקרוש ברוך הוא מצווה את בני
2 ישראל:
- 3 **כִּי תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם גּוֹ'** כאשר תבואו אל הארץ שבה
4 תשבו, ארץ ישראל וְעִשְׂיֹתֶם אִשָּׁה תִּקְרְבוּ קִרְבַּנֹּת הָעוֹלָם בְּאֵשׁ לַהוֹי'¹
- 5 (וּבְפִירוּשׁ רַש"י, שְׂאִין זֶה
6 צִיּוּי, שֵׂאִין כּוּונַת הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ
7 צִיּוּי לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת אֲלָא כּוּונַת
8 הַכְּתוּב הִיא כְּשֶׁתֵּבֹאוּ שָׁם לְאֶרֶץ
9 יִשְׂרָאֵל וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם
10 לְעִשְׂוֹתֶם אִשָּׁה לְה', אֲזַי)²
11 וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב גּוֹ'¹, הַמְּבִיא
12 אֶת הַקִּרְבֵּן יָבִיא מִלְּבַד הַקִּרְבֵּן עֲצֻמוֹ,
13 גַּם יֵין לְסוֹךְ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ שְׂדֵהוּ
14 הַחַיִּיב דְּנִסְכִּים, וְהִינּוּ,
15 שֶׁהַצִּיּוּי הוּא לֹא עַל הַקִּרְבַּת
16 הַקִּרְבָּנוֹת עֲצֻמָּה אֲלָא עַל הַנִּסְכִּים,
17 שֶׁכֹּאֲשֶׁר מִקְרִיבִים קִרְבָּן,
18 חוֹבָה לְהַבִּיא גַם נִסְכִּים שֶׁל יֵין.
19 וְחַיִּיב הַנִּסְכִּים עִם הַקִּרְבָּנוֹת הוּא
20 דְּוָקָא כִּי תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ
21 מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, הִינּוּ לְאַחַר הַכְּנִיסָה
22 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מָה שְׂאִין בְּן לְגַבֵּי
23 הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁהַקִּרְבֵּנוֹת בְּמִדְבָּר,
24 כְּפִרְטֵי הַדְּעוֹת בְּזָה², בְּדִרְשׁוֹת
25 חו"ל וּבִגְמָרָא אִם בְּמִדְבָּר לֹא
26 נִצְטוּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִסְכִּים כָּלֵל,
27 אוֹ שְׂלֹא הָיָה חַיִּיב לְהַבִּיא
28 הַנִּסְכִּים יַחַד עִם הַקִּרְבָּן, אוֹ
29 שְׁחִיּוּב הַנִּסְכִּים הָיָה רַק
30 בְּקִרְבָּן תְּמִיד וְלֹא בְּשֵׂאֵר
31 קִרְבָּנוֹת, אוֹ שְׁחִיּוּב הַנִּסְכִּים
32 הָיָה רַק בְּקִרְבָּנוֹת צִיּוּר וְלֹא
33 בְּקִרְבָּנוֹת יַחֲדִיד. וְהִינּוּ,
34 שְׁחִיּוּב הַנִּסְכִּים כָּלֵל הַקִּרְבָּנוֹת
35 לְלֹא יוֹצֵא מִן הַכָּלֵל, לֹא רַק בְּקִרְבָּן
- תמיד אלא גם בשאר הקרבנות ולא רק בקרבנות ציבור אלא גם בקרבנות יחיד
הוא בארץ ישראל דוקא, ולאחר ירושה וירושא וישבה דוקא,
היינו לא מיד עם הכניסה לארץ ישראל אלא לאחר שבני ישראל סימו את
ירושא הארץ מידי העמים וההתיישבות בה שְׁהִירֵי לֹא נֶאֱמַר כִּי תֵבֹאוּ
אֶל הָאֶרֶץ סֵתָם, אֲלָא נֶאֱמַר כִּי
תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם
דְּוָקָא וּמִכָּאֵן שְׁחִיּוּב הַנִּסְכִּים עִם
הַקִּרְבָּנוֹת הוּא רַק לְאַחַר סִיּוּם
הַהִתְיַשְׁבוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ.
וְצִרִיף לְהַבִּין, מֵהִי הַשְׂיִיכוּת
שֶׁל עֲנִיָּן הַנִּסְכִּים הַבָּאִים עִם
הַקִּרְבָּנוֹת לְאֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם
דְּוָקָא וְלֹא רַק לְאֶרֶץ כָּלֵל, שֶׁלֹּכֵן
חַיִּיב הַנִּסְכִּים מִתְחִיל רַק לְאַחַר
הַהִתְיַשְׁבוּת בְּאֶרֶץ?
ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
תְּחִילָה בִּיאור הַהִפְרָשׁ הַהַבְדֵּל
בֵּין קִרְבָּנוֹת הַקִּרְבָּנוֹת עֲצֻמָּה
לְנִסְכִּים³ הַבָּאִים עִם הַקִּרְבָּנוֹת
(הִינּוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין שְׂנֵי
הָעֲנִיָּנִים שֶׁבְּקִרְבָּנוֹת גּוֹפָא
עֲצֻמָּה, הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁבָּהֶם
וְהַנִּסְכִּים שֶׁבָּהֶם שְׁבַע עֶשְׂרֵים
הַנִּסְכִּים הֵם חֵלֶק מֵהַקִּרְבָּנוֹת), שְׂעַל
כִּי זֶה לְאוֹר בִּיאור הַהַבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי
הַדְּבָרִים יוֹבֵן הַטַּעַם, לְפִי פְּנִימִיּוֹת
הָעֲנִיָּנִים, לִכֵּן שְׂעַנֵּן הַנִּסְכִּים
שְׂיִיף לְאֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֶרֶץ
כִּי תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם דְּוָקָא. וְצִרִיף לְהַבִּין, מֵהִי הַשְׂיִיכוּת שֶׁל עֲנִיָּן
הַנִּסְכִּים לְאֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם דְּוָקָא.
- ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה הַהִפְרָשׁ בֵּין קִרְבָּנוֹת לְנִסְכִּים³ (הִינּוּ
הַהִפְרָשׁ בֵּין שְׂנֵי הָעֲנִיָּנִים שֶׁבְּקִרְבָּנוֹת גּוֹפָא, הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁבָּהֶם
וְהַנִּסְכִּים שֶׁבָּהֶם), שְׂעַל כִּי יוֹבֵן שְׂעַנֵּן הַנִּסְכִּים שְׂיִיף לְאֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם

(1) שלח טו, ב ואילך. (2) ספרי עה"פ. זבחים קיא, ב. קידושין לו, ב. (3) בהבא לקמן – ראה לקו"ת פרשתנו מ, סע"א ואילך. מא, ג ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן על מאמרי רז"ל ע' כח ואילך. אוה"ת פרשתנו ח"ו ע' א'תשצב ואילך. אוה"ת על מארז"ל ע' ג ואילך. מאמרי אדמו"ר הצ"צ תרט"ו ע' קסג ואילך. ע' רעג ואילך. ד"ה להבין ענין הנסכים תשמ"ג. תשמ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ישראל, לאחר שבני ישראל התיישבו בה **דְּוָקָא**, כפי שממשיך ומבאר.

2 **וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהִגָּה, עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת נִקְרָא בתורה בְּשֵׁם אֵשׁ,**

3 **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב עַל הַקְּרַבְנוֹת וְעֵשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' (אֵשָׁה לְשׁוֹן**

4 **אֵשׁ⁴), וּכְתִיב⁵ וגם במקום אחר כתוב, לגבי קרבן התמיד, אֵת קְרַבְנֵי**

5 **לְחֲמֵי לְאִשִּׁי, וְעֲנִין התכונה של**

6 **הָאֵשׁ הוּא שְׁטַבְעוֹ לְעֵלוֹת דְּוָקָא. וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהִגָּה, עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת נִקְרָא**

7 **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. וְכִידוּעַ בְּשֵׁם אֵשׁ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וְעֵשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' (אֵשָׁה**

8 **שְׁזָהוּ הַחִילּוֹק הַהַבְדֵּל בֵּין יְסוֹד לְשׁוֹן אֵשׁ⁴), וּכְתִיב⁵ אֵת קְרַבְנֵי לְחֲמֵי לְאִשִּׁי,**

9 **הָאֵשׁ לְשֶׁאֶר הַיְסוּדוֹת⁶ שְׁמַחם**

10 **נְבֵרָא הַעוֹלָם שְׁהֵם מֵיִם, רוּחַ וְעַפְרָ,**

11 **דְּמִיִּם וְעַפְרָ טַבְעֵם בִּירִידָה**

12 **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְהָרוּחַ אֶף שְׁאִין**

13 **טַבְעָה בִּירִידָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה,**

14 **מִכָּל מְקוֹם, גַּם טַבְעַת הָעֲלִיָּה**

15 **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה אִין בְּה' בְּרוּחַ,**

16 **וְאֵילוֹ טַבְעַת הָאֵשׁ הוּא לְעֵלוֹת**

17 **לְמַעְלָה. וְהִינּוּ, שְׁעֲנִין**

18 **הָעֲלִיָּה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה כְּמוֹ**

19 **שְׁנַמְצָא בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים הָרִי**

20 **זֶה בִּיְסוֹד הָאֵשׁ דְּוָקָא וְלֹא מִצּוֹ**

21 **בְּחֻלְקִים אַחֲרֵיִם שֶׁל (יְסוֹדוֹת) הַבְּרִיאָה**

22 **(וְכַדְבְּרֵי אַדְמוֹר"ר הוֹקֵן בְּסִפְרֵי הַתְּנַיִם:**

23 **"... נ' ה' נשמת אדם, פירוש ישראל**

24 **הַקְּרוּיִם אַדָּם, נִשְׁמַתָּה הִיא לְמַשָּׁל כְּאוֹר**

25 **הַנֵּר שְׁמַתְנַעֲנַע תְּמִיד לְמַעְלָה בְּטַבְעוֹ**

26 **מִפְּנֵי שְׁאוֹר הָאֵשׁ חֲפֵץ בְּטַבְעַת לִפְרֹד**

27 **מִהַפְתִּילָה וְלִדְבֹק בְּשֵׁרֵשׁוֹ לְמַעְלָה**

28 **בִּיְסוֹד הָאֵשׁ הַכְּלָלִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל**

29 **הַיְרִחַ...") וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן**

30 **שְׁהַקְּרַבְנוֹת נִקְרָאוּ בְּתוֹרָה בְּשֵׁם**

31 **אֵשׁ, לְפִי שְׁעֲנִין הַקְּרַבְנוֹת**

32 **הוּא הַהֶעֱלָאָה שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת**

33 **הַגְּשָׁמִית שְׁאוֹתָהּ מְקַרְבִּיִּים מִלְמַטָּה**

34 **מִגְשָׁמִיּוֹת הַעוֹלָם הַזֶּה לְמַעְלָה**

35 **לְהַתְקַרֵּב לְאַלּוּקוֹת. וְעֲנִין זֶה שְׁתוּכֵן**

36 **הַקְּרַבְנוֹת הוּא הַהֶעֱלָאָה מִלְמַטָּה**

37 **לְמַעְלָה, כְּעֲנִין הָאֵשׁ הַעוֹלָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה הוּא כָּל הַקְּרַבְנוֹת מְכַל**

38 **הַסּוּגִיִּם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וְעֵשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' עוֹלָה אוֹ זֶבַח, הִינּוּ,**

39 **לֹא רַק קְרַבֵּן עוֹלָה שְׁהוּא כְּלִיל לְה' שְׁכּוֹלוֹ נִשְׂרָף עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ**

ועולה לה', אֵלָא גַם קְרַבֵּן זֶבַח שְׁאִינוּ כְּלִיל וחלק ממנו נאכל על ידי הכהנים או על ידי הבעלים מביאי הקרבן, גם קרבן מסוג זה הוא אֵשָׁה לה', שְׁהוּא עֲנִין הָעֲלִיָּה כְּטַבְעַת הָאֵשׁ. וּכְשֶׁם שְׁהַקְּרַבְנוֹת הַגְּשָׁמִיִּים עֲצָמָם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֵשׁ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב וְעֵשִׂיתֶם אֵשָׁה לְה' הָרִי מְפּוֹרֵשׁ בְּכַתוּב שְׁהַקְּרַבְנוֹת עֲצָמָם נִקְרָאִים 'אֵשׁ', הִגָּה גַם הַמְדַרְיָגָה לְמַעְלָה בְּאַלּוּקוֹת שְׁפָה מְגִיעַ וְנוֹגַע עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֵשׁ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה עַל הַקְּרַבְנוֹת שְׁהֵם לְחֲמֵי לְאִשִּׁי (אֵשׁ שְׁלִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא), דְּאִשִּׁי קָאִי מְכוּוֹן עַל הַמְלָאָכִים בְּכָלֵל, וּבְפָרְט עַל הַשְּׂרָפִים מִלְשׁוֹן אֵשׁ שׁוֹרֶפֶת שְׁהֵם מְלָאָכִים אֱלֹהֵי הַנִּקְרָאִים 'שְׂרָפִים' תְּמִיד בְּתַנּוּעָה שְׁל עֲלִיָּה⁸ וְהַתְעוֹלָתוֹת לְהַתְקַרֵּב לְאַלּוּקוֹת, כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמְבָאֵר.

דְּהִגָּה, בְּמְלָאָכִים גּוֹפָא עֲצָמָם שְׁנִקְרָאִים כֹּל הַמְלָאָכִים בְּשֵׁם עוֹמְדִים, פְּיֹדוּעַ⁹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּבִיאוֹר הַפְּתוּב¹⁰ בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לִיהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל וְנִתְתִּי לְךָ מְהֻלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה שְׁה'עוֹמְדִים' הֵם הַמְלָאָכִים, וְשֶׁ חִילּוּקֵי מְדַרְיָגוֹת, דְּהַחֲסִיּוֹת הַמְלָאָכִים הַנִּקְרָאִים 'חֲסִיּוֹת הַקְּדוֹשׁ' הֵם בְּרִצּוֹא רִצּוֹן וְתִשְׁוּקָה הַתְעוֹלָתוֹת וְלִדְבֹק בְּאַלּוּקוֹת וְשׁוֹב וְחֹזְרִים לְמַעַמְדָם וּלְמִילּוֹי תְּפִידִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹¹ בְּנִבְאוֹת יְחֻזְקָאֵל עַל הַמְרַכְבָּה הַעֲלִיּוֹנָה וְהַחֲסִיּוֹת רִצּוֹא וְשׁוֹב (וְכַמְבּוֹאֵר בְּתוֹרָה אוֹר לְאַדְמוֹר"ר הוֹקֵן: "... עֲנִין רִצּוֹא וְשׁוֹב. הִנֵּה כְּתִיב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוּמָיו. שִׁישׁ אֵשׁ וּמִיִּם וְאִין הַמִּיִּם מְכַבֵּין אֶת הָאֵשׁ. וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוּכָן אִיךְ שִׁיךְ לֹמֵר בְּמִרוּמָיו אֵשׁ וּמִיִּם וְמָהוּ הַמִּיִּם מְכַבֵּין אֶת הָאֵשׁ עַד שְׁהַצּוֹרֵךְ לְעִשׂוֹת שְׁלוֹם. אִךְ הַעֲנִין דָּאֵשׁ וּמִיִּם הֵן הֵם בְּחִינַת רִצּוֹא וְשׁוֹב וְכַנּוּדַע

(4 פרש"י ויקרא א, ט. 5) פינחס כת, ב. וראה לקו"ת פינחס עז, ד. 6) במדב"ר פי"ד, יב. לקו"ת שה"ש ד, ד. מקומות שנשמנו בהערה הבאה. ועוד. (7) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' רכו ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פק"ה ואילך. (8) ראה לקו"ת פינחס שם. (9) ראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. ובכ"מ. (10) זכרי' ג, ז. (11) יחזקאל א, יד. וראה תו"א יתרו עג, ד ואילך. אוה"ת יתרו ע' תקעח ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שיסוד האש בלב ששם הצמאון בחינת רצוא... שישים אל לבו ויתבונן
 2 בגדולת אין סוף ברוך הוא... אשר על כן תכלה ותחסוף נפשו ליכלל וליבטל
 3 במציאות באור אין סוף ברוך הוא ממש לרביקה בו ממש. ולכן החיות רצוא
 4 ושוב כי בהיותם משיגים החיות הנמשך להם מקדושת אין סוף ברוך הוא...
 5 הרי הם בוערים כמראה הלפידים
 6 בבחינת רצוא... ליבטל וליכלל באור
 7 אין סוף ברוך הוא ממש כשלהבת
 8 העולה ממאליה, אך אחר כך הם בחינת
 9 שוב... מבחינת יסוד המים... והנה
 10 בבחינת שוב... אין המים שבמוח
 11 מרווין את הצמאון שמיסוד האש
 12 שבלב להיות מכבין את האש לגמרי
 13 ולהיות נופל על ידי זה ממדרגת
 14 הצמאון והתשוקה שבלב. כי הנה יש
 15 ככח הלב להתגבר עוד בבחינת אש
 16 וצמאון ולהוסיף מדורת אש השלהבת
 17 עזה ביתר שאת..."), והשָׂרְפִים
 18 המלאכים הנקראים 'שרפים' הם
 19 בבחינת עמידה, כְּמוֹ
 20 שְׂפָתוֹבִיב¹² בנבואת ישעיה על
 21 המרכבה העליונה שְׂרָפִים
 22 עומדים ממעל לו, כפי שממשיך
 23 ומבאר.
 24 וְהֶעֱנִין בָּזָה¹³, דְּהֵנָּה, החיות
 25 המלאכים הנקראים 'חיות' הם
 26 בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, השלישי מבין
 27 ארבעת העולמות הכלליים אצילות-
 28 בריאה-יצירה-עשיה שְׁשָׁם בעולם
 29 היצירה, אף שכמו בכל עולם יש בו
 30 את כל עשר הספירות העליונות
 31 הכוללות גם ענין המוחין, בכל זאת
 32 מְאִירוֹת בעולם היצירה בעיקר
 33 מְדוּתָיו שֶׁל אֵין סוֹף בְּרוּךְ
 34 הוּא, וְהָאֵרֶת הַמוֹחִין שָׁם בעולם היצירה היא רק מבחינת
 35 הַמוֹחִין הַשְּׂיִיכִים אֶל הַמְּדוּת בְּלָבָד, כמו באדם, ענין השכל כפי
 36 שהוא יוצר רגש ושייך לרגש וְלֹא הארה מבחינת המוחין כְּמוֹ שֶׁהֵם
 37 בְּעֵצָם מְהוּתָם שהיא מהות שונה לחלוטין ממהות המדות, וְלִהְיוֹת
 38 שְׁעֵנֵן הַמְּדוּת הוּא עֵנֵן הַהֲתַפְּעָלוּת וההתרגשות, שְׁזָהוּ עֵנֵן
 39 הַשְּׂיִינִיִּים ממצב למצב, בשונה מהמוחין שהם בקרירות וללא התפעלות
 40 והתרגשות ולכן נמצאים בדרך כלל באותו מצב, לְכֵן יֵשׁ בָּהֶם במלאכים
 41 הנקראים 'חיות' ונמצאים בעולם היצירה הַשְּׂיִינִיִּים דְּרָצוּא וְשׁוֹב שהם

מעברים ממצב למצב (מרצוא) ותשוקה כאש בוערת ל'שוב' שהוא כמים),
 וְאֵינָם מלאכים אלה הנקראים 'חיות' ומקומם בעולם היצירה בְּבַחֲיַנְתּוֹ
 עֲמִידָה. מֵה שְׂאֵין בֵּין הַמְּלָאכִים הַנְּקֻרָאִים הַשְּׂרָפִים הֵם בְּבַחֲיַנְתּוֹ
 עֲמִידָה תְּמִידִית לְלֹא שְׂיִנוּי, לְהִיּוֹתָם בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, שְׁשָׁם
 בעולם הבריאה מְאִירוֹת כל
 הספירות גם המדות, אבל בעיקר
 מאירות שם חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ
 וְדַעְתּוֹ הם המוחין שֶׁל אֵין סוֹף
 בְּרוּךְ הוּא, כְּמֵאֲמָר¹⁴ הַזֶּה
 אֲמַא עֲלָאָה מְקַנְנָא בְּכוּרְסִיאָא,
 האם העליונה (שהיא ספירת הבינה,
 בשונה מ'אימא תתאה', האם
 התחתונה, ספירת המלכות) 'מקנת'
 (היינו שם נמצא המדור והקן שלה)
 ב'כורסה', עולם הבריאה הנקרא עולם
 הכסא (כמו שכתוב בישעיה 'ואראה
 את ה' יושב על כסא...'). וְלִכֵּן הֵם
 ה'שרפים' תְּמִיד עֲמִידָה, הֵינִי
 שְׂנֹשְׂרָפִים במובן של כליין
 המציאות מְחַמַּת הַבֵּיטוּל שְׁלֵהֶם
 לאלקות.
 וְמֵה שְׂמֻצֵינוּ שְׁגָם בְּהַחִיּוֹת
 כְּתִיב¹⁵ כתוב בנבואת יחזקאל
 האמורה בְּעֵמְדָם תִּרְפִּינָה
 כְּנִפְיָהֶן, הרי שגם מלאכים הנקראים
 'חיות', ולא רק במלאכים הנקראים
 'שרפים' שייך ענין העמידה, אין זו
 סתירה לאמור לעיל שענין העמידה
 שייך ל'שרפים', כי הֵנָּה עֲמִידָה זֶה
 האמורה ב'חיות' היא מְצַד
 הַגִּילּוּי דְּבַחֲיַנְתּוֹ מִמַּעַל לְרִקְיעַ
 המאיר על ה'שרפים', כלשון הכתוב
 'שרפים עומדים ממעל ל' וְהֵינִי,
 שְׂבָאָשֶׁר מְאִיר לָהֶם ל'חיות' שמקומם הוא בעולם היצירה, הָאֵרֶה
 מֵעוֹלָם הַיְצִירָה שְׁשָׁם בעולם הבריאה מְאִירוֹת חֲכָמָה בִּינָה
 דַּעַת שֶׁל אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, אֲזִי כְּשֶׁהֵאָרָה זֶה של המוחין העליונים
 (שבעולם הנעלה מהם, עולם הבריאה) מאירה עליהם נִעְשָׂה גַם בָּהֶם
 ה'חיות' עֵנֵן הַעֲמִידָה, אֲבָל מְצַד מֵהוּתָם וְהֵנֵן עֲצָמָם,
 בֵּינָן שְׂאֵינָם נִמְצָאִים בְּהַעוֹלָם שְׁבוּ מְאִירוֹת חֲכָמָה בִּינָה
 דַּעַת שֶׁל אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הוּא עוֹלָם הַיְצִירָה, ומקומם העיקרי
 הוא בעולם היצירה שבו מאירות המדות אֵינָם בְּבַחֲיַנְתּוֹ עֲמִידָה, אֲלֹא

(12) ישע"י, ו' ב. (13) ראה סה"מ תרע"ח ע' קפה ואילך. (14) תקו"ז ת"ו (כג, א). (15) יחזקאל שם, כד. וראה תו"א ואוה"ת שם. תו"ח בשלח רל, ב [קסד, ג].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש בהם השינויים דרצוא ושוב, הנובעים מההתפעלות של המדות,
2 כמבואר לעיל. וזהו מה שכתוב בקרבנות לחמי לאשי, דקאי
3 שמכוון על המלאכים בכלל, ובפרט על השרפים שהם תמיד
4 בבחינת עליה בדוגמת הקרבנות שענים הוא העלאה מלמטה למעלה,
5 כאמור לעיל.
6 ונמצא, שפלות ענין 1 בהם השינויים דרצוא ושוב. וזהו מה שכתוב
7 הקרבנות, הן הקרבנות עצמם 2 לחמי לאשי, דקאי על המלאכים בכלל, ובפרט
8 שענים הוא העלאה של הבהמה 3 על השרפים שהם תמיד בבחינת עליה. ונמצא,
9 הגשמי והן המקום שאליו 4 שפלות ענין הקרבנות, הן הקרבנות עצמם והן
10 מגיעים הקרבנות למעלה, הוא 5 המקום שאליו מגיעים הקרבנות, הוא ענין
11 ענין האש, שהוא ענין 6 האש, שהוא ענין העלאה, היינו יציאה מגדרי
12 העלאה, כטבע האש שהיא היסוד 7 הפלים. ועליה זו היא עד בחינת שם הני', כמו
13 היחוד מארבעת היסודות שעולה 8 שנאמר אשה להני', דענין שם הני' הוא למעלה
14 מלמטה למעלה, כמבואר לעיל, היינו 9 מהעולמות, שזהו שהני' הוא הנה ויהיה
15 יציאה והתעלות מגדרי הפלים 10 כאחד¹⁶. ועל ידי העליה בכל המדרגות עד
16 המגבילים ומצמצמים. ועליה זו 11 בחינת שם הני', נעשית גם העליה למעלה משם
17 שעל ידי הקרבנות היא התעלות 12 הני', שזהו העליה עד רצא דאין סוף, כמאמר¹⁷
18 גדולה ביותר עד בחינת שם 13 רצא דקורבנא עולה עד רצא דאין סוף. והיינו,
19 הני', כמו שנאמר אשה 14 שהקרבנות עצמם עלייתם היא עד בחינת שם
20 להני', דענין שם הני' הוא 15 הני', אף על ידי העליה בכל המדרגות והיציאה
21 למעלה מהעולמות המוגבלים 16 מכל גדרי הפלים, נעשית העליה עד רצא דאין
22 ומצומצמים בגדרי המציאות שלהם, 17 סוף, דזהו הלישון רצא דקורבנא עולה עד
23 כל עולם לפי ענינו, שזהו שהני' 18 רצא דאין סוף, שדוקא רצא דקורבנא, הרצ
24 הוא רמו לכך שהאלוקות היא למעלה 19 שבקורבנא, עולה עד רצא דאין סוף.
25 מגדרי הזמן הנה הנה ויהיה 20 אמןם ענין הנסכים שבקרבנות הוא
26 כאחד¹⁶ מבלי להיות תחת הגורים 21 המשכה למטה דוקא, שזהו היפך
27 של עבר הוה ועתיד. ועל ידי 22 הקרבנות שענינם הוא העלאה, וההעלאה היא
28 העליה שהקרבנות פועלים בכל 23 למעלה מעלה עד רצא דאין סוף, ונמצא
29 המדרגות של האלוקות מלמטה 24 נסכים ענינם הוא המשכה למטה, והמשכה
30 למעלה עד בחינת שם הני', 25 היא למטה מעלה ביותר עד רצא דאין סוף, ואילו
31 נעשית אחר כך גם העליה אפילו 26 נסכים ענינם הוא המשכה למטה, והמשכה
32 למעלה משם הני', שזהו 27 היא למטה מעלה ביותר עד רצא דאין סוף, וזהו
33 העליה עד רצא הרצ והסוד 28 הנסכים ענינם הוא המשכה למטה, והמשכה
34 דאין סוף, כמאמר¹⁷ הוהר 29 היא למטה מעלה ביותר עד רצא דאין סוף, וזהו
35 רצא דקורבנא סוד הקרבן עולה 30 שזהו שהנסכים שהיו מנסכים על גבי המזבח
36 עד רצא סוד דאין סוף. והיינו, 27 היו יורדים לשיתין¹⁸ שמהוללין ויורדין עד
37 ומשמעות הרברים הללו, שהעליה היא 28 התהום¹⁹, שהתהום הוא תחתון ביותר, מקום
38 עד שם הני' וגם למעלה משם הני' היא 29 המים התחתונים, שירדו על ידי מאמר יהי רקיע
39 שהקרבנות הגשמיים עצמם 30 כדאיתא במדרש²¹ שבתחילה היה העולם
40 עלייתם מלמטה למעלה היא עד

(16) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעיהוה"א פ"ז (פב, א). (17) זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. וראה גם ד"ה באתי לגני שנה זו ספ"ב (ספר המאמרים תשי"ב ס"ע רו ואילך. תו"מ סה"מ שבט ע' רעט). (18) סוכה מט, א. (19) לשון הלכות פרשתנו שם מא, ג. (20) בראשית א, ו. (21) ראה ב"ר פ"ה, ב"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יְדֵי הַמַּאֲמָר יְהִי רַקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם
 2 הַגַּה הַמַּיִם הַעֲלִיּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה וְהַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים יָרְדוּ
 3 עַד הַתְּהוֹם. וְזֶהוּ עֲנִין הַנְּסֻכִּים שֶׁהָיוּ יוֹרְדִים דֶּרֶךְ הַשִּׁתִּין שֶׁתַּחַת
 4 הַמִּזְבֵּחַ עַד הַתְּהוֹם, שֶׁהוּא בְּמִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית עֲנִין הַהַמְשָׁכָה שֶׁל
 5 הָאָרֶז אֱלוּקִית מִלְּמַעְלָה שִׁוֵּרְתָּ
 6 לְמִטָּה בְּיֹתֵר, וְהֵינּוּ, שְׁלֹא זֶה
 7 בְּלִבְד שְׂאֵינָם הַנְּסֻכִּים אֵינָם
 8 עוֹלִים מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, כְּמוֹ
 9 הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁהֵם הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הַנְּבִרָאִים
 10 לְאֱלוּקוֹת עַל יְדֵי הָעֲלָאָה מִלְּמִטָּה
 11 לְמַעְלָה וְאֶפְיֻלוֹ אֵינָם נִשְׂאָרִים
 12 הַנְּסֻכִּים עַל עֲמֻדָם בְּמִקְוָם, אֲלָא
 13 הֵם נִמְשָׁכִים לְמִטָּה, וְיִתְרָה
 14 מְזָה, שֶׁהַהַמְשָׁכָה הִיא לֹא רַק לְמִקְוָם שִׁישׁ לוֹ
 15 יִרְדֶּה מוּעַטֵת לְמִקְוָם שִׁישׁ לוֹ
 16 עָרָף וַיִּחַס וַיִּשְׁכַּח לְגַבֵּי הַמַּקּוֹם
 17 שֶׁלְּמַעְלָה הֵימְנוּ, אֲלָא
 18 הַהַמְשָׁכָה שֶׁל הַנְּסֻכִּים הִיא
 19 לְמִקְוָם הַנְּמוּוֹף בְּיֹתֵר, נִמְוֹךְ
 20 בְּאֵין-עֵרוֹךְ וְלֹאִין שִׁעוֹר לְמִקְוָם
 21 שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְהוּא מִקְוָם הַמַּיִם
 22 הַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁעַל זֶה עַל כֵּךְ
 23 שֶׁהַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים יָרְדוּ לְמִקְוָם נִמְוֹךְ
 24 בְּיֹתֵר נֶאֱמָר²² בְּזוּהָ, שֶׁלֹּאֲחֵר
 25 שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּדִיל בֵּין הַמַּיִם
 26 הָעֲלִיּוֹנִים לַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, אִזִּי מַיִם
 27 תַּחְתּוֹנִים בּוֹכִין, אֲנִין בְּעִינֵין
 28 לְמַהְיִי קָדָם מְלֻכָא אֲנוּ רֹצִים
 29 לְהִיֵּת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, הֵינּוּ לְמַעְלָה, קְרוֹב
 30 לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.
 31 וְכִזָּה בְּהַמְבֹאֵר לְעֵיל שֶׁהַקְּרִבָּנוֹת הֵם
 32 הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה לְאֱלוּקוֹת בְּדֶרֶךְ
 33 הָעֲלָאָה מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, וְאֵילוֹ הַנְּסֻכִּים
 34 הֵם בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
 35 יוֹבֵן צוֹרֵף עֲנִין הַנְּסֻכִּים לְעִינֵין
 36 הַקְּרִבָּנוֹת, וְזֶה הַהִסְכָּר הַפְּנִימִי מִדְּרוֹעַ
 37 לֹא דִי בְּקִרְבָּנוֹת עֲצָמִם דְּכִינֵין שְׁעִינֵין
 38 הַקְּרִבָּנוֹת הוּא הַעֲלָאָה
 39 מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, הָרִי אֵין זֶה
 40 תְּכִלִּית הַכְּפֻנָה שֶׁל בְּרִיאַת הַתַּחְתּוֹנִים, אֲלָא תְּכִלִּית הַכְּפֻנָה הִיא

(22) תקו"ז ת"ה (יט, ב). (ב). תוס' הרא"ש בראשית א, ז. וראה בחיי ויקרא ב, יג. (23) ישעי' מה, יח. (24) תשא לב, טז. (25) אבות פ"ו, ב. (26) ראה שמו"ר רפ"ב. פמ"א, ז. זח"א לז, סע"ב. ועוד. (27) תהלים סב, יב. מכות כד, א. (28) ברכות יד, סע"ב. וראה מקומות שצויינו בהערה 3. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקמ. תרמ"ד ע' רסו ואילך. תרנ"ד ע' כ. תרח"ץ ע' נו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כְּאֵילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה שֶׁל קִמַח וְשֶׁמֶן וְזָבַח בְּלֹא
2 נְסֻכִים שֶׁל יַיִן, שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים אֶת קִיּוֹם הַמִּצְוָה וְכִיּוֹן שֶׁהַקּוֹרָא קְרִיאַת
3 שְׁמֵעַ בְּלֹא תְּפִלִּין שֶׁהִצְוִי עַל הַנְּחֻתָן נֹאמַר בְּקִרְיַת שְׁמֵעַ כְּאֵילוֹ
4 מַעֲדֵד עֲדוֹת שְׁקָר²⁹, כְּדַבְּרֵי הַגִּמְרָא שֶׁם נִמְצָא, שֶׁקְּרַבְנוֹת בְּלֵי
5 נְסֻכִים הוּא כְּמוֹ עֲדוֹת שְׁקָר,
6 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר אֶת הַשְּׁיִכוֹת
7 הַפְּנִימִית שֶׁל הַקְּרַבְנוֹת לַעֲנִין הָעֲדוֹת.
8 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה הַקְּרַבְנוֹת
9 הָיָו בַּמִּקְדָּשׁ וּמִשְׁכַּן הַנִּקְרָא
10 בְּתוֹרָה מִשְׁכַּן הָעֲדוֹת³⁰,
11 שֶׁעֲנִינָו הוּא עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
12 שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בָּהֶם³¹.
13 וְכִיּוֹן שֶׁעֲנִין הָעֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
14 שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הוּא דְּוָקָא
15 בְּהִיוֹתָם כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם
16 לְמַטָּה, נְשֻׁמוֹת בְּגוּפִים בְּעוֹלָם
17 הוּוֹ הַגִּשְׁמִי, לְכֹן עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת
18 לְלֹא נְסֻכִים, דְּהֵיִינוּ הַעֲלָאָה
19 מִלְּמַטָּה לְמַעַל לְלֹא הַמְשַׁכָּה שֶׁל
20 הָאֱלוֹקוֹת מִלְּמַעַל לְמַטָּה, עַד לְמָקוֹם
21 נִמּוֹךְ בִּיּוֹתֵר לְמַטָּה, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל,
22 הוּא עֲנִין עֲדוֹת שְׁקָר שֶׁהָיָה זֶה
23 חֲסֵרוֹן בְּעִנֵּין הָעֲדוֹת שֶׁהוּא עַל הַשְּׂרָאָת
24 הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה דּוֹקָא, וְלְכֹן לֹא דִי
25 בְּקַרְבְּנוֹת עֲצֻמָּם אֵלֹא יֵשׁ צוֹרֶךְ
26 דְּוָקָא בְּנְסֻכִים שֶׁהוּא עֲנִין
27 הַהַמְשַׁכָּה לְמַטָּה, שֶׁבְּזוֹה
28 דְּוָקָא נִשְׁלָמָת הַכְּפוּנָה
29 הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁתְּהִיָּה
30 הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה, וּכְאִמּוֹר
31 הָעֲדוֹת הֵיא הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל בְּנֵי
32 יִשְׂרָאֵל כְּנִשְׁמוֹת בְּגוּפִים.
33 (ד) וּבִיּאֹוֹר הָעֲנִין בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, הֵנָּה עַל פִּי
34 עַל הַהִבְדֵּל בֵּין הַקְּרַבְנוֹת עֲצֻמָּם
35 לְנֻסְכִים, וּמַעֲלַת הַנְּסֻכִים שֶׁהֵם עֲנִין
36 הַהַמְשַׁכָּה מִלְּמַעַל לְמַטָּה, שְׁבוּזָה
37 נִשְׁלָמָת הַכּוֹוֹנָה הָעֲלִיּוֹנָה, כְּפִי שֶׁהוּא
38 בָּא לְיַד בִּיטוּי בְּעֲבוּדַת ה' שֶׁל
39 הָאָדָם, הֵנָּה עַל פִּי מִאֲמַר
40 רַז"ל הַנְּזָכָר לְעֵיל, שֶׁכָּל
41 הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמֵעַ בְּלֹא

לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין כְּפּוֹעַל, הָרִי הוּא כְּאֵילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה
וְזָבַח בְּלֹא נְסֻכִים, הָרִי קְרִיאַת שְׁמֵעַ הֵיא דְּוִגְמַת זָבַח הַקְּרִיבָן
עֲצֻמוֹ (הָעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעַל) וְתְּפִלִּין הֵם דְּוִגְמַת נְסֻכִים הַבְּאִים
עִם הַקְּרִיבָן (הַמְשַׁכָּה מִלְּמַעַל לְמַטָּה), כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
וְהַעֲנִין בְּזוֹה, דְּהֵנָּה, קְרִיאַת
שְׁמֵעַ הוּא עֲנִין שֶׁל הָעֲלָאָה,
הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאֱלֹקוֹת עַל יַד
הָעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעַל שֶׁהָרִי
עֵיקַר עֲנִין הַקְּרִיאַת שְׁמֵעַ הוּא
הַפְּסוּק הָרֵאשׁוֹן שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל
הַרְוִי אֶלְקִינוּ הַרְוִי אֶחָד³².
וּבְדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים הָיָה
מְסַפֵּיק פְּסוּק זֶה בְּלִבְד לְהַגִּיעַ
לְמַדְרִיגָה זוֹ שֶׁל הַכְּרָה בְּאֲחֵרוֹת ה'
שֶׁהֵיא הַתּוֹכֵן שֶׁל הַפְּסוּק 'שְׁמֵעַ
יִשְׂרָאֵל', וְאַחַר כֵּךְ³³ בְּדוֹרוֹת
הָאַחֲרוֹנִים שִׁירְדוּ בְּרוּחַנִיּוֹת לְגַבִּי
הַדּוֹרוֹת הַקּוֹרְמִים כְּשֶׁרֵאֵו חֲכָמִים
שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ מִיַּד
לְשִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל, הַתְּקִינוּ לְוַמַּר
תְּחִילָה כַּהֲכִנָּה וְהַקְּדָמָה לְשִׁמְעַ
יִשְׂרָאֵל בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמֵעַ,
וְאַחַר כֵּךְ כְּשֶׁרֵאֵו שְׁגָם זֶה
הַהַקְּדָמָה שֶׁל בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמֵעַ
אֵינוֹ מְסַפֵּיק, הַתְּקִינוּ לְוַמַּר
תְּחִילָה גַם אֶת הַהַקְּדָמָה וְהַכְּהֵנָה שֶׁל
פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה. וְעַכְשָׁיו
כִּשְׁהַדּוֹרוֹת יִרְדוּ וְהַתְּמַעֲטוּ עוֹד יוֹתֵר
הֵנָּה גַם זֶה בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמֵעַ
וּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה אֵינוֹ מְסַפֵּיק כְּדִי
לְהַגִּיעַ לְשִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל כְּרֹאֵי, וְצָרִיךְ
לָזֶה הַכְּהֵנָה נּוֹסֶפֶת שֶׁל הַהֲתַבּוֹנְנוֹת
בְּגִדּוֹלַת ה' וּבְאֲחֵרוֹת ה' שְׁקוֹדָם
הַתְּפִילָה. אֲמָנָם תְּכִלִּית
הַמְכּוּוֹן הַמְטָרָה הֵיא שְׂגִיעַ
הָאָדָם הַמְתַּפְּלֵל לְעֲנִין שְׁמֵעַ
יִשְׂרָאֵל גו'. וְהֵיִינוּ, שְׁעַל יַדִּי
הַהֲתַבּוֹנְנוֹת בְּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה
בְּעֲנִין גְּדוֹלַת ה' שְׁבְכְּרִיאַת

(29) ברכות שם. (30) ר"פ פקודי. (31) ראה פרש"י עה"פ. (32) ואתחנן ו, ד. וראה שו"ע ודאדה"ז או"ח ס"ס סה. תו"א תרומה פ, ב. ובכ"מ. (33) ראה גם לקו"ת האזינו עז, ד. סה"מ תרס"ה ס"ע קלד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָעוֹלָמוֹת, נַעֲשֶׂה בּוֹ בְּאֵדֶם חִקִּיקָה מִבְּחוּץ³⁴ (וכמבואר בלקוטי
 2 תורה לאדמו"ר הזקן: "... אם בחקותי תלכו ב' חקיקות, כמו כלי שצריך
 3 חקיקה מבחוץ ומבפנים, כמו כן צריך כלי הנפש הבהמית לב' חקיקות הללו
 4 בכדי שאחר כך יוכל להיות בחינת תלכו שהוא בחינת אהבה להחלכל באחד...
 5 וענין החקיקה מבחוץ הוא על ידי
 6 פסוקי דזמרה שהוא מלשון זמיר
 7 עריצים, פירוש שעל ידי ההתבוננות
 8 בגדולת אין סוף ברוך הוא בפסוקי
 9 דזמרה הוא מזמיר ומכרית בחינת הרע
 10 שתוכל להתפשט בנפשו בחינת אהבה
 11 אלקית... והוה החקיקה מבחוץ,
 12 והחקיקה מבפנים הוא על ידי מצוות
 13 מעשיות..."), וְאַחַר כֵּן אַחֲרֵי פְּסוּקֵי
 14 דזמרה הפועלים בנפש הבהמית את
 15 'החקיקה מבחוץ', הִיא
 16 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּכִרְכּוֹת קְרִיאַת
 17 שְׁמַע בְּשׁוֹרֵשׁ נַפְשׁוֹ
 18 הָאֱלֹקִית³⁵ (כמבואר ב'תורת חיים'
 19 לאדמו"ר האמצעי: "... אחר פסוקי
 20 דזמרה אומר שנים תלים לפני שהם יוצר
 21 אור ואהבת עולם כו', ברכת יוצר אור
 22 מדבר בבטול המלאכים... הוא
 23 בבחינת ממלא כל עלמין שהוא שם
 24 אלקים שורש העולמות והמלאכים...
 25 אבל ברכה שניה דאבהת עולם אהבתנו
 26 מדבר בשורש הנשמות למעלה שהוא
 27 שם הוי' דבחינת סובב... שכל זה הכנה
 28 להיות התפעלות האהבה דכל לבבך
 29 כו' בקריאת שמע אמיתית..."),
 30 וּבְשׁוֹרֵשׁ נַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית
 31 (שְׁבִשְׂרִשָּׁה הִנֵּה גַם נַפְשׁוֹ
 32 הַבְּהֵמִית בְּטִלָּה לְאֱלֹקוֹת),
 33 וְכָל זֶה הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּשׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי
 34 הנעלה של הנפש האלקית וכן בשורש
 35 של הנפש הבהמית פועל משפיע על הנפש האלקית ועל הנפש
 36 הבהמית, שְׁשִׁנְיָהּם יַחְדָּיו אוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וגם הנפש
 37 הבהמית אומרת 'שמע ישראל'. שְׁמַע הוא מְלִשׁוֹן אֲסִיפָה, כְּמוֹ
 38 שְׁכַתּוּב³⁶ בספר שמואל וְשִׁמְעַע כִּינֵס וְאִסַּף שְׂאוֹל אֶת הָעָם³⁷,
 39 דְּהִינּוּ ומשמעות האסיפה ב'שמע ישראל' היא אֲסִיפַת כָּל הַכּוֹחוֹת

(34) ראה לקו"ת בחוקותי מז, ד. (35) ראה תורת חיים וארא קיא, ב [עו, ד.]. (36) שמואל-א טו, ד. (37) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרעו. אוה"ת עקב ע' תעט. ועוד. (38) ב"ר פ"א, ד. (39) ראה לקו"ת פרשתנו מ, ג. (40) ראה עץ חיים שער כח (שער העיבורים) פ"א. שער מ (שער פנימיות וחיזיוניות) דרוש יוד. פע"ח הקדמה לשער השבת פ"ה. שער השבת פ"י. לקו"ת ראה כו, ריש ע"ד. דרושים ליוהכ"פ ע, ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התאחדות של הכלי עם האור, והכלי נשאר מציאות בפני עצמו), ולכן כיון
 2 שמדובר בנשמות ששרשם מפנימיות הכלי המאוחד עם האור הנה הו'י'
 3 הוא אלקינו ללא שום ממוצעים.
 4 וזהו שמשמים הפסוק 'שמע ישראל...' הו'י' אחד, שכל רצונו של
 5 האדם המתפלל ואומר פסוק זה אינו
 6 אלא הו'י' אחד בלבד, לרבות 1
 7 בקדוש ברוך הוא בעצמו שיהיה כוחו 2
 8 וחיותו, כאמור לעיל. וכל זה אמירת 3
 9 שמע ישראל אחרי ההכנה של פסוקי 4
 10 דומרה וברכות קריאת שמע 5
 11 וההתבוננות בגדולת ה' פועל אצלו 6
 12 שיהיה כציווי התורה הבא בהמשך 7
 13 ל'שמע ישראל' ואהבת את הו'י' 8
 14 אלקיך בכל לבבך ובכל 9
 15 נפשך⁴¹.
 16 ומזה מהעבודה של פרשה ראשונה
 17 של קריאת שמע שתחילתה ב'שמע
 18 ישראל' (אחרי כל ההכנות הקודמות
 19 לזה) והמשכה; ב'ואהבת את ה'
 20 אלקיך' נמשך גם בפרשה
 21 שניה של קריאת שמע, שגם
 22 אפילו באשר האדם הוא
 23 במצמד ומצב ששייך לעניני
 24 העולם, כמו שכתוב בפרשה זו
 25 ואספת דגנך גו'⁴², היינו שנוסק
 26 בעבודת השדה, הרי הוא מרגיש
 27 שהאפשרות פן יפתה
 28 לבבכם⁴³ פנייה מועטת בלבד היא
 29 דבר חמור באותה מידה בשנה
 30 ממש עם וסרתם ועבדתם
 31 אלהים אחרים⁴³, היינו,
 32 שבאשר לבבו רק פונה (די
 33 הארץ גיט זיף עפעס א קער
 34 הלב פונה פנייה כלשהי) מאלקות
 35 ומתרחק מאלקות אפילו מעט מאד,
 36 הרי זה כמו וסרתם
 37 ועבדתם⁴⁴ כעבודה זרה ממש. דהנה, קודם אמירת שמע
 38 יש'ראל, הרי דרך איש ישר בעיניו⁴⁵, ואפשר שהוא ישר
 39 באמת ויתכן אפילו שהצדק אתו ודרכו היא אכן דרך ישרה. אבל לאחרי
 40 שהגיע להפרה והרגשה שהו'י' אחד, בקריאת שמע, אוי התעלה
 41 לדוגה גבוהה הרבה יותר ובהיותו קרוב לאלוקות הרי מאן דמחוי
- במחוג קמיה מלפא וכו'⁴⁶, מסופר בגמרא שרבי יהושע בן חנניה
 היה עומד בבית הקיסר, ובפני הקיסר, הראה לו אפיקורס אחד שהיה שם,
 ברמו, על ידי תנועה: העם שאדוניו, הקדוש ברוך הוא, החזיר את פניו ממנו.
 הראה לו גם הוא, רבי יהושע, לאפיקורס, ופשט את ידו ואמר לו: ידו נטויה
 עלינו. אמר הקיסר לרבי יהושע: מה
 הראה לך, מה רצה לרמוז לך? אמר לו:
 רצה לרמוז לי, העם שהחזיר אדוניו את
 פניו ממנו, ואני הראיתי לו שידו נטויה
 עלינו. אמרו לו לאותו אפיקורס, מה
 הראית אתה לו? אמר להם: הראיתי לו
 העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו,
 ושאלוהו: ומה הראה לך הוא? אמר
 להם: איני יודע, לא הבנתי. אמרו:
 אדם שאיננו יודע מה מראים לו ברמו,
 יראה תנועות לפני המלך?! הוציאוהו
 והרגוהו. ומוסבר על כך בחסידות
 שבפני המלך צריך להיות בתכלית
 הביטול, ומי שעושה תנועה לפני
 המלך, מראה עצמו למציאות בפני
 המלך ומזה רואים עד כמה עבודת ה'
 צריכה להיות בביטול, ולכן בהיותו
 לפני המלך הענין ד'יפתה
 לבבכם הוא אצלו בשנה
 ממש עם וסרתם ועבדתם.
 והיינו, שלפני קריאת שמע,
 כאשר עדיין לא הגיע להכרה והרגשה
 באלוקות שעדיין לא היה קמיה
 מלפא, אזי הענין ד'פנה ד'פן יפתה
 גו' והענין ד'וסרתם גו' הם
 באמת שני ענינים שונים,
 ופניה קלה מאד אכן איננה חמורה כמו
 עבודה זרה, אבל באשר מרגיש
 שהו'י' אחד, ובמילא נעשה
 אצלו ההרגשה ד'ואהבת את
 הו'י' אלקיך בכל לבבך ובכל
 נפשך ובכל מאדך, הבא בהמשך
 להכרה והרגשה באלוקות אזי אין נפקא מינה אין הבדל בין יפתה
 גו' ובין וסרתם וגו' וגם התרחקות מועטת מהדבקות באלוקות היא דבר
 חמור ביותר.
 ונמצא שכללות הענין התוכן הכללי ד'קריאת שמע בעבודת ה'
 הוא ענין ההעלאה והיציאה מגדר הפלים של המציאות

(41) ואתחנן ו, ה. (42) עקב יא, יד. (43) שם, טז. (44) ראה לקו"ת פרשתנו מא, סע"א ואילך. וראה גם צוואת הריב"ש סימן עו. (45) משלי כא, ב. (46) ראה חגיגה ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המוגדרת והמוגבלת, וְלִכֵּן הָרִי זֶה דוֹגְמַת עֲנֵן הַקְּרָבָנוֹת,
 2 שְׁעֵנִינָם הוּא הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה. אָמֵנָם תְּפִילִין עֲנִינָם הוּא
 3 הַמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֱלוֹקֵי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, שְׁהָרִי עֲנֵן הַתְּפִילִין הוּא
 4 שְׁאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת דְּקָרִיאַת שְׁמַע שְׁאוֹמְרִים בְּדִיבּוּר
 5 (וּבְמַחְשָׁבָה) פְּרִשְׁוֹת 'שְׁמַע' וְיִהְיֶה
 6 אִם שְׁמוֹעַ הַכְּתוּבוֹת בַּתְּפִילִין
 7 יוֹמְשָׁכוּ גַם בְּאוֹתִיּוֹת הַפֶּתַח
 8 בְּדִיּוֹ גְשָׁמִי עַל גְּבֵי קָלָף
 9 גְּשָׁמִי, שְׁזָהוּ עֲנֵן הַמְשָׁכָה
 10 הַרְוִי' אֶחָד לְמַטָּה, בְּמַצִּיאוֹת
 11 הַגְּשָׁמִית הַתַּחְתּוֹנָה שְׁזָהוּ תְּכָלִית
 12 הַמְּכוּוֹן הַמְּטָרָה שֶׁל הַכּוּוֹנָה הַעֲלִיוֹנָה
 13 בְּבִרְיַת עוֹלָם גְּשָׁמִי. וְלִכֵּן הִנֵּה
 14 לְאַחַר הַעֲלָאָה דְּקָרִיאַת שְׁמַע
 15 אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּת שְׁמוֹנָה
 16 עֶשְׂרֵה, בְּרַכַּת רְפָאֵנוּ וּבְרַךְ
 17 עֲלֵינוּ כו', שֶׁהֵן בְּרֻכּוֹת וַתְּפִלוֹת עַל
 18 עֲנִינֵי גְשָׁמִים, רְפוּאָה כְּפֹשׁטָה
 19 וּפְרִיטָה כְּפֹשׁטָה, שְׁעֵנֵן הַתְּפִלָּה
 20 הוּא מֵה שְׁאוֹמְרִים יְהִי רְצוֹן.
 21 שְׁיִוְמָשֶׁף מִלְמַעְלָה רְצוֹן חֲדָשׁ⁴⁷
 22 לְהִיּוֹת רוֹפֵא חוֹלִים וּמְבַרְךְ
 23 הַשָּׁנִים, שְׁזָהוּ עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה
 24 שֶׁל הָאֱלוֹקוֹת לְמַטָּה בְּגִשְׁמֵיּוֹת
 25 דְּרִקָּא. וְזָהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל
 26 מֵה שְׁאָמְרוּ רַ"ל⁴⁸ בְּגִמְרָא
 27 הוֹקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּה
 28 לְתְּפִילִין, וְכֵל הַתּוֹרָה הֵינּוּ
 29 (גַם) הַמְּצוּוֹת שְׁבִתוֹרָה⁴⁹, כִּי
 30 בְּכָל הַמְּצוּוֹת עֵינֵי הַמְּכוּוֹן
 31 הוּא הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
 32 לְמַטָּה בְּמַצִּיאוֹת הַגְּשָׁמִית דְּרִקָּא
 33 כְּמוֹ בְּמַצוֹת תְּפִילִין שְׁבַח הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל
 34 קְרִיאַת שְׁמַע כְּתוּבוֹת בְּדִיּוֹ גְשָׁמִי עַל
 35 גְּבֵי קָלָף גְּשָׁמִי, כְּמִבְּאוּר לְעֵיל.
 36 (ה) וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּק
 37 שְׁבוּ נִפְתַּח הַמַּאֲמָר כִּי תִבְאוּ אֶל
 38 אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם, וְהַכְּתוּב מִלְּמַד
 39 דְּחִיּוּב הַנְּסָכִים הוּא בְּאֶרֶץ
 40 יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּמִדְבַר וְלֹא אַחֲרֵי
 41 יְרוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה דְּרִקָּא וְלֹא מִיַּד

עִם הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּמִדְבַר הִנֵּה עֲנֵן הַקְּרָבָנוֹת
 בְּלִבְדָּה, כִּי, עֲנֵן הַמְּדַבֵּר הוּא הַיִּפְף הַהִתְיַשְׁבוּת וְהַקְּבִיעוּת
 וְהַהִמְשָׁכָה לְמַטָּה, שְׁזָהוּ שְׁהַמְּדַבֵּר הוּא אֶרֶץ צִיָּה יוֹבֵשׁ אֲשֶׁר
 אֵין בָּהּ מַיִם⁵⁰, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּהִלִּים דְּעֵנֵן הַמַּיִם (שְׁיִוְרָדִים
 וְזוֹרָמִים וְנִמְשָׁכִים מִלְמַעְלָה
 לְמַטָּה⁵¹) הוּא הַמְשָׁכָה,
 וְאֵילוּ הַמְּדַבֵּר הַמְּסַמֵּל צִמָּה
 (שְׁקִשׁוֹר לְעֵנֵן הָאֵשׁ שְׁטַבְעָה לְעֵלוֹת
 לְמַעְלָה) עֲנִינוּ הַעֲלָאָה. וְזוֹ
 הִיְתָה גַם טַעְנַת הַמְּרַגְלִים
 אֲדוּתָם מְדוּבָר בְּחֵלֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל
 פְּרֻשַׁת הַשְּׁבׁעוֹת, פְּרֻשַׁת שֶׁלָּא
 רְצוּ לִיָּגֵס לְאֶרֶץ, בְּאֶמְרָם
 שְׁהִיא אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֵיהָ⁵²,
 לְפִי שְׁרָצוּ לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵי
 הַעֲלָאָה דְּרִקָּא וְלֹא רְצוּ הַתְּיַשְׁבוּת
 שְׁעִינָה הוּא הַמְשָׁכָה. וְכִיּוֹן
 שְׁהַמְּדַבֵּר מְקוּם יֵבֵשׁ מַיִם הוּא
 בְּבַחֲנֵי הַעֲלָאָה, לִכֵּן לֹא הִנֵּה
 בּוֹ עֲנֵן הַנְּסָכִים, שְׁעֵנִינָם הוּא
 הַמְשָׁכָה. אֲבָל כְּשָׁבָאוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְנִכְסְוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 וְלֹא חָזַר יְרוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה,
 שְׁנַעֲשִׂית אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם,
 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּיַשְׁבוּת
 בְּעִבְדוּת פְּרֻטִית לְכָל אֶחָד
 וְאֶחָד, לֹא חָזַר שֶׁהָאֶרֶץ הַתַּחֲלֵקָה
 לְשִׁבְטִים אֲזִי הוֹצֵרָף לְהִיּוֹת עֲנֵן
 הַנְּסָכִים שְׁתוּכָם הוּא הַמְשָׁכָה.
 וְכִלְלוֹת וְסִיכּוּם הָעֲנֵן הוּא,
 שְׁכַדִּי שְׁיֻכַּל לְהִיּוֹת עֲנֵן
 הַהִמְשָׁכָה שְׁהוּא יִמְנַם הָעֵינֵי וְבוֹ
 נִשְׁלַמַת הַכּוּוֹנָה צְרִיף לְהִיּוֹת
 תַּחֲלִילָה עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה (וְלִכֵּן
 הַנְּסָכִים שְׁעֵנִינָם הַמְשָׁכָה בְּאוֹסְפָה
 לְקַרְבָּנוֹת עֲצָמָם שְׁעֵנִינָם הַעֲלָאָה),

הַקְּרָבָנוֹת, שְׁעֵנִינָם הוּא הַעֲלָאָה. אָמֵנָם תְּפִילִין
 עֲנִינָם הוּא הַמְשָׁכָה, שְׁהָרִי עֲנֵן הַתְּפִילִין הוּא
 שְׁאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת דְּקָרִיאַת שְׁמַע שְׁאוֹמְרִים
 (וּבְמַחְשָׁבָה) יוֹמְשָׁכוּ גַם בְּאוֹתִיּוֹת הַפֶּתַח
 בְּדִיּוֹ גְשָׁמִי עַל גְּבֵי קָלָף גְּשָׁמִי, שְׁזָהוּ עֲנֵן
 הַמְשָׁכָה הַרְוִי' אֶחָד לְמַטָּה, שְׁזָהוּ תְּכָלִית הַמְּכוּוֹן.
 וְלִכֵּן הִנֵּה לְאַחַר הַעֲלָאָה דְּקָרִיאַת שְׁמַע אוֹמְרִים
 בַּתְּפִלָּת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, בְּרַכַּת רְפָאֵנוּ וּבְרַךְ עֲלֵינוּ
 כו', שְׁעֵנֵן הַתְּפִלָּה הוּא מֵה שְׁאוֹמְרִים יְהִי רְצוֹן,
 שְׁיִוְמָשֶׁף רְצוֹן חֲדָשׁ⁴⁷ לְהִיּוֹת רוֹפֵא חוֹלִים
 וּמְבַרְךְ הַשָּׁנִים, שְׁזָהוּ עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה לְמַטָּה
 בְּגִשְׁמֵיּוֹת דְּרִקָּא. וְזָהוּ גַם מֵה שְׁאָמְרוּ רַ"ל⁴⁸
 הוֹקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּה לְתְּפִילִין, הֵינּוּ (גַם)
 הַמְּצוּוֹת שְׁבִתוֹרָה⁴⁹, כִּי בְּכָל הַמְּצוּוֹת עֵינֵי
 הַמְּכוּוֹן הוּא הַהִמְשָׁכָה לְמַטָּה דְּרִקָּא.

(ה) וְזָהוּ כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם, דְּחִיּוּב
 הַנְּסָכִים הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא אַחֲרֵי
 יְרוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה דְּרִקָּא, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּמִדְבַר הִנֵּה
 עֲנֵן הַקְּרָבָנוֹת בְּלִבְדָּה, כִּי, עֲנֵן הַמְּדַבֵּר הוּא הַיִּפְף
 הַהִתְיַשְׁבוּת וְהַהִמְשָׁכָה, שְׁזָהוּ שְׁהַמְּדַבֵּר הוּא
 אֶרֶץ צִיָּה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מַיִם⁵⁰, דְּעֵנֵן הַמַּיִם
 (שְׁיִוְרָדִים מִלְמַעְלָה לְמַטָּה⁵¹) הוּא הַמְשָׁכָה,
 וְאֵילוּ הַמְּדַבֵּר עֲנִינוּ הַעֲלָאָה. וְזוֹ הִיְתָה גַם טַעְנַת
 הַמְּרַגְלִים שְׁלֹא רְצוּ לִיָּגֵס לְאֶרֶץ, בְּאֶמְרָם שְׁהִיא
 אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֵיהָ⁵², לְפִי שְׁרָצוּ לְהִיּוֹת
 בְּבַחֲנֵי הַעֲלָאָה דְּרִקָּא. וְכִיּוֹן שְׁהַמְּדַבֵּר הוּא
 בְּבַחֲנֵי הַעֲלָאָה, לִכֵּן לֹא הִנֵּה בּוֹ עֲנֵן הַנְּסָכִים,
 שְׁעֵנִינָם הוּא הַמְשָׁכָה. אֲבָל כְּשָׁבָאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא חָזַר יְרוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה,
 שְׁנַעֲשִׂית אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּיַשְׁבוּת בְּעִבְדוּת פְּרֻטִית לְכָל אֶחָד
 וְאֶחָד, אֲזִי הוֹצֵרָף לְהִיּוֹת עֲנֵן הַנְּסָכִים. וְכִלְלוֹת הָעֲנֵן הוּא, שְׁכַדִּי שְׁיֻכַּל
 לְהִיּוֹת עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלִילָה עֲנֵן הַהִמְשָׁכָה, שְׁלִכֵן בַּתַּחֲלִילָה הִיּוֹ

(47) ראה אה"ת ויקרא ע' רנה. סה"מ עטר"ת ע' קלא. ובכ"מ. (48) קידושין לה, א. (49) ראה לקו"ש ח"ט ע' 79 הערה 3. (50) ע"פ תהלים סג, ב. עקב ח, טו. (51) ראה תענית ז, א. (52) לשון הכתוב – פרשתנו יג, לב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלַכְנָן בְּתַחֲלֵיּהָ הָיָו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁהוּא עֲנִיָּן
2 הַהֲעֲלָאָה שֶׁגַם הָיָה דֶרֶךְ בַּעֲבוּרָהּ וְהַתְּקַרְבוֹת לְאַלְקוֹת, אֲלֵא שְׂאִין זֶה
3 תְּכִלִּית הַפְּנוּנָה, כִּי אִם הַתְּכִלִּית הִיא בְּעֲנֵן הַהֲמַשְׁכָּה דְּוִקָא,
4 שְׁנַעֲשִׂית בְּהַכְּנִיסָהּ לְאַרְצָךְ. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכָתוּב⁵³ בְּנִבְאוֹת

פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן, כִּינֵן שְׂאִין זֶה הַהֲעֲלָאָה הַתְּכִלִּית⁵⁶, אֲלֵא הַתְּכִלִּית
הִיא דְּוִקָא חֲסֵד, שֶׁהוּא עֲנֵן הַהֲמַשְׁכָּה, וְדוֹקָא הַמַּשְׁכָּה
לְמַטָּה מְטָה, עַד לְמָקוֹם שְׂאִין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, שְׁזֶהוּ הַמַּשְׁכָּה
וְהַשְּׁפָעָה לְמָקוֹם הַנְּחוּת בִּיּוֹתֵר אֲמִיתִיּוֹת עֲנֵן הַחֲסֵד, כִּי, כְּאֲשֶׁר

5 הַשֹּׁעַ, הַקְּרוֹשׁ בִּירוֹךְ הוּא אֹמֵר כִּי

6 חֲסֵד חֲפְצָתִי וְלֹא זָבַח, 1 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁהוּא עֲנֵן הַהֲעֲלָאָה, אֲלֵא
7 כְּמַבּוֹאֵר בְּמֵאמְרֵי כְבוֹד 2 שְׂאִין זֶה תְּכִלִּית הַפְּנוּנָה, כִּי אִם בְּעֲנֵן הַהֲמַשְׁכָּה
8 קִדְשַׁת מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדָמוֹ"ר⁵⁴, 3 דְּוִקָא, שְׁנַעֲשִׂית בְּהַכְּנִיסָהּ לְאַרְצָךְ. וְזֶהוּ גַם מֵה
9 הַרְבֵּי הַרִּי"צ שְׁעֲנֵן הַחֲפֵץ 4 שְׁכָתוּב⁵³ כִּי חֲסֵד חֲפְצָתִי וְלֹא זָבַח, כְּמַבּוֹאֵר
10 (הַנְּרַמָּז בְּמִילָה חֲפְצָתִי) הוּא 5 בְּמֵאמְרֵי כְבוֹד קִדְשַׁת מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדָמוֹ"ר⁵⁴,
11 פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן⁵⁵, שֶׁהוּא 6 שְׁעֲנֵן הַחֲפֵץ (חֲפְצָתִי) הוּא פְּנִימִיּוֹת הַרְצוֹן⁵⁵,
12 לְמַעַל מְרֻצוֹן סֶתֶם דִּהֵינּוּ 7 שֶׁהוּא לְמַעַל מְרֻצוֹן סֶתֶם דִּהֵינּוּ חִיצוֹנִיּוֹת
13 חִיצוֹנִיּוֹת הַרְצוֹן (וּכְמַבּוֹאֵר 8 הַרְצוֹן, וְזֶהוּ חֲסֵד חֲפְצָתִי, שְׁפָנִימִיּוֹת הַרְצוֹן,
14 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה לְאֲדָמוֹ"ר הוֹקֵן "שִׁישׁ 9 דִּהֵינּוּ תְּכִלִּית הַמְּכוּוֹן, הוּא חֲסֵד דְּוִקָא, שְׁעֲנֵנּוּ
15 חַבִּינַת רְצוֹן וְחַבִּינַת חֲפֵץ. וְהַהֲפָרֵשׁ 10 הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, וְלֹא זָבַח שֶׁהוּא
16 שְׁבִינֵיהֶם כִּי רְצוֹן נִקְרָא אֶפִּילוּ מֵה 11 הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה. וְהֵינּוּ, דְּאָף שְׁבִתְחִילָהּ
17 עוֹשֶׂהָ בַעַל כְּרוֹחַ רַק שֶׁהַרְצוֹן מִסְכִּים 12 צָרִיךְ לְהֵיוֹת עֲנֵן הַהֲעֲלָאָה, מִכָּל מָקוֹם, אִין זֶה
18 לְכַךְ בְּהַסְכָּמָה בַּעֲלָמָא. וְאֶפִּילוּ אִם 13 הַחֲפֵץ, כִּינֵן שְׂאִין זֶה הַתְּכִלִּית⁵⁶, אֲלֵא הַתְּכִלִּית
19 כּוֹפֵץ אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְרֹעַ רֹעֵה אִין נִקְרָא 14 הִיא דְּוִקָא חֲסֵד, שֶׁהוּא עֲנֵן הַהֲמַשְׁכָּה, וְדוֹקָא
20 בְּשֵׁם רְצוֹן. מֵה שְׂאִין כֵּן חֲפֵץ שֶׁהוּא 15 הַמַּשְׁכָּה לְמַטָּה מְטָה, עַד לְמָקוֹם שְׂאִין לְמַטָּה
21 חֲפֵץ בְּפְנִימִיּוֹת נִקְוֶדֶת לְבוֹ שֶׁשֶׁם מִשְׁכֵּן 16 מִמֶּנּוּ, שְׁזֶהוּ אֲמִיתִיּוֹת עֲנֵן הַחֲסֵד, כִּי, כְּאֲשֶׁר
22 הַתְּעוּנּוֹ שֶׁמִּתְעַנֵּן בְּדַבְרֵי הַהוּא אֲשֶׁר 17 הַהֲמַשְׁכָּה לְמַטָּה הִיא רַק לְמִי שֶׁהוּא בְּעָרְפוֹ, אִין
23 יַחֲפוֹן לוֹ, וְעַל כֵּן כֹּל חֲפִצּוֹ וְכֹל יִשְׁעוֹ 18 זֶה עֲנֵן הַחֲסֵד לְאֲמִיתָתּוֹ, אֲלֵא דְּוִקָא כְּאֲשֶׁר
24 וּמִגַּמַּת פְּנִי יֵשִׁים בְּדַבְרֵי הוּזָה כִּי כֵךְ הוּא 19 הַהֲמַשְׁכָּה הִיא בְּכָל הַמְּדַרְיָגוֹת עַד לְמַטָּה מְטָה,
25 חֲפֵץ וּמִתְאוּרָה וּבְכֵךְ הוּא נִרְעָה לוֹ 20 כְּדָמוּכַח מְאֹבְרָהֶם אֶבְיָנוּ שְׁהֵיָה אִישׁ הַחֲסֵד⁵⁷,
26 הַתְּעוּנּוֹג", וְזֶהוּ חֲסֵד חֲפְצָתִי, 21 וְלִכֵּן הַשְּׁפִיעַ גַּם לְעַרְבֵיִים וְכוּ'⁵⁸. וְעַל זֶה נֶאֱמַר
27 שְׁפָנִימִיּוֹת הַרְצוֹן, דִּהֵינּוּ 22 כִּי חֲסֵד חֲפְצָתִי, שְׁזֶהוּ הַתְּכִלִּית. וְלִכֵּן לֹא
28 תְּכִלִּית הַמְּכוּוֹן, הַמְּטָרָה הַעִיקְרִית 23 נִשְׂאָרוֹ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר אֲלֵא נִכְנָסוּ לְאַרְצָךְ,
29 הוּא חֲסֵד דְּוִקָא, שְׁעֲנֵנּוּ 24 וּבְכִנְסָתֶם לְאַרְצָךְ, וּבְכָרַט לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשְׁבָּה,
30 הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, 25 נִתְחַיְּבוּ בְּנִסְכִּים, מִשּׁוֹם שְׁתְּכִלִּית הַפְּנוּנָה הִיא
31 וְלֹא זָבַח שֶׁהוּא הַעֲלָאָה 26 בְּתַחֲתוֹנִים⁵⁹. מִמֶּשׁ.

17 הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, וְלֹא זָבַח שֶׁהוּא
18 לְכַךְ בְּהַסְכָּמָה בַּעֲלָמָא. וְאֶפִּילוּ אִם
19 כּוֹפֵץ אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְרֹעַ רֹעֵה אִין נִקְרָא
20 בְּשֵׁם רְצוֹן. מֵה שְׂאִין כֵּן חֲפֵץ שֶׁהוּא
21 חֲפֵץ בְּפְנִימִיּוֹת נִקְוֶדֶת לְבוֹ שֶׁשֶׁם מִשְׁכֵּן
22 הַתְּעוּנּוֹ שֶׁמִּתְעַנֵּן בְּדַבְרֵי הַהוּא אֲשֶׁר
23 יַחֲפוֹן לוֹ, וְעַל כֵּן כֹּל חֲפִצּוֹ וְכֹל יִשְׁעוֹ
24 וּמִגַּמַּת פְּנִי יֵשִׁים בְּדַבְרֵי הוּזָה כִּי כֵךְ הוּא
25 חֲפֵץ וּמִתְאוּרָה וּבְכֵךְ הוּא נִרְעָה לוֹ
26 הַתְּעוּנּוֹג", וְזֶהוּ חֲסֵד חֲפְצָתִי,
27 שְׁפָנִימִיּוֹת הַרְצוֹן, דִּהֵינּוּ
28 תְּכִלִּית הַמְּכוּוֹן, הַמְּטָרָה הַעִיקְרִית
29 הוּא חֲסֵד דְּוִקָא, שְׁעֲנֵנּוּ
30 הַמַּשְׁכָּה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה,
31 וְלֹא זָבַח שֶׁהוּא הַעֲלָאָה
32 מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה. וְהֵינּוּ, דְּאָף
33 שְׁבִתְחִילָהּ קוֹדֵם הַהֲמַשְׁכָּה צָרִיךְ
34 לְהֵיוֹת עֲנֵן הַהֲעֲלָאָה, מִכָּל
35 מָקוֹם, אִין זֶה הַחֲפֵץ וְאִין זֶה

לְעֵשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרְךְ דִּירָה
בְּתַחֲתוֹנִים⁵⁹.

(53) הוֹשַׁע ו. 1. (54) סה"מ תרח"ץ ע' רלג. תש"ט ע' 32 (השני). וראה תו"מ סה"מ אדר ס"ע ג ואילך. (55) ראה לקו"ת שה"ש כח, ריש ע"ד. וש"נ. שו"ת אדמו"ר הצ"צ חאה"ע ח"ב סרס"ג. (56) ראה גם לקו"ת פרשתנו מב, א. (57) ראה ארחות צדיקים שער יז. אוה"ת וירא צ, א ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' קלב. ספר הערכים-חב"ד (כרך א) ערך אברהם ס"ג. וש"נ. (58) ב"מ פו, ב. ועוד. (59) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ג' פ' שלח, כ"ד סיון, ה'תשי"ב.

– לתלמידות המסיימות ד"בית־רבקה תחיינה* בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- א. [הרב ישראל דזשייקאָבסאָן הציג את התלמידות בפני כ"ק אדמו"ר שליט"א, באמרו שמסיימות
הן את בית הספר היסודי ("עלעמענטרי־סקול"), ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
בודאי כבר הכינו עבורן תכנית לימודים, מורות ומנהל כו', לקראת זמן הלימודים הבע"ל, וא"כ, אין
זה "סיום", אלא הפסקה בלבד.
[הרי"ד קרא בפני כ"ק אדמו"ר שליט"א את שמותיהן (ושם אמנן) של התלמידות, לבקשת ברכה.
ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
בעניני תורה – לא שייך לומר שכבר סיימו כו', כי, את התורה נתן לנו הקב"ה שהוא אין־סוף,
בלתי־מוגבל, כך, שגם התורה שלו (ש"נתן לנו את תורתו"¹) היא בלתי־מוגבלת, ובמילא, אי אפשר לומר
שכבר סיימו את כל התורה, להיותה בלתי־מוגבלת.
יתירה מזה: לא זו בלבד שאי אפשר לומר שכבר סיימו את כל התורה, אלא אדרבה – ככל שלומדים
יותר ויותר, הולכת וגדלה הידיעה וההכרה עד כמה יש עוד להוסיף ולהרבות ללמוד ("וויפל מ'האָט נאָך
פיל צו לערנען"),
ובזה גופא – נוסף על לימוד התורה – גם מה שהתורה צריכה ללמד את האדם במשך כל מהלך ימי
חיינו.
ב. הדברים אמורים בנוגע ללימוד במוסדות תורה בכלל, ובפרט ב"בית־רבקה":
"בית־רבקה" הוא מוסד שנתייסד ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ומתנהל ברוחו.
וכיון שכן, הרי כל אלו שלמדו ב"בית־רבקה" וקיבלו חינוך של יראת שמים,
– ובודאי היתה להן הצלחה יתירה בלימודיהן בכלל, וגם להבא תהי' להן הצלחה בלימודים –
בודאי למדו ויודעות הן אשר עדיין לא סיימו את לימודיהן, ויש להן עוד הרבה מה ללמוד.
ג. ומזה מובן, שתקופת ימי הקיץ אינה אלא הפסקה בלבד – על מנת לנוח ולהחליף כח לקראת שנת
הלימודים הבאה, שבה תוכלו להמשיך את לימודיכם בבית־הספר ה"על־יסודי" ("היי־סקול") של
"בית־רבקה", מתוך התמסרות יתירה.
זאת ועוד:
גם בתקופת ימי הקיץ עצמה, בודאי לא יהי' הפסק וניתוק ח"ו מלימוד התורה,

(1) נוסח ברכת התורה.

(2) ראה לקו"ד ח"ב רמו, ב.

(3) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה.

(* על העתק ההנחה – ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק:
"חסרות אותיות בכ"מ. תיקון בחיילוק לפיסקא־פיסקא" (במהדורא
זו – תוקן בהחילוק לפיסקא־פיסקא, ע"י המו"ל).

- 1 — שהרי התורה היא "תורת חיים"³, ובענין החיים לא שייך הפסק זמן ח"ו —
- 2 ובודאי שגם בזמן ה"חופש", תקבעו — מחוץ לכתלי הבנין של "בית-רבקה" — משך זמן בכל יום
- 3 ללימוד התורה. ומה טוב — שיהי' הלימוד בצוותא עם חברה נוספת.
- 4 ד. השי"ת יברך אתכן בקיץ בריא, ושתהי' לכן הצלחה הן במנוחתכן והן בעבודתכן, והוריקם ירוו
- 5 מכן רוב נחת, נחת יהודי.
- 6 מסרו פרישת שלום להוריקם וקרוביכם.
- 7 זכותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, מייסד המוסד, תעמוד לכן, אשר, ע"י המשך לימודיכן ב"בית-רבקה",
- 8 תשיגו את המטרה והתכלית והתפקיד שאליו צריכה להגיע תלמידה של "בית-רבקה" — שהחינוך התורני
- 9 ישפיע וישמש במהלך ימי החיים כ"מורה-דרך" בחייכן הפרטיים, ובהשפעה על החוג והסביבה.
- 10 היו בריאים.

בס"ד. שיחת ש"פ שלה, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

- 5 א. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי תבואו אל ארץ מושבותיכם גו'.
- 6 * * *
- 7 ב. בהמשך להמבואר לעיל (בהמאמר) ע"ד ענין הנסכים בעבודת האדם שזהו"ע ההמשכה למטה —
- 8 יש להוסיף:
- 9 בלקו"ת פרשתנו¹ איתא ש"צריך האדם להשפיל עצמו ולומר די לעבד להיות כרבו ולעשות מכוון
- 10 לשבתו להיות לו דירה בתחתונים".
- 11 כלומר: אל יאמר האדם שאין רצונו לירד ממדריגתו כדי לעסוק בענינים גשמיים וחומריים, שכן,
- 12 "דיו לעבד להיות כרבו"², וכשם שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים³, כך צריך להיות מתאים
- 13 לו ("עס זָאָל אים אָנשטיין") לירד ולעסוק בענינים גשמיים וחומריים לעשותם דירה לו ית'.
- 14 וכיון שצדיקים דומין לבוראן⁴, הרי, גם ביחס אליהם צריך לומר "דיו לעבד להיות כרבו", ובנדו"ד,
- 15 שיש ללמוד מהנהגתו של הרבי, כ"ק מו"ח אדמו"ר, כדלקמן.
- 16 ג. ובהקדמה — שיום הש"ק זה הוא שבת מברכים חודש תמוז, אשר, בו ישנו היום המיוחד די"ב
- 17 תמוז, יום ההולדת ויום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר. ולכן, ה"ז הזמן המתאים להתבונן בהנהגתו של
- 18 הרבי בעת המאסר והגאולה:
- 19 גם במשך הזמן שביין היציאה מבית האסורים להגאולה ביי"ב תמוז — בהיותו בעיר מקלטו
- 20 (קאָסטראַמאַ), פנה נדחת — המשיך הרבי לעסוק בהרבעת התורה והפצת היהדות, כמו יסוד חדר, מקוה,
- 21 וכיו"ב⁵.

פי"ג, ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(4) ראה לקו"ש ח"ח ע' 363 הערה 1.

(4) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(1) מ, ד.

(5) ראה סה"ש תש"א ע' 139. לקו"ש ח"ד ע' 1063.

(2) ברכות נח, ב. ועוד.

(3) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

1 ביום הש"ק האריך הרבי בתפלתו בבית-הכנסת – דבר שעורר רושם רב ופלא גדול: יהודי מתפלל
2 עד השעה שלש-ארבע אחה"צ! ... כולם כבר סיימו מזמן את התפלה, סעדו סעודת שבת וגם הספיקו
3 לישון ("מ'האָט שוין אָפּגעדאַוונט, אָפּגעגעסן און זיך אויסגעשלאָפּן"...) , וכאן עומד לו "ראַבין" (רב)
4 ומתפלל עדיין! ... ועד כדי כך נעשה רעש בעיירה, שאפילו הכומר של העיירה בא בעצמו לבית-הכנסת
5 לראות את הפלא הגדול! ...

6 ולמרות כל זה, הרי העובדה שבימים אלה לא הי' הרבי יכול לכתוב מכתב ליהודי בנוגע לענינים
7 פשוטים, הכאיבה לו וציערה אותו, עד כדי כך, שהתבטא⁶ בפני א' החסידים המקורבים ששהו עמו
8 [החסיד ר' אלי' חיים⁷ או החסיד ר' מיכאל דוואַרקין⁸], שאם כן הוא המצב, לשם מה צריכים את היד?!
9 – מוטב שהיתה היד נעשית רזה ומצומקת ("עס וואָלט זיין בעסער די האַנט זאָל ח"ו אָפּדאַרן")! ...!
10 והגע עצמך:

11 למרות שמדובר אודות ידו הקדושה של הרבי, שעל ידה הניח תפילין, ועשה בה כו"כ ענינים של קדושה
12 וכו' – אומר הרבי, שכיון שעברו ימים ספורים שבהם לא היתה יכולה יד זו לכתוב מכתב ליהודי [אף
13 שבאותם ימים עצמם עשה כו"כ פעולות גם בהפצת התורה והיהדות, נוסף לכך ששהותו בעיר מקלטו
14 היתה חלק מכללות המאסר בשביל עבודתו בהפצת התורה והיהדות], מוטב לה שתיעשה רזה ומצומקת
15 ("זי זאָל אָפּדאַרן")! ...

16 ד. הנהגה זו מהוה לימוד והוראה לכאו"א בנוגע להתעסקות עם הזולת:
17 ישנם כאלה הטוענים מדוע צריכים הם לירד ממדריגתם כדי להתעסק עם זולת שנמצא במעמד ומצב
18 ירוד, הרי מוטב יותר אם היו מנצלים זמן זה בשביל ההתעסקות בענינים נעלים בעבודה עם עצמם ("טאָן
19 מיט זיך").

20 הם יודעים אמנם שיש צורך לעולם בהתעסקות עם דברים תחתונים, ובלשון חז"ל⁹ "אי אפשר לעולם
21 .. בלא בורסקי", אבל, כל אחד מהם טוען מדוע צריך הוא להיות ה"בורסקי"! ...

22 ומה גם – מוסיפים לטעון – שהם אינם פועלים מאומה בהדברים התחתונים, שהרי הם אינם רואים
23 שפעלו משהו... ולאידך, רואים הם היטב שהירידה לעסוק בענינים תחתונים מפריעה להם ומבלבלת אותם
24 בעבודתם הם. וא"כ, טוענים הם, מה רוצה הקב"ה מהם ("וואָס וויל דער אויבערשטער פון זיי האָבן"...) ,
25 למה להם לירד לעסוק בענינים תחתונים ("נאָך וואָס דאַרף מען קריכן אין נידעריקע ענינים"), ולהסתכן
26 בכך שעלולים לבוא ח"ו למצב ד"יפתה לבבכם", ועד להמשך "וסרתם ועבדתם גו"¹⁰ – עכ"פ בדקות
27 דדקות, ע"ד מארז"ל¹¹ "ישראל שבחו"ל עובדי ע"ז בטהרה הן".

28 והמענה לכל זה – "דיו לעבד להיות כרבו":

29 למרות הפלאות מעלתו של הרבי, הי' לו מתאים ("אים איז אָנגעשטאַנען") להתעסק בענינים פשוטים,
30 ולא עוד אלא שהתמסר להתעסקות זו עד כדי כך שאמר שלולי זאת מוטב שידו תהי' רזה ומצומקת...
31 וא"כ, אם לרבי הי' מתאים להתעסק בענינים פשוטים, הרי בודאי שההתעסקות בענינים פשוטים יכולה
32 להיות מתאימה לאנשים כערכנו, אשר, לאחר כל המעלות... הן המעלות האמיתיות ואפילו המעלות
33 המדומות, "וויפל ער זאָל ניט האַלטן פון זיך", מבין הוא שאין לו ערך כלל אל הרבי!

34 וא"כ, אם אינו יכול לפעול על עצמו להתעסק עם הזולת ע"י התבוננות אחרת – יפעול זה בעצמו
35 ע"ז שיתבונן ש"דיו לעבד להיות כרבו".

(9) פסחים סה, רע"א. וש"נ.

(10) עקב יא, טז.

(11) ע"ז ת, א. וראה תו"א בראשית ב, ב. ובכ"מ.

(6) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 171.

(7) אלטהויו. – ראה אודותו סה"ש תרפ"ב ע' 30 הערה 17.

(8) ראה אודותו – סה"ש תרצ"ט ע' 302. וש"נ.

1 ולא עוד אלא שעי"ז שיפעל על עצמו "להיות כרבו" – אזי "יהי כרבו", ובזה גופא – תחילה "כרבו",
 2 בכ"ף הדמיון, ולאח"ז גם ללא כ"ף הדמיון, כיון שכל מציאותו נעשית מציאותו של רבו, בדוגמת שליח
 3 שכל מציאותו נעשית מציאות המשלח.¹²

4 * * *

5 ה. בהמשך להאמור ע"ד ענין הנסכים, ההמשכה למטה שבהתעסקות עם הזולת – יש להוסיף
 6 ולהבהיר גם לאידך גיסא על דבר הצורך וההכרח בעבודה עם עצמו, אשר, בענין זה יש לימוד והוראה
 7 מההנהגה בנוגע לקריאת שמע ותפילין, שהם בדוגמת זבח ונסכים, כמובן ממארו¹³ "כל הקורא ק"ש
 8 בלא תפילין . . כאילו הקריב . . זבח בלא נסכים" (כנ"ל בהמאמר).

9 ויש להקדים ולבאר תחילה ההנהגה שמצינו אצל חסידים ואנשי מעשה לקרות ק"ש קטנה ללא
 10 תפילין,

11 – ברשימותי¹⁴ ציינתי מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שאביו כ"ק אדנ"ע, הי' קורא ק"ש קטנה
 12 בתפילין. אבל אעפ"כ, רואים בפועל שעמא דבר דהחסידים נוהגים לקרות ק"ש קטנה בלא תפילין –

13 דלכאורה, כיון שק"ש קטנה היא מפני שחוששים שמא יאחרו זמן ק"ש, היינו, שאין זה "כאדם הקורא
 14 בתורה"¹⁵, אלא כדי לצאת י"ח מצות ק"ש מדאורייתא – כיצד קורין ק"ש בלא תפילין, היפך מארו¹³
 15 "כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו"?

16 וכבר שקו"ט בזה כו"כ¹⁶, ומסקנת דבריהם שהפירוש ד"הקורא ק"ש בלא תפילין" (שחשיב כעדות
 17 שקר) הוא למי שאינו מניח תפילין כלל, אבל הא שאינו מניח תפילין בשעת ק"ש (אלא אחרי זה) ודאי
 18 לא חשיב עדות שקר ח"ו.

19 ו. ובפרטיות יותר:

20 מהביאורים הידועים בזה – בשם החוזה מלובלין¹⁷ – שכיון שאמרו שק"ש בלא תפילין הוי כזבח
 21 בלא נסכים, הרי כשם שיכולים להביא הנסכים לאחרי הובח, דקיי"ל שאדם מביא זבחו היום ונסכיו למחר
 22 (עד עשרה ימים)¹⁸, כך יכולים להניח תפילין לאחרי ק"ש, ולא הוי עדות שקר.

23 אמנם, ביאור זה אינו מחוור לגמרי, כי, ק"ש ותפילין אינם דומים לגמרי לזבח ונסכים, שהרי בזבח
 24 ונסכים יכול להביא הנסכים גם למחר, משא"כ בק"ש ותפילין אינו יכול לדחות הנחת תפילין למחר,
 25 ואם לא יניח תפילין בו ביום בודאי יחשב לעדות שקר?

26 ואין לתרץ שבתפילין יש טיבה צדדית שמונעת צירוף הנחת תפילין דמחר לק"ש דיום שלפניו (שלא
 27 תחשב לעדות שקר), בגלל הפסק הלילה שלאו זמן תפילין הוא¹⁹, כי:

28 גם נסכים זמנם ביום דוקא ולא בלילה²⁰, כמו קרבנות שאין מקריבים אותם אלא ביום, שנאמר "ביום
 29 צוותו"²¹, ואעפ"כ, אין הלילה מפסיק צירוף הנסכים לזבח דיום שלפניו, ומאי שנא תפילין.

30 ויתירה מזה: בנסכים, חיוב הבאתם ביום ולא בלילה הוא מדאורייתא, ואעפ"כ אין הלילה חשיב
 31 הפסק לצירוף הנסכים לזבח, ועאכו"כ בתפילין, שמדאורייתא זמנם גם בלילה, אלא שחכמים גזרו שלא
 32 להניח תפילין בלילה (שמא יישן בהם)²², ודאי שאין הלילה חשיב הפסק לצירוף התפילין לק"ש.

(12) ראה לקח טוב (להר"י ענגל) בתחלתו. וראה גם לקמן
 (13) ברכות יד, סע"ב. וש"נ.
 (14) תורת מנחם – רשימת היומן ע' תיו.
 (15) ברכות ט, ב (במשנה).
 (16) ראה שו"ת בית יצחק או"ח סי"ז. אות חיים ושלום
 (לבעל מנח"א) סכ"ה סק"ו. ועוד.
 (17) הובא בבית יצחק ובאות חיים ושלום שם.
 (18) מנחות טו, ב. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ב.
 (19) זבחים יט, א. וש"נ.
 (20) תמורה יד, סע"א. רמב"ם שם פ"ד ה"ה.
 (21) צו ז, לח. מגילה כ, ב. רמב"ם שם ה"א.
 (22) טושו"ע ואדה"ז או"ח רס"ל.

ז. ויש לומר הביאור בזה:

- 1
2 הגדר דעדות שקר בק"ש בלא תפילין אינו אלא כשמבטל מצות תפילין (שאינו מניחם כלל), אבל זה
3 שבשעת ק"ש אינו מקיים מצות תפילין (אלא מניחם לאחר זמן), לא חשיב עדות שקר, כיון שאינו מבטל
4 המצוה דתפילין, שהרי מקיימה לאחר זמן²³.
- 5 ועפ"ז אתי שפיר שהנחת תפילין דמחר לא מהני לק"ש דיום שלפניו שלא תחשב לעדות שקר –
6 דכיון שעבר כל היום ולא הניח תפילין הרי ביטל המצוה דתפילין [ופשיטא שלא מהני הא שמדאורייתא
7 הוי לילה זמן תפילין, דכיון שבנוגע לפועל אינו יכול להניח תפילין בלילה, הרי ביטל מצות תפילין
8 מדאורייתא, גם אם הסיבה שלא הניחם בלילה היא גזירת חכמים]²⁴, ובמילא הוי הק"ש עדות שקר.
- 9 ח. וענין נוסף בטעם המנהג דק"ש קטנה בלא תפילין דוקא (נוסף על האמור שאפשר לקרות ק"ש
10 בלא תפילין דלא חשיב עדות שקר) – כפי שמבאר הרה"צ ממונקאטש²⁵ שיש מעלה בקודש לתפילין
11 שהם בעשי' לגבי ק"ש שהיא (במחשבה ו) בדיבור (כמוזכר בהמאמר), ולכן צריך לקרות ק"ש תחילה
12 ולאח"ז להניח תפילין, משום "מעלין בקודש"²⁶.
- 13 ובהקדם – שמצינו כן לענין ציצית ותפילין, שכיון שקדושת התפילין גדולה מקדושת הציצית [שהרי
14 תפילין הם "תשמישי קדושה"²⁷, משא"כ ציצית שאינם אלא "תשמישי מצוה"²⁷ בלבד, וגם: תפילין היא
15 מצוה ש"אדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה"²⁸, משא"כ ציצית, "אין אדם מחוייב לקנות לו
16 טלית (שחייבת בציצית) ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית"²⁹, אלא יכול לילך בבגד שאינו חייב
17 בציצית], לכן הסדר הוא ש"אחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפילין, שמעלין בקודש"³⁰.
- 18 והא דהקשו האחרונים³¹ שהכלל ד"מעלין בקודש" הוא רק במצוה אחת [כמו בנר חנוכה, ש"ביום
19 ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך . . דמעלין בקודש ואין מורידין"³², ועד"ז בלחם הפנים,
20 ש"על של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין"³³],
21 משא"כ בכגון-דא שישנם ב' מצוות, לא אמרינן "מעלין בקודש", אלא להיפך, ש"כל המקודש מחבירו
22 קודם את חבירו"³⁴ – כבר תירצו על זה³⁵ שכיון ששניהם (הטלית והתפילין) על גופו של האדם שמתקדש
23 בהם, שייך בזה שפיר מעלין בקודש, שתחילה לובש על גופו הטלית, ואח"כ מוסיף ומניח על גופו
24 התפילין, שע"ז ניתוסף בקדושת האדם.
- 25 ועד"ז מובן בנוגע לק"ש ותפילין, שעם היותם ב' מצוות, שייך בהם שפיר מעלין בקודש, כיון שעל
26 ידם נמשכת קדושה על האדם, ולכן צ"ל הסדר דק"ש ואח"כ תפילין, שמתחיל בהקדושה דק"ש, ואח"כ
27 מוסיף בהקדושה היותר נעלית דתפילין.
- 28 ט. והנה, כל השקו"ט הנ"ל היא בנוגע לק"ש קודם הנחת תפילין, אבל לאחר שכתב הניח תפילין,
29 בודאי יוכל לקרות ק"ש כמשך כל היום גם בלא תפילין, ואין בזה חשש דמעיד עדות שקר.

(29) שם הל' ציצית פ"ג הי"א.

(30) שו"ע או"ח ר"ס כה.

(31) ראה שאגת ארי' סכ"ח. נ"כ השו"ע שם (דגול מרכבה. יד אפרים). ועוד.

(32) שבת כא, ב.

(33) מנחות צט, א.

(34) זבחים פט, א (במשנה). וש"נ. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ט ה"ב.

(35) ראה יד אפרים שם. שבילי דוד או"ח שם. אות חיים ושלום שם.

(23) אא"כ נאמר שיש מצוה במשך כל היום, כדלקמן ס"ט.

(24) דוגמא לדבר: קנין דרבנן מהני לדאורייתא (ראה הדעות בזה: פס"ד להצ"צ חאו"ח סתמ"ח ס"ג; ספרים שנמנו בשד"ח כללים מערכת הקו"ף כלל ח"י. ועוד). פסולי עדות דרבנן פטורים משבועת העדות דאורייתא (ראה שבועות לא, א. רמב"ם הל' שבועות רפ"י. אנציק' תלמודית ערך דברי סופרים ס"ו (ע' קא ואילך). וש"נ).

(25) אות חיים ושלום שם. וראה בית יצחק שם.

(26) ברכות כח, א. וש"נ.

(27) מגילה כו, ב.

(28) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ב.

1 אמנם, מצינו³⁶ במנהג הגאונים שהיו קורין גם ק"ש דערבית בתפילין, ובסיום פרשה שני' (לאחרי
2 הפסוק "וקשרתם גו'") היו חולצין התפילין [כלומר, אף שמנהגם הי' להתפלל ערבית מבעוד יום
3 (כדאיתא בתוס'³⁷), מ"מ, לא רצו שיהיו התפילין עליהם במשך כל תפלת ערבית כיון ששייכת ללילה
4 שאינו זמן תפילין], ועכצ"ל שגם בק"ש דערבית (לאחרי שכבר קיימו מצות תפילין) היו חוששין להענין
5 דעות שקר בק"ש ללא תפילין, עד כדי כך, שהעדיפו להפסיק באמצע ק"ש (בין פרק לפרק) לצורך
6 חליצת התפילין מאשר לקרות ק"ש ללא תפילין!

7 ועד"ז מצינו³⁸ שהחתם סופר נהג שלא לקרות ק"ש בתפילין דר"ת, משום שאם ההלכה כרש"י (כמנהג
8 העולם) נמצא שלדינא אין תפילין דר"ת חשובים תפילין³⁹, ואם יאמר בהם שמע הוי ק"ש בלא תפילין.
9 ומזה מוכח שהחשש דעות שקר בק"ש בלא תפילין הוא גם לאחרי קיום מצות תפילין.

10 וההסברה בזה⁴⁰ – שהחשש דעות שקר בק"ש ללא תפילין גם לאחרי הנחת תפילין אינו אלא להדעה
11 שמצות תפילין היא (לא רק להניח התפילין, וברגע שהניחם, כבר קיים המצוה, אלא) "להיות תפילין על
12 הראש"⁴¹, ובכל רגע ורגע שהתפילין עליו ה"ה מקיים מצות תפילין, ולכן, גם לאחרי שכבר הניח תפילין,
13 יש חשש דעות שקר אם יקרא ק"ש בלא תפילין, מצד ביטול המצוה ברגע זה.

14 ומזה מובן שכל זה אינו אלא בדורות שלפנינו כשהיו נוהגים לישב בתפילין כל היום, משא"כ בימינו
15 שנהגו שלא להניחם כל היום (מפני שצריכים גוף נקי ואין כל אדם יכול להזהר שלא יפיח בהם כו')⁴²,
16 הנה לאחרי הנחת תפילין, שוב אין חשש דעות שקר בק"ש בלא תפילין, ולכן, גם כשמתפללין ערבית
17 מבעוד יום, אין אנו קורין ק"ש של ערבית בתפילין (דלא כבזמן הגאונים), וכך נוהגים אנו לקרות ק"ש
18 גם בתפילין דר"ת (ועד"ז בתפילין דראב"ד ושמ"ר – אלה שנוהגים להניחם), כהוראת רבותינו נשיאינו
19 בזה⁴³ (דלא כהחתם סופר).

20 י. ויש להוסיף בזה – ע"פ פנימיות הענינים:

21 הטעם שבימינו אין מניחים תפילין כל היום, הוא, מצד ירידת הדורות – "אכשור דרי" (בתמי'⁴⁴) –
22 שאין בכוחנו לפעול המשכה יתירה על המשכה שכבר נפעלה ע"י הפעולה דהנחת תפילין, דלא כבזמן
23 הגאונים שבכל רגע ורגע היו פועלים המשכה חדשה.

24 ואף שהטעם ע"פ נגלה הוא מצד הזהירות דגוף נקי (כנ"ל), הרי, הא גופא שבגלל חשש זה נמנעים
25 מהנחת תפילין כל היום, הוא, משום שבלא"כ אין אנו יכולים להוסיף ולפעול המשכה חדשה ע"ז
26 שיהיו התפילין מונחים עלינו במשך כל היום.

27 [דוגמא לדבר: מבואר בחסידות⁴⁵ שהטעם שאין תוקעין בשופר בר"ה שחל בשבת הוא משום
28 שהמשכה דתק"ש נעשית ע"י יום השבת, אלא שבזמן שביהמ"ק הי' קיים היו פועלים ע"י תק"ש
29 המשכה חדשה נעלית יותר מהמשכה שנעשית מצד יום השבת, ובזמן הזה אין בכחנו לפעול המשכה
30 יותר נעלית מהמשכה שע"י יום השבת. כלומר: אף שהטעם ע"פ נגלה הוא משום גזירה דרבה⁴⁶, הרי,
31 הא גופא שבגלל גזירה דרבה נמנעים לקיים המצוה דתק"ש (דלכאורה איך דחו מ"ע מה"ת בגלל גזירה
32 דרבה), הוא, משום שבלא"כ אין בכחנו לפעול ע"י תק"ש המשכה יתירה לגבי המשכה דיום השבת].

(41) ראה לקו"ש חל"ט ע' 24 ואילך. וש"נ.

(42) טושו"ע ואדה"ז או"ח סל"ז ס"ב.

(43) "היום יום" יט מנחם אב (מ"ילקוט רשימותני" – תורת
מנחם – רשימת היומן ס"ע תנד ואילך. וש"נ).

(44) יבמות לט, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(45) לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. סידור (עם דא"ח) שער
התקיעות רמ, ג ואילך. ובכ"מ.

(46) ר"ה רפ"ד.

(36) הגה"מ (להרמב"ם הל' תפילין ספ"ד) בשם בעל העיטור
(הל' תפילין שער ראשון חלק הששי) – הובא בכ"י טואו"ח שם
(ד"ה כתבו).

(37) ריש מס' ברכות.

(38) בס' ליקוטי חבר בן חיים מהג' תלמיד החת"ס זצ"ל –
הובא באות חיים ושלום שם.

(39) אף ששניהם (גם דר"ת) אמת – בנוגע לרוחניות הענינים
למעלה, או לעתיד לבוא (ראה פע"ח שער התפילין פ"ט).

(40) אות חיים ושלום שם.

1 ויש להוסיף, שענין זה נוגע גם ליחידי סגולה שאפילו בזמן הזה בכחם וביכלתם לפעול המשכה
2 יתירה ע"י הנחת תפילין כל היום כמו בזמן הגאונים.

3 ובהקדם פתגם הצמח-צדק⁴⁷ אודות אדמו"ר הזקן (ומזה מובן גם בנוגע לרבותינו נשיאינו ממלאי
4 מקומו), שאילו הי' בזמן התנאים הי' גם הוא מגדולי התנאים, ואילו הי' בזמן הנביאים הי' גם הוא
5 מגדולי הנביאים, שמצד עצמו הי' בדרגת תנא ונביא, אלא כיון שהדור לא הי' כדאי, הי' זה בהעלם.

6 ומזה מובן שרבותינו נשיאינו היו יכולים לפעול המשכה חדשה ע"י הנחת תפילין כל היום, כמו בזמן
7 הגאונים. ואעפ"כ, ידוע שגם הם לא נהגו לישב בתפילין כל היום, כי, הדור לא הי' כדאי וראוי לכך
8 ("מ'קען ניט דורכשפאָרן די חומריות פון דעם דור").

9 יא. ומכהנ"ל יש לימוד והוראה בנוגע לסדר העבודה עם עצמו ועם הזולת – שהם בדוגמת ב'
10 הענינים דק"ש (עולה, העלאה, עבודה עם עצמו) ותפילין (נסכים, המשכה, עבודה עם הזולת).

11 ובהקדמה:

12 ישנם כאלה שנתמנו על ענינים של עסקנות ציבורית, ובמהלך עסקנותם התחילו להרגיש תענוג גדול
13 ("א גרויסן געשמאַק") בעסקנות, וכל כך נשתקעו בזה ("זיי האָבן זיך אויף אַזוי פיל אַריינגעלאָזט אין
14 דעם") עד ששכחו לגמרי על עצמם...

15 – ה"געשמאַק" שבעסקנות ציבורית הוא בעצם העובדא שבהיותו "עסקן ציבורי" פטור הוא מלחשוב
16 על עצמו, מעמדו ומצבו כו', ובודאי שאינו צריך לחשוב אודות ביטול עצמו (וגם לא אודות ביטול
17 זולתו, כיון שיש לו "משמשים" ו"משמשי משמשים" שיעשו זאת עבורו)...

18 ועל זה באה ההוראה מסדר ההנהגה דק"ש ותפילין – שלמרות גודל המעלה שבתפילין ועד שגדלה
19 מעלתם גם לגבי ק"ש, אין מניחים תפילין כל היום, ולא עוד אלא שמקדימים ק"ש לתפילין:

20 א) למרות גודל המעלה שבעסקנות ציבורית, יש להגביל את הזמן המוקדש לעסקנות שיהי' בהתאם
21 למה שנצטווה (שעה אחת, ב' ג' או ד' שעות, וכיו"ב), שכן, במשך זמן זה פועל הוא כל מה שביכלתו
22 לפעול, ובמילא אין לו להשקיע בזה זמן נוסף, כיון שעיי"ז לא יתוסף בפעולתו (כשם שהנחת תפילין
23 היא במשך זמן מוגבל, כיון שאי אפשר להוסיף בהמשכה דתפילין ע"י הנחתם במשך כל היום).

24 ב) בד בבד עם פעילותו בעסקנות ציבורית, צריך לחשוב גם אודות עצמו, כמ"ש⁴⁸ "ומבשרך לא
25 תתעלם", היינו, לעסוק בבירור עצמו, לטבול במקוה ("גיין אין וואַסער"), ללמוד חסידות ולהתפלל
26 באריכות וכו', ובכללות, כפתגם החסיד ר' גרשון דוב שה"מחר" צריך להיות באופן אחר לגמרי⁴⁹. ולא
27 עוד אלא שהמחשבה אודות עצמו היא ההקדמה (בדוגמת ההקדמה דק"ש לתפילין) שעל ידה תהי'
28 העסקנות כדבעי, שלא יבוא למצב שישתקע בהעסקנות עד שישכח לגמרי על עצמו ("ער וועט ניט וויסן
29 פון זיין לייב און לעבן").

30 יב. ויש להוסיף, שגם ענין זה מרומז בהמאמר "דיו לעבד להיות כרבו":

31 נוסף על האמור לעיל (ס"ב) ש"צריך האדם להשפיל עצמו ולומר די לעבד להיות כרבו ולעשות מכוון
32 לשבתו להיות לו דירה בתחתונים", ע"י ההתעסקות עם הזולת – צריכה להיות עבודה זו גופא מתוך
33 ידיעה והכרה שזוהי עבודת העבד לרבו, היינו, שאינו עושה זאת מצד ה"געשמאַק" שלו בעסקנות ציבורית,
34 אלא אך ורק מצד ציווי והוראת רבו, "להיות כרבו".

48) ישע"י נח, ז. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב שז, סע"ב.

49) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"א ריש ע' 65. וש"נ.

47) רשימת המאסר (לקו"ד ח"ד תרסב, א. סה"ש תרפ"ז ע'

230). וראה סה"ש תורת שלום ע' 169.

1 ובפרטיות יותר – שצריך לידע שמצד עצמו ה"ה במעמד ומצב ד"עבדא בהפקירא נחא ל"י⁵⁰, ומצד
2 טבע ההפקירות יש לו כו"כ תאוות כו', ועד שטבע ההפקירות פועל שינוי בשכלו וחושיו, ובמילא יתכן
3 שמצד טבע ההפקירות, שאינו חפץ לעסוק עם עצמו, יבחר לעצמו את העבודה של עסקנות ציבורית
4 שיש לו בה "געשמאָק". ולכן, יש צורך בזהירות שלא לסמוך על עצמו, אלא "להיות כרבו", לעשות
5 ע"פ הוראתו כו'.

6 והבחינה לזה שעבודתו אינה מצד ה"געשמאָק" שלו אלא מצד ציווי והוראת רבו, היא, כאשר נרגש
7 אצלו שהעבודה עם הזולת הו"ע של ירידה למטה, ומצד עצמו אינו פּוֹנֵץ בהירידה למטה, ואדרבה, "מים
8 תחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קמי' מלאכ"א⁵¹ (כפי שמצינו⁵² בשייכות לנסכים שענינם המשכה למטה),
9 אלא שמוכרח לירד למטה בגלל ציווי והוראת רבו.

10 ודוקא כאשר עבודתו היא באופן כזה (שנרגש אצלו הענין ד"מים תחתונים בוכין כו") אזי נעשית
11 העלי' למעלה יותר – כמרומז בכך ש"בכ"י"ם" ר"ת "ברוך⁵³ כבוד הוי' ממקומו"⁵⁴, שממשיכים כבוד
12 הוי' ממקורו ושרשו⁵⁵ [אף שכאשר מלאכים אומרים זה ה"ז באופן שאינם משיגים כו'⁵⁶].

13 ועי"ז שעבודתו תהי' "להיות כרבו", הנה סוף סוף "והי' כרבו", ולא רק "כרבו", בכ"ף הדמיון, אלא
14 תיריה מזה, שכל מציאותו נעשית מציאות הרב, היינו, שתמורת היותו תחילה בבחינת "עבדא בהפקירא
15 נחא ל"י" (שזהו"ע דעבד כנעני⁵⁸), נעשה עבד שכל מציאותו אינה אלא מציאות האדון (הרב), שזהו"ע
16 ד"עבד נאמן"⁵⁹, ע"ד ובדוגמת הרב שנקרא "עבד נאמן", ועליו נאמר⁶⁰ "בכל ביתי נאמן הוא".

54) ע"ח שער הכללים פ"ב. וראה סה"מ תש"ד ע' 205.

55) סה"מ תש"ד שם ע' 202.

56) שם ע' 204.

57) חסר קצת (המו"ל).

58) ראה תורת מנחם סה"מ שם, ובהנסמן שם הערה 21.

59) ראה המשך תרס"ו ע' שיח. ובכ"מ.

60) בהעלותך יב, ז.

50) גיטין יג, א. וש"נ. וראה תורת מנחם סה"מ אדר ס"ע ט ואילך. וש"נ.

51) ראה תקו"ז ת"ה (יט, סע"ב).

52) ראה בחיי ויקרא ב, יג (בשם המדרש – ראה תורה שלימה עה"פ (אות קיא. וש"נ)) – הובא ביהל אור ס"ע שמ. לעיל בהמאמר.

53) יחזקאל ג, יב.

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' א

12 כָּל שְׁלִיחַ שֶׁתְּחִילָתוֹ וְסוּפוֹ בְּדַעַת בְּשָׂר, שְׁצִירָךְ שִׂיחָא הַשְּׁלִיחַ בַּר
13 דַּעַת בְּמִינֵי הַשְּׁלִיחוֹת וּבַעֲשִׂייתָהּ, וְלֹא קִתְּנֵי בְּמִשְׁנֵה כָּל שֶׁתְּחִילָתוֹ
14 וְסוּפוֹ בְּכַשְׁרוֹת בְּשָׂר, שְׁמַע מִינָהּ, שְׁדוּקָא חִסְרוֹן דַּעַת בְּסוּף פּוֹסֵל,
15 אֶךְ חִסְרוֹן כְּשֵׁרוֹת אַחַר, כְּגוֹן סוּמָא, אִינוּ פּוֹסֵל בְּסוּף, שֶׁאִם רָאָה אֵת
16 הַכְּתִיבָה וְהַחֲתִימָה, יִכּוֹל לְהַבְיֵא גַט.
17 הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מֵה דִּינוֹ שֶׁל עֶבֶד כְּנַעֲנִי בְּשִׁלְחוֹת גַּט: בְּעֵי מִינָהּ
18 מְרַבֵּי אַמֵּי, עֶבֶד כְּנַעֲנִי.
19 מַהוּ שְׁיַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גַּט אִשָּׁה מִדְּבַעְלָה.
20 אִמְרַן לְהוּ רַבִּי אַמֵּי, מְדַקָּא פְּסִיל לִיה – מִכַּךְ שֶׁפִּסְלָה הַתְּנָא לְעוֹבֵד
21 בְּזַבְּבִים מִלְּהוּיֹת שְׁלִיחַ לְהוֹלֵכֵת הַגַּט, וְלֹא פִּסְלָה עֶבֶד.

1 את הגט, בְּשָׂר, ומדייקת הגמרא, שרק אם חזר ונתפתח, אין – אכן
2 כשר הוא לשליחות, אבל אם לא חזר ונתפתח, לא – אינו כשר
3 לשליחות. מתרצת הגמרא, שאין לדייק כן, אלא הוא הדין דאף על
4 גב דלא חזר ונתפתח כשר הוא לשליחות הגט, משום שיכול לומר
5 בפני נכתב ובפני נחתם, ואידי דקתני – אגב ששנה במשנה שפוי
6 ונתפתח וחזר ונתפתח, ושנינו כן כדי לדייק טעמא שהוא כשר
7 לשליחות, משום דחזר ונתפתח קודם שמסר לה את הגט, הא אם
8 לא חזר ונתפתח, לא – אינו כשר לשליחות.
9 אגב כך תנא נמי בסומא פתוח ונתפתח וחזר ונתפתח, על אף שגם
10 אם לא חזר ונתפתח כשר, ובסברת רב יוסף, אמר רב אשי, דקא
11 נמי – מדויק גם ממשנתנו כדבריו רב יוסף, דקתני בסיפא זה הפלל,

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' ב

7 וזיפה גט, ואינה חוששת שיבוא הבעל ותתקלקל כיון שאומרת
8 בפני נכתב ובפני נחתם ולא משגיחים יותר על ערעורו.
9 ונלמד כן מן הומו, ומה חמש נשים השונאות אותה שאמרו
10 חקמים שאין נאמנות לומר מת בעלה של אשה זו, אף על פי כן
11 נאמנות להביא גיטה, היא שדינה קל משלהם, שנאמנות לומר מת
12 בעלה, האם אינו דין (קל וחומר) שנאמנות להביא גיטה,

1 קיום של עדים, ולא יחא הבעל נאמן לערער על הגט.
2 נמצא שאינה מקלקלת את האשה, ומשום כך מהימנא – נאמנת,
3 ובאופן זה דיברה משנתנו שהכשירה שליחותן.
4 תנא כנותיה דאבי, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא,
5 אשה נאמנת להביא גיטה – את הגט של עצמה מחוץ לארץ, על
6 אף שהיה מקום לפוסלה מפני החשש שמא נתנה עיניה באחר

בס"ד. שיחת* יום ה' פ' שלח, כ"ו סיון, ה'תשכ"ט

– לתלמידות המסיימות ד"בית רבקה" ולמדריכות דמחנה "אמונה" תחיינה –

א. ידוע פתגם רבינו הזקן¹, שהפרשה שקורין בשבוע זה בתורה, היא גם תורה – הוראה – שממנה יכולים ללמוד בנוגע לענינים ומאורעות הקשורים ומתרחשים בשבוע זה.

ואע"פ שהתורה ניתנה לפני אלפי שנה, ומאורעות השבוע משתנים משנה לשנה, ופרשת השבוע נשארת כמו שהיא – הרי כיון שהתורה ניתנה מהקב"ה, שיודע כל מה שיארע בכל הזמנים שלאח"ז, והורה לכל אחד מישראל – איש או אשה, בחור או בחורה, ילד או ילדה – בכל הדורות, כיצד להתנהג בכל יום בכל חודש ובכל שנה, לא יפלא שהי' יכול לקבוע באותה פרשה הוראות עבור כל המאורעות השונים שיתרחשו – בפעם הראשונה שניתנה התורה, ובכל שנה שלאח"ז, ועד לשנה שבה נמצאים אנו עתה.

ב. אחד המאורעות שבגללו התאספנו כאן, קשור עם העובדה שאתן "נבחרתן" ע"י הקב"ה, – שהרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית²; לא ע"י מקרה, אלא כך נקבע ע"י הקב"ה (לפי שזהו לטובה של הנבחר ושל אלו שיפגשו הנבחרים לאח"ז), ובאופן שגם נותן הוראות על זה. וכן הוא בנוגע לפגישה זו –

חלק מכן – אלו שסיימו דרגא מסויימת והישג מסויים בלימודן וחינוכן, שהרי אין זה סיוע מוחלט, כי, כל זמן חיי האדם ניתוסף אצלו בידיעות ובחינוך, אלא שיש תקופות וזמנים שבהם מסויימים מצב ושלב מסויים בהחינוך והלימוד, ולאח"ז עוברים לתקופה אחרת לגמרי, שבה צריכים ללמוד ולהתחנך באופן אחר, ובנדו"ד, להתחיל לחשוב גם אודות חינוך אחרים, שזהו החלק השני מכן – אלו השייכות להדרכה והוראה בנוגע לילדים שיהיו תחת אחריותן בזמן חופשת-הקיץ שמגיעה עתה,

וכדי להדריך ולהנהיג אחרים כדבעי – הרי זה לאחרי שמשיגים שליטה עצמית, לשלוט, לחנך ולהדריך את עצמו כדבעי.

ג. אחד מהפרטים בפרשת השבוע שממנו יכולים ללמוד הוראה גם בענינים הקשורים עם פגישה זו (שלכן ושלנו), הוא, שבפרשה זו³ מסופר לראשונה באריכות אודות מצות הפרשת חלה – להפריש וליתן לכהן החלק הראשון מהעיסה שממנה אופים אח"כ לחם לאכילה:

בפסוק נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (לה) – הראשית וההתחלה של העיסה צריכים לעשותה "חלה", להפרישה ולתתה בשביל הקב"ה. ולאח"ז נתבארו פרטים בדבר – שהרי אין זה פסוק אחד, אלא פרשה שלימה שעוסקת בזה⁴, שע"י⁵ מודגשת יותר כללות התכונה והאופי של מצוה זו; מצוה שמתבארת בתורה באריכות ובפרטיות ובריבוי פרטים, אע"פ שכמה מצוות באו בתורה בקיצור או אפילו בקיצור נמרץ.

הנחיצות והכלליות של מצוה זו, רואים גם בזה שנזכרה והודגשה בסיום נבואותיו של יחזקאל⁶, ששם מספר איך יתנהגו בני"ב בביאת משיח, ומונה מצוות מיוחדות שיקיימו אז (אע"פ שחלקם קיימו גם לפני⁷):

166.

(3) שלח טו, יז-כא.

(4) להעיר שמסכתא שלימה הוקדשה למצוה זו וגם נקראת "חלה".

(5) ראה ב"ר פ"ס, ח: "יפה שיחתן כו". לקו"ת ר"פ חוקת.

(6) מד, ל.

* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ח ע' 304 ואילך (במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל).

(1) ראה קונטרס ביקור שיקאגא בתחלתו (נדפס בשה"ש תש"ב ע' 29) – נעתק ב"היום יום" ב חשון.

(2) ראה שיחת יט כסלו תרצ"ד ס"ג ואילך (לקו"ד ח"א ע')

- 1 — שזה מורה על הנחיצות שבהן ועל ההשפעה שיש להן בחיים היהודיים — ומונה ביניהם גם מצות חלה
 2 (שהרי כשיבוא משיח אזי יחדש בארץ ישראל מצות חלה בכל התוקף⁷): "ראשית עריסותיכם תתנו לכהן".
 3 ומוכן יותר הגדלות והנחיצות של מצוה זו — ממ"ש מיד לאח"ז: "להניח ברכה אל ביתך", והיינו,
 4 שע"י קיום מצות חלה תומשך ברכה בכל הבית, לכל בני הבית והמשפחה שתקיים מצות חלה.
 5 ואע"פ שע"פ הפשט קאי "להניח ברכה אל ביתך" גם על המצוות שנימנו שם לפני"ז, שגם בזכותן
 6 תומשך הברכה בבית — הרי בתורה גם הסדר הוא חלק מלימוד התורה⁸, ולכן, מזה גופא ש"להניח ברכה
 7 אל ביתך" — שקאי על ריבוי מצוות — נאמר מיד לאחרי מצות חלה, מוכח, שאע"פ שענין זה שייך לכל
 8 המצוות שנימנו לפני"ז, הרי זה קשור באופן הכי חזק ועיקרי עם מצות חלה?
 9 ד. במה נחלקת מצות חלה משאר מצוות? — הרי זה מוכן בפשטות מתוכנה של המצוה:
 10 לפני שיהודי הולך לאכול — והרי עיקר ענין האכילה קשור עם לחם,
 11 — שלכן, בלשון הקודש (שמבטאת את המשמעות האמיתית¹⁰ של כל ענין) נקראת כל הסעודה בשם
 12 לחם¹¹, כיון שהלחם הוא העיקר; ובמוכן רחב יותר כולל ענין האכילה והסעודה את כל צרכי האדם¹² —
 13 מדגישה מצוה זו, שיהודי מכיר בכך שלפני שמתחיל להכין לסעודה לעצמו, הנה לכל לראש מפריש
 14 את החלק הראשון והמובחר (שהרי "ראשית" פירושו הראשון בזמן וגם הראשון בחשיבות¹³) עבור
 15 הקב"ה, ונותנו לכהן.
 16 ה. ובזה יש הוראה כללית:
 17 כאשר יהודי נמצא בעולם, ורואה מסביבו איך מתנהגים שאר העמים — עליו לדעת שהוא מובדל
 18 מהם,
 19 — לא רק בשעה שמתפלל ולומד ומקיים מצוות, אלא אפילו בענינים שבהם משתווה לכאורה, במבט
 20 ראשון, לשאר העמים, כמו באכילה ושת"י ושאר צרכים¹⁴ —
 21 שהראשון בזמן, והראשון בחשיבות ויוקר¹⁵ — מפריש ומרים (שזהו הפירוש ד"תרימו" — להפריש
 22 ולהרים) ונותנו להקב"ה, דהיינו, עבור ענינים הקשורים עם הקב"ה — קדושה ותורה ומצוות.
 23 ומזה מוכן גם מדוע השכר על זה הוא — "להניח ברכה אל ביתך":
 24 כאשר הקב"ה רואה שכל הנהגת הבית מיוסדת באופן שמתחילים עם ענין הקשור עם הקב"ה, עם
 25 קדושה ויהדות, תורה ומצוות, וזוהי ההתחלה לא רק בזמן אלא גם בחשיבות — שהטוב והיפה נותנים
 26 עבור יהדות וענינים הקשורים עם הקב"ה,
 27 אזי נותן הקב"ה את השכר באותו אופן, מדה כנגד מדה — שהבית היהודי יהי' מקום שבו נמצא
 28 הקב"ה, וכיון שהקב"ה בא לשם, הרי מוכן שביחד עם הקב"ה באים גם כל הברכות בכל המצטרך.
 29 ומזה למדים גם במוכן רחב יותר — שכשם שהוא בכללות מצות חלה, כן הוא בכללות חיי היום-יום:
 30 יהודי — איש או אשה — כשמתחיל את היום, הנה "ראשית עריסותיכם"¹⁶ — התחלת היום — צ"ל קשור
 31 עם "תרימו תרומה" (לה): עליו להתחיל את היום — לפני כל הענינים והצרכים שלו ולפני שיוצא לעולם

היא רק הבשר.

7 ראה שו"ע יו"ד סשכ"ב, ב.

12 ראה סנהדרין (לח, א) "בע"ש כו' לסעודה כו'" (וראה גם תורת מנחם חני"ו ע' 69. וש"ג).

8 וכדרז"ל בכ"מ "למה נסמכה כו'". וגם במצות חלה דפרשתנו (ויק"ר פט"ו, ו). ולהעיר משל"ה חלק תושבע"פ כלל אין מוקדם כו'.

13 רש"י תשא ל, כג.

9 ראה סד"ה ראשית עריסותיכם, תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רג).

14 ראה שו"ע או"ח סל"א. תניא רפ"ז.

10 ראה בחיי לבראשית ב, יט. אור תורה (להה"מ) שם. שער היתור והאמונה פ"א.

15 ראה שו"ע יו"ד סו"ס רמח.

16 עריסה — מטה (ערש) — ויד שיעור משנתו. וראה סה"מ קונטרסים ח"א קסה, א.

11 ראה מקץ (מג, לב): "לחם כי תעובה גו'" — והתועבה

1 — באמירת "מודה אני לפניך", ליתן תודה גדולה להקב"ה, ולקבל אותו עליו בתור "מלך חי וקיים",
2 מנהיג וקיסר שלו, שע"פ הוראותיו יתנהג במשך כל היום.

3 ו. ומזה מובן גם שאלו שמקבלים תחת אחריותם ילדי ישראל שצריכים להדריכם, הנה התחלת
4 הדרכת והנהגת הילדים היא ע"ז שנוטעים בהם את הרעיון שראשית עריסותיכם תרימו תרומה לה',
5 ולידע, שכל ילד הוא בבחינת תרומה, שצריך להפרישו ולהגביהו ולקרבו להקב"ה ולעניניו, עוד יותר
6 מכמו שהי' לפני"ז.

7 ועי"ז ישנה גם ההבטחה שבדאי יהי' הענין ד"להניח ברכה אל ביתך" — שלאח"ז תהי' כל ההדרכה
8 במשך כל הקיץ בהצלחה רבה, כיון שההתחלה היתה ביחד עם הקב"ה, שיחד עמו באים ברכה והצלחה
9 בכל הפעולות, ובפרט בהדרכת ילדי ישראל.

10 וכמו"כ בקשר לסיום תקופה אחת בלימודים, והתחלת ההכנה לתקופה נעלית יותר בכללות הלימוד
11 והחינוך — שסיום התקופה, שהיא גם התחלת התקופה שלאחרי', צ"ל באופן ד"ראשית עריסותיכם תרימו
12 תרומה לה"', היינו, שההתחלה ניתנת ונעשית חדורה במחשבה אודות הקב"ה שהוא ה"מלך חי וקיים".

13 ועי"ז נמשך גם הענין ד"להניח ברכה אל ביתך" — שתהי' ברכה בתקופה השני' שבה נכנסים, ולאח"ז
14 גם "אל ביתך" — בכל עניניו, שבכללות הו"ע הבית והסביבה, שיתברכו בברכותיו של הקב"ה, שהם
15 ברכות בגשמיות וברוחניות גם יחד.

*

16
17 ז. השי"ת יברך ויצליח כל אחת מכן, בתוככי כללות בנות ישראל תחינה, שיהי' קיץ בריא ומוצלח,
18 הן בגשמיות והן ברוחניות, וכל אחת מכן תקיים את השליחות שהקב"ה הטיל עלי' מתוך בריאות
19 ושמחה, ומתוך מסירות, שתביא את הברכה וההצלחה של הקב"ה בענין זה,

20 ובאופן שיוכלו להכיר מיד על כל אחת, שהיא זכתה להרוויח במלוא הצדק את התואר שמעניקה
21 התורה לכל בת ישראל, שהיא נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, שכן, כשמסתכלים עלי' ועל הנהגתה,
22 מכירים מיד שזוהי בת של אמותנו הקדושות, שרה רבקה רחל ולאה — כפי שרואים איך שמתלבשת¹⁷,
23 ובכללות הנהגתה, ובפרט איך שממלאת את שליחותו של הקב"ה.

24 ואז היא גם מתברכת בכל הברכות שנאמרו על האמהות — שהן בונות את בית ישראל¹⁸, ובונות את
25 העם היהודי,

26 ובקרוב יצאו¹⁹ — בתוככי כלל ישראל — לקראת משיח צדקנו, בגאולה²⁰ האמיתית והשלימה ע"י
27 משיח צדקנו, שיוציאנו מהגלות, ויוליכנו לארצנו הקדושה ארץ ישראל, בקרוב ממש.

28 קיץ בריא ומוצלח, ונשמע מכן בשורות טובות.

כשתילי זיתים סביב לשלחנך מה כתיב בתרי' הנה כו' לאסגאה
מלה אחרא דאוליפנא דא מנה דכל זמנא דשכינתא הוה צניעא
באתרה כדקא חזי לה כביכול בניך כשתילי זיתים אלין ישראל כד
שראן בארעא. סביב לשלחנך דאכלי ושתאן וקרבין קרבנין וחדאן
קמי קב"ה ומתברכן עלאין ותתאיין בניייהו".
20) להעיר מדרו"ל (במדב"ר פ"ג, ו) עה"פ (תהלים סח* ז)
"מוציא אסירים בכושרות" — שבזכות הנשים כשרות, הפנויות
והנשואות עליהם נאמר גן נעול גו', אמר הקב"ה אני גואל
(ממצרים) את בני.

17) ראה נזיר (כג, ב) "מאן נשים שבאוהל שרה רבקה רחל
ולאה". ובפרש"י עה"ת וירא (יח, ט). והוא מב"מ (פז, א):
"באוהל — צנועה היא".

18) ראה תדבא"ר פי"ח: "אשתך גו' בירכתי ביתך (צנועה
בבית) כו' בני' מהם בעלי מקרא כו' משנה כו' תלמוד כו' משא
ומתן כו' חכמים כו' נבונים כו'".

19) ראה זח"א (קטו, ב ואילך) "אשתך כגפן פורי' כל זמנא
דאתתא בירכתי ביתא ולא נפקא לבר היא צנועה ואתחזי לאולדא
בנין דכשרן כו' חמי מה אגרה בניך כשתילי זיתים מה זיתים לא
נפלי טרפיהו כל יומי שתא וכלהו קשורין תדיר אוף הכי בניך

* להעיר שע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (ראה סה"מ י"א ניטן בתחלתו. וש"נ) — התחילו ב"א ניטן שנה
זו (תשכ"ט) אמירת מזמור סח שבתהלים. המו"ל.

לקוטי שיחות

פרשת שלח

כרך יח שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

21 רש"י אינו ספר הלכות, אלא בא לבאר פשוטו של
22 מקרא בלבד?

23 ג) אף אם נסביר בדוחק שרש"י רוצה שיהיה לנו
24 מושג לגבי שיעור חלה⁵, די היה בצינו "לבעל הבית
25 אחד מעשרים וארבעה", שהוא שיעור המתאים לרוב
26 בני אדם⁶ – כפי שאכן מוצאים בתרגום יונתן⁷ המציין
27 שיעור זה בלבד, למרות שהוא רחוק יותר מרש"י
28 בפשוטו של מקרא – מדוע צריך רש"י להוסיף
29 "לנחתום אחד מארבעים ושמונה"⁸?

30 ד) יותר מזה: לכאורה סותר המשך פירוש רש"י
31 את תחילתו: בתחילה הוא מפרש שהתורה מתכוונת
32 באומרה "כתרומת גורן" לכך שחלה היא "כתרומת
33 גורן, שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר
34 בה שיעור". כלומר, לא זו בלבד שהתורה אינה מציינת
35 בה שיעור, אלא שנאמר במפורש "כתרומת גורן כן
36 תריומו אותה", שצריך להפרישה ללא שיעור – וכיצד
37 מתאים הדבר בפשוטו של מקרא להמשך דברי רש"י
38 "אבל חכמים נתנו שיעור"?

39 ה) גם אילו רצה רש"י, מסיבה כלשהיא, להוסיף
40 ש"חכמים נתנו שיעור" עם פירוש הדבר – מתאים היה
41 יותר לומר זאת בפירושו לפסוק השני "תתנו לה"
42 תרומה", ששם אומר רש"י "לפי שלא שמענו שיעור

א.

פירוש רש"י ל"כתרומת גורן", והשאלות על כך
1 על הפסוק¹ "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה
2 כתרומת גורן כן תרימו אותה" מפרש רש"י את המילים
3 "כתרומת גורן" ואומר "שלא נאמר בה שיעור, ולא
4 כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור, אבל חכמים נתנו
5 שיעור, לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, לנחתום
6 אחד מארבעים ושמונה".
7 יש להבין: א) רש"י מצטט ענינים מן המדרשים
8 וממאמרי חז"ל להלכה רק כאשר הם הכרחיים לצורך
9 פשוטו של מקרא, לפי הכלל שקבע רש"י עצמו² "ואני
10 לא באתי אלא לפשוטו של מקרא". לפי זה אכן מובן
11 שרש"י מפרש "שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת
12 מעשר שנאמר בה שיעור" כדי לבאר בפשטות את
13 כוונת התורה בהדגישה "כתרומת גורן"³ ולא כסוג
14 אחר של תרומה⁴. אך מה הצורך בהמשך דבריו "אבל
15 חכמים נתנו שיעור..."?

16 ב) אף אם נאמר שכאשר רש"י מציין שלא נקבע
17 בתורה שיעור לחלה הוא רוצה להדגיש שזאת רק
18 במקרא ואילו חז"ל קבעו לה שיעור, עדיין לא מובן:
19 מדוע הוא צריך לפרש מהו השיעור שקבעו חכמים,
20 דבר שאינו חשוב כלל, לכאורה, להבנת הפסוקים, והרי

7) וגם בפרש"י קרח (יח, כט) שהביא רק שיעור דבינונים.
8) ואף שע"ד הג"ל כתב רש"י גם בתרומה וראשית הגז "ולא פי' בה
שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור (שופטים יח, ד) – הרי עכצ"ל שגם
שם מוכרח הוא בפשט"מ וכדמוכח גם מזה: א) שפירשו בפי' שופטים
ולא בפי' קרח (יח, יב) שלפנ"ז כשמדובר ע"ד מתנות כהונה – אבל ראה
פרש"י קרח יח, כט. ב) לא פירשו בבכורים (בר"פ תבוא או גם לפנ"ז
בפי' משפטים כג, יט. תשא לד, כו. קרח יח, יג). ופאה (קדושים יט, ט.
אמור כג, כב). וכיו"ב. אף שגם בהם נתנו חכמים שיעור (ראה פאה פי"א
מ"ב. חולין קלו, ב. ירושלמי בכורים רפ"ג. אבל ראה (בבכורים) רע"ב
בכורים פי"ב מ"ג. תוי"ט מלאכת שלמה שם. ועוד). אבל י"ל דבכורים
לא כתב רש"י זה כיון שפירש (משפטים ותבוא שם) "תאנה שבכרה כו'
ומקדישה ואומר הרי זו בכורים".

1) פרשתנו טו, ב.
2) בראשית ג, ת. וממשיך "ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר
דבור על אופניו". ועד"ז שם ג. כד. ובכ"מ.
3) וכבר פירש"י (נשא ה, ט) דתרומה – "מחזור (הכהן) אחרי' לבית
הגגות".
4) ובפרט שבפרשיות לפנ"ז נאמר כמ"פ מעשר לכהן, לה': ויתן לו
מעשר מכל (לך יד, כ ובפרש"י. וראה פרש"י תולדות כו, יב) "עשר
אעשרנו לך" (ויצא כח, כב). "וכל מעשר הארץ גוי וכל מעשר בקר וצאן"
(בחוקותי כז, ל. לב). וראה פרש"י נשא ה, יוד: "מי שמעכב מעשרותיו
כו". אלא שרש"י כאן "תרומת מעשר" כי בהכתוב נאמר "תרומה".
5) ובפרט שאינו שיעור הרגיל במקרא – חומש, או מעשר.
6) וראה פרש"י תבוא (כח, סו): ולא תאמין בחיך, זה הסומך על
הפלטור.

26 לפיכך מוסיף רש"י בפירושו ומבהיר, שלמרות
27 ש"לא נאמר בה שיעור - אבל (כיון שהתורה מכנה
28 זאת "חלה - טורטי"ל, לכן) חכמים נתנו שיעור"11.
29 כלומר, למרות שמשמעות המילה "חלה" כאן¹²
30 היא טורטי"ל סתם, בכל זאת מורה המילה "חלה" על
31 חשיבות מסויימת שצריכה להיות בחלק הנתרם, שלא
32 יהיה פירוורם וכדומה, ולכן קבעו חכמים לחלה שיעור
33 גם בכמות.

ג.

ההסבר לפירוש השיעורים על-ידי רש"י

34 אך אין מספיק לומר רק שחכמים קבעו שיעור,
35 שהרי ל"חלה - טורטי"ל" כשלעצמה אין שיעור (יש
36 חלות בגדלים שונים), וניתן היה לחשוב שחכמים
37 קבעו שיעור לגודלה של "חלה" זו כשלעצמה, כפי
38 שנקבע מן התורה לגבי "חלה" של הקרבנות¹³.
39 לפיכך מבהיר רש"י, שצאן אין הדבר כך - חכמים
40 קבעו שיעור יחסי לעיסה: "לבעל הבית אחד מעשרים
41 וארבעה, ולנחתום אחד מארבעים ושמונה"¹⁴.
42 וכיוון שקביעת השיעור על-ידי החכמים אינה ענין
43 בפני עצמו, אלא ענין הקשור ללשון הפסוק "חלה",
44 מובן מדוע אין צריך רש"י להסביר את הטעם להבדל
45 בין השיעורים השונים של "בעל הבית" ושל "נחתום",
46 כי הדבר מובן מעצמו לפי פשוטו של מקרא:
47 החלות שאופה בעל הבית - שאינו אומן - הן
48 גדולות יותר, ומיועדות כולן לאכילתו ולאכילת בני
49 ביתו, ולכן גם הגודל של החלה שלו לכהן רב יותר -
50 אחד מעשרים וארבעה. לעומת זאת חלותיו של

1 לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה, ושם מתאים
2 היה ההמשך "חכמים נתנו שיעור, לבעל הבית...
3 ולנחתום...".
4 (כפי שמוצאים, שבספרי אכן נאמרים הדברים על
5 הפסוק "תתנו לה' תרומה" - "שיהא בה כדי מתנה
6 לכהן, מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעל הבית...").
7 (ו מצד שני ניתן לשאול: כיוון שרש"י מציין בכל
8 זאת בפירוט את השיעורים שקבעו חכמים לבעל הבית
9 ולנחתום, מדוע אין הוא מציין את הטעם להבדל בין
10 בעל הבית לבין הנחתום, כפי שמוצאים ב'ספרי'
11 וכדומה?⁹)

12 ומזה מובן שלאחר פירוט השיעורים, מובן הטעם
13 מעצמו.

ב.

"חלה" - כמות שיש בה השיבות

14 ההסבר הפשוט לכך הוא: מן הנאמר בפסוק
15 "כתרומת גורן כן תרימו אותה", שמשמעותו כפירוש
16 רש"י "שלא נאמר בה שיעור", מובן שגם נתינת
17 "משהו" מספקת.
18 ואם כך, אין הפסוק מובן. בהמשך הפסוק "ראשית
19 עריסותיכם חלה תרימו תרומה" מפרש רש"י: "תלקח
20 חלה אחת תרומה לשם ה'", ומסביר רש"י "חלה,
21 טורטי"ל בלעז", שמשמעותו - עוגה.
22 לפי זה קשה: כיצד אפשר לומר שהפרשת חלה
23 היא "כתרומת גורן" שאין לה שיעור, כדלעיל, בעוד
24 אשר התורה עצמה אומרת "חלה תרימו תרומה" -
25 והרי לחלה (עוגה) יש שיעור¹⁰?

חשובים ומסויימים. ועוד ועיקר: הרי כל זה בא בהמשך למש"נ לפני
"לא יהי' לכהנים.. חלק ונחלה גוי' אשי ה' ונחלתו יאכלון" (קדשי המקדש
וקדשי הגבול תרומות כו' - יח, א ופרש"י שם) וא"כ אין מסתבר לומר
שראשית דגן היינו חטה אחת וכו' ולכן מוסיף "אבל רבותינו נתנו בה
שיעור כו'". ולהעיר מפירוש" קרח יח, כט הנ"ל. ואכ"מ.
(12) משא"כ גבי מנחה (ויקרא ב, ד), קרבן תודה (צו ז, יב), לחה"פ
(אמור כד, ה) שפרש"י (ויקרא ב, א. צו שם) שיעור ואינו "טורטיל" סתם.
- ולכן לא פירש רש"י שם דחלה היינו "טורטיל".
(13) נסמן בהערה הקודמת.
(14) ואין לומר דכונת רש"י "אבל חכמים נתנו שיעור כו'" היינו
שחכמים נתנו שיעור מפורט לחלה שמדאורייתא ושיעור זה נחשב
כדאורייתא (וע"ד פי' הרדב"ז ברמב"ם רפ"ה דבכורים, גו"א דלקמן
בפנים ס"ד, כי: א) ה"ז היפך "תרומת גורן", ב) לא מציינו במה"מ חילוק
דבעה"ב ונחתום או כיו"ב (לבד המפורש קרבן עשיר ודל כו' - וזוה
מפורש הטעם שאין ידו מגעת (ויקרא ה. שם יד)).

9) וראה המחלוקת בירושלמי חלה פ"ב ה"ג. והגירסא והפירוש
במפרשים שם ובמפרשי המשניות שם פ"ב מ"ז (רמב"ם. ר"ש. ועוד).
10) להעיר ש"כ"ה גם דעת רש"י להלכה (הפרדס ה' פסח סי' קלא,
מחור"ו. סידור רש"י. ועוד): הוצעה להפריש חלה מעיסה אומר כו' אקב"ו
להפריש תרומה ולהפריש חלה לאו ברכה היא ופי' חלה היא עוגה
וחררה ואין שם הפרשה כלל וחלה תרימו תרומה כתיב והכי קאמר חלה
אחת מן העוגות תרימו לשם תרומה כו' ופושטו כעין חררה מדקרי ליה
קרא חלה כו' (ולא כדעת הרמב"ם (הלכות בכורים פ"ה הי"א) והרמב"ן
(ה' חלה) או"ז סי' ח"א סי' רכה) ועוד, שמברכין להפריש חלה (וראה
דרישה יו"ד סי' שכח סק"ב. ביאור הגר"א שם סק"ב).
כן להעיר אשר י"א דתיבת "חלה" קאי על "עריסותיכם" דלפנ"ז -
האריך בזה בס' הכתב והקבלה כאן.
11) וי"ל שער"ז הוא בתרומה וראשית הגו (כנ"ל הערה 8) שהוסיף
"אבל רבותינו נתנו בה שיעור", שהוא לפי שנאמר בכתוב לפניו "זוה
יהי' משפט הכהנים גוי' ונתן לכהן הורוע והלחיים והקבה" - דברים

29 הוא אומר "שיהא בה כדי נתינה", שיש שיעור מן
30 התורה לחלה:
31 הרא"ם¹⁹ מתרץ, שדברי רש"י "תתנו לה" – שיהא
32 בה כדי נתינה" הם רק אסמכתא בעלמא, אך
33 מדאורייתא אכן אין שיעור לחלה.
34 בעל ה"גור אריה" אומר, ש"כדי נתינה" –
35 "למצווה הוא דקאמר, אבל בודאי שם חלה חל עליה
36 אפילו נתן לו פחות מכדי שיעור נתינה"²⁰.
37 ה"נודע ביהודה"²¹ מבאר בהרחבה, שיש בחלה
38 שני ענינים: א) הפקעת איסור טבל שבעיסה, שבכך
39 היא נעשית מותרת באכילה. ב) עיקר המצוה – הנתינה
40 לכהן. ההבדל ביניהם הוא: כדי להפקיע את איסור
41 הטבל מן העיסה אין שיעור מהתורה, ואפילו "משהו"
42 פוטר את העיסה. אך כדי לקיים את מצוות הנתינה
43 לכהן צריך להיות שיעור מן התורה – אחד מכ"ד (או
44 אחד ממ"ח) של עשרון. ובגלל שיעור הנתינה חיבו
45 רבנן שיפרישו מכל עיסה לפי גודלה, בעל הבית אחד
46 מעשרים וארבעה מעיסתו, ונחתום אחד מארבעים
47 ושמונה מכל עיסה.
48 ולכן, על הפסוק "כתרומת גורן כן תרימו אותה",
49 שבו מדובר רק על הפרשת חלה לצורך התרת העיסה
50 באכילה, מפרש רש"י "שלא נאמר בה שיעור", שמן
51 התורה אין לכך שיעור, אך חכמים קבעו לכל עיסה
52 שיעור לפי גודלה.
53 לעומת זאת, על הפסוק "מראשית עריסותיכם תתנו
54 לה' תרומה", שבו מדובר על הנתינה לכהן, מפרש
55 רש"י "לפי שלא שמענו וכו' נאמר תתנו שיהא בה כדי
56 נתינה". כדי לקיים את מצוות הנתינה לכהן יש שיעור
57 קבוע מן התורה – חלק אחד מכ"ד (או מ"ח) של
58 עשרון אחד.²²

1 הנחתום מיועדות לסוגים שונים של קונים, עניים
2 ועשירים וכו', ולכן יש ביניהן גם חלות קטנות יותר,
3 ופרנסתו היא רק מן הרווח שנשאר לאחר הורדת
4 ההוצאות עבור הקמח, העצים וכדומה, ולכן גם חלתו
5 לכהן קטנה יותר: אחד מארבעים ושמונה¹⁵.
6 לפי זה מובן בפשטות מדוע מציין רש"י את שני
7 השיעורים, כי כשם שכללות קביעת השיעור על-ידי
8 חכמים היא על יסוד לשון התורה "חלה (טורטי"ל)
9 תרימו תרומה" כדלעיל, כך גם מבטאת המילה "חלה"
10 את הסיבה להבדל בין השיעורים של הנחתום ושל
11 בעל הבית.
12 טעם נוסף לכך שרש"י מציין את שני השיעורים
13 הוא:
14 רש"י אומר לפני כן, שהשיעור החייב בחלה הוא
15 "עומר מלא לגלגולת ושיעורו מ"ג ביצים וחומש
16 ביצה"¹⁶, ואילו היה אומר רק "לבעל הבית אחד
17 מעשרים וארבעה", ניתן היה לחשוב¹⁷ שלפי חכמים
18 שיעור חשוב הוא יותר מכביצה, וזה סותר למספר
19 הלכות שנלמדו לפני כן, ששיעורם כביצה¹⁸. לפיכך
20 מוסיף רש"י "לנחתום אחד ממ"ח", שהשיעור יכול
21 להיות אף פחות מכביצה,

ד.

ההסברים השונים לסתירה הקיימת לכאורה לפירוש
22 מן הענינים המופלאים שניתן ללמוד מפירוש רש"י
23 זה:
24 ישנו דיון על הסתירה בין פירושי רש"י, שבפסוק
25 זה הוא אומר "שלא נאמר בה שיעור... אבל חכמים
26 נתנו שיעור לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה,
27 ולנחתום אחד מארבעים ושמונה", שמכך נראה, שמן
28 התורה אין כלל שיעור, ואילו על הפסוק "תתנו לה"

(19) בפרש"י ד"ה תתנו.

(20) וראה רדב"ז לרמב"ם הל' בכורים רפ"ה. וראה משכיל לדוד כאן.
(21) שו"ת מהדו"ת יו"ד סו"א. וכבר העירו מתוס' רי"ד ספ"ב
דקדושין (וראה מ"מ פ"ו מהל' מת"ע ה"ז). אבל ברמב"ן בהשגות
לסהמ"צ שורש יב ד"ה וכן כתב דהוי "שתי מצות". משא"כ הנובי" כתב
שם: אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים. וראה שד"ח מערכת חית
כלל צד.

(22) ועיי"ש שהאריך לדעת הרמב"ם בפיה"מ חלה שם ובהל' בכורים
שם. ומתרץ דדעת רש"י מנחות (עו, סע"ב) ד"ה ונילף מתרומה
דמדאורייתא השיעור הוא א' ממ"ח (וברש"י כתי"י שם א' מכ"ד).

(15) באם טעם רש"י (בפשוטו) דנחתום עיסתו מרובה משא"כ בעה"ב
(כדעת חכמים בירושלמי שם) הו"ל לפרש, ובפרט שפי' לפני"ז שיעור
המחוייב בחלה הוא עומר (לגלגולת) כו'. ומשמע שכולם מפרישים
משיעור זה. וראה לקמן בפנים.

(16) ואף לפי דפוסיים שלפנינו שהתיבות "ושיעורו.. ביצה" הם
בחצו"ג, הרי כבר כתבו רש"י לפני זה (בשלח טז, לו).

(17) להעיר מפי' ר"ת (ספר הישר ס"י קעד (בהוצאת שלזינגר ס"י רח).
ר"י חלה פ"ב מ"ו. חידושי הרמב"ן ורשב"א שבת טו, רע"א. וראה פי'
ר"י בכור שור עה"ת כאן) בטעם מחלוקת שמאי והלל אם שיעור חלה
הוא מקב או קביים.

(18) לרדגמא: פרש"י שמיני יא, לד (בסופו).

20 ביטל עבודה-זרה וכל המבטל מצות חלה כאילו קיים
 21 עבודה-זרה". ולכאורה, כלל אינו מובן: מהו הקשר
 22 שבין א) מצות חלה, ב) שכרוכה בפעולה פשוטה
 23 שיהודי עושה בעיסה, לבין א) ביטול עבודה-זרה, ב)
 24 שהיא יסוד האמונה ויסוד כל התורה כולה?
 25 גם אינו מובן, מדוע נאמרו הביטויים "כל המקיים
 26 מצוות חלה כאילו ביטל עבודה-זרה, וכל המבטל
 27 מצוות חלה כאילו קיים³⁰ עבודה-זרה", שמהם נראה
 28 שמדובר על עבודה-זרה שכבר קיימת קודם לכן, ועל
 29 ידי קיום מצוות חלה מבטלים אותה, ועל-ידי ביטול
 30 מצוות חלה מקיימים עבודה-זרה זו, ולכאורה, גם אם
 31 יש בין שני ענינים אלו קשר, צריך היה לומר "כל
 32 המקיים מצוות חלה כאילו כופר בעבודה-זרה, וכל
 33 המבטל מצוות חלה כאילו מודה (עובד)...", וכדומה.

ז.

משמעות מצוות חלה - האמונה בבריאה ובהידושה
 בכל רגע

34 ההסבר לכך הוא:
 35 אחד ההסברים לתוכנה של מצוות חלה "ראשית
 36 עריסותיכם חלה תרימו תרומה לה"³¹ הוא: כדי שהאדם
 37 ישיג את פרנסתו וכל צרכיו, שבאופן כללי הם נכללים
 38 במושג "עיסה" - הלחם והמזון שזהו עיקר הפרנסה³¹,
 39 הוא צריך לעבוד בחרישה, זריעה, קצירה וכו' ("תנא
 40 סידורא דפת נקט"³²) - פעולות שהכרחיות, לפי

אף שמדובר שם בתרומה). שבהפסוקים שם מדובר "זוהי יהי' משפט הכתובים גוי" (שם, ג), ובה"א הביא הכתוב דפרשתנו "ראשית עריסותיכם חלה גוי", אף שלדעתו (בסהמ"צ שם שורש יב) אין בזה אלא מצוה אחת (וראה מפרשי סהמ"צ שם). ובפיה"מ שם בפ"י הא' (בדפוסים לפנינו) כתב "כמו שאמר הש"י תתנו". וברמב"ן שבת שם "דכתוב בחלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו - כ' (או יט)) פי' ונתנת לכהן". וברשב"א שם "דכיון דכתוב חלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו כ) ונתנת לכהן". ואכ"מ.

27 ועפ"ז לפרש"י גם הנתניה לכהן אינה מצוה בפ"ע, ושיעור אחר, שהרי לא נאמר שיעור אחר בנתנית תרומת ה' לכהן. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 34 והערה 24. ומ"ש שם בשוה"ג הב' להערה הנ"ל אין הכוונה שהם ב' מצוות רק שהם ב' פעולות. ודוגמתו מילה ופריעה (פרש"י ס"פ לך).

28 וכן מוכח מלשון רש"י בד"ה מראשית עריסותיכם "למה נאמר.. לפי שנאמר כו".

29 ויק"ר פט"ז, ו.

30 כ"ה בכמה דפוסים וכת"י דמדרש (קיים, מקיים). ובא' מכת"י "שובד ע"ז" (ראה ויק"ר הוצאת מרגליות).

31 ראה פרש"י ויצא (לא, נד) כל דבר מאכל קרוי לחם (וראה מקץ מג, לב. יתרו יח, יב). וראה סנהדרין לח, א: בע"ש כו' לסעודה כו'.

32 שבת עד, ב.

ה.

הסבר דברי רש"י לפי הפשט

1 דעת רש"י על-פי פשוטו של מקרא, לאור הסברא
 2 דלעיל, ברורה: א) גם ההפרשה מדאורייתא מחייבת
 3 שיעור בעל חשיבות²³: "חלה - טורטי"ל", ואין די
 4 ב"משהו", פירוים וכדומה.
 5 ב) "חכמים נתנו שיעור" ללא קשר עם הנתניה
 6 לכהן, אלא בהקשר לשיעור החלה שאמרה התורה
 7 בענין ההפרשה.
 8 את הטעם לכך יש להסביר בפשטות: לפי פשוטו
 9 של מקרא מובן, שלא רק המילים "תרימו תרומה לה",
 10 אלא גם המילים של הפסוק השני "תתנו לה' תרומה"
 11 מדברות על עצם המצוה של הפרשת תרומה לה' - ולא
 12 על פעולת הנתניה לכהן²⁴, שעליה מדובר מאוחר יותר
 13 בפרשת קרח²⁵ - כיון שגם בפסוק זה²⁶ מפורש שזוהי
 14 "לה' תרומה"²⁷. והתורה חוזרת על-כך שוב בכיטוי
 15 "תתנו", למרות שמשמעותו זהה לביטוי "תרימו", רק
 16 "לפי שלא שמענו...". כפי שמסביר רש"י על הפסוק²⁸.

ו.

דברי המדרש על הסמיכות בין חלה לעבודה-זרה

17 מיינה של תורה בפירוש רש"י:
 18 נאמר במדרש²⁹ "למה נסמכה פרשת חלה לפרשת
 19 עבודה-זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאילו

23 עפ"ז אולי יש לפרש ולקיים הגירסא בספרי כאן "מה תרומת גורן אחת אף חלה אחת", שגם בתרומה צ"ל חטה עכ"פ. ומ"ש בירושלמי תרומות (פ"ד סה"ג) "לית כאן שיעורא דכתוב ראשית דגנך תירושך ויצהרין ואפי' כל שהוא" - עיין רמב"ם רפ"ג דהל' תרומות (דכתב ע"ד לשון הירושלמי הנ"ל. וראה רדב"ז שם) אין לה שיעור כו' שנאמר ראשית דגנך כל שהוא (ומוסיף) אפילו חטה אחת. וראה ע"ז עג, סע"ב "טבל כו' בנשהו כו' כהיתירו כך איטורו דאמר שמואל חטה אחת כו'". וראה פרש"י שם. ולהעיר משר"ח מע' כף כלל לד. ואכ"מ.
 24 והרי השמיט רש"י (שיהא בה כדי נתינה) לכהן (ככנוב"י שם), אף שבספרי "ת"ל תתנו לה' תרומה עד שיהא בה כדי מתנה לכהן", וע"ז ממשין "מכאן אתה אומר שיעור חלה של בשה"ב כו'". וכן בירושלמי חלה שם לדעת רבנן שחילוק השיעורים הוא כדי מתנה לכהן (ושם מביא הכתוב דפ' קרח יח, כח) "ונתתם גו' את תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שיתנו כו'"), וכן בפיה"מ להרמב"ם חלה שם. ועפ"י המבואר בספרי שם מוכח שגם לדעת ר"י בירושלמי שם חילוק השיעורים הוא מצד נתינתה לכהן. וכ"ה לפי ר"ת דלעיל הערה 17.
 25 ראה פרש"י שם יח, ח: כ"ד מתנת כהונה. וראה פרש"י נשא ה, יוד.

26 ועפ"ז מובן מה שברמב"ם הל' בכורים שם (ה"ב) כתב "ומדברי סופרים שמפרישין אחד מארבעה ועשרים מן העסה כדי שיהי' בה כדי מתנה לכהן שנאמר תתן לו (שופטים יח, ד - ולא הביא הכ' דפרשתנו)

32 הטבע, הכוכבים והמזלות הם רק כגרון ביד החוצב בו
33 ואין להם שום כח מצד עצמם, ולא בחירה לשנות את
34 הורדת השפע – הם רק "לבושים" שבאמצעותם יורד
35 השפע מהקב"ה³⁸.

36 ואופן "דק" יותר של עבודה-זרה הוא, כאשר
37 חושבים שיש איזו-שהיא מציאות מלבד אלקות. כי
38 האמת היא ש"אין עוד מלבדו", אין שום מציאות חוץ
39 מהקדוש-ברוך-הוא.

40 בעולם ובהנהגת הטבע אין הדבר ניכר: העולם
41 והטבע נראים כאילו הם מציאות עצמאית. יותר מכך:
42 אפילו אין ניכר, ואדם זקוק להתבונן ולהתעמק, שיש
43 בעל הבית לבירה זו³⁹, שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את
44 העולם וכל אשר עליו.

45 וכאשר יהודי מקיים את מצוות חלה, הוא מכיר
46 ומגלה שה"עיסה", הפרנסה שהוא מקבל על-ידי
47 פעולותיו בדרכי הטבע באים לחלוטין מן הקדוש-
48 ברוך-הוא, ועל-ידי-זה הוא "מבטל עבודה-זרה". הוא
49 מבטל את מה שנראה בעולם כמציאות ואף ככח
50 ומשפיע מצד עצמו.

51 ומצד שני, כאשר הוא "מבטל מצוות חלה", כאשר
52 אין הוא מכיר בכך שאת כל פרנסתו וצרכיו הוא קיבל
53 מהקדוש-ברוך-הוא, הרי "כאילו קיים עבודה-זרה" –
54 בכך הוא "מקיים" את התחושה שכוחות הטבע נראים
55 ומורגשים כמציאות בפני עצמם, כי הוא סובר
56 שהשפעה קשורה בהם לבדם⁴⁰.

57 יותר מכך: אף אם הוא מבטל את מצוות חלה
58 בשוגג, כלומר, הוא שוכח להפריש חלה, גם אז הוא
59 "מקיים" עבודה-זרה, כי שכחה אפשרית רק בדבר
60 שאינו נראה בגלוי. דבר שנראה לפניו אי אפשר
61 לשכחו. וכיוון ששכח להפריש חלה, כלומר אין מורגש
62 אצלו שהכל בא מאת הקדוש-ברוך-הוא, הרי הוא
63 מקיים בכך ח"ו את המציאות של עבודה-זרה, כפי
64 שהעולם נראה מצד עצמו.

1 הטבע, אצל היהודי כמו אצל לא-יהודי. ולכן עלולים
2 לטעות ולחשוב א) שחס-וחלילה אין הדבר קשור
3 לקב"ה, והוא מקבל את פרנסתו על-ידי העבודה בדרכי
4 הטבע. ב) אף אם נאמר שהקב"ה קבע כך את הנהגת
5 הטבע, שכאשר אדם חורש וזורע וכדומה הוא משיג
6 את צרכיו, הרי לאחר הפעם הראשונה של קביעת
7 הנהגה, אין ההשפעה עצמה קשורה לקב"ה –

8 על כך נלמדת ההוראה ממצוות חלה³³: "ראשית
9 עריסותיכם חלה תרימו תרומה לה" – אף לפני שאדם
10 נהנה מן העיסה, עליו להכיר בכך שה"ראשית", התחלת
11 העיסה וכל צרכיו, היא "תרומה לה": אין זו תוצאה של
12 עבודתו העצמית עקב הנהגת הטבע, אלא "הוא הנותן
13 לך כח לעשות חיל" ו"ברכת ה' היא תעשיר"³⁴.

14 יותר מכך: כיוון ש"המחדש בטובו בכל יום תמיד
15 מעשה בראשית", הקב"ה מהווה את הבריאה מאין
16 ליש בכל רגע³⁵, יוצא שלא זו בלבד שברכת ה'
17 "מתלבשת" בטבע ובמעשיו, אלא שכל עניני הטבע
18 וכל פעולותיו אינם כלל מציאות כשלעצמם, וכל
19 מציאותם מתחדשת בכל רגע מכך שהקב"ה מהווה,
20 מחיה ומקיים אותם.

21 ולפיכך "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה
22 לה" – אין החלה ניתנת כצדקה, ובמיוחד כאשר אין
23 הפרשה מדברת על הנתינה לכהן אלא "חלה תרימו
24 תרומה לה" כ"אם הוא נותן לקב"ה כיוון שבאמת
25 שייכת העיסה לה'.

ח.

ההסבר לקשר בין חלה לקיום או ביטול עבודה-זרה
26 והנה, חטא עבודה-זרה, גם על-פי תורת הנגלה³⁶,
27 אינו רק בפעולה של עבודה-זרה ממש חס-ושלום
28 וקבלתה כאלקות, אלא גם בהחשבת הכוכבים
29 והמזלות, כולל כוחות הטבע, כאילו יש להם שליטה
30 והשפעה עצמאית, גם אם הוא יודע שבתחילה בראם
31 הקב"ה ונתן להם את הכח³⁷. האמת היא, שכל כוחות

38 ראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג (ח"א). מצות תגלחת מצורע פ"ג. קונטרס ומעין מכ"ג פ"א. מאמר כד ואילך. ועוד.

39 ראה ב"ר רפ"ט.

40 ראה גם לקו"ת ש"ש סד, ד. ד"ה וידעת תרנ"ז. לעולם יהא אדם זהיר תרצ"א (ובכ"מ) בביאור מד"ל (ע"ז ח, א) ישראל שבח"ל עובדי ע"ז בטהרה.

33 להעיר ממשנ"ת במאמר רז"ל (שבת לא, סע"א. תוד"ה אמונת בשם הירושלמי) אמונת זה סדר זרעים – שמאמין בחי העולמים וזורע – לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 203. ע' 228. לקו"ש ח"ח ע' 295.

34 ראה ד"ח בהקדמה. קונטרס ומעין מאמר יז. ובכ"מ.

35 שער היחוד והאמונה בתחילתו.

36 ראה רמב"ם הל' ע"ז בתחילתו.

37 ראה רמב"ם שם: וזה ה' עיקר עבודת כוכבים.

ט.

מצד עצם הנפש - אין שיעור, בחכמה ובשכל - נקבע שיעור

1 לפי זה יומתק ההבדל בין השיעורים של מצוות
2 חלה: כשם שעבודה-זרה אסורה במשהו⁴¹, כך אין
3 שיעור גם בנתינת חלה⁴² כשלעצמה - די גם ב"משהו"
4 בכמות.

5 ומצד שני, כשם שעבודה-זרה התחילה והמשיכה
6 גם אחר-כך להיות קשורה לשמש וירח וכו' פסל
7 וכו' (על-כל-פנים - זקף לבנה והשתחוה לה⁴³), כך
8 גם במצוות חלה - "חכמים נתנו שיעור" גם
9 בכמות.

10 ההסבר לכך הוא: מצד עצם הנפש - ענין האמונה,
11 איסור עבודה-זרה הוא במשהו, כלומר, באמונה אסור
12 שתתפוס מקום שום מציאות חוץ מהקב"ה, אפילו
13 בדיקות שבדקות⁴⁴. ולכן כך הוא גם בצד החיובי: גם
14 למצוות חלה, נקודת האמונה, אין שיעור. כלומר, אין
15 לה שיעור בכמות, אך זוהי "חלה", חשיבות באיכות -
16 נקודת האמונה מצד עצם הנפש אינה מוגבלת באיכות
17 בשום הגבלה.

18 "אבל חכמים נתנו שיעור", כאשר יורדת האמונה
19 לחכמה ולשכל שבנפש - "חכמים" - הרי בדיוק כשם
20 שעבודה-זרה יש שיעור מסויים עד כמה הוא טועה
21 במציאות העבודה-זרה, כך צריך להיות גם במצוות
22 חלה - ביטול ושלילת העבודה-זרה בשכל האדם -
23 להיתפס בשיעור מסויים.

24 וכיוון שענין העבודה-זרה, שאותו באה למנוע
25 מצוות חלה אינו מכוון רק לעבודה זרה כפשוטה ח"ו,
26 כדלעיל, אלא גם לכך שתיכנן במחשבתו תפיסת מקום
27 בדיקות לדרכי הטבע, שעקב רגילותו בהם⁴⁵ הוא עלול
28 לחשוב שהם הגורם לפרנסתו - לפיכך יש הבדל בין
29 נחתום לבין 'בעל בית', כפי שיוסבר להלן.

י.

ההבדל בין השיעורים של בעל הבית והנחתום

30 מבואר בחסידות⁴⁶, שבעל עסק רואה את ההשגחה
31 הפרטית יותר מיושב אהל: בעל עסק צריך לקיים
32 פעולות שונות כדי להרויח מעסקיו - עליו לקנות
33 סחורה ולמוכרה וכו', וכל זה תלוי בתנאי הזמן
34 והמקום, בעליית השערים בירידת השערים, שבהם
35 רואים לעתים קרובות בגלוי כיצד מביא מסבב הסיבות
36 את ההצלחה במסחרו - ולכן בעל העסק מבחין
37 בהשגחה פרטית לעתים קרובות יותר מאשר יושב
38 אהל, שעיקר פרנסתו קצובה, מן המוכן וכו'.

39 זהו ההבדל בין בעל הבית לבין נחתום: בעלת
40 הבית, שעיקר קיום מצוות חלה ניתן לה⁴⁷, אופה חלה
41 ולחם לביתה, ובדרך-כלל אין היא מעורה כל-כך
42 בפרטים כיצד ומהיכן הרויחו וקנו את הקמח, העצים
43 וכו' - אליה מגיע הכל מן המוכן, ולכן אין היא חשה
44 כל-כך את התלות בהשגחת הקב"ה. לכן היא צריכה
45 לתת שיעור גבוה יותר, "אחד מעשרים וארבעה", כי
46 היא נזקקת לתזכורת גדולה יותר כדי לא לשכוח שהכל
47 בא מהקדוש-ברוך-הוא.

48 אך הנחתום, איש⁴⁸ שהוא בעל עסק - הוא עושה
49 זאת לצורך פרנסה ובאופן הקשור לקניה ולמכירה ולכל
50 תנאי המסחר האחרים, כדלעיל, והוא רואה בכך יותר
51 את ענין ההשגחה הפרטית, שהקדוש-ברוך-הוא שולח
52 לו לפרנסתו - לפיכך די לו בשיעור קטן יותר, "אחד
53 מארבעים ושמונה", כי גם שיעור זה מונע אותו מן
54 הטעות שפרנסתו באה על-ידי פעולותיו ודרכי הטבע.

55 ועל-ידי קיום מצוות חלה זוכים "להניח ברכה אל
56 ביתך"⁴⁹ - מביאים את ברכת ה' אל כל עניני הבית,
57 שיהיה ניכר שכל עניני הבית מנוהלים כרצון הקדוש-
58 ברוך-הוא, ואז שורה גם ברכה כפשוטה בכל עניני
59 הבית, בבני חיי ומזונא וריחא.

(משיחות ט"ו סיון וש"פ שלח תשל"ו)

רגילותו בזה.

46 ראה היום יום ע' צג: וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון
הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראיית אלקות במוחש.

47 ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. תחומא ר"פ נח. ב"ר ספ"י. יל"ש
בראשית רמז לב.

48 עפ"י ה"ז מתאים לפי הספרי, ולפי השני בפייה"מ להרמב"ם
חלה שם בהחילוק דבעה"ב ונחתום, דבעה"ב היינו אשה שעניה רעה,
ונחתום היינו איש שעניו יפה.

49 יחזקאל מד, ל.

41 ראה ע"ז עג, סע"ב.

42 להעיר שבע"ז (שם) משהו טבל שלא נטלה תרומתו לע"ז שהוא
במשהו, והרי גם חלה נקראת תרומה ונאמר בה "כתרומת גורן שלא נאמר
בה שיעור" (עיי"ש "אמר שמואל חטה אחת כו").

43 ראה ע"ז מו, א.

44 ראה גם תניא ספ"ט. ספכ"ב. פכ"ד.

45 עפ"י המבואר בר"ן (פסחים בתחילתה) שמפני שהאדם רגיל
בחמץ בכל ימות השנה לכן החמירה בו התורה לעבור עליו בכ"ו ובי",
ותומתק השייכות דחמץ וע"ז (ח"ב קפב, א), ושניהם אוסרים במשהו
(בעה"ט משפטים כג, ג), כי גם בע"ז (דמחשיב הנהגת הטבע) ה"ז מצד

לקוטי שיחות

פרשת שלח

כרך כג שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

בהם בעצמו, הרי לא זו בלבד שהם היו "כשרים" באופן כללי, אלא בודאי התאימו ביותר לשליחות מסוימת זו.

וכיצד ייתכן, שחל בהם שינוי קיצוני כל כך, שלא זו בלבד שלא בצעו כראוי את שליחותם, אלא הם גרמו על ידי כך לעם ישראל "בכיה לדורות"¹⁰?

ב.

"ולקחתם מפרי הארץ" – סיכון חיי המוגלים לשם כך?

כדי להבין זאת יש להסביר תחילה את הענין, שהשליחות באופן כללי מורכבת משני דברים: (א) לאסוף את הנתונים החשובים לכיבוש הארץ – וראיתם... החזק... המעט... הבמחנים...¹¹.

(ב) לאסוף את הנתונים על הארץ עצמה – "הטובה היא... השמנה היא..."¹². וחלק זה של השליחות היה חשוב כל כך, עד אשר משה אמר להם "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ"¹³: למרות שבלקחם "מפרי הארץ" הם מסתכנים, כי יוכלו להבחין בהיותם מרגלים¹⁴, למרות זאת, עליהם להתחזק ולהתאמץ כדי להביא "מפרי הארץ".

ואין זה ברור: אמנם, אינה דומה ראייה לשמיעה¹⁵, ולפיכך, בלי להתחשב בכך שהקדוש-ברוך-הוא כבר ספר לבני ישראל שארץ ישראל היא "ארץ טובה ורחבה... ארץ זבת חלב ודבש"¹⁶, והרי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים"¹⁷, ובמיוחד כאשר אין צורך

א.

"שלח לך אנשים"

על הפסוק "שלח לך אנשים" אומרים חז"ל¹ "שלח לך – לדעתך"², ששליחת המרגלים תלויה בדעתו של משה, אך "אני איני מצווה אותך"³. יש להבין:

משה רבינו הרי היה עבדו הנאמן של הקב"ה⁴. מכך מובן, שדעתו של משה לשלוח את המרגלים היתה משום שכך היתה דעתו של אדונו – הקדוש-ברוך-הוא. וכפי שמעידה התורה⁵ "וישלח אותם משה... על-פי ה'" – ברשותו של הקדוש-ברוך-הוא⁶. כלומר, שליחת מרגלים כשלעצמה היתה טובה ורצויה⁷.

וכפי שמבאר הרמב"ן⁸, שהדרך הרגילה לכבוש מדינה היא באמצעות שליחת מרגלים תחילה כדי למצוא את הדרך הטובה והקלה ביותר "לכבוש את הארץ". וכיון שאין סומכין על הנס וצריך להתכונן למלחמה טבעית – הסכים משה רבינו לשלוח את המרגלים.

ואין מובן: מדוע תלה זאת הקדוש-ברוך-הוא בדעתו של משה, ולא ציוה על כך מלכתחילה?

כן יש להבין:

לגבי המרגלים אומר רש"י⁹ "אותה שעה כשרים היו". וכפי שמובן בהגיון פשוט, שאם משה רבינו בחר

(9) פרשתנו יג, ג. ומקורו בתנחומא פרשתנו ד. במדבר"ר פט"ז, ה. זח"ג קנח, סע"א.

(10) תענית כט, א.

(11) פרשתנו שם, יח"ט.

(12) שם, יט"ב.

(13) שם, כ.

(14) רמב"ן וספורנו עה"פ.

(15) ראה מכלילת יתרו יט, ט.

(16) שמות ג, ח. ועוד.

(17) שבת צז, א.

(1) סוטה לד, רע"ב. ועד"ז בתנחומא פרשתנו ה (בסופו). במדבר"ר פט"ז, ח. הועתק בפרש"י עה"ת עה"פ.

(2) כ"ה בע"י, פרש"י עה"ת ועוד. ובגמ' לפנינו "מדעתך". ובתנחומא ובמדבר"ר שם: לעצמך.

(3) רש"י סוטה שם. ועד"ש בפירושו עה"ת עה"פ.

(4) ראה בהעלותך יב, ז.

(5) פרשתנו יג, ג.

(6) רש"י עה"פ.

(7) ראה גם אוה"ח ריש פרשתנו.

(8) ריש פרשתנו.

33 שכך מתקבל לפי ההבנה ולא רק באופן של "נעשה"
34 – כי "אני מצוה לך".

ד.

36 "לא נוכל לעלות" – ההיפך מן השליחות
37 כך יובן גם כיצד יוכלו המרגלים, אשר "אותה שעה
38 כשרים היו" להיכשל כל כך, עד שאמרו "לא נוכל
39 לעלות"²⁴:

40 משום שהשליחות היתה לצורך "נשמע", ליישב
41 את הכניסה לארץ לפי השכל וההגיון, לפיכך הם היו
42 יכולים לטעות בשיקול הדעת –

43 כי כל דברי המרגלים אודות ארץ ישראל ויושביה
44 – "עז העם .. וגם ילידי הענק..."²⁵ – היו דברי
45 אמת²⁶. וגם מסקנתם, "לא נוכל לעלות", מתקבלת על
46 הדעת, שבדרך הטבע הם אינם יכולים לכבוש את
47 הארץ.

48 יוצא איפוא, שהמרגלים קיימו, לדעתם, את
49 השליחות שלשמה נשלחו. אך טעותם היתה בכך
50 שהוסיפו את המסקנה "לא נוכל לעלות": משה רבינו
51 כלל לא שאלם מלכתחילה עם יכולים לכבוש את הארץ
52 אם לאו. הוא שלחם רק כדי לאתר כיצד קל יותר
53 לכבשה.

54 ואדרבה: מעצם העובדה שמה שרבינו שלחם לתור
55 את הארץ ולמצוא כיצד לכבוש את ארץ ישראל,
56 היוותה הוכחה, ש"יכול נוכל לה" גם בדרך הטבע²⁷,
57 כי אילו הכניסה לארץ היא באופן ניטי, לא היה
58 כלל מקום לשליחת המרגלים.

59 יוצא, שדבריהם "לא נוכל לעלות" אינם רק תוספת
60 לשליחותם, אלא יותר מכך – זהו הדין משליחותם.

ה.

62 "שלח" – הוראה לכל אחד
63 תורה היא מלשון הוראה²⁸. מכך מובן, שבתורה
64 נמצאת ההדרכה כיצד להימנע מטעותם של המרגלים,

1 לשם כך באמונה, כי בודאי ידעו "הדרים במצרים" את
2 הנעשה בארץ ישראל¹⁸ – אך בכל זאת אין דומה הדבר
3 לראיית פירות הארץ, אשר היתה גורמת לישראל
4 לשמחה רבה מאד – "לעלות שם בשמחה"¹⁹,
5 אך למרות הכל, האם הדבר הכרחי עד כדי סיכון
6 חיי המרגלים!?

ג.

מטרת שליחת המרגלים: "נשמע"

אחד מן ההסברים לכך הוא:

10 אמנם, הבסיס לקיום התורה הוא הקדמת נעשה
11 לנשמע²⁰, אך למרות זאת אין די ב"נעשה" בלבד, אלא
12 הכרחי, לאחר נעשה, גם "ונשמע"²¹ – מלשון הבנה,
13 כמו: דבר כי שומע עבדך²².

14 וכך גם בקשר לכניסה לארץ ישראל: אכן, הקדוש-
15 ברוך-הוא אמר לישראל שהיא ארץ טובה ורחבה
16 וכדומה, אך ה' רוצה שישראל יווכחו בטובה של ארץ
17 ישראל גם בשכלם שלהם.

18 ולפיכך הורה משה להביא מפרי הארץ, כדי
19 שרצונם של ישראל להכנס לארץ ישראל לא יהא רק
20 משום שכך ציוה הקדוש-ברוך-הוא ועליהם לציית
21 לציווי ה' – "נעשה" – אלא גם מפני רצונם העצמי,
22 מפני שהם מבינים שיש לרצות להכנס לארץ ישראל,
23 משום שהיא "ארץ טובה ורחבה" באמת.

24 ואותו דבר לגבי החלק הראשון של שליחותם –
25 למצוא את האופן לכיבוש ארץ ישראל, שהכוונה בכך
26 היתה שישראל יווכחו לדעת בשכלם ש"יכול נוכל
27 לה"²³.

28 זוהי הסיבה לכך שהקדוש-ברוך-הוא לא ציוה על
29 שליחת המרגלים, אלא "שלח לך – לדעתך". כיון
30 שמטרת שליחת המרגלים היא לעורר בישראל את
31 ה"נשמע" לגבי כניסתם לארץ, לפיכך גם השליחה
32 עצמה היא באופן של "לדעתך" – שעושים זאת משום

(18) ראה רמב"ן ריש פרשתנו הנ"ל בפנים.

(19) לשון הרמב"ן שם.

(20) ראה שבת פח, א.

(21) וזהו אחד מהביאורים בזה שלא הספיקה אמירת "נעשה" (משפטים כד, ג), והוצרכה להיות עוד אמירה "נעשה ונשמע" (שם, ז).

(22) ש"א ג, ט"י.

(23) פרשתנו יג, ל.

(24) שם, לא.

(25) שם, כח. וכן שם לבי-ג.

(26) ראה רמב"ן שם. לקו"ש חלק ח"י ע' 142 ואילך.

(27) ומה שענה כלב (שם, ל) "עלה נעלה" – "אפילו בשמים כו"ש

(רש"י שם. וראה רש"י שם לפני: קרע לנו את הים כו". נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 90 ואילך), למעלה מן הטבע – הוא רק לפי דבריהם שע"פ טבע "לא נוכל לעלות", שלו יהא כדבריהם "עלה נעלה גו" יכול נוכל לה".

(28) זח"ג נג, ב.

28 המציאות שלא כפי שהיא, אלא כאשר האדם חושב על
 29 עצמו ועל מציאותו העצמית³¹. ואז אין הוא יכול להבין
 30 באמת, ולהגיע למסקנה האמיתית.
 31 וזו היתה הסיבה לטעותם ולכשלונם של המרגלים:
 32 חסרה בהם ההתבטלות כלפי משה רבינו באופן שהיא
 33 תורגש גם בהיותם שקועים בענין של "ונשמע", לתור
 34 את הארץ.
 35 ומשום ש"חשו" את מציאותם העצמית, הפילה
 36 עליהם ראיית "הנפילים בני ענק" פחד עד כדי כך
 37 "ונהי בעינינו כחגבים"³², וזהו מעין שוחד שהטעה את
 38 מחשבתם עד כדי כך שאמרו "לא נוכל לעלות".
 39 אך כאשר יהודי זוכר שהוא שליח - "שלח" -
 40 ששלחו של אדם כמותו³³, הרי לשליח אין מציאות
 41 עצמית, אלא כל מציאותו היא המציאות של
 42 המשלח³⁴.
 43 ביחד עם זאת מדובר כאן בשלוחו של משה,
 44 שמהותו של משה רבינו היא מדת האמת³⁵: אז
 45 נשארים קשורים למשה רבינו, למדת האמת, ואין סרים
 46 ממנה. כל הזמן זוכרים שהולכים בשליחות של משה
 47 רבינו, ואין חושבים על המציאות העצמית.
 48 ואז אין נעשים משוחדים, ובמילא מבצעים
 49 בשלימות את השליחות לתור את הארץ, הדורשת
 50 הבנה אמיתית, ואומרים³⁶ "טובה הארץ אשר ה'
 51 אלקינו נתן לנו",
 52 ועל ידי כך מגיעים לכיבוש הארץ לגבולותיה, עד
 53 לקיום היעוד³⁷ "ירחיב ה' אלקיך את גבולך",
 54 כביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ שלח תשל"ג)

1 מהי הדרך לכך?
 2 שם הפרשה, לפי מנהג ישראל, הוא "שלח"²⁹,
 3 מלשון שליחות.
 4 יהודי צריך לדעת, שגם בהיותו שקוע בעבודה
 5 מסוג של "נשמע", הבנה שכלית, "לדעתך" - עליו
 6 תמיד לזכור שהוא שליחו של משה - אין הוא מבצע
 7 את מעשיו משום שכך מובן לו, אלא משום שזהו רצון
 8 העליון.
 9 וכך נשמרים גם ב"נעשה" וגם ב"נשמע" -
 10 הסתכלות זו מבטיחה שהמחשבה תהיה מחשבה
 11 אמיתית ויגיעו למסקנה אמיתית.
 12 מהותו של השכל היא למצוא את הרעיון כפי
 13 שהוא לאמיתתו. צריך לבטל את כל הנטיות העצמיות
 14 וכדומה, ולהתרכז בהתמסרות אל הדבר שאותו רוצים
 15 להבין.
 16 כאשר מישהו עוסק בשכלו בענין כלשהו משום
 17 תענוגו האישי וכדומה, הרי אז מובן, שהוא יערב בכך
 18 את נטיותיו האישיות וכדומה, עד אשר ינסה
 19 "להתאים" את המציאות לדעתו.
 20 וזהו אחד ההסברים לענין השוחד, אשר התורה
 21 אומרת "השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי
 22 צדיקים"³⁰.
 23 והרי, לכאורה אם תורת אמת מעידה שמדובר כאן
 24 על "חכמים" ו"צדיקים", הרי הם חכמים וצדיקים
 25 אמיתיים. וכיצד ייתכן שהם יקחו שוחד, מלכתחילה?
 26 אלא, ענין השוחד איננה רק לקיחת כסף וכדומה
 27 ואמירת שקר גלוי בעקבות כך, אלא גם המחשבה על

(29) וברמב"ם (סדר תפלות לכל השנה) - שלח לך.

(30) שופטים טז, יט.

(31) עיין סה"מ עת"ר ע' קו.

(32) פרשתנו יג, לג.

(33) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(34) ראה בארוכה לקח טוב (להר"י עננל) בתחלתו - ג' האופנים

בשליחות. לקו"ש [המתורגם] חכ"ב ע' 180.

(35) ראה סנהדרין קיא, א: מדת אמת ראה. שמו"ר פ"ה, י. ועוד.

(36) דברים א, כה. ולהעיר שלא הוזכרו שם דברי (שאר) המרגלים.

וראה שיחת מוצאי ש"פ שלח תשל"ט.

(37) ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

המשך ביאור למט' גיטין ליום שני עמ' א

6 אֱלֹהִים בּוֹלֵט עַל גְּבוּי בְּדִינֵי זָהָב. וְאִי סֶלְקָא דְעֵתָךְ שְׁחוּתָם הַמְטַבְּעוֹת
 7 מִיְהִרְצֵן תְּרִיץ - דּוּחַק וְחוּרְץ אֶת סְבִיבוֹת הַצּוּרָה וְהִיא נוֹתֵרֶת מֵאֲלִיָּה
 8 עַל גְּבוּי הַדִּינָר, אִם כֵּן קִשָּׁה מֵהַבְּרִייתָא שֶׁשְׁוֹוֹתָהּ אֶת כְּתִיבַת
 9 אוֹתוֹת הַצִּיץ לְעִשִּׂית צוּרַת הַמְטַבֵּעַ,

1 בידים, כשהכה בפטיש על החותם. אָמַר לִיָּה - השיב רב אשי
 2 לרבינא, החותם מִיְהִרְצֵן תְּרִיץ - דוחק את הזהב שמסביב לצורה
 3 ובתוכה כלפי מטה, והצורה בולטת מאליה, וגט שנכתב על ידי
 4 חותם מעין זה פסול. אִיתִיבִיהּ - חזר רבינא והקשה לרב אשי
 5 מדברי הברייתא לעיל שהציץ לֹא הָיָה בְּתִבּוֹ שׁוֹקֵעַ בְּתוֹךְ הַזָּהָב,

ילקוט לוי יצחק על התורה

החלק הגדול, האפיקומן צפון – עלמא דאתכסיא – בחי' לאה,

ואכילת המצה היא בחי' זיווג כמ"ש⁸ כי אם הלחם אשר הוא אוכל, והוא מאכל אמונה מיכלתא⁹ דמהימנותא.

וכשתצרף קולת אשה¹⁰ לקולת מצה יעלה מספר אמת, לרמזו שהשרש הוא¹¹ מאמת, שאמת הוא למעלה מן השכל, כי אמת הוא בעתיקא¹² כידוע.

וזהו¹³ וארשתוך לי באמונה שקאי על פסח, וע"ז זוכים להסדר האחרון סדר טהרות שהוא נרמז במלת ודעת¹⁴ המשך בעמוד 195

ו"לאה" ה-גדולה מרמז לבחי' בינה (מחשבה), ו"רחל" ה-קטנה מרמז לבחי' מלכות (מעשה).

ומבואר בחסידות דרחל היא ה-קטנה, ה' אחרונה דהשם – מלכות, עלמא דאתגליא, ולא ה-גדולה – בחי' בינה, עלמא דאתכסיא (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן יז), וזהו החלק המגולה בחי' רחל, וחלק הצפון – מכוסה, בחי' לאה.

וראה לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רל, דחלק הקטן מרמז על הוויית אביו ורובא – נגלה דתורה, וחלק הגדולה מרמז לפנימיות התורה ע"ש.

(8 בראשית לט, ו. ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל". ופרש"י כי אם הלחם, היא אשתו אלא שדיבר בלשון נקי" (ב"ר פו, ו).

(9 ראה לקוטי תורה פ' צו יג, ג ואילך. סידור עם דא"ח רפד, ד ואילך. ובארוכה בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי ח, ב ואילך. תורת מנחם ספר המאמרים תשי"ט ע' מא. ועוד.

(10 אש"ה (בג"י 306) + מצ"ה (135) = 441, כמספר אמת, 441.

(11 ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סי' א.

(12 ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צג, ד. אור התורה נ"ך עמוד רסט. דרושים לשמיני עצרת עמוד א'תשצו. לעיל סי' ב.

(13 הושע ב, כב. ומבאר דמ"ש "וארשתוך לי באמונה" זה קאי על פסח ביציאת מצרים דאז ויאמינו בה', ומ"ש "וידעת את ה'" זה בחג השבועות, דע"י מתן תורה נעשה בחי' "דעת" ידיעת ה' ע"י התורה וכו'.

(14 בששה סדרי משנה, שהתחלה הוא אמונת זה סדר זרעים, והסיום הוא ודעת זה סדר טהרות. ראה שבת לא, א "אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעי' לג, ד) והי' אמונה עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נויקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות. פירש"י: סדר זרעים, שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו

שמות יב, יח – בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב

ע

מצה (מיכלא דמהימנותא) נמשלה לאשה, הפרוסה חלק הקטנה בחי' רחל, והאפיקומן חלק הגדול בחי' לאה, וזהו "וארשתוך באמונה" וכו'

מצה¹ נמשלה לאשה, כמארז² כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו כו', הרי נמשלה לאשה.

ומצה היא רק קמח ומים, קמח מים³ בגי' רחל⁴, שהיא הנוקבא⁵ העיקרית כידוע.

ועיקר המצה הוא⁶ הפרוסה, וחלק הגדול של האפיקומן. הפרוסה החלק הקטן בחי' רחל,

(1 בסיון זה יבואר כמה דברים, והם:

(א) טעם דאכילת מצה נמשלה לזיווג – אשה.

(ב) הפרוסה – החלק הקטן – בחי' רחל, האפיקומן – חלק הגדול – בחי' לאה.

(ג) רמז בגי' הטעם, דמצה הוא רק "קמח ומים".

(ד) מצה – מיכלא דמהימנותא – בחי' אמונה (וכן זיווג), וזהו "וארשתוך לי באמונה".

(ה) רמז בגי', ד"מצה" ו"אשה" בחי' "אמת" – אמונה שלמעלה מהשכל.

(ו) נשים חייבות באכילת מצה – אף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא.

(ז) טעם שהתעסקות במצה הם נשים דוקא (פסחים מח, ב. שם מב, א. ועוד).

(2) ירושלמי פסחים פרק י הלכה א.

(3) קמ"ח (בג"י 148) + מו"ם (90) = 238. וכן רח"ל בגי' 238.

(4) ראה הערה 7.

(5) "כמ"ש (בראשית כט, יח) ויאהב יעקב את רחל והיא עיקרה של ביתו, ובשבילה הלך ללבן לקחתה" (תורת לוי יצחק כאן). ראה תורת חיים ויצא קסח, ד. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן נד.

(6) ראה פסחים קטו, ב. שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני (דברים טז, ג), לחם עוני, עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה.

(7) ויצא כט, טז. "שם הגדולה לאה שם הקטנה רחל", ראה זהר חלק ג' – רעיא מהימנא – דף רמד, ב. פירושו: ראה אגרת התשובה פ"ד, דהד' אותיות דשם הוי"ה הם: אות י' חכמה (אמונה), ה' ראשונה בינה (שכל), אות ו' ששה מדות (ז"א), ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה).

ילקוט גאולה ומשיח

עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה". ובפסוק (כא) "מראשית עריסותיכם תתנו לה" תרומה לדורותיכם".

ויש לדייק למה בפסוק יט ובפסוק כא כתוב "לה" ובפסוק כ' כתוב סתם "חלה תרימו תרומה" מבלי הדגשה שהוא לה'. עוד יש לדייק שבפסוק כא מוסיף "לדורותיכם" משא"כ בהשאר.

ויש לומר דבא לרמז הג' תקופות בחיוב תרומה וחלה, דברמב"ם הל' תרומה פרק א הלכה כו מבאר דחיוב תרומה וחלה יש ג' זמנים בחיובם: א) בירושה ראשונה בזמן יהושע דהי' ביאת כולכם וכמ"ש "כי תבואו" ונתחייבו מן התורה, ב) בזמן עזרא שהיתה ביאת מקצתן ונתחייבו רק מדרבנן, ג) לע"ל דעתידין לחזור בירושה שלישיית דיהי' ביאת כולכם ויהי' חיוב מה"ת, ע"ש בדברי הכסף משנה על הרמב"ם, דלומדים תרומה מחלה דצריך ביאת כולכם לחייב מן התורה. (ועיין רמב"ם הל' ביכורים פרק ה).

ובזה מדויק הפסוקים, דפסוק יט הוא מרמז לביאת יהושע ואז "תרומה תרומה לה" דהוא חיוב מן התורה, ומפני דהי' חורבן בסוף, ע"כ לא כתוב בפסוק זה לדורותיכם, ובפסוק כ מרמז לזמן עזרא דלא הי' ביאת כולכם והחיוב הוא רק מדרבנן, ע"כ כתוב רק "חלה תרימו תרומה" ולא כתוב "לה" דהחיוב הוא רק מדרבנן, ובפסוק כא דמרמז להזמן דלעתיד לבוא ויהי' ביאת כולכם חיוב מן התורה ע"כ כתוב "תתנו לה", דמדאורייתא חייב, ולכן מסיים בפסוק זה דווקא "לדורותכם", דלא יהי' עוד גלות, דבית השלישי יהי' בית נצחי, ויהי' נשאר החיוב דחלה ותרומה מן התורה לעולם ועד, "לדורותיכם".

בית יצחק

טו, יחייט – דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'

א. והי' באכלכם מלחם הארץ וגו'. שמה תאמרו במדבר הי' יורד לנו לחם מן השמים ובבואנו לארץ אנו צריכים למרוח לחרוש ולזרוע עד שנאכל, יותר טוב הי' לנו ישיבת המדבר מביאת הארץ, לזה אמר בבואכם שמיד בבואכם יפסק המן ותאמרו הלואי היתה ישיבתכם עוד במדבר, לזה אמר והי' באכלכם, אם אתם עושים רצונו של מקום היא תוציא לכם לחם חם, כמו שאמרו (שבת ל:): עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות ואין כל חדש, זהו באכלכם כאילו אמר בא אכלכם, שאין אתם צריכין לטרוח אלא ה' יזמין לכם, זהו והי"ה הוי"ה הוא מביא ומזמין אכלכם.

שפתי כהן

טו, כא – מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם

ב. מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם. נראה כלפי שאמר בפסוק הראשון כתרומת גורן כן תרימו אותה, הנה כבר הורם בשעת מירוח תרומת גורן ועתה בשעת עריסה ירימו חלה, אמר עכשיו. אמנם לדורותיכם הבאים במהרה בימינו אמן תוציא ארץ ישראל גלוסקאות נגמרים (כבשבת ל:): ואז עדיין לא הורם תרומה על כן מראשית עריסותיכם שהיא הגלוסקא שהוציא הארץ תרימו תרומה וגם חלה. חתם סופר

ג. בפרשת שלח כתוב (טו, יט) "והי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'". ובפסוק (טו, כ) "ראשית

המשך ביאור למט' גיטין ליום שלישי עמ' 1

7 לגט על גבי כלי החרס של עציץ נקוב אף שהוא נחשב מחובר
8 לקרקע, הגט פשר, ומדובר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה – שהוא
9 נוטל את כל העציץ ונותן לה, מבלי לעשות כל פעולה נוספת בין
10 הכתיבה לנתינה, אבל אם כתב את הגט על עץ של עציץ נקוב,
11 אפני אמר פשר, ורקא אמר פסול. ומבאר הגמרא, אפני אמר פשר

1 דבר המחובר, גיורה שמה יחתום – שמה יחתמו העדים על הגט
2 בעודו מחובר, אבל אם כבר כתבו לתורף על המחובר, ותלש
3 וחתמו ונתנו לה, הגט פשר, כיון שחתומת העדים שהיא עיקר הגט
4 נעשתה בתלוש.
5 הגמרא דנה בכתיבת הגט על עציץ שיש בו נקב, וגידוליו נחשבים
6 למחוברים לקרקע, כיון שהם יונקים מן האדמה דרך הנקב: כתבו

חומש יומי

פרשת שלח

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

א ומליל יי עם משה למימר:

יג (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב שלח לך גברים ויאִלִּלון ית ארעא דכנען די אנא יהב לבני ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאִבְהִתְוֵהי תשלחון כל רבא דבהון:

(ב) שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל נְשִׂיא בְהֵם:

כמה שְׁנֵאמַר (ש): "ויתקרבון אלי פְּלִכֶם וגו'". ומשה נמלך בְּשִׂכְיָה, אָמַר: אֲנִי אֲמַרְתִּי לָהֶם שֶׁהִיא טוֹבָה, שְׁנֵאמַר (שמות ג): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֲנִי מִצְרַיִם וגו'", תִּיִּיָּהֶם שְׁאֲנִי נֹתֵן לָהֶם מְקוֹם לְטַעוֹת בְּדַבְרֵי הַמְּרַגְלִים לְמַעַן לֹא יִרְשׁוּהָ.

כ"י ◀ שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת מְרַגְלִים לְפָרֻשַׁת מְרִים? לְפִי שְׁלַקְתָּה עַל עֶסְקֵי דְבָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיהָ, וּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר. שְׁלַח־לְךָ • (במדבר רבה. סוטה לו) לְדַעְתָּךְ, אֲנִי אֵינִי מִצְוָה לָךְ, אִם תִּרְצֶה – שְׁלַח. לְפִי שְׁבֹאוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ (דברים א): "נִשְׁלַחְהָ אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ",

~ נקודות משיחות קודש ~

במה חטאו המרגלים

שגם אם לא הבינה אינה דבר בהנהגתו של משה, לא הִזָּה עֲלֵיהָ לְדַבֵּר עַל זֶה בְּרַבִּים, כִּי עֲצָם הִתְעַסְקוֹת בְּדַבּוֹר – "דְּבָה" אודות משה, וְכֹל לְהִבְיֵא לְדַבּוֹר בְּהַפְּךָ שְׁבַחוּ שֶׁל מֹשֶׁה חֲסִי־וְשִׁלּוּם, וְהִזָּה עֲלֵיהָ לְדַבֵּר עַל זֶה עִם מֹשֶׁה בְּעֲצָמוֹ, בְּחִשָּׁאִי.

וְזֶה הִזָּה גַם חֲטָאֵם שֶׁל הַמְּרַגְלִים, דָּאִךְ שֶׁהִזָּה קִשָּׁה לָהֶם אִיךָ יִכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ כְּשֶׁ"עוֹ הָעַם הַיּוֹשֵׁב עֲלֶיהָ", הָיוּ צְרִיכִים לְדַבֵּר עַל זֶה בְּקִצּוֹר, אוֹ לְמֹשֶׁה לְבִדּוֹ. וְחֲטָאֵם הִזָּה שְׁדַבְּרוּ עַל זֶה בְּאַרְיִכוֹת וּבְכָל הַפְּרָטִים – "עֶסְקֵי דְבָה". שְׁזָה הִבְיֵא לְמִרְיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא, עַד שְׁאָמְרוּ "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֵבָה מִצְרַיִמָּה" (יד, ד).

(על־פי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 141 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים

לְמָה נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת מְרַגְלִים לְפָרֻשַׁת מְרִים, לְפִי שְׁלַקְתָּה עַל עֶסְקֵי דְבָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיהָ, וּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר (יג, ב. ובפרש"י)

הַקִּשָּׁה הַרְמַבֵּין "מָה עֲשׂוּ הַמְּרַגְלִים, כִּי מֹשֶׁה אָמַר לָהֶם "וְרֵאיתֶם אֶת הָאָרֶץ מָה הִיא, וְאֵת הָעַם הַיּוֹשֵׁב עֲלֶיהָ" כּו', וְעַל־כָּל־פָּנִים הָיוּ צְרִיכִין לְהִשְׁבִּיבוּ עַל מָה שְׁצִוָּה אוֹתָם. וּמָה פִּשְׁעָם וּמָה חֲטָאֵתָם כְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ "אָפֶס כִּי עוֹ הָעַם" כּו', וְכִי עַל־מִנְתַּ שְׁעִידוֹ לוֹ שֶׁקָּר שְׁלַח אוֹתָם? וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁרְשָׁ"י בְּדַבְּרֵיו אֵלּוּ תִרְצֵן קִשְׁנָא זו. דְּהִנְגָּה גַם מְרִים לֹא דְבָרָה שֶׁקָּר אודות משה, וְאֶפְּלוּ "לֹא נִתְּנָה לְגִנְתוֹ" (רש"י בעהלותך יב, א), וְזֶה שְׁלַקְתָּה הִזָּה "עַל עֶסְקֵי דְבָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיהָ", הִינְנוּ, עֲצָם הַדַּבּוֹר אודות משה.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

עֲצָמָה וְאַתְרַת עֲמָה וְכֵן וְשִׁנִּים אַנְשִׁים שְׂרִי גְדוּדִים הָיוּ בֵּן שְׂאוֹל וְרַבִּים בֵּן: תורה ג

וְכֵן בְּלֶם אַנְשִׁים וְחֻקֹּת וְהִיִּית לְאִישׁ כִּי אִישׁ הִזָּה: וַיִּתְּרוּ. וַיִּחַפְּשׂוּ וְכֵן וְלֹא תתורו: כָּל נְשִׂיא בְהֵם. כָּל אֶחָד הוּא נְשִׂיא בְהֵם אוֹ תִּהְיֶה מִלַּת אֶחָד מוֹשְׁכַת

(ב) שְׁלַח לך. פְּתוּב שֶׁהֵשֵׁם אָמַר לְיִשְׂרָאֵל עֲלֶה רֵשׁ וְהֵם אָמְרוּ וְנִשְׁלַחְהָ אַנְשִׁים אֲז אָמַר הֵשֵׁם שְׁלַח לך אַנְשִׁים: וְטַעַם אַנְשִׁים. שֶׁהֵם יְדוּעִים גְּבוּרִים

(ג) וַיִּשְׁלַח אֶתְכֶם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל־פִּי יְהוָה כָּל־אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּוֶה:

ג וַיִּשְׁלַח יְתְהוֹן מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל מִימְרָא דַּיְיָ כְּלִהוֹן גְּבַרִין רִישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אַנְוִין:

כ"ט - על-פי ה' • ברשותו, שלא עכב על ידו. כלם אנשים • כל "אנשים" שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה - כשרים היו.

(ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִכְוֹר:

ד וְאֵלִין שְׁמֵהֲתֵהוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּר זִכְוֹר:

(ה) לְמַטֵּה שְׁמֹעַזֶן שַׁפְטָן בֶּן־חֹרִי:

ה לְשִׁבְטָא דְשְׁמֹעַזֶן שַׁפְטָן בֶּר חֹרִי:

(ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְגָּה:

ו לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה כָּלָב בֶּר יִפְגָּה:

(ז) לְמַטֵּה יִשָּׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּן־יֹסֵף:

ז לְשִׁבְטָא דִּישָּׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּר יוֹסֵף:

(ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:

ח לְשִׁבְטָא דְאַפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּר נוּן:

(ט) לְמַטֵּה בְנִימֵן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:

ט לְשִׁבְטָא דְבְנִימֵן פִּלְטִי בֶּר רְפוּא:

(י) לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּן־סוּדִי:

י לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן גְּדִיאֵל בֶּר סוּדִי:

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי:

יא לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶּר סוּסִי:

(יב) לְמַטֵּה דָן עַמִּיאֵל בֶּן־גַּמְלִי:

יב לְשִׁבְטָא דְדָן עַמִּיאֵל בֶּר גַּמְלִי:

(יג) לְמַטֵּה אֲשֶׁר סִתּוּר בֶּן־מִיכָאֵל:

יג לְשִׁבְטָא דְאַשֶׁר סִתּוּר בֶּר מִיכָאֵל:

(יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי:

יד לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶּר וּפְסִי:

(טו) לְמַטֵּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־מְכִי:

טו לְשִׁבְטָא דְגָד גְּאוּאֵל בֶּר מְכִי:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

טז אֵלִין שְׁמֵהֲתֵהוֹן אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר לְאֶלְיָא יְת אֶרְעָא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּר נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

כ"ט - וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ וְגו' • הַתְּפַלֵּל עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַד מַעֲצַת מְרַגְלִים. (במ"ד).

(טז) וטעם אלה שמות האנשים. אחר שאמר ואלה שמותם להודיע פי כן היה שמותם לעולם ולא השתנו כמו הושע: תורה יז

~ נקודות משיחות קודש ~

תפלת משה על יהושע

ויקרא משה להושע בן-נון יהושע:

התפלל עליו יייה יושיעך מעצת מרגלים (יג, טז. ובפרש"י)
צריך להבין: הרי 'באותה שעה פשרים היו', שאם לא
היו פשרים לא היה שולחם, ומדוע הצריך להציל את
היושע מעצתם? ומאידך, אם היה צריך בתפלה, מדוע
התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?
והבאור בזה:

ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בעניני
העולם. ואכן, יתכן שמצד דרגתם היתה נתינת מקום
לטענה כזו.

מה שאין-כן יהושע, כיון שעתיד הוא למלאות את מקום
משה כרוצה ישראל, הרי עבורו אין לטענה זו מקום,
כיון שצריך הוא להתחשב בצורך הכללי של עם ישראל
להפגס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו יתברך. ולכן,
על אף שכשרים היו המרגלים, הצריך משה רבינו
עליו השלום להתפלל על יהושע דיקא, שעבורו אין
טענתם טענה.

(ע"פ לקו"ש כרך ב עמ' 320 - מתוך 'לקראת שבת')

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת
המרגלים, שרצונם להשאר במדבר נבע מן, שבהיותם
במדבר יכלו לחיות בקדושה ובהתנתקות מכל עניני עולם
הנה המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להפגס לארץ

וישלח אתם משה לתור את-ארץ פנען ויאמר
אלהם עלו זה בנגב ועליתם את-ההר:
כט"ו עלו זה בנגב. הוא היה הפסלת של ארץ-ישראל, שכן הרך הפגרים מראין את הפסלת תחלה
ואחר-כך מראין את השבח.

וישלח אתם משה לתור את-ארץ פנען ויאמר
אלהם עלו זה בנגב ועליתם את-ההר:

יח ותחזון ית ארעא מא היא ונת עמא דיתב
עלה התקיף הוא אם חלש הזער הוא אם
סגי:

וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב
עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם-רב:

הרפה • סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין
— חזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בערים
בצורות הם יושבין — חלשים הם.

כט"ו את-הארץ מה-הוא • (במ"ד) יש ארץ מגדלת
גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת
אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין. החזק הוא

יט ומא ארעא די הוא יתב בה הטבא היא
אם בישא ומא קרניא די הוא יתב בהן
הכפצחין אם בכרפין:

ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה הוא
אם-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה
הבמחנים אם במבצרים:

כט"ו הבמחנים • תרגומו: הכפצחין. כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה. הטובה היא • במענות ותהומות
טובים וכריאים.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ומה העם: החזק. למלחמה ואחר כן
פרש מה הארץ הטובה היא שהאור
שלם והמים שלם טובים: תורה יט
הבמחנים. כמו הקדריים שחונים
באֵהלים: תורה כ

מצרים והנה פירוש בנגב אינו נגב
המחנה רק פירוש בנגב של ארץ
כנען והעד בחברון שהוא ליהודה
והכתוב אמר יהודה יצמוד על גבולו
מנגב: תורה יח
(יח) וראיתם את הארץ מה היא.

עלו זה בנגב. עלו זה הרך
בנגב וידוע כי מצרים הוא נגב ארץ
ישראל כאשר פירשתי בספר דניאל
והראיה כי רוחב מצרים פחות
משלשים מעלות ורוחב ירושלים
שלשים ושלש ומדבר פארן בנגב ארץ

כומא ארעא העתירא היא אם מספינא
האית בה אילנין אם לא ותתקפון ותסבון
מאבא דארעא ויזמיא יומי בפורי ענבים:

**(כ) ומה הארץ השמנה הוא אמרוה הישרבה עין
אמרו ויהתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים
ימי בפורי ענבים:**

ט"ז - הישרבה עין • אם יש בהם אדם פשוט שיגן עליהם בזכותו. בפורי ענבים • ימים שהענבים מתבשלין
בכבוד.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִיִּחְדָּת - "בורא פרי הגפן". וכן גופא - "בפורי ענבים",
"שהענבים מתבשלים בכבוד", הינו שאינו "בסר", שאז
אינם ראויים לאכילה, וגם לא לייזן, יין חדש כו', אלא
לאחרי שנתבשלו היטב.

(שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז)

הכתוב מדגיש ש"הימים ימי בכורי ענבים" - כי הפירות
החשובים והמשפחים ביותר הם "ענבים", מפנין
שראויים לא רק לאכילה, אלא עוד זאת, שעל-ידי דריכת
וסחיטת הענבים מתגלה פנימיותם - "יין" (ולכן גם
הכונת היין היא לגלות את הפנימיות, "נכנס יין יצא
סוד"), משקה חשוב ומשפח שמברכים עליו ברכה

~ יום שני ט"ז סיון ~

כא וסליקו ואלילו ית ארעא ממדברא דציון
עד רחוב למטי חמת:

**(כא) ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב
לבא חמת:**

מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי, ומשם
תזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא
חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית-צפונית,
כמו שמפרש בגבולות הארץ בפרשת "אלה מסעי".

ט"ז - ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת • הלכו
בגבוליה בארץ וברחב מין גא"ם: הלכו רוח גבול
דרומית - ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו
שצוה משה: "עלו זה בנגב", דרך גבול דרומית-

כב וסליקו בדרומא ואתא עד חברון ומתן
אחימן ששי ותלמי בני גבריא וחברון שבע
שנין אתבניאת קדם טנס דמצרים:

**(כב) ויעלו בנגב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי
ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני
צען מצרים:**

אפשר שבנה חם את חברון לנגען בנו הקטן קדם
שיבנה את צען למצרים בנו הגדול? אלא שהיתה
מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצען, וכן להודיע
שבחה של ארץ ישראל: שאין לה טרשין בארץ-
ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים;

ט"ז - ויבא עד-חברון • (סוטה לד) כלב לבדו הלך שם
ונשתח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו
להיות בעצתם. וכן הוא אומר (דברים א): "ולו-אתן
את-הארץ אשר דרר-בה". וכתוב (שופטים א): "וייתנו
לכלב את-חברון". שבע שנים נבנתה • (סוטה לד)

אבן עזרא על תורה - מהורות בלום, אברמוביץ

בדרך רחוקה: וטעם להזכיר חברון
להודיע שהיא קדמונית: תורה כג

אחר: צען מצרים. שם מדינה סמוכה
אל מצרים וכן מבית לחם והודה וש
אומרים שפרושו מגזרת אהל בל יצען

כ) השמנה היא. לתת חטה: תורה כא
כב) אמרו חז"ל כי טעם ויבא. על
כלב בן נפנה כי כל אחד הלך לצד

”כִּי־הָיוּ בְּצַעַן שָׂרֵיוֹ”, וְהִיְתָה חֲבֵרוֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שְׂבַעָה חֲלָקִים.

וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאָרְצוֹת כְּמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר (בראשית א'): "כְּגֹן־ה' פָּאָרְץ מִצְרַיִם", וְצַעַן הִיא הַמַּעֲלָה שְׂבַאֲרֵץ מִצְרַיִם, שָׁשֶׁם מוֹשֵׁב הַמְּלָכִים, שְׁנֹאֲמַר: (ישעיה ל):

כַּג וְאֵתוּ עַד נַחֲלָא דְאַתְפְּלָא וְקִצּוֹ מִתְמָן עוֹבְרִתָא וְאַתְפֵּל עֲנִבִין חַד וְנִטְלוּהִי בְּאַרְיָחָא בְּתַרְיִן וּמִן רְמוּנִיָא וּמִן תְּאַנְיָא:

(כג) וַיֵּבְאוּ עַד־נַחֲל אֲשַׁבֵּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה וְאֲשַׁבֵּל עֲנָבִים אַחַד וַיִּשְׂאֶהוּ בְּמוֹט בִּשְׁנַיִם וּמִן הַרְמוֹנִים וּמִן־הַתְּאֲנִים:

כָּף עֲמָה מְשֻׁנָּה. וְאִם חָפֵץ אֶתָּה לִידַע כְּמָה מִשְׂאוֹי אַחַד מֵהֶם, צֵא וְלַמַּד מֵאַבְנִים שֶׁהִקִּימוּ בְּגִלְגָל (יהושע ט): "הִרִימוּ לָהֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת מִן הַיַּרְדֵּן עַל שְׂכְמוֹ וְהִקִּימוּהָ בְּגִלְגָל", וְשִׁקְלוּם רְבוּתֵינוּ מִשְׁקַל כָּל אַחַת אַרְבָּעִים סָאָה — וּגְמִירִי: טוֹנָא דְמִידְלִי אֲנִישׁ עַל כַּתְפֵּה אֵינוּ אֵלָא שְׁלִישׁ מִשְׂאוֹי, מִמִּשְׂאוֹי שְׁמִסְפֵּיעִין אוֹתוֹ לְהָרִים.

כִּי־זִמּוֹרָה • שׁוֹכַת גֶּפֶן, וְאֲשַׁבֵּל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּי בָּהּ. וַיִּשְׂאֶהוּ בְּמוֹט בִּשְׁנַיִם • מִמִּשְׁמַע שְׁנֹאֲמַר "וַיִּשְׂאֶהוּ בְּמוֹט", אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא בִּשְׁנַיִם? מַה תְּלַמּוּד־לוֹמַר "בִּשְׁנַיִם"? — (סוטה לד) בִּשְׁנֵי מוֹטוֹת. הֲאֵא פִּיצַד? שְׁמוּנָה נְטִלוּ אֲשַׁבֵּל, אַחַד נְטִל תְּאֲנָה, וְאַחַד רְמוֹן, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נְטִלוּ כְלוּם, לְפִי שְׁכַל עֲצָמָם לְהוֹצִיא דְבָה נִתְפָּנְנוּ: כְּשֶׁם שְׁפָרְיָה מְשֻׁנָּה,

כד לְאַתְרָא הֵהוּא קָרָא נַחֲלָא דְאַתְפְּלָא עַל עֲסַק אַתְפְּלָא דְקִצּוֹ מִתְמָן כְּגַי יִשְׂרָאֵל:

(כד) לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחֲל אֲשַׁבֵּל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁבֵּל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כה וְתָבוּ מִלְּאֲזֵלָא יַת אַרְעָא מִסּוּף אַרְבָּעִין יוֹמִין:

(כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמְּזֻרָח לְמַעְרָב, וְהֵם הִלְכוּ אַרְבָּה וְרַחְבָּה? אֵלָא שְׁגָלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שִׁיגוֹר עֲלֵיהֶם יוֹם לְשָׁנָה, קִצֵּר לְפָנֵיהֶם אֵת הַיַּרְדֵּן.

כִּי־וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • וְהֵלָא אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה הִיא, וּמִהִלְךְ אָדָם בֵּינוֹנִי עֲשָׂרָה פְּרָסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהִלְךְ

כו וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ לְוַת מִשָּׁה וְלַוַת אַהֲרֹן וְלַוַת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְכְּנִי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא דְפֶאֱרֹן לְרַקָּם וְאֶתִּיבּוּ יַתְהוּוֹן פְּתַגְמָא וְיַת כָּל כְּנִשְׁתָּא וְאַחֲזִיאַנְיִן יַת אַבָּא דְאַרְעָא:

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיֵּבְאוּ אֶל־מִשָּׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַר פֶּאֲרֹן קְדָשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־כָּל־הַעֲדָה וַיִּרְאוּם אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ:

כז בְּעֶצֶה רָעָה. וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר • אֵת מִשָּׁה וְאֵת אַהֲרֹן.

כִּי־וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ • (סוטה לד) מַהוּ "וַיֵּלְכוּ"? לְהַקִּישׁ הַלִּיכְתָּן לְבִיאָתָן: מַה בִּיאָתָן בְּעֶצֶה רָעָה, אִף הַלִּיכְתָּן

כז וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הוּא זֹה־פְרִיָּה:

(כז) וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הוּא זֹה־פְרִיָּה:

כִּי־זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר רבה) כָּל דְּבַר שְׁקָר שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קִצַּת אֱמֶת בְּתַחֲלָתוֹ, אִין מִתְקַיִם בְּסוּפּוֹ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לְאַהֲלֵיהֶם אֵל הַמַּתְנַּה רַק מִיַּד הִלְכוּ: וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר. אֵל מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: תורה כז
כז וַיִּסְפְּרוּ לוֹ. לְמִשָּׁה שֶׁהוּא הָעִיקָר: תורה כח

זֶשׁ מִקֵּץ שֶׁהוּא תַחֲלִילָה וְגַשׁ מִקֵּץ שֶׁהוּא מִסּוּף וַיִּתְכַּן לְהִיּוֹת רֹאשׁ הָאָרְבָּעִים: תורה כז
כז וַיֵּלְכוּ. לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹא בָּאוּ (כז) וַיֵּלְכוּ. לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹא בָּאוּ תורה כח

עַד נַחֲל אֲשַׁבֵּל. דְּבָרֵי מִשָּׁה וַיִּתְכַּן לְהִיּוֹת כְּמוֹ וַיַּרְדּוּף עַד דֵּן לְהִיּוֹת שֶׁם אַחַר: תורה כד
כד קָרָא. הַקְּרֹא כְּמוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָהּ לְלוּי: תורה כה

(כה) אַפֶּס כִּי־עָזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהִעָרִים בְּצִרּוֹת גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם־לִדְרֵי הַעֲנָק רָאִינוּ שָׁם:

כח לחוד אַרְי תְּקִיף עֲמָא דִּיתְב בְּאַרְעָא
 וְקִרְוֵיָא פְּרִיכֵן בְּרִבְרֵן לְחֵדָא וְאַף בְּגֵי גְבַרְיָא
 חֲזִינָא תַּמָּן:

כ"ט - בְּצִרּוֹת • לְשׁוֹן חֲזָק. וְתַרְגּוּמוֹ: "פְּרִיכֵן". לְשׁוֹן בִּירְנִיּוֹת עֲגָלוֹת, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי: פְּרִיף עָגֹל.

(כט) עֲמֻלְק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַבְּנֵעַנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:

כט עֲמֻלְקָא יִתְב בְּאַרְע דְּרוּמָא וְהַחֲתָא
 וַיְבוּסָאָה וְאַמּוֹרָאָה יִתְב בְּטוּרָא וּבְנַעֲנָאָה
 יִתְב עַל יָמָא וְעַל כַּיִף יַרְדֵּנָא:

כ"ט - עֲמֻלְק יוֹשֵׁב וְגו' • לְפִי שְׁנוּבוֹ בְּעֲמֻלְק כָּבֵד, הַזְכִּירוּהוּ מְרֻגְלִים כְּדִי לִירָאֵם. עַל יַד הַיַּרְדֵּן • "יַד" כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲצֵל הַיַּרְדֵּן - וְלֹא תוּכְלוּ לַעֲבוֹר.

(ל) וַיְהִי כִּלְבָב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלָה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

ל וְאַצִּיַּת כָּלֵב יָת עֲמָא לְמִשְׁחָה וְאַמְר מִיִּסְק
 גִּיסְק וְנִירַת יְתֵה אַרְי מִיכַל גִּיכּוֹל לָהּ:

כ"ט - וַיְהִי כִּלְבָב • הַשְׂתִּיק אֶת כָּלֵם. אֶל־מֹשֶׁה • (במדבר רבה) לְשִׁמְעַע מַה שְּׂיִדְבַּר בְּמִשְׁחָה, צֹחַח וְאַמְר: וְכִי זֹו בְּלִבְד עֲשֵׂה לָנוּ בֵּן עַמְרָם? הַשּׁוֹמֵעַ הִיָּה סְבוּר שְׂבָא לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ, וּמִתּוֹף שֶׁהִיָּה בְּלָבָם עַל מִשְׁחָה בְּשִׁבִיל דְּבַרְי הַמְרַגְלִים, שְׂתַקּוּ כָלֵם לְשִׁמְעַע גְּנוּתוֹ. אָמַר: וְהִלָּא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּידוּ

לְנוּ אֵת הַשְּׁלוֹ. עָלָה נַעֲלֶה • אֲפֹלוּ בְּשִׁמְיָם, וְהוּא אוֹמַר: "עֲשׂוּ סְלֻמוֹת וְעַלּוּ שָׁם" – נִצְלִיחַ בְּכָל דְּבַרְיוֹ. וַיְהִי־סֵלֶם לְשׁוֹן שְׂתִיקָה, וְכֵן (זכריה ב): "הִס כָּל בְּשׂוֹר" (עמוס א: "הִס כִּי לֹא לְהַזְכִּיר", בֵּן דְּרַף בְּגִי־אַדְס: הַרְוֵצָה לְשִׁתַּק אֲגַדַּת אֲנָשִׁים, אוֹמַר שִׁי"ט (ס"א ה"ס).

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חֲזָק הוּא מְמֹנֵי:

לא וְגַבְרָיָא דִּי סְלִיקוּ עִמָּה אָמְרוּ לֹא גִיכּוֹל
 לְמִיִּסְק לָנוּת עֲמָא אַרְי תְּקִיף הוּא מְמֹנָא:

כ"ט - חֲזָק הוּא מְמֹנֵי • (במדבר רבה) כְּבִיכּוֹל, כְּלִפִּי מַעֲלָה אָמְרוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

נִשְׁלַחוּ, בְּשַׁעַר שְׂרָצוֹנוֹ שֶׁל ה' הוּא לְכַבְּשָׁה לְמַעַל מִדְּבַר הַטֵּבַע. וְלִפִּי זֶה, צָדְקוֹ לְכַאוֹרָה בְּאֶמְרָם "לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת", כִּי עַל־פִּי הַטֵּבַע אָבֵן לֹא נִתֵּן לַעֲלוֹת! וְהַבְּאוּר בְּזֶה, שְׂבַח־טָטָם טְמוּנָה הוֹרָאת נִצַּח הַנוֹגֵעַת לְכָל־לוֹת קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת: יְהוּדִי צָרִיף לְהֶאֱמִין וְלִדַּעַת, שְׂאֵם צוּה עָלָיו ה' תְּבַרְף לְקִיָּם מְצוּה, חֲרִי אֵין שׁוּם סִפְק וְסִפְק סְפִיקָא שְׂיִשׁ בְּאֶפְשׁוּתוֹ לְקִיָּמָה, כִּי "אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֵלָא לְפִי כַּחֲזוֹ". וְיֵמָה שְׂצָרִיף לַעֲשׂוֹת כְּלִים בְּדִרְף הַטֵּבַע, וְלִטְרוּחַ לְחַפֵּשׁ אֶת הָאֶפְשׁוּרִיּוֹת הַנַּחֲתוֹת עַל־פִּי הַנְּהַגוֹת הָעוֹלָם וְכוּ', וְכַמְאָמַר חֲזוֹ"ל "אֵין סוּמְכִין עַל הַנֶּס" – אֵין זֶה חֲסִי־וְשְׁלוֹם

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל־הָעָם כִּי־חֲזָק הוּא מְמֹנֵי: (יג, לא) בְּמַהוּת הַטָּטָם שֶׁל הַמְרַגְלִים בְּדַבְרָם עַל הָאֶרֶץ, עַל אֶף שְׂלַכְאוֹרָה בְּדִיּוּק לְשֵׁם כֶּף הֵם נִשְׁלַחוּ – יְדוּעַ הַבְּאוּר, שְׂעֲלִיָּהֵם הִיָּה מוּטָל לִזְמַר רַק אֶת הַתְּרַשְׁמוּתָם מִמַּצַּב הָאֶרֶץ, אֶף בְּהוֹסִיפָם אֶת הַמַּסְקָנָא "לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת", חֲטָאוּ בְּכַפְרִיָּה בִּיכְלַת ה' תְּבַרְף. אֶף עֲדוּן יֵשׁ לְהַבִּין: לְכַאוֹרָה, עֲצָם שְׁלִיחוּתָם לְתוֹר אַחַר הָאֶרֶץ וְהַדְרִים בְּהָ, הוֹכִיחָה לְמְרַגְלִים כִּי אָבֵן מִחֻשִׁיב ה' תְּבַרְף אֶת טֵבַע הָעוֹלָם וְנוֹתֵן מְקוֹם לְמַצְבוֹ – דְּבַלְעֲדֵי זֶה, לְמָה בְּכָל־ל

וּבְזָה חֲטָאוּ הַמְרַגְלִים, שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם לְדַעַת שֶׁכָּל שְׁלִיחוֹתֶם הִיא אַף וְרַק לְבַדֵּק בְּדַרְכֵי הַטָּבַע, אֵת הָאָרֶץ הַכִּי קָל לְהֵבִיא אֵת הַכִּטְמַת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהֵבִיאֵם אֶל הָאָרֶץ – הַכִּטְמָה שְׁבוּדָאֵי תְבוּא לִירֵי פְעַל.

(על-פי לקוטי שיחות כרך יג עמ' 39 - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁשֻׁלִּטְתוֹ שֶׁל ה' יִתְבַּרֵךְ מִגְּבֻלַת יְיָשׁ מְקוֹם אֲמַתִּי לְהִנְהִיגוֹת הַטָּבַע, לְהַשְׁפִּיעַ אִם יִקְרֶה הַמְצָנָה אִם לֹא. אֲלֵא שֶׁכֵּן רָצָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת לֹא יִשְׁבֵּר אֵת הַטָּבַע, אֲלֵא – חֶלֶק מִהַפְּנוּנָה הִיא – שִׁיתְבַּצֵּעַ תּוֹךְ גְּדָרֵי וְהִנְהִיגוֹת הַטָּבַע, עַל-מְנַת לְזַכְּכֶם וְ"לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים".

לִב וְאִפְּיָקוֹ שׁוֹם בִּישׁ עַל אֲרַעָא דִּי אֵלִילוּ יְתָה לְנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲרַעָא דִּי עֲבַרְנָא בָּהּ לְאֵלְלָא יְתָה אֲרַעָא מְקַטְלַת וְתִבְהָא הִיא וְכָל עֲמָא דִּי חֲזִינָא כְּגוּנָה אֲנַשִּׁין דְּמִשְׁחָן :

(לב) וַיֵּצִיאוּ דִבְתַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אַרְץ אֲכֻלַּת יוֹשְׁבֵיהָ הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוֹת:

גְּדוּלִים וְגִבְהִים וְצָרִיף לְתַת לְהֶם מְדָה, כְּגוֹן גְּלִית (שמואל א יז) : "גְּבָהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרְת", וְכֵן (שמואל ב כא) : "אִישׁ מְדוֹן", (ד"ה א יא) : "אִישׁ-מְדָה".

כ"ט אֲכֻלַּת יוֹשְׁבֵיהָ • בְּכָל מְקוֹם שֶׁעֲבַרְנוּ, מְצָאנוּם קוֹבְרֵי מַתִּים. וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עָשָׂה לְטוֹבָה, כְּדִי לְטַרְדֵם בְּאַבְלָם וְלֹא יִתְנוּ לֵב לְאֵלוֹ. אַנְשֵׁי מַדּוֹת •

לג וְתַמְזַן חֲזִינָא יְתָ גְבַרְיָא בְּנֵי עֲנַק מִן גְּבַרְיָא וְהוּינָא בְּעִינֵי נַפְשָׁנָא פְקַמְצִין וְכֵן הוּינָא בְּעִינֵיהוֹן :

(לג) וְשֵׁם רֵאִינוּ אֹת-הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנַק מִן-הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעִינֵינוּ כְּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעִינֵיהֶם:

וב"ס"א : חַגְבִּים) יֵשׁ בְּכַרְמִים כְּאַנְשִׁים" (סוטה לח). עֲנַק • שְׁמַעְנִיקִים חֲמָה בְּקוֹמְתָן.

כ"ט הנפילים • עֲנַקִּים מִבְּנֵי שְׁמִחְזַאי וְעֲזָאֵל שְׁנַפְלוּ מִן הַשָּׁמַיִם בְּיַמֵּי דוֹר אָנוּשׁ (יומא ט). וְכֵן הָיִינוּ בְּעִינֵיהֶם • שְׁמַעְנֵנוּ אוֹמְרִים זֶה לְזֶה : "נְמִלִים (רא"ם

א וְאִרְיַמִּת כָּל כְּנִשְׁתָּא וְיִהְיֵבוּ יְתָ קְלַהוֹן וְכִבוּ עֲמָא בְּלִילָא הִהוּא :

יד (א) וַתִּשָּׂא פְּלִי-הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא:

ב וְאִתְרַעְמוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ לְהוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא לְוֵי דְּמִיתְנָא בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אוּ בְּמִדְבָּרָא הַדִּין לְוֵי דְּמִיתְנָא :

(ב) וַיִּלְוּנוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים פְּלִי-הָעֵדָה לֹא-מִתְּנוּ בְּאַרְץ מִצְרַיִם אוּ בְּמִדְבַר הַזֶּה לֹא-מִתְּנוּ:

כ"ט לֹא-מִתְּנוּ • הַלְוֵאֵי וּמִתְּנוּ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

יְבוּאוּ וְשֵׁם מְפוֹרָשׁ : תוֹרָה א (א) אֵת קוֹלָם. פְּעוּל לְמַלְת וַתִּשָּׂא גַם וַיִּתְּנוּ : תוֹרָה ב (ב) וַיִּלְוּנוּ. מִבְּנֵין נִפְעַל מִהַפְּעִלִים הַשְּׂנִיִּים הַנְּקָאִים לְנִפְעַל שְׁלָם : תוֹרָה ג

אַנְשֵׁי מַדּוֹת. כָּל אִישׁ הוּא אִישׁ מְדָה רַק טַעְמוֹ מַדּוֹת גְּדוּלוֹת יוֹתֵר מִהַפְּל וְכֵן אַנְשֵׁי לְכָב וְרַבִּים כְּמוֹ הֵם : תוֹרָה ל ג (לג) הַנְּפִילִים. פִּירְשְׁתִּיו : מִן הַנְּפִילִים. טַעְמוֹ וְגַם אַחֲרָיִן כֵּן אֲשֶׁר

(לב) וַיִּצְיָאוּ דִבְתַּת הָאָרֶץ. דְּבַר שְׁלֵא הָיָה וְאִין כֵּן וַיִּבְא יוֹסֵף כִּי וַיִּבְא הַפָּךְ וַיִּצְיָאוּ. דְּבָהּ מִפְּעֻלֵי הַפְּעַל מְגוֹרַת דוֹכַב שְׁפַתֵי יִשְׁנִים וּבְמִקְוֹמוֹ פִּירְשְׁתִּיו : אֲכֻלַּת יוֹשְׁבֵיהָ. שְׁהָאוּרִי שְׁלָה רַע :

ג וְלֵמָּא יִי מַעַל יִתְנָא לְאַרְעָא הָדָא לְמַנְפַּל
בְּחֶרֶב נַשְׁנָא וְטַפְּלָנָא יְהוֹן לְבָזָא הָלָא טַב
לָנָא דִּי נְתוּב לְמַצְרַיִם:

(ג) וְלֵמָּה יִהְיֶה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל
בְּחֶרֶב נַשְׁנֵנוּ וְטַפְּנֵנו יִהְיוּ לְבָז הַלֹּא לָנוּ שׁוֹב
מִצְרַיִם:

ד וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֹזֵי נַמְנֵי רִישָׁא וְנְתוּב
לְמַצְרַיִם:

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נַתְנֶה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה
מִצְרַיִם:

ה"י - נַתְנֶה רֹאשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ: "נַמְנֵי רִישָׁא". נָשִׁים עָלִינוּ מִלְּךָ. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ: לְשׁוֹן עֲבוּדַת אֱלִילִים.

ה וַיַּנְפֵּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל אֲפִיחוֹן קָדָם כָּל
קְהַל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיַּנְפֵּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לְפָנֵי כָּל־קְהַל עֵדֻת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ו וַיְהִישֶׁע בַּר נְוִן וְכָלֵב בַּר יִפְנֶה מִן מַאֲלָלֵי
יַת אַרְעָא בְּזַעַו לְבוֹשִׁיהוֹן:

(ו) וַיְהִישֶׁע בֶּן־נֹון וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה מִן־הַתָּרִים אֶת־
הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגָדֵיהֶם:

ז וַיֹּאמְרוּ לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר
אַרְעָא דִּי עֲבַרְנָא בָּהּ לְאַלְלָא יַתָּה טַבָּא
אַרְעָא לְחֻדָּא לְחֻדָּא:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָה טוֹבַת הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ יום שלישי י"ז סיון ~

ח אַם רַעְוָא בְּנָא קָדָם יִי וַיַּעַל יִתְנָא לְאַרְעָא
הָדָא וַיִּתְנֶה לָנָא אַרְעָא דִּי הִיא עֲבָדָא חֵלֵב
וּדְבָשׁ:

(ח) אִם־חֲפֵץ בְּנוֹ יִהְיֶה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְנַתְנֶה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִיא זֶבֶת חֵלֶב וְדָבָשׁ:

ט בְּרַם כְּמִימַרָּא דִּי לֹא תִמְרְדוּן וְאַתְוֹן לֹא
תִדְחַלּוּן מִן עַמָּא דְאַרְעָא אַרִי בִידְנָא מְסִירִין
אַנּוּן עֲדָא תִקְפְּהוּן מְנַהוּן וּמִימַרָּא דִּי
כְּסַעֲדָנָא לֹא תִדְחַלּוּן מְנַהוּן:

(ט) אַךְ בִּיהוֹהִי אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם
הָאָרֶץ כִּי לְחַמְנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהִי
אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאִים:

כְּשֵׁרִים שְׂבָהֶם מִתּוֹ: אִיּוֹב שֶׁהִיא מְגִין עֲלֵיהֶם (סוטה)
לח. דְּבַר אַחֵר: צִלוּ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם.

ה"י - אֶל־תִּמְרְדוּ • וְשׁוֹב - "וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ". כִּי
לְחַמְנוּ הֵם • נֹאכְלִים כְּלָחֶם. סָר צִלָּם • מְגַנֵּם וְחֻזְקָם;

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

אוכְלֵי עַמִּי אֲכָלוּ לֶחֶם: סָר צִלָּם. כִּי
הַגִּבּוֹר אִם אֵין לוֹ מְגִן שֶׁיִּגֵּן עָלָיו
וַיְהִיָּה צֵל לוֹ לְבוֹ יָרָא: תורה י

(ו) וַיְהִישֶׁע בֶּן נֹון. הַזְכִּירוּ מֹשֶׁה
בְּתַחֲלָה לְגֹדֵל מַעֲלָתוֹ: תורה ז
(ט) כִּי לְחַמְנוּ הֵם. נֹאכְלִים כְּלָחֶם וְכֵן

(ג) שׁוֹב מִצְרַיִם. שֵׁם הַפּוֹעֵל כְּמוֹ
לֹא אוֹכֵל קוֹם וּמִלְּךָ אֱלָקִים עִמּוֹ:
תורה ד
(ה) וַיַּנְפֵּל מֹשֶׁה. בְּרַצוֹנוֹ: תורה ו

וַיֹּאמְרוּ כָּל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְמַדְבַּר זֶה הוּא וְהַיּוֹם בְּאֶרְצוֹת
יִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹם בְּאֶרְצוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹם בְּאֶרְצוֹת יִשְׂרָאֵל
וְהַיּוֹם בְּאֶרְצוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹם בְּאֶרְצוֹת יִשְׂרָאֵל

וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לְרִגְוֹם אֹתָם בְּאֶבְנִים וּכְבוֹד
יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כ"ט - לרִגְוֹם אֹתָם • אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־כָּב. וְכְבוֹד ה' • (במדבר רבה) הֶעֱנַן יָרַד שָׁם.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי יִהְיוּ מְרִגְזִין
קְדָמַי עַמָּא הַדִּין וְעַד אֵימָתִי לֹא יִהְיֶימוּ
בְּמִימְרֵי בְּכָל אֲתִיבָא דִּי עֲבָדִית בִּינְיָהוּן:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנֹכִי יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אָנֹכִי לֹא־יֹאמִינוּ כִּי בְּכָל הָאֱתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:

כ"ט - עַד־אָנֹכִי • עַד הֵיכָן • יִנְאַצְנִי • יִרְגִּיזוּנִי • בְּכָל הָאֱתוֹת • בְּשִׁבִיל כָּל הַנְּסִימִים שְׁעָשִׂיתִי לָהֶם, הִנֵּה לָהֶם
לְהֶאֱמִין שֶׁהִיכַלְת בְּיָדִי לְקִיַם הַבְּטָחָתִי.

יב אֶמְחַנּוּן בְּמוֹתָא וְאַשְׁצִנּוּן וְאַעֲבַד יְהוָה
לְעַם רַב וְתַקִּיף מִנְהוּן:

יב אֶכְנֹו בְּדַבָּר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גְדוֹל
וְעַצוּם מִמֶּנּוּ:

כ"ט - וְאוֹרְשָׁנוּ • כְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אַעֲשֶׂה לְשִׁבוּעַת אַבּוֹת? וְאַעֲשֶׂה אֶתְךָ
לְגוֹי־גְדוֹל • שְׂאֵתָה מִזְרַעַם • (במדבר רבה)

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאֵי אֲרִי
אֶסְקֶתָא בְּחִילְךָ יַת עַמָּא הַדִּין מִבִּינְיָהוּן:

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשִׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הֵעֲלִית
בְּכַחַךְ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ:

וְכִשְׁשִׁמְעוּ שְׂאֵתָה הוֹרְגָם, לֹא יֹאמְרוּ שְׁחַטְאוּ לְךָ,
אֶלָּא יֹאמְרוּ: שְׁכַנְגְדָם יְכַלְתָּ לְהִלְחָם, אֲבָל כְּנַגְד יוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ לֹא יְכַלְתָּ לְהִלְחָם, וְזוֹ הִיא.

כ"ט - וְשִׁמְעוּ מִצְרַיִם • "וְשִׁמְעוּ" אֶת אֲשֶׁר תִּהְרַגְם.
כִּי־הֵעֲלִית • "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ
אֶת אֲשֶׁר הֵעֲלִית בְּכַחַךְ הַגְּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם,

יד וַיִּמְרוּן לְתַב אֲרַעָא הַדָּא דְשִׁמְעוּ אֲרִי אֶת
יְיָ דְשַׁכְנַתְךָ שְׂרִינָת בְּגוֹ עַמָּא הַדִּין דִּי
בְּעִינְיָהוּן תַּזוּן שְׁכִינַת יִקְרָא דִּי וְעִנְנָךְ מִטַּל
עַלְהוּן וּבְעַמּוּדָא דְעִנְנָא אֶת מְדַבֵּר
קְדָמִיהוּן בִּימָמָא וּבְעַמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא
בְּלִילְיָא:

יד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שִׁמְעוּ כִּי־אֵתָה
יְהוָה בְּקִרְב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֵתָה
יְהוָה וְעִנְנָךְ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבְעַמּוּד עֵינָן אֵתָה הַלֵּךְ
לְפָנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה:

אֵתָה ה' שׁוֹכֵן בְּקִרְבָּם, וְעֵינָן בְּעֵינָן אֵתָה נִרְאָה לָהֶם,
וְהַכֵּל בְּדַרְךָ חֲבָה, וְלֹא הִפִּירוּ בְךָ שְׁנַתְקָה אֶתְבַתְךָ
מֵהֶם עַד הַנְּהָ.

כ"ט - וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת • כְּמוֹ: "עַל־
יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וְמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שְׂאֵמֹר
בְּסוּף הָעֵינָן: "מִבְּלַתִּי יְכַלְת יְיָ", בְּשִׁבִיל שְׁשִׁמְעוּ כִּי

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוּא הַנְּכוּן: נִרְאָה. פֻּעַל
עֲבַר וְשִׁמְעוּ נִרְאָה אֵתָה ה' וְכֵן וְנִשְׁאָר
אֲנִי וְכֵן כִּי אוֹמְלֵל אֲנִי בְּעֵבֹר הִיּוֹת
הַלְמ"ד בְּפִתְחָא גְדוֹל: עֹמֵד עֲלֵהֶם.
בְּשִׁבְתָּם: תורה טו

וַיֹּאמְרוּ אֶל יֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת הִיא
אָרֶץ כְּנַעַן פְּרֹשׁ מֵה שְׁמֵעוּ עַל פִּן
פֻּעַם אֶתְרַת שְׁמֵעוּ כִּי אֵתָה ה' כְּבוֹדְךָ
בְּקִרְב הָעָם הַזֶּה: תורה יד
יִד) אֲשֶׁר עֵינָן בְּעֵינָן. עַל הַכְּבוֹד שְׂרָאוּ
הַזְּקִינִים אוֹ עַל מִרְאָה כְּבוֹד ה' לְעֵינֵי

י) לְרִגְוֹם אֹתָם. הוֹשֻׁעַ וְכָל־כָּב: תורה יא
יא) יִנְאַצְוִנִי. כְּמוֹ יְכַעֲסוּנִי וְרַבִּים
חֲבָרָיו: וְטַעַם בְּקִרְבּוֹ. לְשׁוֹן שְׁהִיוּ
בְּתַחֲלָה לֵב אֶחָד לְטוֹב: תורה יב
יג) וְשִׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי הֵעֲלִיתִי. טַעְמוֹ
וְאֲשֶׁר הֵעֲלִיתִי וְאַחַר שְׂאֵמֹר וְשִׁמְעוּ

(טו) וְהִמַּתָּה אֶת־הָעַם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹן לֵאמֹר:

טו ותקטל ית עמא הדין פגברא חד וימרון עממזא די שמעו ית שמע גברתך למימר:

כז"ג וְהִמַּתָּה אֶת־הָעַם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד • פְּתָאם, וּמִתּוֹךְ כֶּף: יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹן וְגו'.

(טז) מִבְּלַתִּי יִכְלַת יְהוָה לְהַבְיֵא אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר:

טז מדלית יוכלא קדם יי לאעלא ית עמא הדין לארעא די קנס להון וקטלנון במדברא:

כז"ג מִבְּלַתִּי יִכְלַת יְהוָה לְהַבְיֵא אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ חֲזֻקִים וְגִבּוּרִים, (בְּרִכּוֹת ל"ב) וְאֵינּוּ דוֹמָה פְּרַעַה לְשִׁלְשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים; זֹאת יֵאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבְּלַתִּי

יכולת • מתוך שלא היה יכלת בידו להביאם – שחטם. יכלת • שם דבר הוא.

(יז) וְעַתָּה יִגְדַל־נָא כַּח אֲדֹנָי כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

יז וכען סגי כען חילא קדם יי כמא די מלתא למימר:

כז"ג יגדלנא כח ה' • לעשות דבורך. כמא דברת לאמר • ומהו הדבור.

(יח) יְהוָה אַרְךָ אַפִּים וְרִב־חֶסֶד נִשְׂא עֵוֹן וּפָשַׁע וְנִקְיָה לֹא יִנְקֶה פֶלֶךְ עֵוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים:

יח מרחק רגז ומסגי למעבד טבון שבק לעוון ולמרוד ולחובין סלח לדתבין לאורייתא ודלא תבין לא מזבי מסער חובי אבקן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי:

כז"ג ה' אַרְךָ אַפִּים • לְצַדִּיקִים וְלְרָשָׁעִים. כְּשַׁעְלָה מִשָּׁה לְמָרוֹם, מִצְאוּ מִשָּׁה לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהִיא יוֹשֵׁב וְכוּתֵב: "ה' אַרְךָ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֵף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רָשָׁעִים יֵאבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: תִּיךְ,

שאתה צריך לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים, התפלל משה לפניו ב"ארך אפים". אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: והלא אמרת לי לצדיקים! אמר לו: והלא אמרת לי אף לרשעים!. ונקיה לשבים. לא ונקיה • לשאינן שבים.

(יט) סֶלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגֹּדֶל חֶסְדְּךָ וּכְאִשֶּׁר נִשְׂאָתָה לְעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֵּה:

יט שבוק כען לחובי עמא הדין כסגיאות טבנתך וכמא די שבקתא לעמא הדין ממצרים ועד כען:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סַלְחֵתִי כְּדַבְּרְךָ:

כז"ג כדברך • בשביל מה שאמרת "פן יאמרו מבילתי יכלת ה'".

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת שִׁמְעוֹן. מִצְרַיִם גַּם כְּנַעֲנִים גַּם אַחֲרִים:

טו ונאמרו הגוים אשר שמעו את שמעון. מצרים גם כנענים גם אחרים:

(טז) וְיִכְלַת. שֵׁם כְּמוֹ עַד יְבוּשֶׁת הַמַּיִם וְאֵינְנָה לְשׁוֹן מִדָּה כְּדָרְךָ הַדְּרָשׁ: וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר. הַטַּעַם וַיִּהְיֶה גַם וַיִּשְׁחָטֶם בַּעֲבוּר הַמִּדְבָּר כִּי שֵׁם יָרְעוּ הַצֹּאן: תוֹרָה יז

(יז) וְעַתָּה יִגְדַל־נָא כַּח אֲדֹנָי כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: כִּי כָל מִי שֶׁהוּא אַרְךָ אַפִּים יֵשׁ לוֹ כַח גְּדוֹל לְשִׁבוּר כְּעֶסוֹ וְהַעֲד כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ שְׂאֵתָה אַרְךָ אַפִּים וְאֵלֶּה הַמִּדּוֹת פִּירִשְׁתִּים בְּפִרְשַׁת כִּי תִשָּׂא: תוֹרָה יח

(יט) סֶלַח נָא. אַחַר שֶׁמִּצְאָנוּ שֶׁאָמַר אִם יָרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אַחַר סַלְחֵתִי כְּדַבְּרְךָ יִדְעוּנוּ כִּי מַלְאֵת סַלַח נָא אֲרִיכוֹת

כא) וְאוֹלָם חַיֵּאֲנִי וַיִּמְלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ:
כא וּבָרַם קָנָם אָנָּה וַיִּמְלֵא יִקְרָא דַּיָּו יתָּ כָּל־אָרְעָא:

כ"א וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אָכַל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָּהֶם". חַיֵּאֲנִי • לְשׁוֹן שְׂבוּעָה: פֶּשֶׁם שְׂאֲנֵי חַי וּכְבוֹדֵי יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּד אָקִים לָהֶם "כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וַגּוֹ", אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הֲרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָּס.

כב) כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת־כְּבוֹדִי וְאֶת־אֲתֹתַי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:
כב אַרְי כָּל גְּבֻרָא דַּחַזוּ יתָּ יִקְרִי וַיִּתְּ אֲתֹתַי דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּרָא וַנְּסִיאוּ קְדָמַי דַּנָּן עֲשׂוֹר זְמַנִּין וְלֹא קִבִּילוּ בְּמִימְרֵי:

כ"ב וַיִּנְסוּ • כְּמִשְׁמַעוֹ. זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים • שָׁנִים בָּיָם וּשְׁנַיִם בְּמֶן וּשְׁנַיִם בִּשְׁלוֹ וְכוּ' כְּדֹאִתָּא בְּמִסְכַּת עֲרַכִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעוֹד). וְכִדִּי לְשַׁלֵּל פְּרוּשׁ זֶה, מִעֲתִיק תַּבַּת "זֶה", הַמּוֹרָה עַל דִּיּוּק.	שָׁנִים בָּיָם, וּשְׁנַיִם בְּמֶן, וּשְׁנַיִם בִּשְׁלִי, וְכוּ' (רש"י יד, כב) זֶשׁ לְשָׁאֵל, מִדּוּעַ מִעֲתִיק בְּדַבְרוֹר־הַמִּתְחִיל גַּם תַּבַּת "זֶה". וַיִּשׁ לּוֹמֵר, דִּהְיִה הַרְשָׁב"ם מִפְּרִשׁ "עֲשׂוֹר פְּעָמִים" הַרְבֵּה פְּעָמִים" (כְּמוֹ) "עֲשֶׂרֶת מוֹנִים", וְאָפּוֹ עֲשׂוֹר נְשִׁים",
---	---

(לקוטי שיחות כג עמ' 105)

כג) אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מְנַאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ:
כג אִם יִחַזוּן יתָּ אָרְעָא דִּי קָמִית לְאֲבֹתְהוֹן וְכָל דְּאָרְגִיזוּ קְדָמִי לֹא יִחַזְנָה:

כ"ג אִם־יִרְאוּ • לֹא יִרְאוּ. לֹא יִרְאוּהָ • לֹא יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ.

כד) וְעַבְדֵי כָּלֵב עֶקֶב הֵיטָּה רוּחַ אַחֲרֵת עָמוּ וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי וַהֲבִיאתוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה:
כד וְעַבְדֵי כָּלֵב חִלְף דִּהְיִה רוּחַ אוֹחֲרֵי עָמָה וַאֲשָׁלֵם בְּתֵר דַּחֲלָתִי וְאֲעֲלֶנָּה לְאָרְעָא דִּי עַל לְתַמָּן וּבְנוּהֵי יִתְרַכְנָה:

כ"ד וְרוּחַ אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בְּפֶה וְאַחַת בְּלֵב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בְּעֲצָה", וּבְלִבּוֹ הֵיךְ לּוֹמֵר הָאֲמַת, וְעַל־יְדֵי־כֵן הֵיךְ בּוֹ כַח לְהַשְׁתַּיִקֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיֶה כָּלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים שִׂיאֵמֵר כְּמוֹתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֻפֵּר הַחֹשֶׁעַ (יהושע יד): "וַאֲשַׁב אוֹתוֹ דָּבָר כְּאֲשֶׁר עַם־לְבַבִּי" וְלֹא "כְּאֲשֶׁר עַם־פִּי". וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי • וַיִּמְלֵא אֶת לְבוֹ אַחֲרֵי, וְזֶה מִקְרָא קְצֵר. אֲשֶׁר־בָּא שָׁמָּה • חִבְרוֹן תַּנְתֵּן לוֹ. יוֹרְשָׁנָה • כְּתַרְגוּמוֹ: "יִתְרַכְנָה", יוֹרִישׁוּ אֶת הָעֲנָקִים וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וַאֲיִן לְתַרְגְּמוֹ "יִתְרַכְנָה", אֲלֵא בְּמִקּוֹם יִרְשָׁנָה.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

כא) חַי אֲנִי. טַעְמוֹ כְּאֲשֶׁר אֲנִי חַי כֵּן יִהְיֶה דְבָרֵי קָנָים: וַיִּמְלֵא. וְכֹאֲשֶׁר מְלֵא כְבוֹדֵי אֶת כָּל הָאָרֶץ וְהַקְּרוּב שֶׁהוּא לְעֵתִיד וְטַעְמוֹ זֶה אֲעֲשֶׂה כְּדִי שִׁינְדַע כְּבוֹדֵי בְּעוֹלָם: תורה כב
כב) זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים. הַטַּעַם רַבִּים וְהַזְכִּיר עֲשׂוֹר בְּעַבּוּר הֵיטָוּ סוּף חֲשׁבוֹן כִּי הוּא סוּף הָאֲתָדִים וְרֵאשׁ הַעֲשָׂרוֹת שֶׁהֵם בְּמַחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית: תורה כג
כג) וְכָל מְנַאֲצֵי. מְבַיְנֵהֶם: תורה כד
כד) וְעַבְדֵי כָּלֵב. הַזְכִּירוּ לְכּוֹדוֹ בְּעַבּוּר וַיִּהְיֶה כָּלֵב וְהַלּוּיִם וְהַכֹּהֲנִים אֵינֶם בְּכָלֵל הַשְּׂבוּעָה כִּי לֹא חִלְף מֵהֶם נְשִׂיא מְרָגֵל וְעוֹד לְכָל פְּקָדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם אִף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ הַכֹּהֲנִים גַּם הַלּוּיִם

(כה) וְהֶעֱמַלְקֵי וְהַפְּנִיעֵי יוֹשֵׁב בְּעֵמֶק מֶחָר פָּנּוּ וּסְעוּ
 לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף: פ

כ"ט"ו - וְהֶעֱמַלְקֵי וְגו' • אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם. מחר פנו • לאתוריתכם וסעו לכם וגו'.

~ יום רביעי י"ח סיון ~

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כז עד אימתי לכנשתא בישתא הדא די אנון
 מתרעמין עלי ית תרעמת בגי ישראל די
 אנון מתרעמין עלי שמיצ גדמי:

(כו) עַד־מַתִּי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים
 עָלַי אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה מְלִינִים
 עָלַי שְׁמַעְתִּי:

כ"ט"ו - לַעֲדָה הָרְעָה וְגו' • אלו המרגלים. (מגילה כ"ג ב)
 מפאן ל"עדה" שהיא עשרה. אשר המה מלינים •
 את ישראל עלי. את־תלנות בני ישראל אשר המה
 מלינים • המרגלים מלינים אותם "עלי, שמעתי".

(כח) אָמַר יְהוָה חִי־אֲנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא כִּפְאֵשׁ
 דִּבְרַתְּם בְּאוּנֵי פִן אַעֲשֶׂה לָכֶם:

כח אמר להון קים אנא אמר יי אם לא פמא
 די מלתון גדמי פן אעבד לכון:

כ"ט"ו - חִי־אֲנִי • לשון שבועה. אם־לא וגו' פן אעשה • כפיכול איני חי. כפאשר דברתם • שבקשתם
 ממני: "או במדבר הזה לר־מתנו".

(כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגִרְיֹכְם וְכָל־פְּקֻדְיֹכֶם לְכָל־
 מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם
 עָלַי:

כ"ט"ו - וְכָל־פְּקֻדְיֹכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם • (כ"ב קכ"א ב) כל
 הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו, כגון לצאת ולבא
 לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות

זמותו, ואלו הן "מבן עשרים שנה וגו'", להוציא
 שבוטו של לוי, שאין פקודיהם מבן עשרים.

(ל) אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יַדִּי
 לְשַׁבֵּן אֶתְכֶם בַּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בִּן־יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ
 בִּן־נוּן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הם רבים: ריח אחרת. כנגד התרים:
 וימלא אחרי. דרך אחרי דברי ומלא
 אותו שהארץ טובה מאד ואין דבה:
 תורה כה

שהוא מבני שם ונבען שהוא אבי
 האמורי מבני חם וכן ויגד העמלקי
 והפנעני והעד ויצא האמורי ולא
 הזכיר העמלקי פי האמורי הוא
 העיקר: יושב בעמק. לארב לכם ויש
 אומר אף על פי שהעמלקי והפנעני
 יושבים בעמק פנו דרך ים סוף ולא

הוא האמורי
 הוא פנעני ולא חשש
 הפתוב להפרישו בעבור העמלקי

(לא) וּטְפַלְכֶם אֲשֶׁר אִמַּרְתֶּם לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִבִּיאֲתִי אֲתָם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאַסְתֶּם בָּהּ:

(לב) וּפְגַרְיִכֶם אַתֶּם יִפְלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה:

כ"ט - וּפְגַרְיִכֶם אַתֶּם • כְּתַרְגוּמוֹ ("דִּי לְכוּן") לְפִי שֶׁדָּבַר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם לְאָרֶץ, וּבִקֵּשׁ לִזְמַר: "וְאַתֶּם פְּתוּמוֹתוֹ", נוֹפֵל לְשׁוֹן זֶה כָּאֵן לִזְמַר "אַתֶּם".

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וּנְשָׂאוֹ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עִדְתָם פְּגַרְיִכֶם בַּמִּדְבָּר:

לג וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וּנְשָׂאוֹ אֶת־זְנוּתֵיכֶם עִדְתָם פְּגַרְיִכֶם בַּמִּדְבָּר:

כ"ט אַרְבָּעִים שָׁנָה • לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פְּחוּת מִבְּנֵי שָׁשִׁים, לְכַד נִגְזַר אַרְבָּעִים, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָם שָׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים מְגִיעִים לְכָל שָׁשִׁים. וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הִיָּתְמָה בְּכָלֵל, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁקְדָּמָה לְשִׁלּוּחַ הַמְּרַגְלִים, לְפִי שֶׁמִּשְׁעֵשׂוֹ אֶת הַעֲגָל עַל־תְּהַ הַגִּזְרָה זֹאת בְּמִחְשָׁבָה, אֲלֵא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת א): "וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי" - בְּמְרַגְלִים, "וּפְקֻדְתִּי עֲלֵיהֶם חֲשָׁאתֶם". וְאַף כָּאֵן נֶאֱמַר "תִּשְׂאוּ אֶת־עֲזוֹנוֹתֵיכֶם" וְלֹא עֲזוֹנְכֶם - שְׁתֵּי עֲזוֹנוֹת: שֶׁל עֲגָל וְשֶׁל תְּלוּנָה, וְחָשַׁב לָהֶם בְּמִנְיַן חֲיִיָּהֶם מְקַצֵּת שָׁנָה כְּכֻלָּהּ, וּכְשֶׁנִּכְנסוּ לְשִׁנַּת שָׁשִׁים מֵתוֹ אוֹתָם שָׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים. וּנְשָׂאוֹ אֶת־זְנוּתֵיכֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: "וַיִּקְבְּלוּן יָת חוֹבִיכּוֹן".

כ"ט אַרְבָּעִים שָׁנָה • לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פְּחוּת מִבְּנֵי שָׁשִׁים, לְכַד נִגְזַר אַרְבָּעִים, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָם שָׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים מְגִיעִים לְכָל שָׁשִׁים. וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הִיָּתְמָה בְּכָלֵל, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁקְדָּמָה לְשִׁלּוּחַ הַמְּרַגְלִים, לְפִי שֶׁמִּשְׁעֵשׂוֹ אֶת הַעֲגָל עַל־תְּהַ הַגִּזְרָה זֹאת בְּמִחְשָׁבָה, אֲלֵא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת א): "וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי" - בְּמְרַגְלִים, "וּפְקֻדְתִּי עֲלֵיהֶם חֲשָׁאתֶם". וְאַף כָּאֵן נֶאֱמַר "תִּשְׂאוּ אֶת־עֲזוֹנוֹתֵיכֶם" וְלֹא עֲזוֹנְכֶם - שְׁתֵּי עֲזוֹנוֹת: שֶׁל עֲגָל וְשֶׁל תְּלוּנָה, וְחָשַׁב לָהֶם בְּמִנְיַן חֲיִיָּהֶם מְקַצֵּת שָׁנָה כְּכֻלָּהּ, וּכְשֶׁנִּכְנסוּ לְשִׁנַּת שָׁשִׁים מֵתוֹ אוֹתָם שָׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים. וּנְשָׂאוֹ אֶת־זְנוּתֵיכֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: "וַיִּקְבְּלוּן יָת חוֹבִיכּוֹן".

(לד) בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרְתֶם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֻתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי:

לד בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרְתֶם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֻתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי:

כ"ט אֶת־תְּנוּאַתִּי • שֶׁהִנִּיאֹתֶם אֶת לְבַבְכֶם מֵאַחֲרֵי. 'תְּנוּאַה' - לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ (בְּמִדְבָּר ל): "כִּי־הִנִּיא אָבִיָּה אֲתָה".

(לה) אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא וְזֹאת אֲעִשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת הַנּוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְמוּ וְשָׁם יָמָתוּ:

לה אֲנִי יְהוָה יְיָ גִזְרִית בְּמִימְרֵי אִם לֹא דָא אֶעֱבֹד לְכָל כְּנִשְׁתָּא בִישְׁתָּא הָדָא דְאִזְדַּמְנוּן עָלַי בַּמִּדְבָּרָא הַדִּין וְסִיפּוֹן וְתִמְזֵן יָמוּתוּן:

(לו) וְהֵאֲנִישִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָר עַל־הָאָרֶץ:

לו וַיִּגְבְּרִיא דִּי שְׁלַח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יָת אַרְעָא וְתָבוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוּהִי יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא לְאַפְקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא:

אָבִן עוּרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֹת בְּלוּם, אֲבִרְטוּבִין

(לב) וּפְגַרְיִכֶם. שֶׁהֶם אַתֶּם: תּוֹרָה לֵג וַיִּהְיוּ רַעִים. כִּי מִנְהַג הַרְוָעָה שֶׁלֹּא יַעֲמֹד וַיִּנְחַת בְּמִקּוּם וְהַעֲד כְּאֶהֱל רַעִי: זְנוּתֵיכֶם. שֶׁנֶּגְזַר מֵאַחֲרֵי וְאַמְרוּ נִתְּנָה רִאשׁ: תּוֹרָה לֵד (לד) אֲשֶׁר תֵּרְתֶם. כְּצוּוִי: אֶת תְּנוּאַתִּי.

אֲנִיא דְּבָרִי אוּ מִי יִנְיָאִי וְהַטַּעַם שֶׁיִּשְׁבֹּר אֶת שְׁבוּעָתִי כְּמוֹ וְאִם הִנִּיא: תּוֹרָה לֵה (לה) הַנּוֹעֲדִים עָלַי. שֶׁאֲמְרוּ לְרַגּוּם כְּאַבְנֵים עַבְדֵי הַשֵּׁם בְּעִבּוֹר שֶׁאֲמְרוּ

השירים 1: "דוֹכַב שְׁפֹתַי יְשָׁנִים", וַיִּשְׁנָה לְטוֹבָה וַיִּשְׁנָה לְרָעָה, לְכָף נֶאֱמַר כָּאֵן: מוֹצִיאֵי דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה, שִׁישׁ דְּבָה שְׁהִיא טוֹבָה. דְּבָה • פּרליר"ש בְּלַע"ז.

כִּי־יֹאמְרוּ וַיִּשְׁכְּבוּ וַיִּלְּנוּ עָלֵינוּ • וּכְשֶׁשָּׁכְּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלֵינוּ אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצֵאת דְּבָה, אוֹתָם אֲנָשִׁים – "וַיִּמְתּוּ" • כָּל הוֹצֵאת דְּבָה, לְשׁוֹן חֲנוּף דְּבָרִים שְׁמַלְקֵיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ, כְּמוֹ (שיר

~ נקודות משיחות קודש ~

עוֹשֵׂה הַמְּרָגְלִים לְמִרוֹת כְּפָרַת כָּל הָעָם

הַסִּיר מִשֶּׁה רִבִּינוּ עָלֵינוּ־הַשְּׁלוֹם בְּתַחֲנוּנָיו אֶת גְּזֵרַת ה' יִתְבַּרֵּךְ מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּפְעַל שְׁלֵא יְמוֹת הָעָם תִּכְף, כִּי־אִם בְּמִשְׁפָּח אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְאִם־כֵּן מִדּוּעַ לֹא הוֹעִילוּ תַחֲנוּנָיו לְהַסִּיר הַגְּזֵרָה גַם מֵעַל הַמְּרָגְלִים עֲצָמָם? !
וּלְכָךְ, קִדְּם שְׁיִסְפֹּר הַכְּתוּב (בַּפְּסוּק לז) אֲשֶׁר "וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דַבַּת הָאָרֶץ", שָׁנָה וְכַתֵּב אֶת תְּלוּנַת הַמְּרָגְלִים, לומר שְׁחֹמֵר בְּמְרָגְלִים עֲצָמָם שְׁנִתְכַּוְּנוּ לְחַלֵּק עַל מִשֶּׁה עֲצָמוֹ, כְּמִדְּבָר בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיִּלְּנוּ עָלֵינוּ", וּלְכָךְ לֹא הוֹעִילָה לָהֶם תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מִשֶּׁה, דִּ"אֵין קָטְגוֹר נַעֲשֶׂה סְגוּר".

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁכְּבוּ וַיִּלְּנוּ עָלֵינוּ אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דְבָה עַל־הָאָרֶץ: וּכְשֶׁשָּׁכְּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלֵינוּ אֶת כָּל הָעֵדָה (יד, לו. ובפרש"י)
כָּבֵר קִדְּם לְכֵן (יג, כו ואילך) הוֹבָא בְּאֲרִיכוֹת סְפוֹר הַמְּרָגְלִים וְטַעֲנוּתֵיהֶם וְכוּ', וְאִם כֵּן הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּשׁוּטָה, לְכַאוּרָה, הִיא שֶׁשָּׁכְּבוּ וְטַעְנוּ עַל מִשֶּׁה שְׁנִית. אֲךְ רַש"י כְּתֵב דְּאֵין הַפְּשׁוּט כֵּךְ, אֲלֵא הַכּוּנָה בְּנָה הִיא לְתוּנָה הָרֵאשׁוּנָה "כְּשֶׁשָּׁכְּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ" (ויעו"י בַּמְּפָרְשֵׁי רַש"י הַהֲבָרָה לְפִרוּשׁ ז"ה). וּלְפִי זֶה צְרִיךְ בִּיאוֹר, לְמֵאֵי כִּפּל הַכְּתוּב אֶת תְּלוּנַת הַמְּרָגְלִים שְׁנִית?
וַיִּשׁ לומר שְׁבָנָה בֵּא הַכְּתוּב לְיִשָּׁב שְׁאֵלָה. דְּהַנָּה, כָּבֵר

(ע"פ לקו"ש חו"ג עמ' 44 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(ז) וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דַבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגְפָּה לְפָנַי יְהוָה:

לז ומיתו גְּבִרְיָא דְאִפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא בְּמוֹתָנָא קִדְּם יְיָ:

כִּי־יֹאמְרוּ בַּמַּגְפָּה לְפָנַי ה' • בְּאוֹתָהּ מִיתָה הַהַגְּוִנָה לָהֶם, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הֵם חָטְאוּ בְּלִשׁוֹן וְנִשְׁתַּרְבֵּב לְשׁוֹנָם עַד טְבוּרָם, וְתוֹלְעִים יוֹצְאִים מְלִשׁוֹנָם וּבְאֵין לְתוֹף

טְבוּרָם, לְכָף נֶאֱמַר "בַּמַּגְפָּה" וְלֹא "בַּמַּגְפָּה". וְזֶהוּ "לְפָנַי ה'", בְּאוֹתָהּ הָרְאוּיָה לָהֶם עַל־פִּי מִדּוּתֵיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ־כְּרוּף־הוּא שֶׁהוּא מוֹרְד מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

(ח) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן וְכָל־בְּנֵי יִפְנֵה חַיּוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הֵהֵם הַהֲלֹכִים לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ:

לח ויהושע בן נון וְכָל־בְּנֵי פָנָה אֶתְקִימוּ מִן גְּבִרְיָא הָאֲנָשִׁים דְּאִזְלוּ לְאֵלְלָא יַת אַרְעָא:

כִּי־יֹאמְרוּ וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָל־בְּנֵי חַיּוּ • מִה תְּלַמּוּד־לוֹמֵר "חַיּוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הֵהֵם"? אֲלֵא מְלַמֵּד שְׁנִטְלוּ (ב"ב קיז) חֵלְקָם שֶׁל מְרָגְלִים בְּאָרֶץ וְקָמוּ תַחֲתֵיהֶם לְחַיִּים.

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְאֲבְלוּ הָעָם מְאֹד:

לט ומליל מִשֶּׁה יַת פְּתַגְמֵיָא הָאֵלֵין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְאֲבְלוּ עִמָּא לְחֵדָא:

(מ) וַיִּשְׁפְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֵאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הֲנִנוּ וְעָלֵינוּ אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטְאנוּ:

מ ואקדימו בַּצְּפָרָא וּסְלִיקוּ לְרִישׁ טוּרָא לְמִימַר הָא אֲנַחְנָא סְלִקִין לְאַתְרָא דִּי אָמַר יְיָ אַרְי חֲבָנָא:

אבן עזרא על תורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ז) וַיִּמְתּוּ. כְּמוֹ מִתּוֹ בַּמַּגְפָּה כָּלָם יַחַד: תוֹרָה לַח וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוֹן. דְּבָרֵי מִשֶּׁה קוֹדְּם כָּל־בְּנֵי: תוֹרָה לַח

שיעור יומי ליום רביעי י"ח סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - טו - פרשת שלח
 נא | כש"י אֶל-רֹאש־הָהָר • הוּא הַרְרֹף הָעוֹלָה לְאָרֶץ | אֲשֶׁר-אָמַר ה' • לְתַתָּה לָנוּ, שָׁם נַעֲלֶה. כִּי חָטְאוּנוּ •
 יִשְׂרָאֵל. הִנָּנוּ וְעַלִּינוּ אֶל-הַמָּקוֹם • לְאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל. | עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ: "הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרַיִם?"

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-פִּי | יהוה והוא לא תצלה:
 מא וַאֲמַר מֹשֶׁה לָמָּה דָּנַן אֶתְּוֹן עֹבְרִין עַל | גִּזְרַת מִימְרָא דִּינִי וְהִיא לֹא תַצְלַח:

כש"י והיא לא תצלה • זו שאַתֶּם עוֹשִׂין, לא תצלה.

(מב) אֶל-תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ | מִב לֹא תִסְקוּן אַרְי לִית שְׁכִנְתָּא דִּינִי בִינִיכּוֹן
 לְפָנֵי אֲבִיכֶם: | וְלֹא תִתְבְּרוּן קָדָם בְּעַלִּי דְבְּכִיכּוֹן:

(מג) כִּי הָעַמְלִקִּי וְהַפְּנִיעִי שָׁם לְפָנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרֵב | מִג אַרְי עֲמַלְקָא וְכַנְעַנָּא תִמְן קְדַמִּיכּוֹן
 כִּי-עַל-כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא-יְהִיֶּה יְהוָה | וְתַפְלוֹן בְּחַרְבָּא אַרְי עַל כֵּן תִּכְתּוֹן מִבְּמַר
 עִמָּכֶם: | פְּלַחְנָא דִּינִי וְלֹא יְהִי מִימְרָא דִּינִי בְּסַעֲדִיכּוֹן:

כש"י כִּי-עַל-כֵּן שַׁבְתֶּם • פְּלוֹמַר: כִּי זֹאת תְּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שַׁבְתֶּם וְגו'.

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל-רֹאשׁ הַהָר וַאֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה | מִד וְאַרְשֶׁעוּ לְמַסַּק לְרִישׁ טוֹרָא וְאַרוֹן קְנִמָּא
 וּמֹשֶׁה לֹא-מָשׂוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה: | דִּינִי וּמֹשֶׁה לֹא עֲדוּ מִגּוּ מִשְׁרִיתָא:

כש"י וַיַּעֲפְלוּ • לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן (חֲבִיקוּם ב): "הִנֵּה עֲפֹלָה" | בַּת-צִיּוֹן" (ישעיה לב): "עֲפֹל וּבַחֲוִן". וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָּא
 אֵינַגְרִי"שׁ בְּלַע"ו. לְשׁוֹן עֲזוֹת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֲפֹל" | מִפְּרָשׁוֹ: לְשׁוֹן אִפְל; הֲלָכּוּ חֲשָׁכִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת.

(מה) וַיִּרַד הָעַמְלִקִּי וְהַפְּנִיעִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּכּוּם | מִה וַיִּנְתַּת עֲמַלְקָא וְכַנְעַנָּא דִּיתֵב בְּטוֹרָא
 וַיִּפְתּוּם עַד-הַחֲרָמָה: | הַהוּא וּמַחֲנוֹן וְטַרְדֵּנוֹן עַד חֲרָמָה:

כש"י וַיִּפְתּוּם • כְּמוֹ (דברים ט): "וְאָכַת אֹתוֹ טַחוֹן" – מִכָּה אַחַר מִכָּה. עַד-הַחֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל
 שֵׁם הַמְּאֲרָע.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: | א וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ | ב מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אַרְי
 אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם: | תַּעֲלוֹן לְאַרְעַ מוֹתְבְּנִיכּוֹן דִּי אָנָּא יְהֵב לָכּוֹן:

כש"י כִּי תִבְאוּ • בְּשׁוֹר לְהֵם שִׁיכְנְסוּ לְאָרֶץ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מא) והיא לא תצלה. העליה אל ראש ההר לא תצלח או העברת פי השם אין בה הצלחה: תורה מב
 מג) כי על כן שבתם. הואיל ושבחתם כמו כי על כן לא נמתיה: תורה מד
 מד) ויעפילו. מגזרת עפל ובחן והטעם שעלו אל העפל: תורה מה
 מה) ויפתוהם ויכניסוהם אל ארץ מושבותיכם. אמר רבי משה הפכה הספרי ו"ל כי היה ראוי להיותו ויפתוהם וכן ויבדיקו גם מהם והנכון בעיני שהיא מפעלי הנפל והיא מלה זרה: עד החרמה. שם מקום ויש
 אומרם עד שהקרימום: תורה א
 ב) כי תבואו אל ארץ מושבותיכם. נסקכה זאת הפרשה בעבור שנהלשו ויתאבלו לנחם הבנים להודיעם כי יבאו אל הארץ והנכון בעבור שנשאו קול כל העדה (וחטאו) ונסלח להם

~ נקודות משיחות קודש ~

המרגלים). דָּזָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמַעֲמַד וּמִצָּב הַנְּעִלָה הַזֶּה, הָרִי זֶה גּוֹפָא הוּא הַכְּנָה אֶל הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ וְהַעֲבוּדָה עִם הָעוֹלָם, דְּדוֹקָא עַל-יַדִּי הַקְּדָמָת הַעֲבוּדָה ד"בְּכָל מֵאָדָךְ", "עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם" שְׁבַמְדָּבָר, עַל-יַדִּי זֶה יְכוּלָה לְהִיטֵל אַחֲרֵי-כֵן הַעֲבוּדָה עִם הָעוֹלָם כְּשֶׁבָאוּ לְאֶרֶץ בְּשָׁלִימוֹת.

(מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, ש"פ שלח, מכה"ח תמוז התשמ"ז)

סמיכות פְּרַשְׁת הַנְּסֻכִּים לְפָרַשְׁת הַמְּרַגְלִים, כִּי הִתִּיקוֹן עַל מַעֲשֵׂה הַמְּרַגְלִים הוּא הִפְךָ מֵהַשְׁעוּי, וְהַכְּנָס לְאֶרֶץ דוֹקָא, "כִּי תְּבוֹאוּ אֶל הָאֶרֶץ", וְשֵׁם גּוֹפָא לְעִסוֹק בְּעֲבוּדַת הַנְּסֻכִּים שֶׁעֲנִינָם הַמְּשַׁכָּה לְמִטָּה וּבִירוּר הַתְּחַתּוֹן. וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, שֶׁהַקָּשֶׁר דְּפָרַשְׁת הַנְּסֻכִּים לְפָרַשְׁת הַמְּרַגְלִים אֵינוֹ רַק מְשׁוּם שֶׁהַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ וְהַעֲבוּדָה דְּנְסֻכִּים הִיא תִּיקוֹן עַל חֵטָא הַמְּרַגְלִים, אֲלֵא יִתְּרָה מִזוֹ, שֶׁזֶהוּ הַמְּשַׁךְ לְמַה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר (כְּרִצוֹן

ג וּמַעֲבֹדוֹן קָרְבָּנָא קָדָם יְיָ עֲלֵתָא אוּ נִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַפְרָשָׁא נְדָרָא אוּ בְּנִדְבָתָא אוּ כְּמוֹעֵדִיכוֹן לְמַעֲבֹד לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעוּא קָדָם יְיָ מִן תּוֹרֵי אוּ מִן עֲנָא :

(ג) וְעִשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֵבָה לְפִלֵּא-נָדָר אוּ בְּנִדְבָה אוּ בְּמַעֲדֵיכֶם לְעִשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן-הַבֶּקָר אוּ מִן-הַצֹּאן :

בְּנִדְבָה • או שְׁתַּעֲשׂוּ אִשָּׁה בְּשָׁבִיל חֻבַת מוֹעֲדֵיכֶם, שְׁחִיבְתִי אֶתְכֶם לְעִשׂוֹת בְּמוֹעֵד.

כִּש"י • וְעִשִׂיתֶם אִשָּׁה • אֵין זֶה צְוִי, אֲלֵא : כְּשֶׁתְּבוֹאוּ שָׁם וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶם לְעִשׂוֹת אִשָּׁה לַה'. רִיחַ נִיחֹחַ • שִׁיחָה נַחַת רִיחַ לְפָנָי. לְפִלֵּא-נָדָר אוּ

ד וַיִּקְרַב דְּמִקְרַב קָרְבָּנָה קָדָם יְיָ מִנְחָתָא סֵלְתָא עֲשׂוֹנָא דְּפִילָא בְּרַבְעוֹת הֵינָא מִשְׁחָא :

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֵלֶת עֲשׂוֹנוֹ בָּלוּל בְּרַבְעִית הַהֵין שָׁמֶן :

ה וַיִּקְרַב הַמִּקְרִיב • תְּקָרְבוּ נְסֻכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשָּׁמֶן נָבִלָל בְּתוֹכָהּ וְהֵינָן לְסַפְּלִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׂנִינוּ בְּמַסְכַּת סֵפֶה (סוכה מח).

כִּש"י • וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תְּקָרְבוּ נְסֻכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשָּׁמֶן נָבִלָל בְּתוֹכָהּ וְהֵינָן לְסַפְּלִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׂנִינוּ בְּמַסְכַּת סֵפֶה (סוכה מח).

ו וַיִּקְרַב לְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא תַּעֲבָד עַל עֲלֵתָא אוּ לְנִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַמְרָא חַד :

(ה) וַיֵּינֶן לְנִסְךְ רַבְעִית הַהֵין תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֹלָה אוּ לִזְבַּח לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד :

ז וַיִּקְרַב לְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא תַּעֲבָד עַל עֲלֵתָא אוּ לְנִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַמְרָא חַד :

כִּש"י • לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד • עַל כָּל הָאֲמוּר לְמַעֲלָה הוּא מוּסַב : עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשָּׁמֶן וְעַל הַיַּיִן.

ח וַיִּקְרַב לְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא תַּעֲבָד עַל עֲלֵתָא אוּ לְנִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַמְרָא חַד :

(ו) אוּ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה בְּשָׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהֵין :

ט וַיִּקְרַב לְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא תַּעֲבָד עַל עֲלֵתָא אוּ לְנִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַמְרָא חַד :

כִּש"י • אוּ לְאֵיל • וְאֵם אֵיל הוּא. (מנחות צא) וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ : "אוּ" לְרַבּוֹת אֶת הַפְּלֶגֶס לְנִסְכֵי אֵיל (חולין כג).

י וַיִּקְרַב לְנִסְכָּא רַבְעוֹת הֵינָא תַּעֲבָד עַל עֲלֵתָא אוּ לְנִכְסַת קוּדְשִׁיא לְאַמְרָא חַד :

(ז) וַיֵּינֶן לְנִסְכְךָ שְׁלִשִׁית הַהֵין תְּקָרִיב רִיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה :

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בַּעֲבוּר תְּפִלַּת מִשָּׁה אָמַר וְכִי תִשְׁגוּ וְהָעֵד וְנִסְלַח לָהֶם וְהוֹצִרְךָ לְהַזְכִּיר מִשְׁפַּט מִנְחוֹת כָּל עוֹלָה וְזֹבַח וּבִסוּף וְהִנְפֹשׂ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה רָמָז

לְמַעֲשֵׂיהֶם וְהַזְכִּיר דְּבַר הַמְּקוֹשֵׁשׁ כִּי עֲשֶׂה בְּיַד רָמָה וּמְרֹב חֵמֶלֶת הַשָּׁם עַל יִשְׂרָאֵל שֵׁם הַצִּיצִית לְזָכַר שְׁלֵא יַעֲשֶׂה הָאָדָם בְּיַד רָמָה אוּ שְׁלֵא יִשְׁבַּח :

תורה ג
ג) לְפִלֵּא. לְפָרֵשׁ וְכֵן וְהַפְּלָה ה' וְאֵם הוּא בְּה"א כִּי אוֹתִיּוֹת אֶהְיֶי מִתְחַלְפּוֹת : תורה ד

~ יום חמישי י"ט סיון ~

ח וארי תעבד בר תורי עלתא או נכסת קודשא לפרשא נדרא או נכסת קודשא קדם יי:

(ח) וכי תעשה בן בקר עלה אוזבח לפלא נדר או שלמים ליהוה:

ט ויקרב על בר תורי מנחתא סלתא תלתא עשרונים דפילא במשח פלגות הינא:

(ט) והקריב על בן הבקר מנחה סלת שלשה עשרנים כליל בשמן חצי ההין:

י ותמרא תקרב לנסכא פלגות הינא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(י) ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריחניחח ליהוה:

כ"ט אשה ריח • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש.

יא גדין יתעבד לתורא חד או לדכרא חד או לאמר באמריא או בעזיא:

(יא) כבה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לששה בכבשים או בעזים:

כ"י או לששה וגו' • בין שהוא בכבשים, בין שהוא בעזים. כבש ושה קרוים בתוך שנתם. איל • בן שלשה עשר חדש ויום אחד.

יב כמנין די תעבדון גדין תעבדון למד כמניניהו:

(יב) כמספר אשר תעשו כבה תעשו לאחד כמספרם:

כ"י • כמספר אשר תעשו • כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן, כבה תעשו נסכים לכל אחד מהם. • כמספרם • כמספרם של בהמות — מספרם של נסכים.

יג כל יציבא ועבד גדין ית אליו לקרבא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(יג) פלהאזרח יעשה כבה את אלה להקריב אשה ריחניחח ליהוה:

יד וארי יתגיר עמכון גיורא או די בניכיון לדריכיון ועבד קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי כמא די תעבדון בן יעבד:

(יד) וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכםם לדתיתכם ועשה אשה ריחניחח ליהוה כאשר תעשו בן יעשה:

טו קהלא קמא חד לכון ולגיורא דיתגיר קים עלם לדריכיון כותכיון כגיורא יהי קדם יי:

(טו) תקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדתיתכם ככם פגר יהיה לפני יהוה:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ט מנחה סלת. עשרון לאחד מן הצאן: תורה י תהא מנחתו כפלים פי הכבש הוא קטן. ולא הזכיר עם בן הבקר נדבה והזכיר שלמים בעבור שלא הזכירו בתחלה ומשפט הכל אחד: תורה יב יא ששה כבשים. או עזים וכן פירש בסוף לכבש האחד או אם הקריב איל יב וטעם כמספרם. על המנחה והשמן והיין: תורה יג יד או אשר בתוכםם. היים: תורה טו טו תקהל. יש אומרים כי זה הק"א

כ"ג • כְּכֶם כְּגַר • כְּמוֹתְכֶם, כֵּן גַר. וְכֵן דָּרַךְ לְשׁוֹן עִבְרִית (בראשית יג) : "כְּגַן־הַ' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א. כב) : "כְּמוֹנֵי כְמוֹךְ, כְּעַמִּי כְּעַמְךָ".

(טו) תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וּלְגַר הַגֵּר
 וְלִגְיֹרָא דִּיתְגִּיר עֲמִכּוֹן :
 וְאִרְיָתָא חֲדָא וְדִינָא חֲדָא יִהְיֶה לְכוּן
 אַתְכֶם : פ

~ יום שישי כ' סיון ~

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 יו ומליל יי עם משה למימר :

(יח) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:
 יח מלל עם בני ישראל ותימר להון
 כמעלכון לארעא די אנא מעל יתכון
 לתמן :

כ"ג • בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנֵה "בֵּיאָה" זו מַכַּל
 בֵּיאוֹת שְׁבִתוֹרָה, שְׁבַכְלֵן נֶאמַר : "כִּי־תְבֹאוּ", לְפִיכֹף
 בְּלֵן לְמַדּוֹת זוּ מִזוּ, וְכִינֵן שְׁפֹרֵט לָךְ הַפְּתוּב בְּאַחַת
 מִהֵן, שְׂאִינָה אֵלָא לְאַחַר יְרֻשָׁה וְיִשִּׁיבָה, אִף בְּלֵן כֵּן.
 אַבֵּל זוּ נֶאמַר בָּהּ : "בְּבֹאֲכֶם", מִשְׁנֵן כְּסוּ בָּהּ וְאֶכְלוּ
 מִלַּחְמָהּ, נִתְחַיְבוּ בְּחֻלָּה.

(יט) וְהָיָה בְּאֶכְלְכֶם מִלַּחַם הָאָרֶץ תִּרְיָמוּ תְרוּמָה
 לַיהוָה:
 יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון
 אפרשותא קדם יי :

(כ) רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם חֲלָה תִרְיָמוּ תְרוּמָה כְּתוּרֹמַת
 גֵּרֵן בֵּן תִּרְיָמוּ אִתָּהּ:
 כ"ג ריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשותא
 קמא די מפרשין מן אדרא כן תפרשון
 יתה :

כ"ג • רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם • כְּשִׁתְּלוּשׁוּ כְּדֵי עֲרִיסוֹתֵיכֶם
 שְׂאֵתֶם רְגִילֵינִי לְלוֹשׁ בְּמִדְבָּר, וְכִמְהָ הִיא ? (שמות טז) :
 "וְיִמְדוּ בְעַמְרִי", "עַמְרִי לְגִלְגָּלֶת" (ושעורו ארבעים
 וְשִׁלֵּשׁ בִּיצִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה) תִּרְיָמוּ מִרֵאשִׁיתָהּ, כְּלוּמַר,
 קְדָם שְׂתֵאכְלוּ מִמֶּנָּה, רֵאשִׁית תִּלְקַח חֲלָה אַחַת תְּרוּמָה

לְשֵׁם ה'. חֲלָה • טוֹרִטִי"ל כְּלַע"ז. כְּתוּרֹמַת גֵּרֵן •
 שְׁלֹא נֶאמַר בָּהּ שְׁעוֹר, וְלֹא כְּתוּרֹמַת מְעֹשֶׁר, שְׁנֶאמַר
 בָּהּ שְׁעוֹר. אַבֵּל חֲכָמִים נִתְּנוּ שְׁעוֹר לְכַעַל הַבֵּית –
 אֶחָד מְעֹשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְלִנְחֹתוֹם – אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
 וּשְׂמוֹנָה.

(כא) מִרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְרוּמָה
 לְדֹרֹתֵיכֶם : ס
 כא מריש אצותכון תתנון קדם יי אפרשותא
 לדריכון :

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הוא לקריאה ולפי דעתי שאין סימן
 קריאה בלשון הקדש והעד הארבעה
 והאחד מהם משה משה רק זה ה"ה"א
 הוא ה"א הדעת וסימן הקריאה איננו:
 כְּכֶם כְּגַר. כְּבָר בְּאֶרְצֵי מִשְׁפַּט הַכְּפִי"ן
 בְּהִתְחַבְּרָם : תורה טו

(טז) וְטַעַם תּוֹרָה אַחַת. לְכַר מְהוּלוֹת
 כִּי הַעוֹלוֹת הֵם בְּחַיִּיב חֻקָּה וְעוֹד אִמְר
 הַשֵּׁם כְּאֲשֶׁר תְּבִיאוּ מִנְחָה עַל הַעוֹלָה
 מִהַסְּלַת כֵּן תִּתְּנוּ גַם מְעִיסוֹתֵיכֶם וְאִין
 צוּרָךְ לְהִזְכִּיר מִה שֶׁקָּבְלוּ קְדֻמוֹנֵינוּ

ז"ל כִּי הֵם שְׂתִים חֲלָה וְתְרוּמָה וְשְׁעוֹרֵן
 לְפִי שְׁכַל דְּבִרְיָהּ אָמַת וְזוֹלְתָם הַכֵּל
 הִנֵּה שְׁעוֹר נוֹסֵף בֵּין שְׁעוֹשׁוּ בְּשִׁנְיָה
 מִה שְׂצוּי שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת וּבֵין שְׁלֹא
 עָשׂוּ בְּשִׁנְיָה מִה שְׂצוּי לַעֲשׂוֹת : תורה יו

שיעור יומי ליום שישי כ' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - טו - פרשת שלח
כ"י ◀ מראשית ערסתיכם • למה נאמר? לפי שפעתם, תלמוד-לומר: "מראשית" - מקצתה
 ולא פלה. תתנו לה' תרומה • (ספרי) לפי שלא שמענו שעור לחלה, נאמר "תתנו", שיהא בה כדי נתינה.

~ נקודות משיחות קודש ~

לה' הארץ ומלוואה

להביא לו פרנסתו, כִּי־אם שׁ"מאמין בחי העולמים", שִׁבְיָא לו אֶת פְּרִנְסוֹ עַל־יְדֵי הַזְרִיעָה. וְזֶהוּ תִכְן מִצְוֹת חֶלֶה, שֶׁהָאֵדָם מִבֵּין וּמִפִּיר שְׁלֵא מִגִּיעַתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ עֲשֵׂה אֶת הַחִיל הַזֶּה, כִּי־אם הַקֶּבֶ"ה לְבָדוֹ הִבִּיא לוֹ אֶת הַבְּרָכָה, וְאִם כֵּן הָרִי אֵין הַתְּבוּאָה וְהַעֲסָה שִׁיכִים לוֹ, אֶלָּא לְהַקְבֵּ"ה. וְלִכֵּן הוּא נוֹתֵן אֶת "רֵאשִׁית עֵרִיסוֹתֵיכֶם" - "תְּרוּמָה לַה'", כִּי בְּאֵמַת שִׁבְתָּ הַעֲסָה לְהַקְבֵּ"ה. וְזֶהוּ "כָּל הַמִּקְנִים מִצְוֹת חֶלֶה כְּאֵלוֹ בְּטַל ע"ז", כִּי בְּקִיּוּם מִצְוֹת חֶלֶה מְרַאָּה הָאֵדָם שְׂאִין כַּח וּשְׁלִיטָה לְשׁוּם דְּבָר מִבְּלַעֲדֵי ה', וְאֶפִּילוֹ פְּרִנְסוֹתוֹ אֵינָה מְגִיעָה מִעֲצָמָה ע"פ דְּרָכֵי הַטֵּבַע כִּי־אם מִהַקְבֵּ"ה לְבָדוֹ. (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 183 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה (טו, כא) למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז, לומר לך, שכל המקנים מצות חלה כאלו בטל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו) אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר זרעים", ופרש בתוס' (ד"ה אמונת) "שפאמין בחי העולמים זורע". והחדוש בזה הוא, דהרי המשקיע בעבודת השדה, עלול לחשב, שגדול התבואה ורוחיו שמקבל מעבודה זו, הם תוצאה מגדל גיעתו והשקעתו בשדהו, ו"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" ח"ו. אף ישראל הזורע את שדהו יודע, שגדול התבואה ואיכותה אינם באים מ"כחו" של האדם ח"ו, כִּי־אם הַקֶּבֶ"ה הוּא הַ"נוֹתֵן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל", ו"בְּרַכַּת ה' הִיא תַעֲשֶׂיךָ". וְלִכֵּן זְרִיעַתוֹ אֵינָה מִפְּנֵי שְׂבֻכַח הַשְּׂדֵה

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

כבוארי תשתלון ולא תעבדון ית כל פקודיא האלין די מליל יי עם משה:

מצוה אחת שהיא ככל המצוות: מה העובר על כל המצוות, (כריתות ו) פורק על ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה על ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו? זו עבודת כוכבים. אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אנכי" ו"לא יהיה לך" - מפני הגבורה שמענום (תהלים כב): "אחת דבר אלהים שתיים-זו שמעתי".

כ"י ◀ וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ספרי) עבודת כוכבים הייתה בכלל "כל המצוות" שהצבור מביאין עליהם פו, ויהי הכתוב מוציאָה כאן מכללן, לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' • (שם) בעבודת כוכבים - הכתוב מדבר; או אינו אלא באחת מכל המצוות? תלמוד-לומר: "את כל המצוות האלה" -

~ נקודות משיחות קודש ~

משפטים, שהם מצוות שכליות, היינו הנהגות ישרות. האדם ממציא אופנים וטעמים חדשים שעל-ידם הוא 'מעקם' ומעוות את שכל התורה. (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

פורק על, ומפר ברית, ומגלה פנים (רש"י טו, כב) פורק על - כנגד חקים, שהם גזרות המלך, ומטרותם קבלת על. מפר ברית - כנגד עדות, שהם עדות וזכרון לחסדי המקום וכדומה, והם כנגד שמירת 'ברית' (ברית היא אות וזכרון בין כותמי הברית). מגלה פנים - כנגד

(כג) אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּא לְדַרְתֵיכֶם:

כג ית כל די פקיד יי ותכוז בידא דמשה מן יומא די פקיד יי ולהלא לדרתיכון:

כ"י אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְגוֹי • (ספרי) מגיד, שְׁפָל המוֹדָה בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִים, כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכָל מַה שֶׁנִּתְּנָבְאוּ הַנְּבִיאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: לְ"מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה".

כד ויהי אם מעיני כנשמת אתעבדת לשלו ויעבדון כל כנשמת תור בר תורי חד לעלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי ומנתתה ונסכה כדחזי וצפיר בר עזי חד לחטאתא:

(כד) וְהָיָה אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וְעָשׂוּ כָּל־הָעֵדָה פֶּר בּוֹבְקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה, החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה): "ואת השני יעשה עולה", וזו עולה קודמת לחטאת.

כ"י אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה • (הוריות ה' ב) אִם מְעִינֵי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זֹו עַל־יְדֵי שׁוּגְגָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁגְגוּ וְהוּרּוּ עַל אַחַת מִן הָעֲבוּדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבֹד עֲבוּדַת כּוֹכְבִים בְּכָף • לַחֲטָאת • (הוריות יג, זכחים צ')

כה וכיכפר כהנא על כל כנשמת דבני ישראל וישתבק להון ארי שלותא היא ואנון איתיאו ית קרבנהון קרבנא קדם יי וחבתהון קדם יי על שלותהון:

(כה) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קִרְבָּנָם אִשֶּׁה לַיהוָה וַחֲטָאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם:

כ"י אֶת־קִרְבָּנָם אִשֶּׁה לַה' • (ספרי יבמות ט) זֶה הָאָמֹר בַּפְּרָשָׁה, הוּא פֶר הָעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשֶּׁה לַה'". וַחֲטָאתָם • זֶה הַשִּׁעִיר.

כו וישתבק לכל כנשמת דבני ישראל ולגירא דיתגיר ביניהון ארי לכל עמא בשלותא:

(כו) וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁגְגָה: ם

~ שבת קודש כ"א סיון ~

(כו) וְאִם־נִפְּשׂ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בַּת־שָׁנְתָהּ לַחֲטָאת:

כ"י תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה • בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִים • עֹז בַּת־שָׁנְתָהּ • שְׂאָר עֲבֹרוֹת - יְחִיד מְבִיא כִּשְׁבָה או שְׁעִירָה, וְכֹזוּ קָבַע לָהּ שְׁעִירָה.

(כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָה בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עֲלָיו וְנִסְלַח לוֹ:

(כח) וַחֲטָאתָם. הִיא הַשִּׁעִיר וּבְעֵבוֹר שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶל עֵינִים הוּא קָטָן וְזֶה הַחֲטָא הוּא שְׂלֵא עָשׂוּ מַה שֶּׁצִּוּה לַעֲשׂוֹת: תּוֹרָה כח וְהַעֲתִיד הַפָּךְ: תּוֹרָה כו

כט וַיִּצְיָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָא וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגִּיר
בְּיַהוּדָא אֲרִימָא תְּדָא יְהִי לְכֹן לְדִנְעִבְד
בְּשָׁלוֹ:

(כט) הָאֲזָרַח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הֵגֵר בְּתוֹכֵם תּוֹרָה
אַחַת יְהִי לָכֶם לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְהָ:

ל וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה | בֵּיד רָמָה מִן־הָאֲזָרַח
וּמִן־הֵגֵר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִקִּרְב עַמָּה:

(ל) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה | בֵּיד רָמָה מִן־הָאֲזָרַח
וּמִן־הֵגֵר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִקִּרְב עַמָּה:

מלך־אשור". ועוד דרשו רבותינו: מפאן למברך את
השם שהוא בכרת (סנהדרין צ. כריתות ד).

כ"ט - ביד רמה • במזיד • מגדף • מחרף, כמו: (יחזקאל
ה) "והיתה חרפה וגדופה", (ישעיה לו): "אשר גדפו נערי

לא ארי על מימרא דיי בסר וית פקודיה
אשני אשתצאה תשתצי אנשא ההיא חובה
בה:

(לא) פי דברי־יהוה בזה ואת־מצותו הפר הפרת |
תפרת הנפש ההוא עונה בה: פ

כ"ט - דברה' • (סנהדרין טז) אזהרת עבודת כוכבים מפי הגבורה, והשאר - מפי משה. עונה בה • בזמן שעונה
בה, שלא עשה תשובה.

כ"ט - דברה' • (סנהדרין טז) אזהרת עבודת כוכבים מפי הגבורה, והשאר - מפי משה. עונה בה • בזמן שעונה
בה, שלא עשה תשובה.

לב והיו בני ישראל במדבר איש מקשש
פד מגבב אעין ביומא דשבתא:

(לב) ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו איש מקשש
עצים ביום השבת:

כ"ט - ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו • (ספרי)
בגנותן של ישראל דבר הפתוב, שלא שמרו אלא שבת
ראשונה, ובשניה בא זה וחללה.

כ"ט - ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו • (ספרי)
בגנותן של ישראל דבר הפתוב, שלא שמרו אלא שבת
ראשונה, ובשניה בא זה וחללה.

~ נקודות משיחות קודש ~

המעשה הוא העקר

ויוכן זה על-פי המבאר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש פרשתנו,
ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים לשאר במדבר הוא פי
עקר עסקם במדבר היה בלמוד התורה וכמתן"ל (מכילתא
בשלה טז, ז) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן,
דעקר למוד התורה הוא בהבנה והשגה, מה־שאינ־כן
בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה - מצות
מעשיות, "שש שנים תזרע שדך" וגו'.
ועל-פי־זה חשבו ישראל דמפיון ש"נגזר עליהן שלא
לפנס לארץ", הרי זה סימן ש"אין מחזקים במצות",

וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: (טו, לב)
מעשה המקושש היה כו' מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר
במדבר דלשם שמים נתפון, שהיו אומרים ישראל, פיון
שנגזר עליהן שלא לפנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין
מחזקים במצות. עמד וחלל שבת, כדי שיהרג ויראו
אחרים (תוד"ה אפילו, בבא בתרא קיט, ב)
יש לעיין, מהו הטעם לזה שחשבו בני ישראל דמשום
שנגזר עליהם שלא לפנס לארץ, אינם מחזקים במצות,
דמדוע דפטריו מחיוב המצות בשביל זה?

אכן עורא על התורה - מהורות כלום, אברמובין

(לב) במדבר. לפי דעתיה שהיא מדבר
סיני וכבר הזכרתי למה נסמכה
הפרשה גם יתכן שעשה המקושש
ביד רמה והזהירוהו ולא הועיל. יש
אומרים ויקריבו אותו ליל ראשון:
תורה לב

רמה: ואת מצותו הפר. שצננהו שלא
לעשות ביד רמה ויש אומרים או אם
פר מצותו בסתר: הנפש ההיא.
איננה המשפלת דבכרי תועה רוח רק
הוא חבור נפש עם הגוף: עונה בה.
כמו דמו בראשו: תורה לב

(כט) תורה אחת. פזאת תורת
החטאת: תורה ל
ל) ביד רמה להראות הכל שאיננו
נרא מהשם: מגדף. כדרך לשון בני
אדם: תורה לא
לא) פי דבר ה' בזה. זה הוא ביד

שְׁהִיא עֲבוּדַת "אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" כַּנִּל. וְעַל זֶה בָּא סְפֹר הַמְּקֹשֵׁשׁ לְהוֹרֹת, דָּאֵף שְׁ"לְשִׁם שְׁמִיּוֹם נִתְּפֹן", וּמִחֲשַׁבְתּוֹ וְשָׁכְלוֹ הָיוּ שְׁלֵמִים עִם הַקֶּבֶ"ה וְתוֹרָתוֹ, מִכָּל-מְקוֹם מִכִּיּוֹן שְׁלִפְעַל חֲלַל אֶת הַשַּׁבָּת בְּמַעֲשֵׂה, נִתְחַיֵּב סְקִילָה. וְהוּא הַדָּבָר בְּנוֹגֵעַ לְאֵלוֹ שְׁנֹשְׂאָרוֹ

בְּ"מִדְבָר", דָּאֵף שָׂרֵב עֲסוּקִים הָיָה בְּתוֹרָה וּבִקְבֻנַּת הַשְּׁכָל, מִכָּל-מְקוֹם הָרִי הֵם "מִחֲזִיבִים בְּמִצּוֹת", וְעָקֵר עֲנָן הַמְצִיָּה - צוֹתָא וְחִבּוּר עִם הַקֶּבֶ"ה הוּא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמְצִיָּה.

מתוך 'לקראת שבת'

(לג) וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמְּצַאִים אֹתוֹ מְקִשֵׁשׁ עֲצִים אֶל-מִשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֵל כָּל-הָעֵדָה:

כ"ג • הַמְּצַאִים אֹתוֹ מְקִשֵׁשׁ • (ספרי. סנהדרין מ"א) שֶׁהִתְרוּ בוֹ וְלֹא הֵנִיחַ מִלְּקוֹשֵׁשׁ, אֵף שֶׁמְצַאֵהוּ וְהִתְרוּ בוֹ.

(לד) וַיִּנְיָחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהַיַּעֲשֵׂה לוֹ: ׀ כ"ד • כִּי לֹא פָרַשׁ מִהַיַּעֲשֵׂה לוֹ • (ספרי. סנהדרין עח) לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בְּאִיזוֹ מֵימָה יָמוּת, אֲבָל יוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהִמְחִל ל שַׁבָּת בְּמִיתָה.

(לה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מוֹת יוֹמַת הָאִישׁ רְגוֹם אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל-הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ׀ כ"ה • עֲשֵׂה פִשְׁנ״ט בְּלַעֲז״ז, וְכֵן: "הַלּוֹךְ" אֲלַנְט, וְכֵן: "זְכוֹר" וְ"שְׁמוֹר".

(לו) וַיִּצְיִאוּ אֹתוֹ כָּל-הָעֵדָה אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: ׀ כ"ו • וַיִּצְיִאוּ אֹתוֹ • מִכָּאן, שְׁבִית הַסְּקִילָה חוּץ וְרוּחֹק מִבֵּית-דִּין (סנהדרין מב).

(לז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ׀ לז וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִיָּמֶר:

(לח) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כַּנְפֵי בְגְדֵיהֶם לְדוֹרָתָם וְנִתְּנוּ עַל-צִיצִית הַכַּנָּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: ׀ לח מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמְרָ לְהוֹן וְעֵבְדוֹן לְהוֹן כְּרוֹסְפָדִין עַל כַּנְפֵי כְּסוּתְהוֹן לְדַרְיָהוֹן וְיִתְּנוּ עַל כְּרוֹסְפָדָא דְכַנְפָא חוּטָא דְתַכְלָתָא:

כ"ז • וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית • עַל שֵׁם הַפְּתִילִים הַתְּלוּיִים בָּה, כְּמוֹ (יחזקאל ח): "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי". דַּבֵּר אַחֲרָ: ׀ כ"ז "צִיצִית" – עַל שֵׁם "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ", כְּמוֹ (שיר ב): "מִצִּיץ מִן-הַחַרְפִּים". תְּכֵלֶת • (מנחות מד) צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלָזוֹן.

(לד) בַּמִּשְׁמֶר. בְּפִתְחוֹת הַבַּיִת מְקוֹם הָיָה יְדוּעַ: מָה יַעֲשֵׂה לוֹ. אִי זוֹ מִיתָה יָמוּת: תוֹרָה לָהּ (לו) כֹּאֲשֶׁר צִוָּה ה'. מִיתַת הַרְגִימָה: תוֹרָה לוֹ

(לח) וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית. יִתְּכֵן עַל שְׁנֵי פִירוּשִׁים הָאֶחָד שֶׁיַּעֲשׂוּ צִיצִית כְּמוֹ בְּצִיצֵת רֹאשִׁי וְהֵם הַחוּטִים הַיּוֹצֵאִים שְׂאֵינִם אֲרוּגִים: עַל כַּנְפֵי בְּגְדֵיהֶם. עַל כָּל בְּגֵד חֲלוּק אוֹ מְכַנְסִים

תורה לט

לט ויהיו לכוון לְכַוֵּנֵי וְתִחְזֹזוּ יְתֵהוּ
 וְתִדְבְּרוּ יְתֵהוּ כָּל פְּקוּדֵי דְיָ וְתַעֲבְדוּ יְתֵהוּ
 וְלֹא תִשְׁעוּ בְּתֵר הִרְהוּר לְכַוֵּן וּבְכֵר חִיזוּ
 עֵינֵיכֶם דֵּי אֲתוּן טַעַן בְּתֵרֵיהוּן :

וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-
 כָּל-מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרָי
 לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

כְּמוֹ "מִתּוֹר הָאָרֶץ". הֵלֵב וְהַעֲיִנִים הֵם מְרַגְלִים לְגוֹף,
 וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת הַעֲבֻרוֹת: הָעֵינַן רוֹאֶה וְהֵלֵב חוֹמֵד,
 וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הַעֲבֻרוֹת.

כְּ"ש" וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה' • שְׂמַנִּין גִּימְטְרִיא
 שֶׁל "צִיצֵת" – שֵׁשׁ מֵאוֹת, וְשִׁמּוֹנָה חוּטִים וְחִמְשָׁה
 קָשָׁרִים הָרִי תִרִי"ג. וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם •

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁבִשְׁבִילָה נִכְרָאוּ הַעֵינִים – הָרִי הוּא 'סוּמָא' לְפִי שְׁפָה,
 וְעוֹד גְּרוּעַ מִכָּף. וְהָרִי אָמְרוּ רַבִּי: "סוּמָא חֲשׁוּב כְּמֵת".
 (אגרות קדש יט עמ' שדמ)

וְלֹא תִתְּוּרוּ אַחֲרָי עֵינֵיכֶם (טו, לט)
 מִי שְׂמַסְמַכְל בְּעֵינָיו בְּאִפְּן הָאָסוּר, הִפְךָ הַתְּכִלִּית

מִדְּבִיל דְּתִדְבְּרוּן וְתַעֲבְדוּן יְתֵהוּ כָּל פְּקוּדֵי
 וְתִהְיוּן קְדִישִׁין קְדָם אֱלֹהֵינוּ:

(מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם
 קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

מֵא אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ דֵּי אִשְׁקִית יְתִכּוּן מֵאַרְעָא
 דְּמַצְרַיִם לְמַחְוֵי לְכוּן לֵאלֹהֵי אָנָּה יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ: פ פ פ

(מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְהֵיוֹת לָכֵם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

שְׁהַכְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טֵפֶה שֶׁל בְּכוֹר לְשִׂאנָה שֶׁל
 בְּכוֹר, אֲנִי הוּא עֲתִיד לְהִכָּחִין וּלְהַפְרֵעַ מִן הַתּוֹלָה
 קָלָא אֵילָן בְּכַגְדוֹ, וְאוֹמֵר תְּכַלֵּת הוּא (ב"מ ס"א). וּמִיסוּדוֹ
 שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן הַעֲתַקְתִּי: לְמָה נִסְמָכָה פְּרִשְׁת
 מְקוֹשֶׁשׁ לְפָרֶשֶׁת עֲבֹדַת כּוֹכָבִים? (חולין ה) לוֹמֵר,
 שֶׁהַמְחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְתָּ בְּאֵילוֹ עוֹבֵד עֲבֹדַת כּוֹכָבִים,
 שְׂאָף הִיא שְׁקוּלָה כְּכֹל הַמִּצְוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
 בְּעֶזְרָא: (נחמיה ט): "וְעַל הִרְ-סִינִי יִרְדָּת [וְתַתֵּן לָהֶם
 תּוֹרָה וּמִצְוֹת]. וְאֵת שִׁבְתָּ קְדוֹשָׁף הוֹדַעְתָּ לָהֶם". וְאָף

כְּ"ש" אֲנִי ה' • (ספרי) נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר. אֱלֹהֵיכֶם •
 נֶאֱמַן לְהַפְרֵעַ. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • (ספרי)
 עַל-מִנְתַּכֵּן פְּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזוּרֹתַי.
 אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • (ספרי) עוֹד לְמָה נֶאֱמַר? כְּדִי שֶׁלֹּא
 יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמְּקוֹם? לֹא שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה
 וְנִטַּל שְׂכָר? אָנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שְׂכָר! "
 — (שבת פ"ח) עַל פְּרִתְכֶם אֲנִי מִלְּכֶם". וְכֵן הוּא אוֹמֵר
 (יחזקאל א' ב): "אִם-לֹא בְּיַד חֲזָקָה וּגּוֹ' אֶמְלֶךְ עֲלֵיכֶם".
 דְּבַר אַחֵר: לְמָה נֶאֱמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם? אֲנִי הוּא

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

הִרְהוּר לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר שְׂאָלוּ עֵינָיו:
 אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים. כִּי מִי שִׁלַּף אַחֲרָי
 תַּאֲנוּתוֹ הוּא זֹנֵה מִתַּחַת עֲבֹדַת
 אֱלֹהִים: תוֹרָה מ
 (מ) וְטַעַם לְמַעַן תִּזְכְּרוּ. וּבְכָר אָמַר
 וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'. שֵׁאֵם תִּזְכְּרוּ
 תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים וְלֹא תִתְּגַלּוּ בְּתַאֲנוּת
 הֵלֵב הַמְּטַנְּפַת הַרוּחַ הַמְּשַׁפְּלָת: תוֹרָה מֵא
 (מא) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי הוּא
 שֶׁהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם לְהֵיוֹת לָכֵם לֵאלֹהִים
 עַל פֶּן אֲמַרְתִּי לָכֵם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה יַעֲשׂוּ זֶה בְּעִבּוּר
 שִׁיקְרָאוּ בְּקִרְיַת שְׂמֵעַ וְהָיָה לָכֵם
 לְצִיצֵת וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת רַק לְפִי
 דַּעֲתִי יוֹתֵר הוּא חֵיב לְהַתְּעַשֵּׁף בְּצִיצֵת
 בְּשֶׁאֵר הַשְּׁעוֹת מִשַּׁעַת הַתְּפִלָּה לְמַעַן
 יִזְכּוּר וְלֹא יִשְׁגָּה וְלֹא יַעֲשֶׂה עֲבִירָה
 בְּכָל שַׁעַה כִּי בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה לֹא יַעֲשֶׂה
 עֲבִירָה: וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ. מִצְוָה לְהֵיוֹת
 נִרְאָה: אַחֲרָי לְבַבְכֶם. הַמְתַּאֲוָה וְהָעֵינַן
 רוֹאֶה וְהֵלֵב חוֹמֵד וְהִנְהֵה יְהִיָּה הַצִּיצֵת
 לְאוֹת וּלְסִימָן שֶׁלֹּא יִרְדּוּף אָדָם אַחַר

(לט) וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת. וְהִנְהֵה יָשׁוּב
 הַפְּתִיל לְהֵיוֹתוֹ בְּקִצָּה כְּמוֹ הַצִּיצֵת.
 וְהַפְּרוּשׁ הַשָּׁנִי כְּאֲשֶׁר הָעֵתִיקוּ חַז"ל
 וּבְעִבּוּר שֵׁשׁ עִדִּים נֶאֱמָנִים עַל
 הַפְּרוּשׁ הַשָּׁנִי בְּטַל הָרֵאשׁוֹן וְהֵם
 הָעֵתִיקוּ כִּי זֹאת הַמִּצְוָה עִם בְּגַד שֵׁשׁ
 לוֹ אֲרַבַּע כְּנָפִים וְהַצִּיצֵת הֵם הַגְּדִילִים
 וְעוֹד אֶפְרָשְׁנוּ. וְהִנְהֵה מִצְוָה עַל כָּל מִי
 שֵׁשׁ לוֹ בְּגַד בְּאַרְבַּע כְּנָפִים שִׁיחַפְּסָה
 בּוֹ בַּיּוֹם תְּמִיד וְלֹא יִסְרִינּוּ מַעֲלָיו
 לְמַעַן יִזְכְּרוּ וְהַמְתַּפְּלִים בְּטַלִּית

לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאֵלָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם (שמות ו):
 "וְהוֹצֵאתִי", "וְהִצַּלְתִּי", "וְנִגַּלְתִּי", "וְלִקַּחְתִּי".
 פְּתִיל תְּכֵלֶת • (ספר) עַל שֵׁם שְׁכּוֹל בְּכוֹרוֹת. תְּרַגּוּם שֶׁל
 שְׁכּוֹל: "תְּכֵלֶת", וּמִכֶּתֶם הֵיטָה בְּלִילָה, וְכֵן צָבַע
 הַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לְרִקִּיעַ הַמְּשֻׁחָר לְעֵת עֶרֶב. וְשִׁמוֹנָה
 חוֹטִיִּים שָׁבָה – כְּנָגֵד שְׁמוֹנָה יָמִים שֶׁשָּׂהוּ יִשְׂרָאֵל,
 מְשִׁיבָאוֹ מִמִּצְרַיִם עַד שֶׁאֲמָרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם:

פְּרַשְׁת צִיצִית, לְכַף נִסְמָכָה לְאֵלוֹ, לְפִי שְׂאֵף הִיא
 שְׁקוּלָה כְּנָגֵד כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעִשִּׂיתֶם אֶת־
 כָּל־מִצְוֹתַי":
 כְּשִׁי • (לח) עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם • כְּנָגֵד (שמות יט) "וְאֶשָּׂא
 אֶתְכֶם עַל־כְּנָפֵי נְשָׂרִים". עַל אֲרֻבַּע כְּנָפּוֹת, וְלֹא בְּעֵלֶת
 שֶׁלֶשׁ, וְלֹא בְּעֵלֶת חֲמֵשׁ (זכחים י"ח ב) = "ר"ל שאין עושים ה' ציצית
 לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועיין בטור או"ח סי' י') כְּנָגֵד אֲרֻבַּע

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן. חסלת פרשת שלח

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון, תשי"ג

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

בנועם קבלתי מכתבה (בלי הוראת זמן הכתיבה) ושמתתי לקבל איזה ימים אח"כ ג"כ
 מכתב כתוב ע"י אמה... תחי' אשר ת"ל הוטב מצב בריאותה. ויה"ר אשר ילך מצב בריאותה הלוך
 וטוב ותשבע רב נחת ממנה ומבעלה שיחיו נחת יהודי חסידותי ובדור ישרים יבורך.

וכמדומה שכבר כתבתי לה איזה פעמים, והנקודה בזה היא, אשר פסק רז"ל הוא, שלא
 המדרש עיקר אלא המעשה עיקר, ורואים זה ג"כ בתורתנו ומצותי, אשר נקודת הכובד הוא
 בהנוגע למעשה, פחות מזה בנוגע לדבור, ועוד פחות בנוגע למחשבה. אף שלאידך גיסא, הרי יסוד
 הקיום של כל הנ"ל תלוי באמונות ודיעות, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות בענין דדע את
 אלקי אביך, ובענין דאהבת השי"ת ויראתו, שהם שרש לכל עניני התורה וקיום המצות של האדם
 אח"כ, ובכ"ז הנה רוב היום ורוב הלילה ובמילא גם רוב השנים, דורשים מאתנו שיהיו בקיום
 במעשה, ובמילא מובן שזהו נוגע ומשפיע ע"ז שחלק העיוני יהי כדבעי. ונפלא הדבר, שגם בקו
 התורה, הנה כמסופר ברז"ל, היתה סברא שתנתן למלאכי השרת, שהם מושללים מחומר ובמילא
 גם ממעשה, עד שנקראים בלשון החוקרים שכלים נבדלים, ותשובה ניצחת על טענתם, ענה משה
 רבינו רועה כל ישראל במשך כל הדורות, שתורת ה' צריכה להנתן ליצור כזה שיש לו יצר הרע,
 ובמילא ירד למצרים וכ"ו, וגם אח"כ הנה ע"ז שהקדימו ישראל נעשה לנשמע (שפירושו השגה
 והבנה, עולם המחשבה) דוקא זה ה' הכנה לנתינת התורה ולקבלתה ע"י ישראל.

וכוונתי בשורותי הנ"ל היא, ג"כ ענין מעשי, היינו בנוגע אלי (מרשה הנני לעצמי לכתוב
 את זה, כיון שנגעה בזה במכתבה), אשר כדאי שעכ"פ למשך איזה זמן, תעביר את התענינותה
 והתרכזותה לענינים מעשיים בחיים היום יומיים (אף שבטח אינם מענינים כענינים של עולם
 המחשבה והעיון). ובלי ספק, אשר זה גופא ישפר ויחזק את המהלך של עולם המחשבה והעיון
 שלה. ומה טוב ה' אם עכ"פ במחשבה היתה משווה לנגד עיני תמיד את הסיסמה של הבעש"ט:
 עבדו - בכל דרכיכם - את ה' ובשמחה.

לוח תהלים

יום ראשון, ט"ו סיון < מפרק עז עד סוף פרק עח

יום שני, ט"ז סיון < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום שלישי, י"ז סיון < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום רביעי, י"ח סיון < מפרק פח עד פרק פט

יום חמישי, י"ט סיון < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שישי, כ' סיון < מפרק צז עד סוף פרק קג

שבת קודש, כ"א סיון < פרק כ. מפרק קד עד סוף פרק קה

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, פרק ה והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות בעולם. דְּהִינּוּ – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: הַתְּגַלּוּת אֱלֹהוֹת – בעולם, עַל־יְדֵי צְדִיקִים – ועל־יְדֵי וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שְׁבִתוֹרָה – על־יְדֵי־זוּה נראה ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה

מִן הַטְּבַע. בפרק הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת חסד וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק

משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. וְהִנֵּה עַל זֶה – על המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן למעלה מהשכל, אֲמָרוּ בְּזוֹהַר, דְּלְעִילָא, בְּסִטְרָא דְקַדְשָׁה עֲלָא, - שלמעלה, בצד ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם האצילות שהוא למעלה מעולמות בריאה - יצירה - עשיה, אִית יְמִינָא וְאִית שְׁמָאלָא, יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהִינּוּ חֶסֶד וְגִבּוּרָה, פְּרוּשׁ, - שכן, מה היא הרבנות שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא, שגם גבורה (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חסד-שלום, אלא הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה), למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם – באופן של "שני הפכיים בנושא אחד", מפני ששניהם מאוחדים בתכלית עם אין־סוף ברוך־הוא, דְּשִׁתִּיחֵן – גם חסד וגם גבורה, הן מְדוּת אֱלֹהוֹת לְמַעְלָה מְשַׁבְּל הַנְּבִרָאִים וְהַשְּׁגָתָם, דְּאִיהוּ וְגִרְמוֹתֵי חַד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת – הוא יתברך והכלים שלו (ומדותיו) הם דבר

הַ. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא נמצא תמיד

במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו תמיד ובלי הפסק מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות והכוח האלקי אינם בהתגלות לנבראים, חש הנברא את עצמו כאילו הוא דבר לעצמו, ואין נראית בנברא האמת שהוא רק התפשטות מהזיו של מקורו בלבד, כמו ההתפשטות של האור והזיו מהמש.

וְהִנֵּה, עַל זֶה – על מה שדובר, שכל ההתוותם של הנבראים, שייראו ויחושו את עצמם ל"מציאות יש", באה על־ידי מדת הצמצום, אֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְכַרְכָּה: "בְּתַחֲלָה עֲלָה בְּמַחְשְׁבָה – העליונה, לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמֵדַת הַדִּין, - שהיא מדת הגבורה והצמצום, רָאָה שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם – במדת הדין והצמצום בלבד, שְׁתַּף בּוֹ – בעולם, מֵדַת רַחֲמִים", לכאורה אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות חסד עם הנבראים, מדוע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא את העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות וכל מציאותם של הנבראים שייראו ויחושו עצמם ל"מציאות" באה דוקא על־ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית, ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, כי רק אז שייך בהם ענין העבודה שעל־ידיה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור העבודה – הרי, שדוקא על־ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה קיום לעולם – כי אז היתה חיות הקדושה מכוסה בעולם, והעבודה גלגלה את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן "שיתף"

1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פי"ב, טו. 2. חלק א נג, א.

נְמַתָּה רְקִיעַ — אור מקיף, עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגִנְעָדָן, - אור מקיף זה מעניק כוח לאותן נשמות שתוכלנה "לקבל" ההתפשטות משתי מדות אלו, וְרְקִיעַ זֶה נִקְרָא "רְוָא דְאֹרֵיתָא", - סוד התורה, הענין בתורה שבכחינת רו וסוד, וכו' — ברקיע, סוד כ"ב

אוֹתֵיזוֹת הַתּוֹרָה, - ואותיות התורה הן הרי גם כן למעלה משכל והבנת התורה, הַתְּנוּנָה — התורה ניתנה מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ, כְּדָכְתִּיב: - כמו שכתוב: "מִיְמִינוֹ אֵשׁ דַּת לְמוֹ", - דת, תורה, באה מ"מִינִי", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה", וּמְרַקֵּעַ זֶה — ומאור מקיף זה, נוֹטֵף מִלְּמוֹזוֹן הַנְּשָׁמוֹת, - כלומר, מה"רקיע" נמשך אור פנימי לנשמות, שהוא ענין ה"מוזון" — אור פנימי שמישים אותו, דְּהֵינּוּ — כלומר: יְדִיעַת סוּד כ"ב אוֹתֵיזוֹת הַתּוֹרָה, פִּי

הַרְקִיעַ הַזֶּה הוּא סוּד הַדַּעַת, - והטל שנוסף ממנו, הוא ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, וְהַתּוֹרָה הִיא מוֹזוֹן הַנְּשָׁמוֹת בְּגִנְעָדָן, וְהַמְצוֹת הֵן לְבוֹשִׁים, כְּמִכְאֵר כָּל זֶה [בְּוֵהַר — פרשת וַיִּקְהַל דָּף ר"ט ור", וּבְעֵץ חַיִּים שְׁעַר מ"ד פָּרָק ג]: - הרי מוסבר כאן, ששתי המדות חסד וגבורה שמעולם האצילות, הן למעלה משכל והשגה לא רק של הנבראים, אלא גם של נשמות שמעולם האצילות, ורק בדרך של קבלת שכר יכולות הנשמות בגן-עדן לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם מדת הגבורה מאוחדות שתיהן בתכלית אתו יתברך. וְאִף הַשְּׁגַת מִשָּׁה רַבְּנוֹ עֲלִיר־הַשְּׁלוֹם בְּנִבְוֵאתוֹ, - שהשיג במראה הנבואה שלו, לֹא הִיָּתָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, - עצמו, שכן עולם האצילות הוא למעלה גם משכלו והשגתו של משה רבנו, אֵלֶּא עֲלֵי־יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה — על-ידי התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה; וְאִף גַּם זֹאת, - גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה, איזו מדרגה של "אצילות" השיג? - לֹא בְּשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה - היתה השגת משה רבנו, אֵלֶּא עֲלֵי־יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹתוֹ — המוקדמת, שְׁלֵמָה מִהֵן בְּמִדְרָגָה, שֶׁהֵן מִדּוֹת נִצְחֵי-הוֹד — יסוד — מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא

"ענף" ממדת הגבורה — כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשְׁעַר הַנְּבִוֵּאָה]. — שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו עליר-השלום. רק שְׁמַתָּן שְׁכָרָם שֶׁל צַדִּיקִים בְּגִנְעָדָן, הוּא הַשְּׁגַת הַתְּפִשּׁוֹת הַחַיּוֹת וְאֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה — שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא — התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מוֹזוֹן הַנְּשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. פִּי מִהַתְּפִשּׁוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ

"ענף" ממדת הגבורה — כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדרגות שלמטה ממנה, [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשְׁעַר הַנְּבִוֵּאָה]. — שבמדרגה זו היתה השגתו של משה רבנו עליר-השלום. רק שְׁמַתָּן שְׁכָרָם שֶׁל צַדִּיקִים בְּגִנְעָדָן, הוּא הַשְּׁגַת הַתְּפִשּׁוֹת הַחַיּוֹת וְאֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ - חֶסֶד וְגִבּוֹרָה — שבתור שכר יכולים הם לקבל ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא — התפשטות החיות משתי המדות חסד וגבורה, היא מוֹזוֹן הַנְּשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁעָסְקוּ בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. פִּי מִהַתְּפִשּׁוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֵלוֹ

שער היחוד והאמונה

משה רבינו עליו השלום נבואתו לא היתה בעולם האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חו"ג אלא על ידי התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה שהן מדות נצח הוד יסוד [כמ"ש בשער הנבואה] רק שמתן שכרם של צדיקים בנן עדן הוא השגת התפשטות החיות ואור הנמשך משתי מדות אלו חו"ג והוא מוזן נשמות הצדיקים שעסקו בתורה לשמה בעו"ה כי מהתפשטות שתי מדות אלו נמתח רקיע על הנשמות שבגן עדן ורקיע זה נקרא רוא דאורייתא וכו' סוד כ"ב אותיות התורה הנתונה משתי מדות אלו כדכתיב מימינו אש דת למו ומרקיע זה נוטף מל למוזן הנשמות כ"ב אותיות התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הדעת והתורה היא מוזן הנשמות בג"ע והמצות הן לבושים כמבואר כל זה [בוהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ח שער מ"ד פרק ג']:

~ יום שני ט"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פ, פרק ו והנה שם... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

פָּרָק ו. בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות — מדת החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמשנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה — שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) — אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקינן — היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא". 4. ברכה לג, ב.

כדבר קבוע תמיד, ומתנהג בדרך הטבע. — גם אותם דברים, בהם נראית איזו התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. — המלה "טבע", כפי שהיא מוסברת בחסידות, יש בה כמה פירושים, ומהם: "טבע" במשמעות של קביעה, כלשון חכמינו ז"ל: "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים". כמו כן "טבע" מלשון "טובעו בים סוף", כמו דבר שטבוע במים, מכסים עליו המים והוא אינו נראה כלל — כך "טבועה" כביכול החיות האלקית בנבראים, שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם "אלהים" זֶה, - לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו

העליון, אלא כפי ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, הוא מְגִן וְנִרְתֵּק לְשֵׁם הַיְיָ, - כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאֹרֶךְ וְתַחֲתוֹת הַנְּמֻשֶׁךְ מִשֵּׁם הַיְיָ וְמִהוּנָה מֵאִין לְיֵשׁ, - שענינו של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה לְנִבְרָאִים וְיִכְתְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת. — אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין" ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות — הרי, שדווקא על-ידי ההסתרה שמשם אלקים, קיימת מציאות הנבראים, וממילא - וְהָיָה בְּחִינַת גְּבוּרָה זו וְצִמְצוּם הוֹחֵה - ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, הוא — לא רק צמצום והעלם, אלא גְּסָן בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִפְנֶה בּוֹ, - זהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא על-ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא — חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה הַכְּלוּלָה בְּחֶסֶד⁵. — אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק מחסד⁶.

לחוש את עצמו ל"מציאות יש" — יש לשתייהן שורש אחד; ואשר מכיוון שהן "עצם" אחד, לא יכול הצמצום והגבורה להיות הסתרה אמיתית, שכן "אין עצם מסתיר על עצם". ברם, כל זה אמור לגביהן כפי שהן בשרשן, ואילו כפי שהן

בהתגלות בספירה ומדה, אפשר לכאורה לחשוב, שהן אכן שתי מדות נפרדות והפכיות אחת מהשניה — מדה אחת היא חסד וגילוי, והשניה — גבורה, צמצום והעלם, ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות

עולם ונבראים גשמיים — שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים — הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך ששתייהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? — מפני ששתייהן מאוחדות עם האין-סוף, הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות חסד וגבורה. וְהֵנָּה, שֵׁם "אלהים" הוא שֵׁם מֵדַת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמִצּוּם, - כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת, כמו שם א-ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א-ל כל היום", וכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין-סוף ברוך-הוא מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם — נקראת מדה בשם אלקים. וְלָכֵן הוּא — שם אלקים, גְּסָן בְּנִימְטְרִיא "הטבע", - במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמיד. לְפִי שִׁמְסִתִּיר — שם אלקים את הָאֹרֶךְ שֶׁלְמַעַלָּה הַמְהוּוֶה וְמִחִיָּה הָעוֹלָם, - על-ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים, נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין", פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים-סוף. אך, שם אלקים מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, וְנִרְאָה כְּאִלוֹ הָעוֹלָם עוֹמֵד — בלי התחדשות, אלא

1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" — הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדוקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' — שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא-אחרא להחיות — שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בוזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה

~ יום שלישי י"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 160, והנה מהתכללות המדות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

שהוי' הוא האל האדיר "בשמים ממעל" ו"על הארץ מתחת" ובלעדו אין אל אחר, אלא הפירוש הוא שבלעדו אין שום דבר, כי הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך להיות "והשבות אל לבבך" — להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי' הוא האלקים",

פְּרוּשׁ: שְׁשֵׁנֵי שְׁמוֹת

אֱלוֹ — הוּי' וְאַלְקִים, הֵם

אֶחָד מִמֶּשׁ, — לַמְדוֹת

שהוי' הוא חסד והתגלות,

ואלקים — צמצום והעלם,

ובכל זאת הם דבר אחד

ממש, **שְׁנֵים שְׁם**

"אֱלֹהִים" הַמְצַמֵּצִים

וּמַעֲלִים הַאֲוֵר, — שֶׁל

החיות האלקית המהווה

את העולם והנבראים,

הוא פְּחִינַת חֶסֶד כְּמוֹ

שֵׁם הַיּוֹ"ה, מִשּׁוֹם

שְׁמֵדוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ

בְּרוּךְ-הוּא מְתִיחֵדוֹת

עֲמוֹ בְּיַחְדוֹ גְּמוּרָה, וְהוּא

וְשֵׁמוֹ אֶחָד, שְׁמֵדוּתוֹ

הֵן שְׁמוֹתָיו. — ועל כך

אומרים "הוא ושמו

אחד", וְאִם בֵּן — כִּשְׁתַּדַּע

ותבין ששם אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', מְמִילָא תַדַּע

ש"בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת — אֵין עוֹד", —

מבלעדו יתברך. פְּרוּשׁ — של "אין עוד": שְׁנֵים הָאָרֶץ

הַחֻמְרִית שְׁנֵרְאִית יֵשׁ גְּמוּרָה לְעֵין כָּל, הִיא אֵין וְאִפְסֵם

מִמֶּשׁ לְגַבֵּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם "אֱלֹהִים" אֵינוֹ

מַעֲלִים וּמְצַמֵּצִים אֱלֹא לְתַחַתוֹנִים, — שהעובדה שבגלל

ההעלם של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי

הנבראים ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, וְלֹא לְגַבֵּי

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מֵאַחַר שֶׁהוּא וְשֵׁמוֹ "אֱלֹהִים" — אֶחָד,

וְהֵנָּה, מֵהַתְּבַלְלֹת הַמְדוּת זֶה בְּזֶה — מִן הַעוֹבְדָה שֶׁלְמִדוֹת

שהן מדות הפכיות — חסד היא מדה הפכית מגבורה — אף על

פי כן הן כלולות אחת מהשניה, נִרְאָה לְעֵין — רואים במוחש,

דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהוּ חָד, — שהוא יתברך וה"כלים" שלו הם דבר

אחד, שְׁהֵן — גרמוהי,

כלומר כליו, מְדוּתָיו, כִּי

מֵאַחַר שְׁהֵן — מדותיו,

בְּיַחְדוֹ גְּמוּרָה עֲמוֹ, לְכֹן

הֵן מְתִיחֵדוֹת זֶה בְּזֶה

וּכְלוּלוֹת זֶה בְּזֶה,

כְּמֵאַחַר אֱלֹהִים: —

ב"פּתח אליהו"

שבהקדמת 'תיקוני זוהר':

"וְאֵנָּה הוּא דְקוּשִׁיר לֹון

וּמְיַחַד לֹון וְכוּ', — אתה

הקב"ה מקשר את

הספירות והמדות ומאחד

אותן, וְכִי מְיַחַד לִית

יַחְדָּא בְּעֵילָא כו". —

ומבלעדיך אין שום יחוד

בעליונים (במדות

שלמעלה). להלן יסביר

רבנו הזקן, שכיוון ששם

אלקים, מדת הגבורה

והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדת החסד והגילוי,

הרי מובן ממילא שההעלם וההסתר שמשם אלקים, באמת אין

הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם — ודבר זה

מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי מקורם. וְזֶהוּ

שְׁפָתוֹבֵי: "וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְבְּךָ, כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים", — על

פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על דעתך שיש

אלקים נשרה — שרוי — מתחת לארץ, שצריך להזהיר כל כך

"והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם "בארץ מתחת"

ובאופן של "אין עוד"? — אך כפי שמוסבר כאן, אין הפירוש

שַׁעַר הַיַּחְדוּד וְהַאֲמוּנָה

והנה מהתכללות המדות

זו בזו נראה לעין דאיהו וגרמוהי חד שהן מדותיו

כי מאחר שהן ביחוד גמור עמו לכן הן מתייחדות

זו בזו וכלולות זו מזו כמאמר אליהו ואנת הוא

דקשיר לון ומיחד לון וכו' ובר מינד לית יחודא

בעילאי כו' וז"ש והשבות אל לבבך כי ה' הוא

האלהים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש

שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור הוא בחי'

חסד כמו שם הוי"ה משום שמדותיו של הקדוש

ברוך הוא מתייחדות עמו ביחוד גמור והוא

ושמו אחד שמדותיו הן שמותיו ואם כן ממילא

תדע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד

פי' שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין

כל היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא

כי שם אלהים אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים

ולא לגבי הקב"ה מאחר שהוא ושמו אלהים אחד

ואם כן — כשתדע

ותבין ששם אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', מְמִילָא תַדַּע

ש"בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת — אֵין עוֹד", —

מבלעדו יתברך. פְּרוּשׁ — של "אין עוד": שְׁנֵים הָאָרֶץ

הַחֻמְרִית שְׁנֵרְאִית יֵשׁ גְּמוּרָה לְעֵין כָּל, הִיא אֵין וְאִפְסֵם

מִמֶּשׁ לְגַבֵּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי שֵׁם "אֱלֹהִים" אֵינוֹ

מַעֲלִים וּמְצַמֵּצִים אֱלֹא לְתַחַתוֹנִים, — שהעובדה שבגלל

ההעלם של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי

הנבראים ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, וְלֹא לְגַבֵּי

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מֵאַחַר שֶׁהוּא וְשֵׁמוֹ "אֱלֹהִים" — אֶחָד,

מרוב "פשיטתה" אין שמים לב ע"ז כלל ! !), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ — כדלעיל פ"ד — כן צ"ל מדת הגבו' צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) — אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' — ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאינן תחתון הימנה) ה' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) — אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר — דוגמת עצמו, שהוא מאור — ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאיותם — הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה — מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאיותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבוי' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבר, כ"א שתהי' מציאות]. 2) דגבוי' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טיפת הגשם — ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוכית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוכית וביחד עם זה היא ג"כ לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה — טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוכית שחורה עיניו כהות". 7. ואתחנן ד, לט.

וְהָעוֹד שְׁהוּא הַגּוֹף הַטָּפֵל - מִשֵּׁם "אֱלֹהִים", - לִכְּנֵי כָּתוּב לִגְבֵי "חַיִּי" שֵׁם הוּי' - "אֵהֱלֵה הוּי' בְּחַיִּי", וְלִגְבֵי "עוֹדִי" - הַשֵּׁם אֱלֹקִים - "אֲזַמְרָה לְאֱלֹקֵי בְּעוֹדִי". - כְּלוּמֵר, בִּישׁוּל הַגּוֹף לִגְבֵי הַנִּשְׁמָה הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל "עוֹד", טַפֵּל לְנִשְׁמָה, אֲךָ אֵין הוּא בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת לִגְבֵי הַנִּשְׁמָה - מִדּוּעַ? לְפִי - מִפְּנֵי, שְׁהַנִּשְׁמָה אֵינָה מְהַיָּה - אֵת הַגּוֹף מֵאֵין לֵישׁ, - הִיא רַק מוֹסִיפָה לְגוֹף אֵת עֵינֵי הַחַיִּים בְּלִבָּד, לִכְּנֵי נִקְרָא הַגּוֹף עַל-כֵּל-פָּנִים טַפֵּל לִגְבֵי הַנִּשְׁמָה, שְׁהִיא הַחַיּוֹת שֶׁלוּ, הַעֵינֵי שֶׁלוּ. אֲבָל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

שַׁעַר הַיְחוּד וְהַאֲמוּנָה

וְלִכְּנֵי גַם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן אֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ לִגְבֵי הַקַּב"ה וְאֵינֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כָּלֵל אִפִּילוּ בְּשֵׁם עוֹד שְׁהוּא לְשׁוֹן טַפֵּל כְּמֹאמֵר רז"ל יְהוּדָה וְעוֹד לִקְרָא וְכוּנָף שְׁהוּא טַפֵּל לְנִשְׁמָה וְחַיּוֹת שְׁבִתוּכוּ [וז"ש אֵהֱלֵה ה' בְּחַיִּי אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדִי שְׁהַחַיִּים נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הוּי' וְהַעוֹד שְׁהוּא הַגּוֹף הַטָּפֵל מִשֵּׁם אֱלֹהִים] לְפִי שְׁהַנִּשְׁמָה אֵינָה מֵהוּוֶה הַגּוֹף מֵאֵין לֵישׁ אֲבָל הַקַּב"ה הַמְהוּוֶה אֵת הַכֹּל מֵאֵין לֵישׁ הַכֹּל בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוּ כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּשִׁמּוֹשׁ.

- הִרִי שְׁאֵין שֵׁם אֱלֹקִים יִכּוֹל לְהַסְתִּיר לִגְבֵי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְלִכְּנֵי גַם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן אֵין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ לִגְבֵי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵינֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם כָּלֵל, אִפִּילוּ - לֹא, בְּשֵׁם "עוֹד" שְׁהוּא לְשׁוֹן טַפֵּל, - "עוֹד" - דְּבַר נוֹסֵף,

שְׁהוּא טַפֵּל לְדַבֵּר הַעֵינֵי הַרְאִשׁוֹן, כְּמֹאמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוָנִים לְבְּרַכָּהּ: "יְהוּדָה וְעוֹד לְקְרָא", - בְּתַמְהִיחָה. בְּשַׁעַר שִׁישְׁנָה רֵאִיָּה מִפּוֹרֶשֶׁת מִפְּסוּק שְׁבִתוֹרָה, לֹא מֵתֵאִים לְהַבִּיא רֵאִיָּה מֵהַנְּהוּג בְּאָרֶץ יְהוּדָה, גַּם לֹא רֵאִיָּה בְּאוֹפֵן טַפֵּל - הִרִי שֶׁ"עוֹד" הוּא מִלְשׁוֹן טַפֵּל, וְכַנּוּף שְׁהוּא טַפֵּל לְנִשְׁמָה וְחַיּוֹת שְׁבִתוּכוּ - אֲף לֹא כְּמוֹ שְׁהַגּוֹף,

הַמְהַיָּה אֵת הַכֹּל מֵאֵין לֵישׁ - הַכֹּל בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוּ, - כִּיוּן שְׁהַקַּב"ה יוֹצֵר אֵת הַמִּצִּיאוֹת כּוֹלָה מֵ"אֵין" לֵ"ישׁ" שְׁהַמִּצִּיאוֹת אֵינָה אֲף בְּבַחֲנֵית "טַפֵּל", כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּשִׁמּוֹשׁ. - כֵּךְ כֹּל נִבְרָא בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת אֵלֵיו יִתְבַּרַךְ.

הַמְקַבֵּל אֵת חַיּוֹתוֹ מִן הַנִּשְׁמָה שְׁבִקְרָבוֹ, טַפֵּל לְנִשְׁמָה שְׁבוּ. [וְהוּוֶה שְׁבִתוּכֵי: "אֵהֱלֵה ה' בְּחַיִּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדִי", - בְּגוֹפֵי, הִרִי שְׁהַגּוֹף נִקְרָא "עוֹד", וּבִיחֹס לְגוֹף נֹאמֵר "אֲזַמְרָה לְאֱלֹקֵי", שֶׁכֵּן - שְׁהַחַיִּים - הַנִּשְׁמָה, נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הוּי' ה',

~ יום רביעי י"ח סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

וְכַח הַתְּנוּעָה בְּגִלְגָּלִים, וּמִנִּיעֵם וּמִנְהִיגֵם כְּרִצוֹנוֹ, כְּמוֹ שְׁהַנִּשְׁמָה מִנִּיעָה אֵת הַגּוֹף וּמִנְהִיגָתוֹ כְּרִצוֹנָה. - לְמִרּוֹת שְׁהַגּוֹף הוּא דְּבַר נִפְרָד מֵהַנִּשְׁמָה, אֲךָ כִּיוּן שְׁהַנִּשְׁמָה מַחִיָּה אֵת הַגּוֹף, לִכְּנֵי הִיא מְנַהֶגָה אֵת הַגּוֹף בְּהַתָּאֵם לְרִצוֹנָה; וּבְכֵן עֵלּוּלִים, אֵיפּוֹא, לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב, שְׁגַם הַקַּב"ה רַק מַחִיָּה וּמְנַהֶיג אֵת הָעוֹלָם, וְאֵילוּ הָעוֹלָם כְּשֶׁלְּעִצְמוֹ הוּא דְּבַר נִפְרָד, כְּמוֹ שְׁהַגּוֹף הוּא דְּבַר נִפְרָד מֵהַנִּשְׁמָה. לִכְּנֵי בֹא הַפְּסוּק וּמִזְהִיר שֶׁלֹּא יִטְעוּ טַעוֹת זוֹ, שֶׁכֵּן

וְלִכְּנֵי הַצֶּרֶף הַכְּתוּב לְהַזְהִיר "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְכַבֵּד וְגו'", - שֶׁ"בְּשִׁמּוֹשׁ מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" - דְּבַר זֶה מִן הַהִכְרַח שְׁהַתּוֹרָה תְּצוּוֶה עַל כֵּךְ, שֶׁכֵּן אִפְשֵׁר לְטַעוֹת בְּכֵךְ וְלַחֲשׁוֹב אַחֲרַת, שֶׁלֹּא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הֵם דְּבַר נִפְרָד בְּפָנֵי עִצְמוֹ, - נִפְרָד מֵהַקַּב"ה שְׁבִרָא אוֹתָם וּמַחִיָּה אוֹתָם, וְהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, - לְהַחַיּוֹת אֵת

שַׁעַר הַיְחוּד וְהַאֲמוּנָה

וְלִכְּנֵי הוֹצֵר הַכְּתוּב לְהַזְהִיר וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְכַבֵּד וְגו' שֶׁלֹּא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הֵם דְּבַר נִפְרָד כְּפָנֵי עִצְמוֹ וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף וּמִנִּיעֵם וּמִנְהִיגֵם כְּרִצוֹנוֹ כְּמוֹ שְׁהַנִּשְׁמָה מִנִּיעָה אֵת הַגּוֹף וּמִנְהִיגָתוֹ כְּרִצוֹנָה. אֲךָ בְּאִמַּת אֵין הַמִּשְׁלַל אֵין זֶה דּוֹמֵה כָּלֵל לְנִשְׁמָה וְגוֹף. אֲךָ בְּאִמַּת אֵין הַמִּשְׁלַל - מִנִּשְׁמָה וְגוֹף, דּוֹמֵה לְנִשְׁמָל - שֶׁל אֱלֹקוֹת וְעוֹלָם, כָּלֵל, כִּי

הַגּוֹף - כֵּךְ מְמַלֵּא הַקַּב"ה אֵת הָעוֹלָם כְּדִי לְהַחַיּוֹתוֹ, וּמִשְׁפִּיעַ - הַקַּב"ה, בְּחַ הַצּוֹמֵחַ בְּאָרֶץ, - זֶהוּ הַחַיּוֹת שְׁבִגְלוּ בְּאָרֶץ,

אֵין זֶה דּוֹמֵה כָּלֵל לְנִשְׁמָה וְגוֹף. אֲךָ בְּאִמַּת אֵין הַמִּשְׁלַל - מִנִּשְׁמָה וְגוֹף, דּוֹמֵה לְנִשְׁמָל - שֶׁל אֱלֹקוֹת וְעוֹלָם, כָּלֵל, כִּי

8. קידושין ו, א. 9. תהלים קמו, ב.

לְגַבֵּי דְבַר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַּרַךְ, הַמִּיחֲדִים בְּמַהוּתוֹ
וְעֲצָמוֹתָיו יִתְבַּרַךְ כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר לְקַמּוֹ, - איך "דבר ה'
וְרוּחַ פִּיּוֹ" מאוחדים עם הקב"ה — והנבראים בטלים כליל
במציאות ל"דבר ה' ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו, כְּבַטּוּל אֹר
הַשָּׁמֶשׁ בַּשָּׁמֶשׁ. - אך,

למה אם כך אין זה נרגש
בנבראים, והם מרגישים
את עצמם ל"יש"
ול"מציאות"? - רק שְׁהֵן
הֵן גְּבוּרָתוֹ, הַמְּדַת
הַגְּבוּרָה וְהַצְּמִצּוּם,
לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים
הַחַיּוֹת הַשּׁוֹפְעִים בָּהֶם,
שִׁיהִיו נִרְאִים הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם
כְּאִילוֹ הֵם דְּבַר בְּפִנֵּי
עֲצָמוֹ. - דבר הבא
מהצמצום המסתיר,
שהנברא לא ירגיש אף לא
את המקור הנמצא בו
תמיד ומהווה אותו תמיד
מ"אין" ל"יש"; וכיוון
שאיך הוא מרגיש את
המקור, לכן הוא יכול
להרגיש את עצמו ל"יש"
ו"מציאות", כאילו הוא
דבר לעצמו. אֲךָ אֵין
הַצְּמִצּוּם וְהַסְתֵּר אֵלֶּא
לְתַחְתּוֹנִים, אֲבָל -
ואילו, לְגַבֵּי תְקִדּוּשׁ

בְּרוּךְ-הוּא בְּלֹא קַמִּיָּה בְּלֹא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי, - הכל לגבי
הקב"ה לא נחשב לכלום ממש, כְּאֹר הַשָּׁמֶשׁ בַּשָּׁמֶשׁ, וְאֵין
מְדַת הַגְּבוּרָה מְסַתְּרַת חִסְדֵּי וְשִׁלּוּם לְפָנָיו וְתִבְרָה, כִּי
אֵינְנָה דְבַר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אֵלֶּא "ה' הוּא הָאֱלֹהִים" - ההסתר
שמצד שם אלקים ומדת הגבורה, הוא דבר אחד עם שם הוי',
מדת החסד וההתגלות, וממילא אין בכך משום הסתר לגבי
הקב"ה, כי אין עצם מסתיר על עצם.

הַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף הֵם בְּאֵמַת נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה בְּשִׂרְשָׁם, -
לנשמה ולגוף שרשים נפרדים, כִּי אֵין הַתְּהוּוֹת שִׂרְשׁ הַגּוֹף
וְעֲצָמוֹתָיו מִנִּשְׁמָתוֹ, אֵלֶּא מִטְּפוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, - מכך
נוצר הגוף; וְגַם אַחֲרַי כֵּן - אחרי התהוות הגוף, אֵין גְּדוּלוֹ

- של הגוף, מִנִּשְׁמָתוֹ
לְבָדָה, אֵלֶּא עַל-יְדֵי
אֲכִילַת וְשִׁתִּית אִמּוֹ כֹּל
תְּשׁוּעָה חֲדָשִׁים, - חרשי
העיבור, וְאַחֲרֵיכֵן -
אחרי הלידה, תְּלוֹי גִדּוּלוֹ
הַגּוֹף עַל-יְדֵי אֲכִילַתוֹ
וְשִׁתִּיתוֹ בְּעֲצָמוֹ, - הרי
שהגוף הוא באמת דבר
נפרד מהנשמה, והנשמה
רק מחיה את הגוף. מֵה
שִׂאֵין-בֵּן הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ, שֶׁכָּל עֲצָמוֹתָם
וּמַהוּתָם נִתְּהוּה מֵאֵין
וְאִפְסֵם הַמּוּחַלְטֵם -
מבחינת ה"אין" האלקי
אין בעצם שום מקום
ל"יש" ולנבראים, כִּי
בְּדַבַּר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ
יִתְבַּרַךְ, - הם נבראו
מ"אין" ל"יש"; וְגַם עֲדֵין
- אחרי התהוותם נֶצְבֵּ-
בהם, דְּבַר ה' לְעוֹלָם,
וְשׁוֹפְעֵם בָּהֶם תְּמִיד כְּכֹל
רִנֵּעַ, וּמַהוּה אֹתָם
תְּמִיד - מחדש, מֵאֵין

לִישׁ, כְּתַהוּוֹת הָאֹר מִהַשָּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ גּוֹף בְּדוֹר הַשָּׁמֶשׁ
עֲצָמוֹ דְּרָךְ-מִשְׁלֵ, - כמוסבר לעיל, שאור השמש כפי שהוא
בשמש עצמה, אינו מציאות כלל. רק כשהאור מתפשט בחלל
העולם, שם הוא "מציאות". ואילו בשמש עצמה הוא בטל
לגמרי לשמש, למקורו — כך גם לגבי הנבראים, שלאמתו של
דבר הם נמצאים תמיד במקורם, בכוח האלקי, המהווה אותם.
וְאִם כֵּן, הֵם - הנבראים, בְּטָלִים בְּאֵמַת בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרֵי

שַׁעַר הַיְחוּד וְהַאֲמוּנָה

דומה לנמשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי'
זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו
מנשמתו אלא מטפות אביו ואמו וגם אחרי כן אין
גידולו מנשמתו לברא אלא על ידי אכילת ושתיית
אמו כל תשעה חדשים ואחר כך על ידי אכילתו
ושתייתו בעצמו מה שאין כן השמים והארץ שכל
עצמותם ומהותם נתהווה מאין ואפס המוחלט רק
בדבר ה' ורוח פיו ית' וגם עדיין נצב דבר ה'
לעולם ושופע בהם תמיד בכל רגע ומהוה
אותם תמיד מאין ליש כהתהוות האור מהשמש
בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל ואם כן הם
בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח
פיו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' כמו שיתבאר
לקמן כביטול אור השמש בשמש רק שהן הן
גבורותיו במדת הגבורה והצמצום להסתיר ולהעלים
החיות השופע בהם שיהיו נראים השמים והארץ
וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין
הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש
ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיבוי כאור
השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חס ושלום
לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה'
הוא האלהים:

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג — הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שבנברא, כי רוח כו' — מהו', והסתר הנברא — מאלקים, והם אחד ממש ואין אלקי' מסתיר כו'. והנה לפני זה אומר שחיות הגוף ממש הוי' והגוף ממש אלקי' — ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התירוץ — דנפרדים (לא רק במציאותם, אלא גם) בשרשם כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאותו) — היינו דרגת שם אלקי' שבגוף — אינה מנשמתו (ודרגת שם הוי' שבנשמה שלו) אלא כו' ואין דרגות פרטיות אלו דהוי' ואלקי' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלקי' — אחד ממש). כ"א באופן דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונתרק — דכל חלק שבנתרק טפל לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם קרני ואור השמש המאירים ע"י חלק זה".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 162, פרק ז ובוה יוב... עד עמ' פב, עליו כלל.

במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא אחרי צמצומים במדרגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדרגה זו של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי שהנבראים תופסים מקום במדרגה זו. במדרגה זו, למרות שגם שם נמשך "אין-סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדרגת

פְּרָק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - איננה למנוע את הטעות של א"ל נוסף, אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים במציאות ומאוחדים בו יתברך; אלא שהצמצום וההסתר מסתירים על החיות האלקית, המהווה את הנברא תמיד מ"אין" ל"יש", שלא תיראה ולא תהיה גלויה בנברא - ולכן מרגיש הנברא את עצמו ל"מציאות"; ברם,

שער היחוד והאמונה

פרק ז ובוה יובן מ"ש בזהר הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה

וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתוון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הוה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל

הדיבור שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדרגה זו, הוא רק "יחודא תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה, ואמנם מציאות זו בטלה לאלקות, אבל לא במדה כזו שמציאותה תבטל לגמרי.

וְבוּזָה – במה שדובר לעיל, יוֹבֵן מַח שְׁפָתוֹב בְּזִהַר הַקְּדוּשָׁה, דְּפָסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" – עד "ה' אחד", הוּא "יְחֻדָּא עֵלְאָה", - האופן הנעלה יותר באחדות ה', ו"בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" - הוּא "יְחֻדָּא תַתְּאָה", - האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? - כִּי "וְעֵד" הוּא "אֶחָד" בְּחִלּוּפֵי אֲתָנּוּן! - כִּי הַמְלָה "ועד" היא "אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" - בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת באות "ע" של "ועד" - שכן שתייהן הן מהאותיות "אהח"ע", שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד" מ"ועד". כִּי הֵנָּה, סִפְתָּ וְטַעַם הַצְּמֻצוּם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה, שְׁהֶסְתִּיר וְהֶעְלִים הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֶת הַחַיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם כְּדִי שְׂיִהְיֶה הָעוֹלָם נִרְאֶה דְּבָר נִפְרָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני עצמו? מה היה חסר אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת, שהוא בטל במציאות למקורו? - הסיבה לכך וטעמו של דבר הוא, הֵנָּה הוּא יְדוּעַ לְכָל, כִּי תִכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגַלּוּת מְלֻכּוּתוֹ יְתִבְרָךְ, - שִׂיְהִי גְלוּי שֶׁהַקְּב"ה הוּא

ההסתר הוא רק לגבי הנברא בלבד, ואילו לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הו"י ואלקים הם "כולא חד", הם שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הו"י. בפרק זה, פרק ז', יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" - האופן הנעלה יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" - האופן הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א"ל אחד, - איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומאוחדים בו יתברך - כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות, בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמחשבה ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ - כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות שלמעלה הן "אין-סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" - ב"קובץ ליובאוויטש" ("תשובות וביאורים" (ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בזה"ב קלה, א".

הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה שלמעלה היא על הנבראים התחתונים דוקא, אלה הנראים כדבר נפרד בפני עצמו מאלקות, ולא נראה איך הם בטלים לאלקות — עליהם בא ענין המלוכה, שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. וְשֵׁם

הַמּוֹרָה עַל מַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא שֵׁם אֲדֻנּוּת, בִּי — עֵינֵי הַמְּלוּכָה הוּא מֵה שְׁהוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. וְנִמְצָא, בִּי מַדַּת זוֹ — מַדַּת הַמְּלָכוּת, וְשֵׁם זֶה — הַשֵּׁם שֶׁל אֲדֻנּוּת הַמּוֹרָה עַל מְלוּכָה, הֵן הַמְּהוּיָן וּמְקִימֵינֵן — אֵת הָעוֹלָם, לְהִיּוֹת עוֹלָם כְּמוֹת שְׁהוּא עֲבָשׁוּ, יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְאֵינִי כְּטַל בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ, בִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מַדַּת זוֹ וְשֵׁם זֶה חֲסִיּוֹשְׁלוֹם —

מֵהָעוֹלָם, הֵיחָה הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקְוֵוֹ בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַטַּל שֵׁם בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ, וְלֹא הֵיחָה שֵׁם — הַהִגְדָּרָה שֶׁל "עוֹלָם" — חַל, עָלָיו כְּלָל. — שֶׁכֵּן, "עוֹלָם" הוּא עֵינֵי שֶׁל מִצְיָאוֹת וְהַגְּבֵלָה, וְשֵׁם, בְּמִקְוֵוֹ, לֹא הִיָּה "מִצְיָאוֹת" וְלֹא הִיּוּ לוֹ הַהִגְבֵּלוֹת שֶׁל עוֹלָם.

הַמֶּלֶךְ, ד' אֵינִי מְלָךְ — לֹא שֵׁיךְ עֵינֵי הַמְּלוּכָה, כִּלְאֵי עֵם, — שְׁעֵלֵיהֶם יִמְלוֹךְ הַמֶּלֶךְ, פְּרוּשׁ "עֵם" מְלִשׁוֹן "עוֹמְמוֹת", — כְּמוֹ "גַּחְלִים עוֹמְמוֹת", גַּחְלִים כְּבוּיִים בְּהֵם לֹא נִרְאִית הַאֵשׁ; כִּךְ גַּם בִּיחַס לְמֶלֶךְ, שֶׁהַכּוֹנֵנָה ב'עֵם" הִיא, אֵלֶּה שְׁלֹא

נִרְאִה בְּהֵם הַקֶּשֶׁר עִם הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וְרוּחִים מִמְּעַלֵּת הַמֶּלֶךְ, — וְדוּקָא עֲלֵיהֶם בֹּא עֵינֵי הַמְּלוּכָה, מִצַּד הַתְּבַטְלוּתָם אֶל הַמֶּלֶךְ. בִּי אֵלוֹ אֶפְלוֹ הִיּוּ לוֹ — לְמֶלֶךְ, כְּנִים רַבִּים מֵאֵד — לֹא שֵׁיךְ שֵׁם "מְלוּכָה" עָלֵיהֶם, — שֶׁכֵּן, בְּנִים הֵם חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ — "בֵּרָא כִרְעָא דֵאֲבוּהָ" — וְלֶכֶן לֹא שֵׁיךְ עֲלֵיהֶם עֵינֵי הַמְּלוּכָה, אֵלֶּה דוּקָא עַל רַחוּקִים וּזְרִים; וְכֵן —

לֹא שֵׁיךְ עֵינֵי הַמְּלוּכָה, אֶפְלוֹ עַל שְׂרִים לְבָדָם, — לְמִרּוֹת שֶׁאֵינִי הַשְּׂרִים חֵלֶק מֵהַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ, הֵם זְרִים, אֵךְ כִּיוּן שֵׁי שֵׁיחַ יַחַס, כְּשֵׁרִים, לְמַעַלְתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, גַּם עֲלֵיהֶם לֹא שֵׁיךְ עֵינֵי הַמְּלוּכָה. רַק "כְּרַב עֵם" — דְּוָקָא — "הַדְּרַת מְלָךְ". — שֶׁכֵּן, עַל רוֹב עִם דוּקָא שֵׁיךְ עֵינֵי הַמְּלוּכָה; בְּדוּגְמָה זוֹ

שַׁעַר הַיַּחְוֹד וְהָאֲמוּנָה

הַתְּגִלוֹת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ דֹּאֵן מֶלֶךְ בְּלֹא עֵם פִּי עֵם מְלִשׁוֹן עוֹמְמוֹת שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְרָדִים וּזְרִים וְרוּחוֹקִים מִמְּעַלֵּת הַמֶּלֶךְ כִּי אֵילוֹ אֶפְלוֹ הִיּוּ לוֹ בְּנִים רַבִּים מֵאֵד לֹא שֵׁיךְ שֵׁם מְלוּכָה עֲלֵיהֶם וְכֵן אֶפְלוֹ עַל שְׂרִים לְבָדָם רַק בְּרוּב עִם דוּקָא הַדְּרַת מֶלֶךְ וְשֵׁם הַמּוֹרָה עַל מַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא שֵׁם אֲדֻנּוּת כִּי הוּא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ וְנִמְצָא כִּי מַדַּת זוֹ וְשֵׁם זֶה הֵן הַמְּהוּיָן וּמְקִימֵינֵן הָעוֹלָם לְהִיּוֹת עוֹלָם כְּמוֹת שְׁהוּא עֲבָשׁוּ יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְאֵינִי כְּטַל בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ כִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מַדַּת זוֹ וְשֵׁם זֶה ח' הִיָּה הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקְוֵוֹ כְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יֵת' וְכַטַּל שֵׁם בְּמִצְיָאוֹת מְמַשׁ וְלֹא הִיָּה שֵׁם עוֹלָם עָלָיו כְּלָל

~ יוֹם שֵׁישי כ' סִיוֵן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה גרר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטריק.

"אין-סוף", וכך שאר המדות — הרי שלא שייך בהן כלל ההגבלות של מקום או זמן, כיוון שהן "אין-סוף" ולמעלה מכל הגבלה, כִּי־אֵם בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבָדָה שֵׁיךְ לֹא־מֵד שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְלָךְ לְמַעַלָּה עַד אֵינִי מִן וְלִמְטָה עַד אֵינִי תְּכֵלִית, — שֶׁהַקְּבָ"ה הוּא מֶלֶךְ עַל הַנְּבִרָאִים הָעֵלְיוֹנִים בִּיּוֹתֵר וְעַל הַנְּבִרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים בִּיּוֹתֵר — הִרִי שֶׁנֶּאֱמַר כֹּאֵן גִּדָּר מְסוּיִים שֶׁל מְקוֹם, הַתְּחַלְקוֹת שֶׁל מְקוֹם מַעַלָּה וּמְטָה וּד' רוּחוֹת,

וְהִנֵּה גִדָּר וּבְחִי' שֵׁם עוֹלָם נּוֹפֵל עַל בְּחִי' מְקוֹם וּבְחִי' זְמַן דוּקָא בְּחִי' מְקוֹם הוּא מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ צִפּוֹן דְּרוּם מַעַלָּה וּמְטָה בְּחִי' אֵלוֹ אֵינִי לְהֵן שֵׁיכוֹת בְּמִדּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת כִּי אֵם בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ יֵת' לְבָדָה שֵׁיךְ לֹא־מֵד שְׁהוּא יֵת' מֶלֶךְ לְמַעַלָּה עַד אֵינִי קֵץ וְלִמְטָה עַד אֵינִי תְּכֵלִית וְהִנֵּה גִדָּר וּבְחִי' שֵׁם עוֹלָם נּוֹפֵל עַל בְּחִי' מְקוֹם וּבְחִי' זְמַן דוּקָא בְּחִי' מְקוֹם הוּא מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ צִפּוֹן דְּרוּם מַעַלָּה וּמְטָה בְּחִי' אֵלוֹ אֵינִי לְהֵן שֵׁיכוֹת בְּמִדּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת, — כִּי הַמְּדוֹת הֵן שְׁמַדַּת הַחֲסֵד הִיא חֲסֵד בְּבַחֲנֵה שֶׁל "אין-סוף", כְּמוֹזְכָּר לְעֵיל, שְׁמַדַּת הַחֲסֵד הִיא חֲסֵד בְּבַחֲנֵה שֶׁל

וְהִנֵּה, גִּדָּר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נּוֹפֵל עַל — דָּבָר שְׁהוּא בְּחִינַת מְקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דוּקָא. בְּחִינַת מְקוֹם — הוּא: מְזַרְחָ וּמְעַרְבָ, צִפּוֹן, דְּרוּם, מַעַלָּה וּמְטָה. — אֵלֶּה הֵם שֶׁשׁ הַקְּצוּנוֹת הַמְּגִדִירוֹת אֵת עֵינֵי הַמְּקוֹם, בְּחִינַת זְמַן — עֲבָרָה, הִנֵּה וְעֵתִיד. — וְדוּקָא עַל הַנְּבִרָאִים הַמְּגוּבְלִים וּמְחֻלְקִים בְּהַגְדָּרוֹת שֶׁל מְקוֹם וּזְמַן, נּוֹפֵל הַשֵּׁם "עוֹלָם". וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינּוֹת אֵלוֹ — שֶׁל מְקוֹם וּזְמַן, אֵינִי לְהֵן שֵׁיכוֹת בְּמִדּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת, — בְּעוֹלָם ה"אֲצִילוֹת". כִּי הַמְּדוֹת הֵן שְׁמַדַּת הַחֲסֵד הִיא חֲסֵד בְּבַחֲנֵה שֶׁל

רוחות, וכן — שייך ענין המלכות שלמעלה, בְּבְחִינַת זְמַן - "ה' מֶלֶךְ, - בהווה, ה' מֶלֶךְ, - בעבר, ה' יְמִלְךָ" - בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. וְנִמְצָא, שְׁחִיּוֹת הַמְּקוֹם וְכֵן חַיּוֹת הַזְּמַן, וְהִתְהוּוּתָם מֵאִין לֵישׁ, וְקִיּוּמָם כֹּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מְמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשֵׁם אֲדֻנּוֹת פְּרוּדָהּ הוּא. — שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. וּלְפִי שְׁמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִיּוֹחַדַּת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ בְּתַכְלִית הַיְחוּד כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר, לְהֵלן, הַלְכָּד - לכן, גַּם בְּחִינַת הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן — המתהווים ממדת המלכות, בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְגַבִּי מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּכַטּוּל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. — מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. וְזֶהוּ שְׁלֹב שֵׁם אֲדֻנּוֹת בְּשֵׁם

רוחות, וכן — שייך ענין המלכות שלמעלה, בְּבְחִינַת זְמַן - "ה' מֶלֶךְ, - בהווה, ה' מֶלֶךְ, - בעבר, ה' יְמִלְךָ" - בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. וְנִמְצָא, שְׁחִיּוֹת הַמְּקוֹם וְכֵן חַיּוֹת הַזְּמַן, וְהִתְהוּוּתָם מֵאִין לֵישׁ, וְקִיּוּמָם כֹּל זְמַן קִיּוּמָם, הוּא מְמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשֵׁם אֲדֻנּוֹת פְּרוּדָהּ הוּא. — שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש קשר למקום וזמן, כאמור. וּלְפִי שְׁמַדַּת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִיּוֹחַדַּת בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ בְּתַכְלִית הַיְחוּד כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר, לְהֵלן, הַלְכָּד - לכן, גַּם בְּחִינַת הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן — המתהווים ממדת המלכות, בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְגַבִּי מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּכַטּוּל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ. — מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא באה, על-ידי צמצומים, להתלבש בעולמות שלמטה להוותם ולהחיותם; שכן, למרות שגם כמו שמלכות היא במדרגה זו יש כבר בהם מקור למקום וזמן, אך "שם" בחינות המקום והזמן בטלות במציאות לגמרי לגבי הקב"ה. זהו ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי שהנבראים מאוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות ממש, שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" שלהם. וְזֶהוּ שְׁלֹב שֵׁם אֲדֻנּוֹת בְּשֵׁם

שער היחוד והאמונה

וכן לד' סטריין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה כרגע א' כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.

מקורם. כִּי שֵׁם הַיְחוּד מוֹרָה שְׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, שְׁהוּא הָיָה הָיָה וְיָהִיָּה - ביחד, פְּרֻעַ אֶחָד - שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי", כלומר שם הוי" מורה על למעלה מן הזמן. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב [בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרֻשֶׁת פִּינְחָס], וְכֵן - כך גם, לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם, כִּי הוּא מַהוּת תְּמִיד אֵת כֹּל בְּחִינַת הַמְּקוֹם כְּלוּ מְלַמְעָלָה עַד לְמַטָּה וְלֵד' סְטֵרִיין. - ולארבע רוחות. הרי ששם הוי" הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי", בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. - זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

מקורם. כִּי שֵׁם הַיְחוּד מוֹרָה שְׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַזְּמַן, שְׁהוּא הָיָה הָיָה וְיָהִיָּה - ביחד, פְּרֻעַ אֶחָד - שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד "עומדות" בשם הוי", כלומר שם הוי" מורה על למעלה מן הזמן. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב [בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרֻשֶׁת פִּינְחָס], וְכֵן - כך גם, לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם, כִּי הוּא מַהוּת תְּמִיד אֵת כֹּל בְּחִינַת הַמְּקוֹם כְּלוּ מְלַמְעָלָה עַד לְמַטָּה וְלֵד' סְטֵרִיין. - ולארבע רוחות. הרי ששם הוי" הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי", בטלה בחינת הזמן והמקום במציאות ממש. - זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

~ שבת קודש כ"א סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה אף על פי... עד עמ' 164, לתחתונים.

הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דְּתִינּוּ שְׁמִתְיַחַד בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ שְׁמִמְנָה נִמְשָׁךְ וְנִתְהוּהוּ הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן, - מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם

הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דְּתִינּוּ שְׁמִתְיַחַד בְּמַדַּת מְלָכוּתוֹ שְׁמִמְנָה נִמְשָׁךְ וְנִתְהוּהוּ הַמְּקוֹם וְהַזְּמַן, - מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי שהוה אף על פי כן למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן

"בשמים ממעל" ממש, כי הכל הוא פחינת מקום, הפטל במציאות פאור אין-סוף ברוך-הוא, המתלבש בו – בבחינת מקום, על-ידי מדת מלכותו המיוחדת בו יתברך. – ולגבי אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה לגמרי

מזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ – הוא נמצא בכל מקום בשווה. אלא, כיוון שכך, הרי מצד אור אין-סוף ברוך-הוא היתה צריכה בחינת המקום והזמן להיבטל לגמרי? רק – אין הם בטלים במציאות, מפני שמדת מלכותו היא מדת הצמצום והסתירה, להסתיר אור אין-סוף ברוך-הוא, – שהנבראים לא ירגישו בו, וזאת כדי שלא יפלטו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי, ולא יהיה שום פחינת זמן ומקום במציאות אפילו שבחינת מלכות על האור אין-סוף ברוך-הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

דרגה זו של מלכות, מיוחדת עם הקב"ה. כך גם בבחינת מקום וזמן, נמצא הקב"ה שלמעלה ממקום וזמן, אלא כאן מכסה על כך מדת המלכות, באופן שהנבראים יורגשו וייראו כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. וזהו יחודא תתאה

– האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [שלוש] – שם הו"י"ה ב' – שם אדנות ברוך-הוא], – שם הו"י"ה משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הו"י"ה הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דהיינו – כלומר, שמהותו ועצמותו יתברך, הנקרא בשם "אין-סוף" ברוך-הוא – מלא את

ליקוטי אמרים

הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הו"י"ה באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטריין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתרה להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

כל הארץ ממש בזמן ומקום, כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטריין – ארבע רוחות, הכל מלא מאור אין-סוף ברוך-הוא בשוה ממש, כי כף הוא ב"ארץ מתחת" כמו

המשך ביאור למס' גיטין ליום שני עמ' 1

7 את השטר, ואף שידע שהשטר יחזור מיד אליו, ולא אומרים
8 שהתכוין רק להשאיל את השטר למקנה. ויש לפשוט מכאן שגם
9 האשה מקנה לבעלה את הלוח אף שיודעת שמיד יחזיק לה.
10 אמר רבא, ופאי קושיא – אף אם נאמר שדעת האשה להשאיל
11 לבעלה את הלוח, לא יקשה מדברי המשנה בעדויות, כי דילמא –
12 שמא

1 וכן מעשה בשטר שכתב זקן זה לפני חכמים, והכשירוהו. ולכאורה
2 יש להקשות, ואפאי – מדוע הכשירוהו חכמים, הא בעינא ספר
3 מקנה' וליבא – הרי קנין שטר נלמד מהנאמר (ירמיה לב יא) 'ואקח את
4 ספר המקנה' ולמדנו מכך (קידושין ט) שהשטר צריך להיות של
5 המוכר, ומדוע הכשירו חכמים את שטרותיו של הזקן. אלא לאו
6 משום דאמרין אקנויי מקנה' להו – בהכרח לומר שהזקן הקנה להם

המשך ביאור למס' גיטין ליום שני עמ' א

10 בו, כיון שלא נכתב לשם גירושין אלא כדי להתלמד.
11 ולא רק גט שנכתב שלא לשם גירושין כלל, פסול, אלא יתר מיכן,
12 אף אם כתב הסופר גט בציוויו של הבעל כדי לגרש את אשתו של
13 המצווה,
14 ונמלך – נתחרט הבעל ואינו רוצה לגרשה, ואחר כך מצאו בן עירוי
15 – פגש את הבעל אדם מאותה עיר ואמר לו שמי בשמך ושם אשתי
16 בשם אשתך ותן לי את הגט כדי שאגרש בו את אשתי, הגט פסול
17 לגרש בו, כיון שלא נכתב לשם איש ואשה אלו.

1 משנה
2 כל גט שנכתב שלא לשם האשה המתגרשת, פסול הוא מלגרש
3 בו. מבארת המשנה, כיצד יכתב הגט שלא לשם האשה ויפסל,
4 כגון ה"ה הבעל עובר בשוק ו-ברחוב) ושמע קול סופרים כותבי
5 גיטין שהיו מקריין – מקריאים את נוסח הגט לבאים להתלמד
6 אצלם, ואמרו להם, כשיבא גט לפניכם כתבו איש פלוני מגרש את
7 פלונית במקום פלוני, והזכיר סתם שמות לדוגמא, ואמר הבעל
8 הלא זה שמי וזה שם אשתי – אותם השמות שכתבו הסופרים כדי
9 להתלמד הם כשמי ושם אשתי ורוצה לגרש בו. גט זה פסול לגרש

לוח היום יום...

<p>ה'תש"ג</p> <p style="text-align: center;">טו סיון</p> <p style="text-align: right;">יום ששי</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עזרעח. תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.</p> <p>בתחלה הִיָּה רַבְּנוּ הַגָּדוֹל אוֹמֵר דְּרוּשִׁים קְצָרִים בְּמַאֲד, מֵרַעֲשֵׁי הַלֵּב וּמִלְהִיבִים מְאֹד, וְנִקְרְאוּ בְּשֵׁם "דְּרָכִים". אַחֲרֵיכֶן נִקְרְאוּ "אֲגוּרוֹת", וְהֵם אֲרָפִים יוֹתֵר. אַחֲרֵי כֵן הִשְׁתַּלְּשַׁל שְׁנֵי קְרָאוּ "תּוֹרוֹת", וְהֵם שְׂרָשֵׁי הַדְּרוּשִׁים שֶׁב־תּוֹרָה אֹר"ן לְקוּטֵי תּוֹרָה". אַחֲרֵיכֶן אֲרָכִים מְעַט יוֹתֵר וְנִקְרְאוּ "כְּתָבִים", וְהֵם בְּבֹאוֹר בְּהַשְׁגָּה רַחֲבָה לְפִי עֲרָךְ.</p>	<p style="text-align: center;">יום ראשון</p>
<p>ה'תש"ג</p> <p style="text-align: center;">טז סיון</p> <p style="text-align: right;">שבת</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"ב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג]</p> <p>כָּבֵד הַחֲלִיטוּ הָרֵאשׁוֹנִים כְּמִלְאָכִים זִ"ע [נְכוּתָם יִגַּן עֲלֵינוּ], אֲשֶׁר רְפוּאָת הַנַּפְשׁ הִיא כְּרְפוּאָת הַגּוּף.</p> <p>לְכֹל לְרֵאשׁ צָרִיךְ לְסַמֵּן מְקוֹם הַחֲלִי: אִם הוּא מֵצֵד שְׁחָמַר גּוּפוֹ עֵב גַּם וּמִשְׁחַת, אוֹ שֶׁהִחְסִרוֹן הוּא בְּכַחוֹת נַפְשׁוֹ, שְׂיֵשׁ לָהּ נְטִיוֹת לְעִנְיָנִים רָעִים כְּמוֹ גְּאוּה, שְׁקָר וְכִדּוּמָה, אוֹ שְׁמֻקּוֹר הַחֲלִי הוּא בְּהִרְגִילוֹת, שֶׁמִּפְּנֵי רֵעַ הַחֲנוּף אוֹ רֵעַ הַסְּבִיבָה בָּא לְרִגְלוֹת רַעוּת.</p> <p>עַד אֲשֶׁר לֹא יִתְבַּרְרוּ פְּרִטֵי מְקוֹם הַחֲלִי וְסִבַּת אַחֲזוֹת הַמַּחֲלָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַתְחִיל בְּרְפוּאָתוֹ, כִּי אִם לְסֹדֵר אֶפֶן הַנְּהִיגָה יִשְׂרָה בְּכֹל הַדְּבָרִים בְּמָה שְׂיַעֲשֶׂה וּבְמָה שְׂיִמְנַע אֶת עֲצָמוֹ מֵהֵם: בְּ"וַעֲשֶׂה טוֹב" – בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, קְבִיעוֹת עֵתִים לְתוֹרָה, קִנְיָן מִדּוֹת טוֹבוֹת – וּב"סוֹר מְרַע" – אֲמָנָם מֵהַ שְׁנַחוּץ בְּיוֹתֵר הוּא, שְׂיַעֲזֹרֵר הַחוֹלָה בְּעֲצָמוֹ שְׁנֵי עִנְיָנִים: (א) לִידַע שֶׁהוּא חוֹלָה וְיִכְסוּף וְיִשְׁתַּוְּקַק לְהַתְרַפֵּאת מַחֲלָיו, (ב) הִדְיַעָה שְׂיִכּוֹל לְהַתְרַפֵּאת, וְהַתְקוּהָ וּבִשְׁחוֹן גְּמוּר כִּי בְּעֹזֶרֶת ה' יִתְבַּרַךְ יִתְרַפֵּא מַחֲלָיו.</p>	<p style="text-align: center;">יום שני</p>
<p>ה'תש"ג</p> <p style="text-align: center;">יז סיון</p> <p style="text-align: right;">יום ראשון</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: פג"ז. תניא: פרק ו. והנה . . . 160 בחסד.</p> <p>נִיט הַנָּאָה הָאֲבַעֵן פּוֹן עוֹלָם הַזֶּה אֵין פּוֹלְעֵן זֵין, הוּא רַק הַכְּנָה טוֹבָה לַעֲבוּדָה. עִנְיָן הַעֲבוּדָה הוּא לַעֲשׂוֹת הַגִּשְׁמִי כְּלִי לְאַלְקוֹת.</p>	<p style="text-align: center;">יום שלישי</p>

— תרגום —

שְׁלֵא לְהַנּוֹת מֵעוֹלָם הַיּוֹה בְּמֵלֵא הַמּוּבָן, הוּא רַק הֶכְנָה טוֹבָה לְעִבּוּדָהּ. עֲנִין הָעִבּוּדָה הוּא לְעִשׂוֹת הַגְּשָׁמִי כְּלִי לְאַלְקוֹת.

ה'תש"ג

יח סיון

יום שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: והנה מהתכללות . . . "פא" בשמש.

בְּזִמְנֵי הַיּוֹה, בְּעִקְבַּתָּא דְּמִשִּׁיחָא מִמֶּשׁ, הַחֻבָּה עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְדַרְשׁ בְּטוֹבַת זוּלָתוֹ, בֵּין זָקֵן בֵּין צָעִיר, לְעוֹרְרוֹ לְתִשְׁבּוּבָה, לְמַעַן שְׁלֵא יֵצֵא חֶסֶד שְׁלוֹם מִכָּלל יִשְׂרָאֵל שִׁיזְכּוּ בְּעִזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ לְגֵאֲלָהּ שְׁלֵמָה.

ה'תש"ג

יט סיון

יום שלישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.

בְּחֵדֶשׁ מִרְחֻשְׁוֹן תְּרִי"ג קִבַּע ה"צֶמַח צֶדֶק", מְלַבֵּד הַשְּׁעוּרִים הָאֲחֵרִים, שְׁעוֹר לְמוֹד עִם אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש] בְּכָל יוֹם שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמְחַצָּה – בְּחֶרֶף מִתְחִיל מִשְׁעָה הָעִשִּׁירִית לִילָה, וּבִקְוִין מִשְׁעָה הָרְבִיעִית לְפָנוֹת בְּקָר. – שְׁתֵּי שָׁנִים הָיָה הַלְמוּד: קִבְּלָה עִם בְּאוּרֵי חֲסִידוֹת. אַחַר זִמְנֵי זֶה – עַד אֲלוּל תְּרַט"ז, שָׂאזְ נִפְסַק הַשְּׁעוֹר, לְמַדּוֹ סִפְרֵי מְחַקְר: הַרְס"ג [=רַבֵּי סַעֲדִיָּה גֶאֲוִין], מוֹרָה נְבוּכִים, עֲקָרִים, כּוֹזְרֵי וְעוֹד, עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

ה'תש"ג

כ סיון

יום רביעי

יום שישי

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צו"קג.

תניא: פרק ז. ובוה . . . "פב" עליו כלל.

מִפְתַּגְמֵי אַאזְמו"ר: דַּעַר שְׁכַל אוֹן מְדוֹת גַּעְבוּי פּוֹן א חֲסִיד, אִיז לִפֵּי עֶרֶךְ זֵיין עֲרֻשְׁטֵעַ יְחִידוֹת בַּא זֵיין רַבִּין. דִּי עֲרֻשְׁטֵעַ יְחִידוֹת אִיז לִפֵּי עֶרֶךְ מֵהוֹת עֲצָמוֹ פּוֹן א חֲסִיד, לִפֵּי אוֹפֵן מֵהוֹת עֲצָמוֹ אִזָּא סֹדֵר עִבּוּדָה גִּיט אִיהֶם דַּעַר רַבִּי.

— תרגום —

מִפְתַּגְמֵי אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש]: מְבַנֵּה הַשְּׁכָל וְהַמְדוֹת שֶׁל חֲסִיד הוּא לִפֵּי עֶרֶךְ ה'יְחִידוֹת' הָרֵאשׁוֹנָה שְׁלוֹ אֲצֵל הַרַבֵּי שְׁלוֹ. הִיְחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה הִיא לִפֵּי עֶרֶךְ מֵהוֹת עֲצָמוֹ שֶׁל הַחֲסִיד. לִפֵּי אִפֵּן מֵהוֹת עֲצָמוֹ – כְּזֶה סֹדֵר עִבּוּדָה נוֹתֵן לוֹ הַרַבֵּי.

שבת קודש

יום המישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, המישי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: והנה גדר . . . פב" סטרין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

תרגום

רַבְּנוּ בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוּנִים פָּרַק ג' אֹמֵר, כִּי ג' מוֹחִין חֲב"ד וְז' מִדּוֹת הֵם הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת מֵעֵשֶׂר סְפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, דְּכָל זֶה הוּא בְּנַפֶּשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁהֵם הַמֵּתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף הָאָדָם, אֲמֵנָם עֲנִיֵן הַמְּסִירֵת נַפֶּשׁ עַל אֱלֻקוֹת, שִׁיְהוּדֵי אֵינּוּ רוֹצֵה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִפָּרֵד חֲסֵוֹשְׁלוֹם מֵאֱלֻקוֹת, זֶהוּ מֵעֲצָמוֹת אֵין־סוּף בְּרוּח־הוּא שְׁלִמְעֵלָה מֵעֲנִיֵן הַסְּפִירוֹת, דְּרֵאשִׁיתָם הִיא סְפִירַת הַחֲכָמָה.

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' א

1 וזו נחשבת לכתב, ולא יועיל שיכתבו על גביה. מתרצת הגמרא, לא
2 קש"א, ה"א דאפי"ן - דברי רבי אבהו שהורה לכתוב לעדים במי
3 מילין, נאמרו כאשר הקלף עליו נכתב הגט עובד במי עפצים, ה"א
4 דלא אפי"ן - ודברי רבי חנינא שהכשיר כתיבת גט במי מילין,
5 נאמרו בגט הנכתב על גבי קלף שאינו מעובד במי עפצים. והטעם
6 שהתיר רבי אבהו לרשום במי מילין, מפני שאין מי מילין על גבי
7 מי מילין - שכאשר כותבים במי מילין על גבי קלף שמעובד במי
8 מילין אין הכתיבה ניכרת, שמראה הכתיבה כמראה הקלף,
9 וכאשר העדים כותבים על גבי רישום זה בדיו, חתימתם נחשבת
10 ככתב.
11 רב פפא אמר, עדים שאינם יודעים לכתוב, אחרים רושמים את
12 שמותיהם פרוק, והעדים יחזרו ויכתבו את שמותיהם בדיו על גבי

רושם הרוק. וכן אורי ליה - וכך הורה רב פפא לפפא תורא -
לפפא שהיה סוחר בשוורים, שיש לרשום לעדים פרוק, והעדים
יחזרו ויחתמו את שמם על גביו. והני מילי - וכל העצות שאמרו
חכמים כדי להחתים עדים שאינם יודעים לכתוב, לא נאמרו אלא
בניפין - משום שיש לחשוש, שמא עד שימצאו עדים שיודעים
לכתוב, ילך הבעל לדרכו ותישאר האשה עגונה, לכן הקלו
חכמים להכשיר את הגט על ידי עצות אלו. אבל בשפירות אחרים
לא יחתים עדים שאינם יודעים לכתוב, דהוא דעבד עובדא - שכן
אותו האיש שעשה מעשה והחתים עדים שאינם יודעים לכתוב
על ידי אחת העצות שנתנו חכמים לעיל בשאר שפירות וננדיה -
והלקה אותו רב פהנא בשל כך.

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' ב

1 בגדו, ונאפקיה - וחזר והוציאנו ומסרו לאשה, ואומר שהיה זה שטר
2 פיוסים או אמנה, מהו דתיקא שבשעה שהכניס את הגט לופי
3 הלפיה - החליפו, ומתוך בגדו הוציא שטר פיוסים או אמנה, ומסר
4 לאשה, ל כך קא משמע לן שאין חוששים להחלפה.
5 מספרת הגמרא, והוא נכרא הירק לה גיטא לדיבתהו - שהשליך גט
6 בפני עדים לחצרה של אשתו, ונפל הגט לביני דני - בין החביות,
7 וכשחיפשו שם לא מצאו גט, אלא אשתכח מוזהא - נמצאה
8 מוזהא. אמר רב נחמן, מוזהא ביני דני לא שכיחא - שתמצא מוזהא
9 בין החביות הוא דבר לא שכיח, ובוודאי הבעל השליך לה מוזהא
10 ולא גט, ואינה מגורשת. והני מילי - ודבר זה הוא דווקא דאשתכח
11 חדא - כאשר נמצאה שם מוזהא אחת, אבל כאשר נמצאו בין
12 החביות שתיים או שלש מוזהות, ואנו ראינו שהבעל השליך רק קלף
13 אחד, אנו אומרים מדהא הואי - כשם שהמוזהא הנוספת היתה בין
14 החביות קודם לכן, ה"א נמי הואי - אף המוזהא הראשונה שנמצאה,

גם היא היתה שם ולא הבעל השליכה, אלא הבעל זרק לשם גט,
והגט שכעת אינו נמצא, אימור - אמור שעכפריים שקלוה
נטלוהו משם.
מספרת הגמרא, והוא נכרא דעל לבי בנישחא - שנכנס לבית
הכנסת, ושקל - ולקח משם ספר תורה, ויהיב לה לדיבתהו - ומסרו
לאשתו, ואמר לה בשעת המסירה 'ה"א וזהו גיטא'. מבארת הגמרא,
אמר רב יוסף, למאי ליחוש לה - למה יש לחוש במקרה זה, אי
משום מי מילין - אם נחשוש שמא כתב לה גט במי עפצים על גבי
קלף הספר התורה מבחוץ, ואין הכתב ניכר, הרי לעיל למדנו שאין
כתב במי מילין נחשב כתב על גבי קלף שעובד במי מילין, מאחר
שמראה הכתב כמראה הקלף ואינו ניכר. והרי כל ספרי התורה
שלהם מעובדים בעפצים, ואף אם כתב במי עפצים על גבי ספר
תורה, הגט פסול.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

איסור 'מחמר' בבהמת נכרי

— ואם איסור מחמר שייך אף בבהמה שאינה שלו, הרי אין איסורו בא מכלל עשה (ה'עשה'; למען ינוח שורך... והיינו שביתת בהמה שלו)

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (שבת קנג, ב) איסור מחמר הוא גם בבהמה שאינה שלו, כי האיסור הוא על מעשה האדם שגורם שתיעשה המלאכה על ידי הבהמה והיא כגרוזן ביד החוצב בו ואין חילוק בין בהמה שלו לבהמה שאינה שלו (ראה שאגת אריה סו"ס עג).

וכן הביאו להלכה ה'מגן אברהם' (סי' רסו סק"ה) ואדמו"ר הזקן (שם סי' ט): "אפילו אם אין הבהמה שלו, שאין כאן איסור משום שביתת בהמתו, אף על פי כן צריך לזוהר בכל זה [להניח משא על בהמה קודם שעקרה יד ורגל] דכיון שהוא מחמר אחריה, אם תעשה מלאכה גמורה יעבור על לא-תעשה אע"פ שאינה שלו".

ומה שכתב הרמב"ם שהמחמר אחר בהמתו פטור — ביאר ה'מגיד משנה' שהוא פטור ממלקות אבל איסורו מן התורה, כי הוא "לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה... ובהמתך".

הלכות שבת פרק כ, הלכות א-ב: אסור להוציא משא על הבהמה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחסורך" — אחר שור ואחד חמור, ואחד כל בהמה וחייה ועוף. ואם הוציא על הבהמה — אף על פי שהוא מצוה על שכירתה — אינו לוקה, לפי שאסורו בא מכלל עשה; לפיכך, המחמר אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משא — פטור. והלא לאו מפורש בתורה, שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך" — שלא יחריש בה, וכיוצא בתרישה; ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו.

כתב ה'אגלי טל' (תורש סי' ג אות ז): מדברי ה'מאירי' (ביצה לו, ב) משמע שבבהמת נכרי אין איסור מחמר, ורק בבהמתו אסור לגרום שתיעשה מלאכה על ידי חימור משום שמצווה על שביתתה וכשמחמר מוציאה משביתתה. וכן דעת ה'יראים' (אג"ט שם אות ב).

וכן דייק ה'כלי חמדה' (יתרו אות ה) מלשון הרמב"ם "אסור להוציא משא על הבהמה בשבת" משום "שהוא מצווה על שביתתה", ומשמע שמחמר אינו אלא בבהמתו. וגם ה'בית מאיר' (או"ח סי' רסו) הוכיח כן מדברי הרמב"ם "אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה"

~ יום שני ט"ז סיון ~

הדחת כלים בשבת

בכלים באותה שבת, לכאורה יש חילוק ביניהם בנידון דידן שההדחה אינה לא לצורך חול ולא לצורך שימוש בשבת אלא כדי שהכלים לא יישארו מלוכלכים: לדעת הרמב"ם אף הדחה זו היא בכלל האיסור שהרי יש בה תיקון, ולא הותרה אלא לצורך שימוש בשבת (וכפי שכתב "אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת"), אולם לדעת הראב"ד הדחה נאסרה רק אם היא לצורך חול, משום הכנה משבת לחול, וכאן שאינה נעשית לצורך חול הרי היא מותרת.

אולם ה'מגיד משנה' כתב כי למעשה הרמב"ם אינו חולק על הראב"ד, ומה שכתב שאסור להדיח "מפני שהוא כמתקן" אין כוונתו שהתיקון אסור מצד עצמו אלא משום שנעשה לצורך חול. והרדב"ז (שו"ת א'תקד) דייק כך מלשון הרמב"ם, שבתחילת ההלכה כתב "אסור לחוף כלי כסף... כדרך

הלכות שבת פרק כג, הלכה ז: ואסור להדיח קערות ואלפסיין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן, אלא אם כן הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת.

האם מותר להדיח את הכלים שלא לצורך שימוש בשבת, וגם לא לצורך שימוש אחר השבת, אלא כדי שלא יהיו כלים מלוכלכים בבית בשבת?

כתב ה'ציץ אליעזר' (תי"ד סי' לו): לכאורה הדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בטעם איסור ההדחה. הרמב"ם כותב שחכמים אסרו הדחה "מפני שהוא כמתקן" ודומה למלאכה שעניינה הוא תיקון, והראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב: "כל זה אינו אסור אלא משום שהוא טורח לחול", ולכן האיסור הוא רק כשמדיח לצורך חול ולא לצורך השבת. והנה, אע"פ שגם הרמב"ם התיר להדיח כדי להשתמש

שהאומנין עושין ונמצא כמתקן כלי, וכן בהלכה הבאה "אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי", ואילו כאן שינה וכתב "מפני שהוא כמתקן" (בהשמטת המילה 'כלי'), ומוכח כי תיקון זה אינו אסור מצד עצמו, משום שנראה כיצירת כלי (כצחצוח כלי כסף או הטבלת כלים) אלא רק משום טרחה

לצורך חול. ולפי זה הסיק ה'ציץ אליעזר' כי אף לדעת הרמב"ם יש להתיר הדחה שאינה לצורך חול אלא כדי שיהיו הכלים נקיים בשבת.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

איסורים שהותרו משום כבוד הבריות

לגבי איסורים נוספים מדרבנן (ראה דבר יהושע ח"ב סי' מט, א). ומדברי הראשונים דלעיל נראה שהבחינו בין איסור שעיקרו מדרבנן, כגון טלטול מוקצה או הוצאה לכרמלית, לאיסור הוצאה לרשות הרבים שעיקרו מהתורה, וגם כשעובר עליו באופן האסור מדרבנן (כגון שמוציא באופן שאינו צריך לגוף ההוצאה) החמירו ולא התירו משום כבוד הבריות.

ולגבי עשיית מלאכה שאיסורה מדרבנן בשינוי, כתב ב'אור לציון' (ח"ב עמ' רסז) כי מאחר ועיקר המלאכה היא מדאורייתא אלא שעושה אותה באופן האסור מדרבנן, אין להתיר משום כבוד הבריות, ולכן מי שאין לו נייר טואלט המוכן לשימוש בשבת אסור לו לקרוע נייר בשינוי. אולם יש הסוברים שאף מלאכה בשינוי הותרה לצורך כבוד הבריות (ראה פסקי תשובות סי' שיב הע' 23).

ויש שהתירו לחתוך נייר לקינות אפילו שלא בשינוי על פי שיטת אדמו"ר הזקן (או"ח סי' שמ ס"ז) שאיסור קרוע מהתורה הוא רק בהפרדת שני חלקים שהתחברו ולא בקריעת נייר שהוא גוף אחד, ומאחר והאיסור הוא מדרבנן, הרי זה מותר משום כבוד הבריות (חלקת יעקב ח"א סי' קסד, וראה המצוין בפסקי תשובות שם הע' 39).

הלכות שבת פרק כו, הלכה כג: **מת שְהִקְרִית בְּבֵית, וְנִמְצָא מִתְבַּיֵּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְבַּיִים מִמֶּנּוּ – מֵתָר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית; נְדוּל כְּבוֹד הַפְּרִיזוֹת, שְׂדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבֵתוֹרָה, שְׁהוּא "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר נִגְדוּ לָךְ".**

מדרבנן אסור להוציא מרשות היחיד ל'כרמלית', אך משום כבוד הבריות הותר איסור דרבנן. וכן מצינו לעיל (ה"ד) שמותר לטלטל אבנים שהן מוקצה לצורך קינות בבית הכיסא, משום כבוד הבריות.

האם מדובר בהיתר לגבי כל האיסורים מדרבנן? הראשונים כתבו שלא התירו משום כבוד הבריות לעבור על 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' אף לשיטה שאיסורה הוא מדרבנן, שהרי התירו להוציא את המת רק לכרמלית אך לא לרשות הרבים, אף שהוצאה זו נחשבת 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' כיון שאינה נעשית לצורך שימוש במת אלא רק כדי שלא יהיה בבית (ראה ר"ן ורשב"א שבת זד, ב).

ולפי זה הסתפק ה'חנות יאיר' (סי' צה) האם אפשר להרחיב את ההיתר לאיסורים דרבנן נוספים על אלו שהוזכרו בפירוש בגמרא.

אך רבים מהפוסקים השתמשו בהיתר של 'כבוד הבריות'

~ יום רביעי י"ח סיון ~

ברכת בשמים במוצאי שבת

אך מלשון הרמב"ם "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" משמע שאין כוונתו לאיבוד הנשמה היתירה, אלא ליציאת השבת – וצריך להבין את משמעות השינוי.

כן יש להבין: בדרך כלל אין הרמב"ם כותב בספר 'היד' את טעמי ההלכות, ומדוע כתב כאן את הטעם לברכת בשמים במוצאי שבת? והביאור:

בתחילת הפרק (ה"א) כתב הרמב"ם שמצוות קידוש ביום השבת היא לזכור "זכירת שבת וקידוש", וצריך לזכרה

הלכות שבת פרק כט, הלכה כט: **וְלִמָּה מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לְיִצְיַת הַשַּׁבָּת, מִשְׁמַחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְׁבִּין אוֹתָהּ בְּרִיחַ טוֹב.**

בגמרא (תענית כז, ב) נאמר: "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש' – כיון ששבת וי אבדה נפש". וכתבו ראשונים (תוס' פסחים קכ, ב, ד"ה כז, ועוד) שמטעם זה תיקנו חכמים להריח בבשמים כל מוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש הדואבת על איבוד הנשמה יתירה.

ולכן לא כתב הרמב"ם שהרחת בשמים במוצאי שבת היא כדי להשיב את הנפש הדואבת על יציאת ה'נשמה יתירה', אלא "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" כי בכך מודגשת השייכות של ברכת הבשמים לחיוב הבדלה הקשורה ליציאת השבת, ולא רק ליציאת ה'נשמה יתירה'. כי ברכת הבשמים אינה באה רק לתקן את דאבון הנפש במוצאי שבת, אלא 'להמשיך' את פעולת השבת לימים הבאים, ולכן היא מהווה השלמה לזכירת שבת בהבדלה.

(לקוטי שיחות לא עמ' 197)

"בכניסתו וביציאתו... וביציאתו בהבדלה", היינו שגם הבדלה, ולא רק קידוש, ענינה לזכור את יום השבת לקדשו, ומטרתה 'המשכת' זכרון השבת גם לימי החול הבאים לאחריה.

'זכירת שבת וקידוש' צריכה להיות מתוך שמחה ולא כאשר נפשו דואבת, כפי שביאר רש"י בספר 'הפרדס' (ריש הלכות הבדלה), שעל ידי הרחת הבשמים "לא יתעצב אל ליבו בזכרו ששת ימי המעשה, וכל זה תיקנו כדי שיהא זכרון שבת בלבו ויהא שמח אף בצאתו".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פת שלימה לעירוב חצרות' ול'לחם משנה'

אינה ניכרת שנפרסה – מערבין בה... כיון שאינה ניכרת לשכנים – לא יבואו לירי מחלוקת" (ש"ע אדה"ז סי' שסו ס"ט).

ותירץ:

אמרו בגמרא (פסחים פה, א) "חיבורי אוכלין אינם חיבור". כלומר, חלקי אוכל העומדים להיחתך נחשבים כמופרדים. וכל שכן כאשר הפת פרוסה כבר לפרוסות אלא שמחוברות בקיסם, וודאי שאין להחשיבה כשלימה (שלא כדעת רב חסדא). והרמב"ם נקט כדעה זו ולכן לדעתו אין מערבים בפת פרוסה המחוברת בקיסם.

אך הטור וה'שלחן ערוך' (א"ח סי' שמו ס"ג) פסקו כרב חסדא ש"אם נפרסה וחיברה בקיסם שהכניס קצה אחד בפת וקצה השני בפרוסה – אם אינה ניכרת שנפרסה מערבין בה" (ש"ע אדה"ז שם ס"ג).

ולענין 'לחם משנה' נפסק: "אם יש לאדם ב' חצאי לחם ואין לו לחם שלם ל'לחם משנה' בשבת – יחברם יחד בעץ... ולא יהא חיבורם נראה, ודינו כשלם לענין לחם משנה, כמו שדינו כשלם לענין עירובי חצירות... אבל אם יש לו לחם שלם אין לסמוך על זה" (שם סי' קסח ס"ג).

הלכות עירובין פרק א, הלכה ח: אין מערבין ב'חצרות, אלא בפת שלמה בלבד.

לדעת רב חסדא (עירובין פא, א) אם 'תפרה בקיסם', היינו שחיבר פרוסות הפת על ידי תחיבת קיסם ונראות כפת שלימה, מערבין בה. אמנם, זהו רק כאשר מקום החיבור אינו ניכר והפת נראית כשלימה.

והקשה ה'חתם סופר' (שו"ת אור"ח סי' מו):

מדוע השמיט הרמב"ם הלכה זו?

ואמנם בדין הכשר אוכלין לקבלת תומאה, דעת הרמב"ם היא (בהל' תומ"א פ"ו ה"ב) שאתרוג שנחתך ותחבו בכוש או בקיסם – אינו חיבור (ואם נפל משקה על תחיכה אחת, אינו מכשיר תחיכה אחרת), הרי בגמרא הובאו דברי רב חסדא בסתם שאם חיבור הפרוסות אינו ניכר, מערבים בפת זו. ואכן, יש לחלק בין הכשר אוכלין שבו חיבור בקיסם אינו חיבור לעירוב חצרות שנחשבת פת שלימה על ידי תחיבת קיסם, כי בעירוב צריך פת שלימה "שמא יבואו לידי מחלוקת, שאחד יתן שלימה ויאמר אני נתן שלימה ואתה פרוסה, והעירוב צריך להיות שותפות נוחה ועריבה" ולכן "כשנפרסה וחיברה בקיסם... אם

~ יום שישי כ' סיון ~

רשויות הנחשבות כרשות אחת

בית בעלים אחרים – כל בית הוא כרשות בפני עצמה ואסור להוציא מבית לבית (מדרבנן) אם לא עירבו עירוב חצרות (לעיל פ"א ה"ב). אך גגות הבתים והחצרות והקרפיות (מקומות מוקפים מחיצות) שאינם משמשים לדיוור ואין תשמישם באופן תדיר, נחשבים כרשות אחת ומותר להוציא ממקום למקום אף בלא עירוב.

הלכות עירובין פרק ג, הלכה יח: כל גגות העיר, אף על פי שנה נבונה וזה נמוך, עם כל החצרות, עם כל הקרפיות שחפפו שלא לשם דירה... כלן רשות אחת הן; וממלילין בקלן בלא עירוב, בלי ששבתו בתוכן, אבל לא בלי ששבתו בתוך הבית, אלא אם בן ערבו.

בתים המשמשים לדירה הם רשות היחיד, אך כיון שלכל

לטלטלם ממקום למקום בלא עירוב. וטעם הדבר: המקום של דברי אוכל הוא בבית, שהרי מכניסים אותם לבית ונאכלים שם במקום מוצנע, ולכן יש להתייחס אליהם כאילו שבתו בבית ודינם ככלים ששבתו בתוך הבית, שאסור להוציאם לרשות אחרת אם לא עירבו. ואכן בגמרא לא הובא דין זה שרשויות אלו נחשבות כרשות אחת, אלא רק לגבי דברים שאינם דברי אוכל, כגון סיפורו של רבי יהודה (עירובין צא, א): "היינו מעלין 90 תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף...". וכגון דברי רבי יצחק (שבת קל, א): "פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמול (סכין של מילה) מערב שבת והביאוהו דרך גגות ודרך חצירות..."

"וכל זה בכלים ששבתו באחת מרשויות אלו, אבל כלים ששבתו בבית והוציאן לאחת מרשויות אלו, אפילו בהיתר, כגון לחצר מעורבת של בית זה, ואפילו הוציאם בדרך מלבוש, אסור לטלטלם לחצר אחרת או לגג של אחר". וזאת, כיון "שהכלים ששבתו בבית בכל מקום שהם דינם כאילו הם בבית, שאסור לטלטלם ממנו למקום אחר שלא עירבו עמו" (ש"ע אדה"ו סי' שעב ס"א).
 וחדש האור שמח:

דין זה – שכלים ששבתו בתוך אחת מרשויות אלו שהן כרשות אחת מותר לטלטלם ממקום למקום – נאמר רק בכלים, אבל דברי אוכל ששהו באחת מרשויות אלו, אסור

~ שבת קודש כ"א סיון ~

האומר 'שביתתי תחת האילן' – מתי קנה שביתה?

משם, ולכן אין לו אלא ארבע אמות שבהן הוא נמצא. ופסק הרמב"ם כשמואל שמתיר לו ללכת מ'מקום רגליו' אל 'תחתיו של אילן' (ששם שביתה) כיון שעומד תוך אלפיים אמה משם. ומה שכתב "אם יש תחת אותו אילן... שמונה אמות או יתר לא קנה שביתה", היינו שלא יוכל ללכת משם לביתו, כי מאחר שלא ציין במדויק אלו ארבע אמות קבע לשביתתו יתכן ששביתתו בצד המרוחק מביתו יותר מאלפיים אמה, כלשון הרמב"ם "לא קנה שביתה שהרי לא כיוון מקום שביתתו, שאם בא לשבות בתוך ארבע אמות אלו, שמא בארבע אמות האחרות הוא שקנה שביתה".
 אך אם התכוין לשבות ליד גזע העץ (עיקר) או ציין במפורש לאיזה ארבע אמות התכוין (שברורו או שבצפוני) או שתחת האילן היה פחות משמונה אמות (שאין שם שיעור שני מקומות) מותר לו ללכת בשבת ממקומו ועד למקום שביתתו ומשם אלפיים אמה נוספות עד ביתו (כמובא לעיל בהלכה ב, ע"פ המשנה עירובין שם).

הלכות עירובין פרק ז, הלכה ו: אָמַר: 'שְׁבִיתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי, או 'תַּחַת סֵלַע פְּלוֹנִית' – אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן או אוֹתָהּ סֵלַע שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת או יֵתֵר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה; שְׁהָרִי לֹא בָּנָה מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ...
 ביאר ה'מגיד משנה':
 לדעת שמואל (עירובין מט, ב), ההולך בערב שבת בדרך לביתו והגיע זמן החשיכה, ובמרחק אלפיים אמה ממקומו (מקום רגליו) ישנו אילן, ומשם במרחק של עוד אלפיים אמה נמצא ביתו (בדיוק בסוף אלפיים אמה מגזע האילן) – אם אמר 'שביתתי תחת אילן פלוני' ויש שם שמונה אמות (ארבע אמות משני צידי הגזע, אך כל נוף האילן הוא בתוך האלפיים אמה), קנה שביתה תחת האילן ומותר לו ללכת לשם, אבל אינו יכול ללכת משם לביתו (הנמצא בסוף אלפיים אמה מגזע האילן) שמא קנה שביתתו בקצה המרוחק מביתו יותר מאלפיים אמה. אך לדעת רב (שם), כיון שלא ציין מקום מוגדר באיזו צד הן ה'ארבע אמות' – לא קנה שביתה כלל, כי תחת האילן לא ציין במדויק את המקום, וגם ב'מקום רגליו' לא קנה שביתה שהרי עקר דעתו

7 מתנה, אין אופן שבו הם יתקיימו בעל כרחם, ואינם דומים
 8 לגירושין בידה, ולא יחולה;
 9 שנינו במשנה, על הכל כותבין את הגט, על העלה של זית וכו', ועל
 10 הקרן של פרה ונותן לה את הפרה, על יד של עבד ונותן לה את
 11 העבד: שואלת הגמרא, בְּשֵׁלֶמָא לִשׁ הַכְּתוּב עַל גְּבִי יָד דְּעֶבֶד מוֹבֵן
 12 מדוע מגורשת רק אם נותן לה את כל העבד,

המשך ביאור למס' גיטין ליום שלישי עמ' א

1 וְאִי קָעִית אֵימָא – תירוץ אחר, שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָהּ נִמְי אֲשַׁכְּחָן בְּעַל
 2 בּוֹרְחָה – גם נעשית בעל כרחם של האשה, שָׁפֵן אָדָם שֶׁהִשִּׂיא אֶת
 3 בְּתוּ הַקְּטָנָה, ורוצה בעלה לגרשה בעודה קטנה, הָאֵב מְקַבְּל
 4 מֵהַבֶּעַל גַּם לְבִתּוֹ קָטָנָה זֶה, בְּעַל בּוֹרְחָה שֶׁל בְּתוּ, וּמִכֵּיּוֹן שִׁישׁ אוֹפֵן
 5 שָׁבוּ מִתַּגְּרֵשׁתּוֹ הָאִשָּׁה עַל יְדֵי שְׁלִחוֹת לְקַבְּלָהּ בֶּעַל כְּרַחֵם, נִמְצָא
 6 שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָהּ דוֹמָה לְגִירוּשֵׁין בִּידָה. אֲבָל גִּירוּשֵׁין עַל יְדֵי

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

הַלְכוּת שַׁבָּת

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

א. המוציא² דְּבַר מְרֻשָׁת הַיְחִיד לְרֻשָׁת הַרְבִּים, או מְרֻשָׁת הַרְבִּים לְרֻשָׁת הַיְחִיד - אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׂוִיָּצִיא מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׂמוֹעִיל פְּלוֹם³. וְאֵלוֹ הֵן שְׁעוֹרֵי הַהוּצָאָה: הַמוּצִיא אֶקְלֵי אֶדָם - כְּגִרְגָרְתָּ; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה⁵. וְהוּא, שְׂוִיָּהּ כְּגִרְגָרְתָּ מִן הָאֶקֶל עֲצָמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלָפִים⁶ וְהַגְּרֵעִינִין⁷ וְהַעֲקָצִין⁸ וְהַסְּבִין⁹ וְהַמְּרֻסִין¹⁰.

(2) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א). (4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרוגרת הוא אחד משליש בביצה". (5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרוגרת לחיוב. (6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. (7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). (8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). (9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. (10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

ב. יין¹¹ - פְּדֵי רֵבַע¹² רְבִיעִית¹³. וְאֵם הָיָה קְרוֹשׁ¹⁴ - בְּכִזִּית¹⁵. חֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - פְּדֵי גְמִיעָה¹⁶, וְחֲלָב טְמֵאָה¹⁷ - פְּדֵי לְכַחַל¹⁸ עֵין אַחַת. חֲלָב¹⁹ אִשָּׁה וְלֶבֶן בִּיצָה - פְּדֵי לֶתֶן בְּמִשְׁפִּיפָה²⁰. שְׁמֶן - פְּדֵי לְסוּף²¹ אֲצַבְעֵה²² קְטֵנָה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל²³ - פְּדֵי לְשׁוֹף²⁴ אֶת הַקִּילּוּרִין. וְקִילּוֹר - פְּדֵי לְשׁוֹף בְּמִים. וּמִים - פְּדֵי לְרַחֵץ פְּנֵי מְדוּכָה²⁵. דְּבִשׁ²⁶ - פְּדֵי לֶתֶן²⁷ עַל רֹאשׁ הַכִּתִּית²⁸. דָּם וְשֶׁאֵר כָּל הַמִּשְׁקִין וְכָל הַשּׁוֹפְכִין²⁹ - פְּדֵי רְבִיעִית³⁰.

(11) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י).

(12) רבע. (13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. (14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". (15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בחוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. (16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגרוגרת. (17) שאינו ראוי לשתייה. (18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". (19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). (21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. (22) (מסכת שבת דף עז עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). (24) לשפשף. (25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. (26) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). (27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מעריק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. (28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). (29) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. (30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

ג. תְּבִנָּה³¹ תְּבוּאָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה. תְּבִנָּה קְטַנִּיּוֹת - כְּמֵלֵא פִי גְמֵל³². וְאֵם הוּצִיא תְּבִנָּה קְטַנִּיּוֹת לְהֶאֱכִילוֹ לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; וְשֶׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק - שְׂמָה אֶכִּילָהּ. עֲמִיר³³ - כְּמֵלֵא פִי טְלָהּ. עֲשָׂבִים - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוֹם וְעֲלֵי בְּצָלִים: אֵם הֵיוּ לְחִים³⁴ - כְּגִרְגָרְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֶקְלֵי אֶדָם; וּיְבִשִׁים³⁵ - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְחִמּוֹר שְׂבֵהָ, אֲבָל מִצְטָרְפִין לְקָל שְׂבֵהָ³⁶. פִּיצֵד? הוּצִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). (56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). (57) עלה שושנה אדומה וסתומה. (58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. (59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שעור חיובם בכל שהוא. (60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). (61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (63) שאין בה שמות.

ו. המוציא זרעוני⁶⁴ גנה שאינו נאכלין לאדם - שעורן פחות⁶⁵ מפרגורגרת⁶⁶. מזרע קשואין - שנים⁶⁷. ומזרע הדלועין⁶⁸ - שנים. מזרע פול המצרי⁶⁹ - שנים. המוציא סבין - פדי לתן על פי פור של צורפי זהב⁷⁰. המוציא מרסין⁷¹: אם לאכילה - שעורו כפרגורגרת, לבהמה - שעורו פמלא פי גדי, לצביעה - פדי לצבע בגד קטן⁷². לויכבי⁷³ זרדין⁷⁴ והחרובין: עד שלא ימתיקו - כפרגורגרת⁷⁵, ומשמימתיקו⁷⁶ - פמלא פי גדי. אכל הלוח והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשין - בין שמימתיקו, בין עד שלא ימתיקו - כפרגורגרת.

(64) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). (65) "אף שכל האכלים שיעורם (66) "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע ממנו" (המאירי). (67) שני גרגרים. (68) דלעת, פרי אדמה מצבע החלמון. (69) מין קטנית. (70) "מדרך הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים צורפים זהב באש של סובין; פי-כור - שפת הכור. (71) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). (72) בגודל שלש אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה רוקח). (73) ענפים רכים. (74) עצים קטנים הצומחים בערבת הירדן בעלי גרגרים אדומים. (75) "החרובים בתחלתם עד שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה ולפיכך שעורם כפרגורגרת" (מער"ק). (76) רוב פרי החרובים למאכל בהמה (שם).

ז. המוציא⁷⁷ גרעינין: אם לאכילה - חמש⁷⁸, ואם להסקה - הרי הן פצעים, ואם להשבון⁷⁹ - שתים, ואם לזריעה - שתים. המוציא אזוב⁸⁰: לאכילים - כפרגורגרת, לבהמה - פמלא פי גדי, לעצים - פשעור העצים⁸¹, להזיה⁸² - פשעור הזיה.

(77) (תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה ב'). (78) בנ"א: "אם לאכילה כפרגורגרת" (ויניציהא). (79) המנין. (80) צמח טוב הריח ממניו המרובים ישתמשו לרפואה, ולאכילה. (81) כמבואר למעלה הלכה ד'. (82) להזות על המטהר מצרעתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד').

ח. המוציא⁸³ קלפי אגוזין⁸⁴ וקלפי רמונים, אסטוס⁸⁵ ופואה⁸⁶ ושאר הצבועין - פדי לצבע בהן כגד קטן כסבכה⁸⁷ שמיחיתן הכנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלפסנדריא⁸⁸, או

תבן תבואה וקטנית: אם יש בשניהם פמלא פי פרה - פטור³⁷, פמלא פי גמל - חיב. וכן כל פיוצא פזה לענין השבת.

(31) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד א). (32) שתבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". (33) קש שיבולים. (34) ראויים למאכל אדם. (35) שאינם ראויים למאכל אדם. (36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). (37) שהרי תבן קטניות שיעורו גדול מתבן תבואה וחיובו כמלוא פי גמל.

ד. המוציא³⁸ עצים - פדי³⁹ לבשל⁴⁰ כפרגורגרת מביצת התרנגולים, טרופה⁴¹ בשמן ונתונה באלפס⁴². המוציא⁴³ קנה - פדי לעשות קלמוס⁴⁴ המגיע לראשי אצבעותיו⁴⁵. ואם היה עבה⁴⁶ או מרצין⁴⁷ - שעורו פצעים.

(38) (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). (39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לה ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). (40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). (41) מעורבת. (42) מחבת. (43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב) (44) עט עשוי מקנה. (45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). (46) שאינו ראוי לכתיבה. (47) שבור ורצין.

ה. המוציא⁴⁸ תבלין⁴⁹ - פדי לתבל ביצה⁵⁰; ומצטרפין זה עם זה. פלפל⁵¹ - פל שהוא. עטרין⁵² - פל שהוא. ריח טוב⁵³ - פל שהוא. ריח רע⁵⁴ - פל שהוא. מיני בשמים - פל שהן. ארנמן טוב⁵⁶ - פל שהוא. בתולת הנדר⁵⁷ - אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל⁵⁸ - פל שהן. מעפר המזבח ומאבני המזבח⁵⁹ וממקק⁶⁰ ספרים וממקק מטפחות שלהן - פל שהן; מפני שמצניעין אותם לגניזה⁶¹. גחלת⁶² - פל שהוא. והמוציא שלהבת - פטור⁶³.

(48) (מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב'). (49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשאדם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). (50) הכוונה לגרורגרת מביצה ("צפנת פענח"). (51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בנ"א: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. (52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. (53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. (54) לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחלות שתי עיניהן" (רש"י). (102) "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). (103) נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק משל שמן. (104) כנ"א: "השבשבת" (שונצינו) "שמים נטר קטן בראש קנה ונותנים עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו פירשו: "דבק הוא דבר עשוי בידי כל אדם הנוגע בו ידבק בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים האפרוחים" (פירוש המשניות). (105) (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (106) עוגה נתונה בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). (107) בגודל של סלע.

יא. המוציא¹⁰⁸ **אדמה**¹⁰⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת חוֹתֵם הָאֲגָרָת. טֵיט - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹרֵר¹¹⁰. זָבַל אוֹ חוֹל דֶּק - פְּדִי לְזַבֵּל פְּרִשָׁה¹¹¹. חוֹל גָּס - פְּדִי לְעָרֵב עִם מֵלֵא פֶף שֶׁל סִידִין¹¹². חֲרִסִית¹¹³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. שַׁעַר - פְּדִי לְגַבֵּל טֵיט לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב¹¹⁴. סִיד - פְּדִי לְסוֹד אֲצַבַּע קֻטְנָה שְׁבַבְנוֹת¹¹⁵. עֶפְרוֹר¹¹⁶ וְאֶפֶר - פְּדִי לְכַסּוֹת דָּם צְפוֹר קֻטְנָה¹¹⁷. צְרוֹר אֶבֶן - פְּדִי לְזֶרֶק בְּבִהְמָה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מְשַׁקֵּל עֶשְׂרֵה זוּזִים¹¹⁸. חֲרָס - פְּדִי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.

(108) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (109) "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממונם, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (110) שפת הכור של הצורפים. (111) ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' – פירוש המשניות). (112) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים – מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). (113) לבנה כתושה. (114) כמבואר בהלכה ו'. (115) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). (116) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). (117) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם צפור קטנה? – זה (צפור) דרוור". (118) זוזו הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). (119) מבואר בהלכה ב'.

יב. המוציא¹²⁰ **חבל** - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְוִן¹²¹ לְקַפָּה¹²². גְּמִי¹²³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּלֵאִי¹²⁴ לְנִפְה וְלְכַבְרָה. הוֹצִיץ¹²⁵ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְוִן לְכַפִּיפָה¹²⁶ מְצִרִית. סִיב¹²⁷ - פְּדִי לְתֵן עַל פִּי מְשַׁפֵּף קֻטָּן שֶׁל יוּן¹²⁸. מוֹבִיץ¹²⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּדוּר פְּאָגוּז. עֶצֶם - פְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּרִיד¹³⁰. זְכוּכִית - פְּדִי לְגַרְד בְּהָ רֵאשׁ הַכְּרָר¹³¹, אוֹ¹³² עַד שִׁפְצָע¹³³ שְׁתֵי נִימִין¹³⁴ פְּאָחַת.

בִּרְיָת, קְמוּנִיָּא⁸⁹ וְאַשְׁלָגָה⁹⁰ וְשַׁאֲרַ פֶּל הַמְּנִקִין - פְּדִי לְכַבֵּס בְּהֵן בְּגָד קֻטָּן פְּסָבְכָה. הוֹצִיא סְמִינִין שְׂרוּיִין - פְּדִי לְצַבֵּעַ בְּהֵן דְּגָמָא⁹¹ לְאִירָא⁹².

(83) (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (84) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (85) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (86) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. (87) כסוי הראש. (88) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. (89) מין עשב מיושב לכביסה. (90) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלכנים" (פירוש המשניות). (91) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י). (92) חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). כנ"א: לאורג (מער"ק).

ט. המוציא⁹³ **דיו על הקלמוס** - שְׁעוּרוֹ פְּדִי לְכַתֵּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵי אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הִדְיוֹ בְּפִנְי עֲצָמוֹ⁹⁴ אוֹ בְּקֶסֶת⁹⁵, צָרִיף שִׁיחָהּ בּוֹ יֵתֵר עַל זֶה - פְּדִי שִׁיעָלָה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס פְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵי אוֹתִיּוֹת. הִיָּה בְּקֶסֶת פְּדִי אוֹת אַחַת וּבְקְלָמוֹס פְּדִי אוֹת אַחַת, אוֹ בְּדִיו לְבַדּוֹ פְּדִי אוֹת אַחַת וּבְקְלָמוֹס פְּדִי אוֹת אַחַת - הִרִי זֶה סֶפֶק⁹⁶. הוֹצִיא שְׁתֵי אוֹתִיּוֹת וּכְתַבְנָן בְּשִׁיחָהּ מְהֵלֶף - חֵבֵב⁹⁷; כְּתִיבְתָן זוֹ הִיא הַנְּחָתָן. הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתַבְנָהּ, וְחִזַּר וְהוֹצִיא אוֹת שְׁנֵיהָ וּכְתַבְנָהּ - פְּטוּר; שְׁכַבְרַ חֲסָרָה⁹⁸ הָאוֹת הָרֵאשׁוֹנָה.

(93) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (94) (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקולמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". (95) כלי שנותנים בו דיו. (96) בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. (97) אף שלא עמד לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). (98) יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

י. המוציא⁹⁹ **כחול**¹⁰⁰ - בִּין לְרִפְוָאָה, בִּין לְתַכְשִׁיט - פְּדִי לְכַחַל עֵינֵן אַחַת. וּבִמְקוֹם שְׁאִין דִּרְכָן לְהַתְקַשֵּׁט אֲלָא בְּכַחֲלִית שְׁתֵי עֵינִים, וְהוֹצִיא אוֹ לְהַתְקַשֵּׁט - עַד שִׁיּוֹצִיא פְּדִי לְכַחַל שְׁתֵי עֵינִים¹⁰¹. זַפַּת וְנִפְרִית¹⁰² - פְּדִי לַעֲשׂוֹת נִקְבִי¹⁰³. שַׁעֲוָה - פְּדִי לְתֵן עַל פִּי נִקְבִי קֻטָּן. דְּבָק - פְּדִי לְתֵן בְּרֵאשׁ הַשְּׁפָשֶׁף¹⁰⁴. רִבְבִי¹⁰⁵ - פְּדִי לְמַשֵּׁחַ תַּחַת רִקִּיק¹⁰⁶ כְּסָלַע¹⁰⁷.

(99) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (100) מבואר בהלכה ב'; כנ"א כוחל (שונצינו). (101) (מסכת שבת דף פ' עמוד א') "צניעות כוחלות עין אחת" – שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחלות רק עין אחת, אבל בנות כפרים – אינן צריכות צניעות כל כך, שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְכַתֵּב עָלָיו מְזוּזָה¹⁵². נִיר - פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין¹⁵³, שֶׁהֵן גְּדוּלוֹת מְאוֹתוֹת שֶׁלָּנוּ. הַמוֹצֵיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חֵיב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבֵר הָרְאָהוּ לְמוֹכֵס וְנִפְטָר בוּ; שֶׁהָרִי רְאָיָה הִיא¹⁵⁴ לְעוֹלָם. הַמוֹצֵיא שְׁטָר פְּרוּעֵ¹⁵⁵ וְנִיר מְחוּק - פְּדֵי לְקַרְף עַל פִּי צְלוּחִית קְטָנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן¹⁵⁶. וְאִם יֵשׁ בְּלִבְךָ שְׁלוֹ פְּדֵי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חֵיב.

(148) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד'ט'. (150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). (152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). (153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב". (154) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. (155) שאינו צריך לו לגבות חוב; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). (156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

טז. הַמוֹצֵיא¹⁵⁷ בְּהֵמָה חֵיהּ וְעוֹף, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן חַיִּים - חֵיב¹⁵⁸. אֲבָל אָדָם חֵי אֵינוּ מְשֻׁאוּיָם¹⁵⁹. וְאִם הָיָה כְּפוֹת אוֹ חוֹלָה - הַמוֹצֵיא אוֹתוֹ חֵיב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה¹⁶⁰ אֶת בְּנָהּ בְּזִמְן שְׁנוּטָל אַחַת¹⁶¹ וּמְנִיחַ אַחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שתן חיים, חיב. אבל אדם חי, אינו משאוים".

טעם החילוק בין בהמה ועוף לאדם הוא משום שהכלל "חי נושא את עצמו" נאמר רק באדם אבל לא בבעלי חיים "דמשרבטי נפשיהו" (משמטים עצמם כלפי מטה ומכבידים עצמן להשמיט מיד הנושאן). והנה נוסף על לימוד ההלכה יש למצוא גם ההוראה לעבודת ה' שבה, ע"פ דברי הרמב"ם ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים". אדם קאי על נפש האלקית, ואילו שאר בעלי חיים - בהמה חי' ועוף - קאי על נפש הבהמית. ובפרטיות יותר "בהמה חי' ועוף" הם שלושה מצבים בנפש הבהמית: "בהמה" - מורה על בהמיותה של הנה"ב ואיך היא בתקפה לפני הבירור כו'. "חי" - מורה על התגברות החיות, היינו שנה"ב אינה בתוקף החומריות, ואדרבה יש בה התגברות החיות כו' כתוצאה מעבודת האדם - בירור נה"ב. ו"עוף" מורה על בירור הנה"ב באופן נעלה יותר

(120) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (121) לאחוז בה. (122) תבה או קופסא. (123) צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. (124) בית יד. (125) עלי התמר. (126) סל. (127) החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. (128) לסגנו מהפסולת. (129) כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. (130) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). (131) כעין מחט שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתבך חוט בחברו, וכשנשבר ראשו מחדדו בזכוכית. (132) כן הוא בבדייתא בשבת שם. (133) מסיר חטי השתי מהערב. (134) חוטים.

יג. הַמוֹצֵיא¹³⁵ שְׁתֵּי נִימִין מְזַנֵּב הַסּוּס וּמְזַנֵּב הַפָּרָה - חֵיב¹³⁶. הוֹצֵיא אַחַת מִן הַקֶּשֶׁה¹³⁷ שֶׁבַחְזִיר - חֵיב. נִצְרֵי דָקָל, וְהֵן חוֹטֵי הַעֵץ - שְׁתֵּים. חוֹרֵי דָקָל, וְהֵן קְלָפֵי הַחֲרִיט¹³⁸ - אַחַת. מִצְמָר גִּפְזוֹן¹³⁹ וּמִצְמָר פְּלָף¹⁴⁰, וּצְמָר גְּמָלִים וְאַרְנָבִים וְחֵיהּ שְׂבִיבִים, וְשִׁאָר כָּל הַנְּטוּיִן - פְּדֵי לְטוֹת חוֹט אַרְף אַרְבָּעָה טְפָחִים. הַמוֹצֵיא מִן הַבְּגָד אוֹ מִן הַשֵּׁק אוֹ מִן הָעוֹר - כְּשֶׁעוֹרֵן לְטִמְאָה כִּף שֶׁעוֹרֵן לְהוֹצָאָה: הַבְּגָד - שְׁלֹשָׁה¹⁴¹ עַל שְׁלֹשָׁה, הַשֵּׁק - אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָעוֹר - חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

(135) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (136) שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). (137) מהחוטים הקשים שבשרתו. (138) ענפי דקל שעליהם נפרדים. (139) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). (140) משי גס. (141) טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א').

יד. הַמוֹצֵיא¹⁴² עוֹר שֶׁלֹא נִתְעַבַּד כָּלָל, אֶלֶּא עַדִּין הוּא רַף - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְצַר¹⁴³ מִשְׁקָלָת קְטָנָה שֶׁמְשַׁקְּלָה שְׁקָל. הָיָה¹⁴⁴ מְלוּחַ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשָׂה בְּקִמְחָ וְלֹא¹⁴⁵ בְּעַפְצָה¹⁴⁶ - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְעִשׂוֹת קְמִיעַ. הָיָה עֲשׂוּי בְּקִמְחָ, וְעַדִּין לֹא נִתְעַבַּד בְּעַפְצָה - שְׁעוֹרוֹ פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו אֶת הַגֵּט. נִגְמַר עֲבוּדוֹ - שְׁעוֹרוֹ חֲמִשָּׁה¹⁴⁷ עַל חֲמִשָּׁה.

(142) (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). (143) "דרך הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (144) כיצד מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). (145) בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). (146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. (147) טפחים.

טו. הַמוֹצֵיא¹⁴⁸ קְלָף מְעַבֵּד - פְּדֵי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרִשְׁתִּי שְׁמַע¹⁴⁹ עַד וּבְשִׁעְרֵיהֶם¹⁵⁰. דוֹכְסוֹסְטוֹס¹⁵¹ - פְּדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמִּצְנִיעֵין אוֹתָהּ לְרִפּוּאָה. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּה. הַמֵּת¹⁷¹ וְהַנְּבִלָה וְהַשְּׂרָץ - פְּשֵׁעוֹר טַמְאָתָן כֶּף שְׁעוֹר הוּצָאָתָן¹⁷²: מֵת וְנִבְלָה¹⁷³ - כְּזֵית, וְשְׂרָץ - כְּעֶרְשָׁה.

(166) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (167) ממיני הארבה. (168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. (169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. (170) מין ארבה המצוי בכרמים. (171) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראיים להצניע בשביל כלב או חתול. (173) מטמאים בשיעור כזית.

י.ט. הִיָּה¹⁷⁴ שֶׁם כְּזֵית מְצַמֵּם, וְהוּצִיא מִמֶּנּוּ כְּחִצֵי זֵית - חֵיב; שֶׁהָרִי הוּעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעַט הַשְּׁעוֹר מִלְטָמָא. אָבֵל אִם הוּצִיא כְּחִצֵי זֵית מִכִּזְבֵּי וּמִחִצָּה - פְּטוּר¹⁷⁵. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּשָׂאָר הַטְּמָאוֹת.

(174) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). (175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.

כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹⁷⁶, שְׂאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל הַהוּצָאָה פְּשֵׁעוֹר? פְּשֵׁהוּצִיא סֶתֶם; אָבֵל הַמוּצִיא לְזֵרַע¹⁷⁷ אוֹ לְרִפּוּאָה אוֹ לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ דְּגָמָא וְלִכְלֵל פִּיּוּצָא בְּזָה - חֵיב בְּכֹל שֶׁהוּא¹⁷⁸.

(176) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (177) שנשמרו במיוחד לשם כך. (178) אפילו גרעין אחד.

כא. הַמִּצְנִיעֵי¹⁷⁹ דְּכָר לְזִרְעָה אוֹ לְרִפּוּאָה אוֹ לְדָגְמָא¹⁸⁰, וְשִׁכַּח לְמָה הַצְּנִיעוֹ, וְהוּצִיא סֶתֶם - חֵיב עָלָיו בְּכֹל שֶׁהוּא; שְׁעַל דַּעַת מַחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה הוּצִיא. וְשָׂאָר הָאֲדָם¹⁸¹ אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלָא כְּשֵׁעוֹר¹⁸². זֶרֶק זֶה שֶׁהוּצִיא כְּכָר לְתוֹף הָאוּצָר¹⁸³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁמְקוּמוֹ נָכַר, כְּכָר בְּטָלָה מַחֲשַׁבְתּוֹ הִרְאשׁוֹנָה. לְפִיכָף, אִם חִזַּר וְהִכְנִיס¹⁸⁴ - אֵינוּ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיס כְּשֵׁעוֹר.

(179) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). (181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. (182) הבמורא בפרק ו'. (183) והסיח דעתו להצניעם לדוגמא. (184) או הוציאו.

כב. דְּכָר¹⁸⁵ שְׂאִין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעוֹ וְאֵינוּ רְאוּי לְהַצְנִיעַ, כְּגוֹן דָּם הַנֶּדֶה, אִם הַצְּנִיעוֹ אַחַד וְהוּצִיא - חֵיב, וְשָׂאָר הָאֲדָם פְּטוּרִין עָלָיו¹⁸⁶; שְׂאִין חֵיבִין

עד שנעשה במעמד ומצב של "עוף" שעיניו הוא "ועוף יעופף על הארץ. על פני רקיע השמים" היפך טבע המשיכה למטה. וי"ל שהמעלה בעוף לגבי בהמה וחי' מודגשת גם בדיני השחיטה, שבבהמה וחי' צריך לשחוט שני סימנים (ועכ"פ רוב שנים) אבל בעוף מספיק סימן אחד (או אפילו רוב סימן).

וההוראה מהלכה זו: גם אחרי שיהודי עוסק בבירור הנפש הבהמית עד שנעשית בדרגת "חי" ואף הגיע לדרגת "עוף" ש"יעופף על פני רקיע השמים" אין לו לסמוך על הנה"ב ועליו לזכור שמצד טבעה תשאר תמיד "רוח הבהמה יורדת היא למטה" ולא ידך אין לו לפטור עצמו מעבודת הבירור בטענה שגם אחרי כל עבודת הבירור שעשה, עדיין נשארת היא בטבעה וא"כ לא פעל מאומה בעבודתו, שכן החילוק שבין "בהמה" "חי" "ועוף" הוא מן הקצה אל הקצה. ומטעם זה לא כללם הרמב"ם יחד בתואר בעלי חיים וכד' אלא פירטם לסוגיהם כדי להדגיש את חילוק הערך שביניהם.

אמנם עדיין צריך בירור בנוגע לדגים שלא נזכרו בהלכה זו אף שגם בהם שייך ענין ההוצאה - בתוך כלי שיש בו מים, ומכיון ש"אין כוונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו" הרי "הכלי טפלה לו" (כמבואר בהמשך ההלכות) ויש לחקור ולברר דינם של דגים, האם הוא כדין כ"בהמה חי' ועוף" שמשמטים עצמם כלפי מטה או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי "מין מלכות" ספר זמנים סימן י מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(157) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). (158) ולא אמרו בזה "החי נושא את עצמו" כמבאדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאים. (159) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). (160) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחותו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). (161) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).

יז. הַמוּצִיא תִינוּק חֵי¹⁶² וְכִיס תְּלוּי בְּצוּאָרוֹ - חֵיב מִשּׁוֹם הַכִּיס¹⁶³; שְׂאִין הַכִּיס טְפִלָּה לְתִינוּק. אָבֵל אִם הוּצִיא אֶת הַגְּדוּל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכִלְיוֹ וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פְּטוּר¹⁶⁴; שֶׁהִפֵּל טְפִלָּה לוֹ. הֵיךְ פָּלְיוֹ מִקְפְּלִין עַל כְּתֻפּוֹ¹⁶⁵ - הַנוֹשֵׂא אוֹתוֹ חֵיב.

(162) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. (163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. (164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. (165) שלא כדרך לבישה.

יח. הַמוּצִיא¹⁶⁶ חֵיב¹⁶⁷: חֵי - פֶּל שֶׁהוּא¹⁶⁸, וּמֵת¹⁶⁹ - כְּגוֹרֻגְרָת. צִפְרֵת כְּרָמִים¹⁷⁰ - בֵּין חֵיה, בֵּין מֵתָה - פֶּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוֹצִיא פְּחוֹת מִכְּגוֹרֶגֶת לְזִרְעָה²⁰⁵, וְקִדְּם הַנְּחָה חֲזוֹר וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - פְּטוּר²⁰⁶. וְאִם תִּפְחָה קִדְּם הַנְּחָה²⁰⁷ וְנִעְשָׂת כְּגוֹרֶגֶת קִדְּם שֶׁיִּמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - חֲזֵב; שֶׁאִפְלוּ לֹא חָשַׁב הִזָּה מִתְחַיֵּב עַל מִחְשַׁבֶּת הַהוֹצָאָה²⁰⁸.

(203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות מכשיעור. (205) שאין צריכה שיעור. (206) שבשעת הנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (207) והיה בו כשיעור בין בעקירה ובין בהנחה. (208) בגמרא מסופק במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפוסק כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

כֹּז. הוֹצִיא²⁰⁹ כְּגוֹרֶגֶת לְאֲכִילָה, וְצִמְקָה²¹⁰, וְחֲזָרָה וְתִפְחָה²¹¹ קִדְּם הַנְּחָה - הֲרִי זֶה סִפְקָה²¹² אִם נִדְּחָה אוֹ לֹא נִדְּחָה. זֶרֶק פְּזִיזָה אֶכְלִין לְבֵית טָמֵא, וְהַשְּׁלִים פְּזִיזָה זֶה לְאֲכִילָה שֶׁהָיוּ שָׁם²¹³, וְנִעְשָׂה הַכֹּל כְּפִיצָה - הֲרִי זֶה סִפְקָה²¹⁴ אִם תִּתְחַיֵּב עַל פְּזִיזָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁלִים הַשְּׁעוֹר לְעִנְיֵן טָמֵאָה, אוֹ לֹא תִתְחַיֵּב.

(209) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (210) לפחות מכשיעור. (211) חסרה מהשעור. (212) "יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתיים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (213) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. (214) "מדחשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגורגרת ומחויב או לא" (רש"י).

כֹּח. הַמוֹצִיא²¹⁵ פְּחוֹת²¹⁶ מִכְּשַׁעוֹר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוֹצִיאָו בְּכָלִי - פְּטוּר; שֶׁהִפְלִי טַפְלָה לוֹ, וְאִין פְּנִנְתוֹ לְהוֹצֵאת הַכָּלִי, אֶלֶּא לְהוֹצֵאת מֵה שֶׁבִּתּוֹכּוֹ, וְהֲרִי אִין בּוֹ כְּשַׁעוֹר. לְפִיכּוֹ, אִם הוֹצִיא אֶדָּם חֵי שְׁאִינוּ כְּפּוֹת²¹⁷ בְּמִטָּה - פְּטוּר אֶף עַל הַמִּטָּה; שֶׁהִמְטָה טַפְלָה לוֹ. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הַמוֹצִיא קַפְתָּ הַרוֹכְלִים²¹⁸ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיָּנִין הַרְבָּה, וְאִפְלוּ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ פְּפוֹ - אִינוּ חֲזֵב אֶלֶּא אֶחָת; שֶׁם הוֹצָאָה אֶחָת הִיא²¹⁹.

(215) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (216) במשנה כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא מהירושלמי שאין הכלי טפלה, אלא במיני אוכלים ידועים שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה, אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). (217) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה ה"י). (218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים" (רש"י). (219) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

אֶלֶּא עַל הוֹצֵאת דְּבַר הַכְּשֶׁר¹⁸⁷ לְהַצְנִיעַ וּמַצְנִיעִין כְּמוֹהוֹ¹⁸⁸.

(185) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (186) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (187) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (188) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע.

כֹּג. הַמוֹצִיא¹⁸⁹ חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר¹⁹⁰. וְכֵן כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכּוֹת חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר. הוֹצִיא¹⁹¹ חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחֲזוֹר וְהוֹצִיא חֲצִי הָאֲחֵר - חֲזֵב¹⁹². וְאִם קִדְּם וְהִגְבִּיהַ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן קִדְּם הַנְּחָת חֲצִי הַשְּׁנִי - נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׁרַף וּפְטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחֲזוֹר וְהוֹצִיא חֲצִי אֲחֵר וְהַעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה¹⁹³ - חֲזֵב; שֶׁהִמְעַבֵּר - כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ. אֶכְלֵ אִם זָרְקוֹ¹⁹⁴, אִינוּ חֲזֵב עַד שֶׁיָּנוּחַ שָׁם עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ.

(189) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (190) "ולא נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכתר, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור אור"ח סימן ש"א). (191) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. (193) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון. (194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.

כֹּד. הוֹצִיא¹⁹⁵ חֲצִי שַׁעוֹר וְחֲזוֹר וְהוֹצִיא חֲצִי שַׁעוֹר בְּהַעֲלֵם אֶחָת¹⁹⁶: לְרִשׁוֹת אֶחָת - חֲזֵב; לְשֵׁנִי רִשׁוֹת: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן רִשׁוֹת שֶׁחֲזָבִין עָלֶיהָ - פְּטוּר¹⁹⁷; הִיתָה בִּינֵיהֶן כְּרַמְלִית¹⁹⁸ - הֲרִי הֵן כְּרִשׁוֹת אֶחָת וְחֲזֵב חֲטָאת.

(195) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (196) שלא נודע לו בינתיים. (197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. (198) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד. כה. הַמוֹצִיא¹⁹⁹ פְּחוֹת מִכְּשַׁעוֹר²⁰⁰, וְקִדְּם שֶׁיָּנִיחוֹ נִתְּפַח²⁰¹ וְחֲזוֹר כְּשַׁעוֹר; וְכֵן הַמוֹצִיא כְּשַׁעוֹר, וְקִדְּם שֶׁיָּנִיחַ צֶמֶק וְחֲזוֹר פְּחוֹת מִכְּשַׁעוֹר - פְּטוּר²⁰².

(199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (200) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. (201) התנפח ונתרחב. (202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה').

כֹּז. הַמוֹצִיא²⁰³ כְּגוֹרֶגֶת לְאֲכִילָה, וְצִמְקָה²⁰⁴ קִדְּם הַנְּחָה, וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְזִרְעָה אוֹ לְרִפּוּאָה, שֶׁאִינוּ צָרִיךְ שַׁעוֹר - הֲרִי זֶה חֲזֵב כְּמִחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל עַת הַנְּחָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק הַתְּשֻׁעָה עֲשָׂרִי

1) לבאר הדברים שמותר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהיוצא בהם חייב דבר תורה.

א. כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא: אם היו פלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון³ וכובע⁴ ומגפיים⁵ שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח⁶ וסיף⁷ וקשת⁸ ואלה⁹ ותריס¹⁰ - הרי זה חייב.

2) בשבת סג, א: "רבי אליעזר אומר (כל כלי המלחמה) תשכיטין הן לו, [שנאמר (תהלים מה, ד): "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך"], וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכנתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אלא גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" [ואם תשכיטין הן לו, מפני מה הן בטלים לימות המשיח?], והלכה כחכמים. (3) מלבוש עשוי ברזל. (4) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא". (5) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש המשניות כלים פ"א מ"ח). (6) כידון. (7) חרב. (8) לירות בה חצים. (9) מגן עגול (פירוש המשניות). (10) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסיף, בקשת, בתריס, באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

ב. אין יוצאין בסנדל מסמר¹² שסמרו לחזקו¹³. ואפלו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומתיר לצאת¹⁴ באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין; מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט - מתיר¹⁵. והוא, שלא יהא רפוי; שגם יכל ברושות הרבים ויבוא להביאו.

11) משנה, שבת ס, א. (12) מנעל עץ עם מסמרים. וטעם איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבעים לתפילה וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמה הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב לפי שהם ימי כניסה וכונופא (פירוש המשניות). (13) שלא אסרו חכמים אלא כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחיזוק הסנדלים. (14) לאיש (ראה בסמוך). (15) שבת נט, ב: "שאינן גוזרין בתכשיטי האיש, שמא יראם, כמו שגזרו גבי אשה לפי שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו האשה" (מגיד-משנה). וראה להלן הלכה ד.

ג. טבעת¹⁶ שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאינן עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך: אשה שצאת בטבעת¹⁷ שיש עליה חותם, ואיש שצא בטבעת שאינן עליה חותם - חייבין. ומפני מה הן

חייבין? והרי הוציאו אותן שלא פדרף המוציאין¹⁸ - שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה - מפני¹⁹ שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה; וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד חנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן פדרף שדרפן להוציאן, ולפיכך חייבין.

16) שבת נז, וסב. (17) כשהיא באצבע. (18) כמבואר למעלה פ"ב ה"ג. (19) שבת סב, א.

ד. לא²⁰ תצא אשה בטבעת שאינן עליה חותם, אף-על-פי שהוא מתכשיטיה; גזרה שגמא תוציא²¹ ברושות הרבים להראות לחברותיה, פדרף שהנשים עושות תמיד. ואם יצאת בה²² - פטורה. אבל האיש מתיר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט ואין דרכו להראות. ונתגב²³ כל העם שלא יצאו בטבעת כלה.

20) משנה, שבת נז, א. (21) תפסטה מאצבעה. שהנשים מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע אמות ברושות הרבים. (22) כשהיא באצבעה. (23) מנהג חסידים הוא (מגיד-משנה).

ה. אשה²⁴ שצאה במחט נקובה²⁵ - חייבת²⁶, והאיש²⁷ - פטור. ואיש שצא במחט שאינה נקובה - חייב²⁸, והאשה - פטורה; מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה אלא גזרה שגמא תראה לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש, והוציאו פדרף שמוציאין אותו דבר - חייב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי, ואפשר שיפול במהרה ויבוא להביאו ברושות הרבים, וכן אשה שצאת בתכשיטין שדרפן לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל, ואין דרכה להראותו - הרי זה מתיר לצאת בו. לפיכך²⁹, אצודה שמניחין אותה בפרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת³⁰; והוא, שתהיה דבוקה לבשר ולא תשמט³¹. וכן כל פיוצא בזה.

24) משנה, שבת סב, א. (25) העשויה לתפור בגדים. (26) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושיה ולא בידה, שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה להוציא מחט תחובה בבגדיה יותר מחייט אומן (ראה בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם יצא). (27) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה. (28) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש המשניות). 47) "חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרים אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ את המצח" (פירוש המשניות). 48) "שמא מתוך שמשונה במראה משאר שיניים, יבוזה ותתבייש, ותקח שנה מפיה ותעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא). 49) בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו" ליתא (מעשה רוקח).

ח. פל"ל 50) שְׁאֲסְרוּ חֲכָמִים לְצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, אָסוּר לוֹ לְצֵאת בּוֹ אֶפְלוּ בַחֲצַר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת⁵¹; חוץ מִכְבוֹל וּפְאָה שֶׁל שַׁעַר, שֶׁמִּתֵּר לְצֵאת בָּהֶן לְחֲצַר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ⁵². וְהַיּוֹצֵאת⁵³ בְּצִלּוֹחֵית שֶׁל פְּלִיטוֹן, שְׂאִין בַּהּ בַּשֵּׁם פְּלַל - חֲתִיבֶת⁵⁴.

50) שבת סד, ב. 51) בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד, שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו לחצר" מבואר שבבית מותר (מגיד-משנה). 52) שבת סד, ב. 53) שבת סב, ב. 54) שמכיון שאין בה בושם אינה תכשיט אלא משא.

ט. יוֹצֵאָה⁵⁵ אִשָּׁה בְּחוּטֵי שַׁעַר הַקְּשׁוּרִים לָהּ עַל רֵאשִׁי; מִפְּנֵי שֶׁהַיָּמִים בָּאִין בָּהֶן⁵⁶ וְאֵינָן חוֹצְצִין⁵⁷, וְאֵינָה חוֹלְצֶתָן אִם אָרַע לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְדָּר שְׂמָא תִבְיָאָם לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים. בֵּין שְׁהֵיוּ הַחוּטִין שְׁלֵה, בֵּין שֶׁל חֲבֵרְתָהּ, בֵּין שֶׁל פְּהֶמָה. וְלֹא תִצָּא הַזְּקֵנָה בְּשֵׁל לְבָדָהּ⁵⁸; שֶׁשֶּׁבַח הֵן לָהּ, וְשֶׁמָּא תִחֲלֹץ וְתִרְאֵם לְחֲבֵרְתֶיהָ. אֲבָל יִלְדָה יוֹצֵאת בְּחוּטֵי זְקֵנָה⁵⁹. וְכֹל⁶⁰ שֶׁהוּא אָרוּג, יוֹצֵאת בּוֹ עַל רֵאשִׁיהָ⁶¹.

55) משנה, שבת סד, ב. 56) ראה בהלכה ו. 57) כי חוטי שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב ה"ה). 58) צעירה. 59) בגמרא אמרו "ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה". והקשו: בשלמא זקנה בשל ילדה, שבה הוא לה (שתרצה להראות לחברותיה ותעבירנו ברה"ר), אלא ילדה בשל זקנה אמאי, גנאי הוא לה (ובוודאי לא תראה ברה"ר)? ותירצו: ש"ילדה בשל זקנה" כדי נסבא (כן בכתב-יד מינכן ובמגיד-משנה, ועיין כסף-משנה), כלומר מיותר הוא ולחינם נשנה, שבאמת מותר הוא. 60) שבת נו, א. 61) שחוטים ארוגים אינם הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

י. יוֹצֵאָה⁶² אִשָּׁה בְּחוּטֵין שֶׁבְּצוּאָרָה; מִפְּנֵי שְׂאִינָה חוֹזֶקֶת עֲצָמָה בָּהֶן, וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעֵין - אָסוּרִים; שֶׁמָּא תִרְאֶה אוֹתָן לְחֲבֵרְתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה⁶³ אִשָּׁה בְּכִלְיִל⁶⁴ שֶׁל זֶהָב בְּרֵאשִׁיה; שְׂאִין יוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, שְׂאִין דְּרָפָה לְחֲלֹץ וְלִהְיָאוֹת. וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ⁶⁵

לה, ותוחב אותה בבגדו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ט"ו). 29) משנה, שבת סג, ב. 30) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה בשרה. 31) שאם לא כן, יש לחוש שמא תיפול ברשות הרבים ותבוא להביאה (כדלעיל).

ו. לֹא³² תִצָּא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר אוֹ בְּחוּטֵי פִשְׁתָּן אוֹ בְּרִצְעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֵאשִׁיה; שֶׁמָּא תִחֲלֹץ אוֹתָהּ בְּשַׁעַת טְבִילָה³³ וְתַעֲבִירָה בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְלֹא בְּצִיץ³⁴ שֶׁמִּנְחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בְּלִחְיִים³⁵ שֶׁל זֶהָב שֶׁיִּרְדִּין מִן הַצִּיץ עַל לְחֵייהָ, בְּזִמְן שְׂאִינָן תְּפוּרִין זֶה בְּזֶה³⁶. וְלֹא בְּעֶטְרָה שֶׁל זֶהָב שֶׁמִּנְחַת בְּרֵאשִׁיהָ³⁷. וְלֹא בְּכַבְלִים שֶׁיּוֹצֵאִין בָּהֶן הַבְּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסִיעוּ פְּסִיעָה גְּסָה, שֶׁלֹּא יִפְסִידוּ בְּתוֹלִייהֶן³⁸. כֹּל אֵלּוֹ אָסוּרִין לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יִפְלוּ³⁹ וְתִבְיָאֵן בִּידָהּ.

32) משנה, שבת נו, א. 33) שאסורה לטבול כשהם על ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה. 34) בלשון המשנה: "בטוטפת". 35) בלשון המשנה: "בסרביטין" "תכשיט הנתלה מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות). 36) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק אם תפורים לשבכה. 37) בלשון המשנה: "עיר של זהב", ועליה צורת ירושלים. 38) שבת סג, ב: "עכסים בצורת אצודה, והיו מטילין ביניהם שלשלאות, והיו הבתולות מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסעו פסיעה גסה, ויגיע להן היזק בבתוליהן" (פירוש המשניות). 39) וזהו טעם גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י' בכליל של זהב.

ז. לֹא⁴⁰ תִצָּא אִשָּׁה בְּקִטְלָא⁴¹ שֶׁבְּצוּאָרָה. וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאֶף⁴². וְלֹא בְּצִלּוֹחֵית שֶׁל פְּלִיטוֹן⁴³ הַקְּבוּעָה⁴⁴ עַל זְרוּעָה. וְלֹא בְּפִיס⁴⁵ הַקָּטָן הַעֲגַל שֶׁמִּגְיָחִין בּוֹ שְׂמֹן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא פּוֹבֵלֶת⁴⁶. וְלֹא בְּפָאָה שֶׁל שַׁעַר, שֶׁמִּנְחַת עַל רֵאשִׁיה כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלָת שַׁעַר הָרַבָּה. וְלֹא בְּכַבּוֹל⁴⁷ שֶׁל צֶמֶר, שֶׁמִּקְפָּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמִּנְחַת בְּפִיהָ בְּמָקוֹם שֵׁן שֶׁנִּפְל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זֶהָב, שֶׁמִּנְחַת עַל שֵׁן שְׁחֹר אוֹ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶיהָ⁴⁸. אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינָו נָפֵר. כֹּל אֵלּוֹ אָסוּרִין לְצֵאת בָּהֶן, שֶׁמָּא⁴⁹ יִפְלוּ וְתִבְיָאָם בִּידָהּ, אוֹ תִחֲלֹץ וְתִרְאֶה לְחֲבֵרְתֶיהָ.

40) משנה, שבת נו, א. 41) "היא חוטים שעורכים בהם גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצואר בדוחק, כאדם החונק את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצואר: "קאטלא". 42) אבל בנזמי אוזן, מותר (רש"י). 43) שמן העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. 44) בנוסח אחר: "הקשורה" (מעשה רוקח). 45) בנוסח אחר: "בכוס".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשִׁיחָהּ⁸⁴; שְׁהָרִי הַחוּט וְהַמְשִׁיחָה חֲשׂוּבִין אֶצְלוֹ, וְאִינֵם מוֹעִילִין לַמִּכָּה⁸⁵. וְיֹצֵא בְקִלְפַת הַשּׁוּם וּבְקִלְפַת הַבָּצֵל שֶׁעַל הַמִּכָּה, וּבְאֵגֵד שֶׁעַל גְּבִי מִכָּה, וְקוֹשֶׁר וּמְתִיר⁸⁶ בַּשַּׁבָּת. וּבְאִסְפָּלָנִית⁸⁷ וּמְלִגְמָא⁸⁸ וְרִטְיָה⁸⁹ שֶׁעַל גְּבִי הַמִּכָּה, וּבִסְלַע⁹⁰ שֶׁעַל הַצְּנִית⁹¹, וּבְבִיצַת הַחֲרָגוּל⁹², וּבִשְׁן הַשּׁוּעַל⁹³, וּבְמִסְמָר הַצְּלוּב⁹⁴, וּבְכָל דְּבַר שֶׁתּוֹלֵין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה⁹⁵; וְהוּא, שְׂיֵאמְרוּ הַרּוּפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.

(81) תוספתא שבת, פ"ו. (82) נגד כאב השיניים ('חסדי דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח'). (83) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל ('חסדי דוד'). (84) חבל דק. (85) אבל החוטים שכורך בהם את המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח'). (86) שאינו חשוב קשר של קיימא. (87) תחבושת על מכה. (88) תחבושת לחה על המכה לחממה. (89) תחבושת משוחה סממנים לרכך את המכה. (90) משנה, שבת סה, א. (91) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה" (רש"י). (92) משנה, שבת סז, א. מין ארבה (ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים" (פירוש המשניות). (93) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש המשניות). (94) "יזמו בעלי הסגולות, כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (95) ואין בזה גם איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פי"א מהלכות עכו"ם.

יֵד. יוֹצֵאת⁹⁶ הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה⁹⁷ וּבְמִשְׁקַל אֶבֶן תְּקוּמָה, שֶׁנִּתְפָּנֵן וּשְׁקָלוֹ⁹⁸ לְרְפוּאָה. וְלֹא אִשָּׁה עֹבְרָה בְּלִבָּד, אֲלֵא אֶפְלוּ שְׂאֵר הַנְּשִׂים; שְׂמָא תַתְּעַבֵּר וְתַפִּיל. וְיֹצֵאִין⁹⁹ בְּקַמִּיעַ¹⁰⁰ מִמָּחָה. וְאִי זֶה הוּא קְמִיעַ מִמָּחָה? זֶה שְׂרָפָא לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שְׁעֵשָׂהוּ אָדָם שְׂרָפָא שְׁלִשָׁה פְּנֵי אָדָם בְּקַמִּיעִין אַחֲרֵים. וְאִם יֹצֵא בְּקַמִּיעַ שְׂאִינוּ מִמָּחָה - פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּצִיאָו דְּרַף מְלַבּוּשׁ. וְכֵן הִיּוֹצֵא בְּתַפְלִין - פְּטוּר¹⁰¹.

(96) שבת סו, ב. (97) אבן שנושאת אותה נשים מעוברות לסגולה שלא תפלנה (רש"י). (98) "שוקלים איזה דבר נגד אבן התקומה, ואם נמצא החפץ מכוון למשקל האבן, מועיל כאבן תקומה" (מהרש"ל). (99) משנה, שבת ס, א. (100) לסגולה. (101) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן תפילין (שבת סא).

טו. מִי¹⁰² שֵׁישׁ בְּרַגְלוֹ מִכָּה, יוֹצֵא פְּסָנְדָל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה¹⁰³; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מִכָּה, לֹא יֹצֵא בְּסָנְדָל יְחִידִי¹⁰⁴. וְלֹא יֹצֵא הַקָּטָן בְּמַנְעַל גְּדוּל¹⁰⁵, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחֻלּוֹק גְּדוּל¹⁰⁶. וְלֹא תֵצֵא אִשָּׁה¹⁰⁷ בְּמַנְעַל

וּבְלַחֲיִים שֶׁל זָהָב בְּזִמָּן שֶׁהֵן תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שֶׁעַל רֹאשָׁה פְּדִי שְׂלֵא יַפְלוּ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָהֶם.

(62) שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה). "יוצאה אשה בחוטין שבצוארה". (63) שבת נט, ב. (64) "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן" (רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן אין חשש שמא תיפול. (65) שבת נז, א.

יֵא. יוֹצֵאָה⁶⁶ אִשָּׁה בְּמוֹף⁶⁷ שְׁבָאָזְנָה; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּאָזְנָה. וּבְמוֹף שְׁבִסְנַדְלָה⁶⁸; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּסַנְדָּלָה. וּבְמוֹף שֶׁהִתְקַיְּנָה לְנִדְתָּהּ, וְאִף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ קָשׁוּר, וְאֶפְלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יָד⁶⁹; שְׂאִם נָפַל - אִינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.

(66) משנה, שבת סד, ב. (67) דבר רך כצמר וצמר גפן. (68) שלא תלחץ הרגל. (69) "עשתה לידה בית-יד מבגד שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).

יב. וְיֹצֵאָהּ⁷⁰ בְּפִלְפֵל וּבְגִרְגִיר מְלַח וּבְכָל דְּבָרֵי שֶׁתִּתֵּן לְתוֹף פִּיהָ מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה⁷². וְלֹא תִתֵּן לְכַתְחֵלָה בְּשַׁבָּת. יוֹצֵאת הַנְּשִׂים בְּקִיסְמִין⁷³ שְׁבָאָזְנִיהֶן, וּבְרַעְלוֹת⁷⁴ שְׁבָצוּאָרֵן אוֹ שְׁבִכְסוּתָן, וּבְרִדֵי⁷⁵ הַפְּרוּף⁷⁶. וּפּוּרְפֶת⁷⁷ בְּתַחְלָה⁷⁸ בְּשַׁבָּת עַל הָאֶבֶן⁷⁹ וְעַל הָאָגוּז, וְיֹצֵאָהּ. וְלֹא תַעֲרִים וְתַפְרֵף עַל הָאָגוּז פְּדִי הַלּוּצִיאֹ לְבִנָּה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תַפְרֵף עַל הַמְּטַבֵּעַ לְכַתְחֵלָה, מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאִם פְּרָפָה⁸⁰ - יוֹצֵאָהּ בּוֹ.

(70) משנה, שבת סד, ב. (71) כל מיני בשמים שמשתמשים בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (72) בגמרא (שבת סה) מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני" ופירוש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני" לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוך' ערך דר ד, וביאוצר הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיין 'מעשה רוקח'). (73) "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן נזמים עד שיגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא יסתם הנקב" (רש"י). (74) דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שזוכרו בישעי' (ג, יט). ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או זגים", והוא מין קישוט ערבי. (75) בגד אשה דק ורחב לעטוף את כל הגוף. (76) הכרוך. (77) מכפתרת, "כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה, כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות). (78) בנוסח אחר: "לכתחילה" (ויניציאה). (79) שהכין אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (80) מערב שבת ('הגהות מיימוניות' ו'בית יוסף' סי' שג).

יג. יוֹצֵא⁸¹ אָדָם בְּקִיסָם שְׁבִשְׁנֵי⁸² וּשְׁבִסְנַדְלוֹ⁸³ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְאִם נָפַל - לֹא יַחֲזִיר. וּבְמוֹף וּבְסִפּוּג שֶׁעַל גְּבִי הַמִּכָּה, וּבְכָלֵד שְׂלֵא יִכְרֵף עֲלֵיהֶן חוּט או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּטִלְיָתוֹ¹³¹, וְקִפְלָהּ מִפָּאָן וּמִפָּאָן בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתָפוֹ: אִם נִתְּכַנֵּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כְּדִי שְׂלֵא יִקְרְעוּ אוֹ שְׂלֵא יִתְלַכְּלוּ¹³² - אָסוּר; וְאִם קָבָץ לְהִתְנַאוֹת בְּהֵן כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי הַמְקוּם בְּמַלְבוּשָׁן - מִתֵּר.

(126) משנה, שבת טו, ב. (127) פעמונים קטנים שאין בהם ענבל, ואין משמיעים קול. (128) "עבד כנעני שמל וטבל לשם עבודתו, וקיבל מצוות שהעבדים חייבים בהן, והן כל המצוות שנשים חייבות - מצוה עלינו לשמורם ולמנועם מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך" (רבינו להלן בפ"ב הי"ד). (129) בחותם היה חקוק שם האדון בעל העבד. (130) שבת קמז, א. (131) "כאן מדובר בטליתות שלהם שהיו כיריעה אחת מרובעת (כטליתות-תפילה שלנו), אבל במלבושים שלנו שהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, אין איסור זה" (או"ח סי' שא). (132) או כדי שיוכל ללכת מהר (מגיד-משנה).

י.ט. הַיּוֹצֵא¹³³ בְּטִלְיָתוֹ מִקְּפֹלָתוֹ וּמִנְחַתוֹ עַל כְּתָפוֹ - חֵיב¹³⁴. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר¹³⁵ שְׂעֵל כְּתָפוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָו נִימָא קְשׁוּרָה לֹא בְּאֶצְבָּעוֹ¹³⁶. וְכָל סוּדָר שְׂאִינָו חוֹפָה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אָסוּר לְצַאת בּוֹ¹³⁷. הֵיחָה סְכָנִית¹³⁸ קְצָרָה שְׂאִינָה רְחֵבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רֵאשֵׁי לְמִטָּה מִכְּתָפִים, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אֲבָנִט, וּמִתֵּר לְצַאת בָּהּ.

(133) שבת קמז, א. (134) שדרכם של מוכרי כסות לצאת כך, ואין זה דרך מלבוש. (135) מטפחת גדולה שדרך לבישתו בקיפול גם בחול. (136) אמר רבי יהודה: מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו (שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו - מותר" (שבת קמז). (137) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך כשיעור זה (הגר"א). (138) שבת קמז, ב. בנוסח אחר: "סבנית" (כת"י התימנים), "בגד צמר ארוך וצר לעטוף את הראש והכתפיים כשיוצאים מבית המרחץ (מגיד-משנה).

כ. מִתֵּר¹³⁹ לְהַתְעַטֵּף בְּטִלְיָתוֹ שֵׁישׁ בְּשִׁפְתוֹתָיָהּ מְלֵל¹⁴⁰, אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן חוּטִין אֲרָכִין וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָו נוֹי הַטִּלְיָת; מִפְּנֵי שְׁהֵן בְּטָלִים לְגַבֵּי הַטִּלְיָת, וְאִינּוּ מִקְּפִיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיָו בֵּין לֹא הָיָו. לְפִיכָן, הַיּוֹצֵא בְּטִלְיָתוֹ שְׂאִינָה מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ¹⁴¹ - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אֲצֵלוֹ, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שְׁיִשְׁלִים חֲסוּרָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֲבָל טִלְיָת מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ - מִתֵּר לְצַאת בָּהּ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה¹⁴²; שְׂאִין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מִשְׁאוּי, אֲלֵא הָרִי הִיא מְנוּי הַבְּגָד וּמִתְכַסִּי, כְּמוֹ הָאֵמְרָא¹⁴³ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְאֵלּוּ¹⁴⁴ הֵיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצִינָת כְּהִלְכָתָהּ מִשְׁאוּי, הֵיחָה חֵיב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֶפְלוּ¹⁴⁵ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת; שְׂאִין מְצִנָת עֲשֵׂה שְׂאִין בָּהּ פְּרַת דּוֹחָה שַׁבָּת.

רְפוּיָה¹⁰⁸, וְלֹא מִמְנַעַל חֲדָשׁ, שְׂלֵא יִצְאָה בּוֹ שְׂעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם¹⁰⁹. וְאִין¹¹⁰ הַקְּטָע¹¹¹ יוֹצֵא בְּקַב¹¹² שְׁלוֹ. אֲנָקְטָמִין¹¹³ שֶׁל עֵץ - אִין יוֹצֵאִין בְּהֵן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שְׂאִינָן מִדְּרַבֵּי הַמְּלַבּוּשׁ. וְאִם יִצְאוּ - פְּטוּרִין¹¹⁴.

(102) משנה, שבת ס, א. (103) כדעת חייא בר רב (שבת סא.) ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל שיש בה מכה. (104) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת כנפיו ("ירושלמי" שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה - אין חשד ואין בוש. (105) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו ויביאנו בידו. (106) שהרי לא ילך ערום ברחוב. (107) שהאשה מקפדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים למידת רגלה. (108) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות הרבים. (109) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה. (110) משנה, שבת סה, ב. (111) שרגלו כרותה. (112) רגל הקטע עשויה מעץ. (113) "כמו מנעל של עץ" (פירוש המשניות). לדעת ר"ח, פירושו: יד של עץ לגדם שידיו כרותות. (114) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת בלי הקביים - מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

טז. יוֹצֵאִין¹¹⁵ בְּקַרְפִּיּוֹן¹¹⁶ וּבְצִיפָה¹¹⁷ שְׁבִרְאֵשֵׁי בְּעֵלֵי חֲטָטִין. אִימְתִי? בְּזִמְן שְׂצָבָן בְּשִׁמּוֹן¹¹⁸ וּכְרָכָן, אוֹ שְׂיָצָא בְּהֵן שְׂעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא עֲשֵׂה בְּהֵן מְעֵשָׂה, וְלֹא יִצְאָ בְּהֵן קֵדָם הַשַּׁבָּת - אָסוּר לְצַאת בְּהֵן¹¹⁹.

(115) שבת נ, א. (116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י). (118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמון", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (119) שאינם נחשבים כמלבוש.

יז. יוֹצֵאִין¹²⁰ בְּשֶׁק עֲבָה וּבִירִיעָה וּבְסָגוּס¹²¹ עֲבָה וּבְחִמְלָה¹²², מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים¹²³; אֲבָל לֹא בְּתַבָּה¹²⁴ וְלֹא בְּקָפָה וְלֹא בְּמַחְצֵלָת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַכֶּרֶם¹²⁵ וְהַפְּסָת: אִם הָיָו רַכִּין וְדָקִין כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מִתֵּר לְהוֹצִיאָן מִנְּחִין עַל רֵאשׁוֹ בְּשַׁבָּת דְּרָף מְלַבּוּשׁ; וְאִם הָיָו קָשִׁין - הָרִי הֵן כְּמִשְׁאוּי וְאִסוּרִין.

(120) תוספתא שבת פ"ו. (121) בגד עבה שהשתמשו בו בלילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). (122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחוזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). (124) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). (125) שבת קמז, ב.

יח. יוֹצֵאִין¹²⁶ בְּזוּגִין¹²⁷ הָאֲרוּגִין בְּבָגְדִים. וְיוֹצֵא הָעֶבֶד¹²⁸ בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שְׂבִצְאוֹ¹²⁹; אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מִתְכָּת; שְׂמָא יִפֵּל וְיִבְיָאנוּ. הַמְתַּעֲטָף¹³⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיִוָצֵא, וְלֹבֵשׁ זֹג שְׁנֵי, וְחֹלְצָן, עַד שְׂיִכְנִיס אֶת פְּלָן. וְאִם הָיָה הַרְבֵּה, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם פְּדֵי לְהַכְנִיֵס דָּרָךְ מִלְּבוּשׁ - הָרִי זֶה מִחֲשִׁיף עֲלֵיהֶם¹⁶¹, וּמְכַנִּיֵס בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת. וְאִם הָיָה בֵּימֵי הַגְּזֵרָה¹⁶², שֶׁמִּתְקַרָּא לִישָׁב וּלְשִׁמְרָן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַפְּתוּתִים - מְכַסֵּן בְּמִקְוֵן וּמִנִּיחֵן וְהוֹלֵךְ.

158) משנה, עירובין צה, א. 159) בבביון ובלי שמירה. 160) ואף ששבת אינו זמן תפילין (כמבואר בהל' תפילין פ"ד ה"ו) - מותר ללבשן כיון שאינו מתכוון ללבשן לשם מצוה, כ"אם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה. ובנוסף כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו, ושל יד בידו" ובנוסף דו"ו: "מניח של יד תחילה, ואחר כך של ראש ונכנס". 161) כיון שלא יספיק להכניס כולן מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב. 162) גזירת שמד, כשיש סכנה בקיום מצוות.

כד. הָיָה¹⁶³ מִתְקַרָּא לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלְּסָטִים - נוֹטֵל אֶת פְּלָן בְּאֶחָת וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת¹⁶⁴; אוּ נֹתְנֵן לְחִבְרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ¹⁶⁵, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְחֻצֵי הַחֲצִיזָנָה¹⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה בְּהֵן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהֵן מְקַשְׂרִין קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שְׂוָדָאֵי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הָיָה רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקַשְׂרוֹת - אֵינֹו נִזְקֵק לְהֵן¹⁶⁷.

163) עירובין צז, א. 164) "קודם שיגיע לארבע אמות, יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפילין התירו לעשות כך. 165) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א הט"ו). 166) שהוא המקום המשתמר הראשון לשים בו את התפילין. 167) זוהי שיטת רבינו דברי התלמוד: "רבי יהודה אוסר בחדשות, ומתיר בישנות", בחדשות יש לחשוש שאינן תפילין רק קמיעות, ולא התירו בשבילן איסור דרבנן. אבל לדעת הראב"ד ושאר הראשונים, גם בחדשות אין ספק שהן תפילין ולא קמיעות, והטעם שלא התירו בחדשות להכניסן זוג זוג, מפני שאינן מקושרות ברצועות ולא יוכל להכניסן, שאסור לקשור את התפילין בשבת.

כח. הַמוֹצָא¹⁶⁸ סֵפֶר תּוֹרָה¹⁶⁹ - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרֵוּ וּמְחַשִּׁיף עֲלָיו. וּבִסְפָּנָה¹⁷⁰ - מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם הָיָה גִשְׁמִים יוֹרְדִין¹⁷¹ - מִתְעַשֵּׂף בְּעוֹר, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ.

168) תוספתא פרק ח. 169) בתוספתא, הנוסח: "ספר". ונראה מזה שהוא הדין בשאר כתבי קודש. 170) סכנת לסטים. 171) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון הספר משום הגשמים היורדים עליו.

כו. לֹא¹⁷² יִצֵּא הַחֵיט¹⁷³ בְּמִחְטוֹ בְּיָדוֹ¹⁷⁴, וְלֹא הַלְּבָרָךְ¹⁷⁵ בְּקַלְמוֹסוֹ, עֶרֶב שֶׁבֶת סְמוּךְ לְחֶשְׁכָה; שֶׁמָּא יִשְׁפַח¹⁷⁶ וְיִוָּצֵא. וְחֵיב¹⁷⁷ אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב

139) שבת קלט, ב. 140) חוטים יתרים התלויים בקצות הבגד. 141) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית והניח הרביעית" (ר"ח). 142) "שחובת הציצית ביום ולא בלילה, שנאמר: וראיתם אותו - בשעת ראייה" (רבינו בהל' ציצית פ"ג ה"ז). 143) חיפוי על תפר הבגד או שפתו. 144) דעת הר"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצוייצת כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא, ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות איסור שבת שהוא בכרת, שאין 'עשה' דוחה 'לא תעשה' שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הר"ף, וסיים: "וכשהיתה מצוייצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן או איש בלילה בין שיצא בה גדול היום" (תשובות הרמב"ם פריימן סי' ס'). 145) בנוסף אחר, חסרה המילה "אפילו" (מעשה וקח).

כא. לֹא¹⁴⁶ יִצֵּא¹⁴⁷ הַחֵיט בְּשֶׁבֶת בְּמִחְט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ. וְלֹא נִגַּר בְּקִיסָם שְׁבָאָזְנוֹ. וְלֹא גִרְדֵי¹⁴⁸ בְּאִירָא¹⁴⁹ שְׁבָאָזְנוֹ. וְלֹא סוֹרְק¹⁵⁰ בְּמִשְׁכָּה שְׁבָאָזְנוֹ. וְלֹא שְׁלַחְנֵי¹⁵¹ בְּדִינָר שְׁבָצוּאָרוֹ¹⁵². וְלֹא צָבַע בְּדוּגְמָא¹⁵³ שְׁבָאָזְנוֹ. וְאִם יִצֵּא - פְּטוּר¹⁵⁴. אֶף-עַל-פִּי שֶׁיִּצֵּא דָרָךְ אֲמֵנוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדָרָךְ הַמוֹצֵאִין.

146) שבת יא, ב. 147) "כל השינויים כאן שמים אותם בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם וישכרום למלאכה" (רש"י). 148) אורג. 149) חתיכת צמר (רש"י). ורבינו בפירוש התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ' קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא שפופרת קטנה של קנה". 150) הפשתן או הצמר, וייצא במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. 151) מחליף ופורט כספים. 152) בנוסף אחר: "שבאזנו" (שוניצנו). 153) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור לדוגמא" (רש"י). 154) נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה: רבי יהודה מחייב אומן שהוציא דרך אומנותו, ורבי מאיר פוטר. ופסק רבינו כרבי מאיר, נגד הכלל המקובל: "רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה" (ועיין מגיד-משנה).

כב. הַזָּבִב¹⁵⁵ שֶׁיִּצֵּא בְּכִיס¹⁵⁶ שְׁלוֹ - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּרָךְ כִּיס זֶה לְהוֹצִיאָו אֶלָּא בְּדָרָךְ הַזֹּאת. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לְגוֹף הַהוֹצָאָה, אֶלָּא פְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְּלוּ בְּגָדָיו; שֶׁהַמְּלַאכָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה - חֵיב עֲלֶיהָ¹⁵⁷.

155) שבת יא, ב. 156) קשור שלא יתלכלכו בגדיו. 157) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

כג. הַמוֹצָא¹⁵⁸ תְּפִלִּין בְּשֶׁבֶת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים¹⁵⁹, בְּיָצֵד הוּא עוֹשֶׂה? לֹבֵשֵׁן בְּדָרְכָן¹⁶⁰ - מְנִיחַ שֶׁל יָד בְּיָדוֹ, שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ - וְנִכְנָס וְחֹלְצָן בְּפִיתוֹ, וְחוֹזֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה ועוף כיוצא בהם. (5) שבת קנד, ב. 6) שנכתב איסורו בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח ה"א ובי'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזוזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

ב. וְהָלֵא⁹ לְאוּ מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אֲתָה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ - שְׁלֹא יִחְרַשׁ בָּהּ וְכִיּוֹצֵא בְּחַרְיִשָּׁה¹⁰. וְנִמְצָא לְאוּ שְׁנֵתָן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לֹקֵינן עֲלֵינוּ.

(9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ('לא תעשה') מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה . . . ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובזה חייב מיתה.

ג. אִסוּר¹¹ לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׂאִיל אוּ לְהִשְׁפִּיר¹² בְּהֵמָה גִּסְהָ¹³ לְנִכְרִי; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהָרִי הוּא מַצְוָה עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוֹ. אִסְרוּ¹⁴ חֲכָמִים לְמִכּוֹר בְּהֵמָה גִּסְהָ לְנִכְרִי, שְׁמָא יִשְׂאִיל אוּ יִשְׁפִיר. וְאִם¹⁵ מְכָר - קוֹנְסִין אוֹתוֹ¹⁶ עַד עֲשָׂרָה בְּדַמְיָהּ וּמְחִזְזִיהָ. וְאִפְלוּ שְׁבוּרָה¹⁷ אֵין מוֹכְרִין. וּמִתְרִין¹⁸ לְמִכּוֹר לָהֶם עַל יְדֵי סָרְסוֹר; שֶׁהַסָּרְסוֹר אֵינוֹ מְשַׁפֵּיר וְאֵינוֹ מְשַׂאִיל¹⁹.

(11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביתת בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיתות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירוש המשניות שם).

ד. וּמִתְרִין²⁰ לְמִכּוֹר לָהֶם סוּס; שְׂאֵין הַסּוּס עוֹמֵד אֶלֶּא לְרִכִּיבַת אָדָם, לֹא לְמִשְׂאוֹי, וְהָחִי נוֹשֵׂא²¹ אֶת עֲצָמוֹ. וּבְדִרְךָ²² שְׂאִסְרוּ לְמִכּוֹר לְנִכְרִי, כֶּף אִסְרוּ לְמִכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד לְמִכּוֹר לְנִכְרִי. וּמִתְרִין²³ לְמִכּוֹר לָהֶם פָּרָה לְשִׁחְטָהּ, וְשׁוֹחֲט²⁴ אוֹתוֹ בְּפָנָיו. וְלֹא יִמְכּוֹר סָתָם, אֶפְלוּ שׁוֹר שֶׁל פֶּטָם²⁵, שְׁמָא יִשְׁהָא²⁶ אוֹתוֹ וְיַעֲבֵד בוּ.

(20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח ה"טו. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י).

שַׁבָּת עִם חֲשֻׁכָה, שְׁמָא יְהִיָּה שֶׁם דְּבַר שְׁכוּחָ וְיִצָּא בוּ בְּשַׁבָּת. מִתֵּר לְצֵאת תְּפִלִּין עֲרַב שַׁבָּת עִם חֲשֻׁכָה; הוֹאִיל וְחִיב אָדָם לְמִשְׁמַשׁ בְּתַפְלִיו כְּכָל עֵת, אֵינוֹ שׁוֹכְח¹⁷⁸⁹. שְׁכַח¹⁷⁹⁰ וְיִצָּא בְּהֵן לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִזְכָּר שֵׁישׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ - מְכַסֶּה¹⁸⁰ אֶת רֵאשׁוֹ עַד שְׁמִגְיַע לְבֵיתוֹ אוּ לְבֵית הַמְדֻרָשׁ.

(172) משנה, שבת יא, א. (173) והוא-הדין בשאר אדם האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך. (174) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים, כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים - פטור, כיון שלא הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א). (175) הסופר. (176) ישכח שהיום שבת או שישכח שהוצאה אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר בפ"א ה"א. (177) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף: הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת - רש"י). (178) חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפילין פ"ד ה"ד). (179) ביצה טו, א. (180) שאי-אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי-אפשר מפני בזיון התפילין, לכן התיירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם מכוסים שלא יראוהו נושא בראשו תפילין בשבת.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) נתבארו בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב ענייני הפרק ביני הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

א. אִסוּר² לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאֲמַר³: לְמַעַן יְנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחַמּוֹרְךָ וְכָל בְּהֵמָתְךָ - אֶחָד שׁוֹר וְחַמּוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף⁴. וְאִם⁵ הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מַצְוָה עַל שְׁבִיתַתָּה, אֵינוֹ לֹקֵה; לְפִי שְׂאִסְרוּ בָּא מְכַלְל עֲשָׂה⁶. לְפִיכָף, הַמְחַמְרִי אַחַר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עֲלֵיהָ מִשְׂאוֹי - פְּטוּר⁸.

(2) 'ירושלמי' (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב) למדים ('ירושלמי' שם) דין שביתת בהמה, ומהפסוק: "וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות חזיה ועוף; ובנוסף אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך" ('מעשה רוקח'). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רבינו בהל' אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן יבא לכלל דעת כשיגדל, מה שאין כן השוטה. (43) שכל אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם. מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה, משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה משום כבוד שמים), שלא יוליכנו ארבע אמות שלימות ברשות הרבים" (שבת קנג:). (45) בהלכה זו נשאו ונתנו מפרשי הרמב"ם, והקשו: שהרי בגמרא מבואר (שבת קנג) ש"דוקא בכיסו התיירו, אבל במציאה לא". הרמב"ם השיב בתשובה לחכמי לונל: "גם ראשי הישיבות שבבבל ז"ל תפסו על פיסקא זו כשהגיע אליהם החיבור... ויראה לי שזה שחילק רבא בין כיסו למציאה, לא חילק אלא ליתן המציאה לנכרי, או להוליכה על גבי חמור, אבל להוליכה פחות פחות מארבע אמות מותר... שזו ההולכה צינעה גדולה יש בה, ואינו צריך דבר אחר ולא איש אחר לסייעו ולא יכיר בו אדם ולא יהיה נחפז, ולא נחוש שמא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים (תשובת הרמב"ם פריימן סי' נז). והג"ר א' וקרובן נתנאל' (פרק כ"ד משבת אות ג) הראו מקור לדברי רבינו בגמרא (עבודה זרה ע). בדברי איסור גיורא שלא נמצאו ארנקים אבודים בשבת, מכיון ש"המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מארבע אמות". אולם בנוסח שהובא בראשונים, כתוב: "המוציא" ולא "המוצא".

ח. מְתָרֵךְ 46 לְמִשְׁרָף 47 אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִתְגָּה 48 וְרָסָן 49 שְׁלָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְהוּא, שְׁתֵּהִיָּה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַרְסָן. כְּגוֹן: שְׂרִיר 50 לְסוֹס, וְאַפְסָר 51 לְגַמֵּל, וְחֻטָּם 52 לְנִאֲקָה 53, וְסוּגְרָא 54 לְכֶלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמִתְגָּה שְׁאִין מִשְׁתַּמְרָת, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוֹס; אוּ בְּמִתְגָּה שְׁאִינָה צְרִיכָה לוֹ, אֲלֵא מִשְׁתַּמְרָת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוֹס, אוּ חֲתוּל בְּסוּגְרָא - הֲרִי זֶה מְשֹׂאֵי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעַלָּה אוּ שְׁמִירָה פְּחוּתָה מְשֹׂאֵי הוּא לָהּ 55.

(46) משנה, שבת נא, ב. (47) בדברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת שהם נחשבים כתכשיטים. (48) שרשרת ברזל ששמים בפי הבהמה, להנהיגה. (49) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסר שלה" (מעשה רוקח'). (50) "הוא המתג" (פירוש המשניות). (51) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות). (52) "סס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו כמין טבעת". (53) גמל נקבה. (54) צוארון של ברזל, ושלשלת תלויה בו. (55) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב כמשא ואינו תכשיט.

ט. לֵא 56 יִקְשֹׁר גַּמְלִים זֶה בְּזֶה וְיִמְשֹׁף. אֲפֹלוּ הֵיוּ קְשׁוּרִין מִעֲרֵב שִׁפְתָּה, אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשִׁפְתָּה. אֲבָל

(26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם פטם) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תרין (ועובד כשני שוורים אחרים)".

ה. מְקוּם 27 שְׁנִהְגוּ לְמַפְרֵ לְהֵן בְּהֵמָה דְקָה 28 - מוֹכְרִין; מְקוּם שְׁנִהְגוּ שְׁלָא לְמַפְרֵ 29 - אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מְקוּם 30 אֵין מוֹכְרִין לְהֵם חֵיה גְסָה, כְּמוֹ שְׁאִין מוֹכְרִין לְהֵם בְּהֵמָה גְסָה, אֲלֵא עַל יְדֵי סְרִסוּר.

(27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה. (29) "שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור להם בהמה גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.

ו. מִי 31 שֶׁהֲחִשִּׁיף בְּדֶרֶךְ 32, וְלֹא הָיָה עִמּוֹ נְכָרִים 33 שְׁיִתֵּן לוֹ פִּיסוֹ 34, וְהִיתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה - מִנִּיחַ פִּיסוֹ עָלֶיהָ; כִּשְׁהִיא מְהֻלְכָת, וּכְשֶׁתִּרְצָה לְעַמֵּד נוֹטְלוֹ מֵעָלֶיהָ; כְּדִי שְׁלָא תַעֲמֵד וְהוּא עָלֶיהָ, וְכְדִי שְׁלָא תִהְיֶה שָׁם לֹא עֲקִירָה וְלֹא הִנְחָה 35. וְאִסוּר לוֹ לְהִנְהִיגָה וְאֲפֹלוּ בְּקוּל כָּל זְמַן שֶׁהִכִּיס עָלֶיהָ; כְּדִי שְׁלָא יִהְיֶה מִחֲמַר בְּשִׁפְתָּה 36. וְגִזְרַת חֲכָמִים הִיא, שְׁלָא יִנִּיחַ פִּיסוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה, אֲלֵא אִם אֵין עִמּוֹ נְכָרִים 37.

(31) משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב. (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת, בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה". (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו, נכרי אין אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו" (גמרא, שם).

ז. הֵיָה 38 עִמּוֹ חֲרֵשׁ 39 שׁוֹטָה 40 וְקָטָן - מִנִּיחַ פִּיסוֹ עַל חֲמוֹר, וְאֵינוֹ נוֹתֵנוּ לְאַחַד מֵהֵן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. הֵיָה עִמּוֹ חֲרֵשׁ וְשׁוֹטָה 41, וְאֵין עִמּוֹ בְּהֵמָה - נוֹתֵנוּ לְשׁוֹטָה. שׁוֹטָה וְקָטָן 42 - נוֹתֵנוּ לְשׁוֹטָה. חֲרֵשׁ וְקָטָן - נוֹתֵנוּ לְאֵי זֶה מֵהֵן שְׂרִירָה 43. לֹא הִיתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה וְלֹא נְכָרִי וְלֹא אֶחָד מִפֶּל אֵלוֹ - מִהֵלֶף בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת 44. וְאֲפֹלוּ מְצִיאָה 45 שְׁבָאָה לִידוֹ, מְהֵלֶף בָּהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת; אֲבָל קָדָם שְׁתַּבּוֹא לִידוֹ: אִם יְכוֹל לְהִחְשִׁיף עָלֶיהָ - מִחְשִׁיף, וְאִם לֹא - מוֹלִיכָה פָּחוֹת פָּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת.

(38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התולעין שפמחין⁷⁶. ואין העגל יוצא בעל קטן שפמחין לו על צנארו כדי שיפנע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה⁷⁷ שפמחין לה בפיה כדי שלא תשף או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקפר⁷⁸ שפמחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שבין קרניה - בין לנוי⁷⁹, בין לשמר⁸⁰. עז⁸¹ שחקק לה בקרניה, יוצאה באפסור הקשור בחקק בשבת. ואם תחבו בזקנה - אסור; שפמא תנתחנו, ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

72) משנה, שבת נד, ב. 73) שברגליהם לסימן שיכירום הבעלים. 74) שלא ישברו את הכלים. 75) שלא תפצע האליה בסלעים וטרשים כשנגררת על הקרקע. 76) וכל אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמא יפלו ויביאם בידו ברשות הרבים. 77) מחסום נקשר על פי הבקר כדי שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בברייתא (שבת נג.) "חסום". 78) שרץ ששערותיו חדים כמחט. 79) מכיון שאין זה מקובל אצל כולם - אין זה מלבוש (מגיד-משנה להלן ה"ג). 80) מפני שאין הפרה צריכה שימור, שאין דרכה לברוח, וכל שמירה מעולה משאוי הוא (למעלה ה"ח). 81) שבת נב, א. מפני שעז צריכה שמירה ודרכה לצאת באפסור.

יב. הזכרים⁸² יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות, ובעור הקשור להם על לביהם⁸³ כדי שלא יפלו עליהם זאבים, ובמטלניות⁸⁴ המרקמות שפמפין אותן בהן⁸⁵. והרחלות יוצאות ואליהן שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים, או קשורה למטה כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. ויוצאות מלפפות⁸⁶ במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העצים יוצאות ודדיהן קשורות⁸⁷ כדי שייבש מהן החלב. אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב - הרי אלו לא יצאו⁸⁸.

82) משנה, שבת נב, ב. 83) לבם. 84) חתיכות בגד. 85) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם לנוי אסור. אבל נראה שני זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. 86) כרוכות בתחולים. 87) מהודקות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. 88) שאין המטלנית לשם זה מהודקת יפה, ושמא תיפול ויביאנה בידו.

יג. אין⁸⁹ חמור יוצא באפסור⁹⁰, אף-על-פי שקשור לו מערב שבת. ולא יצא הסוס בזנב שועל⁹¹, ולא בזהורית⁹² שבין עיניו. ולא תצא בהמה בקרסטל⁹³ שבפיה, ולא בסנדל שברגלה⁹⁴, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה. אבל יוצאה היא באגד שעל גבי המפה, ובקשקשים⁹⁵ שעל גבי השכר, ובשליה⁹⁶ המדלדלת בה. ופוקק⁹⁷ לה זוג שבצוארה, ומטילת

מכניס הוא חבלים לתוף ידו. והוא, שלא יצא חבל מתוף ידו טפח⁵⁷. וצריך שיהיה החבל שמפי בהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר⁵⁸. ומפני מה⁵⁹ לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו הבהמות, או שמשחקין⁶⁰ בהן שם. ומפני זה⁶¹ לא תצא בהמה בזוג⁶² שבצוארה⁶³, ואפלו היה פקוק שאין לו קול.

56) משנה, שבת נד, א. 57) "שדומה כנושאו בידו, ולא ניכר שהוא אפסור הגמל" (רש"י). 58) "כדי שיהא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). 59) שבת, שם. 60) כמו שאמרו בסנהדרין (כה:): והעתיקו רבינו בפ"י מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חברו - יטול בעליו את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פכ"ג ה"ז. 61) שבת נד, ב. 62) בפעמון. 63) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג בכגד.

י. לא תצא בהמה בזוג⁶⁴ שבכסותה, ולא בחותם⁶⁵ שבצוארה⁶⁶, ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שברגלה, ולא בסולם שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת⁶⁷, אלא אם-כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטטלת⁶⁸ התלויה לו בכרפשתו⁶⁹ או בזנבו, אלא אם כן היתה קשורה בזנבו וחוטרתו⁷⁰. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא עקוד רגלו⁷¹. וכן שאר כל הבהמות.

64) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" (מעשה רוקח) וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. 65) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קושרים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתכלך (רש"י שם). 66) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חברותו" (פירוש המשניות). 67) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. 68) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). 69) המקום הגבוה, החטורת, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "בדבשתו" (שוניצנו). 70) חטורתו, הגבנון שעל גב הגמל. 71) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד.), שזה צער גדול לבהמה, ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

יא. אין⁷² התרנגולים יוצאים בחוטין⁷³ ולא ברצועות שברגליהם⁷⁴. ואין הפכשין יוצאין בעגלה שפחת אליה שלהן⁷⁵. ואין הפכשות יוצאות בעצים שפמחין להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן-החי. (105) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו הי"ב. (106) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. (107) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב'מכילתא' (משפטים): "וינפש בן אמתך והגר - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמות), הרי בן ברית אמור". (108) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם (עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאיבת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורח וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אמר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמורך", והבן מילת "כמורך" שהיא בענין המנוחה" (מעשה רוקח' בשם כתיבד מהרמב"ם).

~ יום שני ט"ז סיון ~

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

1) נכתבו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין בגללן. ונתבאר בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות בפרק שמיני.

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תְּשַׁבֵּת" - אֶפְלוּ מִדְּבָרִים שְׂאִינָן מִלְּאֲכָה חֵיב לְשַׁבֵּת מֵהֵן.³ וְדְבָרִים הֶרְבֵּה הֵן שְׂאִסְרוּ חֻקִּים מִשּׁוּם שְׁבוּתָא. מֵהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שְׁהֵן דּוֹמִים לְמִלְּאָכוֹת, וּמֵהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שְׂמָא יְבֹא מֵהֵן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלֵּי הֵן:²

2) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות" (שמות פרק כ"ג, פסוק י"ב). (3) בספרא (אחרי פ"ז) "אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת וכו' מנין שלא יעלה באילן כו' תלמוד לומר שבתון . . .". ויש מפרשים שאם עמל האדם כל היום בדברים שאינן מלאכות עובר הוא במצות עשה של שבתון וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא פרק כ"ג, פסוק כ"ד). ולהלן בפרק כד הלכה י"ב כתב רבינו: "שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כליו מפניה לפנינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה: למען ינוח" ועיין לעיל פרק א' הלכה א'. (4) הוא הנקרא בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסור חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג היין, שאם תתיר לו שמא

בו בְּחֻצְרָא⁹⁸. וְנוֹתֵן מִרְדֵּעַת⁹⁹ עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבַּת וּמִטְוִיל בְּחֻצְרָא¹⁰⁰. אֲבָל אֵין תּוֹלִין לָהּ קְרִסְטָל¹⁰¹ בְּפִיָּה בְּשַׁבַּת.

(89) שבת נג, א. (90) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש. ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו. (91) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י). (92) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו נהוג ומקובל - אינו מלבוש. (93) בנוסח אחר: "לטרסקל" (מעשה רוקח'). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ (רש"י). (94) שלא תינגף, גזירה שמא יפול מרגליה ויביאנו בידו. (95) שני לוחות קשורים סביב העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם. (96) כיס הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. (97) סותם את הפעמון שלא ישמיע קול. (98) שלא יחשדוהו שמוליכה למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י. (99) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר לו אפילו בתקופת תמוז. (100) אבל לא ברשות הרבים, כיון שאינה קשורה לו. (101) שאינו אלא לתענוג בעלמא, בשביל הבהמה שלא תטריח לשוח צוארה לארץ, והרי היא טירחא מיותרת בשבת.

י. ד. כְּשֵׁם¹⁰² שְׂאֵדָם מְצִיָּה עַל שְׁבִיתת בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבַּת, כִּף הוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתת עֲבָדוֹ וְאֶמְתּוֹ. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהֵן בְּנֵי דַעַת וְלִדְעַת עֲצָמָן עוֹשִׂין, מְצִיָּה עֲלֵינוּ לְשִׁמְרָן וְלִמְנוּעָן מִעֲשִׂית מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת; שְׂנֵאָמַר: לְמַעַן יְנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ, וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אִמְתְּךָ וְהַגֵּר. עֶבֶד וְאֶמָּה שְׂאָנוּ מְצִיָּין עַל שְׁבִיתתָן, הֵם עֲבָדִים שְׂמָלוֹ וְטָבְלוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקָבְלוּ מִצּוֹת שְׁהָעֲבָדִים חֵיבִין בְּהֵן¹⁰³; אֲבָל עֲבָדִים שְׂלֵא מְלוֹ וְלֹא טָבְלוּ, אֲלֵא קָבְלוּ עֲלֵיהֶן שְׁבַע מִצּוֹת שְׂנֵצְטוּוּ בְּנֵי נַח בְּלָבָד - הָרִי הֵן פְּגַר תּוֹשְׁבֵי¹⁰⁴, וּמִתְרִין לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבַּת לַעֲצָמָן בְּפִרְהֶסְיָא כִּישְׂרָאֵל בְּחַל. וְאֵין מִקְבָּלִין גַּר תּוֹשֵׁב אֲלֵא בְּזִמָּן שְׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוֹאִיל וְגַר תּוֹשֵׁב עוֹשֶׂה מְלֹאכָה לַעֲצָמָן¹⁰⁵ בְּשַׁבַּת, וְגַר צֶדֶק הָרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּבַר - בְּמֵי נֶאֱמַר "וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אִמְתְּךָ וְהַגֵּר"? זֶה גַּר תּוֹשֵׁב שְׁהוּא לְקִיטוּ¹⁰⁶ וְשִׁכְרוּ שְׂל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֶּן אֶמְתּוֹ; שְׂלֵא יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוּ בְּשַׁבַּת, אֲבָל לַעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה. וְאֶפְלוּ הֵיָה הַגֵּר זֶה עֲבָדוֹ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה לַעֲצָמָן¹⁰⁸.

(102) יבמות מה, ב. (103) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל עובד-כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד-משנה ורבינו בהל' עכו"ם פ"י ה"ו). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שמלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבידם. (104) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י ו"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוב). ולא אסרו אלא סיכה, ניפוח והדחה, אבל בכיבוד הבית לא גזרו, משום שיש בו צורך יותר (מגיד משנה).

ד. חצירה²² שנתקלקל במימי הגשמים, מביא תקן²³ ומרדה²⁴ בה. וכשהוא מרדה - לא ירדה לא בסל ולא בקפה, אלא בשולי הקפה²⁵; שלא יעשה פדרף שהיא עושה בהל, ויבוא להשוות גמות.

22 (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 23 דבר הראוי למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם ובדעתו לפנותו, אבל בטיט, חול וצוררות אסור (אורח חיים ש"א). 24 שוטח. 25 "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו השולים)" (גמרא שם).

ה. המשקה²⁶ את הזרעים - חיב משום זרע. לפיכך²⁷ אסור לשאב מן הבור בגלגל²⁸, גזרה שמה מילא לגנתו ולחרבתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בחצירה²⁹ - מתיר למלאות ממנו בגלגל.

26 (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). 27 (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 28 אופן שעל הבור להוריד ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר (רבנו תם). 29 ובכל מקום שאין סביבתו גינה או חורבה (כסף משנה).

ו. התולש³⁰ - חיב משום קוצר. לפיכך³¹ אסור לרדות דבש מפורת בשבת, מפני שהיא כתולש³². אין³³ עולין באילן - בין לח, בין יבש - ואין נתלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר לקרקע כלל, גזרה שמה יתלש.

30 (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). 31 (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). 32 שעוקר את הדבש ממקום חיבורו בכוורת, ודווקא כשהדבש דביק ומחובר לכוורת, אבל נתלש או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). 33 משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב').

ז. פרות³⁴ שנשרו בשבת - אסור לאכלן עד מוצאי שבת³⁵, גזרה שמה יתלש³⁶. הדס³⁷ המחבר - מתיר להריח בו; שאין הניתו אלא להריח בו, והרי ריחו מצוי³⁸. אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה - אסור להריח בו במחבר; גזרה שמה יקץ אותו לאכלו.

34 (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). 35 ואין צורך להמתין כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם, אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב בכדי שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. 36 דוקא בפירות אילן שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנון ולפת שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת

יבוא לירי סחיטה, נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שאם תתיר לו שמא יבוא לירי עימור" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). 5) לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות שנפרטו למעלה, החל מפרק ז'.

ב. פל' המשנה גמות⁷ - הרי זה חיב משום חורש. לפיכך⁸ אסור להפנות בשדה הנירה⁹ בשבת, גזרה שמה ישוה גמות. המפנה¹⁰ את האוצר בשבת מפני שהיא צריף לו לדבר מצוה¹¹, כגון שיכניס בו אורחים או יקבע בו מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמה יבוא להשוות גמות. טיט¹² שעל גבי רגלו - מקנחו בכתל או בקורה, אבל לא בקרקע, שמה יבוא להשוות גמות. לא ירק בקרקע וישוף ברגלו, שמה ישוה גמות. ומתיר¹³ לדרס הרק שעל גבי קרקע והולך לפי תמור¹⁴.

6 (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). 7 בשדה, כמו שכתוב להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה י"ב). 8 (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). 9 שדה שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים וגומות (גמרא שם). 10 משנה (מסכת שבת דף קכ"ו עמוד ב'). 11 ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו. 12 (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). 13 (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). 14 כשאינו מתכוון להשוות גומות.

ג. נשים¹⁵ המשחקות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן, אסורות לשחק בהן בשבת, שמה יבואו להשוות גמות¹⁶. ואסור¹⁷ לכבד את הקרקע, שמה ישוה גמות, אלא אם כן היה רצוף באבנים¹⁸. ומתיר לזלף מים על גבי הקרקע¹⁹, ואינו חושש שמה ישוה גמות; שהרי אינו מתפנן לקף. אין סכין²⁰ את הקרקע, ואפילו היה רצוף באבנים²¹. ואין נופחין אותו ואין מדיחין אותו אפילו פיוס טוב, כל-שכן בשבת. שלא יעשה פדרף שהיא עושה בהל, ויבוא להשוות גמות בזמן שהיא עושה פן במקום שאינו רצוף.

15 (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 16 "שיכין דרך לגלגל האגוז". 17 (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). 18 להוות מים שלא יעלה האבק. 19 אפילו אינה מרוצפת. 20 "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין מדיחין; לטוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת דף מ' עמוד ב'). 21 (מסכת פסחים דף ס"ד עמוד א') "כמעשהו (הקרכת קרבן פסח) בחול, כך מעשהו בשבת (אם חל ערב פסח בשבת), אלא שהכהנים מדיחים (במים) את העזרה (מדם הקרבנות) שלא ברצון חכמים". ובעזרה היתה רצפה של שיש ובכל זאת אסרו חכמים (תוספות יום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפּל לְהַתְּכָה עוֹמֵד, וּלְהַפְסֵד מוֹעֵט לֹא חָשְׁשׁוּ. הֵיוּ
הַשְּׂקִים גְּדוּלִים וּמְלֵאִים כְּלֵי זְכוּכִית וְכִיּוּצָא בָהֶם -
פּוֹרֵק בְּנַחַת⁵⁸. וּמִקְּבַל מְקוּם לֹא יִנְיָחוּ שָׁם עַל גְּבִי
בְּהֵמָה, מְשׁוּם צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים⁵⁹.

(53) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). (54) משא.
(55) שלא יגע בהם בידיו. (56) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'.
(57) פנסים. (58) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל
ולבטל כלי מהיכנו ("מגיד משנה"). (59) שהוא מן התורה
(שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו
וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזוב עמו" - מצוה לפרק את
המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד
א').

יא. הַמְדַבֵּק פְּרוֹת⁶⁰ עַד שְׂיַעֲשׂוּ גוּף אֶחָד - חֵיב
מְשׁוּם מְעַמֵּר. לְפִיכָף⁶¹, מִי שֶׁנִּתְפָּהְרוּ לוֹ פְּרוֹת בְּחִצְרוֹ
- מְלַקֵּט צֶלֶד-צֶלֶד וְאוֹכֵל⁶². אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא
לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
בְּחָל; שְׂאֵם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, שְׂמָא
יִכְבֵּשׂם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּפֶה וְיִבּוֹא לְיַדֵי עוֹמְרוֹ⁶³. וְכֵן⁶⁴
אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֶּלַח וְכִיּוּצָא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה
כְּמַעֲמֵר⁶⁵.

(60) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. (61) (מסכת שבת דף
קמ"ג עמוד ב'). (62) לדעת התוספות אין צורך לאכול
מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך
סל אסור; אבל אם נפל לתוך עפר וצורות, אסור ללקטם
משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על יד על יד ואוכל
("בית יוסף" והגור"א של"ה). (63) לדעת התוספות (מסכת
ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם
(עי' הגה"מ). (64) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב').
(65) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא
בגידולי קרקע, כמבואר למעלה בפרק ח' הלכה ה'.

יב. מְפָרֵק⁶⁶ - חֵיב מְשׁוּם דָּשׁ, וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים
וְעֵנָבִים - חֵיב מְשׁוּם מְפָרֵק⁶⁷. לְפִיכָף⁶⁸ אֲסוּר לְסַחֵט
תוֹתִים וְרִמּוֹנִים, הוֹאֵיל וּמְקַצֵּת בְּגִי אָדָם סוֹחֵטִים
אוֹתָם כְּזֵיתִים וְעֵנָבִים, שְׂמָא יִבּוֹא לְסַחֵט זֵיתִים
וְעֵנָבִים. אֲבָל שְׂאָר פְּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין⁶⁹ וְתַפּוּחִים
וְעִזְרָדִין⁷⁰ - מִתֵּר לְסַחֵט בְּשִׁבְתָּ⁷¹, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּגִי
סָחִיטָה.

(66) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ז'. (67) משום
שעומדים להסחט למשקין. (68) משנה (מסכת שבת דף
קמ"ג עמוד ב'). (69) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי
ומבושל, נקרא גם חבוש. (70) מין פרי עץ, כתפוח קטן.
(71) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם
משקה על המיץ היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך
אוכל.

יג. כְּבִישִׁין⁷² וּשְׂלֵקוֹת⁷³ שְׂסַחֲטָן: אִם לְרִבָּה גּוֹפְסִין⁷⁴ -

(שם). (37) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). (38) ויכול
להריח בו גם במחובר.

ח. אֵילָן³⁹ שֶׁהֵיוּ שְׂרָשָׁיו גְּבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים - אֲסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן⁴⁰; וְאִם אֵינָן גְּבוּהִין
שְׁלֹשָׁה - הֵרִי הֵן כְּאָרְץ⁴¹. הֵיוּ בָּאֵין מְלַמְעֵלָה
מְשַׁלְשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה⁴² - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן⁴³. הֵיוּ
גְּבוּהִין שְׁלֹשָׁה - אֶף-עַל-פִּי שְׂעִדָן אֶחָד שְׂוֹה לְאָרֶץ,
אוּ שְׂיִשׁ חָלַל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אֲסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן.

(39) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). (40) משום
שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'. (41) ומותר
לישב עליהם. (42) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו.
(43) במקום שאין גבוהים שלשה.

ט. אֵינָן⁴⁴ רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּהֵמָה בְּשִׁבְתָּ, גְּזֵרָה שְׂמָא
יִתְתֵּךְ זְמִירָה⁴⁵ לְהַנְהִיגָהּ. וְאֵין נִתְלִין בְּבֵהֵמָה⁴⁶. וְלֹא
יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עֲלֶיהָ בְּשִׁבְתָּ. וְאֵין⁴⁷
נִסְמָכִין⁴⁸ לְצַדֵי בְּהֵמָה, וְצַדֵי צְדָדִין⁴⁹ מִתְרִין. עֲלֵה⁵⁰
בָּאֵילָן בְּשִׁבְתָּ: בְּשׂוֹגֵג - מִתֵּר לִירֵד, כְּמִזִּיד אֲסוּר
לִירֵד. וּבְבֵהֵמָה, אִפְלוּ כְּמִזִּיד - יֵרֵד, מְשׁוּם צַעַר
בְּעֲלֵי חַיִּים⁵¹. וְכֵן⁵² פּוֹרֵקִין הַמְשֻׁאֵי מֵעַל הַבְּהֵמָה
בְּשִׁבְתָּ, מְשׁוּם צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים.

(44) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). (45) ענף מן
האילן וחייב משום תולש שהוא תולדות קוצר. (46) כמו
באילן, ושניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה").
(47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (48) (מסכת שבת דף
קנ"ה עמוד א'). (49) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו
כלכלה (סל) מבעוד יום, היתד - נקרא צדדין והכלכלה -
צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה").
(50) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (51) ירושלמי (מסכת
ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על
גב בהמה אומרים לו רד? - שהוא מצווה על שבייתת בהמה
כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוח שורך וחמורך";
ובמכילתא: תן לבהמה נייח (מנוחה), שלא יהא לה צער".
(52) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב').

ל. בְּיַצֵּד⁵³? הֵיתָה בְּהֵמָתוֹ טְעוּנָה שְׁלִיף⁵⁴ שֶׁל תְּבוּאָה
- מְכַנִּים רֵאשׁוֹ תַּחְתָּיו, וּמְסַלְקוֹ לְצַד אַחַר, וְהוּא
נוֹפֵל מֵאֲלוֹ. הֵיָה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלִיל שִׁבְתָּ וּבְהֵמָתוֹ
טְעוּנָה - כְּשִׁינְיַע לְחִצְרֵי הַחִיצוּנָה, נוֹטֵל אֶת הַכְּלִים
הַנּוֹטְלִין בְּשִׁבְתָּ; וְשִׂאֵינָן נִטְלִין - מִתֵּר הַחֲבִלִים
וְהַשְּׂקִין נוֹפְלִין⁵⁵. הֵיוּ בְּשִׁקְיֵן דְּבָרִים הַמְשַׁתְּבְּרִים:
אִם הֵיוּ שְׂקִין קְטָנִים - מִבֵּיא פְּרִים וּכְסוֹתוֹת וּמִנִּיחַ
תַּחְתֵּיהֶן, וְהַשְּׂקִין נוֹפְלִין עַל הַפְּרִים; שְׂהָרִי אִם יִרְצֶה
לְשַׁלֵּף הַפֶּר - שׁוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂקִים קְטָנִים וְקָלִים,
וְנִמְצָא שְׂלֵא בָטֵל הַכְּלִי מֵהַכְּנוּ⁵⁶. הֵיתָה טְעוּנָה
עֲשֻׁשִׁית⁵⁷ שֶׁל זְכוּכִית - מִתֵּר הַשְּׂקִים וְהֵן נוֹפְלִין;
שְׂאֶף-עַל-פִּי שְׂיַשְׁבְּרוּ - אֵין בְּכָף הַפְּסֵד גְּדוּל, שְׂהָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). 95) מעצמם. 96) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה, חוששים שמא יסחוט בשבת. 97) סתמם לאכילה ורק לפעמים לסחיטה.

טז. זיתים⁹⁸ וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש⁹⁹ שרסקן מערב שבת - משקין היצאין מהן בשבת מתרין; שאין פאן מקום לגזרה¹⁰⁰, שפכר רסקן מפעריב.

98) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). 99) הדבש כמו שהוא בכורת. 100) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידים.

יז. זורה¹⁰¹ ובזרר - מאבות מלאכות הן¹⁰². לפיכך, אף-על-פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו, כשהוא¹⁰³ מנפח - מנפח בידו אחת¹⁰⁴ בכל פהו, אבל לא בקננו¹⁰⁵ ולא בתמחו¹⁰⁶; גזרה שמא ינפה בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר¹⁰⁷ שמרים - תולדת בזרר או מרקד הוא. לפיכך, אף-על-פי שמותר לסגן יין צלול או מים צלולים בסודרין¹⁰⁸ או בכפיפה מצרית¹⁰⁹, לא יעשה גמא בסודר¹¹⁰; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לשמר במשמרת. וכן אסור¹¹¹ לתלות את המשמרת¹¹² פדרף שהוא עושה בחל, שמא יבוא לשמר. וכן המחבין¹¹³ - תולדת בזרר הוא. לפיכך, אף-על-פי שנותנין משמין ואגוזים לדבש, לא יחבצם¹¹⁴ בידו.

101) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוץ. 102) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. 103) (מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'). 104) אבל בשתי ידיו, לדבקן יחד ולנפח בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. 105) "כלי עשוי כמרוכב, מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשאת בכלי" (רש"י). 106) קערה גדולה. 107) המסנן יין ב"משמרת" - היא שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול, והמשמרת קולטת את השמרים, ואסרו חכמים לתלות (המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א') וראה פרק ח' הלכה י"ד. 108) ואין כאן איסור מצד כיבוס הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגרא"א ש"ט ס"ק י"ט). 109) סל עשוי מנצרי דקל. 110) (מסכת שבת דף קל"ט עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה. 111) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב'). 112) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה: "אין הטעם באיסור תלית המשמרת מפני שהוא עושה אהל, אלא אסור תליתיה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"א). 113) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו. 114) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י ויין "ובלבר

מתר, ואם להוציא מימיהן - אסור. ואין מרסקין⁷⁵ את השלג⁷⁶, שיזובו מימיו; אבל מרסק הוא לתוף הקערה או לתוף הכוס. השום והבסר⁷⁷ והמלילות⁷⁸ שרסקן⁷⁹ מפעוד יום: אם⁸⁰ מחסרין דיכה⁸¹ - אסור לגמר דיכתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד - מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך מתר לגמר שחיקת הריפות⁸² פעץ הפרור⁸³ בתוף הקדירה בשבת⁸⁴ אחר שמורידין אותה מעל האש⁸⁵.

72) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחמוץ ובמלח. 73) ירקות ששלקן קודם השבת ונשארו מימיהם בהם (ר"ח). 74) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. 75) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עייני רש"י שם). 76) "בנ"א: את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). 77) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקורב להחמין" (רש"י). 78) "שבליים שלא בשלו כל צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה טוב מהן" (רש"י). 79) להוציא מהם שמנם ומחוסרים עדיין דיכה ושחיקה. 80) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'). 81) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם דקים. 82) מאכל שעורים כתושות במכתש. 83) כף גדולה. 84) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ג). 85) ובעודה על האש יש אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א סעיף קטן ע"ט).

יד. המולל⁸⁶ מלילות⁸⁷ - מולל בשנוי⁸⁸, פדי שלא יראה⁸⁹ פדש. היונק⁹⁰ בפיו - פטור. ואם היה גונח⁹¹ - מתר לו לינק בפיו; מפני שהוא מפרק בלאחר⁹², ומשום צערו לא גזרו, ואף-על-פי שאין שם ספנה⁹³.

86) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו. 87) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין (מגיד משנה). 88) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם). 89) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא). 90) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). 91) משתעל בקושי שרפואתו לינק חלב מהבהמה. 92) על ידי שינוי, שאינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. 93) כי במקום סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'.

טו. פרות⁹⁴ שזבנו⁹⁵ מהן משקין בשבת: אם זיתים וענבים⁹⁶ הן - אסור לשותות אותן המשקין עד מוצאי שבת, גזרה שמא יתפנו ויסחט אותן בשבת; ואם תותים ורמונים הן⁹⁷: אם הכניסן לאכילה - משקין שזבו מהן מתרין, ואם הכניסן לדרוך - משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

134) ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה הלכה י"ח). 135) ולא בבוכנא, הוא העלי המיוחד לכתשה, אפילו אם כותשו בקערה. 136) ולא במכתשת, אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים. 137) בנ"א: "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י התימנים). 138) לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה פ"ב על רפואה בשבת.

כא. פיצד? 139) לא יאכל דברים שאינן מאכל בריאים, כגון אֲזֹבִיוֹן¹⁴⁰ ופֶּאֶה¹⁴¹, וְלֹא דְבָרִים הַמְשֻׁלְשָׁלִים, כגון לַעֲנָה¹⁴² וְכִיּוּצָא בָהֶם. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְבָרִים שְׂאִין דְרָף הַבְּרִיאִים לְשִׁתוֹתָן, כגון מֵיִם שֶׁבְּשָׁלוֹ בָּהֶן סִמְמָנִין וְעֵשְׂבִים.

139) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 140) צמח עז הריח הממית את התולעים שבמעיים. 141) בנ"א: "רפואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם ואוכל חבילי פיאה. 142) עשב מר שעושים ממנו משקה לרפואה.

כב. אוכל¹⁴³ אָדָם אֲכָלִין וּמְשָׁקִין שְׁדָרְף הַבְּרִיאִים לְאֲכָלָן וְלִשְׁתוֹתָן, כגון הַכֶּסֶפְרָא¹⁴⁴ וְהַפְּשׁוֹת¹⁴⁵ וְהָאֲזוֹב; אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מְרַפְּאִין וְאוֹכְלֵן כְּדִי לְהַתְּרַפְּאוֹת בָּהֶם - מִתָּר, הוֹאִיל וְהֵם מְאָכֵל בְּרִיאִים. שְׁתָּה חֲלָתִית¹⁴⁶ מִקְדָּם הַשְּׁבֵת¹⁴⁷, וְהָרִי הוּא שׁוֹתָה וְהוֹלֵךְ - מִתָּר לְשִׁתוֹתוֹ בְּשֵׁבֶת, [אֶפְלוֹ] בְּמִקּוֹמוֹת [שְׁלֹא] נִהְגוּ הַבְּרִיאִים¹⁴⁸ לְשִׁתוֹת הַחֲלָתִית. וְשׁוֹתִין יְיָתוֹם הַמְצָרִי¹⁴⁹ בְּכָל מְקוֹם.

143) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 144) הוא "זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב הריח, לרפואה ולתבליים. 145) צמח מר הטעם, ישמש לרפואה ולעשות שכר תמרים. 146) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי השריה לרפואה. 147) שדרך רפואתו לשתותו שלשה ימים רצופים. 148) בנוסחאות ודפוסים ישנים כתוב: "במקומות שנהגו הבריאים לשתות" אולם ב"מגיד משנה" הגיה כנוסח שלנו, שהרי כל שהוא מאכל בריאים כבר הביא רבנו למעלה, שיותר לשתות לרפואה. ולפי הנוסח "אפילו שלא נהגו הבריאים", הכוונה שכאן מותר אף שאין דרך הבריאים לשתות, מכיון שיש סכנה אם יפסיק (מע"ק). 149) "לוקחים מלח וקמח שעורים וזרע כרכום מדברי, ולשים אותו במים לרפואה" (פירוש המשניות פסחים פרק ג' משנה א'). והוא גם משקה לבריאים.

כג. וְכֵן¹⁵⁰ שְׁמָנִים שְׁדָרְף הַבְּרִיאִים לְסוּף בָּהֶן - מִתָּר לְסוּף בָּהֶן בְּשֵׁבֶת, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְפָּוֵן לְרִפּוּאָה. וְשְׂאִין הַבְּרִיאִים סָכִין בָּהֶן - אֲסוּרִין. הַחוּשׁשׁ בְּמִתְנִיּוֹ - לֹא יִסּוּף יַיִן וְחִמְצָא¹⁵¹, אֲבָל סָף הוּא אֵת הַשְּׂמֶן¹⁵²; וְלֹא שְׂמֶן וְרֵד¹⁵³, אֲלֵא בְּמִקּוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמִתָּר¹⁵⁴ לְסוּף שְׂמֶן וּמְלַח בְּכָל מְקוֹם.

שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל" נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א ש"ט ס"ק י"ט).

יח. הַמְחַתֵּף¹¹⁵ אֵת הַרְקָק¹¹⁶ דֵּק דֵּק לְבִשְׁלוֹ¹¹⁷ - הָרִי זֶה תוֹלֵדֵת טוֹחֵן, וְחֵיב. לְפִיכָף אֵין מְרַסְקִין לֹא אֵת הַשְּׁחֵת¹¹⁸ וְלֹא אֵת הַתְּרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה - בֵּין דְקָה, בֵּין גְּסָה - מְפָנֵי שְׁנֵרְאָה פְּטוּחֵן¹¹⁹. אֲבָל מְחַתְּכִין¹²⁰ אֵת הַדְּלוּעִין¹²¹ לְפָנֵי הַבְּהֵמָה, וְאֵת הַנְּבִלָה לְפָנֵי הַבְּלָבִים; שְׂאִין טְחִינָה בַּפְּרוֹת¹²². וּמִתִּירִין¹²³ אֲלָמוֹת שֶׁל עֲמִיר¹²⁴ לְפָנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסֵּס¹²⁵ בִּידוֹ¹²⁶ אֲלָמוֹת קִטְנוֹת, אֲבָל לֹא אֲלָמוֹת גְּדוֹלוֹת, מְפָנֵי הַטְּרַח שְׁבָהֵן.

115) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). 116) התלוש. 117) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף משנה) וראה להלן הלכה כ'. 118) ירק של תבואה הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. 119) שכיון שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמחתך שלא לצורך אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה'). 120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 121) פרי אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים. 122) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה כתב: "שאיין טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון שהוא לאכול מיד. 123) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 124) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות. 125) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש המשניות). 126) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפים לה לאכלם, שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה ירחם כל כך וקצה בהם" (רש"י).

יט. חֲבִילֵי¹²⁷ פֶּאֶה¹²⁸ וְאֲזוֹב¹²⁹ וְקוֹרְנִית¹³⁰ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, שֶׁהַכְּנִיסֵן לְמֵאכֵל בְּהֵמָה¹³¹ - מְסַתְּפֵק מֵהֶן. וְקוּטֵם וְאוֹכֵל¹³² בְּרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אֲבָל לֹא בִידוֹ הַרְבֵּה; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיִבּוֹא לְדַק¹³³.

127) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). 128) צמח שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א. 129) צמח קטן שיש לו ריח טוב. 130) צמח בעל ריח חריף וטוב. העשבים האלה ראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. 131) וסתמם למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. 132) שהם ראויים גם למאכל אדם. 133) לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א').

כ. הַצָּרִיף לְדַק פְּלִפְלִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן לִתֵּן לְתוֹף הַמֵּאכֵל בְּשֵׁבֶת¹³⁴ - הָרִי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיַד הַסְּפִיין¹³⁵ וּבִקְעָרָה¹³⁶; אֲבָל לֹא בְּמִכְתָּשֶׁת, מְפָנֵי¹³⁷ שֶׁהוּא טוֹחֵן. לְפִיכָף אֲסוּר לְבְרִיא לְהַתְּרַפְּאוֹת¹³⁸ בְּשֵׁבֶת, גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁחַק הַסְּמָמָנִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על גבי מוֹף שְׁעַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה, וְלֹא עַל גְּבֵי מוֹף לְתַנּוּ
עַל הַמִּפְּקָה בְּשֶׁבֶת¹⁷⁵. אֲבָל נוֹתֵן הוּא חוּץ לְמִפְּקָה,
וְשׁוֹתֵת וְיֹרֵד לְמִפְּקָה. וְנוֹתֵן מוֹף יִבְשׁוּ¹⁷⁶ עַל גְּבֵי
הַמִּפְּקָה. וְאִם הָיָה עֵתִיק¹⁷⁷ - אֲסוּר¹⁷⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
בְּרִטָּה¹⁷⁹.

(174) (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). (175) שאסור משום
שחיקת סממנים. (176) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא
יסרטו הבגדים את המכה. (177) ישן. (178) שהוא
מרפא. (179) תחבושת משוחה בסממנים ששמים על
המכה לרככה.

כֹּז. רִטְיָה¹⁸⁰ שֶׁפָּרְשָׁה עַל גְּבֵי כְּלִי¹⁸¹ - מִחֲזִירִין
אוֹתָהּ; וְאִם פָּרְשָׁה עַל גְּבֵי קֶרֶקַע - אֲסוּר
לְהַחֲזִירָה¹⁸². וּמִנִּיחִין¹⁸³ רִטְיָה עַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה
לְכַתְּחָלָה בְּמִקְדָּשׁ¹⁸⁴; שְׂאִין אֲסוּר לְשָׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ.
וּבְכָל מְקוֹם מְקַנְחִין פִּי הַמִּפְּקָה, וְאִין מְקַנְחִין אֶת
הַרְטָיָה, שְׂמָא יִמְרָה.

(180) (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). (181) שהיא
כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. (182) שכיון
שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת
שאסור שמא ימרח (רש"י בעירובין שם). (183) בני"א:
"ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל
להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת,
אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן
כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. (184) כהן
העובד צריך להסיר הרטיה על מנתו, משום חציצה בין
בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסרו משום שבות כי
התירו סופם משום תחילתם - שלא ימנע מעבודה, אבל
כהן שאינו עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה רוקח).

כַּח. סְכִין¹⁸⁵ וּמִמְשָׁמִין¹⁸⁶ בְּכַנֵּי מַעֲיֵם בְּשֶׁבֶת.
וְהוּא, שְׂיִסוּף וּמִמְשָׁמֵשׁ בְּבַת אַחַת. כְּדִי לְשַׁלֵּא יַעֲשֶׂה
כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּחַל. וְאִין מְתַעַמְלִין¹⁸⁷ בְּשֶׁבֶת.
אִי זֶה הוּא מְתַעַמֵל? זֶה שְׂדוֹרְסִים עַל גּוֹפּוֹ בְּכַח עַד
שְׂיִיגַע וְיִזְעַע, אוֹ שְׂיִהַלֵךְ עַד שְׂיִיגַע וְיִזְעַע; שְׂאֲסוּר
לְיַגַע אֶת עַצְמוֹ כְּדִי לְשַׁיְזַע בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
רְפוּאָה¹⁸⁸. וְכֵן אֲסוּר לְעַמֵד בְּקֶרֶקַע דִּימוֹסִית¹⁸⁹
שְׂבָאֲרִין וְשָׂרְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְעַמְלֵת וּמְרַפֵּאת.

(185) משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן"
(פירוש המשניות). (186) "ענינו משיחה וגרידה,
שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחוזק" (פירוש
המשניות). (187) "מתייגעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול
האדם (קהלת א') והוא העמל והיגיעה (פירוש המשניות).
(188) (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל".
ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (189) מרחץ-ריפוי
"שמימי מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא"
(רש"י).

כֹּז. אִין רוֹחֲצִין בְּמֵים שְׂמִשְׁלִשְׁלִין, וְלֹא בְּטִיט

נְגַפָּה¹⁵⁵ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוּמְתָה¹⁵⁶ בִּינָן, וְאִינוֹ צוּמְתָה
בְּחִמְץ¹⁵⁷. וְאִם הָיָה עֲנַג - אִף בִּינָן אֲסוּר¹⁵⁸.

(150) משנה (מסכת שבת דף קי"א עמוד א'). (151) שאין
סוכים בו אלא החולים. (152) שגם הבריאים סכים בו, ולא
יכירו שהוא לרפואה. (153) שדמיו יקרים, ואין אדם סך
בו אלא לרפואה. (154) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב').
(155) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו:
"פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י).
(156) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). (157) אבל
אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר
בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'.
(158) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י
שם).

כֹּד. הַחוּשֵׁשׁ בְּשָׁנָיו - לֹא יִגְמַע¹⁵⁹ בְּהֵן אֶת הַחִמְץ
וְיִפְלִט¹⁶⁰, אֲבָל מְגַמַע הוּא וּבּוֹלַע. הַחוּשֵׁשׁ בְּגִרְוֹנוֹ¹⁶¹
- לֹא יַעֲרַעְנוֹ¹⁶² בְּשָׁמֶן; אֲבָל בּוֹלַע הוּא שָׁמֶן הַרְבֵּה,
וְאִם נִתְרַפֵּא - נִתְרַפֵּא. אִין לּוֹעֲסִין אֶת הַמִּסְטָכִי¹⁶³ וְאִין
שְׂפִין¹⁶⁴ אֶת הַשָּׁנִים בְּסֵם בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שְׁנִתְפַּנּוּ
לְרְפוּאָה; וְאִם נִתְפַּנּוּ לְרִיחַ הַפֶּה - מִתָּר.

(159) ישתה בשאיפת רוח - יגרגר. (160) כי נראה
שגמיעתו לרפואה. (161) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג).
[המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד
א']. (162) ישטפנו. (163) שרף הנוטף מעץ, מועיל
לרפואה ולריח הפה (ערוך). (164) משפשפים.

כֶּה. אִין נוֹתֵן יֵין לְתוֹף הָעֵינַי¹⁶⁶, אֲבָל נוֹתֵן הוּא
עַל גַּב הָעֵינַי¹⁶⁷. וְרַק תְּפַל¹⁶⁸ - אֲפִלוֹ עַל גַּב הָעֵינַי
אֲסוּר¹⁶⁹. קִילוֹר¹⁷⁰ שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ מְעַרְבֵ שֶׁבֶת -
מְעַבִּירוֹ עַל גַּב עֵינוֹ בְּשֶׁבֶת, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁷¹. מִי
שֶׁלָקָה בְּאֶצְבָּעוֹ - לֹא יִכְרֵף עָלָיו גְּמִי¹⁷² כְּדִי לְרַפֵּאתוֹ,
וְלֹא יִדְחֲקֵנוּ בִּידוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם¹⁷³.

(165) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). (166) שנראה כנותן
לרפואה. (167) שנראה כרוחץ את עיניו. (168) "שלא
טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה
פרק ט' הלכה ל"ח). (169) מכיון שהוא מאוס, אין
משתמשים בו אלא לרפואה. (170) משחה לעין.
(171) שנראה כרוחץ ולא התירו אלא אם שרה מערב שבת.
(172) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא - צמח
הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות).
(173) במסכת עירובין דף ק"ג עמוד ב' שנינו: "כהן שלקה
באצבעו (ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שמכתו נראית),
כורך עליו במקדש (שאינו אסור שבות נוהג במקדש לבטל
כהן מעבודה), אבל לא במדינה (שיש ברפואה אסור שבות,
גזרה משום שחיקת סממנים), אם להוציא דם (שמהדק את
הגמי על החבורה), כאן וכאן אסור (שהוא אב מלאכה:
חובל)".

כֹּז. אִין נוֹתֵן חִמְץ וְשָׁמֶן עַל גְּבֵי הַמִּפְּקָה, וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). (207) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). (208) "שעירו ממנו חמין וכופוהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). (209) "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בברונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). (210) לכרכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). (211) (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. (212) מבואר בפרק ב' הלכה י'.

לב. המְרַקֵד 213 - מְאֹבֹת מְלֹאכֹת. לְפִיכָף 214 אֵין פּוֹבְרִין 215 אֶת הַתֵּבֶן בְּכִבְרָה. וְלֹא יִנִּיחַ הַכִּבְרָה שְׂשִׁישׁ כִּה תֵבֶן בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּשִׁבִיל שְׂיָרֵד הַמַּיִץ 216, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֶרְקֵד. אֲבָל נוֹטֵל הַתֵּבֶן בְּכִבְרָה וּמוֹלִיף לְאַבְסוֹ 217, אֶף-עַל-פִּי שְׂיָרֵד הַמַּיִץ בְּשַׁעַת הוֹלְכָה 218; שְׁהָרֵי אֵינוֹ מִתְפַּוֵּן לְכָף 219.

(213) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. (214) משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). (215) מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. (216) בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). (217) "מקום שאובסים - מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). (218) דרך נקבי הכברה. (219) ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'.

לג. מְגַבֵּל 220 - חֵיב מְשׁוּם לֵשׁ. לְפִיכָף 221 אֵין מְגַבְּלִין קֶמַח קָלִי 222 הַרְבֵּה, שְׁמָא יָבֹא לְלוֹשׁ קֶמַח שְׁאֵינוֹ קָלִי. וּמִתֵּר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מְעַט מְעַט 223. אֲבָל תְּבוּאָה שְׁלֹא הִבִּיאָה שְׁלִישׁ, שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּף טָחְנוּ אוֹתָהּ טָחִינָה גְּסָה, שְׁהָרֵי הוּא כְּחֹל 224, וְהִיא הַנִּקְרָאת שְׁתִּית - מִתֵּר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֵמֶץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הַרְבֵּה בְּבַת אֶחָת. וְהוּא, שְׂיִהְיֶה רֶךְ; אֲבָל קֶשֶׁה - אֶסוּר 225, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּלֵשׁ, וְצָרִיף לְשָׁנוֹת. בְּצִיד? נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִּית וְאַחַר כֵּף נוֹתֵן אֶת הַחֵמֶץ.

(220) השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. (221) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (222) קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרבנן אסור שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. (223) כמעט לא גזרו. (224) זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמרוסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. (225) הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי.

לד. המְרַסֵן 226, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְגַבּוֹל 227, אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ, שְׁמָא יָבֹא לְגַבֵּל הָעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וְנוֹתֵנִין מִים עַל גְּפֵי מְרַסֵן, וּמוֹלִיף בּוֹ הַתְּרוּד 228 שְׁתִּי 229 וְעָרֵב 230; אֲבָל אֵינוֹ מְמַרְסֵן 231 בְּיָדוֹ, שְׁלֹא יִרְאֶה כְּלֵשׁ. אִם לֹא נִתְעָרַב - מְנַעֵרוֹ מְכֻלֵי לְכֻלֵי עַד שְׂיִתְעָרַב, וְנוֹתֵן לְפָנָיו הַתְּרוּנְגוּלִין אוֹ לְפָנָיו הַשְּׁנָרִים.

שְׂטוּבְעִין בּוֹ 190, וְלֹא בְּמֵי מְשָׁה הַבְּאוּשִׁים, וְלֹא בְּיָם סְדוּם 191, וְלֹא בְּמֵים הַרְעִים שְׂפִים הַגְּדוֹל; מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלוֹ צַעַר הֵן, וְקָתוּב: וְקָרְאָתָּ לְשַׁבַּת עֲנָג 192. לְפִיכָף, אִם לֹא נִשְׁתַּהֲהָ בָהֶם, אֲלֵא עֲלֶה מִיָּד - אֶף-עַל-פִּי שְׂשִׁישׁ לוֹ הִטְטִין 193 בְּרֹאשׁוֹ, מִתֵּר.

(190) משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') וברייתא (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמא יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרווחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משלשלים בני מעיו - ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" (מגיד משנה). (191) ים המלח. (192) ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכה שעושה כן לרפואה ואסור. (193) מכת שחין על העור.

ל. אֵין 194 מִתְגַּרְדִּין 195 בְּמַגְרֵדֶת 196. וְאִם הִיוּ יָדִיו מְלֻכְלְכוֹת בְּצוּאָה אוֹ בְּטִיט - גּוֹרֵד כְּדָרְכוּ 197 וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. סְכִיץ 198 וּמְפָרְכִין 199 לְאָדָם לְעֲנָג, אֲבָל לֹא לְבִהמָה 200. וְאִם הִיָּה לָהּ צַעַר - מִתֵּר 201 לְהִסִיר צַעְרָה בְּסִיכָה וּפְרוּף. בְּהִמָּה שְׂאֲכֵלָה פְּרִישִׁינִין 202 הַרְבֵּה 203 - מְרִיצִין אוֹתָהּ בְּחֵצֵר בְּשִׁבִיל שְׂתַתְּרָא. וְאִם אֶחָזָה דָּם 204 - מְעַמִּידִין אוֹתָהּ בְּמִים בְּשִׁבִיל שְׂתַצְטַגֵן, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא יִשְׁחַק לָהּ סְמִינִין 205.

(194) (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (195) "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). (196) כלי שמגרדין בו את הגב במרוחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). (197) שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). (198) (מסכת שבת דף נ"ג עמוד ב'). (199) משפשפים גלדי מכה (רש"י). (200) שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. (201) משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. (202) צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. (203) "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. (204) חלתה במחלת דם. (205) שאינו בהול כל כך לשחוק סמינין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב').

לא. אֵין 206 מְקִיאִין אֶת הָאֲכָל בְּשַׁבַּת. בְּמָה דְּרָרִים אֲמוּרִים? בְּסֶם, שְׁמָא יִשְׁחַק סְמִינִין; אֲבָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וְלְהִקִיא - מִתֵּר. וְאֶסוּר לְדַחַק פְּרוֹסוֹ שֶׁל תִּינוֹק כְּדִי לְהוֹצִיא הָרְעִי שְׁלוֹ, שְׁמָא יָבֹא לְהִשְׁקוֹתוֹ סְמִינִין הַמְשֻׁלְשָׁלִין. וּמִתֵּר 207 לְכַפּוֹת פּוֹס 208 עַל הַטְּבוּר בְּשַׁבַּת כְּדִי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מִתֵּר לְחַנֵּק 209, וּלְלַפֵּף 210 אֶת הַקֶּטֶן, וְלְהַעֲלוֹת אֲזָנָיו 211 - בֵּין בֶּיֶד, בֵּין בְּכֻלֵי - וְלְהַעֲלוֹת אֲנָקְלִים 212; שֶׁכָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסְמִינִין כְּדִי לְחוֹשׁ לְשַׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מְדוּ.

(206) מסכת שבת דף קכ"ג עמוד א'. "אסובי ינוקי רב נחמן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בוה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש להן שבותין הנזכרות בוה הן שמונה.

א. רְדִיתָ² הַפֶּתַח³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה⁴, אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שְׁמָא יְבוֹא לְאַפּוֹת. הַמְדַבֵּיק פֶּתַח בְּתַנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם⁵, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם⁶ - מִצִּיל מִמָּנָה מְזוּזָן שֶׁלֹּשׁ סְעֻדוֹת⁷, וְאִמְרוּ לְאַחֲרֵיהֶם: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם⁸. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהֲרִדְיָה אֵינָה מְלֹאכָה, כְּשֶׁהוּא מְצִיל - לֹא יִרְדֶּה בְּמִרְדָּה⁹, אֲלֵא בְּסִכּוּן, כְּדִי לְשַׁנּוֹת.

(2) בפרק זה ממשיך רבינו לפרש, איזה דברים אסרו חכמים בשבת אף שאינם מלאכה, משום שבות, מהם דברים האסורים משום שדומים למלאכות, ומהם דברים שאסרום - גזירה שמא יבוא מהם לאיסור סקילה, כמבואר בתחילת פכ"א. (3) בזמנם היו מדביקים את הפת בדפני התנור, כמו שכתב רבינו בסמוך "המדביק את הפת", אבל בתנורים שלנו שאין הפת דבוקה בשולי התנור, אין איסור ברדייה (או"ח סי' רנד). (4) שבת קלא, ב: "תנא דבי שמואל: כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט, א) יצתה רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה". (5) ערב שבת. (6) והרי שבת. (7) "שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת", כמבואר בפרק ל' ה"ט. (8) שכל אחד יקח מהתנור מזון שלש סעודות. (9) "כלי שרודים ומפרידים בו את הפת הדבוקה בכותל התנור" (רש"י).

ב. מִפְּנֵי¹⁰ מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לְכַנֵּס בְּמִרְחֵץ¹¹ בְּשֶׁבֶת? מִפְּנֵי הַבְּלִגְוִין¹², שֶׁהֵיוּ מְחַמֵּין חֲמִין בְּשֶׁבֶת וְאוֹמְרִין: מְעַרְבֵי שֶׁבֶת הוֹחֲמוּ¹³. לְפִיכֵךְ גָּזְרוּ שְׁלֹא יִכְנֵס אָדָם לְמִרְחֵץ בְּשֶׁבֶת אֲפֵלוּ לְהִזְיעַ. וְגִזְרוּ שְׁלֹא יִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּחִמִּין, וְאֲפֵלוּ בְּחִמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת; אֲבָל פָּנָיו יִדְּיו וְרַגְלָיו - מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחִמֵי הָאוּר, גִּזְרָה מְשׁוּם מִרְחֵץ; אֲבָל בְּחִמֵי טְבִירָא וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - מִתֵּר לְהִשְׁתַּטֵּף בָּהֶן כָּל גּוֹפּוֹ. וְאִסּוּר לְרַחֵץ בְּמִים חֲמִין שֶׁבְּמַעֲרוֹת¹⁴; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲרָה יֵשׁ בָּהּ הַכֵּל, וְיָבוֹא לִידֵי זַעַה, וְנִמְצָאתָ כְּמִרְחֵץ.

(10) שבת מ, א. (11) שהוחמו מימי מערב שבת. (12) בעלי בית המרחץ. (13) "בתחילה היו רוחצין (בשבת) בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת, ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין (לגמרי) והתירו את הזיעה; ועדיין היו רוחצין בחמין (שהוחמו מערב שבת) ואומרים: מזויגין אנתנו, אסרו להן את הזיעה, והתירו חמי טבריא (שחומם טבעי); ועדיין היו רוחצים בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן; ראו שאין הדבר עומד (שאינן הציבור יכול לקבל, מכיון שאסרו להם את הכל), התירו להם חמי טבריה, (ואיסור) זיעה במקומה עומדת" (שם). (14) שבת קמז, א: "מי מקוה שהוחמו ואין חומם יוצא" (רש"י).

ג. מִתְחַמֵּם¹⁵ אָדָם כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמְשַׁטֵּף

וּמִתֵּר לְעַרְבֵי הַמְרֹסֵן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָלֵי אֶחָד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לְפָנָיו כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה. וּמְעַרְבֵי בְּכָלֵי אֶחָד אֲפֵלוּ כּוֹרֵים²³² וְאֲפֵלוּ כּוֹרֵים.

(226) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. (227) ללישה. (228) הכף. (229) אורך. (230) רוחב. (231) מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול. (232) מדה לדברים יבשים ולחים.

לה. אֵיךְ²³³ מְאֲכִילִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְאֲכִיל בַּחַל, שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי כְּתִישֵׁת קִטְנִיּוֹת, אוֹ לִידֵי לִישֵׁת קֶמַח, וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. פִּיּוֹר? לֹא יִאֲכִיל הַגָּמֵל בְּשֶׁבֶת מְאֲכֵל שֶׁלֹּשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים²³⁴. וְלֹא יִרְבִּיעַ עֵגֶל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְיִפְתַּח פִּיו, וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ כֶּרֶשִׁינִין וְיָמִים בְּבֵת אֲחַת²³⁵. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתַרְנַנְגוּלִים לְמִקּוֹם שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהַחְזִיר²³⁶. אֲבָל מְאֲכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מְעַמֵּד, וּמְשַׁקָּה אוֹתָהּ מְעַמֵּד, אוֹ נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מִים כְּפִי עֲצָמָן וְכַרְשִׁינִין כְּפִי עֲצָמָן בְּמִקּוֹם שֶׁיְכוּלָה לְהַחְזִיר. וְכֵן מְאֲכִיל הָעוֹף בְּיָדוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁיְכוּל לְהַחְזִיר, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּתֵּן לְפָנֶיהָ וְהֵן אוֹכְלִין.

(233) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (234) בלשון המשנה "אין אובסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום המספוא) בתוך מעיה" (פירוש המשניות). (235) בלשון המשנה: "מאמריין" - "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים" (פירוש המשניות). (236) את האוכל "שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה" (רש"י).

לו. בְּמָה²³⁷ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמֵי שְׁמֻזוֹנֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן בְּהֵמָתוֹ וְחַיָּתוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת וְאַזְוִין וְתַרְנַנְגוּלִין; אֲבָל מֵי שְׂאִין מְזוֹנֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹנֵי שׂוֹרֶף וְדְבוּרִים²³⁸ - לֹא יִתֵּן לְפָנֶיהֶם לֹא מְזוּזָן וְלֹא מִים. וּמִתֵּר²³⁹ לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהֵמָתוֹ עַל גְּבִי עֲשָׂבִים [מְחַרְרִים]²⁴⁰ וְהִיא אוֹכֶלֶת²⁴¹. אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל גְּבִי דָבָר שֶׁהִקְצָה; אֲבָל עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ, כְּדִי שְׁתַּחֲזִיר פָּנֶיהָ לְדָבָר הַמְקַצָּה וְתֹאכֵל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב.

(237) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (238) בנ"א: "ויוני שובך ויונה עליה ודבורים" (מע"ק). (239) (מסכת שבת דף קכ"ב עמוד א'). (240) בנ"א: חזרה המלה "מחוכרים" (ויניציאה). (241) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח", יכול לא יניחנו תולש ואוכל? - תלמוד לומר: למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים).

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים¹

(1) נתבאר בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס"ק לז). (27) מועטים שיתחממו שם. אבל אם נותן הרבה מים עד שהמים החמים נעשים פושרים - מותר (או"ח סי' שיח). (28) שהמים התחתונים מצננים את העליונים, "תתאה גבר" (שם).

ו. מחם²⁹ שפנה למנוי מים חמים - מתר לתן לתוכו מים צונן³⁰ כדי להפשיך³¹. ומתר לצוק מים חמים לתוך מים צונן, או צונן לתוך החמים. והוא, שלא יהיו בכלי ראשון³²; מפני שהוא מתממן הרבה. וכן³³ קדרה רותחת, אף-על-פי שהרידה מעל האש, לא יתן³⁴ לתוכה תבלין³⁵. אבל נותן לתוכה מלח; שהמלח אינו מתפשט אלא על גבי אש גדולה³⁶. ואם יצק התבשיל מקדרה לקערה, אף-על-פי שהוא רותח בקערה, מתר לו לתן לתוך הקערה תבלין; שפלי שני אינו מבשיל.

(29) משנה, שבת מא, א. כלי לחמם בו המים. (30) מרובים, אבל מועטים שיתחממו עד שתהא היד סולדת בהם - אסור, כמבואר בהלכה ד'. (31) אף שעל-ידי-זה בא הכלי לידי צירוף, "שכן לוטשי הברזל עושים: מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבים אותו במים כדי לחסמו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה" (רבינו בפ"ב ה"ב), מכל-מקום מותר כיון שאינו מתכוון לזה, ודבר שאינו מתכוון מותר (כמבואר בפ"א ה"ה). ואף ש"בפסיק רישיה" (=שהמלאכה היא תוצאה מוכרחת מעבודתו) חייב, כאן אין זה "פסיק רישיה" שלפעמים אינו מצרף. (32) שרתח על האש. (33) משנה, שבת מב, א. (34) בשבת. (35) שהם קלים להתבשל. (36) שבת מב, ב: "אמר רב נחמן, מילחא צריכא בישולא כבישרא דתורא" (מלח צריך בישול כבשר השור).

ז. אין³⁷ שורין את החלתית³⁸ - בין בפושרין, בין בצונן³⁹; אבל שורה אותו בתוך החמין⁴⁰. ואם⁴¹ שתהו ביום חמישי וששי - הרי זה שורה בשבת בצונן, ומניחו בחמה⁴² עד שיחם, ושונה; כדי שלא יחלה אם פסק מלשנות.

(37) משנה, שבת קמ, א. (38) צמח חריף הריח "ושורין אותו בפושרין ושוחים את המים לרפואה" (רש"י). (39) משום שהוא "מעשה חול" (גמרא, שם). (40) "ומטבל בו מאכלו" (רש"י). (41) מבואר בפכ"א הכ"ב. (42) ראה להלן הלכה ט.

ח. דבר⁴³ שנתבשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני השבת - אף-על-פי שהוא עכשו צונן, מתר לשרותו בחמין בשבת⁴⁴. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא בא בחמין מעולם - מדיחין אותו בחמין⁴⁵ בשבת, אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו⁴⁶, אבל אין שורין אותו בחמין.

(43) משנה, שבת קמה, ב. (44) שאין בישול אחר בישול,

כל גופו בצונן. אבל אינו משתטף כל גופו בצונן ומתחמם כנגד המדורה; מפני שמפשיך מים שעליו, ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין¹⁶. המביא¹⁷ סילון של צונן בתוך מים חמים, אפלו בתוך חמי טבריא - הרי אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

(15) שבת מ, ב. (16) ובהפשרה אין איסור, שאין בה משום בישול (להלן הלכה ד) וכן כתבו ה'תוספות' שם. (17) משנה, שבת לח, ב: "מעשה שעשו אנשי טבריה, והביאו סילון (צינור עגול עשוי מחרס) של צונן לתוך אמה (תעלה צרה) של חמין (כדי שיתחממו המים הצוננים), אמרו להם חכמים: אם בשבת - כחמין שהוחמו בשבת, ואסורים ברחיצה ובשתיה".

ד. מביא¹⁸ אדם קיתון¹⁹ של מים ומניחו כנגד המדורה; לא בשביל שיחממו²⁰, אלא כדי שתפוגג צנתו. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפשר, לא שיחם. וסך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה; והוא, שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא פרוו של תינוק נכוית בהן²². ומחמם כגד ומניחו על גבי מעים²³ בשבת²⁴.

(18) שבת מ, ב. (19) כלי לשתיה או לרחיצה. (20) "שיניחם שם עד שיחמו" (רש"י). וזוהי גם דעת רבינו, שאף-על-פי שאם יהיה מונח כנגד המדורה זמן רב יתבשל לגמרי - מותר, כיון שהוא נזהר שלא יהיה מונח אלא כשיעור הפשרה. ודעת הרשב"א שלא התירו את ההפשרה, אלא במקום שאי-אפשר לעולם לבוא לידי בישול. (21) שתחלף צינתם, כמו: "וריחו לא נמר" (ירמיה מח, יא) מתרגמים: "וריחיה לא פג" (רש"י), ואע"פ שהמקום סמוך לאש, ואם יעמוד זמן רב יבוא לידי בישול - לא אסור חכמים להעמיד שם לזמן מועט כדי שתפוג צינתו. וכן נראה בדברי רבינו בסמוך, שכתב "עד שתהא כריסו של תינוק". ויש אומרים שכאן מדובר במעמיד במקום שאינו יכול לבוא אלא לידי הפגת הצינה (רשב"א ור"ן). (22) וזה נקרא בתלמוד ובפוסקים: "יד סולדת בו". (23) "כשהוא חש במעיו, מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל" (רש"י). (24) שבת מ, ב.

ה. אמבטי²⁵ של מרחץ שהיא מלאה מים חמים²⁶ - אין נותנין לה מים צונן²⁷, שהרי מחממן הרבה. וכן לא יתן לתוכה פך של שמן, מפני שהוא כמבשיל. אבל נותן הוא מים חמים חמין לתוך אמבטי של צונן²⁸.

(25) שבת מב, א. כלי לרחיצת גוף האדם. (26) שעירו לתוכה חמים מבלי שנתחמם על האש, הנקרא "כלי ראשון". ואמבטי זו נקראת "כלי שני", ואף-על-פי-כן אין נותנין לה מים צוננין, שכיון שהמים הם לרחיצה, סתמם מחוממים הרבה ומתחממים הצוננים הנתונים בהם, וזהו שדקדק רבינו וכתב "שהרי מחממן הרבה" (הגר"א סי' שיח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאו דוקא, ועיי' 'מעשה רוקח'. (63) וכל דבר שהוא משום רפואה, אסרו חכמים לעשותו, גזירה משום שחיקת סממנים, כמבואר בפכ"א ה"כ.

יב. חרדל⁶⁴ שְׁלֹשׁ מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר מִמְּחוּ⁶⁵ בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ. וְלֹא יִטְרֹף⁶⁶, אֲלֵא מְעָרָב⁶⁷. שְׁחֵלִים⁶⁸ שְׁטָרְפֵן מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן וְחֵמֶץ וְתַבְלִין. וְלֹא יִטְרֹף, אֲלֵא מְעָרָב. שׁוּם שְׁרָסְקוּ מְעָרָב שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתֵנוּ לְתוֹף הַגְּרִיסִין. וְלֹא יִשְׁחַק, אֲלֵא מְעָרָב.

(64) שבת קמ, א. צמח שגרעניו חריפים ומרים, ובהשחקם יערבובם במים וישתמשו בהם ללפת את האוכל. (65) ממיס אותן במים או ביי. (66) יערב בכח. (67) בנחת. ובנוסח אחר: "אלא מערב" (כת"ת התימנים), כלומר מערב שבת. (68) ירק שטעמו חריף, ושוחקים אותו במים.

יג. הַנוֹטֵל⁶⁹ שְׁעָר מְגוּף הָאָדָם - חֵיב מְשׁוּם גּוֹזֵז. לְפִיכָף⁷⁰ אָסוּר לְרַחֵץ אֶת הַיָּדִים בְּדָבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאי⁷¹, כְּגוֹן אֶהְלֶה⁷² וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וּמִתָּר לְחַף⁷³ אֶת הַיָּדִים בְּעֶפְר לְבוֹנָה⁷⁴ וְעֶפְר פְּלִפְלִין וְעֶפְר יִסְמִין⁷⁵ וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמֵּא יִשִּׁיר שְׁעָר שְׁעַל יָדוֹ; שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִתְּפַנֵּן⁷⁶. עָרָב דְּבָר שֶׁמְשִׁיר אֶת הַשְּׁעָר וְדַאי עִם דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מְשִׁיר וְדַאי: אִם⁷⁷ הָיָה הָרָב מְדַבֵּר הַמְשִׁיר - אָסוּר לְחַף בּוֹ; וְאִם לֹא - מִתָּר.

(69) כמבואר בפ"ט ה"ח. (70) שבת נ, ב. (71) ואף שאין כוונתו להשיר את השער אלא להעביר את הזוהמא, ודבר שאינו מתכוון מותר, כיון שוודאי מעביר את השער, יש לו דין של "פסיק רישיה" כמבואר בפ"א ה"ו. (72) צמח טוב הריח, ויוצא ממנו שרף חריף שמשמשים בו לכביסה. (73) לשפסף ולנקות. (74) בגמרא שם: עפר לבניתא, ופירש"י כתישת לבונה. ודעת רבינו כרב האי שפירש שם "עפר של לבונה ונקראת כנדאר לבאן בלשון ישמעאל" (מגיד משנה). (75) בגמרא שם "כוספא דיסמין". ופירש ה'ערוך' (ערך כספן) "פסולת שומשמין שכובשים אותה בוורד של יסמין, ומייבשים ושוחקים אותם, ורוחצים בהם ידים מזהמות". ולדעת רבינו שכתב "עפר יסמין", נראה שהוא כתישת היסמין עצמו. (76) ודבר שאינו מתכוין מותר, כיון שאינו ודאי שמשיר את השיעור. (77) "אם היה הרוב מדבר שאינו משיר מותר לחוף בו, ואם לאו אסור" (ויניציאה, שוניצינו). וה'מגיד משנה' הכריע כנוסחתנו, ממה שאמרו בגמרא שם: "כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי" (כל כמה שאין רוב מאהלא שוודאי משיר - מותר).

יד. אָסוּר⁷⁸ לְרִאוֹת בְּמִרְאֵה שֶׁל מִתְּכֶתֶת⁷⁹ בְּשֶׁבֶת, גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִשִּׁיר בָּהּ גִּימִין הַמְדַלְדְּלִין מִן הַשְּׁעָר, וְאֶפְלוּ קְבוּעַ בְּכַתְל⁸⁰. אֲבָל מִרְאֵה שֶׁאֵינָה שֶׁל מִתְּכֶתֶת⁸¹ - מִתָּר לְרִאוֹת בָּהּ, אֶפְלוּ אֵינָה קְבוּעָה.

ולפיכך מותר לשרותו אף בכלי ראשון (לאחר שהורירו אותו מן האש). (45) מערה עליו חמין מכלי שני, אבל לשרותו - אף בכלי שני אסור שנראה כמבשל. ויש מפרשים "בחמין" - בכלי ראשון (ר"ת ב'תוספות' שבת לט). שעירוי מכלי ראשון אינו מבשל, ובכלי שני מותר אפילו לשרות (רשב"א ב'תוספות' שם). (46) כמבואר בפ"ט ה"ב.

ט. מִתָּר⁴⁷ לְהַחֵם בַּחֲמָה⁴⁸, אֶף-עַל-פִּי שְׁאָסוּר⁴⁹ לְהַחֵם בְּתוֹלְדוֹת חֲמָה⁵⁰; שֶׁאֵינוֹ בָּא לְטַעוֹת מִחֲמָה לְאוּר⁵¹. לְפִיכָף מִתָּר לְתוֹן מִים צוּגֵן בְּשִׁמְשׁ פְּדִי שְׁיַחמוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מִים יָפִים⁵² לְתוֹף מִים רְעִים בְּשִׁבִיל שְׁיַצְנָנוּ. וְנוֹתְנִין תְּבִשִׁיל לְתוֹף הַבוֹר בְּשִׁבִיל שְׁיַיָּה שְׁמוּרָה⁵³.

(47) משנה, שבת קמו, ב. (48) בשמש. (49) שבת לט, א. מבואר למעלה בפ"ט ה"ג: "שגזרו עליהם מפני תולדות האור". (50) "אין מפיקעים (שבורים) ביצה על סודר שהוהם בחמה, כדי שתצלה מחום הסודר" (רש"י). (51) אין גוזרים שאם נתיר לחמם בשבת יבוא לחמם באש. (52) שמים כלי מלא מים ראויים לשתיה לתוך מים שאינם ראויים לשתיה, כדי לצננם. ובגמרא (שבת קמו): שאלו: פשיטא שמותר. ותירצו, שאגב הלכה אחרת נשתנה. אבל בדברי רבינו צ"ע (ועיי' ב'דרישה' ל'טור' אורח-חיים סוף סי' שיח). (53) שלא יבאש מחמת החום ואין חוששים שמה ישווה גומות (שבת קמו):

י. מְעָרָב⁵⁴ אָדָם מִים וּמְלַח וְשֶׁמֶן, וְטוֹבֵל בּוֹ פְתוֹ אוֹ נוֹתְנוֹ לְתוֹף הַתְּבִשִׁיל⁵⁵. וְהוּא, שְׁיַעֲשֶׂה מְעֵט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה פְּעוּשָׁה מְלֵאכָה מִמְּלֵאכַת הַתְּבִשִׁיל. וְכֵן⁵⁶ לֹא יַעֲשֶׂה מִי מְלַח עֲזִין, וְהוֹן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מְלַח וְשְׁלִישֵׁי מִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה פְּעוּשָׁה מוֹרִיס⁵⁷. וּמִתָּר לְמְלַח בִּיעָה⁵⁸; אֲבָל צְנִין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּכּוֹבֵשׁ כְּבִשִׁים בְּשֶׁבֶת; וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל⁵⁹. וּמִתָּר לְטַבֵּל צְנִין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּמְלַח, וְאוֹכֵל.

(54) משנה, שבת קח, ב. (55) כמו שכתב בסמוך, שהכובש הרי הוא כמבשל, ולכן אסרו כאן שנראה שרוצה לכבוש. (56) שבת קח, ב. (57) דגים כבושים במלח. וכובש הרי הוא כמבשל, כמו שכתב בסמוך. (58) שאין דרך לכבוש הביצים ('מגן אברהם' סי' שכא ס"ק ה). (59) כן אמרו בכמה מקומות בש"ס "שכבוש הרי הוא כמבושל" (חולין צז: ושם נסמן). ואף שבשבת אין חיוב בכישול אלא על ידי האור - אסרו רבנן גם כבוש שהוא כמבשל ('משנה ברורה' סי' שכא).

יא. מִתָּר⁶⁰ לְעָרָב יֵין וְדָבַשׁ וּפְלִפְלִין בְּשֶׁבֶת לְאֶכְלֵן⁶¹; אֲבָל יֵין וְיַמִּים⁶² וְשֶׁמֶן אֶפְרָסִמוֹן - אָסוּר; שֶׁאֵין זֶה רְאוּי לְאֶכִילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה⁶³.

(60) שבת קמ, א. (61) מפני שהוא מאכל בריאים. (62) בגמרא שם: "יין ישן ומים צלולין". ורבינו סובר שזהו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן הגג לכלי, והוא אוחד הכלי בידו (רש"י). (98) מתוך שהוא מחפש כלים הרבה, להציל את המשקה, ישכח שהיום שבת ויביא כלי דרך רשות הרבים. (99) כמה שצריך בשביל האורחים. (100) להזמין אורחים שאין להם צורך בכל המשקה שבחבית, וכוונתו שישאירו בשבילו. (101) כיוון שמצד הדין - מותר להציל כלים מן ההפסד, אלא שחכמים גזרו מתוך שהוא בהול על ממונו, אבל אם מביא בשביל אורחים, גם אם הוא מערים - יזכור ולא יבוא לחלל שבת.

יז. טיט¹⁰² שעל גבי בגדו - מכספסו¹⁰³ מבפנים, ואינו מכספסו מבחוץ; גזרה שמה יכבסו¹⁰⁴. ומתגרדר¹⁰⁵ בצפרן¹⁰⁶, ואינו הושש שמה ילבנו. המכספסו¹⁰⁷ את הסודר¹⁰⁸ - אסור, מפני שהוא מלבנו; אבל החלוק - מתגר, מפני שאין פונתו אלא לרככו.

(102) שבת קמא, א. (103) משפשפו מבפנים עד שהטיט נופל. (104) במים. (105) אפילו מבחוץ. (106) או בסכין, ולדעת ה'תוספות' מותר לגרד רק אם הוא עדיין לח, אבל לא ביבש שהוא כטוחן. (107) משפשף אחר כביסה בכדי לצחצחו. (108) מטפחת הצואר העשויה מצמר גפן, אבל בחלוק (הכתונת) העשוי פשתן מותר, שאין כוונתו ללבנו אלא לרככו, ודעת הראב"ד שגם בסודר מותר.

יח. מנעל¹⁰⁹ או סנדל שנתלכלך בטיט ובצואה - מתגר לשכשכו¹¹⁰ במים, אבל לכבסו - אסור. ואין¹¹¹ מגרדין¹¹² לא מנעלים ולא סנדלים חדשים¹¹³, אבל סכין (אותם)¹¹⁴ ומקנחין את הישינים¹¹⁵. פרה¹¹⁶ או פסת שהיה עליהן צואה או טנוף - מקנחין בסמרטוט. ואם היתה על של עור¹¹⁷ - נותנין עליה מים עד שתקלה.

(109) זבחים צד, ב. (110) לתת עליו מים עד שיכלה הלכלוך, לפי שבעור אין זה כיבוס כדלהלן. (111) שבת קמא, ב. (112) בסכין או בציפורן. (113) וכל-שכן שאסור לגרד ישנים שנשחקים יותר, והרי הוא עושה מלאכת ממחק ('מעשה רוקח', ועיין 'מאירי' ומגיד משנה). ובנוסף אחר: 'ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין אותם' (כת"י התימנים). אבל צריך עיון, שהרי להלן (פרק כג ה"י) מפורש שיש חילוק בענין סיכת נעלים, שבחדשים אסור ובישנים מותר. (114) יש למחוק תיבה זו, שהרי אין סכין אלא נעלים ישנים כמובא למעלה ('מעשה רוקח'). (115) ראה בפכ"ג ה"י. (116) משנה, שבת קמא, ב. (117) אבל של בגד אסור, מפני ששרייתו במים זהו כיבוסו (זבחים צד:).

יט. מ¹¹⁸ שנתלכלכה ידו בטיט - מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאהזו בה הקוצים, אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים¹¹⁹; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

(78) שבת קמט, ב. (79) ששפתה חדה כאיזמל, וחוששים שמה יגלח במראה את הנמיץ המדולדלים (=שערות שאינן שוות עם שאר ראשו). (80) שלא יוכל להשיר בה שער, שלא חילקו חכמים בגזירותיהם. (81) כגון של זכוכית כשלנו, או אפילו של מתכת, כשאינה חדה בשפתה, ואין חוששים שמה יקח מספרים להשיר שער, שעד שילך ויבוא ייזכר ששבת היום (גמרא, שם).

טו. המכבס⁸² - חייב משום מלבן. והסוחט כסות - חייב, מפני שהוא מכבס. לפיכך⁸³ אסור לדחק מטלית או מוף וכיוצא בהן כפי האשישה⁸⁴ וכיוצא בה פדי לסתמה, שמה יבוא לידי סחיטה⁸⁵. ואין⁸⁶ מקנחין בספוג⁸⁷, אלא אם-כן יש לו בית אחיזה, שלא יסחט⁸⁸. ואין⁸⁹ מכסין חבית של מים⁹⁰ וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן לה, גזרה שמה יסחט.

(82) כמבואר בפ"ט ה"א. (83) שבת קמא, א. (84) פך שפיו צר. (85) שלפעמים זהו במצב של "פסיק רישיה", כלומר שוודאי ייסחט. (86) משנה, שבת קמא, א. (87) צמר נעשה בחוף הים ושואב המים ומסתגפים בו" (פירוש המשניות). (88) "שאם אין בו בית אחיזה, כשאוחזו נסחט בין אצבעותיו" (רש"י); והקשה על זה הראב"ד - הרי גם אם יש בו בית אחיזה אי-אפשר לקנח בלי סחיטה, ולכן פירש אחרת שכיון שיש לו בית אחיזה, הרי הוא כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (89) שבת מח, א. (90) בגמרא שם, ואש נזכר "מים", וב'מגיד משנה' גורס גם בגמרא "מים", ויש אומרים שלא גזרו אלא במים שמלבנים את הבגד, אבל בשאר משקין שאינם מלבנים לא גזרו, ומשום שמה יסחוט את הבגד לשתות את המשקין האלו (שחייב בזה משום דש), גם כן לא חששו ('מגן אברהם' סי' שית סק"א). ובנוסף אחר דבריו רבינו: "חבית של יין" (שוניצני, ויניציאה).

טז. נשברה⁹¹ לו חבית בשבת - מציל ממנה מה שהוא צריך לשבת⁹² לו ולאורחיו, ובלבד שלא יספג⁹³ ביון או יטפח⁹⁴ בשמן; שאם יעשה פדרף שהוא עושה בחל, שמה יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא פלי ומניח תחתיה⁹⁵. ולא יביא פלי אחר ויקלט⁹⁶, פלי אחר ויצרף⁹⁷; גזרה שמה יביא פלי דרך רשות הרבים⁹⁸. נזדמנו לו אורחים - מביא פלי אחר וקולט⁹⁹, פלי אחר ומצרפו לראשו. ולא יקלט ואחר פה יזמין, אלא יזמין ואחר פה יקלט. ואם הערים¹⁰⁰ בדבר זה - מתגר¹⁰¹.

(91) משנה, שבת קמא, ב. (92) אם צריך שלש סעודות מציל שלש סעודות, בשחרית שאינו צריך אלא שתיים - שתיים, ובמנחה - אחת (להלן פ"כג ה"א). (93) "לשים הספוג במקום היין ולחזור ולהטיפו בכלי" (רש"י). (94) מכניס ידו והשמן נדבק בה, ומקנחה בשפת הכלי. (95) שבת קיי, ב. אם נשברה החבית מראש גגו. (96) קילוח הנופל מן האויר. (97) יניח כלי סמוך לגג שיזוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

118) תוספתא שבת פ"ז. (119) שמקפיד על לכלוכה, ויבוא לכבסה בשבת.

ומתלכלך מיד. וכשיקפל - לא יקפל אלא איש אחד; אבל לקפל בשנים - אסור.¹⁴¹

134) ביצה כג, א. (135) "לקמטם כמו שעושים בחלוקי הנשים בבתי השוקיים ובתי הידיים, ושמים אותם על עץ חלק והוא מעשה אומן ואסור" (רש"י). (136) משנה, שבת קיג, א. (137) בנוסח אחר: "אין מקפלים את הכלים" (כת"י התימנים). (138) שלא נאה ללבוש בשבת בגד מקומט. (139) אבל אם אין בדעתו ללבוש בשבת - אסור. (140) שבו אין הקיפול תיקון חשוב. (141) כי בשני בני אדם מתפשטים הקמטים לגמרי, ונחשב תיקון גמור.

כג. הצובע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴² אסור לאשה להעביר סרק¹⁴³ על פניה, מפני שהיא צובעת. והתופר - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁴ אסור למלאת הכר והפסת החדשים במוכין¹⁴⁵, גזרה שמה יתפר. אבל מוכין שגשרו מן הכר או מן הפסת - מחזירין אותן בשבת.

142) שבת צה, א. (143) צבע אדום. (144) שבת מח, א. (145) כל דבר רך כצמר גפן ופקיעי בגדים, נקרא "מוך".

כד. הקורע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁶, מי שנסתפכו בגדיו בקוצים - מפרישן בצנעה¹⁴⁷, ומתמהמה פדי שלא יקרע. ואם נקרעו - אינו חיב כלום, שהרי לא נתפון¹⁴⁸. ומתור¹⁴⁹ ללבש בגדים חדשים¹⁵⁰, ואם נקרעו¹⁵¹ - נקרעו. פועעין¹⁵² את האגוז במטלית¹⁵³, ואין חוששין שמה תקרע¹⁵⁴.

146) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (147) שלא יראהו אדם, כיון שהוא כמתקן ('קרבן העדה'). (148) ואילו נתכוין לקרוע - חייב. ואף שהקורע אינו חייב אלא כשקורע על מנת לתפור (כמבואר בפ"י ה"י) - גם כאן כוונתו לתקנו ולתפרו אחר שיסיר את הקוצים ('מעשה רוקח'). (149) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (150) אף שאינו יודע אם הם כמידתו, ואפשר שיקרעו בלבשתו. (151) כיון שאינו מתכוון לכך. (152) שוברים. והיא ברייתא במס' ביצה (לד.) לענין יום-טוב. (153) מכה במטלית על עץ או אבן, כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת ('הר"ן'). (154) כיון שאינו מתכוון לקרוע, ועוד: שאין זה קורע על מנת לתפור.

כה. התוקע¹⁵⁵ - חיב משום בונה¹⁵⁶. לפיכך¹⁵⁷, כל הדלתות המחוברות לקרקע - לא נוטלין אותן ולא מחזירין, גזרה שמה יתקע¹⁵⁸. אבל דלת שדה¹⁵⁹ תבה ומגדל¹⁶⁰, ושאר דלתות הפלים - נוטלין ולא מחזירין¹⁶¹. ואם¹⁶² נשמש ציר¹⁶³ התחתון שלהן - דוחקין אותו למקומו¹⁶⁴. ובמקדש¹⁶⁵ - מחזירין אותו. אבל ציר העליון שנסמט - אסור להחזירו בקל מקום¹⁶⁶, גזרה שמה יתקע.

155) תוחב, נועץ. (156) ראה למעלה פ"י הי"ג. (157) שבת קכב, ב. (158) כגמרא שם אמרו "שמה יתקע"

כ. מיו¹²⁰ שרחץ במים - מסתפג¹²¹ באיוניטיות¹²² ומביאה בידו, ואין חוששין שמה יסחט. וכן מי שגשרו¹²³ פליו במים¹²⁴ - מהלך בהן, ואין חוששין שמה יסחט. ואסור לו לשטחן¹²⁵, ואפלו בתוך ביתו; גזרה שמה יאמר הרואה: הרי זה כבס פסותו בשבת ושטחה ליבשה. וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרים אסור.

120) שבת קמז, א. (121) מנגב את עצמו. (122) מגבת. (123) משנה, שבת קמו, ב. ופירש רש"י שם: "נשרו - שנפלו למים בשבת" - משורש "נשר". ורבינו בפירוש המשנה, כתב: "מגורת משרה ושורין" משורש שרה. וצריך לנקד: נשרו הנו"ן בחייריק (כניקוד של נפעל). (124) בנוסח אחר: בדרך (כת"י התימנים). (125) "לשטוח בגדיו השרויים נגד החמה שיתייבשו" (פירוש המשניות).

כא. שתי¹²⁶ מטהרות¹²⁷ זו על גב זו - נוטל את הפקק מבינתם ומשיקן¹²⁸, ומחזיר את הפקק למקומו; מפני שאינו בא לידי סחיטה, שהרי דעתו שיצאו המים. ופוקקין את הביב¹²⁹ בסודרין ובכל דבר המטלטל פדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הפלים¹³⁰, אבל אין פוקקין את הביב פדי שירדו המים לבור¹³¹; שמה יסחט בעת שדוחק¹³², שהרי¹³³ הפקק שרוי במים.

126) תוספתא עירובין פ"ח. (127) כמין מקוואות נפרדות ויש צינור בין אחת לשניה, ופוקקים שלא יתערבו המים מזו לזו, וכשרוצה לחברן - נוטל את הפקק מהצינור. (128) מחברין. וכוננתו לחבר שתי המטהרות, וכשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק את הפקק בנקב ויסחוט, שהרי כל כוננתו היא שהפקק לא יסתום את כל הנקב, כדי שהחיבור לא יפסק" (כסף-משנה). (129) חפירה שיורדים לתוכה השופכין. (130) שהרי אינו פוקק אלא שלא יצאו מים מרובים, אבל אינו חושש למים מועטים, ולפיכך אינו דוחק את הפקק הרבה ולא יבוא לידי סחיטה (כסף-משנה). (131) שבחצר. (132) סותם את הביב. (133) הראב"ד נותן טעם: "שהוא מקפיד על המים היורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב, אלא ינסו לתוך הבור שבחצר, לכן מקפיד על הפקק שיהיה מהודק ביותר, ויבוא לידי סחיטה".

כב. אסור¹³⁴ לתקן בית יד של בגדים ולשברם שברים שברים¹³⁵, פדרף שמתקנין בחל הבגדים פשמכבסין אותן. וכן¹³⁶ אין מקפלים הבגדים¹³⁷ בשבת, פדרף שעושיין בחל בבגדים פשיכבסו אותן. ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו - מתר לקפלו¹³⁸ ולפשטו ולהתפסות בו, פדי שיתנאה בו בשבת¹³⁹. והוא, שהיה בגד חדש לבן¹⁴⁰; שהרי הוא מתמעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

175) כמבואר בפ"י הי"ג. (176) העשוי להתקיים ימים רבים; 'ירושלמי' (שבת פ"ז ה"ב): "מה בנין היתה במשכן, שהיו נותנים קרשים על גבי אינים, וכי לא לשעה (בנין ארעי) היתה? - אמר רבי יוסי: מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור, כמו שהיא לעולם". (177) שבת קלז, ב. (178) עירובין קב, א. (179) שכיון שנשאר טפח - יש בו דין אוהל.

כת. אין¹⁸⁰ תולין את הפלה¹⁸¹, שהרי נעשית תחתיה אהל עראי. ומתיר להניח מטה וכסא וטרסקל¹⁸², ואף-על-פי שיעשה תחתיהן אהל; שאין זה דרך עשית אהל, לא קבע ולא עראי¹⁸³.

(180) שבת קלח, א. (181) כעין אוהל סביב המיטה, עשוי מארג למחסה מפני הזבובים. (182) כסא בעל שלש רגלים. (183) לפי שאינו משתמש באויר שתחתיו (מגיד-משנה).

כט. פלה¹⁸⁴ אהל משפע, שאין בגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי, והעושה אותו לכתחלה בשפת - פטור. טלית פפולה¹⁸⁵, שהיו עליה חוטין¹⁸⁶ שהיא תלויה בהן מערב שבת - מתיר¹⁸⁷ לנטותה ומתיר לפרקה. וכן הפרכת¹⁸⁸.

(184) סוכה יט, ב. (185) שבת קלח, א. ופירש"י שם: "שוטח טליתו על גבי ארבעה יתדות לישן תחתיה, וראשו מתכפלים לכאן ולכאן לצד הארץ, והם דפנות להגן מן החמה". אבל ממה שכתב רבינו הלכה זו ביחד עם הלכות אוהל משופע, נראה שגם כאן מדובר שהטלית פרוסה על מוט אחד באופן שאין בגגה טפח. וכן כתב ה'מגיד משנה'. (186) אם כרך את הטלית בחוטין מבעוד יום, כדי למשכה בהם ולפרוס לכאן ולכאן (רש"י). (187) על ידי החוטים למשכה בשבת, ואינו כעושה אוהל ארעי אלא כמוסיף על אוהל ארעי שמתיר. (188) שאין איסור אוהל אלא בגג ולא במחיצה. וראה להלן הלכה לב.

ל. פלה¹⁸⁹ חתנים¹⁹⁰, שאין בגגה טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רחב טפח - הואיל שהיא מתקנת לכהן¹⁹¹, מתיר לנטותה ומתיר לפרקה. והוא, שלא תהא משלשלת מעל המטה טפח¹⁹². פקק¹⁹³ החלון - בזמן שהוא מתקן¹⁹⁴ לכהן, אף-על-פי שאינו קשור ואינו תלוי - מתיר לפקק בו החלון.

(189) שבת קלח, ב. (190) "אינה דומה לשאר כילות, ששאר כילות פרוסות על ארבעה קנים, ויש להן גג שהוא כאוהל, ושל חתנים על גבי נקליטין (עמודים) שאינם אלא שנים באמצעות המיטה, וקנה נתון עליהם, והיריעה נתונה עליו ונופלת לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח, לפיכך אינה אוהל" (רש"י). (191) מוכנה מערב שבת. (192) שאם יש טפח, הרי הוא כמחיצה ואז נחשב השיפוע שלמעלה מן המיטה כגג וכאוהל ממש שאסור לעשותו בשבת. (193) משנה, שבת קכה, ב. והיא המפה שתולים כנגד

על דלת שידה תיבה ומגדל מפני שאין בנין בכלים, אבל במחוברים לקרקע חייב משום בונה, וכמו שכתב רבינו לעיל (פ"י הי"ד). והרי"ף הביא דלת של שידה כו' נוטלין ולא מחזירין, של לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע. וכתב הר"ן, שמה שכתב "גזירה שמא יתקע" זה שייך להרישא "דלת של שידה" (ועיין מגיד-משנה). [ואולי היו כתובות מילים אלו "גזירה שמא יתקע" בדברי רבינו בסוף הבבא של דלת שידה תיבה ומגדל, ובטעות הדומות "ולא מחזירין" - "ולא מחזירין" נשתרברו המלים האלו למעלה, ועיין מגיד-משנה וב"ח ס"ח שח]. (159) מין תיבה. (160) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשים בה דברים לשמירה. (161) שמא יתקע, ראה למעלה. (162) משנה, עירובין קב, ב. (163) יתד של ברזל שבדלת למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על צירה" (משלי כו, יד). (164) שנוח להחזירה, כיון שנשאר הציר העליון. (165) לא גזרו שמא יתקע, שאין שבות במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א ה"טז. (166) "מפני שיש בו טורח, ושמא יצטרך לחזקו במסמר או בעץ, ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירים אינו חייב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר - חייב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" (מעשה רוקח).

כו. אין¹⁶⁷ גודלין¹⁶⁸ את שער הראש, ואין פוקסין¹⁶⁹ אותו; מפני שגראה פבונה. ואין¹⁷⁰ מחזירין מנורה של חליות, ולא פסא המפצל¹⁷¹, ולא שלחן המפצל, וכיוצא בהן; מפני שגראה פבונה. ואם החזיר - פטור; שאין בגן בכלים, ואין סתירה בכלים. ואם היתה רפוי - מתיר¹⁷² להחזירו. ואין¹⁷³ מתקנין חליות של שדרה של קטן¹⁷⁴ זו בצד זו, מפני שגראה פבונה.

(167) משנה, שבת צד, ב. וכרבנן ולא כרבי אליעזר שסובר שגודלת ופוקסת חייבת חטאת. (168) לקלוע שער הראש. (169) לחלק שער הראש לכאן ולכאן אצל הצדעים. (170) שבת מז, א. (171) העשוי פרקים פרקים, ואפשר לפרקו לחלקים ולחזור לחברם. (172) כרבן שמעון בן גמליאל (שם מז, ב). (173) משנה, שבת קמז, ב. (174) חוליות שדרתו שנתפרקו אין מיישרים אותן, אבל ביום הלידה שיש סכנה בדבר - מותר (לעיל פ"ב הי"ד).

כז. העושה¹⁷⁵ אהל קבוע¹⁷⁶ - חייב משום בונה. לפיכך¹⁷⁷ אין עושין אהל עראי לכתחלה, ולא סותרין אהל עראי; גזרה שמא יעשה או יסתיר אהל קבוע. ואם עשה או סתר אהל עראי - פטור. ומתיר¹⁷⁸ להוסיף על אהל עראי בשבת. כיצד? טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים, והיתה פרוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה גג טפח¹⁷⁹ מתוח - הרי זה מותר את פלה בשבת עד שיעשה אהל גדול. וכן כל פיוצא בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פגון נקב שפלוול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל³ - הרי זה חיב משום מכה בפטישי⁴. לפיכך גזרו על כל נקב - אפלו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד - שמא יבוא לעשות נקב שחביבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן⁵. והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם היה למטה מן השמרים - הרי זה עשוי לחזק⁶, ואסור לפתחו.

(2) שבת קמו, א. (3) אדי חום וריח רע שלא ימותו התרנגולים. (4) ראה למעלה פרק י' הלכה יד והלכה טז. (5) נקב שהיה שם מכבר ונסתם. (6) את הכלי, שלא יצא יינו למטה מן השמרים אצל שליו, שכל כובד היין נשען שם, וצריך סתימה מעולה, לפיכך כשפותחו, חשוב כפותח נקב חדש (רש"י).

ב. נוקבין מגופה⁷ של חבית להוציא ממנה יין, ובלבד שינקבה מלמעלה; אבל מצדה⁸ - אסור, מפני שהוא פמתקן פלי. שובר⁹ אדם את החבית לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתבון לעשות פלי¹⁰. ומביא אדם חבית של יין, ומתיז את ראשה בסוף לפגי האורחין¹¹, ואינו חושש¹²; שאין פגנתו אלא להראות נדיבת לבו¹³.

(7) שבת קמו, א. סתימת החבית היתה עשויה מטיט, וכשלא היו צריכים לכל היין שבחבית, לא היו מסירים את כל המגופה, כי יין מגולה מתקלקל, אלא היו נוקבים חור בראש המגופה. (8) כשאינו רוצה לפתוח את המגופה, שלא יפלו עפר או פסולת ביין, עושה בה פתח מן הצד. (9) משנה, שבת קמו, א. (10) לנקבה יפה בפה נאה (רש"י). (11) בנוסח אחר: "לצורך האורחין" (מעשה רוקח). (12) "שאינן במקלקל שום איסור בשבת" (רש"י) אם עושה כן לצורך שבת (ר"ן). (13) ואין כוונתו לתקן הכלי.

ג. וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, פגון שישתם פקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הגיח שם אכל פדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומתר להערים בדבר זה¹⁸.

(14) שבת קלט, ב. (15) אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בה"א. (16) כי אם "ממרח בשעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם - חייב משום מוחק" (רבינו בפי"א ה"ו). (17) בנוסח אחר, חסרה המילה "קטן" (מעשה רוקח). (18) כי הערמה בדבר שאינו אסור רק מדרבנן - מותר (שבת קלט:). וכן מבואר בפכ"ב הט"ז ובהלכות יום-טוב פ"ז ה"ח.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה - חיב עליו משום

החלונות להסתיר אורם (פירוש המשניות). (194) שחישב עליו מערב שבת לסתום בו את החלון (הרשב"א).

לא. פובע¹⁹⁵ שעושין על הראש, ויש לו שפה מקפת, שהיא עושה צל כמו אהל על לבושו¹⁹⁶ - מתר להכשו¹⁹⁷. ואם הוציא מן הפגד סביב לראשו או פגד פגיו כמו אהל¹⁹⁸, והיה מהדק על ראשו, והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג - אסור, מפני שהוא עושה אהל עראי¹⁹⁹.

(195) שבת קלח, ב. (196) בכת"י תימן: "לובשו". (197) אף אם יש ברחבו טפח, כיון שאין השפה קשה - אין זה אוהל. (198) "הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף על ראשו, והרחיקה להלן מראשו טפח" (רש"י). (199) בוודאי מדובר בשיש ברחבו טפח, שאם לא כן אינו אוהל.

לב. הנוטה²⁰⁰ פרכת וכיוצא בה - צריך להזהר, שלא יעשה אהל בשעוה שנוטה²⁰¹. לפיכך, אם היתה פרכת גדולה - תולין אותה שנים²⁰², אבל אחד - אסור. ואם היתה פלה²⁰³ שיש לה גג²⁰⁴ - אין מותרין אותה ואפלו עשרה; שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אהל עראי²⁰⁵.

(200) שבת קלח, ב. (201) כי בשעוה שעוסק בתלייתה, מתקפל מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח, יש בה משום עשיית אוהל. (202) מפני ששנים יכולים לחלוטת בבת אחת שלא תתקפל. (203) מבואר בהלכה כח. (204) טפח. (205) הראב"ד השיג כאן, וסובר שטעם ההבדל בין אחד לשנים הוא, כי אם יעשה אחד לא יוכל לכוון הלולאות כנגד היתדות, וישנה קיפולו ונראה כמתקנו לכתחילה, והוא הדין בכילה שיש לה גג, שאפילו עשרה אין יכולים לכוון שלא לשנות את קיפולו.

לג. בגד²⁰⁶ שמכסה²⁰⁷ בו פי החבית²⁰⁸ - לא יכסה בו את פלה, מפני שנעשה אהל²⁰⁹; אבל מכסה הוא מקצת פיה. המסגן בכפיפה מצרית²¹⁰ - לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הפלי טפח²¹¹, פדי שלא יעשה אהל עראי בשבת.

(206) שבת קלט, ב. (207) כלומר, שמוכן לכסות בו, שאם לא כן אסור שמא יסחוט (למעלה הלכה טו). (208) כשאינה מלאה, ויש בין המים לבגד חלל טפח (כמו שכתב בסמוך) (הרשב"א). (209) ודעת הראב"ד והרשב"א שאין בכיסוי כלים דין אוהל, וכאן אסור משום "עובדין דחול", שנראה כמשמרת (ראה פ"ח הי"ד). (210) סל של נצרים. (211) שאין אוהל בפחות מטפח.

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נתבארו שבתי יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין, והן ארבע, וכולן על הסדר.

א. העושה² נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשַׁבָּת³⁵. וְאִין³⁶ שׁוּבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאִין קוֹרְעִין אֶת הַנִּיב³⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן כְּלִי.

32) שבת קמו, ב. 33) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. 34) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלה בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח). 35) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמא יקטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (סי' שיד). 36) משנה, ביצה לב, ב. 37) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוברים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשרוף את הדג" (רש"י).

ז. זְמִירָה³⁸ שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטַפְסִין³⁹ - מִמְּלֵאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה - אִין מִמְּלֵאִין בָּהּ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטֹם אוֹתָהּ וְיִתְקַעָהּ⁴⁰. אֶסוּר⁴¹ לְהַחֲךָ⁴² כְּלִי כֶסֶף בְּגִרְתָּקוֹן⁴³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבֵּן פְּדֵרָךְ שֶׁהָאֲמִין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא כְּמַתְקֵן כְּלִי וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת. אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחֹל וּבְנִתְרָה⁴⁴. וְכֵן כֵּן הַפְּלִים חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּכָל דְּבָר. וְאֶסוּר⁴⁵ לְהַדִּיחַ קְעֵרוֹת וְאֶלְפִסִּין⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן⁴⁷, אֲלֵא אִם-כֵּן הַדִּיחֵן לְאֹכֵל בְּהֵן סְעֵדָה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. אֲבָל כְּלִי שֶׁתִּיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת - מִתֵּר לְהַדִּיחֵן בְּכָל עֵת; שְׂאִין קִבֵּעַ לְשִׁחְיָה. וְאִין⁴⁸ מְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת בְּשַׁבָּת כְּדִי לִישֵׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁴⁹, אֲבָל מְצִיעִין מְלִילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.

38) משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. 39) פך קטן, שהזמורה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעייין. 40) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפחה, חוששים שמא יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחיוב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסף אחר: "שמא יקטום אותה ויתקננה" (ויניציאה). 41) שבת נ, א. 42) לשפוף ולחצצח. 43) טיט לבן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. 44) מין עפר כעין מלח חריף, משתמשים בו להסיר כתמים. 45) שבת קיח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחן לאכול בהם שחרית; שחרית, מדיחן לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחן לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיח". 46) מחבות עמוקות לטיגון ובישול. 47) לצורך יום חול (מגיד-משנה). 48) שבת קיג, א. 49) שהוא טורח משבת לחול.

ח. אֶסוּר⁵⁰ לְהַטְבִּיל פְּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן כְּלִי. אֲבָל אֲדָם טְמֵא מִתֵּר לְטְבִיל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמַקְרָה⁵¹. וְאִין⁵² מְזִין⁵³ עֲלָיו בְּשַׁבָּת. הַמְּטְבִיל⁵⁴ בְּלִים בְּשַׁבָּת: בְּשׁוּגָג - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, בְּמִזִּיד - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁵⁵. וּמִתֵּר⁵⁶ לְהַטְבִּיל אֶת הַפְּלִים הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת. כִּיצַד

מִכָּה בְּפִטְשִׁי¹⁹. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגְּזֵרָה²⁰ כֵּן שֶׁהוּא אוֹ הַמַּתְקֵן כְּלִי בְּאִיזָה דְּבָר²¹ שִׁימְתֵן - חֵיב. לְפִיכָךְ²² אֶסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּכִלֵי שִׁיר, כְּגוֹן כְּנֹרוֹת וְנִבְלִים, בֵּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים. אֲפָלוּ לְהַפּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ, אוֹ אַחַת כְּנִגְדַּת אַחַת, פְּדֵרָךְ הַמְּשׁוֹרְרִים, אוֹ לְמַשְׁקֵשׁ אֶת הָאֲגוּז לְתֵינּוֹק, אוֹ לְשַׁחַק בּוֹ בְּזוּג²³, כְּדִי שִׁישְׁתֵּק. כֵּן זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֶסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן כְּלִי שִׁיר.

19) שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש: "שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו, וכן על האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה". 20) שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחיוב משום ממחק - לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסף אחר: "הגורד" (ויניציאה). וכן מובא בפ"י הט"ז. 21) בנוסף אחר: "באיזה דבר משתיהם חיוב" (מעשה ורוקח). 22) עירובין קד, א. 23) פעמון.

ה. אִין²⁴ מְסַפְּקִין²⁵ וְלֹא מְרַקְדִין וְאִין מְטַפְּחִין²⁶ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן כְּלִי שִׁיר. וְלִסְפֵּק כְּלֵאֲחֵר יָד - מִתֵּר²⁷. אִין שְׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקֵן²⁸ חֲבִית שֶׁל שִׁיטִין²⁹. בְּרַכָּה³⁰ שֶׁבְּחֶצֶר - מִתֵּר לְשׁוֹט בְּתוֹכָהּ; שְׂאִינוּ בָּא לְעִשׂוֹת חֲבִית שֶׁל שִׁיטִין. וְהוּא, שִׁיחְיָה לָהּ שֶׁפָּה מְקַפֵּת, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדִי שִׁיחְיָה הַכֹּר וְהַפְּרֵשׁ בִּינָה וּבֵין הַיָּם³¹.

24) משנה, ביצה לו, ב. וב'ספרא' (אחרי פרק ז) אמרו: "מנין שלא יספוק ולא יטפח ולא ירקד - תלמוד לומר: שבתון". 25) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י (שם) להכות ביד על הירך. 26) "ההכאה יד על יד" (פירוש המשניות). 27) "ירושלמי" ביצה פ"ה ה"ב: "רבי היה משיא אשה לרבי שמעון בנו, והיו מטפחים באחורי ידיהם בשבת, עבר שם רבי מאיר ושמע קולם שהם מטפחים, אמר: רבותינו! הותרה השבת? (=חשב שמטפחים כדרכם - כסף משנה). שמע רבי ואמר: מי זה שבא לרדותינו (לייסרנו) בתוך ביתינו? - שמע רבי מאיר קולו של רבי וברח". 28) בנוסף אחר: "יעשה" (מעשה ורוקח). 29) כלי גומא ארוג כעין חבית, לשייט ללמוד בו לשחות על פני המים. 30) שבת מ, ב. 31) ודינה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמא יעשה חבית של שייטין.

ו. אִין³² חוֹתְכִין שְׁפוּפְרַת שֶׁל קְנָה³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן כְּלִי. הֵייתָה חֲתוּכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה מְתַקְנָת - מִתֵּר לְהַכְנִיסָהּ בְּנִקְבַּת הַחֲבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יֵין, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקֵן. וְאֶסוּר לְהַנִּיחַ עֲלָהּ שֶׁל הַדָּס³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנִּקְבַּת שֶׁל חֲבִית כְּדִי שִׁיגְלַח אֶת הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּשָׁה מְרֻזָּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. פותב - מאבות מלאכות. לפיכך⁶⁹ אסור לכהול⁷⁰ בפוף⁷¹ וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא פכותב⁷². ואסור⁷³ ללוות ולהלוות, גזרה שמא יכתב⁷⁴. וכן אסור לקנות ולמכור⁷⁵ ולשכר ולהשכיר, גזרה שמא יכתב. לא⁷⁶ ישכר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשכר לו פועליו. אבל לשאל ולהשאיל - מתיר⁷⁷. שואל⁷⁸ אדם מחברו פדי יין ופדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו "הלוני".

(69) משנה, שבת צד, ב. (70) לצבוע. (71) מין אבק כחול, שנתנות הנשים סביבות עיניהן. (72) "שמולך המכחול סביב העין, כאדם המולך קולמוס סביב האות" (רש"י); וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, כי כוחל הרי הוא ככותב וכן היא מסקנת הגמרא (שבת צה. לפי כתיב מינכן) "כוחלת משום כותבת". (73) שבת קמח, א. (74) את החוב שלא ישכח. (75) וכן מפורש בנחמיה (יג, טז"ז) "הוצורים ישבו בה, מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה וירושלים, ואריבה את חורי יהודה, ואומרים להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת"; ובמכילתא (פרשת תשא): "כי קודש היא לכם" - מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה שפלוני חנותו נעולה? - שהוא משמר את השבת. . . מעיד למי שאמר והיה העולם שכרא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי". (76) שבת קנ, א. (77) השאלה היא לזמן מועט, ולכן לא גזרו שמא יכתוב, אבל הלוואה היא לזמן מרובה, וחוששים שמא יכתוב (רב אלפסי). (78) משנה, שבת קמח, א.

יג. אחר⁷⁹ המוכר בפכה⁸⁰ או במסירה - אסור. [ואסור לשקל] - בין במאזנים, בין שלא במאזנים. וכשם⁸¹ שאסור לשקל, כך אסור למנות ולמדד⁸² - בין בכלי מדדה, בין פידי, בין בחבל.

(79) ראה הל' יום-טוב פ"ד הי"ט וב'. (80) שהחליטו על המקח ולא מסרו לו. (81) משנה, שבת קנז, ב. (82) אבל מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אף שהוא כלי של מידה, כיון שאינו מזכיר לו שם מידה (פ"ד מהלכות יו"ט הלכה כא).

יד. אין⁸³ דנין⁸⁴ בשבת, ולא חולצין⁸⁵ ולא מובמין⁸⁶ ולא מקדישין⁸⁷; גזרה שמא יכתב. ואין מקדישין⁸⁸ ולא מעריכין⁸⁹ ולא מחרימין⁹⁰, מפני שהוא כמקח וממכר⁹¹. ואין מגביהין תרומות ומעשרות, שגזרה דומה למקדיש⁹² אותן פרות שהפריש. ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין⁹³ מעשרין את הפהמה⁹⁴, גזרה שמא ירשם בסקרא⁹⁵. ומקדיש⁹⁶ אדם פסחיו⁹⁷ בשבת⁹⁸, וחיגיגתו⁹⁹ ביום טוב; שזו - מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדישין מי חטאת¹⁰⁰.

(83) משנה, ביצה לו, ב. (84) שמא יכתוב פסקדין.

יעשה? נותנן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים⁵⁷, ומטביל הכלים במקוה, עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו.

(50) משנה, ביצה יז, ב. (51) רוחץ לתענוג ולהצטנן, ולא להטהר מטומאתו. (52) משנה בפסחים סה, ב ('מעשה רוקח'). (53) הזאת שלישי ושביעי לטהר טמא מת מטומאתו (במדבר יט). (54) תרומות פ"ב מ"ג. (55) כמבואר בפ"ו הכ"ג. (56) משנה, ביצה יז, ב. הטבלה זו נקראת "השקה", מי שיש לו מים יפה לשתות ונטמאו ממלא מהם כלי אבן ונותנים במקוה מים, עד שמשיק מים למים, ונמצאו אלו זרועים ומחבורים למי מקוה, ובטלים בהם ונטהרים" (רש"י שם). (57) "שאלו היה נותן אותם המים הטמאים בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים טומאה, היה נטמא הכלי באתם המים הטמאים שבתוכו" (פירוש המשניות).

ט. אין מגביהין⁵⁸ תרומות ומעשרות בשבת, מפני שגזרה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

(58) משנה, ביצה לו, ב. אין מפרישים תרומות ומעשרות. י. מעבד - מאבות מלאכות הוא. והמרפף⁵⁹ עור בשמן, כדרך שהעבדנים עושים - הרי זה מעבד, ותיב. לפיכך⁶⁰ לא יסוף אדם רגלו בשמן והוא בתוף המנעל⁶¹ או בתוף הסנדל החדשים; אבל סף הוא את רגלו שמו ולובש⁶² מנעלו או סנדלו, אף על-פי שהן חדשים. וסף כל גופו שמו ומתעגל על גבי קטבליא⁶³ חדשה, ואינו חושש. במה דברים אמורים? כשהיה השמן מועט, כדי שיצחצח העור בלבד; אבל אם היה בשרו שמו הרבה, כדי שינרף העור - הרי זה אסור⁶⁴, מפני שהוא כמעבדו. והכל - בחדשים, אבל בישנים⁶⁵ - מתיר.

(59) מבואר בפ"א ה"ה וה"ו. (60) שבת קמא, ב. (61) "מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו" (רש"י). (62) כיון שבשעת הסיכה לא נגע השמן בעור - מותר. (63) "עור שעושים ממנו משטחות לשולחן ולמיטה" (רש"י). (64) אף שאינו מתכוון לזה (גמרא, שם). (65) אין בהם משום חשש עיבוד.

יא. הממרח⁶⁶ רטיה בשבת - חייב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין גקב בשערה⁶⁷ וכיוצא בה, שמא ימרח⁶⁸. ואפלו בשומן אין סותמין את הנקב, גזרה משום שערה.

(66) כמבואר בפ"א ה"ו. (67) משנה, שבת קמו, א: "ואם היתה נקובה, לא יתן עליה שערה מפני שהוא ממרח. אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב (שם מקום), ואמר: חוששני לו מחטאת (שמא מירח השערה לדבקה בדפני הכלי סביב הנקב)". (68) מלבד איסור סתימת הנקב שנוכר בהלכה ג', אם סתמו בשערה - חייב גם משום ממרח (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או לְמַעַשְׂר עֲנִי שֶׁל וְדָאֵי - לֹא יִטְלֹם¹¹³ בְּשַׁבָּת,
אֶף-עַל-פִּי שֶׁיִּחַד מְקוֹמָן מִקֶּדֶם הַשַּׁבָּת, וְהָרִי הֵן
דְּוֹעִין וּמְנַחֲזִין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עֲנִי
לְמוֹדִים¹¹⁴ לְאָכַל אֶצְלוֹ - יָבֹאוּ וַיֹּאכְלוּ; וּבְלִבְד
שְׂוִידִיעַ לִכְהֵן, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מְאֻכְלֵךְ תְּרוּמַת מַעַשְׂר,
וַיִּוְדִיעַ¹¹⁵ לְעֲנִי, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מְאֻכְלֵךְ מַעַשְׂר עֲנִי.

(110) דמאי פ"ד מ"ד. (111) שאמר בערב שבת: מה שאני חייב להפריש יהיה בצפוניו או בדרומו של צבור הפירות, אבל לא הוציא את התרומות והמעשרות למקום אחר. (112) שהלוי צריך להפריש תרומה לכהן ממעשר שהוא מקבל מישראל, אבל תרומה גדולה רגילים לתתה מיד לכהן, ואין הדרך להשאירה בבית ישראל אחר שקרא שם עליה. (113) ליתנם לכהן או לעני, שאסור לתת המתנות בשבת (רבינו בפירוש המשניות שם). (114) רגילים לאכול על שולחנו. (115) שאם אינו מודיעם, הם סבורים שמשלו הוא מאכילם, ואסור להאכיל לאורחיו תרומות ומעשרות (פירוש המשניות ורע"ב). ועוד: שגונב דעת הבריות (תפארת ישראל').

יז. אָסוּר¹¹⁶ לְהַפִּיס¹¹⁷ וּלְשַׁחַק בְּקִבְיָא¹¹⁸ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא כְּמִקְח וּמִמְכָר. וּמִפִּיס אֲדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי
בֵיתוֹ¹¹⁹ עַל מְנָה גְדוֹלָה כְּגוֹן מְנָה קִטְנָה, מִפְּנֵי שְׂאֵין
מִקְפִּידִין¹²⁰.

(116) משנה, שבת קמח, ב. (117) להטיל גורלות. (118) "אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך" (רבינו בפ"ו מהל' גזילה ואבידה ה"י) ודבר זה אף בחול אסור משום גזל מדבריהם (שם). (119) דרך משחק על יד השולחן בשבת (פירוש המשניות). (120) ולא יבואו לידי מדה ומשקל, שהרי אביהם נותן להם הכל משלו.

יח. אָסוּר¹²¹ לְחַשֵּׁב חֲשׁוֹנוֹת, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֵן,
בְּשַׁבָּת¹²² - בֵּין שֶׁעֲבָר, בֵּין שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת - גְּזֵרָה
שְׂמָא יִכְתֹּב. לְפִיכֵךְ, חֲשׁוֹנוֹת שְׂאֵין בְּהֵן צָרִיךְ - מִתֵּר
לְחֲשֹׁבֵן. כִּיצַד? כִּמְהָ סָאֵין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה
פְּלוּנִית, כִּמְהָ דִינְרִין הוֹצִיא בְּחֲתָנוֹת בְּנוֹ, וְכִיּוֹצֵא
בְּאֵלוֹ; שֶׁהֵן בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטָלָה, שְׂאֵין בְּהֵן צָרִיךְ
כָּלֵל. הִמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת - כְּמַחֲשֵׁב בְּחֵל¹²³.

(121) שבת קנ, א. (122) המילה "בשבת" מתייחסת לתחילת ההלכה: אסור בשבת לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בין לשעבר בין לעתיד להיות (מעשה ורוקח). (123) אבל אין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא (מגיד-משנה).

יט. אָסוּר¹²⁴ לְקָרוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת¹²⁵ בְּשַׁבָּת;
שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּדִיךְ חַל, וַיָּבֹא לְמַחֵק. מוֹנָה¹²⁶ אֲדָם
פְּרַפְרוֹתֵיו¹²⁷ וְאֵת אוֹרְחָיו מִפְּנֵי, אֲבָל לֹא מִן
הַפְּתָב¹²⁸, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכֵךְ,

(85) חליצת נעל היבם, שאינו רוצה לייבם את אשת אחיו המת, ואסור שמא יכתוב שטר חליצה. (86) שמא יכתוב שטר כתובה ליבמה. (87) אשה, שמא יכתוב שטר אירוסין וקידושין. (88) חפץ לה. (89) להעריך ערך נפשו של הנודר להקדש לפי שנותיו (ויקרא כז). (90) האומר: הרי בהמה זו חרם - לבדק בית המקדש. (91) אין הכוונה שאסור שמא יבוא לידי מקח וממכר, שהרי מקח וממכר גזירת חכמים היא, ואין גוזרים גזירה לגזירה, אלא שטעם האיסור באלה, שזה למקח וממכר: שמא יכתוב. (92) ראה למעלה הלכה ט [ונכאן הוסיף טעם זה לתרומת חוץ לארץ שאוכל והולך ואחר כך מפריש (בכורות כז). ואין בה הטעם של מתקן, ואסור להפרישה משום מקדיש, עיין ביצה ט.]. (93) משנה, בכורות נז, ב. (94) מעשר בהמה "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה" (ויקרא כז, לב). (95) צבע אדום שרושמים בו את העשירי שיצא בפתח הדיר (ומה שלא אסרו בזה כבכל מקדיש, עיין 'תוספות' חגיגה ח. ד"ה משום סקרא). (96) שבת קמח, ב. (97) קרבן הפסח. (98) בערב פסח שחל בשבת, שהקרבן הפסח דוחה את השבת. (99) "חגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום-טוב הראשון של חג בבואו לבית המקדש" (הל' חגיגה פ"א ה"א). (100) 'ספרי' (פ' בהעלותך פיסקא סה - "צפנת פענח"); "נתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא "קידוש", והמים האלה שניתן עליהם האפר הם הנקראים מי חטאת ומים מקודשים", ובהם היו מטהרים את הטמאים (רבינו בהל' פרה אדומה פ"ו ה"א).

טו. הַמְּגַבֵּיהַ¹⁰¹ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם
טוֹב: בְּשׁוּגָג - יֹאכַל מְמָה שֶׁהִתְקִין, בְּמִזִּיד - לֹא
יֹאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת¹⁰². וַיִּבֶן כֶּף וַיִּבֶן כֶּף תְּקוּן¹⁰³
אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדֵּישׁ¹⁰⁴ אוֹ הַמְּצַרִּיף אוֹ הַמְּחַרֵּים
בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזִּיד - מִה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי;
וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנְהַ¹⁰⁵ לְחֻבְרוֹ
בְּשַׁבָּת - קָנָה. מַעַשְׂרֵי¹⁰⁶ אֶת הַדְּמָאֵי¹⁰⁷ בֵּין
הַשְּׂמִשׁוֹת¹⁰⁸, אֲבָל לֹא אֶת הַדְּמָאֵי¹⁰⁹.

(101) תרומות פ"ב מ"ג. (102) כמבואר בהלכה ח. (103) שיצאו מכלל טבל. (104) רי"ף ביצה פרק ה בשם הירושלמי. (105) בבא-קמא ע, א. (106) משנה, שבת לד, א. (107) "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית-דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, אבל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני, היו עמי הארץ מישראל מקילים לעצמם ולא היו מפרישים אותם, לפיכך גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנים לומר מעושרין הן, וזהו הנקרא דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"א ה"א). וראה למעלה פ"א מהל' ברכות ה"כ. (108) ספק יום ספק לילה (כמבואר בפ"ה ה"ד), ולא גזרו בו משום שיש ספק בזמן ובפירות. (109) טבל.

טז. מִי¹¹⁰ שֶׁקְרָא שֵׁם¹¹¹ לְתְרוּמַת מַעַשְׂר¹¹² שֶׁל דְּמָאֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

139) "שמקדימים מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן" (רבינו בהל' עבדים פ"ט ה"ח). (140) לפני הסעודה השניה.

כב. בַּמָּה¹⁴¹ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִצִּיל בְּכָלִים הִרְבֵּה¹⁴², או שְׁהֵיָה מְמַלֵּא כְּלֵי וּמוֹצִיאוֹ וּמְעַרְהוֹ, וְחֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתוֹ שְׁנִית - הוּא שְׂאִין מִצִּיל אֲלָא מַה שֶּׁהוּא צָרִיף לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ כְּלֵי אֶחָד בְּהוֹצָאָה אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כְּמַה סְעֻדוֹת - מִתֵּר.

(141) משנה, שבת קב, א. (142) אפילו בפעם אחת.

כג. פִּיעָד? מִצִּיל סַל מְלֵא כְּפֹרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כְּמַה סְעֻדוֹת, וְעֵגוּל שֶׁל דְּבִלָּה¹⁴³, וְחִבִּית שֶׁל יָיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׁ טְלִיתוֹ וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּכּוֹל לְהוֹצִיאוֹ, וְהוֹצִיאוֹ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מִתֵּר.

(143) תאנים מיובשות כבושות בצורת עיגול.

כד. וְאוֹמֵר¹⁴⁴ לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם¹⁴⁵! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצִּיל מְזוֹן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ¹⁴⁶, או כְּלֵי אֶחָד שֶׁמִּחֲזִיק אֶפְלוֹ דְּבָר גְּדוֹל. וְהָרִי הוּא שֶׁל מִצִּיל. וְאִם לֹא רָצָה הַמִּצִּיל לְקַחְתּוֹ וְנִתְּנוּ לְבַעֲלָיו - מִתֵּר לוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשֶּׁבֶת שֶׁכָּר עֲמָלוֹ¹⁴⁷; וְאִין זֶה שֶׁכָּר שֶׁבֶת¹⁴⁸, וְהָרִי אִין שֶׁסְּמֵא מְלֵאכָה וְלֹא אֲסוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ אֲלָא בְּמִקּוֹם מְעָרְב¹⁴⁹.

(144) משנה, שבת קב, א. (145) אבל לא בשבילו, שלא הותרו לו אלא שלש סעודות. (146) כיון שאמר: בואו והצילו לכם, הפקיר את הכל. (147) כמפורש במשנה שם: "ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת. (148) שאילו רצה המציל לקחת לעצמו - הכל הרי הוא שלו, שהרי זכה בכל מן ההפקר, והוא אינו נוטל שכר עבודת ההצלה, כִּי־אִם שכר החפצים שהוא מחזירם מרצונו (גמרא ופירוש המשניות). (149) שלגבי אחרים, הרי הדבר כמו מציאה שלא התירו בה שום איסור (ראה למעלה פ"ו הכ"ב) ועיין 'מגן אברהם' סי' של"ד סק"ג 'מחצית השקל' שם.

כה. הִצִּיל¹⁵⁰ פֶּת נִקְיָה¹⁵¹ - אִינוֹ חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת שְׂאִינָה נִקְיָה; אֲבָל אִם הִצִּיל פֶּת שְׂאִינָה נִקְיָה - חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת נִקְיָה. וּמִצִּיל בְּיוֹם הַכְּפֹרִים מַה שֶּׁהוּא צָרִיף לְשֶׁבֶת, אִם הָיָה יוֹם הַכְּפֹרִים בְּעָרֵב שֶׁבֶת¹⁵²; אֲבָל אִינוֹ מִצִּיל בְּשֶׁבֶת לְיוֹם הַכְּפֹרִים¹⁵³, וְאִין צָרִיף לִזְמַר לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשֶּׁבֶת זֶה לְשֶׁבֶת הַבֹּאָה¹⁵⁴. וּמַה שֶּׁהוּא מִצִּיל לְלֶבֶשׁ - לֹבֵשׁ כָּל מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל לְעֵטָף, וּמוֹצִיאוֹ. וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לֹבֵשׁ וּמִתְעַטֵּף בְּכִלְיוֹ, וּמוֹצִיאוֹ. וְהָרִי הוּא שֶׁלֹּו כְּמוֹ הַמֶּאֱכָל, שֶׁהָרִי מִן הַהֶפְקֵר הֵן זֹכִיין.

אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכתל - מתר לקרותן, מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור¹²⁹ לקרות בכתב המהלף פחת הצורה¹³⁰ ותחת הדיוקני בשבת¹³¹. אף לקרות בפתובים¹³² בשבת בשעת בית המדרש¹³³ - אסור, גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, וימנע מבית המדרש.

(124) שבת קטז, ב. (125) שטרי חובות והשבונות. (126) משנה, שבת קמז, ב. (127) מיני מעדנים. (128) "כי לבד ספרי הנבואות ופירושיהן, אסור לקרוא בשבת ויום-טוב, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות" (פירוש המשניות). (129) שבת קמט, א. (130) "כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה: זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית" (רש"י). (131) ואם עשאם לשם עבודת-זרה אסור אף בחול להסתכל בהם, שנאמר (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל האלילים" (גמרא 'תוספות' שם). (132) "רוצה לומר, שלא יקרא ב'כתובים'" (תהלים משלי ואיוב ועוד) כל אחד ואחד בביתו, כדי שלא יבטל בית המדרש, ולא אסור הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד" (פירוש המשניות). (133) "דרכם היה שהיו דורשים לעם בשבתות, ומלמדים לעם חוקי האלהים ותורותיו, והיתה תועלת גדולה לכולם בזה, וזה היו עושים קודם אכילה, ואפילו על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו, לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיוק הדת ושמירת גדריו (מגיד-משנה).

כ. נִפְלָה¹³⁴ דְּלָקָה בְּחֶצֶר¹³⁵ בְּשֶׁבֶת - אִינוֹ מִצִּיל כָּל מַה שֵׁישׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרַת שְׂבֹאוֹתוֹ הַמְּבוּי, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָרְבוּ; גְּזֵרָה שְׂמָא וְכַפָּה הַדְּלָקָה כְּדֵי שִׁינְצִיל, מִפְּנֵי שְׂאָדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוֹ. לְפִיקָף גְּזֵרוֹ, שֶׁלֹּא יִצִּיל אֲלָא מְזוֹן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ לְאוֹתוֹ שֶׁבֶת, וְכָלִים שֶׁצָרִיף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשֶׁבֶת, וּבְגָדִים שֶׁיִּכּוֹל לְלָבֵשׁ; שְׂנַמְצָא מִתְּיָאֵשׁ מִן הַכֵּל, וְאִינוֹ בָּא לְיַדִּי כְּבוּי. וְאִם לֹא עָרְבוּ - אֶף מְזוֹנוֹ וְכִלְיוֹ אִינוֹ מִצִּיל.

(134) משנה, שבת קיז, ב. (135) אבל בחצר אחרת שאין בה הדליקה אינו בהול, ומותר להציל הכל מחשש הדליקה שבחצר הסמוכה (מגיד-משנה).

כא. וּמַה¹³⁶ הוּא מִצִּיל לְמִזוֹנוֹ? אִם נִפְלָה דְּלָקָה בְּלִילֵי שֶׁבֶת - מִצִּילִין מְזוֹן שֶׁלֹּו סְעֻדוֹת¹³⁷, הָרֵאוּי לְאָדָם - לְאָדָם¹³⁸, וְהָרֵאוּי לְבַהֲמָה - לְבַהֲמָה¹³⁹; נִפְלָה בְּשַׁחֲרִית¹⁴⁰ - מִצִּילִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת; בְּמִנְחָה - מִצִּילִין מְזוֹן סְעֻדָה אַחַת.

(136) משנה, שבת קיז, ב. (137) שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, כמבואר בפ"ל ה"ט. (138) מזון שלש סעודות עבור כל אחד מבני ביתו ('פרי מגדים').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

166) שבת קטז, א. (167) שנטשטשו צורות האותיות, ולא נשארו אלא שמונים וחמש אותיות, כמו "ויהי בנסוע" (במדבר י, לה), החשובה כספר בפני עצמה, ואין בה אלא שמונים וחמש אותיות. (168) אף שהוא תרגום ולא לשון הקודש. (169) שמות קדושים, אף שאין בהם פ"ה אותיות (שבת קטז:). (170) שנחקק ונטשטשו מפרשה זו כמה אותיות. (171) משנה, שבת קטז, ב. שהתיק מתשמישי קדושה. (172) בתוך התיק, שהמעות בטלות לגבי התיק.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

פָּרָק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו איסורים של דבירה, בדברים שאין בהם חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי רבים, ונמשך לזה ביאור שאין עונשי בית-דין דוחין את השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטולטלין.

א. יש דברים שהן אסורין בשבת, אף-על-פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו? משום שנגאמר: אם תשיב משבת רגלך לעשות חפצך ביום קדשי. ונגאמר: וכברתו מעשות דרכיך ממצא חפצך ודבר דבר. לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, וכאי זה סחורה ילך למקום פלוני. כל זה וכיוצא בו אסור, שנגאמר: ודבר דבר - דבור אסור, הרהור מתר. 3.

2) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "אמר רבי אבהו: כתיב (שמות כ, י) "ויום השביעי שבת לה' אלהיך - מה הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר (שהרי בעשרה מאמרות נברא העולם), אף אתה שבות ממאמר" (שלא תדבר בשבת דברי חול). (3) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א').

ב. אסור 4 לאדם לפקד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן; שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום, וישב שם עד שתחשף, כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת; שהרי נמצא הלוכו בשבת לעשות חפציו.

4) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). (5) אלפיים אמה מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'.

ג. כמה דברים אמורים? בשהחשיף על התחום לעשות דבר שאסור בשבת לעשותו; אבל אם החשיף לעשות דבר שמתר לעשותו בשבת - הרי זה מתר. כיצד? אין מחשיכין על התחום להביא פרות מחפרין או לשכר פועלין, אבל מחשיף הוא לשמר פרות;

150) שבת קיז, ב. (151) מזון שלש סעודות. וכן הדין בבשר ודגים ושאר מיני אוכלין, אם הציל כבר מין אחד, יכול לומר במין השני אני חפץ (או"ח סי' שלד). (152) בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל בזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא באחד בשבת, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"ז ה"א. (153) למוצאי יום הכיפורים (רש"י). אף-על-פי שיש טעם להתיר, משום שמצוה לאכול במוצאי יום הכיפורים (תוספות' שם). (154) שהרי יש לו זמן להכין אוכל בשבילו.

כו. מתר 155 להציל כל פתבי הקדש 156 שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף-על-פי שלא ערבו; ובלבד שיהיה למבוי שלש מחצות ולחי אחד 157. והוא, שיהיו כתובין אשורית 158 ובלשון הקדש; אבל אם היו כתובין בכל לשון או בכתב אחר - אין מצילין אותן, אפלו היה שם ערוב. ובהל' אסור לקרות בהם 159, אלא מניחן במקום התרף והן מתאבדין מאליהן.

155) משנה, שבת קטו, א. (156) תורה נביאים וכתובים. (157) כמבואר בפ"ז ה"ב. (158) הוא הכתב שבספרי התורה שלנו. (159) שבת קטו, א: "מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריה, ומצאו שהיה יושב על שולחנו. . . ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו. אמר לו: זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד על גבי מעלה בהרהבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: שקעהו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין), אף הוא ציוה עליו וגנוז. רבי יוסי בריבי יהודה אומר - מניחן במקום התורפה (=מקום גלוי) והן מרקיבין מאליהן".

כז. היה 160 כתובין בסם 161 ובסקרא 162 - אף-על-פי שאינו כתב של קימא, הואיל והן כתובין אשורית ובלשון קדש - מצילין אותן. גליון 163 של ספרים, שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושבתוף הספר - אין מצילין אותן. הברכות 164 והקמעין 165, אף-על-פי שיש בהן אותיות של שם ומענינות הרבה של תורה - אין מצילין אותן מפני הדלקה.

160) שבת קטו, ב. (161) צבע לכתבה. (162) צבע אדום בהיר, ושניהם אינם כשרים לכתבת ספר תורה. (163) החלק הבלתי כתוב, המקיף את הכתב. (164) "מטבע הברכות שתיקנו חכמים, כגון 'שמונה עשרה' ושאר ברכות" (רש"י) - כעין סידורי תפילה שלנו. (165) שכתובים בהם פסוקים מעניינות (פרשיות) של תורה לסגולה ולרפואה.

כח. ספר 166 תורה 167 שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "יגר שהדותא" 168; וכן אם היתה בה פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרות 169, כגון "ויהי בנסע הארץ" 170 - מצילין אותן מפני הדלקה. ומצילין תיק 171 הספר עם הספר, ותיק תפלין עם התפלין, אף-על-פי שיש בתוכן 172 מעות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְצוּה²³, וּמִדְּרִיךְ²⁴ מְדִידָה שֶׁל מְצוּה, כְּגוֹן מְקוּה - לֵידַע אִם יֵשׁ פְּשְׁעוֹר²⁵, אוּ כְּגוֹן - לֵידַע אִם מְקַבֵּל טְמֵאָה²⁶. וּפּוֹסְקִין²⁷ צְדָקָה לְעֵינַיִם. וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי כְּנִסְיֹת וְלְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת - וְאֶפְלוּ לְטְרִטְיָאוֹת²⁸ וְטְרַקְלִין²⁹ שֶׁל פּוֹתִים - לְפַקְחָן³⁰ עַל עֶסְקֵי רַבִּים³¹ בְּשַׁבָּת. וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוּקוֹת לְאַרְס³², וְעַל הַתִּינוּק לְלַמְדוֹ סֵפֶר וְלַלְמִדוֹ אֲמָנוּת³³. וּמְבַקְרִין³⁴ חוֹלִין וּמְנַחְמִים אֲבָלִים. וְהַנְּכֻס לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מְלֻזָּעָה, וְרַפּוּאָה קְרוּבָה לְבוֹא³⁵. וּמְחַשְׁבִּין³⁶ עַל הַתְּחֻמֹּת לְפַקְחָן³⁷ עַל עֶסְקֵי פְלֵה וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת³⁸, לְהַבִּיא לֹא אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵין. וְאוֹמֵר לוֹ: לֵךְ לְמִקְוֹם פְּלוּנִי. לֹא מְצַאֲתָ שָׁם, הֲבֵיא מְמִקְוֹם פְּלוּנִי. לֹא מְצַאֲתָ בְּמִנְה, הֲבֵיא בְּמֵאֲתַיִם. וּבְלִבְד שְׁלֵא יִזְכְּרֵי לוֹ סְכוּם מְקַח³⁹. שְׁכַל אֱלוֹי וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מְצוּה הֵן, וְנֹאמֵר: עֲשׂוֹת חֲפְצֵיךָ וְכוּ' - חֲפְצֵיךָ אֲסוּרִין, חֲפְצֵי שְׁמַיִם מְתֻרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִתֵּר לְרוּחַ בְּשַׁבָּת לְדַבֵּר מְצוּה - כְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית הַכְּנִסַּת, אוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וְכוּ'."

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת ותורה ענינים אחד, לא רק שמותר לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצוה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע למת מצוה כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(י"ן מלכות ספר זמנים סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(21) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא: בתחילה כשראיתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. (22) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (23) כחשבון ההוצאות לסעודת מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). (24) משנה (מסכת שבת

שְׁהָרֵי מִתֵּר לְשִׁמּוֹר בְּשַׁבָּת⁷. וּמְחַשְׁבֵּי לְהַבִּיא בְּהֵמָה אוּ פְרוֹת תְּלוּשִׁין⁸; שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרָא לָהּ וְהִיא בְּאֵה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא חוּץ לְתְּחֻמֹּת; וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין - אֱלוֹי הֵיוּ שָׁם מְחֻצוֹת, הִנֵּה מְתֵר לְהַבִּיאָן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחַבְרוֹ: לְכַרְךָ פְּלוּנִי⁹ אֲנִי הוֹלֵךְ לְמִתֵּר; שָׁאֵם הֵיוּ שָׁם בְּרַגְלֵי¹⁰, הִנֵּה הוֹלֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בְּזוֹה.

(משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). שאסור להחשיך על התחום. (7) ראה להלן הלכה ח'. (8) שנתלשו מערב שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה (למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול - אין מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב'). (9) שהוא מחוץ לתחום. (10) סוכות של שומרים, שעל ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן מובלעות זו לזו בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים, כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'.

ד. מִתֵּר¹¹ לְאָדָם לֹאמֵר לְפוֹעַל: הִנֵּרְאָה שֶׁתַּעֲמִד עִמִּי לְעֵרֵב¹² אֲכָל לֹא יֹאמֵר לוֹ: הִנֵּה נְכוּן לִי לְעֵרֵב; וְשֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה חֲפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאֲסוּר¹³ לְרוּץ וְלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת, שְׁנֹאמֵר: מַעֲשׂוֹת דְּרִכֶּיךָ - שְׁלֵא יְהֵא הַלוֹכֵךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּהַלוֹכֵךְ שֶׁל חַל. וְיוֹרֵד¹⁴ אָדָם לְבוֹר וְשִׁיחַ¹⁵ וּמְעָרָה, אֶפְלוּ הֵן מֵאֵה אֲמָה, וּמִטַּפֵּס יוֹרֵד וְשׁוֹתֵה¹⁶, וּמִטַּפֵּס וְעוֹלֵה¹⁷. וְאֲסוּר¹⁸ לְהַרְבּוֹת בְּשִׁיחָה¹⁹ בְּטוֹלָה²⁰, שְׁנֹאמֵר: וְדַבֵּר דְּבָר - שְׁלֵא יְהֵא דְבוּרֵךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּדְבוּרֵךְ שֶׁל חַל.

(11) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (12) "עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, אף על פי ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לעבודה הוא מזהירו, כיון שאינו אומר כן בפירוש אלא בדרך רמז, הרי זה כהרהור, ומבואר בהלכה א': "ודבר דבר - דבר אסור הרהור מותר" (ועיין רש"י שם). ובהגה"מ פירש: "הנראה - טוב בעיניך". (13) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (14) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (15) חפירה ארוכה. (16) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא לצורך שתייה, "בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים". (17) ואין כאן חשש של איסור הילוך כדרך חול, ובטור אורח חיים סימן של"ו כתב שהחידוש בזה הוא שאין חוששין שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. (18) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (19) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון בן יוחאי כשראה את אמו מדברת הרבה, אמר לה: אמי שבת היום". (20) בתלמוד (מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'): מובא שגם בחול אסור, ושם: "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר (דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בס" - ולא בדברים בטלים". אבל הר"ה פירש שם שהמדובר על המפסיק באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות דעות הלכה ד'.

ה. מִתֵּר לְרוּחַ בְּשַׁבָּת לְדַבֵּר מְצוּה, כְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית הַכְּנִסַּת אוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ²¹. וּמְחַשְׁבִּין²² חֲשִׁבוֹנוֹת שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם) משמע שדוקא בדבר שיש בו חילול שבת, כגון שריפה - אסור לדון, ושאר עונשים שאין בהם חילול שבת לא מצאנו. אולם בירושלמי סנהדרין (פרק ד' הלכה ו') וזכר "ב"ספר המצוות" מל"ת שכ"ב) מפורש: "נאמר כאן (שמות פרק ל"ה, פסוק ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם" ונאמר להלן (במדבר פרק ל"ה, פסוק כ"ט) "והיה אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם", מה להלן (מושבות) בבית דין הכתוב מדבר, אף כאן בבית דין הכתוב מדבר, מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת", משמע שכל העונשים נכללים באיסור זה.

ח. מתר⁵³ לְאָדָם לְשֹׁמֵר פְּרוֹתָיו בְּשֶׁבֶת - בֵּין תְּלוּשִׁים, בֵּין מְחַבְּרִין. וְאִם בָּא אָדָם לְטַל מֶהֶן, אוּ בְהֶמָּה וְחִיָּה לְאָכַל מֶהֶן - גּוֹעֵר⁵⁴ בָּהֶן וּמִכָּה פָּהֶם וּמְרַחֵקֵן. וְהֵלֹא דָבָר זֶה מְחַפְּצֵיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מִתָּר? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱסָר אֲלֵא לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ תְּפָצִים שְׂאִינָן עִתָּה מְצוּיִים, אוּ לְהִשְׁתַּכַּר וּלְהַרְוִית וּלְהַטְפִּיל בְּהִנָּאָה שְׁתִּבּוּא לִידוֹ; אֲבָל לְשֹׁמֵר מְמוֹנָה שֶׁפָּכַר בָּא לִידוֹ עַד שֶׁיַּעֲמֵד כְּמוֹת שְׁהוּא - מִתָּר. הֲאֵל לָמָּה זֶה דוּמָה? לְנוֹעַל בִּיתוֹ⁵⁵ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים.

53) משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שמותר לשמור גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. 54) נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגמור מותר. 55) [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנועל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא].

ט. הַמְשַׁמְרֵם⁵⁶ זְרָעֵיו מִפְּנֵי הַעוֹפּוֹת, וּמִקְשָׁאֵיו⁵⁷ וּמִדְלָעֵיו⁵⁸ מִפְּנֵי הַחִיָּה - לֹא יִסְפֹּק⁵⁹ וְלֹא יִרְקֹד⁶⁰ כְּדָרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בַחֵל; גְּזֵרָה שְׂמָא יִטַּל צְרוּרִים⁶¹ וְזִזְרָק אַרְבַּע אַמּוֹת פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים.

56) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 57) שדה קשואין. 58) שדה דלועין. 59) יכה כף אל כף. 60) ברגל כדי להבריח את העופות והחיות. 61) עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאינן מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזור גזירה זו.

י. פֶּלֶל⁶² הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין מִשּׁוֹם שְׁבוֹת⁶³, לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת⁶⁴; אֲלֵא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֶסְרוּרִין, אֲבָל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מִתְּרִין. וְהוּא, שְׁוִיָּהָה שֶׁם דָּבָר מְצוּרָה אוּ דַחֲקִי⁶⁵. פִּיצֵד? מִתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן⁶⁶ אוּ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁶⁷ לְהִבִּיא לִזְלֻב⁶⁸ אוּ שׁוֹפְרֵם⁶⁹. וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן אוּ מוֹצִיא מִן הַפְּרָמְלִית⁷⁰ צְרוּב⁷¹ שְׁעֵשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד וְנִחְפָּז, וְנִצְרָךְ לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוֹם שְׁבוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - הֲרִי זֶה מִתָּר. אֲבָל אִם לֹא

דף קנ"ז עמוד א'). 25) ארבעים סאה. 26) בגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים (רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). 27) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א') מקציבים סכומי כסף. 28) לתיאטרות. 29) אולם מרווח שמסביבו חדרים. 30) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). 31) צרכי רבים נחשבים לדבר מצוה. 32) בפירוש המשנה כתב רבינו: "דבר מצוה - בשדוכי הבנים והבנות". 33) (מסכת קדושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". 34) (מסכת שבת דף י"ב עמוד א'). 35) "צריך להרחיב דעתם שלא יצטערו" (רש"י). 36) משנה (מסכת שבת דף קנ"א עמוד א'). 37) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). 38) שכל אלו צרכי מצוה הם. 39) סכום מסוים שעליו לא יוסיף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממונו.

ו. מִפְּלִיגִין⁴⁰ בְּיָם הַגְּדוֹל⁴¹ בְּעָרֵב שֶׁבֶת לְדָבָר מְצוּרָה, וּפּוֹסְקִים⁴² עֲמוֹ לְשֶׁבֶת - וְאִינוֹ שׁוֹבְתִים⁴³. וּמִפְּרִירִין⁴⁴ נְדָרִים⁴⁵ בְּשֶׁבֶת - בֵּין לְצָרְךָ שֶׁבֶת⁴⁶, בֵּין שֶׁלֹּא לְצָרְךָ שֶׁבֶת⁴⁷. וְנִשְׁאָלִין⁴⁸ לְחֻקֶּם עַל הַנְּדָרִים שֶׁהֵן לְצָרְךָ הַשֶּׁבֶת, וּמִתְרִין, אֶף-עַל-פִּי שְׁוִיָּהָה לְהֵן פְּנָאֵי לְהִתְרִין קִדְּם הַשֶּׁבֶת; שְׁדָבְרִים אֵלֶּי - מְצוּרָה הֵן⁴⁹.

40) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). 41) להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור הפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו וינעו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). 42) מתנה עם הנכרי שישבות. 43) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. 44) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). 45) בעל יכול להפך ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב - נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). 46) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). 47) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפך עוד. 48) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. 49) אבל נדרים שאינן לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר.

ז. אֵינָן⁵⁰ עוֹנְשִׁין בְּשֶׁבֶת. אֶף-עַל-פִּי שְׁוִיָּהָה מְצוּרָה עֲשֵׂה⁵¹, אֵינָה דוֹחָה שֶׁבֶת. פִּיצֵד? הֲרִי שְׁנַתְחִיב בְּבֵית דִּין מְלָקוֹת אוּ מִיתָה - אֵין מְלָקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת; שְׁנִנְאָמַר: לֹא תִבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת - זוֹ אֲזַהֲרָה לְבֵית-דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ בְּשֶׁבֶת מִי שְׁנַתְחִיב שְׂרָפָה, וְהוּא הִדִּין לְשֹׁאֵר עֲנֻשִׁין⁵².

50) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). 51) ראה בספר המצוות מצוות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות. 52) בגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות מאכלות אסורות שם). (78) "אף על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך לנער על פי דרכו וגו'" (שם).

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצַת דְּבָרִים בְּשֶׁבֶת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵלְךָ.⁷⁹ וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ בְּאִסוּר זֶה? אָמְרוּ: וּמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שְׂלֵא יִהְיֶה הַלּוֹכֶךָ בְּשֶׁבֶת כְּהַלּוֹכֶךָ בְּחַל, וְלֹא שִׁיחַת הַשֶּׁבֶת כְּשִׁיחַת הַחַל, שְׁנֵאמַר: וְדַבַּר דְּבָר - קַל וְחֹמֶר שְׂלֵא יִהְיֶה טַלְטוּל בְּשֶׁבֶת כְּטַלְטוּל בְּחַל; כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה פְּיֹם חַל בְּעֵינָיו, וְיִבּוֹא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַקֵּן פְּלִים מִפְּנֵי לְפָנָה אוּ מִבֵּית לְבַיִת, אוּ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; שֶׁהָרִי הוּא בְּטֹל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבְקֹשׁ דְּבָר שִׁיתְעַסֵּק בוֹ, וְנִמְצָא שְׂלֵא שְׁבַת, וּבְטֹל הַטַּעַם שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: לְמַעַן יִנּוּחַ.

(79) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו. ומקור איסור טלטול המוקצה בשבת הוא בכרייתא (מסכת שבת דף קכ"ג עמוד ב'): "אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (איסור טלטול מוקצה), שכתוב (נחמיה י"א): "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות" (וגזרו טלטול הרבה כלים, כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת שהיו מקילים בהם - רש"י). ומתחלה אסרו הכל: בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלים בשבת (שאדם זקוק להם מאד לשימוש: סכין לחתוך בה דבילה, כף לקדיחה, וסכין לחתוך בשר ולחם) וחזרו והתירו (כשראו שהתחיל העם להזהר באיסורי שבת), וחזרו והתירו יותר (כשנזהרו יותר) עד שאמרו: כל הכלים ניטלים בשבת, חוץ מאלה המפורשים להלן בהלכות שלפנינו. ובעיקר טעמיו של רבינו באיסור טלטול המוקצה בהלכה זו ובהלכה י"ג חלק הראב"ד בהשגה וכתב כי טעם איסור טלטול הוא משום שמא יבוא לידי איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים כמבואר בגמרא (מסכת שבת דף קכ"ד עמוד ב'), ואף על פי שמשום גזירת הוצאה היא - לא גזרו על כל הכלים ועל האוכלין משום שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה (רש"י ביצה דף י"ד עמוד א'). ודעת רבינו היא שמה שאמרו בגמרא ש"טלטול צורך הוצאה היא" אינו אלא לפי משנה ראשונה שאסרו הכל, אבל לפי משנה אחרונה שרוב הכלים מותרים בטלטול, אי אפשר לומר שהטעם הוא משום הוצאה שאם כן מה נשתנו אלו מאלו, אלא על כרחנו שטעמים אחרים הונחו בענין זה וכמו שביאר בדבריו (ועיי' מ"מ).

יג. וְעוֹד, כְּשִׁיבְקָר וְיִטְלְטֵל פְּלִים שְׁמֹלֶאכְתָּן לְאִסוּר, אֶפְשָׁר שִׁיתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט וְיִבּוֹא לְיָדֵי מְלָאכָה. וְעוֹד, מִפְּנֵי שְׁמִקְצַת הָעַם אֵינָם בְּעֵלֵי אֲמִנִיּוֹת, אֶלָּא בְּטַלְטֵלִין

הָיָה שָׁם דַּחַק וְלֹא דְבַר מְצוּהָ - אָסוּר. לְפִיכָךְ אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַיְהוּדָאִים⁷² בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִסוּר הַפְּרִשַׁת הַמְּעַשֵׂר בְּשֶׁבֶת מִשׁוּם שְׁבֹת; אֶבֶל מְעַשְׂרִים אֶת הַיְהוּדָאִים⁷³.

(מסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'): "רבי אומר: כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", וסובר רבינו שזה נאמר על דבר מצוה, כדי שלא יקשה מהמשנה (מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'): "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה, אין מעשרין את הפירות ואין מטבילין את הכלים" ונפסק להלכה בפרק כ"ג הלכה ט"ו (ורמזו על זה רבינו בסמוך), אף שאין במעשר וטבילה אלא משום שבות, אלא ודאי שלא התירו שבות בין השמשות אלא לדבר מצוה ("מגיד משנה"). (63) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. (64) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. (65) צורך גדול. (66) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. (67) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). (68) למצות נטילה. (69) למצות תקיעה. (70) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. (71) "שאינ מערבין עירובין תחומין אלא לדבר מצוה" (הלכות עירובין פרק ו' הלכה ו'). ואם "נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו (עירוב-תחומין) ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב, שהוא בין-השמשות, מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה" (שם הלכה ט'). (72) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. (73) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו).

יא. קָטָן⁷⁴ שְׁעָשָׂה⁷⁵ בְּשֶׁבֶת דְּבָר שֶׁהוּא מִשׁוּם שְׁבֹת⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מְעַצִּין שְׂאִינוּ נְקוּב אוּ טַלְטֵל בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית-דִּין מְצוּוִין לְהַפְרִישׁוֹ⁷⁷. וְכֵן אִם הִנְיָחוּ אָבִיו - אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ⁷⁸.

(74) מסכת יבמות דף קי"ד עמוד א': "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות), אמר לו הבא לשם תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו" וראה להלן בסמוך. (75) בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך (שהוא מבין להבדיל בין איסור להתיר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א'). (76) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ו (כסף משנה). (77) "במה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו או בשביל עצמו. 13) תתנפח מרטיבות ותתקלקל.

ה. וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת¹⁴ לשבר עליה אגוזים או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצורך גופו או לישוב במקומו; אבל אינו מטלטלה כדי שלא תשבר, ולא כדי שלא תגנב. וכן כל פיוצא בזה.

14) שמלאכתם לאיסור.

ו. וכל¹⁵ שאינו כלי, כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אכן¹⁶ גדולה או קורה גדולה - אף-על-פי שהיא נטלת בעשרה בני אדם, אם יש תורת כלי עליה - מטלטלים אותה¹⁷. דלתות¹⁸ הפית, אף-על-פי שהן פלים, לא הוכנו לטלטל. לפיכך, אם נתפרקו אפלו בשבת¹⁹ - אין מטלטלין אותן. וכן²⁰ העפר והחול והמת²¹ - אין מזיזין אותן ממקומן. וכן שמונה²² חי - הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו.

15) שבת קכג, ב. 16) עירובין קב, א. 17) כי לא נתבטל שם כלי ממנה מפני גדלה וכבדה. 18) משנה, שבת קכב, ב. 19) אף שבין השמשות היה מטלטלן כשפתח ונעל, עכשיו כשנתפרקו אין מטלטלים אותן, מכיון שעומדים להתחבר עם הבית (ראה 'מגן אברהם' סי' שח). 20) שבת ט, א. 21) משנה, שבת קנא, ב. 22) שבת קלה, א. שנועד שמונה חודשים לעיבורו ושערו לקוי ואין צפוניו שלימין כברייתן שהיה ראוי להוולד בחודש התשיעי ויצא קודם שנגמר (פ"א מהלכות מילה הי"ג) ונחשב כמת שאינו יכול לחיות.

ז. מת²³ לטלטל הכלי אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לתשמישה. פיצד? נוטל אדם קרנס²⁴ לפצע בו אגוזים; קרנס²⁵ - לחתוך בו דבלה²⁶; מגרר²⁷ - לגרר²⁸ בה את הגבינה; מגרפה²⁹ - לגרף בה את הגרוגרות³⁰; את הרחת³¹ ואת המזלג - לתת עליו אכל לקטן; את הפוש³² ואת הפרפר³³ - לתחב³⁴ בו; מחט של סקאין³⁵ - לפתח בו את הדלת; את המכתשת - לישוב עליה. וכן כל פיוצא בזה.

23) משנה, שבת קכב, ב. 24) של נפחים או של צורפי זהב (שבת קכג). ואילו קורנס של בשמים - ראה להלן הלכה ט. 25) גרון העשוי לחטוב בו עצים. 26) תאנה יבשה. 27) כעין סכין שפיה עשוי שנים שנים. 28) לחתכה ולחלקה. 29) כלי כעין יד שגורפים בה דברים. 30) תאנים יבשות. 31) כלי עץ לזרות בו דגן ברוח כדי להבר את הבר מן התבן. 32) שיפור קטן עשוי עץ שמכניסים בו את האוכל לתוך הפה. 33) חלק מגול האורגים, הכלי שהאורג מכה בו על הארג. 34) בנוסח

כל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שכל ימיהן הן שובתים ממלאכה; ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל בשאר הימים, נמצא שלא שבת שבייתה הנכרת. לפיכך שבייתה מדברים אלו היא שבייתה השווה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא פלים הצריף להם, כמו שיתבאר.

פרק חמשה ועשרים

1) נתבארו בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.

א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הכלי שמתר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו בחל. כגון: כוס לשותות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתוך בו בשר ופת, וקרנס² לפצע בו אגוזים וכיוצא בהן.

2) פטיש. 3) לפצה.

ב. ויש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו. כגון מכתשת⁴ וריחים⁵ וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.

4) כלי לכתשת דברים יבשים. 5) טחנת-יד.

ג. כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין בשביל עצמו של כלי, בין לצורך מקומו⁸, בין לצורך גופו⁹. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבנים, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין לצורך גופו¹⁰, בין לצורך מקומו; אבל בשביל עצמו¹¹ של כלי - אסור.

6) משנה (שבת קכב: קכד). ויסוד איסור טלטול בשבת, מבואר בפרק הקודם הלכה י"א וי"ב. 7) שלא ישבר או שלא יגנב, כדלהלן הלכה ד'. 8) שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח. 9) שצריך להשתמש בגוף הכלי. משמע שאין לטלטל שום כלי אפילו אם מלאכתו להיתר, אלא דוקא לצורך גופו או מקומו או בשביל עצמו של כלי, אבל שלא לצורך כלל - אסור לטלטל (מגיד-משנה). 10) לשימוש של היתר בגוף הכלי, כגון פטיש של נפחים לפצוע בו אגוזים, כדלהלן הלכה ד'. 11) שלא ישבר או שלא יגנב כנ"ל.

ד. פיצד? מטלטל הוא¹² את הקערה של עץ לאכל בה או לישוב במקומה, או כדי שלא תגנב - וזה הוא בשביל עצמה. וכן אם טלטל אותה מן החמה כדי שלא תתנבש ותשבר, או מן הגשמים כדי שלא תתפח¹³ ותפסד - הרי זה מטלטל בשביל עצמה ומת, מפני שמלאכתה להתר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁל גִּפְט וְכָלִי הַצּוֹאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתָּר לְטַלְטֵלָן
בְּשֶׁבֶת, אִם הֵצִירָהּ לָהֶן.

(56) שבת קנו, א. (57) של חרס.

יב. פל' 58 הכלים הנטלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן, כגון דלתות שדה תבה ומגדל⁵⁹ - בין שנתפרקו בשבת⁶⁰, בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל אותן דלתות. וכן פל' הכלים הנטלין בשבת שנתפרקו - בין קדם השבת, בין בשבת - שבריהן נטלין. והוא, שיהיו שבריהן עושין מעין מלאכתן⁶². כיצד? שברי ערבה⁶³ - לכסות בהן את פי החבית; שברי זכוכית - לכסות בהן את פי הפך. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אין השברים ראויין למלאכה כלל - אסור לטלטלן⁶⁴.

(58) משנה, שבת קכב, ב. (59) מבואר בפכ"ב הכ"ה. (60) לא רק נתפרקו בשבת מותרים, שהרי הם מוכנים ועומדים מבין השמשות, כשהיו עדיין מחוברים לכלי, אלא אפילו נתפרקו קודם השבת - מותר לטלטלם, כיון שעומדים לכך לחזור ולחברם לכלי. (61) משנה, שבת קכד, ב. (62) בנוסח אחר: "מעין מלאכה". ונוסחא זו נכונה, שהרי מפרש רבינו "כיצד שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית וכו'" וכדעת תנא-קמא של רבי יהודה בשבת שם ('מעשה רוקח'), וכן כתב ה'מגיד משנה' שרבינו פסק כתנא-קמא. (63) כלי גדול ושטוח לתשישים שונים. (64) "ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון שברי זכוכית - מותר" (רמ"א סי' שח ס"ו).

יג. פל' 65 פסווי הכלים נטלים בשבת. והוא, שיש תורת פלי⁶⁶ עליהן. היה פלי מחבר בקרקע, כגון חבית הטמונה⁶⁷ בארץ: אם יש בפסוי שלה בית אחיזה⁶⁸ - מטלטלין אותה, ואם לאו - אין מטלטלין אותה. וכן פסווי הקרקעות, כגון בורות ותרזין⁶⁹ - אין מטלטלין⁷⁰ פסוי שלהן, אלא אם-כן יש לו בית אחיזה. פסוי התנור⁷¹, אף-על-פי שאין לו בית אחיזה - מתר לטלטלו.

(65) משנה, שבת קכו, ב. (66) שאם לא כן - אסורים בטלטול. (67) בטמונה בארץ אנו צריכים לבית אחיזה (וכתנא-קמא של רבי יוסי שם), אבל אם אינו טמון בארץ כמו התנור, אין אנו צריכים בית אחיזה - וכרבי אליעזר בן יעקב (שם קכה.). (68) לאחוז בו, שמוכיח שזהו כלי העשוי לקחתו ולהחזירו. (69) חפירות ארוכות בקרקע. (70) מכיון שהוא כסוי קרקע, דומה לבונה אם מכסה אותה, או כסותה אם נוטל את הכיסוי. (71) רק שוליו מחוברים לקרקע, אבל אין כולו טמון בה וחציו מגולה, לכן לא גזרו חכמים עליו, כמו בבור וחרץ (מגיד-משנה).

יד. שני דברים⁷², אחד אסור לטלטלו ואחד מתר לטלטלו, והן סמוכין זה לזה או זה על זה או זה בזה, ובזמן שמטלטלין אחד מהן יטלטל השני: אם

אחר: "לרחוק" (שונצינו). (35) עושים שקים והמחט שלהם גדולה.

ח. ומטלטל³⁶ אדם מחט של יד³⁷ השלמה לטל בה את הקוץ³⁸; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או הקצה החד שלה - אין מטלטלין אותה³⁹. ואם היתה גלם⁴⁰ ועדיין לא נקבה - מתר לטלטלה⁴¹.

(36) משנה, שבת קכב, ב. (37) עשויה לחפור בה ומלאכתה לאיסור. (38) "מכאן ראינו, שמותר להוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצים והברקנים בשבת, וכמו כן מותר לסחוט החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב הפה" (פירוש המשניות). וראה למעלה בפ"י הי"ז. (39) שבטל מהם שם כלי. (40) שלא נגמרה עדיין. (41) שאף-על-פי שכיון שלא ניקבה עדיין, אין שם מלאכתה לאיסור עליה, ואינה ראויה לתפירה - יש לפעמים שמשאירים אותה כך ומשתמשים בה להוציא את הקוצים הנתחבים ביד (גמרא שבת קכג. ורש"י שם).

ט. פל' 42 כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו, כגון פלים המקצים⁴³ לסחורה וכלים היקרים ביותר, שמקפיד עליהן שמא יפסדו - אסור לטלטלן בשבת. וזה הוא הנקרא מקצה מחמת חסרון פיס. כגון: המסר⁴⁴ הגדול, ויתד⁴⁵ של מחרשה, וספין של טבחים⁴⁶, וחרב⁴⁷ של אשכפים⁴⁸, וחצין החרשים⁴⁹, וקרנס של בשמים⁵⁰, וכיוצא בהן.

(42) משנה, שבת קכג, ב. (43) המיוחדים. (44) כלי נגר לנסר בו עצים. (45) המתכת החדה שבמחרישה לחפירה באדמה. (46) סכין שהקצבים מקצבים בו את הבשר באטליו (רש"י), ולדעת ה'תוספות' סכין של חשיטה. (47) סכין. (48) סנדלרים. (49) קרדום הנגרים לחתוך את הקורות (בגמרא: "חצינא דנגרי"). ובנוסח אחר: "וחצין של חרשין" ('מעשה רוקח'). (50) בנוסח אחר: "קרנס של נפחים" (וינציאה). ותמה על זה ה'בית יוסף' בסי' שח שבקרנס של נפחים הכל מודים שאינו מוקצה מחמת חסרון כיס (שבת, שם).

י. פל' 51 כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו⁵². כגון: נר⁵³ שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה⁵⁴ הגר עליה, ושלחן שהיו עליו מעות - אף-על-פי ששכבה הגר או שנפלו המעות - אסור לטלטלו; שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות, נאסר לטלטלו כל השבת בלה, אף-על-פי שהלה הדבר שגורם לו האסור⁵⁵.

(51) שבת קנו, א. (52) אפילו לצורך גופו או לצורך מקומו (כסף-משנה). (53) שבת מד, א. (54) שהניחו עליו בכוונה (מגיד-משנה). (55) "מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, איתקצאי לכולי יומא" (=מתוך, מפני שנעשה מוקצה לבין השמשות, הוקצה לכל היום).

יא. אבל⁵⁶ כלי המקצה מחמת מאוסו, כגון נר⁵⁷ ישן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהִיא צְרִיף לְדָבָר שֶׁמֵתָר לְטַלְטְלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁדָבָר הָאֶסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צְרִיף לְטַלְטֵל דָבָר הָאֶסוּר - לֹא יְטַלְטְלוּ בְּאוֹתוֹ דָבָר הַמֵּתָר.

וְהִיא נּוֹפֶלֶת. הִיתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת⁹⁵ וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ - מִגְבִּיהָ⁹⁶ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמִטָּה עַל צֵדָה שָׁם, וְהָאֶבֶן נּוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַכֹּהֵן וְצְרִיף לְכַרְכֵּי⁹⁷ - נוֹעֵר אֶת הַכֹּהֵן וְהֵן נּוֹפֶלוֹת. וְאִם צְרִיף לְמָקוֹם הַכֹּהֵן - נוֹטֵל אֶת הַכֹּהֵן וְהַמַּעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הֵנִיחַ⁹⁸ הַמַּעוֹת מֵעֵרֵב שֶׁבֶת עַל הַכֹּהֵן, אוֹ הֵנִיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הַחֲבִיט - הָרִי אֵלָיו אֶסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאֶפְלוּ נְטִלוּ הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן; שֶׁהָרִי נִעְשָׂו בְּסִיס לְדָבָר הָאֶסוּר.

93 משנה, שבת קמב, ב. (94) והוא צריך לקחת מהיין שבתוכה. (95) שאינו יכול להטות אותה במקומה, שמה תיפול האבן על החבית ותשברנה. (96) לחבית. (97) לשכב עליו. (98) בכוונה.

יח. הָאֶבֶן⁹⁹ שֶׁבְּקִרְוֵיהָ¹⁰⁰: אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָה נּוֹפֶלֶת¹⁰¹ - הָרִי הִיא פְּמִקְצַת הַקְּרוּיָה¹⁰², וּמֵתָר לְמֵלֵאת בָּהּ; וְאִם לֹא¹⁰³ - אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. בְּגֵד¹⁰⁴ שֶׁעַל הַקְּנָה - שׁוּמְטוּ¹⁰⁵ מְעַל הַקְּנָה¹⁰⁶.

99 משנה, שבת קכה, א. (100) רבינו ב'פירוש המשניות' ביאר: "קרויה היא כלי חרס ששואבים בו מים, ותולים בו אבן, כדי שיכבד וירד לתחתית המעיין" (וכן פירש בהל' כלים פ"כ ה"א), אבל רש"י פירש: "קרויה היא דלעת יבשה חלולה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה, ונותנים בה אבן כדי להכבידה". (101) שהיא קשורה יפה. (102) כחלק של הקרויה. (103) אם אינה קשורה יפה, הקרויה מתבטלת לגבי האבן ונעשית בסיס לדבר האסור. (104) שבת קמ, א. (105) מוריד את הבגד מהקנה. אבל אסור לקחת את הקנה מתוך הבגד, לפי שאינו כלי ועומד רק להסקה. (106) בגד לאחר כביסה, תולים אותו על קנה לייבשו.

יט. פְּרוֹת¹⁰⁷ שֶׁאֶסוּר לְאָכֵל, כְּגוֹן פְּרוֹת שְׂאִינִים מְעַשְׂרִין¹⁰⁸, אֶפְלוּ הֵן חֲיָבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁹, אוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נְטִלָה תְּרוּמָתוֹ¹¹⁰, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה¹¹¹, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכֵתָן¹¹² - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן. אֲבָל הַדְּמָאִים¹¹³ - הַזְּאִיל וְרֵאזִי לְעִנְיִים¹¹⁴; וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁפָּדָן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִתַּן הַחֵמֶשׁ¹¹⁵ - מֵתָר לְטַלְטֵלָן.

107 משנה, שבת קכו, ב. (108) שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (109) שרק מדברי חכמים אינם ראויים לאכילה, כפירות שצמחו בעציץ שאינו נקוב (פירוש המשניות). (110) תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ולקח המעשר אחר שנתמרחת התבואה, קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה (רע"ב). (111) שאינה ראויה אפילו לאכילת בהמתו של כהן. (112) "שלא נפדו כהלכה, כגון שיפדה מעשר שני על חתיכה של כסף, וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח. רוצה לומר: מעות מצויירים כמו שכתוב "וצרת הכסף בידך" (דברים יד,

הִיא צְרִיף לְדָבָר שֶׁמֵתָר לְטַלְטְלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁדָבָר הָאֶסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צְרִיף לְטַלְטֵל דָבָר הָאֶסוּר - לֹא יְטַלְטְלוּ בְּאוֹתוֹ דָבָר הַמֵּתָר.

72) כלל זה הוא בדינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר - מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

טו. בַּיֵצֵד⁷³? פְּגָה⁷⁴ שֶׁהִיתָה טְמוּנָה⁷⁵ בְּתֵבָה⁷⁶, וְחִרְרָה⁷⁷ שֶׁהִיתָה עַל גְּבִי גַחְלִים⁷⁸ - תּוֹחֵבֵן בְּכוֹשׁ⁷⁹ אוֹ בְּכַרְכֵּר⁷⁹ וְנוֹטֵלָן, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְכַּן וְהִגְחִלִים וְנִנְעָרִים בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעֲת⁸⁰ נְטִילָה. וְכֵן לְפֶת⁸¹ אוֹ צְנוּנוֹת שֶׁהִיוּ טְמוּנִים בְּעַפְרָה, וּמְקַצֵּת הָעֵלִים מְגִלִים⁸² - שׁוּמְטִין⁸³ בְּשֶׁבֶת בְּעֵלָה שְׁלֵהָ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַעַפְרָה נִנְעָר. אֲבָל אִם הִיא כְּפָר אוֹ תִינּוֹק עַל גְּבִי הָאֶבֶן אוֹ עַל גְּבִי הַקְּוֶרָה - לֹא יְטַלְטֵל⁸⁴ הָאֶבֶן אוֹ הַקְּוֶרָה בְּכַפְּרָה אוֹ בְּתִינּוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

73) שבת קכג, א. (74) תאנה שלא בשלה כל צרכה. (75) היתה טמונה, ולא שהוא טמנה בכוונה, שאם לא כן היא נעשית בסיס לתבן (להלן הלכה יז, ועיין 'תוספות' שבת קכג. ד"ה פגה). (76) המוקצה ומיוחד לעשית טיט. (77) עוגה דקה אפויה על גבי גחלים. (78) ואינה טמונה בתוכם, שאם לא כן הרי הוא חותה גחלים בשבת, "מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות" (כמבואר בהל' שגגות פ"ז הי"ב) - 'כסף משנה'. (79) מבואר בהלכה ד'. (80) בנוסח אחר: "וננערים בשעת" ('מעשה רוקח'). (81) כלאים פ"א מ"ט. (82) אבל אם העלים מכוסים, אם תוחב בהם כוש או כרכר, נראה כעושה גומא בשבת (מגיד-משנה). (83) מושך אותם. (84) שבת קמב, ב: "לא התירו כיכר ותינוק אלא למת בלבד" (להלן פכ"ו הכ"א).

טז. נוֹטֵל⁸⁵ אָדָם אֶת בְּנוֹ⁸⁶ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין עָלָיו⁸⁷ וְהָאֶבֶן⁸⁸ בִּידוֹ⁸⁹, אֲבָל לֹא דִינָר; שֶׁאִם יִפֹּל הַדִּינָר, יְטַלְטְלוּ הָאֵב הַבִּידוֹ. כְּלַפְלָה⁹⁰ שֶׁהִיתָה נְקוּבָה, וְסַתֵּם נִקֵּב שְׁלָה בְּאֶבֶן - מֵתָר לְטַלְטֵלָה; שֶׁהָרִי הָאֶבֶן נִעְשִׂית פְּדִין⁹¹. הִיתָה הַכְּלַפְלָה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת - אִם הִיוּ הַפְּרוֹת רְטֹבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא⁹²; שֶׁאִם יִנְעָר הַפְּרוֹת - יִטְנְפוּ בְּעַפְרָה, וּבְמָקוֹם הַפֶּסֶד לֹא גָזְרוּ.

85) משנה, שבת קמא, ב. (86) בחצר שמותר לטלטל בה. (87) שהבן משתוקק לאביו, ויתעצב אם לא יקחנו. (88) שהיא מוקצה. (89) ויטלטל מוקצה. (90) סל. (91) אם היא מהודקת יפה "והיא כחלק מן הסל" (פירוש המשניות). (92) "שהכלכלה נעשתה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבו, כאילו אינו בסיס רק להיתר" ('מגן אברהם' סי' שט).

יז. חֲבִיט⁹³ שֶׁשָּׂכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ⁹⁴ - מְטָה עַל צֵדָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחד לה קרן זוית מערב שבת - מטלטלו בשבת¹³², ועושה בו כל צרכיו.

126) משנה, שבת קמא, א. והוא עומד להסקה. 127) שאסור לטלטל מוקצה. 128) בכתפיו, כי טלטול כלאחר יד (=בדרך שינוי) מותר. 129) הכר והסדין מוכיחים שהקצה את הקש לשכיבה ולא להסקה. 130) שבת נ, א. 131) לכסות בו רוק. 132) אבל אם לא ייחד לו קרן זוית, בטל אגב עפר הבית, ואסור לטלטלו (או"ח סי' שח).

כג. אסור לבטל כלי מהפני¹³³, מפני שהוא כסות¹³⁴. כיצד? לא יתן כלי תחת הגר בשבת לקבל את השמן הנוטף; שהשמן שבגור אסור לטלטלו, וכשיפול לפני - יאסר לטלטל הפלי שהיה מתר. וכן פל פיוצא בזה. לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה¹³⁵, אבל כופה הוא הפלי עליה¹³⁶. וכן¹³⁷ כופה הפלי על כל דבר שאסור לטלטלו; שהרי לא בטלו, שאם יחפץ - יטלנו.

133) משנה, שבת מב, ב. ממה שהיה מוכן מבעוד יום. 134) שמתחילה היה מותר לטלטל הכלי, ועכשיו אסור בטלטול כמו שיבאר. וכן פירש רש"י בשבת קכת, ב. אבל בדרך מב, ב שם, פירש "שהוא כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודומה למלאכה". 135) כי ביצה שנולדה בשבת אסורה באכילה ובטלטול (ראה ה"י ט"פ פ"א ה"ט-ה"כ). 136) הראב"ד הביא בשם הירושלמי: "ובלבד שלא יגע בביצה", ואף שמוקצה אינו אסור אלא בטלטול ולא בנגיעה, חוששים "שמא יגענה הביצה על ידי הכלי" (מגיד-משנה). 137) בניגוד לדעת רבי יצחק האומר שאסור לטלטל כלי לצורך דבר שאסור בטלטול (שבת מג).

כד. נותנין¹³⁸ כלי תחת הדלף¹³⁹. ואם נתמלא הפלי - שופך¹⁴⁰ ושונה¹⁴¹, ואינו נמנע¹⁴². והוא, שהיה הדלף ראוי לרחיצה¹⁴³; אבל אם אינו ראוי - אין נותנין. ואם נתן - מתר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושיין גרף של רעי לכתחלה¹⁴⁴.

138) משנה, ביצה לה, ב. 139) "מים הנוזלים מן הגגות בעת ירידת הגשם" (פירוש המשניות), ונותנים כלי לקבל את המים שלא יטנפו את הבית. 140) לחוץ. 141) מחזיר שוב את הכלי תחת הדלף. 142) מלשנות כל היום אם צריך לכך (רש"י). 143) שאם אינם ראויים לרחיצה הם מוקצה ואסור לכתחילה לתת כלי תחתם לקבלם, שהרי הוא עושה גרף של רעי לכתחילה. 144) ביצה לו, ב. אבל עבר ונתן - מותר להוציא.

כה. חבית¹⁴⁵ של טבל¹⁴⁶ שנושברה - מביא כלי ומניח תחתיה¹⁴⁷; הואיל ואם עבר ותקנו - מתקן¹⁴⁸, הרי הוא כמתקן. ונותנין¹⁴⁹ כלי¹⁵⁰ תחת הגר לקבל ניצוצות¹⁵¹; מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל הפלי. קורה¹⁵² שנושברה - אין סומכין אותה בספסל

כה) - דבר שיש עליו צורה, או שיחלל ההקדש על הקרקע. ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין - שיהיה דבר הניתן מיד ליד" (פירוש המשניות). 113) פירות לקוחים מעמי הארץ שאינם זהירים בהפרשת מעשרות, כמבואר בפכ"ג הט"ז. 114) "מותר לאכיל את העניים דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"י ה"א). 115) בפדיון מעשר שני והקדש מוסיפים חומש מלבד הקרן (ויקרא כז, לא), אבל אינו מעכב - ומותרים באכילה.

כ. מטלטלו¹¹⁶ ישראל התרומה, אף-על-פי שאינה ראויה לו¹¹⁷; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים¹¹⁸? בשהיתה הטהורה למטה¹¹⁹, והיו פרות המתטנפין בקרקע, שאם יגער אותן יפסדו; אבל אם היו אגוזים ושיקדים וכיוצא בהן - נוער הפלי, ונוטל הטהורה או החלין, ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הפלי - בין שהטהורה למעלה, בין שהיתה למטה - מטלטל הפל פאחד.

116) משנה, שבת קמא, ב. 117) כיון שראויה לכהן. 118) כמו שנתבאר למעלה הלכה טז. 119) אבל אם טהורה למעלה שיכול לקחת את הטהורה, אסור לו לטלטל את הכלי. ובנוסח אחר: "כשהיתה הטמאה למטה" (ויניצאה) וב'כסף משנה' מבכר את הנוסח הנדפס.

כא. נדבך¹²⁰ של אבנים שחשב עליו מבעוד יום: אם למדום¹²¹ - מתר לישב עליהן למחר, ואם לאו - אסור. חריות¹²² של דגל שגדרן¹²³ לעצים¹²⁴, ונמלך עליהן מערב שבת לישיבה - מתר לטלטלן¹²⁵. וכן אם ישב עליהן מבעוד יום - מתר לטלטלן.

120) שבת קכה, ב: "אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד, ומצא נדבך של אבנים (שורת אבני בנין), ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר". 121) סדרום כדי לישב עליהם, שעשו מעשה והכינום מערב שבת. 122) שבת נ, א. ענפים. 123) שלקטן; בנוסח אחר: "שגדרן" (שונצינו). 124) להסיקן באש. 125) וכאן אין צריך מעשה, כמו בנדבך אבנים, מכיון שחריות יש מהן העומדות לישיבה, ויש להסקה, ואף שחשב מתחילה להסקה, די במחשבה לבר לייחדן לישיבה, שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, אבל בנדבך של אבנים העומד לבנין ולא לישיבה, צריך מעשה מיוחד להכינם לישיבה (מגיד-משנה).

כב. הקש¹²⁶ שעל המטה - לא יענענו פידו¹²⁷, אבל מנענעו בגופו¹²⁸. ואם הוא מאכל בהמה - מתר לטלטלו. וכן אם היה עליו פר או סדין¹²⁹ וכיוצא בהן - מנענעו פידו; שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס¹³⁰ קפה של עפר¹³¹ בביתו, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקום צער בעלי חיים, שהרי שקדה התורה על מנוחת בעלי החיים בשבת, כמו שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב). ובמכילתא שם: "הוסיף לו לכתוב נייח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אין זה נייח אלא צער" ('אור שמח'). (165) להגביהם משום מוקצה. (166) אוחז בצוארם ובצדדים ומוליכם (מגיד-משנה). (167) לדעת הראב"ד זהו דבר שאינו מתכוון ומותר. וטעם האיסור משום שנשמטים ומטלטלים בשבת.

פָּרֶק שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נשלמו בו דיני הטלטול.

א. פל פלי² האורג וְחִבְלָיו וְקָנִים שָׁלוּ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְאֶסוּר³, חוץ מִפְּכָד הַעֲלִיזִין וְכִבְדֵי הַתְּחַתּוֹן⁴; לְפִי שְׁאִין נְטִלִין⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין⁶. וְכֵן הַעֲמוּדִים שֶׁל אֹרֵג - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן, שְׁמָא יִתְקַן הַגְּמוּת שֶׁלֶהֶן⁷. וְשָׂאָר פְּלֵי הָאֹרֵג - מִתְּרִין.

(2) שבת קיג, א. (3) לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפכ"ח ה"ג. ובנוסח אחר: "שמלאכתו להיות" ('מעשה רוקח') וכדעת רש"י שם. (4) יסוד מכונת האריגה הן שתי קורות חזקות משני הצדדים - הנקראים עמודים; בין שניהם מונחים שתי קורות, אחת מלמעלה הנקראת כובד עליון, ואחת מלמטה - הנקראת כובד תחתון; מסביב לכובד העליון שמים את חוטי השתי, ועל הכובד התחתון מניחים את הארג. (5) אף בחול, לפיכך אין עליהן תורת כלי (מגיד-משנה). (6) בתוך העמודים וקשה ליטלם מפני כבדם. (7) כשחולצם מן הקרקע שהם תקועים בה, יזיז את העפר ויעשה גומא במקום העמוד ויתחייב משום בונה (רש"י).

ב. מִכְּבֻדֹת שֶׁל תְּמָרָה⁸ וְכִיּוּצָא בָהֶן, שְׁמִכְבְּדִין בָּהֶן אֶת הַקְּרָקַע - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת⁹. לְבָנִים שְׁנִשְׂאָרוֹ¹⁰ מִן הַבְּנִין - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהִסָּב עֲלֵיהֶן, שֶׁהָרִי שְׁפִין אוֹתָן¹¹ וְיִתְקַנֵּין אוֹתָן. וְאֵם צָבֵר אוֹתָן¹² - הָרִי הַקָּצֵם¹³, וְאֶסוּר לְטַלְטֵלָם¹⁴.

(8) שבת קכד, ב. הקנה שהתמרים תלויים בו "ושמה מכבודות, משום שהפרי שתלוי עליה כבד ונתלה למטה, וגם משום שהוא עשוי לכבד (לטאטא) את הבית" (רב האי גאון). (9) במקום שאין חשש שמא ישווה גומות, כגון ברצפת אבנים, כמבואר בפכ"א ה"ג. (10) אחר שהשלים בנינו, ואין בדעתו להתמש בהן לצורך בנין. (11) מבואר בפכ"ה ה"א. (12) סדרן זה על זה. (13) לבנין. (14) כמבואר בפכ"ה ה"ר.

ג. הָרֵס קִטְנָה¹⁵ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, הוֹאִיל וְרְאוּיָהּ הִיא בְּחָצֵר לְכִסּוֹת בָּהּ פִּי פְּלֵי קִטָּן¹⁶. מְגוּפֵת¹⁷ חִבִּית שְׁנִתְּפָתָה¹⁸ - הִיא¹⁹ וְשִׁבְרֵיהָ²⁰ מִתֵּר לְטַלְטֵלָה²¹; וְאֵם זְרָקָה לְאִשְׁפָּה

או פְּאַרְפּוֹת הַמִּטָּה¹⁵³, אֶלָּא אִם-כֵּן הָיוּ רְוּוּחִים¹⁵⁴. וְכָל זְמַן שֶׁיִּחְפֹּץ יִטְלֵם, כְּדִי שְׁלֵא יִבְטַל פְּלֵי מִהֲפָנוּ. פּוֹרְסִין מִחֻצְלֹת עַל גְּבֵי אֲבָנִים¹⁵⁵ בְּשַׁבָּת אוֹ עַל גְּבֵי פְּנֵי דְבוּרִים, בְּחֻמָּה - מִפְּנֵי הַחֻמָּה, וּבְגִשְׁמִים - מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִתְבּוֹן לְצוּד¹⁵⁶; שֶׁהָרִי נּוֹטֵלָה בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה¹⁵⁷. וְכּוֹפִין¹⁵⁸ אֶת הַסֵּל בְּשַׁבָּת לְפָנֵי הָאֶפְרוּחִים¹⁵⁹ בְּשִׁבִיל שְׁיַעֲלוּ עֲלָיו וְיִרְדּוּ; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשִׁירְדוֹ מְעָלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ.

(145) שבת מג, א. (146) שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. (147) אף שאינו ראוי לאכילה כל זמן שהוא טבל, ואי אפשר לתקנו היום, כי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן (פכ"ג ה"ט). (148) כמבואר בפכ"ג ה"ו: "המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום-טוב - - - תיקן את הפירות". (149) משנה, שבת מז, ב. (150) אפילו בשבת. (151) היוצאים מן הנר, שלא תאחו האש במפה שעל השולחן. (152) שבת מג, א. (153) הלוחות שבין שני כרעי המיטה לארכה. (154) כשסמוכים ברפיון, מותר לסמכם כדי שהקורה לא תוסיף לרדת, אבל לא כדי שתעלה שהוא כבונה ('אורח סי' שיג). (155) אבני בנין "שלא ימחו בגשמים מאחר ששרויות במים" (רש"י). והמחצלת שומרת עליהן מפני הגשמים. (156) את הדבורים, וגם לא יהדק את המחצלת שהדבורים לא יוכלו לצאת, ויעבור על איסור צידה משום "פסיק רישיה ולא ימות" (כמבואר בפ"א). (157) ואינו מבטל כלי מהיכנו. (158) משנה, שבת קכח, ב. (159) שבעלי חיים מוקצים הם, לפי שאינם ראויים היום (מגיד-משנה).

כו. בְּהֵמָה¹⁶⁰ שְׁנִפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם¹⁶¹: אֵם יְכוֹל לְתַן לָהּ פְּרָנְסָה¹⁶² בְּמִקְוָמָה - מִפְּרָנְסִין אוֹתָהּ עַד מוּצְאֵי שַׁבָּת; וְאֵם לְאֹר¹⁶³ - מִבֵּיא פְּרִים וְכִסְתוֹת וּמְנִיחַ תְּחִתָּיה, וְאֵם עֲלָתָה - עֲלָתָה. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁמִבְטַל פְּלֵי מִהֲפָנוּ, שֶׁהָרִי מְשִׁלְכוֹ לְבוֹר לְתוֹף הַמַּיִם - מִפְּנֵי צֵעַר בְּעַלֵי חַיִּים¹⁶⁴ לֹא גָזְרוּ. וְאֶסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידּוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין¹⁶⁵ בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחָצֵר, אֶבֶל דוּחִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּכְנָסוּ. וּמִדְּרִין¹⁶⁶ עֲגָלִים וְסִיָּחִים. תְּרַנְגְּלַת שְׁבָרָה - אֵין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמָטֶת מִן הָיָד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ נִתְּלָשִׁין¹⁶⁷; אֶבֶל דוּחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנָס.

(160) שבת קכח, ב. (161) ובעלי חיים מוקצים הם בשבת, כמו שנוצר למעלה. (162) להוריד לה אוכלין ומשקין. (163) שהמים עמוקים, ואי אפשר לפרנסה שם. (164) שהוא מן התורה, כמו שכתוב (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו . . . עזוב תעזוב עמו", וביטול כלי מהיכנו הוא רק איסור דרבנן ונדחה מפני דבר תורה ('באר הגולה'). ויש אומרים שדעת רבינו שצער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן (כמו שנראה מדבריו בפ"ג מהלכות רוצח ה"ט), ואף-על-פי-כן לא אסרו לבטל כלי מהיכנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבעוד יום²² - אסור לטלטלה²³. פלי שנתרועעו²⁴ - פירה⁴⁸ שנושמה אחת מירכותיה⁴⁹ - אסור לטלטלה, שמא יתקעו⁵⁰.

(41) שבת קכה, א. (42) שנרקבו ונפרדו ממחצלת ישנה. ובנוסח אחר, חסרה המילה "שבלו" (כת"י התימנים). (43) מבואר בפכ"ה ה"ג. (44) שהרי גם המחצלת השלמה עומדת לכסות את עפר הבית והלכלוך, שלא יעלה האבק. (45) כן יש לתקן "שלוש על שלו", כלומר שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, שאילו "שלושה על שלושה" (כבדפוסים חדשים) כלומר שלושה טפחים, הוא שיעור לבגדי עשירים, ואילו בגדי עניים שיעורם בשלוש אצבעות על שלוש אצבעות (כמבואר בפכ"ב מהל' כלים, ומסכת שבת כו:), ופחות משלוש - אינן ראוין לא לעניים ולא לעשירים. (46) ודעת הראב"ד שדין זה נשנה בטלית של מצוה, שאדם נזהר מלהשתמש בה תשמיש מגונה אף אחר שנקרעה, לכן שיעורה שלוש אצבעות, אבל בשאר מטלניות מותר לטלטלן, אף שאין בהן שלוש על שלוש, כמו שמטלילים צרור וחרס. (47) תנורים שלהם היו מטלילים כקדירות שלנו. (48) שבת קלח, ב. כעין תנור לבישול, ואף שמלאכתה לאיסור, מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כמבואר בפכ"ה ה"ג. (49) רגילה. (50) יחבר את הרגל בחזקה בכירה, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש.

ז. סלם⁵¹ של עליה⁵² - אסור לטלטלו⁵³; שאין עליו תורת פלי. ושל שוּבָה⁵⁴ - מותר להטותו⁵⁵, אבל לא יוליכו משוּבָה לשוּבָה; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל, ויבוא לצור⁵⁶. קנה שמוסקין בו הזיתים⁵⁷ - אם יש עליו תורת פלי⁵⁸, הרי הוא פכלי שמולאכתו לאסור⁵⁹. קנה⁶⁰ שהתקינו בעל הפית להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת פלי עליו, הרי הוא פכלי שמולאכתו להתר⁶¹.

(51) ביצה ט, ב. (52) שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו. (53) אפילו לצורך גופו ומקומו. (54) קן של יונים. (55) ממקום למקום. (56) כמבואר בפכ"ד הי"ג. אבל סולמות שבבית העשויים לשימוש בבית, מותר לטלטלם ממקום למקום (ט"ז אורח חיים סי' תקיח). (57) משנה, שבת כג, ב: "עושים מקל לחבוט בו את הזיתים, ומהפכים בו הזיתים כשהם בבית-הכר, ועושים בראשי אותם המקלות כעין רימון עגול או קשר, וכשמהפכים בו הזיתים מרימים את המקל, ומביטים ברימון אם יש בו שמנונית או לא" (פירוש המשניות). (58) שהוא ראוי לאיזה תשמיש (ראה בפכ"ה הי"ג). (59) ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ולא לצורך עצמו. (60) תוספתא שבת פט"ו. (61) ומותר לטלטל אף לצורך עצמו של כלי (פכ"ה ה"ג).

ח. דלת⁶² שהיה לה ציר⁶³, אף-על-פי שאין לה עתה ציר, שהכנינה לסתם בה מקום מקצה⁶⁴, והיא נגדרת, שנוטלין אותה וסותמין בה, וכן תדקים⁶⁵ שפותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגדרת: בזמן שקשורין⁶⁶ ותלוין בפתל - סותמין בהן ונועלים

(15) שבת קכד, ב. שבר כלי חרס. (16) כיון שהיתה מתחילה כלי, אבל דבר שאינו כלי, כגון צרורות או אבנים אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי, אסור לטלטלם - כמבואר בפכ"ה ה"ו. (17) סתימת פי החבית בטיט. (18) שנשברה החבית. (19) המגופה. (20) של החבית. (21) שראויים לכסות בהם פי כלי קטן. (22) אבל אם זרקה בשבת, כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר (מגיד-משנה). (23) שבטלה מהיות עוד כלי. (24) שנשבר. (25) בגמרא מובא: "לא יספות". ופירש הרי"ף: לא יחתוך.

ד. מתר²⁶ להכניס לבית הפסא שלש אבנים²⁷ מקרזלות²⁸ לקנח בהן. וכמה שעורן? כמלא היד. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרף - אסור לטלטלה²⁹ לקנח בה. ומתר להעלות אבנים לגג לקנח בהן³⁰. ירדו עליהן גשמים ונשתקעו בטיט - אם רשומן נפר³¹, מתר לטלטל³². אכן שיש עליה טנוף, שוראי לקנח היא - מתר לטלטלה, ואפלו היא גדולה.

(26) שבת פא, א. (27) אף שהן אסורות בטלטול, כמבואר למעלה בפכ"ה, ה"ו - משום שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (רש"י ו'תוספות' בסוכה לו:). (28) חדות, הראויות לקניוח (מגיד-משנה). (29) מפני שאינה ראויה. (30) ואף-על-פי שיש כאן טירחא גדולה, התירו - מפני שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (שבת פא:). (31) שלא נטבעו בקרקע לגמרי, ורישומן ניכר למעלה מן הקרקע. (32) ואין איסור משום סותר.

ה. היה³³ לפניו צרור³⁴ וחרש³⁵ - מקנח בצרור³⁶. ואם היה החרש מאגני³⁷ פלים - מקנח בחרש³⁸. היו לפניו צרור ונעשבים: אם היו נעשבים רפים - מקנח בהן³⁹, ואם לאו - מקנח בצרור⁴⁰.

(33) שבת פב, א. (34) אבן קטנה שהיא מוקצה. (35) שאינו מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (36) אף-על-פי שהוא מוקצה, ואינו מקנח בחרש שהוא חד ויש בו סכנה. (37) השפה לפי הכלי הבולטת מהכלי חוצה ('ערוך'). ובפירוש המשניות כלים פ"א, מ"ג פירש: צואר הכלי. (38) שהוא חלק ואינו מקרע את הבשר. (39) שאינם "מוקצה". (40) לפי שעשבים יבשים האור שולטת בהם, והמקנח בהם שיני פי הטבעת נושרות (שבת, שם).

ו. שירי⁴¹ מחצלאות שפלו⁴² - הרי הן פכלי שמולאכתו להתר⁴³; מפני שראויין לכסות בהן הטנוף⁴⁴. אבל שירי בגדים שפלו, שאין בהן שלשה על שלושה⁴⁵ - אסור לטלטלן; שאינן ראוין לא לעניים ולא לעשירים. שברי התנור⁴⁷ - מתר לטלטלן, והרי הן פכלי הפלים שמולאכתן להתר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והכ"ג. 81) שעשוי לנעול, ולכן נראה כבונה - כנועץ עכשיו נגר ויתד בכותל.

יא. מנורה⁸² של חליות⁸³ - בין גדולה, בין קטנה - אין מטלטלין אותה⁸⁴; שפמא יחזירנה בשבת⁸⁵. היו בה חלקים⁸⁶ והיא נראית ככעלת חליות: אם היתה גדולה, הנטלת בשתי ידים - אסור לטלטלה מפני כבדה⁸⁷; היתה קטנה מזו - מתר לטלטלה.

82) שבת מו, א. 83) מורכבת מפרקים פרקים. 84) אפילו לא הדליקו בה באותה שבת. שאם הדליק בה, אסורה בטלטול מפני שהיא מוקצה לאיסור, כמבואר בפכ"ה ה"ו. 85) שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי בשבת. 86) חריצים מסביב הדומים לפרקים. 87) אין הכוונה שהאיסור הוא משום כבדה, שהרי כתב רבינו (פכ"ה ה"ו) שכל שיש עליו תורת כלי, אף-על-פי שהיא ניטלת בעשרה בני אדם מטלטלים אותה, אלא מכיון שהיא גדולה ויש בה חריצים, נראית כשל פרקים ואסורה משום שהרואה יחשוב שהיא של פרקים. אבל במנורה קטנה שאין הדרך לעשותה של פרקים, אין בה איסור אם יש בה חלקים, שהכל יודעים שאינה של פרקים (מעשה רוקח).

יב. מנעל⁸⁸ שעל גבי האמור⁸⁹ - שומטין אותו בשבת. מכבש⁹¹ של בעלי בתים⁹² - מתירין⁹³, אבל לא כובשין⁹⁴. ושל כובסין - לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מתמת חסרון פיס⁹⁵. וכן גזי צמר⁹⁶ - אין מטלטלין אותן, מפני שהוא מקפיד עליהן⁹⁷. לפיכך, אם יחדן לתשמיש - מתירין. והשלחין⁹⁸ - מתר לטלטלן, בין שהיו של פעל הבית או של אמן⁹⁹, מפני שאינו מקפיד עליהם.

88) שבת קמא, א. 89) דפוס עץ לנעל. 90) מורידים אותו מהאימור, אף-על-פי שמאלכתו לאיסור, כיון ששם כלי עליו, מותר לטלטלו לצורך מקומו (או"ח שם). 91) משנה, שבת קמא, א. "עשוי שני לוחות - ושמים ביניהם את הבגדים המכובסים ומקופלים, ואחר כך קושרים את הלוחות ומהדקים אותם, כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקיפול נאה" (פירוש המשניות). 92) שאינו תחוב בחזקה. 93) את המכבש ליטול ממנו בגדים לצורך השבת. 94) להכניס בו בגדים ולהדקם שהוא צורך חול (רש"י). 95) ראה למעלה פרק כה הלכה ט. ורש"י פירש משום שהוא תחוב בחזקה, והתרתו דומה לסתירה. 96) משנה, שבת מט, א. הצמר הגזוז מהצאן. 97) לשמרם לטויה. 98) עורות של חיה ובהמה בלתי מעובדים; תרגום "והפשיט" (ויקרא א, ו) וישלח (פירוש המשניות). 99) אף העומדים למכירה אינו מקפיד עליהם ומשתמש בהם.

יג. כל דבר¹⁰⁰ מטנף, כגון רעי וקיא וצואה וכיוצא בהן¹⁰¹: אם היו בחצר שישבין בה - מתר להוציאן לאשפה או לבית הפסא, וזה הוא הנקרא גרף של רעי¹⁰²; ואם היו בחצר אחרת¹⁰³ - פושין עליהן פלי,

בהם; ואם לאו - אין נועלין בהן⁶⁷. ואם היו גבוהים מעל הארץ - נועלין בהן⁶⁸.

62) משנה, עירובין קא, א. 63) יתד של ברזל שהדלת סובבת עליה. 64) חצר מאחורי הבתים, שמניחים בה סחורה ועצים, ואין משתמשים בה תדיר, ואין בעל הבית חושש לעשות לה דלת קבועה ותלויה בציר כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח, וכשהוא פותח מטילה לארץ, ויש שתלויות אבל נגררות לארץ (רש"י). 65) "קוצים, קושרים הקוצים בקנים, ועושים מהם לוח, ונועלים בהם פירצת הגינות, שלא יכנסו שם גנבים או חיות" (פירוש המשניות). 66) בחבל ותלויים בכותל, ניכר שהם כדלת וכשנועלים בהם אינו חייב משום בונה. 67) שנראה כבונה עכשיו דופן זה. 68) שאין דרך בנין בזה.

ט. הלת⁶⁹ שהיה לה לוח אחר⁷⁰, ששומטין אותה ונועלין בה: אם לא היה לה למטה פון⁷¹ כמו אסקפה⁷², שמוכיח עליה שהיא פלי מוכן לנעילה - אין נועלין בה⁷³; ואם יש למטה אסקפה - נועלים בה. וכן נגר⁷⁵ שיש בראשו קלוסטרא⁷⁶, שמוכחת עליו שהיא פלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר פל הקורות - נועלין בו⁷⁷ בשבת.

69) עירובין קא, א. העשויה לכניסה ויציאה תדיר. 70) שיש בה רק קרש אחד ואין בה היכר דלת. 71) יסוד. 72) מפתן. 73) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות, הרי היא כסתימה בלבד ונראה כבונה. 74) בנוסח אחר, חסר כל המשפט הזה "ואם יש למטה אסקופה נועלים בה" (שוניצ'נו). 75) עירובין קב, א. "הוא קורה שעושים אותה בשתי וערב, ונותנים אותה בדלתות ונועלים בה השערים, ועניינו כמו בריח מבריא מן הכותל אל הכותל" (פירוש המשניות). 76) "דמות רימון או טבעת וכיוצא בו, ממה שיוורה עליו שהוא כלי ואינו קורה האסורה בטלטול בשבת" (פירוש המשניות). 77) "מעשה בכנסת שבטבריא, שהיו נוהגים בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו להם" (משנה שם קא:).

ל. נגר⁷⁸ שאין בראשו קלוסטרא: אם היה קשור ותלוי בדלת - נועלין בו; וכן אם היה נטל ואגדו עמו⁷⁹; אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר נשקט כמו קורה, ומניחין אותו פניות, וחוזרין ונועלין בו פעת שרוצין - הרי זה אסור לנעל בו; שאין עליו תורת פלי⁸⁰, ואינו אגוד, ואין בו אגד להוכיח עליו⁸¹.

78) משנה, עירובין קב, א. "נגר הנגר (שאינו בראשו גלוסטרא), נועלים בו במקדש (שאינו איסור שבות במקדש), אבל לא במדינה (שנראה כבונה), והמונח שאינו קשור כלל אלא מונח בארץ) כאן וכאן אסור". 79) שהיה קשור בחבל חזק ויכול ליטלו ע"י האגד. 80) כיון שאין בראשו גלוסטרא ואינו ראוי לשום תשמיש, כמבואר בפכ"ה ה"ו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

118) שאחרים לא ישתו מהמים ויאכלו מהאבטיח ויבואו לירי סכנה. (119) תוספתא שבת פ"ה. (120) כמבואר בפ"ט הי"ד. (121) לפי שיש עליו תורת כלי (צפנת פענח). (122) שבת מד, א.

טו. אוצר¹²³ של תבואה או של פדי יין - אף-על-פי שמתיר להסתפק ממנו¹²⁴, אסור להתחיל בו לפנותו¹²⁵ אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין¹²⁶ או לקבץ בו בית המדרש¹²⁷. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגמרין¹²⁸. ולא יכבדו קרקעיתו¹²⁹ של אוצר, כמו שבארנו¹³⁰; אלא נכנס¹³¹ ויוצא בו, ועושה שביל פרגליו בכניסתו וביציאתו.

(123) משנה, שבת קכו, א. (124) כמבואר בהלכה הקודמת. (125) משום טירחא (מגן אברהם' סי' שלג סק"מ). (126) "שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה" (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"ב). (127) לתלמידים הבאים לשמוע דרשה. (128) "אמרו (במשנה) אפילו ארבע וחמש קופות - על דרך היריבוי, כאלו אמר: אפילו מגין גדול, ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו, עד שלא יניח שום דבר" (פירוש המשניות). (129) שמא יבוא להשוות גומות, ויתחייב משום בונה. (130) בפרק כ"א ה"ב. (131) זה מוסב למה שלמעלה שאסור להתחיל באוצר לדבר הרשות, ועל זה כתב "אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל" וכו'.

טז. כל¹³² שהוא ראוי למאכל בהמה¹³³ וחייה ועוף המצויין¹³⁴ - מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התרמוס¹³⁵ היבש, מפני שהוא מאכל לעזים; אבל לא את הלח¹³⁶. את החצב¹³⁷, מפני שהוא מאכל לצבאים. את החרדל¹³⁸, מפני שהוא מאכל ליונים. את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה - מטלטלין אותן; ושאינן ראויין - אוכל את האכל וזורקן לאחריה, ואסור לטלטלן. מטלטלין בשר תפוח¹³⁹, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי - בין תפל¹⁴⁰, בין מליח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל - אסור לטלטלו¹⁴¹.

(132) משנה, שבת קכו, ב. (133) אף שאינו ראוי למאכל אדם. (134) אבל אם אינו ראוי אלא לבעל-חי שאינו מצוי אצל רוב בני אדם, אסור לטלטל אלא-אם-כן יש לו מאותו מין בעל-חי (א"ח סי' שח). (135) צמח בתרמיל שגרעיניו דומים לפול. (136) שהוא מר ביותר. (137) ירק ממין הבצלים ששרשיו בוקעים עמוק באדמה בקו ישר. (138) צמח חריף הטעם, שגריריו העגולים משמשים לרפואה. (139) סרוח. (140) שבת קכח, א. חסר מלח ותבלין. (141) שאינו ראוי לאכילה כלל.

יז. אין¹⁴² מטלטלין שבירי זכוכית, אף-על-פי שהן

פדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רק שעל הקרקע - דורסו לפי תמו¹⁰⁴ והולך. מטלטלין פנוא¹⁰⁵ מפני אפר¹⁰⁶, אף-על-פי שיש עליו שבירי עצים, מפני שהוא כגוף של רעי. ואין¹⁰⁷ עושיין גוף של רעי לבתחילה בשבת; אבל אם נעשה מאליו, או שעבר ועשהו - מוציאין אותו.

(100) שבת קכא, ב. (101) כל דבר מאוס. (102) מבואר בפכ"ה הכ"ד. (103) שאינו דר שם שאסור להוציאם. (104) כמבואר בפ"א ה"ד. (105) שבת מז, א. כלי נחושת ששמים בו גחלים בוערות כדי להתחמם בהן. (106) "לכסות בו רוק או צואה" (רש"י ומגיד-משנה); ודעת הראב"ד שהיתר טלטול הכנוא הוא מכיון שיש בו דבר איסור - שבירי עצים, ודבר היתר - האפר, הרי הוא בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו, אם ההיתר חשוב יותר מן האיסור, שאז בטל האיסור לגבי ההיתר, וכאילו אינו שם כלל. (107) מבואר בפכ"ה הכ"ד.

יח. שמן¹⁰⁸ שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה - מתיר לאכלם בשבת. ואפלו¹⁰⁹ אוצר של תבואה או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת. שאין שום אכל¹¹⁰ שהוא מקצה בשבת כלל, אלא הפל מוכן הוא¹¹¹, חוץ מגורגרות¹¹² וצמוקין¹¹³ שבמקצה¹¹⁴ בזמן שמבישם אותם; הואיל ומסריחות בינתים ואינם ראויין לאכילה - הרי הן אסורין¹¹⁵ בשבת משום מקצה. חבית¹¹⁶ שנתגלתה ואבטיח שנשברה¹¹⁷ - אף-על-פי שאינן ראויין לאכילה, נוטלן ומניחן במקום המצנע¹¹⁸. פיוצא בו קמיע¹¹⁹ שאינו ממחה - אף-על-פי שאין יוצאין¹²⁰ בו, מטלטלין אותו¹²¹. מותר¹²² השמן שבגור ושבקצה, שהדליקו בהן באתה שבת - אסור להסתפק ממנו באתה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור.

(108) שבת יט, א. (109) שבת קכו, א. (110) אפילו המיוחד למכירה ולסחורה ואינו עומד לאכילה. (111) כאילו הכינו בידים לאכילה, כציווי התורה (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכרבי שמעון שאמר שמוקצה מתיר בטלטול בשבת חוץ מגורגרות וצימוקים (שבת מה:); שבסמוך, ונר שדלק בליל שבת (שבת מה:); שבסוף ההלכה. (112) תאנים יבשות. (113) ענבים יבשים. (114) חצר שמאחורי הבתים המיוחדת לסחורה ועצים. (115) שבת מה, א. (116) תוספתא שבת פט"ו. שיש בה משקין. (117) במקום שנחשים מצויים, חוששים שמא נחש טהה מהמים ואכל מהאבטיח, והטיל בהם ארס, ואסורים בהנאה, כמבואר בהל' רוצח ושמירת הנפש פי"א ה"ח. ובנוסח אחר: "אבטיח שניקרה" כלומר שניקר בו הנחש. ונוסחא זו עיקר (מגיד-משנה, ועיין מעשה רוקח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום בונה, כמבואר בפ"ה ה"א, ומטעם זה גזרו אף באבוס של כלי. (164) בנוסח אחר: "ומניחין" (כת"י התימנים). (165) שאין השור קץ במאכל החמור שאין בו ריר. (166) העץ שתולין עליו דגים, אין עליו תורת כלי, לפי שכל המשתמש בו זורק לבין העצים אחרי השימוש (מגיד-משנה). (167) רש"י (שם) ו'תוספות' (שבת קלט:).

כ. אף-על-פי שאסור לטלטל את המת בשבת¹⁶⁸, סכין¹⁶⁹ אותו ומדיחין¹⁷⁰ אותו¹⁷¹, ובלבד שלא יזיזו בו איבר¹⁷². ושומטין¹⁷³ את הפר מתחתיו כדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתיין ולא יסריח¹⁷⁴. ומביאין כלי מקר¹⁷⁵ וכלי מתכות, ומניחין לו על כרסו כדי שלא יתפח¹⁷⁶. ופוקקין¹⁷⁷ את נקביו, שלא יכנס בהן הרוח. וקושרין את הלחי¹⁷⁸; לא שיעלה¹⁷⁹, אלא שלא יוסיף. ואין מעמצין¹⁸⁰ את עיניו בשבת¹⁸¹.

(168) משנה, שבת קנא, א. (169) מושחים בשמן. (170) במים. (171) שאין זה טלטול אלא נגיעה, ולא נאסר במוקצה אלא טלטול. (172) "לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו" (רש"י). (173) מושכים. (174) על-ידי החום של כרים וכסות; בנוסח אחר, חסר "ולא יטריח" (מעשה רוקח). (175) הגורם קרירות. (176) יתנפח. (177) וסותמים. (178) "של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרים את לחיו, כדי שלא יפתח פיו יותר" (רש"י). (179) להסגר מה שנפתח, שאם כן מזיז בו אבר, אלא שלא יוסיף להפתח (רש"י). (180) עצימת עינים בשבת. (181) לאחר שמת, ואסור משום טלטול מוקצה, אבל המעמץ לפני יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, שמקרב את מיתתו (שבת קנא:).

כא. מת¹⁸² המטל בוקמה - מניח עליו כפר או תינוק¹⁸³, ומטלטלו¹⁸⁴. וכן אם נפלה דלקה בחדר שיש בה מת - מניח עליו כפר או תינוק, ומטלטלו. ואם אין שם כפר ולא תינוק - מצילין אותו מן הדלקה מקל מקום¹⁸⁵; שפא יבוא לכפות, מפני שהוא בהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו לטלטל בכפר או תינוק אלא למת בלבד, מפני שאדם בהול על מתו.

(182) שבת מג, ב. (183) שבת ל, ב: "דוד המלך מת בשבת, ושלח שלמה לחכמים: אבא מת ומוטל בחמה, מה אעשה? שלחו לו: הנח עליו כיכר או תינוק וטלטלו". (184) מטלטל את המת אגב הכיכר המותר בטלטול. (185) "אמר רבי יהושע בן לוי: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה" (שבת מג:).

כב. היה¹⁸⁶ מטל¹⁸⁷ בוקמה¹⁸⁸ ואין להם מקום¹⁸⁹ לטלטלו¹⁹⁰, או שלא רצו להזיזו ממקומו - באין שני בני אדם ויושבים משני צדדיו¹⁹¹. הם להם מקומה¹⁹² - זה מביא מטתו¹⁹³ ויושב עליה, וזה

מאכל לנעמיות¹⁴³; ולא חבילי זמורות¹⁴⁴, אף-על-פי שהן מאכל לפילים; ולא את הלוח¹⁴⁵, אף-על-פי שהן מאכל לעורבים; מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

(142) תוספתא שבת פט"ו. (143) יענה, עוף גבה הקומה רוב הכוח. (144) ענפי הגפן. (145) עשב בעל עלים הרבים מתפשטים.

יח. חבילי¹⁴⁶ קש¹⁴⁷ וחבילי זרדין¹⁴⁸: אם התקנין¹⁴⁹ למאכל בהמה - מטלטלין אותן¹⁵⁰, ואם לאו - אין מטלטלין אותן. חבילי¹⁵¹ סיאה פואה ואזוב וקורנית¹⁵²: הכניסן לעצים¹⁵³ - אין מסתפק מהם בשבת; למאכל בהמה - מסתפק מהן. וכן באמינתא¹⁵⁴, וכן בפניגם¹⁵⁵, וכן בשאר מיני תבלין¹⁵⁶.

(146) משנה, שבת קכו, ב. (147) בנוסח אחר: "חבילי קש חבילי עצים וחבילי זרדין" וכן הוא במשנה. (148) ענפי אילן רכים שכורתים בשעת הזמיר (פירוש המשניות). (149) שהזמינן לכך מערב שבת, וראה למעלה פרק כה הלכה כא באיזה דבר צריך מעשה. (150) שסתמם עומדים להסקה והם מוקצה. (151) שבת קכא, א. (152) מבואר בפכ"א ה"ט; כל אלה צמחים הראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו (מגיד-משנה); בנוסח אחר: "סיאה ואזוב וקורנית" (כת"י התימנים). (153) להסקה, אינם ראויים בשבת ומוקצים הם. (154) "אמיתא - ניניא" (שבת קכח:), והיינו מינט"א (רש"י שם). (155) צמח בעל עלים קטנים ריחניים. ויש לו ריח טוב, ונקרא בערבית רודא (רש"י שם, וכן ביאר רבינו כפ"ט דשביעית משנה א'). (156) שאם הכניסם לתבל בהם התבשילים (שהדרך לתת אותם בכלי ראשון על האש) הרי הם כחבילי סיאה שהכניסם לעצים ואין מסתפק מהם בשבת.

יט. אין¹⁵⁷ גורפין מאכל¹⁵⁸ מלפני הפטם¹⁵⁹ - בין באבוס¹⁶⁰ של פלי, בין באבוס של קרקע - ואין מסלקין¹⁶¹ לצדדין מפני הרעי¹⁶²; גזרה שפא ישוה גמות¹⁶³. נוטלין מלפני החמור ונותנין¹⁶⁴ לפני השור¹⁶⁵, אכל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור; מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם רע ומאוסין, ואין בהמה אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך: תלא¹⁶⁶ של דגים - אסור לטלטלו, ושל בשר - מתור¹⁶⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(157) משנה, שבת קמ, ב. (158) מוציאים מאכל בלתי נקי להכניס במקומו מאכל אחר (ועיין ר"ח שם). (159) שור שמפטמים אותו. (160) כלי עץ או כלי אבן שנותרים בו מאכל לבהמה. (161) את המאכל לצדדין, שלא ידרסנו ברעי. (162) הגללים (פירוש המשניות). (163) ויתחייב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוץ לשנים עשר מיל⁶, פנגד מחנה ישראל⁷. וכך אמר להם משה רבנו: לא תצאו חוץ למחנה. ומדברי סופרים⁸, שלא יצא אדם חוץ לעיר⁹ אלא עד אלפים אמה, אבל חוץ לאלפים אמה - אסור; שאלפים אמה הוא מגרש העיר¹⁰.

(2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). (3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. (4) כדן כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח-י"ט. (5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' (הגהות מיימוניות). (6) שיעור המיל הוא אלפים אמה. והנה בספר המצות (מל"ת שכ"א) כתב רבינו שהתורה הזוהירה בפסוק זה "שלא להלוך מחוץ לאלפים אמה אפילו אמה אחת", וראיתו מהמכילתא (בשלח פרשה ה) "אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה", וכן כתב רבינו בהקדמתו לפירוש המשניות (ספר המאור, הוצאת ראשונים, עמוד כ"ד), וכאן חזר רבינו מדיעה זו, מכיון שזוהי שיטת רבי עקיבא (מסכת סוטה דף כ"ז עמוד ב') במשנה: "בו ביום (שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאות ומינו את רבי אלעזר בן עזריה כמובא בברכות דף כ"ח עמוד א'), דרש רבי עקיבא: אלפים אמה תחום שבת (מן התורה), אבל חז"ל לא פסקו כדבריו, כמו שמצאנו בהרבה מקומות (מסכת שבת דף ס"ט עמוד א', דף קנ"ג עמוד ב') שאמרו: "תחומין דאורייתא, ואלביא דרבי עקיבא" הרי ששיטת התלמוד היא שאין חכמים מודים לרבי עקיבא בזה. (7) שהוא שלש פרסאות (=שנים עשר מיל) - (מסכת יומא דף ע"ה עמוד ב'). ובירושלמי (מסכת עירובין פרק ג' הלכה ד') "רבי יונתן בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא: לוקין על תחומי שבת דבר תורה: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא: אין לך מחזור (ברור) מכולם, אלא תחום שנים עשר מיל כמתנה ישראל". ברם, הרבה פוסקים ראשונים נקטו כדעת התלמוד הבבלי שלא הביא אף פעם איסור תחומין מן התורה, בשנים עשר מיל. (8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (9) להלן בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. (10) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י).

ב. נמצאת למד¹¹, שמתר לאדם פשפת להלך את פל העיר פלה, אפלו היתה פנינה¹² - בין שהיתה מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה¹³ לכל רוח, מרבעות פטבלא מרבעת¹⁴, כדי שיהיה נשכר את הויות¹⁵. ואם יצא חוץ לאלפים אמה - מפיין אותו מפת מרדות¹⁶, עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפלו אמה אחת - לוקה מן התורה¹⁷.

מביא מטתו ויושב עליה. הם להם מלמעלה - זה מביא מחצלת¹⁸ ופורש על גביו, וזה מביא מחצלת ופורש על גביו. זה זוקף מטתו¹⁹ ונשמט והולך לו, וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו - ונמצא מחצה עשויה מאליה²⁰; שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גניהן סמוכות זו לזו, ושני קצותיהם על הקרקע משני צדי המת.

(186) שבת מג, ב. (187) המת. (188) וקרוב להסריח ויגרם בזיון לחיים ולמת. (189) בצל. (190) לשם על-ידי כיכר ותינוק. (191) "על-גבי הקרקע, כדי שיצטערו מחום הקרקע, ויצטרכו להביא מיטות לשבת עליהן, והמיטות יהיו למחיצה (רש"י). (192) שהקרקע הוחם מהשמש. (193) שתפסיק בינו לבין הקרקע, שלא ישב בחום. (194) שטיח של קש או קנים, לפרוש לצל ולאוחל. (195) "שתהא המחצלת מונחת עליה, וכן השני - נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולכשירצו נשמיים והולכים להם". ולהביא לכתחילה מיטות לעשות אוהל - אסור, שאין עושים אוהל ארעי בתחילה בשבת (רש"י). (196) ואם אי אפשר לעשות תקנה זו, מותר לפרוש אוהל לכתחילה, שלא יסריח המת ('מגן אברהם' סי' שיא).

כג. מת¹⁹⁷ שהסריח¹⁹⁸ בפית, ונמצא מתפנה בין החיים והם מתפנים ממנו - מתר להוציא לברמלית¹⁹⁹. גדול כבוד הבריות, שדוחה את לא תעשה שבתורה²⁰⁰, שהוא: לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ואם היה להן מקום אחר ליצאת בו - אין מוציאין אותו, אלא מגיחין אותו במקומו ויוצאין הם.

(197) שבת צד, ב. (198) או שקרוב להסריח (או"ח סי' שיא). (199) שהטלטול לשם אינו אסור אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ד הי"ג. (200) אסמכתא דרבנן היא, כי לאו זה כולל מה שגזרו חכמים ותיקנו בכל הדורות, כמבואר בפ"א מהל' ממרים ה"ב; אבל דבר האסור מן התורה, אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ועל זה נאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל) - "כל מקום יש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב" (ברכות י"ט).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

פֶּרֶק שְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלים, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדידתן.

א. היוצא² חוץ לתחום המדינה³ בשפת - לוקה⁴, שנאמר: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. 'מקום' זה הוא תחום העיר⁵. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה; אבל חכמים העתיקו, שתחום זה הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'), לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף משנה").

ד. מי²¹ ששבת בדיר²² שפמדבר, או בסהר²³ או במערה, וכיצא בהן מרשות היחיד - מהלך את כלו, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח פרבוע²⁴. וכך²⁵ השו"ב בבקעה - אפלו היה ישן בשעה שנקנס השבת, שלא קנה²⁶ שביטה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה²⁷ לכל רוח פרבוע. היה²⁸ מהלך בבקעה, ואינו יודע תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות²⁹, וזה הוא תחום שבת.

21) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 22) מקום בנוי לשמירת הצאן. 23) מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב'). 24) כדין שובת בעיר. 25) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). 26) כלומר לא התכוון לקנות. 27) הואיל ואילו היה ניעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). 28) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 29) חצי אמה מקום מצב הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל.

ה. מההלך³⁰ אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרים: הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את כלו. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מבלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר³¹.

30) (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). 31) שנשאר לו מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלניל כי שטח העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות מאלפים האמה.

ו. כיצד? הרי שהיה אלף אמה ממקום שביטתו או מחוץ לעיר³² עד מדינה או מערה, שיש בארפה אלף אמה או פחות מאלף - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה³³, ומהלך חוצה לה אלף אמה פחות ארבע אמות³⁴.

32) בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיותרות (מער"ק). 33) מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך אלפים אמה. 34) המערה או המדינה נחשבות כל אחת כארבע אמות.

11) משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). 12) סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "וינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (וינוה ד', י"א). 13) מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה - ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' - ביחד 1093 מטר, ולפי חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שמותר להלך אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הילוך 18 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו-24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו-24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 48 דקות). 14) כלומר שאין מודדים בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרובע עודף על העיגול בשני חומשים - "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). 15) "ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזווית, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו" (מגיד משנה). 16) כדין העובר על איסור דרבנן, כמבואר בפרק א' הלכה ג'. 17) כבר בארנו בהלכה א' שכמה פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" - אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן, כמבואר בפרק ז' הלכה א'.

ג. מההלך¹⁸ חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גפי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה ספק¹⁹, אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה²⁰. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

18) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'). 19) בדבר האסור מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ט' הלכה י"ב ובראב"ד). 20) אבל בימים ונהרות גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק דרבנן, "שאינן בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָבֵל אִם הָיָה בְּמִדְיָנָה אוּ בְּמַעְרָה, שֶׁפָּגַע בּוֹ בְּתוֹךְ מִדְתּוֹ, אָלֶף אִמָּה וְאַמָּה³⁵ - אֵינּוּ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֲלֵא אָלֶף אִמָּה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא תְּשׁוּלֹם אֲלֵפִים אִמָּה³⁶ שִׁישׁ לוֹ.

ח. מִי³⁷ שֶׁפָּלְתָה מִדְתּוֹ בְּחֻצֵי הָעִיר - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ מְהַלֵּךְ אֲלֵא עַד סוֹף מִדְתּוֹ, מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה³⁸. וְכֵן³⁹ מִי שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקְפִּיפוּהוּ נְכָרִים מִחֻצָּה⁴⁰ בְּשַׁבָּת⁴¹ - אֵינּוּ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֲלֵא אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ⁴², אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחֻצָּה; וּמִתֵּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחֻצָּה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקְפִּיפוּהוּ לְשֵׁם דִּירָה⁴³.

(35) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע אותו בתוך אלפים אמה. (36) של תחום שבת.

(37) מי שפלתה מדתו בחוצי העיר - אף-על-פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה. (38) וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו נכרים מחוצה בשבת - אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח. (42) אף-על-פי שהוא בתוך המחצה; ומתיר לו לטלטל בכל המחצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.

(37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). (38) ולא גזרו חכמים שמא ימשך אחר החפץ. (39) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). (40) לשם דירה. (41) כי מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). (42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. (43) שאם הקיפוהו שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

ט. מִי⁴⁴ שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ לְכַנֵּס לְמִדְיָנָה - בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בַּיָּם, בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בְּחֶרְבָּה⁴⁵ - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אֲלֵפִים אִמָּה קְרוֹב לְעִיר קֹדֶם שֶׁיִּכְנַס הַשַּׁבָּת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמִדְיָנָה אֲלֵא בְּשַׁבָּת - הָרִי זֶה יִכְנַס, וְיִהְיֶה אֵת כְּלָהּ, וְחוּצָהּ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ.

(44) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רבן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה. (45) ביבשה.

י. הָיָה⁴⁶ בָּא לְמִדְיָנָה, וְנָשַׁן בְּדֶרֶךְ, וְלֹא גִעוּר אֲלֵא בְּשַׁבָּת, וְכִשְׁנִיעוּר מִצָּא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּמִּים - הָרִי זֶה יִכְנַס לָהּ, וְיִהְיֶה אֵת כְּלָהּ, וְחוּצָהּ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הִתְהַלְּךְ לְמִדְיָנָה זוֹ, וְלִפְיָכֶּךָ קָנָה שְׁבִיתָה עִם פְּנֵי הַמִּדְיָנָה כְּמוֹתָן, שֶׁהָרִי נִכְנַס עִמָּהֶן בְּתַחֲוֹם.

(46) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

יא. מִי⁴⁷ שֶׁיִּצָּא חוּץ לְתַחֲוֹם, אֲפִילוּ אִמָּה אַחַת⁴⁸ - לֹא יִכְנַס. שֶׁהָאַרְבַּע אֲמוֹת שִׁישׁ לוֹ לְאָדָם, תְּחַלְתֵּן מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ; לְפִיכֶּךָ, בֵּינָן שֶׁיִּצָּא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אִמָּה אוּ יֵתֵר - יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהֵלֵךְ

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס . . ."

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א ואמר שתיים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש ואמר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) . עושין סימן לתוך התחום) ממצין את המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היצא פחות מאמה לא חשיב יציאה הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום - פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל דא אפקוה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדוהו על ליצנות כו') - כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גוזל הוא פחות מטפח, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גוזל, ומדוע אין נחשב זה ליציאה. ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות ספר זמנים סימן יד
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). (48) דעת הר"ב ד שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. (64) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז).

יד. מ⁵⁹ שִׁינְא חוץ לְתַחוּם שְׁלֵא לְדַעַת, וְהָקָף בְּמַחְצָה בְּשֶׁבֶת⁶⁰ - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ כֹּל אוֹתָהּ הַמַּחְצָה; וְהוּא, שְׁלֵא תְהִיָּה יָתֵר עַל אֲלָפִים אִמָּה. וְאִם הָיָה תַּחוּם שִׁינְא מְמַנּוּ מִבְּלַע מְקַצְתוֹ בְּתוֹךְ הַמַּחְצָה שְׁנַעֲשִׂית שְׁלֵא לְדַעַת - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כֹּל הַמַּחְצָה, הָרִי זֶה נִכְנָס לְתַחוּמוֹ⁶¹; וְכִיּוֹן שִׁינְא - הָרִי הוּא כְּאִלוֹ לֹא יִצָּא⁶².

(65) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). (66) "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. (67) שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה מסביבו בשבת. (68) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

טו. כֹּל מִי⁶³ שֶׁאֵין לוֹ לְזוּז מִמְקוֹמוֹ⁶⁴ אֵלֶּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם נִצְרָף לְנִקְבֵי⁶⁵ - הָרִי זֶה יוֹצֵא וּמְרַחֵק⁶⁶ וְנִפְנָה וְחוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ. וְאִם נִכְנָס לְמְקַצְתַּת תַּחוּם שִׁינְא מְמַנּוּ בַּעַת שְׁתִּירַחַק לְהַפְנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנָס - וְכִאִלוֹ לֹא יִצָּא. וְהוּא, שְׁלֵא יִצָּא בְּתַחֲלָה לְדַעַת⁶⁷; אֲבָל אִם יִצָּא לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שְׁנִכְנָס, אֵין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אַמּוֹת.

(69) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (70) שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. (71) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים - משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. (72) "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג ותשובות הרמב"ם סימן ס"ז. (73) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). (74) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו.

טז. כֹּל מִי⁷⁵ שִׁינְא בְּרִשׁוֹת בֵּית-דִּין, כְּגוֹן הַעֲדִים שְׂבָאוֹ לְהַעֲדֵי עַל רֵאִית הַלְּבָנָה⁷⁶, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְמִי שְׂמַתָּה לֹא לְצֵאת לְדָבָר מְצוּהָ⁷⁷ - יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ⁷⁸. וְאִם הִגִּיעַ לְמַדְיָנָה - הָרִי הוּא כְּאִנְשֵׁי הָעִיר⁷⁹, וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמַדְיָנָה.

(75) משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (76) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד,

לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר, וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". (49) ב"מגיד משנה" הביא שיש פוסקים כרבי שמעון, ש"אפילו יצא חמש עשרה אמות מחוץ לתחום - יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) ממצים (מצמצמים) את המדות (אלא קובעים את התחום לפני סופו), מפני הטועין (היוצאים בטעות ואין נזכרים עד שעברו מהלאה לסימן התחום)". (50) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום. (51) מתחום העיר. (52) המבארים תמהו: איך אפשר שתכלה מדתו במקצת העיר, כיון שיצא מחוץ לתחום והוא רחוק מסוף תחום העיר אמה? ויש מבארים את דברי רבינו על עיר אחרת ובמקרה אחר כשמדתו נגמרה בתוך העיר ולא נאמרו הדברים כהמשך להלכה של "וכן מי שהחשיך" (מע"ר"ק). (53) הראב"ד פסק כדעת הסובר בגמרא שלא יכנס, אבל דעת רבינו שהלכה כדברי המקיל בעירובין ("מגיד משנה")

יב. מִי⁸⁴ שִׁינְא חוּץ לְתַחוּם שְׁלֵא לְדַעַתוֹ, כְּגוֹן שְׁהוֹצִיאָהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רְעָה⁸⁵, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיִצָּא - אֵין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אַמּוֹת. חֲזוֹר⁸⁶ לְדַעַת - אֵין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַחֲזוּרִיהוּ⁸⁷ - כְּאִלוֹ לֹא יִצָּא⁸⁸. וְאִם נִתְנָהוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, כְּגוֹן שְׁנִתְנָהוּ נְכָרִים בְּדִיר וְסִהַר וּמַעֲרָה אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כֹּלָּהּ. וְכֵן אִם יִצָּא לְאַחַד מְאֵלוֹ בְּשָׁגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹךְ - מְהֵלֵךְ אֶת כֹּלָּהּ.

(54) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (55) שנטרפה דעתו (רש"י). (56) כנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מע"ר"ק). (57) התחום. (58) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח.

יג. יִצָּא⁸⁹ חוּץ לְתַחוּם לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁחֲזַר שְׁלֵא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחֲזִירוּהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רְעָה - אֵין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אַמּוֹת⁹⁰. וְכֵן אִם יִצָּא חוּץ לְתַחוּם לְדַעַת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רִשׁוֹת הַיְחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסִהַר - אֵין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אַמּוֹת⁹¹. הַמְּפָרֵשׁ⁹² בֵּים הַגְּדוֹל⁹³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם שֶׁשְּׁבֶת בּוֹ - מְהֵלֵךְ אֶת כֹּל הַסְּפִינָה כְּלָהּ⁹⁴, וּמְטַלְטֵל בְּכָלָהּ.

(59) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (60) כיון שיציאתו מן התחום היתה לדעת. (61) כי רק אם הוציאוהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. (62) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. (63) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא ברינדיי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמשים אמה על חמשים אמה, נמצא בית סאתים – חמשת אלפים אמה" (רבינו בפט"ז ה"ג). ושטח הריבוע של שבעים אמה ושני שלישי אמה על שבעים אמה ושני שלישי אמה – הוא חמשת אלפים אמה בקירוב, כמבואר בפט"ז למעלה. (8) ונקרא "עיבורה של עיר" ונחשב כעיר, שאמר רבי יוחנן (נדרים נו:): אמר קרא (יהושע ה, יג): "וייהי בהיות יהושע ביריחו", מאי ביריחו? – אי ביריחו ממשי, והרי כתוב (יהושע ו, א): "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל, אין יוצא ואין בא" אלא שמעמינה – בעיבורה. וכן דרשו (עירובין יז.) מהכתוב (במדבר לה, ד) "מקיר העיר וחוצה, אמרה תורה: תן חוצה ואחר-כך מדוד!" וכמה יתנו מחוץ לעיר, למדו (עירובין כג:): ממה שכתוב בחצר המשכן (שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", שהוא שיעור בית סאתים (הריב"ש. ועיין מגיד-משנה).

ב. היתה⁹ בית זה קרוב למדינה¹⁰ בשבעים אמה¹¹, ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים – הרי הפל מדינה אחת¹²; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון. והוא¹³, שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות¹⁴ או יתר.

9 עירובין כא, א. 10 לישוב ששבת בתוכו. 11 כוונתו "שבעים אמה וארבעה טפחים" – אלא שקיצר בלשון, ובדברי הפוסקים: "שבעים אמה ושייריים". 12 שבתיה מפוזרים. 13 סוכה ג, ב. 14 שבפחות מזה, אין עליו שם דירה.

ג. וכן בית הכנסת¹⁵ שיש בו בית דירה לחזנין¹⁶, ובית עבודת פוככים ומזלות שיש בו בית דירה לכהנים¹⁷, והאוצרות¹⁸ שיש בהן בית דירה¹⁹, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלוש מחצות שאין עליהן תקרה²⁰ ויש בהן ארבע על ארבע אמות, והבגנין²¹, והבית הפנוי פים²², ושתי מחצות שיש עליהן תקרה²³, ומערה שיש בגן על פיה ויש בה בית דירה – כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושייריים. ומאותו הבית היוצא ואין פאלו חוט מתוח על פני כל המדינה²⁴, ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

15 עירובין נה, ב. שסתמו אינו עשוי לדור בתוכו. 16 שלוחי ציבור העומדים לפני התיבה (ראה ב'סיפרי' פרשת נשא שהחזן צריך לומר להם, ובפ"ד מנשיאות כפים כתב רבינו ששליח-ציבור אומר להם). 17 לכמריהם. 18 של תבואה יין ושמן, שיש בהם בית דירה לשומר. 19 לגובה המכס ולשומר בית הקברות; בנוסח אחר: "שיש בו דירה" (כת"י התימנים). 20 שהיה שם בית דירה תחילה, ונהרס – ונשאר שלש מחצות בלא תקרה. 21 סוכות שומרים בגינה. 22 באיי הים, בתוך שבעים אמה ושייריים לעיר, ועשוי לפנות בו כלים שבספינה. 23 שהיה בית דירה

אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועדם" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב.). (77) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנהר ומן המפולת" כדלהלן הלכה י"ז. (78) "בראשונה לא היו זזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). (79) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שבתה בין השמשות" ("מגיד משנה").

יז. היתה⁸⁰ יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך⁸¹: פבר נעשית המצוה שיצאת לעשות – יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח⁸². ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מבלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו – הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין⁸³ להציל נפשות ישראל מיד עובדי פוככים ומזלות, או מן הנהר, או מן המפולת⁸⁴ – יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי פוככים ומזלות תקיפה, והיו מפחדים לשבת במקום שהצילו בו – הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן⁸⁵.

80 משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב.). 81 כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. 82 כיון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שבתה. 83 משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב.). 84 קיר שנפל על בני אדם. 85 (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'): "בראשונה היו מניחין כלי זינן בבית הסמוך לחומה (כשחזרו מהמלחמה), פעם אחת הכירו בהם האויבים, ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זינן, ונכנסו אויבים אחריהם, והרגו זה את זה . . . באותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זינן". ומבואר למעלה בפרק ב' הלכות כ"ג וכ"ה.

פרק שמונה ועשרים

1) נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המדידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמך.

א. כל בית² דירה³ שהוא יוצא מן המדינה⁴, אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה⁵, שהוא צלע⁶ בית סאתים המרבעת⁷, או פחות מזה – הרי זה מצטרף למדינה⁸ ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

2) משנה (עירובין נז.). 3) אפילו אין דרים בתוכו (מעשה רוקח). 4) הישוב שהוא שובת בתוכו. 5) שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים (בפט"ז ה"א, וב'מגיד משנה' שם . . . "שבעים אמה וחמש שביעיות בקירוב"). 6) צד אחד של המרובע. 7) "בית סאה –

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא בתוך המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח; שנמצא משתכר הזויות.

43) עירובין נה, א. 44) שהיה ארכה אלפים אמה ואין ברחבה אלא אלף אמה, אין אומרים ירחיבנה עד שתהיה מרובעת יפה, אלא מניח אותה כמות שהיא. 45) ממלאים את הקרנות ומרחיבים אותה כאילו היתה מרובעת, ומודדים מהריבוע ולא מהעיגול כבציור שלפנינו (ציור א), ואם יוצא דרך קרנות העיר הוא מרוויח בהליכתו.

ז. וכן⁴⁶ אם היתה העיר משלשת⁴⁷, או שיש לה צלעות רבות⁴⁸ - מרבעין אותה⁴⁹, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה - מרבעה ברבוע העולם⁵⁰, כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה.

46) עושין אותה מרובעת. 47) כצורת משולש (ציור ב). 48) כבציור שלפנינו (ציור ג). 49) מושכים ומשווים את הצד הקצר כפי הארוך. 50) עירובין נו, א: "נותן צפונה לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם"; בנוסח אחר: "כריבוע העולם" (שוניצינו).

ח. היתה⁵¹ רחבה⁵² מצד אחד וקצרה מצד אחר - רואין אותה כאלו היא פלה רחבה. היתה עשויה כמין ג'ם⁵³, או שהיתה עשויה כקשת⁵⁴: אם יש בין שני ראשיה פחות⁵⁵ מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר⁵⁶, ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת⁵⁷ כאלו היא מלא פתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים⁵⁸ - אין מודדין לה אלא מן הקשת.

51) עירובין נה, א. 52) כשבא למדוד את התחומין בצד הקצר, אין מודדים מן החומה, אלא מוסיפים תחילה על העיר עד שתהא שוה עם הצד הרחב, ומשם ולהלן מתחילים למדוד התחומין. 53) "גממא" היא אות שלישית יוונית, "צורתה כעין ך שלנו" (רש"י). 54) הבתים בנויים כחצי עיגול, ובין שני ראשיה המקום פנוי. 55) שתחום ראשה של זו (אלפים אמה), מובלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית כעיר אחת על ידי זה. 56) יתר - נקרא החבל האוחז בשני קצות הקשת ומותח אותה. 57) ובין שני ראשי הג"ם. 58) שאין התחומים מובלעים זה בזה.

ט. עיר⁵⁹ שישבת על שפת הנחל⁶⁰: אם יש לפניה דקה⁶¹ רחב ארבע אמות על שפת הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל⁶² - נמצא הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה, ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו; ואם לא היה שם דקה - אין מודדין לה אלא מפתח פתיחה⁶³, ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם⁶⁴.

בתחילה ונהרס, ונשארו ממנו שתי מחיצות ותקרה. 24) על פני כל הצד של העיר שבו נמצא הבנין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה²⁵: שתי מחצות שאין עליהן תקרה, אף-על-פי שדרין ביניהן, והגשר²⁶ והקבר²⁷ ובית הכנסת ובית עבודת כוכבים ומזלות והאוצרות שאין בהן בית דירה, והבור והשיח²⁸ והמערה²⁹ והשוק³⁰ ובית שבספינה³¹ - כל אלו וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.

25) שאין עליהם שם בית דירה. 26) אף שגר שם השומר הגובה את המכס. 27) גם אם שם שומר הקברות. 28) חפירה ארוכה. 29) חלל בתוך הר או סלע, יסתתרו בו בני אדם. 30) קן יונים. 31) כיון שאינו קבוע, שפעמים הולכת הספינה מחוץ לשבעים אמה.

ה. היו³² שתי עירות³³, זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושלש, כדי שיהיה שבעים אמה ושירים³⁴ לזו ושבעים אמה ושירים לזו - חושבין שתיהן פעיר אחת, ונמצא כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משלשין³⁵ - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים אמה³⁶ או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים מאתיים שלש ושמונים פחות שליש³⁷, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי, כשתראה אותו כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אלפים ושלש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר³⁸ שהקפה³⁹ ולבסוף ישבה⁴⁰ - מודדין לה מישבתה⁴¹; וישבה ולבסוף הקפה - מודדין לה מחומותיה⁴².

32) עירובין נו, ב. 33) וכן הדין אם היו שלש או ארבע עירות, וכולן סמוכות זו לזו בשורה (מעשה רוקח). 34) שני שלשי אמה. 35) כבציור שלפנינו: 36) שאפשר לבוא מהאמצעי לשניהם בלי עירוב, רואים כאילו האמצעי נתון בין שני החיצונים בשורה אחת. 37) מלבד רוחב הכפר האמצעי. 38) עירובין כו, א. 39) בחומה מסביב, ולא היו בה עדיין תושבים. 40) נתישבה ואינה מיושבת כולה עד החומה. 41) כיון שלא הוקפה לדירה, אין החומה חשובה לעשות את כל העיר כולה כארבע אמות, ואין מודדים אלפים אמה מן החומה אלא מן הבתים המיושבים. 42) אפילו היא רחוקה הרבה מן הבתים, מכיון שהחומה הוקפה אחרי שהעיר היתה מיושבת.

ו. עיר⁴³ שהיתה ארכה⁴⁴ או מרבעת - הואיל ויש לה ארבע זויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה. היתה עגלה - עושין לה זויות⁴⁵, ורואין אותה כאלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִוֹרֵד פְּנִגְדוֹ⁸⁰, שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ; אֲבָל אִם
אֵין חוּט הַמְשַׁקְלָת יוֹרֵד פְּנִגְדוֹ - אֵינוֹ מִבְּלִיעוֹ⁸¹,
אֵלָא אִם-כֵּן הִיא עֲמָקוֹ אֲלֵפִים אוֹ פְּחוֹת מִכֵּן.

78) עירובין נח, א. שמבליע את הגיא העמוק בחבל המדה.
79) החוט שאבן האנך של הבנאים תלויה בו. 80) שהיה
עומק הגיא ישר, עד שאם משליכים חוט המשקולת משפתו
ולמטה, יורד בלי עיכוב, נמצא שאין הגיא ראוי להלוך
ולהשתמש בו (רש"י). 81) מכיון שנוהג להשתמש בגיא,
נכנס בתוכו ומודדו.

י.ג. הִיא⁸² גֵּיא מַעְקָם⁸³ - מְקַדְרִי⁸⁴ וְעוֹלָה, מְקַדְרִי
וְיוֹרֵד. הִיא גֵּיא רַחֵב מִחֻמְשֵׁים, שְׂאֵינוֹ יָכוֹל
לְהִבְלִיעוֹ - הוֹלֵךְ לְמַקוֹם⁸⁵ שֶׁהוּא יָכוֹל⁸⁶ לְהִבְלִיעוֹ,
וּמִבְּלִיעוֹ, וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מְדֵתוֹ⁸⁷, וְחוֹזֵר.

82) עירובין נח, א. 83) "שהיה מדרונו משופע, אבל נוח
להלוך" (רש"י ר'מעשה רוקח). 84) "מחתך המדה, מודד
באומדן וקירוב" (פירוש המשניות). ולהלן בהלכה ט"ז
מפורש כיצד מקדרים בהרים ובגיאיות. 85) אחר שאפשר
לו משם למדוד. 86) מכיון שאין מודדים אלא בחבל של
חמשים אמה. 87) "מכוון ומביט כנגד המקום שמדתו
כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ומציין סימני התחום" (רש"י).

י.ד. הַגֵּיעַ⁸⁸ לְכֹתֵל - אֵין אוֹמְרִים: יָקִיב⁸⁹ אֶת הַכֹּתֵל⁹⁰;
אֵלָא אוֹמְדוֹ⁹¹ רַחְבּוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשֵׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בוֹ - מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה⁹². וְאִם הִיא חוּט הַמְשַׁקְלָת
יִוֹרֵד כְּנִגְדוֹ⁹³ - מוֹדֵד רַחְבּוֹ מְדִידָה יָפָה.

88) עירובין נח, א. 89) ימדוד על ידי קידור, כמבואר
בהלכה טו. 90) כשהכותל זקוף וישר, שאי אפשר
להשתמש בו. 91) מעריך, כשיש טורח לעלות עליו
(הרא"ש). 92) "כקרקע חלקה" (רש"י). 93) "כיון
שהוא זקוף כל כך, יכול למדוד רחבו בראש הכותל"
(מגיד-משנה).

טו. הַגֵּיעַ⁹⁴ לְהַר: אִם הִיא הַר מְתַלְקָט⁹⁵ מִמְּנֵה גְבוּהַ
עֲשָׂרָה טַפְחִים בְּאַרְבַּע חֲמֵשׁ אַמּוֹת⁹⁶ - מִבְּלִיעוֹ⁹⁷
וְחוֹזֵר לְמְדָתוֹ; וְאִם הִיא גְבוּהַ הַרְבֵּה עַד שְׂיִתְלַקָּט
מִמְּנֵה עֲשָׂרָה טַפְחִים מִתּוֹךְ מִשְׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת -
אוֹמְדוֹ⁹⁸ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ, כְּגוֹן
שֶׁהִיא רַחְבּוֹ יֵתֵר מִחֻמְשֵׁים - מְקַדְרִי⁹⁹ מְעַט מְעַט.
וְזֶה הוּא שְׂאֵמְרוֹ: מְקַדְרִין בְּהָרִים.

94) עירובין נח, א, במדידת אלפים אמה של תחום שבת.
95) מגביה. 96) שבהלכות חמש אמות ורחב, עולה ההר
עשרה טפחים בגובה. 97) מבליע את השיפוע, ואינו מודד
אלא לפי רחבו למטה בתחתית ההר. 98) כיון שהוא זקוף
מאד, מעריכו והולך לו. 99) מודדו בחיתוך המדה,
כמבואר בהלכה יז.

טז. כִּיצַד¹⁰⁰ מְקַדְרִין¹⁰¹ בְּהָרִים אוֹ בְּגֵאֵי אוֹ שְׂאֵינוֹ
יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ? אוֹחֲזִין שְׁנַיִם חֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת,

59) עירובין סא, א. 60) מקום מים שוטפים באפיק בימי
הגשמים, ומתייבש בימי הקיץ. 61) כעין במה קטנה או
"מצבה" (כלשון רבינו בהל' עירובין פ"ה הכ"ד). 62) בעת
שהנחל מלא מים (ריטב"א). 63) מקיר העיר. 64) זוהי
שיטת רבינו בהלכה זו, וכן דעת הגאונים, אבל דעת רש"י
שעיר היושבת על שפת הנחל, אין ישיבתה קבועה, מפחד
השטפונות של הנחל, לפיכך אם עשו דקה (מחיצה בגובה
ארבע אמות) להגן על הישוב מפני השטפון, נחשבת ישיבת
העיר קבועה, ומודדים לה מקיר העיר את התחומין, ואם לא
עשו דקה, אין ישיבתה קבועה, ואין מודדים לכל אחד אלא
מפתח ביתו, כדן הצריפין בהלכה י'. אבל בכל אופן נחשב
הנחל בתוך אלפים אמה (מגיד-משנה).

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין⁶⁵ - אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֵלָא מִפְּתַח
בְּתֵיהֶן⁶⁶. וְאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי פְתִים⁶⁷
- הַקָּבָעוּ פְּלָם⁶⁸, וּמְרַבְעִין אוֹתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהֶם אֲלֵפִים
אֲמָה לְכָל רוּחַ פְּשָׁאָר הַעֲיָרוֹת.

65) עירובין נח, ב: "אנשי מקנה הם וחוננים בצריפין
(מעונות ארעיים עשויים מקנים וענפי ערבה) וחוננים בהם
חודש או חדשים, עד שכלה המרעה לבהמות, ונוסעים משם
ונקבעים במקום אחר" (רש"י). 66) לפי שאין קבועים
במקום אחד, ואין להם דין עיר. 67) בתי עץ או אבן.
68) הבתים הקבועים עושים גם את הצריפין למקום קבע.

יא. אֵין⁶⁹ מוֹדְדִין אֵלָא בְּחָבֵל שֶׁל חֲמֵשִׁים אַמָּה⁷⁰,
לֹא פְּחוֹת⁷¹ וְלֹא יֵתֵר⁷²; וּבְחָבֵל שֶׁל פְּשֵׁתָן⁷³, פְּדִי
שֶׁלֹא יִמְשֵׁךְ יוֹתֵר מְדִי. הַגֵּיעַ לְגֵיא⁷⁴ - אִם הִיא רַחְבּוֹ
חֲמֵשִׁים אַמָּה, שְׂיִכּוֹל לְהִבְלִיעוֹ⁷⁵ בְּחָבֵל הַמְדָה -
מִבְּלִיעוֹ⁷⁶. וְהוּא, שֶׁהִיא עֲמָקוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת
אֲלֵפִים⁷⁷.

69) משנה (עירובין נז:). 70) כתוב (שמות כז, יח): "אורך
החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", אמרה תורה:
בחבל של חמשים אמה מדוד" (עירובין נח).
71) מחמשים. "מפני שהוא מרבה" (עירובין, שם) "שהוא
נמתח ונשכר" (ירושלמי" עירובין פ"ה ה"ג) כשהחבל קצר
יכול למתחו ומאריך המדה (רש"י). 72) "מפני שממעט"
(עירובין, שם). "שהוא נקמו ומפסיד" (ירושלמי" שם)
מתקפל מפני כבדו, ומתקצר באמצעותו. 73) "אמר רבי
יהושע, אין לך מדה כו' אבל מה אעשה וכתוב בנביאים
חבלים (יחזקאל ג, א): "ופתיל פשתים בידו וקנה המדה"
(ירושלמי" שם). 74) בקעה. 75) להכניסו בחשבון
מלמעלה "ולא יצטרך למדידת עומק הגיא" (פירוש
המשניות). 76) "אם אינו רחב חמשים אמה משפתו
לשפתו מלמעלה, אף-על-פי שיש במדרונו יותר מאלפים,
אין אומרים יעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד
אחד על שפת הגיא מכאן ואחד על שפתו מכאן ויבליע
מדרונו בחבל אחד" (רש"י). 77) כדן עיר העשויה כקשת
בהלכה ח' (רשב"א).

יב. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁷⁸? שֶׁהִיא חוּט הַמְשַׁקְלָת⁷⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאות ושבעים ושתיים אמה, שיעור שתי חמשיות מאלף וארבע מאות ועשרים ושתיים (שהם ביחד אלפיים). שלפי שמדד באלכסון, הפסיד שתי חמשיות מהמדה, שהרי אמה בריבוע היא אמה ושתי חמשיות באלכסון - 'מגיד משנה'.

יט. אַפְלו¹¹⁵ עָבַד, אַפְלוֹ שִׁפְחָה¹¹⁶, נֶאֱמַר לומר¹¹⁷:
עַד כָּאן תַּחֲוֵם הַשֶּׁבֶת. וְנֶאֱמַר הַגְּדוֹל¹¹⁸ לומר: זְכוֹר
אֲנִי, שְׁעַד כָּאן הָיִינוּ בָּאִים בְּשֶׁבֶת כְּשֶׁהֵיטֵי קָטָן;
וְסוֹמְכִין עַל עֲדוּתוֹ¹¹⁹ בְּדָבָר זֶה. שְׁלֵא¹²⁰ אָמְרוּ
חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר, אֲלֵא לְהַקֵּל; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹר
אֲלֵפִים אִמָּה מְדַבְּרִיהֶם¹²¹.

(115) משנה (עירובין נח:). (116) עבד ושפחה כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים (כמבואר בהל' עדות פ"ט ה"ד). (117) אין הכוונה להאמין להם שהם מדדו את התחומין, שהרי אין סומכין אלא על המומחה, אלא נאמנים לומר שהיו מוחזקים ללכת בשבת עד כאן, ובוודאי בפעם ראשונה נעשה התחום על ידי מומחה ('משנה ברורה' סי' שצט). (118) משנה בכתובות כח. 'ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם', ואין מקבלים עדות כזאת אלא לענין תחומין שהיא דרבנן והקילו בהם. (119) אבל על עדותו של קטן לא סמכו ('טור' ושו"ע או"ח סי' שצט). (120) משנה (עירובין נח:). (121) אבל שנים עשר מיל הוא מן השיעור, שנים עשר מיל הוא מן התורה (למעלה פרק כז ה"א).

פֶּרֶק הַשְּׁעָה וְעֵשְׂרִים¹

1) נתבאר בו מצות-עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו ענייניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת בְּדַבְּרֵיהֶם², שֶׁנֶּאֱמַר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת לְקַדְּשׁוֹ. כְּלוֹמֵר, זְכַרְהוּ זְכִירַת שְׁבַח וְקִדּוּשׁ. וְצִרִיף לְזַכְרָהוּ בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בְּכִנְיֹתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ³ - בְּהַבְדֵּלָה.

2) בדברים דווקא ולא די בהרהור הלב. וכן הוא בספרא: "זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהיה שונה בפין" (ריש פרשת בחוקתי הלכה ג). וכן הוא ב'ספר המצוות' מצוה קנה: "ולאמור דברים בכניסתו וביציאתו". וראה להלן הלכה ו' שקידוש על היין אינו מצות-עשה מן התורה אלא מצוה דרבנן. (3) כן כתב רבינו גם ב'ספר המצוות' (מצות-עשה קנה) "ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה". ולא נמצאה מימרא זו בספרות התלמודית שלפנינו אלא בשאלות דרב אחאי גאון בפ' וזאת הברכה (וראה בפירוש המיוחס לרש"י נזיר ד' א', ובאוצר הגאונים שם חלק התשובות סי' י').

ב. וְהוּוּ נִסַּח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ⁴ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בְּנוֹ⁵,

הַעֲלִיזוֹן אוֹחֲזוֹ קִצְתוֹ¹⁰² מִכְּנֶגְד מַרְגְּלוֹתָיו, וְהַתְּחַתּוֹן אוֹחֲזוֹ בְּקִצְעָה הַשְּׁנִי כְּנֶגְד לְבוֹ¹⁰³; וְחֹזֵר הַעֲלִיזוֹן לְעַמֵּד בְּמִקוֹם הַתְּחַתּוֹן, וְהַתְּחַתּוֹן יוֹרֵד וּמַרְחִיק מִמֶּנּוּ מִדַּת הַחֶבֶל; וְכֵן מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִין עַד שְׁמוֹדְדִין אֶת פְּלִאָ¹⁰⁴. וְכִשְׁלַף הַמּוֹדֵד לְהַבְלִיעַ הָהָר אוֹ הַגֵּיא - לֹא יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם; שְׁלֵא יֵרְאוּ אוֹתוֹ הַעוֹבְרִים, וְיֵאמְרוּ: מִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן¹⁰⁵.

(100) משנה, בעירובין נח, א: "אם אינו יכול להבליעו, בוז אמר רבי דוסתאי בשם רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדיין בהרים". (101) מחתכים את המדה שמודד בחבל של ארבע אמות ולא בשל חמשים אמה (פירוש המשניות), ורש"י פירש: "נוקבים" משוה מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון, וכמו שיתבאר. (102) קצה החבל. (103) על-ידי-זה מתמעט מדרונו של כל ארבע אמות בחצי קומת איש (רש"י). (104) בתוספתא (עירובין פרק ד) מובא: "במה דברים אמורים, שלא היה שם מישור, אבל אם היה שם הר ומישור מודד את המישור, ומניח את ההר, ונמצא נשכר". (105) מגיעה עד כאן. ויטעו בני אדם לצאת בשבת מחוץ לתחום.

יז. אֵין¹⁰⁶ סוֹמְכִין אֲלֵא עַל מְדִידַת אָדָם מִמְּחָה¹⁰⁷, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקְּרוֹעַ. הָיִו לָנוּ תְּחוּמֵי שֶׁבֶת מְחֻזְקִין, וְכֵא מִמְּחָה וּמְדָד, רִבָּה בְּתַחוּם מְהֻזְקִים¹⁰⁸ וּמַעֲט בְּתַחוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ בְּתַחוּם שְׁרָבָה¹⁰⁹. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם מְחֻזְקִין וּמְדָדוּ הַתְּחוּם, אֶחָד רִבָּה וְאֶחָד מַעֲט - שׁוֹמְעִין לְמַרְבָּה¹¹⁰. וְכַלְכַּד שְׁלֵא יִרְבָּה יָתֵר מִמֵּדַת אֲלֶכְסוֹנָה¹¹¹ שֶׁל עִיר.

(106) משנה (עירובין נח:). (107) לשון המשנה "אין מודדין אלא מן המומחה": "מומחה", הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה, או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת, מהיר במדידת קרקעות" (פירוש המשניות). (108) "כשאמרו שתחום שבת הוא יותר ממה שהיינו חושבים עד עכשיו" (פירוש המשניות). (109) "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל" (משנה), וראה בהלכה יט. (110) שאנו אומרים - השני טעה במדידה. (111) מפורש בהלכה יח.

יח. פִּיצַד? בַּעַת שְׁיִרְבָּה זֶה, נֹאמַר: שְׁמָא הָרֵאשׁוֹן מִקְרָן אֲלֶכְסוֹן¹¹² שֶׁל עִיר מְדַד הָאֲלֵפִים, וּלְפִיכָף מַעֲט מְדָתוֹ, וְנִמְצָא צֵלַע הַתְּחוּם בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה פְּחוֹת מֵאֲלֵפִים; וְזֶה הָאֲחֵרוֹן מְדַד אֲלֵפִים מְצֻלַע הַמְּדִינָה¹¹³. וְאֵין מְחֻזְקִין עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁשְּׁעָה בְּיוֹתֵר עַל זֶה. לְפִיכָף, אִם רִבָּה זֶה הָאֲחֵרוֹן יָתֵר עַל הָרֵאשׁוֹן אַפְלוֹ בְּחֻמֵּשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים אִמָּה בְּקִרְבָּה¹¹⁴ - שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיוֹתֵר עַל זֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

(112) שמדד מהקרן של העיר באלכסון, כזה. (113) שמדד מאמצע העיר בקו ישר, כזה: (114) רוצה לומר חמש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בראשית, ואין צריך לקבעה ולקדשה בבית דין. אבל יום-טוב תלוי בבית דין, הקובע את החדשים. ובמסכת סופרים (פי"ג): "בשבת אינו מזכיר בחתימה ישראל, אלא מקדש השבת, שהשבת קדמה לישראל"

ג. וזה¹⁸ נסח ההבדלה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש להלל¹⁹, ובין אור לחשך²⁰, בין ישׂראל לעמים²¹, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה²². ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש להלל.

(18) פסחים קג, ב. (19) שנאמר (ויקרא י. י.): "ולהבדיל בין הקודש ובין החול". (20) שנאמר (בראשית א, ד): "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך", והאור נברא במוצאי שבת (פסחים נד.). (21) שנאמר (ויקרא כ, כו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", וכתוב בשבת (שמות לא, יג): "כי אתה היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", הרי שבשבת נבדלים ישראל מן האומות. (22) זה אינו ממנין הבדלות, אלא תקנוהו מפני שצריך לומר מעין הפתיחה סמוך לחתימה (פסחים קד.). וראה להלן הלכה כב ובהערה שם.

ד. עקר²³ הקדוש - בלילה²⁴. אם לא קדש בלילה - בין בשוגג, בין במזיד - מקדש והולך כל היום פלו. ואם לא הבדיל בלילה²⁵ - מבדיל למחר²⁶; ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי²⁷. אבל אינו מברך על האור אלא בליל מוצאי שבת בלבד.

(23) פסחים קו, א. (24) שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", בשעת כניסת השבת כשמתקדש היום (הרשב"ם). (25) שעיקר ההבדלה היא בלילה, שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו בכניסתו וביציאתו, ויציאת השבת - בערב. (26) כן הוא במסכת פסחים קז. "מי שלא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך כל היום כולו". (27) שלשה ימים ראשונים של שבוע, שייכים לשבת שעברה (פסחים קו.), כמו שאמרו לענין גיטין: "האומר לעדים: כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שבת! כתובין עד סוף יום שלישי. אמר להם: כתבו ותנו גט לאשתי קודם השבת! כתובין מיום רביעי עד סוף יום ששי" (רבינו בהל' גירושין פ"ט הכ"ג). ובנוסח אחר: "עד סוף יום הרביעי" (ויניציאה ושוניצינו). וכתב הכסף משנה' שהנוסחא שלנו היא הנכונה [וימה שחילק רבינו וכתב "מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי" ולא כללם ביחד, נראה שההבדלה ביום ראשון היא הבדלה בזמנה ולא משום תשלומין, כי יום ראשון הוא מוצאי שבת (וכ"כ הרמב"ן, הובא בחידושי מהר"ם חלאה לפסחים קו.), ואילו ההבדלה עד סוף יום שלישי הוא מטעם תשלומין. וראה בהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח סי' רצ"ט סעיף ו' שרוצה לפסוק שאם שכח הבדלה במוצאי יום-טוב, יכול להבדיל למחר, אף-על-פי שבינו"ט אין דין של שלשה ימים אחר יום-טוב].

ה. אסור²⁸ לאדם לאכול או לשנות יין²⁹ משקדש היום עד שיקדש. וכן משפיע היום - אסור לו

ושבת קדשו⁶ באהבה ורצון⁷ הנחילנו, זפרון למעשה בראשית⁸. תחלה⁹ למקראי קדש¹⁰, זכר ליציאת מצרים¹¹. פי בנו בחרת¹² ואותנו קדש¹³ מפל העמים, ושבת קדש¹⁴ באהבה וברצון¹⁵ הנחילתנו¹⁶. ברוך אתה ה', מקדש השבת¹⁷.

(4) ואין אומרים בשבת "אשר בחר בנו" כמו ביום-טוב (להלן הלכה יט), משום ששבת קדמה לבחירת ישראל, שבת ניתנה במרה (סנהדרין נו): שכתוב (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך", היכן צוך? - במרה, כמו שכתוב (שמות טו, כה) "שם שם לו חוק ומשפט". ובחירת ישראל מכל האומות התחילה במתן תורה, כשאמר ה' (שמות יט, ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים" ('אבודרהם'). (5) שנאמר (תהילים קמט, ד): "כי רוצה ה' בעמו", וכתוב (יחזקאל מג, כז) "ורציתי אתכם". (6) שנאמר (נחמיה ט, יד): "ואת שבת קדשך הודעת להם". (7) כל המצוות, ובכללם המועדים - ניתנו בסיני בכפיית החר, כמו שכתוב (שמות יט, יז): "ויתיצבו בתחתית ההר", ודרשו חז"ל (שבת פח.): "שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו - שם תהיה קבורתכם", אבל מצות שבת ניתנה במרה בלי אונס כ"אם ברצון. (8) שנאמר (שמות כ, ח"א): "זכור את יום השבת לקדשו... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". (9) בדפוסי שונצינו ווניציאה, הנוסחא: "כי הוא יום תחילה", וכ"ה ברש"י (כתובות ז.). (10) שבת נאמרה תחילה בפרשת המועדים (ויקרא כג). (11) שנאמר (דברים ה, טו): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה וזרוע נטויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת", וכמו שהסביר הרמב"ן שם: "כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון, מחדש, חפץ, ויכול... ואם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה. ובפסחים קיז: אמרו: "צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא (דברים טז, ג): למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וכתוב התם (שמות כ, ח): זכור את יום השבת לקדשו", ועיין שם ב'תוספות ד"ה למען. (12) שנאמר "ויבחר בכם" (דברים ז, ז). (13) "ולהיותך עם קדוש" (דברים כו, יט). (14) סמוך לחתימה מעין הפתיחה (פסחים קד.). וראה להלן הכ"ב. (15) שבשבת אין קרבן חטאת המזכיר עוונות כמו שיש במועדים (במדבר כה. כט). אלא עולה שהיא לרצון (ויקרא א, ג). ובנוסח אחר: "בשמחה ובששון" (מעשה רוקח). וכ"ה ב'ספרי' פרשת בהעלותך "וביום שמחתכם ובמועדיכם, אלו השבתות" [ועיין שיטה על מו"ק ח"ב עמ' סב. ותוס' הרא"ש לברכות מט.]. (16) כמו שנאמר: "לדורותם ברית עולם" (שמות לא, טז). (17) פסחים קיז, ב. בשבת אומרים "מקדש השבת", וביום-טוב "מקדש ישראל והזמנים", כי שבת קבועה ועומדת מששת ימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְגַמְיֹו⁴⁸, וּמִשְׁקָה לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה⁴⁹. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבַרֵךְ "הַמוֹצֵיא" וְאוֹכֵל.

39) ברכות נא, ב. 40) הוא רביעיית הלוג, שהוא שיעור אצבעים על אצבעים ברום אצבעים, וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים קט). שהן 10.8 אצבעות מעוקבות, עשר אצבעות וארבע חמישיות והוא שיעור ביצה ומחצה (כמבואר בפ"ח ה"ב), ולכתחילה לא תהא הכוס של קידוש פחותה מתשעים גרם. 41) כמבואר בפ"ז מהל' ברכות ה"ט". 42) או מקנחו במפה מבפנים ומבחוץ שתהיה נקיה (או"ח סי' קפג). 43) בידו החשובה. 44) ואם הוא מיסב על השולחן, מגביהו מן השולחן טפח, משום שכתוב (תהלים קטז, יב): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". 45) שהוא כעשרה סנטימטרים. 46) שלא יראה עליו כמשא. 47) שבת קיט, ב: "דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית". 48) היינו "כמלוא לוגמיו", כלומר כל שאילו מסלקו לצד אחד, יראה כמלוא לוגמיו והוא רוב רביעית. ואילו "מלוא לוגמיו" הוא יותר מרביעית. ועיין בדברי רבינו בפ"ז מהלכות מצה ה"ט, שנראה מדבריו ששיעור השתיה הוא רוב רביעית. ועיין 'תוספות' פסחים קז. ד"ה אם. 49) "מדברי הגאונים נראה, שאין כל בני החבורה צריכים מלוא לוגמם" (מגיד-משנה).

ח. אֵיךְ קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמִקּוּם סְעֻדָּה⁵¹. בְּיַצֵּד? לֹא יִקְדַּשׁ בְּבֵית זֶה וְיֹאכַל בְּבֵית אַחֵר⁵²; אֲבָל אִם קִדַּשׁ בְּבֵית זֶה - אוֹכֵל בְּבֵית זֶה וְיֹאכַל בְּבֵית אַחֵר⁵³. וְלִמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת⁵⁴? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שְׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין⁵⁵ שָׁם.

50) פסחים קא, א. 51) "שכתוב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", במקום שאתה קורא לשבת, כלומר בקריאה של קידוש, שם יהא עונג, ומדרש חכמים הוא, וגם משום שנקבע קידוש על היין: "זכריהו על היין", בוודאי על היין שבשעת הסעודה נקבע שהוא חשוב" (הרשב"ם). 52) זוהי דעת רבינו בשיטת הלכה זו. ויש דיעות אחרות, כי כל הרואה את מקומו הראשון, אפילו יצא אחרי הקידוש מהבית לחצר, חשוב מקום אחד (או"ח סי' רעג). 53) וצריך לאכול מיד ולא להפסיק בין קידוש לסעודה. (רמ"א סי' רעא). 54) שהרי אין אוכלים שם, ואין קידוש אלא במקום סעודה. 55) אין הכוונה בבית הכנסת ממש, שהרי אסור לאכול בו (כמבואר בפ"א מהל' תפילה ה"ו), אלא שהיו אוכלים בבית הסמוך לבית הכנסת, ושומעים קידוש בבית הכנסת, (מגיד-משנה), ובט"ז (או"ח סי' קנא), הביא בשם רמב"ן שאם הוצרכו בני העיר להאכיל או להשכיב אורחים באופן זמני בבית הכנסת, מותר, שעל תנאי זה נבנה.

ט. הֲיֵהָ מִתְאַוָּה לְפֶת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, אוֹ שְׁלֹא הֵיָה לוֹ יַיִן - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבַרֵךְ "הַמוֹצֵיא", וּמְקַדַּשׁ, וְאַחַר כֵּן בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאִין מְבַדְּלִין עַל הַפֶּת⁵⁷, אֶלָּא עַל הַכּוֹס⁵⁸.

לְהַתְּחִיל לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת וְלַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה³⁰ אוֹ לְטַעַם כְּלוּם, עַד שֶׁיִּבְדִּיל. וְלִשְׁתּוֹת מִים - מִתֵּר³¹. שְׂכַח³² אוֹ עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיִּקְדַּשׁ אוֹ קֹדֶם שֶׁיִּבְדִּיל - הֲרֵי זֶה מְקַדַּשׁ וּמְבַדְּלֵי אַחַר שְׁאֵכַל.

28) פסחים קה, א. 29) בנוסח אחר: "אסור לאדם לאכול או לשתות" (ויניציאה), וכן כתב הרשב"א בשם הירושלמי שגם מים אסור לשתות, ובה מובן שלא כתב רבינו "אסור לטעום כלום" כמו שפסק בהבדלה, מכיון שבהבדלה התיר לשתות מים, כתב אסור טעימה. אבל בקידוש שאסור לאכול ולשתות אף מים, לא הוצרך לכתוב אסור טעימה (מהרי"א). 30) שבת קנ, ב. 31) "רבנן דבי רב אשי, לא קפדי אמיא" (התירו לשתות מים) (פסחים שם). 32) פסחים קו, ב: "רב ירמיה בר אבא נודמן לבית רב אסי, שכח וטעם דבר מאכל קודם הבדלה, נתנו לו כוס והבדיל".

ו. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים³³ לְקַדַּשׁ עַל הַיַּיִן וְלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַבְדִּיל בְּתַפְלָה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל כּוֹס³⁴. וּמֵאַחֵר³⁵ שֶׁיִּבְדִּיל וְיֹאמַר "בֵּין קִדְשׁ לְחַל" - מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא הַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבַרֵךְ³⁶ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה³⁷, וְאַחַר כֵּן מְקַדַּשׁ. וְאִינוֹ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיִּקְדַּשׁ³⁸.

33) ומה שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא ('תוספות' שם ד"ה זכרהו). וראה בפירוש" במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. 34) ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעו על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והענו - קבעו בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". 35) שבת קנ, ב. 36) משנה (ברכות נא:). 37) "שהיין גורם לקידוש שתאמר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששיתה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). 38) כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:). אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טורי או"ח רמ"א סי' רעא).

ז. בְּיַצֵּד³⁹ הוּא עוֹשֶׂה? לֹא־קָם כּוֹס, שֶׁהוּא מְחַזֵּק רְבִיעִית⁴⁰ אוֹ יֵתֵר, וּמְדִיחֹו⁴¹ מִפְּנֵים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ⁴², וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בְּיַמִּינוֹ⁴³, וּמְגַבְּיָהוּ מִן הַקְּרָקָע⁴⁴ טַפְחָה⁴⁵ אוֹ יֵתֵר, וְלֹא יִסַּע בְּשִׂמְלָתוֹ⁴⁶, וּמְבַרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כֵּן מְקַדַּשׁ. וּמְנַהֵג פְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשֶׁת "וַיְכַלּוּ"⁴⁷, וְאַחַר כֵּן מְבַרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְקַדַּשׁ. וְשׁוֹתָה מְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היום⁶⁷ והוא בתוך הסעודה - פורס מפה⁶⁸ על השלחן ומקדש, וגומר סעדתו, ואחר כך מברך ברכת המזון. הנה⁶⁹ אוכל בשבת, ויצא השבת והוא בתוך סעדתו - גומר סעדתו⁷⁰, ונוטל ידיו⁷¹, ומברך ברכת המזון על הפוס, ואחר כך מברך עליו⁷². ואם הנה בתוך השתתה⁷³ - פוסק⁷⁴ ומברך, ואחר כך חוזר לשתייתו.

66 פסחים ק, א. 67 צריך להפסיק את אכילתו, שאסור לאכול בשבת קודם קידוש. 68 לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, שיהיה היכר שהביא עכשיו סעודה לכבוד השבת ('מגן אברהם' סי' רעא); וכן בכל קידוש על היין צריך לכסות את הפת, שאם אין הפת מכוסה, צריך לברך עליה קודם היין, "כי כל הקודם בפסוק (דברים ח, ח): "ארץ חיטה ושעורה וגפן", קודם לברכה" (רבינו בהל' ברכות פ"ח הי"ג והגהות מיימוניות). 69 פסחים קה, א. 70 ואינו צריך להפסיק באמצע סעודתו, שדרשו חכמים (מכילתא יתרו פרשה ז) "זכור" (שמות כ, ח) "שמור" (דברים ה, יב) זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו שמוסיפים מחול על הקודש", כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול, ואם מפסיק באמצע - נראה כמגרש את המלך. 71 שצריך ליטול את הידים אחר הסעודה לפני ברכת המזון (כמבואר בהל' ברכות פ"ז הי"ב). 72 הראב"ד סובר שאם יש לו שני כוסות, אסור לברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד, מפני שאין עושין מצוות חבילות חבילות (כמבואר בהל' רוצה ושמירת נפש פ"ו ה"ה), שלא יהא נראה קיום המצוות עליו כמשא, אבל דעת רבינו - שרק אם רוצה לומר על כוס אחד קידוש וברכת המזון, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, כי הקידוש הוא על להבא (קדושת השבת), וברכת המזון על העבר (הסעודה שאכל) (ראה פסחים קב:), אבל הבדלה וברכת המזון ששניהם על העבר נתקנו, מותר לומר על כוס אחד (מגיד-משנה). 73 שתיית יין, שאילו מים מותר לשותות לפני הבדלה (למעלה ה"ה). 74 פסחים קה, א. ששתייה אינה חשובה, ולפיכך מפסיק בה.

יג. הנה⁷⁵ אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת - מברך⁷⁶ ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על פוס שני. ולא יברך ויקדש על פוס אחד, שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד⁷⁷; ששמצות קדוש ומצוות ברכת המזון שתי מצוות של תורה⁷⁸ הן.

75 פסחים קב, ב. 76 וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון, אף שלא קידש עדיין - כיון שעכשיו שבת (שו"ע או"ח סי' רעא). 77 לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות, כמבואר בהלכה הקודמת, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, אבל הבדלה וקידוש מותר לומר על כוס אחד, כשחל יום-טוב במוצאי שבת, כמבואר בהלכה כב, ובהלכה הקודמת. 78 להוציא ברכות נישואין שהן מדרבנן, ונאמרות על כוס אחד ('מגדל עז').

יד. אין⁷⁹ מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על

56 פסחים קו, ב. 57 פסחים קז, א: "מר ינוקא ומר קשישא בניו של רב חסדא סיפרו לרב אשי: פעם אחת בא אמימר למקומנו ולא היה לנו יין להבדלה, הבאנו לו שכר להבדיל ולא הבדיל ולא טעם, למחר טרחנו להביא לו יין; לשנה אחרת שוב נזדמן אצלנו, ולא היה לנו יין להבדלה ונתנו לו שכר; אמר אמימר, אם כן השכר הוא אצלכם "חמר מדינה" (משקה במקום היין), והבדיל על השכר", הרי שאין מברילים על הפת גם אם אין יין, כיון שלא הבדיל אמימר על הפת ('תוספות' פסחים קו:). 58 "אמנם אם חל יום-טוב במוצאי שבת, כיון שמקדשים על הפת, והקידוש הוא העיקר, אגב הקידוש מברילים גם על הפת" (הגהות מיימוניות).

י. מי⁵⁹ שנתפנו לקדש על היין פלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה. ומצוה לברך על היין ביום השבת קדם שישעוד סעודה שניה⁶⁰. וזה הוא הנקרא "קדושא רבה"⁶¹. מברך "בורא פרי הגפן" בלבד ושותה, ואחר כך יטל ידיו וישעוד. ואסור לו לאדם שישעם פלוס קדם שיקדש⁶². וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום סעודה.

59 פסחים קו, א: "אמר רב ברונא אמר רב, הנוטל ידיו - לא יקדש"; ופירש רשב"ם שהקידוש הוא הפסק בין נטילה ל"המוציא", וראה למעלה ה"ו. 60 כמו שאמרו רז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין, אין לי אלא בלילה, ביום מניין? - תלמוד-לומר זכור את יום השבת" (פסחים קו). ואין חיוב קידוש מן התורה אלא בכניסת השבת בלילה, אבל קידוש היום הוא רק מדרבנן. 61 כמו שקוראים לעיור "סגי נהור", כך גם קידוש של יום שהיא קצרה שאינה אלא ברכת בורא פרי הגפן בלבד, כינו אותה בשם: "קידושא רבה" (מגיד-משנה). 62 שכל שתיקנו רבנן - כמו בדבר תורה תיקנו, וכיון שתיקנו קידוש ביום, נוהגים בו כמו בלילה, שלא לטעום קודם קידוש, ולקדש במקום סעודה. אבל הראב"ד חולק על רבינו, וסובר שלא אסרו לטעום ביום קודם קידוש אלא אם לא קידש בלילה, שאז חייב לקדש ביום מן התורה להשלים מה שהחסיר בלילה.

יא. יש לו לאדם⁶³ לקדש על הפוס ערב שבת מבעוד יום, אף-על-פי שלא נכנסה השבת; וכן מברך⁶⁴ על הפוס מבעוד יום, אף-על-פי שעדיין היא שבת; ששמצות זכירה - לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאָתו בין קדם לשעה זו כמעט⁶⁵.

63 ברכות כז, ב: "אמר שמואל, מתפלל אדם של ערב שבת בשבת, ואומר קדושה על הכוס". 64 בברכות, שם: "מתפלל אדם של מוצאי שבת, ואומר הבדלה על הכוס". 65 בנוסח אחר: "במעט" (כת"י התימנים).

יב. מי⁶⁶ שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יין קדש מגתו⁹⁷ - מקדשין עליו. וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו⁹⁸. מדינה⁹⁹ שרב יינה שזר - אף-על-פי שהוא פסול לקדוש¹⁰⁰, מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר מדינה¹⁰¹.

(92) בבא-בבא זצ, א. (93) שהכל תלוי בטעם, ולא בריח, וראה למעלה הלכה טו. (94) במים, אולם לפחות יהיה היין יותר מאחד בששה במים (או"ח סי' רד). (95) ענבים מיובשים. (96) מיץ הענבים. (97) ארבעים ימים ראשונים לדריכתו. (98) אבל מצוה מן המובחר ביין ישן (או"ח סי' רעב). (99) פסחים קז, א. (100) כיון שיכול לקדש על הפת, כמבואר בהלכה טו. (101) שעיקר שתיית המדינה הוא שזר במקום יין.

יח. פשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת, קף מקדשין בלילי ימים טובים¹⁰² ומבדילין במוצאייהן ובמוצאי יום הכפורים; שפלים שבתות ה' הן¹⁰³. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אכל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת¹⁰⁴.

(102) מכילתא (יתרו פרשה ז): "זכור את יום השבת לקדשו" בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. - אין לי אלא שבת, ימים-טובים מנין? תלמוד-לומר (ויקרא כג, לז) "אלה מועדי ה'". הוקשו מועדים לשבת, אבל אין הקידוש ביום-טוב מן התורה (מגיד-משנה). (103) משנה (חולין כו:). (104) מבואר למעלה פ"א הכ"א.

יט. נסח קדוש יום טוב: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו¹⁰⁵ מכל עם, ורוממנו¹⁰⁶ מכל לשון¹⁰⁷. בחר בנו¹⁰⁸ ויגדלנו, רצה בנו ויפאנו¹⁰⁹. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה¹¹⁰, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה¹¹¹, את יום חג המצות הזה¹¹² או חג השבועות או חג הסוכות¹¹³, זמן חרותנו¹¹⁴ או זמן מתן תורתנו או זמן שמחתנו¹¹⁵, באהבה, זכר ליציאת מצרים¹¹⁶. פי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים¹¹⁷, ומועדי קדשך¹¹⁸ בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש¹¹⁹ ישראל¹²⁰ והזמנים¹²¹. ואם קל להיות בשבת - מזכירי שבת, וחותרם כדרך שחותרם בתפלה: מקדש השבת וישראל והזמנים¹²².

(105) שנאמר (דברים ז, ז): "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, כך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". (106) שנאמר (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה", רוממות על שם (תהילים עה, יא) "תרוממה קנות צדיק" (אבורהם). (107) שנאמר (זכריה ח, כג): "בימים ההמה אשר יחזיק עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי". (108) בנוסח אחר: "אשר קדשנו מכל עם" (כת"י התימנים), והנוסח נכון, שאין להזכיר "בחר בנו" שתי

גבי המזבח. לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו בטפת החרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו⁸⁰. קף אנו מודין בכל המערב⁸¹. ויש מי שמתיר לקדש עליו⁸², ואומר: לא נאמר 'היין הראוי לנסף על גבי המזבח' אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה⁸³, או מבשל, שאין מקדשין על אחד מהן⁸⁴.

(79) בבא-בבא זצ, א. (80) שאמרה התורה (ויקרא ב, יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'", ואוסרים בכל שהוא, כמבואר בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"א. (81) וכעין זה כתב רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"י באיסור יין של גוי, וזה לשונו: "הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש, הואיל ואינו ראוי למזבח, אינו מתנסך ומותר לשתותו עם הגוי". (82) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"א: "יוצאין ביין קונדיטון" והוא יין המעורב בדבש, ראה בתשב"ץ ח"א פ"ה. (83) "שמא שתה מהם נחש וכיוצא מזוחלי עפר, וימות" (רבינו בהל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ו). (84) שכולן פסולין לנסכים (רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט וה"י) ופסולם מחמת עצמם (מגיד-משנה).

טו. יין⁸⁵ שטעמו טעם חמץ, אף-על-פי שריחו ריח יין - אין מקדשין עליו⁸⁶. וכן שמרים שנתן עליהן מים, אף-על-פי שיש בהן טעם יין - אין מקדשין עליהן⁸⁷. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה מים, והוציא פחות מארבעה; אכל אם הוציא ארבעה⁸⁸ - הרי זה יין מזוג, ומקדשין עליו.

(85) בבא-בבא זצ, א. (86) שהכל הולך אחר הטעם, וכיון שטעמו חומץ - אין מקדשים עליו (ב"ב צו), וראה להלן הלכה יז. (87) כיון שאין מברכים עליהם "בורא פרי הגפן" - אלא "שהכל", כמבואר בהל' ברכות פ"ח ה"ט. (88) שאז מברכים עליהם "בורא פרי הגפן", כמבואר בהל' ברכות: "שמרים שנתן עליהם שלשה (מדות מים) והוציא מהם ארבעה (שנמוג יין השמרים עם המים), מברך עליהם בורא פרי הגפן, שזה יין מזוג הוא (שלשה חלקים מים ואחד יין), הוציא פחות מארבעה אף-על-פי שיש בהם טעם יין - מברך עליהן שהכל תחילה".

טז. פלי⁸⁹ שהיה מלא יין, אפלו מחזיק כמה רביעיות, אם שתה ממנו מעט - הרי זה פגמו ונפסל, ואין מקדשין על השאר⁹⁰; מפני שהוא פשוטי פוסות⁹¹.

(89) פסחים קו, א. (90) ואם אין לו יין אחר, יכול לקדש עליו (הרשב"ם). (91) ואם שופכים לתוכו קצת יין שאינו פגום או קצת מים, חזר להכשרו הראשון (פוסקים).

יז. יין⁹² שריחו ריח החמץ וטעמו טעם יין⁹³ - מקדשין עליו. וכן יין מזוג. וכן יין צמוקים⁹⁵ - מקדשין עליו; והוא, שהיה צמוקים שיש בהן לחלוהית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש⁹⁶. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן ביום טוב מקדש קדושא רפא, פדרך שמקדש בשבת.

(130) שהוקשו מועדים לשבת (מכילתא יתרו פרשה ז. וראה למעלה הי"ח).

כב. פיצד¹³¹ מברכין בלי יום טוב שחל להיות באחד בשבת¹³²? בתחלה מברך על הגפן¹³³, ואחר כך מקדש¹³⁴ קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הגר, ואחר כך מבדיל, וחזתם בהבדלה: המבדיל¹³⁵ בין קדש לקדוש¹³⁶, ואחר כך מברך "שהחיינו".

(131) פסחים קג, א. (132) שצריך לעשות הבדלה לשבת, וקידוש ליום-טוב. (133) ונתנו לזה סימן בתלמוד שם: "יקנה"ז" = "יין, קידוש, נר, הבדלה זמן (=שהחיינו, להלן הכ"ג). (134) שמצוה למהר בכניסת יום-טוב. (135) שמצוה לאחר את יציאת השבת. (136) בין קדושת שבת החמורה לקדושת יום-טוב הקלה ממנה, ומצאנו לשון הבדלה מעין זה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים" (שמות כו, לג). ולא הביא רבינו שצריך לומר לפני החתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום-טוב הבדלה", לפי שסובר כפומבדיתאי (פסחים קד). שאין צריך לסמוך לחתימה אלא מעין הפתיחה. ראה מש"כ ב"ביורר הלכה" למסכת ביצה יז. ציון ד ולמעלה הלכה ב והערה יב, והלכה ג והערה יט].

כג. כל לילי¹³⁷ יום טוב¹³⁸ וכליל יום הפפורים¹³⁹ אומרים "שהחיינו"¹⁴⁰. ובשביעי של פסח אין מברכין "שהחיינו"; מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברה¹⁴¹ על הזמן בתחלת הפסח.

(137) עירובין מ, ב. (138) בקידוש. (139) בתפילה. (140) ונקראה ברכה זו בלשון התלמוד: "זמן". (141) משמע, שאם לא אמרו ביום ראשון - יכול לאמרו במשך כל החג (סוכה מז:).

כד. סדר הבדלה¹⁴² במוצאי שבת: מברך על היין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? - בורא מאורי¹⁴³ האש. ואחר כך מבדיל¹⁴⁴.

(142) ברכות נא, ב. וסימנה "יבנה" - יין, בשמים, נר הבדלה (או"ח סי' רצו). (143) לשון רבים, שהרבה גוונים יש באור (ברכות נב:). (144) אומר ברכת הבדלה, כמבואר בהלכה ג.

כה. אין¹⁴⁵ מברכין על הגר עד שיאיתו¹⁴⁶ לאורו פדי שיפיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת. ואין¹⁴⁷ מברכין על הגר של עובדי כוכבים¹⁴⁸ ומזלות; שסתם מסבתן לעבודת כוכבים ומזלות. ואין מברכין לא על הגר של עבודת כוכבים ומזלות, ולא על הגר של מתים¹⁴⁹.

פעמים ('מעשה רוקח'). (109) המלים: "ויגדלנו רצה בנו ויפארנו", אינן ממטבע הברכה אלא הוספה מאוחרת ('אבודרהם' בפירוש ההגדה). (110) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך". (111) שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' מקראי קודש". (112) כמו שנקרא בתורה (דברים טז, טז), ולא "חג הפסח", כי אכילת פסח היא רק עד חצות הלילה הראשון, אבל אכילת מצות - כל שבעה. (113) דברים טז, יג. (114) שבפסח יצאנו ממצרים. (115) שמחת החג מפורשת בחג הסיכות (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך", ומשם למדים לשאר החגים. (116) בפסח יצאו ממצרים, חג השבועות אחרי שבעה שבועות מיום יציאת מצרים. וסוכות, שנאמר (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"; בנוסח אחר: "באהבה מקרא קודש זכר" (כת"י התימנים). (117) מבואר בהלכה ב. (118) פסחים קד, ב. שצריך לומר סמוך לפתיחה מעין החתימה. (119) פסחים קיז, ב. (120) שנאמר (יחזקאל לז, כח): "כי אני ה' מקדש את ישראל". (121) שישרא מקדשים את המועדים, שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה'... אשר תקראו אותם במועדם". (122) "כל מועדי התורה תלויים בזמנים, פסח בזמן קציר שעורים, שבועות בזמן קציר חיטים, וסוכות בזמן האסיף" (רבינו בחיי פ' בא).

כז. בראש השנה אומר: ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום טוב¹²³ מקרא קדש¹²⁴ הזה, זכרון¹²⁵ תרועה, מקרא קדש, באהבה, זכר ליציאת מצרים¹²⁶. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מקל העמים, ודברך אמת¹²⁷ וקיים¹²⁸ לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל להיות בשבת - חזתם: מקדש השבת וישראל ויום הזכרון, פדרך שחזתם בתפלה¹²⁹.

(123) ואינו צריך להזכיר ראש-חודש, שהרי גם הוא בכלל יום הזכרון, שנאמר (במדבר י, י): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם... והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם" (עירובין מ.). (124) בנוסח אחר: "את יום הזכרון הזה" (ויניציאה, שוניצינו). (125) כן כתב רבינו גם בסדר התפילות בסוף ספר 'אהבה'. אבל במסכת סופרים פי"ט: בחול יאמר "יום תרועה", ובשבת "זכרון תרועה", שאין תוקעים בשבת (כמבואר בהל' שופר פ"ב ה"ו). וכן הסכימו הפוסקים. (126) ראש השנה יא, ב: בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, כתוב כאן (שמות ו): "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", וכתוב שם (תהלים פא): "הסירותי מסבל שכמו". (127) שנאמר (תהלים קיט, ט): "ראש דברך אמת". (128) שיאמת הבטחת הגאולה שבתורה ובדברי הנביאים ('אבודרהם'). (129) כמבואר בסוף ספר 'אהבה' בסדר תפילות לכל השנה.

כח. בלי יום טוב מקדש על היין בפשבת¹³⁰. ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליה בורא מאורי האש" (בראשית רבה פרשה יב). וכעין זה במס' פסחים נד. (166) שהיה דלוק מערב יום הכיפורים ושבת (פסחים, שם). (167) בנוסח אחר: "מעבודה" (כת"י התימנים).

כח. יום טוב¹⁶⁸ שחל להיות באמצע שבת¹⁶⁹, אומר בהבדלה: המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה - פדרך שאומר במוצאי שבת; שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים¹⁷⁰ ולא על הניר. וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכיפורים.

(168) חולין כו, ב. (169) שאם מוצאי יום-טוב חל בשבת - מבדילים (למעלה הלכה יח). (170) אבל אין בזה איסור, ואם רוצה נהנה ומברך על הבשמים.

כט. ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת¹⁷¹ ליציאת שבת, משמחין אותה ומיטבין אותה בריח טוב.

(171) ביצה טז, א: "אמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש-ברוך-הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו".

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פרק שלשים

1) נתבאר בו חיובי כבוד השבת ועינוגו מה הם. והדברים המוזכרים מלעשותם מפני כבוד השבת ועינוגו. ונסתיימו ההלכות בהפלת מעלת מצוות השבת והיותו מצוה חמורה מאוד ושכרה כפול (ראה במדרש תהילים סמן צב.) ומכופל.

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה - זכור ושמו²; ושנתפרשו על ידי הנביאים - פכוד³ וענג⁴, שנאמר: וקראת לשבת ענג, ולקדוש ה' מכבד.

2) זכור בדברות הראשונות (שמות פרק כ' פסוק ח') והיא מצות קידוש (למעלה פרק כ"ט הלכה א') ושמו בדברות האחרונות (דברים פרק ה', פסוק י"ב) והיא מצות "לא תעשה כל מלאכה". (3) הם הענינים השייכים קודם השבת להכין לצורך כבוד השבת כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון רבינו אליהו מוילנה באורח חיים תקכ"ט. (4) ענינים השייכים בשבת עצמו לצורך השבת, כמו שביאר רבינו בסמוך וכן כתב הגאון מוילנה שם. (5) הוא השבת כמו שנאמר (בראשית פרק ב' פסוק ג') "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו".

ב. אינהו פכוד? זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחץ פניו וידי ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית⁶, ויושב בכבד

(145) משנה, ברכות נא, ב. (146) יהנו. (147) משנה, ברכות נא, ב. (148) "עבודת-כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה, אסורים בהנאה, שנאמר: ולא תביא תועבה אל ביתך" (רבינו בהל' עבודת כוכבים פ"ז ה"ב). (149) שלא נעשה להאיר אלא לכבוד המת.

כו. ושראל שהדליק מעובד פוכבים ומזלות, או עובד פוכבים ומזלות משראל - מברכין עליו¹⁵⁰; עובד פוכבים ומזלות מעובד פוכבים ומזלות - אין מברכין עליו¹⁵¹. היה מהלך חוץ לפרך וראה אור: אם רב¹⁵² אנשי הפרך עובדי פוכבים ומזלות - אינו מברך, ואם רב ישראל¹⁵³ - מברך. אור של כבשן, של תנור ושל פירים - לכתלה¹⁵⁴ לא יברך עליו¹⁵⁵. הגחלים, אם פשיננים קיסם ביניהן דולק מאליו - מברכין עליו¹⁵⁶. אור של בית המדרש¹⁵⁷, אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו - מברכין עליו; של בית הקנסת, אם יש שם חזן שהוא דר שם - מברכין עליו. ואבוקה¹⁵⁸ להבדלה - מצוה מן המבחר. ואין מחזרין על האור¹⁵⁹ פדרך שמחזרין על פל המצות, אלא אם יש לו - מברכין עליו.

(150) אם לא היה במסיבה של גויים, שהרי סתם מסיבתם לעבודה-זרה (מגיד-משנה). (151) שאין מברכים אלא על אור ששבת ממלאכת עבירה, ואור שהדליק הגוי בשבת - כיון שאם הדליקו ישראל עובר, לפיכך אין מברכים עליו. (152) או אפילו מחצה על מחצה (מגיד-משנה). (153) שאנו תולים שהאור של ישראל הוא. (154) בתחילת שריפת הלבנים. (155) שאינו עשוי להאיר, אלא לשרוף את הלבנים. (156) אם עשויים להאיר, אבל אם עשויים לחמם - אין מברכים עליהן. (157) מדליקים נרות לכבוד המקום ולא להאיר. (158) פסחים קג, ב. קסמי עץ או נרות רבים דולקים ביחד. (159) ברכות נג, ב.

כז. אור¹⁶⁰ שהדלק בשבת לחולה¹⁶¹ ולחיה¹⁶² - מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח¹⁶³ מן העצים ומן האבנים - מברכין עליו במוצאי שבת¹⁶⁴; שהיא היתה תחלת ברייתו בידי אדם¹⁶⁵. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכיפורים; שאין מברכין במוצאי יום הכיפורים אלא על אור ששבת¹⁶⁶. אף-על-פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכיפורים - מברכין עליו, שהרי שבת מעברה¹⁶⁷.

(160) ברכות נג, א. (161) שיש בו סכנה (למעלה פרק ב הלכה ב). (162) יולדת (למעלה פרק ב הלכה יא). (163) שהוצא מעצים ואבנים. (164) כי בשבת צריכים נר ששבת ממלאכת עבירה, וזה שהוציאו במוצאי שבת - מותר. (165) במדרש מובא: "כיון ששקעה החמה במוצאי-שבת (לבריאת אדם הראשון), התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה הקב"ה? - זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור, ובירך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאֶת-עַל-פִּי שְׁאִינוּ צָרִיף אֶלָּא לְכַזְזוֹת¹⁷; כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּכַנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיף לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִקְעוּד יוֹם, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת¹⁸. וְיִהְיֶה גַר דְּלוּק, וְשִׁלְחָן עָרוּף לְאֹכֵל, וּמִטָּה מְצַעֵת; שֶׁפֶל אֵלֹו לְכַבְּדוֹ שַׁבָּת הַיּוֹם¹⁹.

16) מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'. 17) מסכת שבת שם. והיא הנקראת סעודת "מלוה מלכה", שמכבוד שבת הוא ללוותה ביציאתה דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר (רש"י). 18) כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת ("או"ח רסב). 19) "דבי יוסי בר' יהודה אומר, שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו, ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן על כרחו" (מסכת שבת שם). "ומטה מוצעת היינו המטה שיושבים עליה בשעת הסעודה, שכן היה מנהגם בימים הקדמונים. והב"ח (רסב) כתב שגם המטה ששוכב עליה תהיה מוצעת [וכן נראה מדברי רבינו שהרי כתב "ושלחן ערוך לאכול ומטה מוצעת" - משמע שרק השלחן הערוך הוא לאכול ולא המטה המוצעת. וראה בפרק י"ג מהלכות אישות הלכה ג' ומה שכתבנו שם בשם המאירי].

ו. אֶת-עַל-פִּי שְׁהִיָּה אָדָם חָשׁוּב בְּיֹתֵר, וְאִין דְּרָכּוֹ לְקַח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק וְלֹא לְהַתְעַסֵּק בְּמַלְאכּוֹת שַׁבְּבִית - חֵיב לְעֲשׂוֹת דְּבָרִים שְׁהֵן לְצָרִיף הַשַּׁבָּת בְּגוּפוֹ, שְׂזִיָּה הוּא כְבוֹדוֹ. חֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים - מִהֵם מִי שְׁהִיָּה מְפַצֵּל הַעֲצִים לְבִשָּׁל בָּהֶן; וּמִהֵן מִי שְׁהִיָּה מְבִשָּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בֶּשֶׂר, אוֹ גוֹדֵל פְּתִילוֹת, אוֹ מְדַלֵּיק גִּירוֹת; וּמִהֵן מִי שְׁהִיָּה יוֹצֵא וּקוֹנֶה דְּבָרִים שְׁהֵן לְצָרִיף הַשַּׁבָּת מִמַּאֲכָל וּמִשְׁקָה, אֶת-עַל-פִּי שְׁאִין דְּרָכּוֹ בְּכָף. וְכָל הַמְרַבֵּה בְּדָבָר זֶה - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²⁰.

20) "אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו" (שם עוסק גופו במצוה מקבל שכר יותר. קידושין דף מ"א עמוד ב').

ז. אִיזְהוֹ עֲנָג? זֶהוּ שְׁאִמְרוּ חֻקִּים²¹, שְׁצָרִיף לְתַקֵּן תְּבִשִׁיל שְׁמֹן²² בְּיֹתֵר וּמִשְׁקָה מְבִשָּׁם לְשַׁבָּת - הַפֶּל לְפִי מְמוֹנֵי שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֵּה בְּהוֹצֵאת שַׁבָּת וּבְתַקֵּן מַאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח²³. וְאִם אִין יָדוֹ מִשְׁגָּת - אֶפְלוֹ לֹא עֲשֵׂה אֶלָּא שֶׁלֵּק וּכְיוֹצֵא בּוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת, הָרִי זֶה עֲנָג שַׁבָּת²⁴. וְאִינוּ חֵיב לְהַצֵּר לְעֲצָמוֹ וּלְשֵׂאל מֵאֲחֵרִים כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָל בְּשַׁבָּת²⁵. אָמְרוּ חֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים²⁶: עֲשֵׂה שַׁבְּתָךְ הַלְּיָמִים, וְאֵל תִּצְטַרֵּף לְבְרִיּוֹת²⁸.

21) מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'. 22) [כן הוא בדברי רב נסים גאון בהקדמתו לספר המפתח למסכת ברכות: "ואכילת הטמון והאליה לא נעלם אפילו מהנשים". וכן כתב רז"ה

ראש, מִיִּחַל לְהַקְפִּיל פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקִרְאת הַמְּלָךְ. וְחֻקִּים הֵרָאשׁוּנִים הֵיוּ מְקַבְּצִין מִלְּמִידֵיהֶן בְּעָרֵב שַׁבָּת, וּמִתְעַשְׂפִים וְאוֹמְרִים: בּוֹאוּ וְנִצֵּא לְקִרְאת שַׁבָּת הַמְּלָךְ⁷.

6) "כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי, מביאים לו עריבה מליאה חמין (=מים חמים) ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות" (מסכת שבת דף כ"ה עמוד ב'). 7) מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'. ושם כתוב: "בואו ונצא לקראת שבת המלכה" אבל כנראה היתה גרסת רבינו "לקראת שבת מלכא" (וכן הוא במגיד משנה) והוא תרגום של "מלך".

ג. וּמִכְבוֹד הַשַּׁבָּת - שְׂיִלְבֵּשׁ פְּסוֹת נְקִיָּה. וְלֹא יִהְיֶה מְלָבוֹשׁ הַחַל מְלָבוֹשׁ הַשַּׁבָּת⁸. וְאִם אִין לוֹ לְהַחֲלִיף - מְשַׁלְשֵׁל טְלִיתוֹ⁹, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלָבוֹשׁוֹ מְלָבוֹשׁ הַחַל. וְעֲזָרָא תְּקִיָּה¹⁰, שְׂהִיָּה הָעַם מְכַבְּסִים בְּחִמְשֵׁי¹¹, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

8) במדרש נחומא (בראשית פרק ב') "וכבדתו במלבושים נאים ובכסות נקיה שלא יהא נראה כמו בחול". ובשבת דף ק"ג עמוד א'. אמרו: "וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" וכן אמרו חכמים על רות שהיו לה בגדים מיוחדים לשבת (ירושלמי מסכת פאה פרק ח' הלכה ז'). 9) "שיראו ארוכים, והוא מדת העשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה, וכבוד שבת הוא" (רש"י במסכת שבת שם). 10) מסכת בבא קמא דף פ"ב עמוד ב'. 11) ולא בערב שבת, כדי שיהיו פנויים להתעסק בצרכי שבת (מגן אברהם). [וראה בשיטת רבינו ידידיה על מועד קטן חלק ב' עמ' ג' הערה 10].

ד. אֲסוּר לְקַבֵּעַ סְעֵדָה וּמִשְׁתָּה¹² בְּעָרֵב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת¹³. וּמִתֵּר לְאֹכֵל וּלְשִׁתוֹת עַד שְׁתַּחֲשֵׁף; וְאֶת-עַל-פִּי-כֵן מִכְבוֹד הַשַּׁבָּת שְׂיִמְנַע אָדָם מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה מְלַקְבֵּעַ סְעֵדָה¹⁴, כְּדֵי שְׂיִפְגֹּס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לְאֹכֵל¹⁵.

12) משתה כזה שאין רגיל לעשות בחול, כגון סעודת אירוסין ודומיהן (ירושלמי מסכת כתובות פרק א' הלכה א'). 13) שלא יתבטל מהכנת צרכי סעודת שבת. - "אמר רבי יוחנן, שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתה בשבת (כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבים בסעודה, והיה להם להקדים הסעודה או לאחר) ואחת קבעה סעודתה בערב שבת. ושתיהן נעקרו" (מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב'). 14) רגילה שנוהג בה בימות חול (וראה למעלה). 15) מסכת פסחים דף צ"ט עמוד ב' והכוונה למנחה קטנה, שהוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה (ראה מה שכתב רבינו בהלכות תפילה פרק ג'. הרב המגיד).

ה. מְסִדֵּר אָדָם שִׁלְחָנוֹ בְּעָרֵב שַׁבָּת, וְאֶת-עַל-פִּי שְׁאִינוּ צָרִיף אֶלָּא לְכַזְזוֹת¹⁶; וְכֵן מְסִדֵּר שִׁלְחָנוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב' והיינו שישתה יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת קידוש על היין אינה אלא ביום ובליילה (כ"מ). (38) "אמר רבי אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת, דכתיב (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ב) "לחם משנה", ואמר רב אשי: ראיתי לרב שאחז שתי ככרות בשעת הברכה ובצע אחד מהם, אמר: "לקטו" כתיב (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). ובש' שבלי הלקט כתב שבסעודה שלישית אין צריך לחם משנה, אבל כל הפוסקים לא הכריעו כן. וכתב בתשובת שבות יעקב, שאם יש לו רק ככר שלם אחד וחצי ככר די בזה, שמבואר (מסכת ברכות דף ג' עמוד ב') משמורה ופלאגא תרי משמורות חשיב להו, כמו כן ככר וחצי נחשבים לשתיים. (39) שגם ביום טוב לא ירד המן ובערב יום טוב היה לחם משנה (תוספות מסכת ביצה דף ב' עמוד ב' מדברי המכילתא בשלח).

י. אֶכִּילַת בֶּשֶׂר וְשֵׁתִית יַיִן בְּשַׁבָּת - עֲנָג הוּא לִי⁴⁰. וְהוּא, שֶׁהֵיְתָה יָדוֹ מְשֻׁגָּת⁴¹. וְאָסוּר לְקַבֵּעַ סַעֲדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים בְּשַׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ⁴². אֲלֵא כִּף הִיָּה מְנַהֵג הַצְּדִיקִים הָרְאוּשׁוֹנִים: מִתְּפִלָּל אָדָם בְּשַׁבָּת שְׁחֲרִית וּמוֹסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סַעֲדָה שְׁנִיָּה, וְיִלְךָ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְיִקְרָא וְיִשְׁנָה עַד הַמְּנַחָה, וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה, וְאַחֵר כִּף יִקְבַּע סַעֲדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֵאָכֵל וְיִשְׁתָּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

(40) מסכת שבת דף ק"ט עמוד א'. שכיון שהוא עונג - מצוה לעשותו בשבת, שהרי נאמר (ישעיה פרק נ"ח פסוק י"ג): "וקראת לשבת עונג". וראה למעלה בהלכה א'. (41) ראה למעלה הלכה ז'. (42) מסכת גיטין דף ל"ח עמוד ב' והובאה למעלה בהלכה ד'.

יא. אָסוּר לֹו לְאָדָם שִׁיְהַלֵּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹש פְּרָסָאוֹת⁴³ מִתְחַלֵּת הַיּוֹם, כְּדִי שִׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְיִכְיִן סַעֲדָה לְשַׁבָּת⁴⁴; שֶׁהָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבֹא כְּדִי לְהַכִּיֵן לֹו. וְאֵין צָרִיף לֹאמֵר אִם הִיָּה מִתְאַרְחַ אֲצֵל אַחֵרִים; שֶׁהוּא מְבִישֵׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הַכִּינּוֹ לְהֵן דְּבַר הָרְאוּי לְאוֹרְחֵינָן.

(43) מסכת סוכה דף מ"ד עמוד ב' וכל פרסה - ארבעה מילין, שהן שמונת אלפים אמה. (44) וכשמהלך בעגלה או ברכבת אסור לנסוע דרך שיש בה משך זמן הילוך שלש פרסאות ברגל (ב"ח רמ"ט). (45) מסכת פסחים דף ס"ח עמוד ב' ומסכת ברכות דף ל"א עמוד ב'.

יב. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת⁴⁶ וְלִזְעַק וְלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת. וְאֲפִלּוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת, שֶׁהַצָּבוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרַעֲוִין עֲלֵיהֶן - אֵין מִתְעַנֵּין וְלֹא מִתְרַעֲוִין בְּשַׁבָּת⁴⁷, וְלֹא בְיָמִים טוֹבִים; חוּץ⁴⁸ מֵעִיר שֶׁהִקְפּוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת אוֹ נְהָר, אוֹ סְפִינָה הַמְשַׁרְפֶּת⁴⁹ בַּיָּם⁵⁰ - שֶׁמִּתְרַעֲוִין עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לְעֲזָרוֹן⁵¹, וּמִתְחַנְּנִין וּמְבַקְּשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים.

בפרק ג' דשבת: "ולהזמין, לבשל ולהטמין, ולענג את השבת ולהשמין". (23) "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, חוץ מהוצאת שבת ויום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו" (מסכת ביצה דף ט"ז עמוד א'). (24) מסכת שבת דף קי"ח עמוד ב'. (25) ומה שאמרו חכמים "כתוב (נחמה פרק ח' פסוק י') לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאיין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע", - היינו כשיש לו משכנות לפרוע חובו, רק שאין לו כסף תחת ידו (תוספות ביצה דף ט"ו עמוד ב'). ואף על פי כן חייב לצמצם אכילתו בשאר ימות החול כדי לכבד את השבת בתוספת תבשילין. (26) מסכת פסחים דף קי"ב עמוד א'. (27) שיאכל סעודותיו בצמצום ודיו בשתי סעודות כמו בימות החול. (28) ליטול מקופה של צדקה. אבל מי שנצרך לקופה גם כל ימות החול, אז מוטלת חובה על גבאי הצדקה לפרנסו בשבת יותר מבימות החול (טור או"ח רמ"ב), וראה להלן הלכה ט'.

ח. מִי שֶׁהָיָה עֲנָג וְעָשִׂיר, וְהָרִי כָּל יָמָיו בְּשַׁבָּת - צָרִיף לְשִׁנּוֹת מֵאֲכֹל שַׁבָּת מִמֵּאֲכֹל הַחֹל. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת - מִזְּשָׁנָה זְמַן הָאֲכִילָה²⁹: אִם הִיָּה רְגִיל לְהַקְדִּים - מֵאֲחֵר³⁰, וְאִם הִיָּה רְגִיל לְאַחֵר - מִקְדִּים.

(29) מסכת שבת קף קי"ט עמוד א'. כדי שיהא היכר בסעודתו שהוא לכבוד השבת. (30) אבל לא יותר מדאי שלא ירעב ויתבטל מעונג שבת (שו"ע או"ח סימן רפ"ח).

ט. חֵיֵב אָדָם לְאָכֵל שְׁלֹש סַעֲדוֹת בְּשַׁבָּת³¹: אַחַת עֲרַבִית, וְאַחַת שְׁחֲרִית, וְאַחַת בְּמְנַחָה³². וְצָרִיף לְהַזְהִיר בְּשְׁלֹש סַעֲדוֹת אֵלוֹ, שֶׁלֹא יִפְחַת מִהֵן כָּלֵל. וְאֲפִלּוּ עֲנִי, הַמְּתַפְרֵס מִן הַצְּדָקָה, סוֹעֵד שְׁלֹש סַעֲדוֹת³³. וְאִם הִיָּה חוֹלָה מְרִב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהִיָּה מִתְעַנָּה³⁴ תְּמִיד³⁵ - פְּטוּר מִשְׁלֹש סַעֲדוֹת³⁶. וְצָרִיף לְקַבֵּעַ כָּל סַעֲדָה מִשְׁלֵשָׁתָן עַל הַיַּיִן³⁷, וְלְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת³⁸. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים³⁹.

(31) תנו רבנן, חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, שנאמר (שמות פרק ט"ז פסוק כ"ה) "אכלוהו היום, כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה" - שלש פעמים היום, מכאן לשלש סעודות בשבת" (מסכת שבת דף קי"ז עמוד ב' לדעת רבנן החולקים על רבי חידקא שהצריך ארבע סעודות). (32) ויש אומרים שאין חיוב בזמנים הללו, והעיקר רק לאכול בשבת שלש סעודות (הרב המגיד). (33) מסכת פאה פרק ח' משנה ז' וראה למעלה הלכה ז'. (34) כגון תענית חלום (ראה בפרק א' מהלכות תענית) ולהלן בהלכה י"ב. (35) בכ"י חסרה תיבת "תמיד" וראה בכסף משנה. (36) מסכת ברכות דף מ"ב עמוד ב' והיינו שישתה יין גם בסעודה שלישית. אבל חובת קידוש על היין אינה אלא ביום ובליילה (כ"מ). (37) מסכת ברכות דף מ"ב עמוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁתִּיחֶן שְׁקוּלָה פִּנְגָד שְׁאָר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה⁶². וְהַשְּׁבֵת הִיא הָאוֹת שֶׁבֵּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינֵנוּ לְעוֹלָם. לְפִיכֶךָ, כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמִּצְוֹת - הֲרִי הוּא בְּכָלֵל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמַּחְלִיל שֶׁבֵת בְּפִרְהֶסְיָא - הֲרִי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וּשְׁגִייהֶם כְּעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְכָל דְּבָרֵיהֶם. לְפִיכֶךָ מְשַׁבַּח הַנְּבִיא אוֹמֵר: אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן-אָדָם יַחְזִיק בָּהּ, שֹׁמֵר שֶׁבֵת מַחְלִלוֹ וְגוֹמֵר. וְכָל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַשְּׁבֵת כְּהַלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנִיגָה כְּפִי כָחוּ - כָּבֵר מִפְּרֵשׁ בְּקַבְּלָהּ שְׁכָרוֹ כְּעוֹלָם הַיָּהּ יֵתֵר עַל הַשְּׁכָר הַצָּפוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֵמַר: אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה', וְהַרְפַּכְתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ, וְהֵאֲכַלְתִּיךָ נִחְלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי ה' דָּבָר.

62) שנאמר (נחמיה פרק ט' פסוקים י"ג-י"ד) "ועל הר סיני ירדת ודבר עמהם משמים, ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת חוקים ומצוות טובים, ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחוקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך" (ירושלמי מסכת נדרים פרק ג' הלכה ט'), הרי שהשבת שקולה כנגד כל המצוות. וכן הוא בחולין דף ה' עמוד א'. ועבודה זרה, שנאמר (במדבר פרק ט"ו פסוק כ"ב) "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' ביד משה" ואמרו חכמים (מסכת הוריות דף ח' עמוד א') שבעובד עבודה זרה הכתוב מדבר.

הלכות עירובין

מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת, וְהִיא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹, וְאִינָה מִן הַמִּנְיָן².

וּבְאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

1) חכמים הראשונים נקראים סופרים, ראה דברי הימים א' ב, נה. ועזרא ז, ו. ועיין ב'ירושלמי' שקלים (פ"ה ה"א) למה נקראו חכמים הראשונים סופרים. 2) של תרי"ג מצוות שנאמרו למשה בסיני (מכות כג:). בניגוד לבעל 'הלכות גדולות' שמנה בין תרי"ג המצוות גם כמה מצוות דרבנן. וראה ב'ספר המצוות' שרש ראשון, וברמב"ן ו'מגילת אסתר' שם.

פָּרֵק רִאשׁוֹן³

3) נתבאר בו בכלל, עניין העירוב מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו. ונתבאר כל זה בעניין עירובי החצרות ושיתוף המבואות.

א. חָצֵר שֵׁישׁ בָּהּ שְׁכָנִים⁴ הֲרֵבָה, כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּבֵית לְעֲצָמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שְׂיֵהִיו כְּלָן מִתְּרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, וּמִבְּתֵים לְחָצֵר, וּמִבְּתֵים לְבָתִּים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַחָצֵר רְשׁוּת הַיְחִיד אַחַת, וּמִתְּרִין לְטַלְטֵל בְּכָלָהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמִבְּוֵי⁵ שֵׁישׁ לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרָה⁶, שְׂיֵהִיו כָּל בְּנֵי הַמְּבֻוֵי מִתְּרִים לְטַלְטֵל בְּכָלוֹ, וּמִחֲצוֹת לְמְבֻוֵי, וּמִמְבֻוֵי לְחֲצוֹת; שֶׁכָּל הַמְּבֻוֵי

46) ש"מצוות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שלא תבא על הצבור . . . ומצוה מדברי סופרים להתענות על כל צרה . . ." (רבינו בפרק א' מהלכות תענית). 47) וכל זה לענין תענית ותרועות, אבל לענין הצלה, כבר כתב רבינו (פרק ב') שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש, ומחללין שבת להציל אפילו יחיד מישראל. 48) משנה במסכת תענית דף י"ט עמוד א'. 49) שהסער טורפה ואילך וקרובה להשתבר. 50) ראה למעלה פרק ב' הלכה כ"ד. 51) [ראה בפרק א' מהלכות תענית הלכה ו' שכתב: "אין תוקעין אלא - לעזור אותם ולהצילן".] וכן יש לפרש כאן].

יג. אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה יָמִים קִדָּם הַשְּׁבֵת⁵²; כְּדִי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה עֲלֵיהֶן, וְלֹא יִהְיוּ מְבַהֲלִים וְטְרוּדִים בְּשֶׁבֵת. אֵין מְפַלְיגִין⁵³ בְּסַפִּינָה פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה יָמִים קִדָּם הַשְּׁבֵת; כְּדִי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַתוֹ עֲלֵיו קִדָּם הַשְּׁבֵת, וְלֹא יַצְטַעַר יוֹתֵר מִדִּי⁵⁴. וְלְדַבֵּר מִצְוָה - מְפַלְיג בֵּינֵם אֶפְלוֹ בְּעָרֵב שֶׁבֵת. וּפּוֹסֵק⁵⁵ עִמּוֹ לְשֶׁבֵת, וְאִינוֹ שׁוֹבֵת⁵⁶. וּמְצוֹר לְצִידוֹן⁵⁷ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֶפְלוֹ לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעָרֵב שֶׁבֵת. וּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוֹ שְׁלֵא יַפְלִיג בְּעָרֵב שֶׁבֵת כָּלֵל - אֵין מְפַלְיגִין⁵⁸.

52) מסכת שבת דף י"ט עמוד א'. "ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת, שנאמר (דברים פרק כ' פסוק כ') עד דרתה, ואפילו בשבת, בין מלחמת מצוה בין מלחמת הרשות" (רבינו פרק ו' מהלכות מלכים). 53) מסכת שבת שם. ובכ"י הגירסא "ומפני זה אין מפליגין". 54) לפי שכל המפליגים בימים המלוחים יש להם בג' ימים הראשונים צער ובלבול ושנוי וסת וגופם משתבר מנענוע הספינה, ואין רוחם חוזרת עד שלשה ימים. 55) ומתנה עם הנכרי שישבות בשבת. 56) אם אחר כך לא ישבות הגוי. 57) שאין ביניהן אלא מהלך יום אחד. 58) מסכת פסחים דף ג' עמוד ב' שכיון שקבלו אבותם מנהג זה, אסור לבטלו, שנאמר (משלי פרק א' פסוק ח') "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן".

יד. תְּשַׁמִּישׁ הַמְּטָה - מַעֲנֵג שֶׁבֵת הוּא⁵⁹. לְפִיכֶךָ עוֹנֵת תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מְשַׁמְשִׁין מְלִילֵי שֶׁבֵת לְלִילֵי שֶׁבֵת⁶⁰. וּמִתְּרִין לְבַעַל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בְּשֶׁבֵת, וְאֵין בָּזָה לֹא מְשׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מְשׁוּם צָעַר לָהּ⁶¹.

59) מסכת כתובות דף ס"ב עמוד ב'. 60) חכמים דרשו על הכתוב (תהילים פרק א' פסוק ג') "אשר פריו יתן בעתו" זה עונת תלמידי חכמים בליל שבת, שהוא ליל תענוג ושבייתה והנאת הגוף (רש"י). 61) מסכת כתובות דף ז' עמוד א'. מפני שדם הבתולים אינו מובלע בכותלי בית הרחם, אלא כנוס הוא שם כמופקד ומוצנע בתוך הכלי, וזה פתחו שיצא הדם מתוכו, ואינו עושה חבורה.

טו. הַשְּׁבֵת וְעֲבוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - כָּל אַחַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלכים פ"ו ה"ג) ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם שפטורים מלערב עירובי חצרות במחנה, אלא מטלטלין מאוהל לאוהל ומסוכה לסוכה. (14) לפי שכל אלו קבועים הם, ולפיכך כל אחד ואחד הוא רשות לעצמו. (15) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת, ועינין 'מגיד משנה'. ומקור דברי רבינו ב'ירושלמי' סוף פרק ראשון מעירובין: "אהלים שבמחנה - צריכין עירוב, אהלים שבשירה - אינן צריכין עירוב", אבל בתוספתא פרק ב, הגירסא להיפך. וכן הוא ב'ירושלמי' לפי נוסחת הריטב"א.

ד. ומפני מה תקן שלמה דבר זה? פדי שלא יטעו העם ויאמרו: כשם שמתיר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה¹⁶ ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות, כך מתיר להוציא מן המדינה לשדה¹⁷ ולהכניס מן השדה למדינה; ויחשבו, שהשוקים והרחובות - הואיל והן רשות לכל, הרי הן פשדות וכמדברות¹⁸; ויאמרו, שהחצרות בלבד הן רשות היחיד; וידמו, שאין ההוצאה מלאכה ושמתיר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים¹⁹.

(16) כשהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים (למעלה ה"א). (17) דברים אלו צריכים עיון, שהרי שדה הוא כרמית (פ"ד משבת ה"ד), והיה לו לכתוב "מן המדינה לרשות הרבים". (18) ראה פ"ד מהלכות שבת ה"א. (19) כל זה לענין שיתופי מבואות שיחשבו שהשוקים הם רשות הרבים, ושוב תיקן גם עירובי חצרות שיחשבו שגם החצר היא כמו רשות הרבים, וכמו שכתב בסמוך בהלכה ה'.

ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדיווין, ויאחו כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום ברשות פלן²⁰ ויד פלן שיהו בו, פגון חצר לבתים - שנחשב אותו המקום שיד פלן שיהו בו קאלו הוא רשות לרבים, ויחשב כל מקום ומקום, שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד, ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד פלם שיהו בו, כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים; אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו פלן, אף על פי שהכל רשות היחיד.

(20) דעת רבינו שלא תיקנו עירוב רק בבתיים שיש להם חצר משותפת, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא (במסכת עירובין) שלא הזכיר בכל מקום אלא "עירובי חצרות" או "שיתופי מבואות", ולא מצינו "עירובי בתים" (תפארת ישראל' עירובין פרק ז), אבל ה'תוספות יום טוב' (שם) הוכיח מן המשנה, שגם בדירות בלי חצר משותפת יש דין עירוב, אבל הפוסקים חולקים עליו.

ו. ומה²¹ הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל

רשות היחיד⁷ הוא. וכן הדין במדינה שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות וננעלות⁸ בלילה, שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

(4) דיירים הגרים בתוך אותה חצר. (5) הבתים היו בנויים סביב לשלש רוחות של חצר, ופתוחים לאותו ריח שבאמצע שנקרא 'חצר'. ומן החצר נכנסים לרחוב שנקרא 'מבוי', והרבה חצרות פתוחות למבוי. ונקרא מבוי, מפני שעל-ידו באים לחצרות, והוא מלשון "הראנו נא את מבוא העיר" (שופטים א, כד). (6) זה לשון רבינו (פ"ז מהלכות שבת ה"ב): "היאך מתירים מבוי הסתום [משלש רוחותיו], עושה לו ברוח רביעית לחי (קשר) אחד (שהוא כמחיצה ברוח רביעית) או עושה עליו קורה (שעל-ידיה יהיה היכר, שלא יבואו לטעות ולטלטל ברשות הרבים גמורה, וגם שלא יבואו לטלטל משם ולחוצץ) ודיו, ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית, ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר לטלטל בכלו, שדין תורה - בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל, ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית, ולפיכך די לה בלחי או קורה". (7) בכת"י הגירסא: "רשות אחת". (8) בכת"י הגירסא: "ננעלות", וכן הוא ב'מגיד משנה'. וזה מתאים למה שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת ה"י: "ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה, אבל צריך שיהיו ראויות להנעול". ולפי נוסחתנו, נראה שצריך שיהיו נעולות (ועיין בסף-משנה פ"ז שם בשם הרשב"א).

ב. אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלקה בדיווין, עד שיערבו⁹ כל השכנים פלן מערב שבת. אחד חצר, ואחד מבוי, ואחד המדינה. ודבר זה תקנת שלמה ובית דין¹⁰.

(9) עירובי חצרות. (10) בעירובין כא: "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין - יצתה בת-קול ואמרה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך, ישמח לבי גם אני וכו'". "ועד שלמה המלך לא נתקן ענין העירוב, כי היו שרויים עד אז במלחמות עם האויבים, ובמחנה מלחמה פטורין מלערב (ראה בסמוך) עד שבא שלמה, ובימיו נתן הקדוש-ברוך-הוא שלום בארץ" (רב האי גאון בתשובה המובאה בסמ"ג תחילת הלכות עירובין).

ג. וכן¹¹ יושבי אהלים¹² או סכות או מתנה¹³ שהקיפוהו מחצה - אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו פלן¹⁴. אבל שירא¹⁵ שהקיפה מחצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל לאהל בלא ערוב; לפי שהן פלן מערבין, ואין אותן אהלים קבועין להן.

(11) 'ירושלמי' (עירובין פ"א ה"י). (12) הקבועים (מגיד-משנה). (13) שחונים שם אנשים שלא להילחם, אבל במחנה מלחמה פטורין מלערב, כמו שכתב רבינו (הל'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא "גידולי קרקע", וכמהין ופטירות גדלים מן האויר, אבל לענין שיתופי מבואות, שאין צריך להיות גידולי קרקע, רק דבר מאכל, אפשר להשתמש גם בכמהין ופטירות. (31) ציר של דגים מלוחים, וראוי לאכלו עם לחם.

ט. וכמה³² שעור האכל שמשתתפין בו? פגרוגרת³³ לכל אחד ואחד מבני המבוי או מבני המדינה. והוא³⁴, שיהיו שמונה עשרה³⁵ או פחות. אבל³⁶ אם היו מרבם על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים בינוניות. אפלו היו המשתתפין אלפים ורבעות³⁷ - שתי סעודות לכלן.

(32) משנה, עירובין פב, ב. (33) תאנה יבשה, ושיעורה לפי המדה הנהוגה היום שישיית דציליטר. (34) משנה, עירובין פ, ב. (35) שאז מגיע לכל אחד שיעור כגרוגרת. (36) משנה, עירובין שם. (37) עירובין, שם.

י. כל אכל³⁸ שהוא נאכל כמות שהוא, כגון פת ומיני דגן³⁹ ובשר חי, אם נשתתפו בו - שעורו מזון שתי סעודות; וכל שהוא לפתן⁴⁰ ודרך העם לאכל בו פתן, כגון יין מבשיל, ובשר צלי, וחמץ, ומוריס, וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו שתי סעודות⁴¹.

(38) עירובין, כט, א. (39) נוסחא אחרת: "דגים" (מעשה ורוקח). (40) מעשה קדירה, תבשיל שאוכלים עמו לחם. (41) ואין צריך מזה בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נשתתפו⁴² ביין חי⁴³ - שעורו שתי רביעיות⁴⁴ לכלן. וכן בשכר⁴⁵ - שתי רביעיות. ביצים - שתיים; ומשתתפין בהן ואפלו הן חיות⁴⁶. ורמונים - שנים. אתרוג - אחד. חמשה⁴⁷ אגוזים. חמשה אפרסקים⁴⁸. ליטרא⁴⁹ של ירק, בין חי בין שלוק. ואם היה בשליל ולא בשליל - אין מערבין בו⁵⁰, לפי שאין ראוי לאכילה. עוקלא⁵¹ תבלין. קב⁵² תמרים. קב גרוגרות⁵³. מנה דבלה⁵⁴. קב תפוחין. כשות⁵⁵ - כמלא היד. פולין לחין - כמלא היד. חזיז⁵⁶ - ליטרא. והתרדין - הרי הן בכלל הירק ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן. אלא אם הבצילו ונעשה ארף כל עלה מהן זרת; אבל פחות מכאן אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורין - כלפתן הן, ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו; וכל פיצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף⁵⁷.

(42) עירובין, שם. (43) אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כמבואר בהלכה י. (44) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא שלושת רבעי דציליטר. (45) והוא הדין בכל שאר המשקין חוץ מן המים (שו"ע או"ח סי' שפ). (46) כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. (47) בכת"י:

אחד, שמניחין אותו מערב שבת. פלומר, שפלנו מערבין ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחברו, אלא קשם שיד פלנו שיה במקום זה שגשאר לכלנו, כך יד פלנו שיה בכל מקום שיאחו כל אחד לעצמו, והרי פלנו רשות אחד. ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות, שמתר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

(21) עירובין מט, א.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה - הוא הנקרא ערובי חצרות; ושעושין אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המדינה - הוא הנקרא שתוף.

ח. אין²² מערבין בחצרות אלא בפת שלמה²³ בלבד. אפלו כפר מאפה סאה והיא פרוסה - אין מערבין בה; היתה שלמה והיא פאסר²⁴ - מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז²⁵ ובפת עדשים; אבל לא בפת החר²⁶. ושתוף²⁷ - בין בפת בין בשאר אכלים. בכל אכל משתתפין²⁸, חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו²⁹. וכן כמהין ופטירות - אין משתתפין בהן. שאינן חשובין כאכלים³⁰. ערב מים עם מלח - נעשה כמוריס³¹ ומשתתפין.

(22) משנה, בעירובין פ, ב. (23) "שגובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית" (להלן הלכה טז) "משום איבה" שיבואו לידי מחלוקת, שיאמר: "אני נתן שלמה וחברי פרוסה?" (עירובין פא.). (24) הנקרא בלשון התלמוד "איסר האיטלקי" (קידושין ב.), והוא מטבע של כסף (רש"י שם), אחד מעשרים וארבעה דינר (בכאמציעא נא.); ומשקלו 4 שעורות (רבינו בפירוש המשניות מקוואות פ"ט). (25) שדרך לאפות מהם לחם (רבינו יהונתן), והוא הדין עדשים. (26) שנקרא "הירזע", שאין דרך לעשות ממנו פת (ראה למעלה בפ"ג ברכות ה"י). (27) של אנשי מבוי, זה עם זה. (28) משנה בעירובין כו, ב. (29) שאינו חשוב מאכל (שם כז.). (30) הגאון רבינו אליהו מוילנה בביאוריו לשו"ע או"ח (סי' שפו סקט"ז) תמה על זה, הלא כמהין ופטירות מבושלים, הם אוכלים? ולכן החליט הגאון, כי טעות נפלה כאן בהבנת דברי הגמרא ע"י חסרון בדפוס, כי במשנה אמרו "בכל מערבין ומשתתפין - חוץ מן המים ומן המלח, והכל ניקח בכסף מעשר - חוץ מן המים והמלח", ועל זה שאלו שם בתלמוד "ותו ליכא? והוא איכא (הלא יש) כמהין ופטירות? אלא שמעמינה אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ", וכשאמר במשנה "חוץ מן המים ומן המלח", הכוונה גם כמהין ופטירות, וחשבו מפרשי התלמוד שזה סובב על הדין הראשון המוזכר במשנה "בכל מערבין ומשתתפין", אבל האמת היא שכאן חסרה התיבה "וכו", וכל הענין סובב על הדין השני של "הכל ניקח בכסף מעשר", כי בכסף מעשר ניקח רק דבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּהֶלְכָה ⁶⁷ - אֵין מְעַרְבִין ⁶⁸ וּמְשַׁתְּפִין בְּהֵן. אָבֵל מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּפִין בְּדַמְאֵי ⁶⁹, מְפַגֵּי שְׂרָאוֹי לְעַנְיִים; וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנִטְלָה תְרוּמָתוֹ ⁷⁰; וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהֶקְדָּשׁ שְׁנִפְדוּ ⁷¹, אָף עַל פִּי שְׁלֵא נָתַן אֶת הַחֲמֵשׁ, שְׂאִין הַחֲמֵשׁ מְעַפֵּב. וּמְעַרְבִין ⁷² בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, מְפַגֵּי שְׁהוּא רֵאוֹי שְׁם לְאַכִּילָה, אָבֵל לֹא בְּגִבּוּלִין ⁷³.

(63) משנה, עירובין לא, א. (64) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, "טב - לא, לא טוב לאכול מתבואה זו" (רבינו בפירושו המשניות ברכות פ"ז). (65) שחיוב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים. (66) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה תרומה גדולה. (67) כגון שפדה מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדאו על קרקע. (68) עירובי חצרות ותחומין. (69) פירות עם-הארץ שיש לחשוש שלא הפריש ממנה מעשר. 'דמאי' דא-מאי, אין אנו יודעין מה זה. (70) תרומת מעשר אף-על-פי שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה, שהלוי לקח את המעשר שלו כשהתבואה היתה עוד בשבלים, שאינה חייבת בתרומה גדולה, וראה למעלה בפרק א' מהל' ברכות ה"ט וה"כ. (71) רק הקרן. (72) תוספתא בעירובין פ"ב. והיינו עירובי חצירות שהם בתוך העיר, ולא עירובי תחומין שהם מחוץ לעיר. (73) חוץ לירושלים.

טז. פִּיצַד ⁷⁴ מְעַרְבִין בְּחִצְרוֹת? גּוֹבִין חֲלָה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל בֵּית וּבֵית ⁷⁵, וּמְנַיְחִין הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד בְּבֵית אֶחָד ⁷⁶ מִבְּתֵי הַחֲצֵר, אֶפְלוּ בְּבֵית הַתְּבָן אוּ בְּבֵית הַבְּקָר אוּ בְּבֵית הָאוֹצֵר ⁷⁷. אָבֵל אִם נִתְּנוּ בְּבֵית שְׁעָר ⁷⁸, אֶפְלוּ בֵית שְׁעָר שֶׁל יְחִיד, אוּ בְּאֶכְסְדָּרָה אוּ בְּמִרְפֶּסֶת אוּ בְּבֵית שְׂאִין בוּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת ⁷⁹ - אִינוּ עָרוּב ⁸⁰. וּקְשָׁמְכֶפֶן הָעָרוּב ⁸¹ מִבְּרֶךְ: בְּרוּף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ ⁸² עַל מִצְוֹת עָרוּב. וְאוֹמֵר: בְּעָרוּב זֶה יִהְיֶה מִתֵּר לְכֹל בְּנֵי הַחֲצֵר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבֵּית לְבֵית ⁸³ בְּשֶׁבֶת. וַיֵּשׁ לְקַטֵּן לְגִבּוֹת עָרוּבֵי חִצְרוֹת ⁸⁴. וּבֵית שְׁמַנִּיחִין בוּ עָרוּב, אִינוּ צְרִיף לְתַן אֶת הַפֶּת ⁸⁵. וְאִם הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ בוּ - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ, מְפַגֵּי דְרָכֵי שְׁלוֹם ⁸⁶.

(74) משנה, עירובין סה, ב. (75) ודעת הראב"ד שאין צורך לגבות חלה שלימה מכל בית ובית אלא גובים קמח מכל אחד ועושים חלה שלימה אחת לכולם (מגיד-משנה). (76) ועל-ידי-זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה (ראה בהלכה ו). (77) כיון שהם ראויים לדירה. (78) כיון ששם דריסת הרגל לכל בני החצר, לא חשוב דירה. (79) סוכה ג, ב. שאינו ראוי לדור בתוכו. (80) "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת, וכן נהגו הקדמונים, אף-על-פי שבית הכנסת אינו ראוי לדירה מפני קדושתו, שאסור לאכול ולישון בתוכו, העירובין שלנו יש להם דין שיתופי מבואות, שאין צריך להניחו בבית דירה" (רמ"א או"ח סי' שסו, וראה

"עשרה", וכן הוא בגמרא. וראה ב'מגיד משנה'. (48) הם גדולים, וחמשה מהם הוא כמו עשרה אגוזים. (49) שם משקל, ראה בהלכה שלאחר זו. (50) בגמרא עירובין כט, א אמרו כן לענין תרדין, וסובר רבינו שהוא-הדין לשאר ירקות, והראב"ד חולק עליו. (51) שם משקל המבואר בהלכה שלאחר זו. (52) שם מדה שיבואר בהלכה יג. (53) תאנים יבשות. (54) תאנים לחות כותשים אותן במכתשת, ומעמלין אותן בידים ועושים מהן כעגולי פת (הערוך). (55) מין צמח. (56) בכת"י הגירסא: "חזרת". ובעירובין כח, ב "חזיז", והיא שחת של תבואה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו (רש"י שם כח.). (57) עירובין כט, א: "כל האוכלין מצטרפין . . . במזון שתי סעודות לעירוב", והראב"ד חולק על דין זה, כי המשנה שם מדברת מדין עירובי תחומין, ששם שיעור זה לכל אחד. אבל בשיתופי מבואות שהם לאנשים הרבה - אין מצטרפין מינים הרבה.

יב. לִיטְרָא ⁵⁸ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - מְלֵא שְׁתֵּי רְבִיעֵי. וְעוֹבְלָא - חֲצֵי רְבִיעֵית. וּמְנָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - מְאָה דִינָר. וְהֵינָר - שֵׁשׁ מְעִין. וְהַמְעָה - מִשְׁקָל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוֹרוֹת. וְהַסְּלַע - אַרְבַּעַת דִּינָרִין. וְהָרְבִיעֵית מְחֻזְקֶת מִן הַמַּיִם אוּ מִן הַיֵּין מִשְׁקָל שְׁבַעַת עֶשְׂרֵה דִינָרִין וְחֲצֵי דִינָר בְּקָרוּב. נִמְצָא: הַלִּיטְרָא - מִשְׁקָל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהַעוֹבְלָא - מִשְׁקָל תְּשַׁעַת דִּינָרִין פְּחוֹת רְבִיעַ.

(58) כל השיעורים האמורים בהלכה זו, מקורם בדברי הגאונים שדקדקו בזה מדעתם ושקלו ומדדו, ואף רבינו היה מן המדקדקים, והזכיר זאת בהקדמת פירושו המשנה למנחות (מגיד-משנה).

יג. סָאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם ⁵⁹ - שֵׁשֶׁת קָבִין. וְהַקָּב - אַרְבַּעַת לָגִין. וְהַלֵּג - אַרְבַּע רְבִיעֵי. וּכְבֵר בְּאַרְנוּ מֵדַת הָרְבִיעֵית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֵלוּ הַשְּׁעוּרִין שְׂאָדָם צְרִיף לְזָכֵר אוֹתָן תָּמִיד.

(59) שהזכרה בתורה ובדברי חכמים.

יד. אָבֵל ⁶⁰ שְׁהוּא מִתֵּר בְּאַכִּילָה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא אֶסוּר לָזֶה הַמְעַרְב - הָרִי זֶה מְעַרְב בּוֹ ⁶¹ וּמְשַׁתְּפָה בוּ. פִּיצַד? מְשַׁתְּפָה הַנְּזִיר בִּינֵן, וַיִּשְׂרָאֵל - בְּתִירוּמָה ⁶². וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֶכָל זֶה אוּ שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאכְלֵנוּ - מְעַרְב בוּ וּמְשַׁתְּפָה בוּ; שְׂאָם אִינוּ רֵאוֹי לָזֶה, הָרִי הוּא רֵאוֹי לְאַחֵר.

(60) משנה, עירובין כו, ב. (61) עירובי תחומין, שהרי עירובי חצרות אינם אלא בפת. (62) כשהיא טהורה שהיא מותרת לכהן, ובזמן הזה שהכהנים טמאי מתים, ואין אפר פרה להזאה, אין מערבין בתרומת א"י ('קובץ').

טו. אָבֵל ⁶³ דְּבֵר הָאֶסוּר לְכָל, כְּגוֹן טָבֵל ⁶⁴, אֶפְלוּ טָבֵל שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים ⁶⁵, וְכֵן מְעַשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ בְּהֶגֶן ⁶⁶, וְכֵן מְעַשֵׂר שְׁנֵי וְהֶקְדָּשׁ שְׁלֵא נִפְדּוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. **הַמְשַׁתְּפֵינָּם** ⁹⁶ בְּמִבּוּי צְרִיכִים לְעָרֵב בְּחֻצוֹתָם ⁹⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּחוּ הַתִּינוּקוֹת תּוֹרַת עֲרוֹב; שֶׁהָרִי אֵין הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין מֵהַנְּעֻשָׂה בְּמִבּוּיָם ⁹⁸. לְפִיכֵךְ, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבּוּי בִּפְתַח ⁹⁹ - סוּמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין לְעָרֵב בְּחֻצוֹתָם; שֶׁהָרִי הַתִּינוּקוֹת מְפִירִין בִּפְתַח ¹⁰⁰. בְּגִיּוּ ¹⁰¹ חֲבוּרָה ¹⁰² שֶׁהָיָה מְסֻבִּין ¹⁰³ וְקָדַשׁ עָלֵיהֶן הַיּוֹם ¹⁰⁴ - פֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן ¹⁰⁵ סוּמְכִין עָלֵיהֶן מִשּׁוּם עֲרוֹבֵי חֻצוֹתָם. וְאִם רָצוּ לְסַמְךָ עָלֵיהֶן מִשּׁוּם שְׂתוּף - סוּמְכִין, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחֻצָּר.

(96 עירובין עא, ב. 97 עם הבתים. 98 ויאמרו - אבותינו לא עירבו. 99 שהניחו פת שלימה בבית שבחצר, כדין עירובי חצירות. 100 מתוך שהפת חיי האדם, לפיכך מכירים בו כשמשותפים בו ('בית יוסף'). 101 עירובין פה, ב. 102 מאותו מבוי. 103 בבית, ערב שבת בין השמשות. 104 נכנסה השבת באמצע סעודתם, והרי לא עירבו ביניהם. 105 המשותף, ולדעת הרשב"א אף אם הפת הוא של בעל הבית סומכים עליו משום עירוב ושיתוף, כי בזה שהזמנים לאכול, הקנה להם חלק בפת ונעשה שלהם.

כ. לְקַח ¹⁰⁶ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֻצָּר פֶּת אַחַת וְאָמַר: הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַחֻצָּר; או שֶׁהוּא אֶכֶל כְּשֵׁתִי סְעֻדוֹת, וְאָמַר: הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי - אֵינוֹ צָרִיךְ לְגַבּוֹת מִפְּלֵ אֶחָד וְאֶחָד. אֶבֶל צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר ¹⁰⁷. וַיֵּשׁ לוֹ לְזַכּוֹת עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הַעֲבָרִי, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֶבֶל לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּדֵן פִּיֶּדוֹ ¹⁰⁸. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי שִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִית, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה; שֶׁהַקְּטָן זֹכֵה לְאַחֵרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים ¹⁰⁹. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְבְּנֵי הַחֻצָּר אוֹ לְבְּנֵי הַמְּבּוּי שֶׁהָרִי זָכָה לָהֶן וְעָרֵב עָלֵיהֶן; שֶׁזְּכוּת הִיא לָהֶן ¹¹⁰, וְזָכִין לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא בִּפְנֵיו.

(106 משנה, עירובין עט, ב. 107 שיאמר לו קיבל פת זה וזכה בו לכל בני החצר. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות, שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו. 108 ולא יצא הפת מרשותו. 109 כי כל ענין עירוב אינו מדברי תורה אלא תקנת שלמה המלך (למעלה ה"ב). 110 שיהיה מותר לטלטל בכל החצר.

כא. אֵין מְעַרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּפִין בְּשַׁבָּת, אֶלֶּא מִבְּעוֹד יוֹם ¹¹¹. וּמְעַרְבִין עֲרוֹבֵי חֻצוֹתָם ¹¹² וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סִפֵּק מִן הַיּוֹם סִפֵּק מִן הַלֵּילָה. וְלַעוֹלָם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָעֲרוֹב אוֹ הַשְּׂתוּף מִצּוּי וְאִפְשָׁר לְאָכְלוֹ כֵּן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכֵךְ ¹¹³, אִם נָפַל עָלָיו גֶּל ¹¹⁴, או אָבֵד, או נִשְׂרַף, או שֶׁהָיָה תְרוּמָה וְנִטְמָאת: מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עָרוֹב,

בהלכה זו). (81 לפני שמניחו במקומו, כי על כל המצוות צריכים לברך - עובר (לפני) לעשייתן (פסחים ז:). 82 אף שמצות עירוב הוא מתקנת שלמה המלך ולא מן התורה - בכל זאת מברך "וּצְנוּנו", כי ה' צונו בתורה (דברים יז, יא) "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ובכלל זה הם הגזירות התקנות והמנהגות שאמרו חכמים לעשות (רבינו בהל' ממרים פ"א). 83 בדפוס ויניציא, נוסף "ומביט לחצר ומחצר לבית". 84 עירובין לא, א. 85 עירובין מט, א. כי "עירוב משום דירה", שייחשב כאילו כולם גרים באותו בית על-ידי ששמים שם מאכלם, ובעל הבית גר ממילא שם. 86 משנה, גיטין נט, א: "מערבין בבית ישן - מפני דרכי שלום". ובתלמוד שם (ס:): אמרו: "מאי טעמא? - מפני חשדא", ופירש רש"י "הואיל והורגל העירוב באותו בית, אם באת לשנות את מקומו, הנכנסין לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמתלטלין בלא עירוב", ורבינורתם מפרש "שלא יאמרו מפני שחושדים את בעל הבית שגונב את הפת של עירוב, אין מניחין אותו שם", ורבינו מפרש בפירוש המשניות: "לפי שיש להם בזה הנאה, שהבית שמניחים בו העירוב אינו צריך ליתן את הפת", וכן נראה מדבריו כאן.

יז. וְכִיצַד ⁸⁷ מְשַׁתְּפִין בְּמִבּוּי? גּוֹבֵה אֶכֶל כְּגִרְגֵרָת מִפְּלֵ אֶחָד וְאֶחָד, או פְּחוֹת מִכְּגִרְגֵרָת אִם הָיָה מְרִבִּין, וּמְנִיחַ הַכֹּל בְּכֵלֵי אֶחָד בְּחֻצָּר מִחֻצוֹת הַמְּבּוּי או בְּבֵית מִן הַבָּתִּים. אֶפְלוּ בֵּית קָטָן ⁸⁸ או אֶכְסֻדְרָה או מִרְפֶּסֶת - הָרִי זֶה שְׂתוּף. אֶבֶל אִם הֵנִיחוּ בְּאֹרֵי מְבּוּי - אֵינוֹ שְׂתוּף. וְאִם ⁸⁹ הֵנִיחַ הַכֵּלֵי בְּחֻצָּר ⁹⁰, צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַ הַכֵּלֵי מִן הַקְּרָקַע טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכְרִי ⁹¹. וּמְבָרֵךְ: עַל מַצּוֹת עָרוֹב ⁹². וְאָמַר: בְּזֶה הַשְּׂתוּף יִהְיֶה מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי ⁹³ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִחֻצוֹת לְמִבּוּי בְּשַׁבָּת.

(87 עירובין פה, ב. 88 שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות (סוכה ג.). 89 עירובין עט, ב. 90 הוא-הדין אם הניחו בבית (כסף-משנה). 91 שהוא לעירוב. וכן פירשו הגאונים (רשב"א). ולפי זה, אפילו אם אין צריך לזכות בשבילם, כגון שגבו אוכל מכל בני המבוי. ויש מפרשים שאין צריך להגביה אלא במזכה להם משלו (רש"י ועוד). 92 שגם על שיתוף שייך לשון עירוב, שמעורבין ומשותפין כל החצירות שבמבוי יחד ('משנה ברורה' סי' שצו). 93 ואם רוצים לסמוך על שיתוף במקום עירוב, יאמרו "ומהם לבתים ומבתים להם" (רמ"א סי' שצו).

יח. חֲלָקוּ אֶת הָעֲרוֹב או אֶת הַשְּׂתוּף, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבֵית אֶחָד - אֵינוֹ עָרוֹב ⁹⁴. אֶבֶל אִם מְלֹאוֹ אֶת הַכֵּלֵי מִן הָעֲרוֹב וְנִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מַעֵט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכֵלֵי אַחֵר - מִתְּרָם ⁹⁵.

(94 "עירוב שמו" (עירובין מט). שיהיה מעורב ולא מחולק. 95 כיון שלא חלקוהו בכוונה. ודוקא אם שני הכלים בבית אחד (מגיד-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדי להקל על תשמישי החצר - נאמר "שכח". (4) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות לאחד שלא עירב. (5) שאומר "רשותי מבוטלת לכם", ומסתלק מרשותו (או"ח סי' שפ). וכך מצוי, לבטל רשות חצרו, כדי שלא לאסור על האחרים, ולא לבטל רשות ביתו, כמו שלמדנו חכמים: "מנע רבים מתוך ביתך" (תפארת ישראל). (6) בנוסח אחר: "כולם מותרין, הן מותרין מפני" (כת"י התימנים). (7) "המתארח בחצר. אפילו נתארח בבית בפני עצמו, אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלושים יום או פחות, אינו אוסר על בני החצר, והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם, ואפילו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד. אבל אם יש אורחים בלבד, שאין אף בעל הבית אחד ביניהם, אוסרים זה על זה" (תרומת הדשן סי' עו). (8) בנוסח אחר: "אינו נאסר" (מעשה ורוקח).

ב. המבטל⁹ רשותו סתם¹⁰ - רשותו חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל¹¹. והמבטל רשותו לבני חצרו, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפירוש, ואומר: רשותי מבטלת לך ולך וליך¹². והיורש מבטל רשותו¹³ אף על פי שמת מורישו בשבת; שהיורש קם תחת מורישו לכל דבר. ובטול רשות בשבת - מתר בכתחלה¹⁴.

9 עירובין ט, ב. 10 שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבוטלת. 11 כמבואר בהלכה הקודמת. 12 עירובין ע, א. ולדעת רש"י, מספיק אם אומר "רשותי מבוטלת לכולכם", ודעת רבינו שלפעמים "רובו ככולו", לכן אם אומר "כולכם" אולי לא נתכוון אלא אל הרוב, וזה הטעם שאנו אומרים כפלת ראש-השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" כפל לשון, שלא נפרש על רובו (ט"ז או"ח סי' שפ). 13 עירובין ע, ב. 14 משנה, עירובין ט, ב: "מאימתי נותנין רשות? בית שמאי אומרים מבעוד יום (כי ביטול רשות הוא הקנאת רשות, ואסור לעשות קנין בשבת). ובית הלל אומרים משחשיכה (מותר אף בשבת, שזהו רק סילוק רשות ולא הקנאה). ואף שבכל מקום אם נאסר למקצת שבת אסור לכל השבת - כאן אם ביטל רשותו בשבת, מותר לטלטל בשבת (עירובין ע):

ג. בטלו¹⁵ אלו המערבין רשותן לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרים: יהיו פאורחים אצלו¹⁶; שאין רבים אורחין אצל אחד¹⁷.

15 משנה, עירובין ט, ב. 16 באורחים ממש אין הבדל בין רבים ליחיד, ואף אם רבים מתארחים אצל יחיד - אין אוסרים עליו, אבל כאן הרי באמת החצר והבתים שייכים להם אלא כדי שיהא מותר לטלטל - נסתלקו מרשותם (חיי אדם). 17 והוא-הדין שאין היחיד אורח אצל היחיד (רשב"א).

ד. היו¹⁸ אלו שלא ערבו שנים או יתר, אם בטלו רשותם למערבין - המערבין מתרין, ואלו שלא

משחשכה¹¹⁵ - הרי זה ערוב. ואם ספק¹¹⁶ - הרי זה ערוב; וספק הערוב - פשוט.

111 משנה, שבת לה, א. 112 שאינם אלא עירוב רשויות. אבל עירובי תחומין שהם כקנין בית אסור (שבת שם, ועיי"ש בחידושים המיוחסים להר"ן). 113 משנה, עירובין לה, א. 114 של אבנים. 115 שכבר קדש השבת. 116 היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת, מעמידים את העירוב בחזקתו וכשר, אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור (שו"ע או"ח סי' שצד).

כב. נתן¹¹⁷ הערוב או השתוף במגדל¹¹⁸ ונעל עליו, ואבד המפתח קדם שחשכה, אם אי אפשר לו להוציא הערוב אלא אם פן עשה מלאכה¹¹⁹ בין השמשות - הרי זה קמי שאבד, ואינו ערוב; שהרי אי אפשר לאכלו. הפרישו¹²⁰ תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שעדין היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעדה הראויה מבעוד יום.

117 משנה, עירובין לה, ב. 118 של בנין, שאסור לסתרו בשבת. 119 גמורה, שאסורה מן התורה (ראה בהל' שבת, מפרק ז ואילך). אבל אם אפשר להוציא משם על ידי אסור דרבנן - עירובו ערוב, כדעת רבי שסובר "כל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות". 120 עירובין לו, א.

פרק שני

1 כלל בו רבינו דיני חיסרון עשיית העירוב בחצרות, רצוננו-לומר אם לא נעשה, מה הוא האיסור המגיע מהיעדרו, והתקנה שיש בדבר, כשלא נעשה, והוא ביטול הרשות לאחד מהם. ומי הם הצריכין עירוב, ושעירוב או תקנה הנזכרת מועילה להם. ומי הוא שצריכין לביטול האסור - דבר אחר, רצוננו-לומר, כגוי שצריך במקומו שכירות מקום. וזבה נסתיים הפרק.

א. אנשי החצר² שערכו פלן, היון מאחד מהן שלא ערב עמהן, בין מזיד³ בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן⁴, ואסור לכלן להוציא מפתיהן לחצר או מחצר לבתיהן. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד⁵ - הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מפתיהן לחצר ומחצר לבתיהן; אבכל לביתו - אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו - הרי פלם מתרין. הן, מפני⁶ שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא פאורח⁷ אצלם, והאורח אינו אוסר⁸.

2 משנה, עירובין ט, ב. 3 שלא רצה לערב, ומה שנאמר במשנה: "אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב", הוא-הדין במזיד, ומשום שכל אחד רגיל לערב עם בני החצר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמליאל, מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים (וביטל להם רשותו). ואמר לנו אבא: מהרו והוציאו את הכלים למבוי (כי אם החזקתם ברשותו, אין הצדוקי יכול לחזור מביתולו), עד שלא יוציא ויאסור עליכם (שיחזור ויזכה ברשותו שביטל)."

ז. שני³² בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום נכרים מחצה³³ בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש³⁴. אחד מבני חצר³⁵ שמת³⁶ והניח רשותו לאחד מן השוק³⁷: אם מת מבועד יום³⁸ - הרי הירוש שאינו מבני החצר אוסר עליהם³⁹; ואם מת משחשכה - אינו אוסר עליהם. ואחד מן השוק⁴⁰ שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר: אם מבועד יום מת - אינו אוסר עליהם, שהרי פלן מערבים; ואם מת משחשכה⁴¹ - אוסר עליהם, עד שיבטל רשות מורישו להן.

32 עירובין ע, ב. 33 ונעשו כחצר ששני בתים פתוחים לתוכה, ואוסרים זה על זה. 34 וכיון שנאסרו למקצת השבת, נאסרו לכל השבת. 35 שעירב עם בני החצר. 36 ולא נשאר מבני ביתו באותה חצר. 37 שנפלה רשותו בירושא לאחד מבניו הגר במקום אחר, והוא בא בשבת לגור בתוך ביתו של המת (מגיד-משנה). 38 לפני כניסת השבת. 39 שכיון שהותר למקצת שבת - הותר לכל השבת. 40 שהיתה לו דירה בחצר. 41 שאינו יכול לערב עוד.

ח. ישראל⁴² וגר ששרויים במערה⁴³ אחת, ומת הגר⁴⁴ מבועד יום, אף על פי שלא החזיק ישראל אחר בנכסיו עד שחשכה - הרי זה המחזיק⁴⁵ אוסר⁴⁶ עד שיבטל; שהרי הוא פירוש⁴⁷. ואם מת הגר משחשכה⁴⁸, אף על פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתרו הראשון הוא עומד⁴⁹.

42 עירובין ע, ב. 43 ועירבו יחד. ובנוסח אחר: "בחצר אחת" ('מעשה רוקח'). ובברייתא: "במגורה אחת", ומבאר רש"י: "כמין גורן וחלוק לחדרים, והיה לכל אחד פתחו בחצר ואוסרים זה על זה". 44 "וגר שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגיר, אין לו יורשים, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה" (רבינו בפ"א מהל' זכיה ומתנה ה"א). 45 זוכה בנכסיו הגר. 46 אף-על-פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים ולא היתה אוסרת - אף-על-פי-כן אין אומרים בה: "כיון שהותרה בכניסת השבת - הותרה לכל השבת", הואיל והיתה ראויה שיתחזק בה הישראל מבועד יום. 47 ויורש יכול לבטל אף-על-פי שעם כניסת השבת היה מורישו חי (למעלה הלכה ז). 48 שכבר קנה העירוב בכניסת השבת. 49 כיון שהותר למקצת שבת - הותר לכולה.

ט. ישראל⁵⁰ הדר עם העובד פוכבים ומזלות או עם

ערבו אסורין¹⁹. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערבו; שכל אחד מהן אוסר על חברו²⁰. ואפלו חזר האחד שלא ערב ובטל רשותו לשני שלא ערב²¹ - הרי זה אוסר; שבשעה שבטלו לו המערבין אסור היה. אחד שערב²² אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב, אבל האחד שלא ערב מבטל רשותו לאחד שערב.

18 עירובין סט, ב. 19 שאין הרבים נעשים אורחים (רשב"א). 20 גם אחרי שהמערבים ביטלו את רשותם להם ('או"ח סי' שפ). 21 אחרי שביטלו המערבים. 22 כאן מדובר כשנים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו - מותרים השנים בטלטול. אבל "אחד שעירב" - אחד מהשנים שעירבו, אינו יכול לבטל רשותו לשלישי, מפני שעדיין נשארים שנים שלא עירבו זה עם זה, ודברי רבינו "מבטל רשותו לאחד שעירב" - כוונתו כשמת אחד מהשנים, אבל כשהוא חי, יש שנים שלא עירבו, צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר למעלה (מגיד-משנה וראב"ד).

ה. פשם²³ שבעל הבית זה מבטל רשותו לבעל הבית זה בחצר אחת, פן מבטלין מחצר לחצר²⁴. ומבטלין וחוזרין ומבטלין. פיצוד²⁵? שנים ששרויים בחצר, ולא ערב אחד מהן - מבטל רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו עד שיעשה צרכיו²⁶; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון, ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו. וכן פמה פעמים. ויש בטול רשות בחרבה²⁷ כדרך שהוא בחצר²⁸.

23 עירובין סו, ב. 24 "ששתי חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, אף-על-פי שאין אחת אוסרת על חברתה, אם רצתה האחת לבטל רשותה אצל השניה - היא אסורה וחברתה מותרת" (מגיד-משנה). 25 מבטל וחוזר ומבטל. 26 ובזה שוב זכה בחצרו ורשותו. 27 שאין דיירים בתוכה, ושני בתים פתוחים לתוכה ואוסרים זה על זה אם לא עירבו, והביטול מועיל ביניהם כדרך שמועיל בחצר (מגיד-משנה). 28 ואין אומרים שביטול רשותו אינו מועיל אלא בחצר ששם עיקר תשמישם של בני אדם ('משנה ברורה' או"ח סי' שפא).

ו. מי²⁹ שבטל רשותו וחזר וטלטל ברשותו שבטל: אם במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד בבטולו³⁰; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד בבטולו. במה דברים אמורים? שלא קדמו והחזיקו אלו שבטל להן; אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו, אם חזר הוא והוציא, בין בשוגג בין במזיד - אינו אוסר עליהן³¹.

29 משנה, עירובין סט, ב. 30 "שהרי ביטל מעשיו" (פירוש המשניות). 31 משנה, עירובין סא, ב: "אמר רבן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחיצוֹנָה, וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר בְּפָנִימִית - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַל החיצוֹנָה עַד שִׁשְׁכָּר מִמֶּנּוּ⁵⁹, שֶׁהֲרִי רַגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת מְצוּיִים שָׁם; וְהַפְּנִימִי מִתֵּר בְּפָנִימִית⁶⁰.

(56 עירובין סה, ב. ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (58 בנוסח אחר: "אחד" (כת"י התימנים). (59 כיון שכולם הולכים דרך החיצונה, נחשב כאילו דרים שם, והרי שני ישראלים וגוי דרים ביחד שאוסר עליהם (כדלעיל ה"י). (60 שהרי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, בין אם היה בה ישראל לבדו או ישראל וגוי (כדלעיל ה"ט).

יב. שוֹכְרִין⁶¹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת⁶², שֶׁהִשְׁכִּירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הִיא; שְׂאִינָה שְׁכִירוֹת וְדָאִית, אֲלֵא הֵכֵר בְּלִבְד⁶³. לְפִיכָּךְ, שוֹכְרִין מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִשְׁנֵה פְרוּטָה⁶⁴, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת מְשַׁכֵּרֵת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ⁶⁵, וְכֵן שְׁכִירוֹ וְשִׁמְשׁוֹ מְשַׁכְּרִין שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ; וְאֶפְלוּ הִיָּה שְׁכִירוֹ אוֹ שִׁמְשׁוֹ יִשְׂרָאֵלִי - הֲרִי זֶה מְשַׁכֵּר שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. שְׂאֵל מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת מְקוּם לְהַנִּיחַ בוֹ חֲפָצָיו, וְהִשְׂאִילוֹ - הֲרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, וּמְשַׁכְּרִי שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. הִיָּה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת זֶה שְׁכִירוֹת אוֹ שִׁמְשׁוֹת אוֹ נְשִׁים רְבִים, אִם הִשְׁכִּיר אֶחָד מֵהֶן - דִּי⁶⁶.

(61 עירובין סה, ב. (62 ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות, ואין צריך לפרש לו שהוא כדי להתיר הטלטול בשבת, ואין צריך הגוי לעשות כתב על השכירות (או"ח סי' שפב). (63 להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. (64 שלגבי גוי, נחשב גם פחות משהו פרוטה ממון (רבינו בה"ל מלכים פ"ט הלכה ט). (65 עירובין ס, א. ואפילו אם מסרב הנכרי להשכיר, מועילה שכירות מאשתו (מגיד-משנה). (66 עירובין סו, א.

יג. שְׁנֵי⁶⁷ יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת הַדְּרִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְשִׁכְרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת בְּשֶׁבֶת - חוֹזֵר הָאֶחָד⁶⁸ וּמְבַטֵּל רְשׁוֹתוֹ לְשֵׁנִי⁶⁹, וּמִתֵּר⁷⁰. וְכֵן אִם מֵת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת בְּשֶׁבֶת - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר⁷¹, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל.

(67 עירובין סה, ב. (68 הישראלי. (69 שהעירוב שעשו, לא הועיל - כיון שהיה גוי ביניהם. (70 שמותר לבטל רשות בשבת, כמו שכתב למעלה הלכה ב. (71 כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת⁷² שֶׁהִשְׁכִּיר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת: אִם אֵין הָרֵאשׁוֹן יְכוֹל לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת הַשְּׁנִי עַד שִׁשְׁשָׁלִים זְמַן שְׁכִירוֹתוֹ -

גַּר תּוֹשֵׁב⁵¹ בְּחֶצֶר - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שְׁדִירַת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אֵינָה דִירָה, אֲלֵא כְּבִהְמָה הוּא חָשׁוּב⁵². וְאִם הִיָּה שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יֵתֵר וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת שָׁכֵן עִמָּהֶן - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. וְדָבָר זֶה גְזָרָה, שֶׁלֹּא יִשְׁפִּינוּ עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת עִמָּהֶן, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גָזְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אֶחָד? מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ דָּבָר מְצוּי, שֶׁהֲרִי יִפְחַד שֶׁמָּא יִתְיַחַד עִמּוֹ וְיִהְרַגְנוּ; וְכִבֵּר אֶסְרוּ לְהִתְיַחַד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת⁵³.

(50 משנה, עירובין סא, ב. (51 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ב. והוא נכרי שלא נתגיר אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (52 שנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם" (יחזקאל לה, לא) אתם קרוים אדם ואין עכ"ו" קרויים אדם (יבמות סא.). וגר תושב, דינו כגוי לענין זה (מגיד-משנה בשם 'ירושלמי'). (53 "אין מתייחדים עם הגוים, מפני שמקצתם חשודים על שפיכות דמים, ולכן אמר כשיהיה אחד גוי ואחד ישראל - אינו אוסר עליו, שהיהודי ימנע לגור איתו ולהשכיר לו, לפי שהוא חשוד על שפיכות דמים, אבל אם היו שני ישראלים, שמתור להם להתייחד עמו, אז נאמר אסור, כדי שלא ידור עמו, גזירה שמא ילמד ממעשיו" (פירוש המשניות).

י. שְׁנֵי⁵⁴ יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אֶחָד, הַשּׁוֹכְנִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעֶצְמָן - לֹא הוֹעִילוּ פְלוֹם. וְכֵן אִם בָּטְלוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת אוֹ בָּטְלָ לְהֶן, אוֹ בָּטְלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לְזֶה וְנִצְעָשׁוּ בְּיַחֲד עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת - לֹא הוֹעִילוּ פְלוֹם; שְׂאִין עָרׁוּב מוֹעִיל בְּמִקּוֹם עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת, וְאֵין בָּטוּל רְשׁוֹת מוֹעִיל בְּמִקּוֹם עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת. וְאֵין לְהֶן תְּקֵנָה, אֲלֵא שִׁשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוֹתוֹ, וְיִצְעָשׁוּ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת כְּאִלוֹ הוּא אוֹרַח עִמָּהֶן⁵⁵. וְכֵן אִם הִיָּה עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת רְבִים - מְשַׁכְּרִין רְשׁוֹתָם לְיִשְׂרָאֵלִים, וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעָרְבִין וּמִתְרִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שִׁשְׁכָּר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת - מְעָרְב עִם שְׂאֵר הַיִּשְׂרָאֵלִים וְיִתְרוּ פְלוֹם; וְאֵין כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְשַׁכֵּר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת.

(54 עירובין סב, א. (55 עירובין סו, א. והטעם בזה מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגוים, לכן החמירו שאין לו תקנה עד שישכור ממנו רשות, ומאחר שהגוי אינו רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שְׁתֵּי⁵⁶ חֲצֵרוֹת זו לְפָנִים מִזוֹ⁵⁷, וְיִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת דְרִים בְּפָנִימִית, וְיִשְׂרָאֵל אַחֵר⁵⁸ בְּחִיצוֹנָה; אוֹ שֶׁהִיָּה יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלּוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומזלות; אָבְל מְבַטֵּל הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֶׁר⁸², וְזוֹ הִיא תְּקִנָּתוֹ. וְכֵן אִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל אֶחָד פֶּשֶׁר זֶה הַצְּדוּקִי בְּחֶזֶר - הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שְׂיִבְטֵל לוֹ רְשׁוּתוֹ.

80) בעירובין סט, ב: "ישראל מומר, משמר שבתו בשוק (אף שמחלל בצנעא) - מבטל רשות. שאינו משמר שבתו בשוק (שמחלל שבת אף בפרהסיא) - אינו מבטל רשות, מפני שאמרו: ישראל נוטל רשות ונותן רשות, ובנכרי עד שישכיר." (81) "כתות הרעות שיצאו מן הכלל, שמוצאם מצדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו, שטעו בפירוש דברי רבם, התחילו להשיב על הקבלה של רבותינו, ולפרש את הפסוקים כמו שיראה להם, מבלתי שישמעו להם כלל, היפך אמרו יתברך (דברים יז, יא): על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (רבינו בפירוש המשניות לאבות פרק א מ"ג). ולענין הקראים, השיב רבינו בתשובה, שאין ראוי להשלים בהם מנין, להיותם בלתי מודים בחיוב הזה. והביא ראיה מעירוב, שג"כ אמרו כי מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבים עמו (תשובות הרמב"ם פריימן סי' יד) ועי' הל' ממרים פ"ג ה"ג. 82) בנוסח אחר: "כישאל הכשר" (מעשה רוקח).

~ יום שישו כ' סיון ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) ביאר בו רבינו החצרות המעורבות, רצונר-לומר שיש ביניהן פתח או חלון, והן שריות זו אצל זו, מהו דין העירוב בהם, אם צריכין לערב שתיהן ביחד, או הכרח להם לערב כל אחת בעצמה, או הרשות בידם, כי כל אלו הצדידין הם נמצאים בהם ונמשך לזה ביאור ענייני החצרות אלו עם אלו בלא עירוב מה הן.

א. חֲלוֹן² שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבְעָה טְפָחִים עַל אֲרָבְעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל זֶה, וְהִנֵּה קְרוֹב מִן הָאֲרֶזֶן בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים³ - אֶפְלוּ פְּלוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה וּמְקַצְתוֹ בְּתוֹף עֲשָׂרָה, אוֹ פְּלוֹ בְּתוֹף עֲשָׂרָה וּמְקַצְתוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה אִם רָצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת לְעֵרֵב בְּלֶן עֲרוֹב אֶחָד - הָרְשׁוּת בִּידָן, וְיַעֲשׂוּ כְּחֶזֶר אַחַת וְיִטְלְטְלוּ מִזוֹ לְזוֹ; וְאִם רָצוּ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ לְעֶצְמָן וְאִלּוּ לְעֶצְמָן. הִנֵּה הַחֲלוֹן פְּחוֹת מְאֲרָבְעָה⁶, אוֹ שֶׁהִיָּה פְּלוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה⁷ - מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין, אִלּוּ לְעֶצְמָן וְאִלּוּ לְעֶצְמָן.

2) משנה במסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב'. 3) שאין מחיצה פחותה מגובה עשרה טפחים (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה א'), וחשובות שתיהן כחצר אחת, שאין ביניהן מחיצה מפסקת. 4) בני"א: "או אפילו" (מע"ק). 5) כי החלון נחשב כפתח בין שתי החצרות.

שׁוֹכְרִין מְזֶה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת הַשְּׁנִי, שְׁהָרִי נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לְרֵאשׁוֹן לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת הַשׁוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה⁷⁸, אִם לֹא הִיָּה הַשְּׁנִי עוֹמֵד⁷⁴, וְשָׁכְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הָרֵאשׁוֹן - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין.

72) עירובין סה, ב: "ריש לקיש ותלמידי דרבי חנינא, איקלעי (נודמנו) להווא פונדק (מלון), ולא הוה שוכר והוה משכיר, אמרו: מהו למיגר מיניה? (האם מועיל לשכור רשות מהמשכיר) - כל היכא דלא מצי מסלק ליה (כשאין המשכיר יכול להוציא עכשיו את השוכר מדירה) לא תיבעיא לך דלא אגרינא (ברור שאין לשכור ממנו רשות), כי תיבעיא היכא דמצי (כשיכול) מסלק ליה, מאי? - כיון דמצי מסלק ליה אגרינא (שוכרים), או דילמא השתא (עכשיו) מיהא לא סלקיה, אמר להן ריש לקיש: נשכור, ולכשנגיע אצל רבותינו שכדורם נשאל להן, אתו שיללו (באו ושאלו) ליה לרבי אפס, אמר להן: יפה עשיתם ששכרתם." 73) כגון שהתנה אתו כן בשעה שהשכירו. 74) כלשון הגמרא "ולא הוה שוכר". אבל אם השוכר לפנינו - אין לשכור אלא ממנו, וראה ב'בית יוסף' סי' שפב.

טו. חֲצֵר⁷⁵ שְׂיִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת שְׁרוּיִין בָּהֶּ⁷⁶, וְהִיָּה חֲלוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה, וְעֲשׂוּ עֲרוֹב דְּרֶף חֲלוֹנוֹת - אִף עַל פִּי שְׁהֵן מִתְרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דְּרֶף חֲלוֹנוֹת⁷⁷, הָרִי הֵן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דְּרֶף פְּתָחִים⁷⁸, מִפְּנֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת, עַד שְׂשֻׁכִּיר; שְׁאִין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעֲרוֹב בְּיָחִיד בְּמָקוֹם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת⁷⁹.

75) עירובין עד, ב. 76) ופתחיהם פתוחים לחצר. 77) שעל-ידי חלונות שביניהם חל העירוב שעשו, ששם אין רשות הנכרי מפקטת. 78) אם אויר החצר מפסיק בין הפתחים. 79) אף שהדעת נוטה שכיון שעירבו ביניהם נעשו כולם כאחד, ויחיד הדר עם הנכרי בחצר אין הנכרי אוסר עליו (לעיל הלכה ט) - אינו דומה ליחיד ממש שלא גזרו עליו מפני שלא שכח שידור אתו, שיפחד להתייחד אתו שמא יהרגנו, אבל בשנים או יותר אין טעם זה, ואין לחשבם כאחד אפילו אם עירבו ביניהם.

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת - הָרִי הוּא פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת לְכָל הַבְּרִי. וְאִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאִינוּ מְבַטֵּל רְשׁוּת, אֶלֶא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת⁸⁰. אָבְל אִם הִנֵּה מִן הָאֶפְיִקוֹרְסִין שְׁאִין עוֹבְדִין עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלֹת וְאִין מְחַלְלִין שֶׁבֶת, כְּגוֹן צְדוּקִין וּבִיתוֹסִין⁸¹ וְכָל הַכּוֹפְרִים בְּתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר: כָּל מִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּמִצְוֹת עֲרוֹב - אִין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שְׁאִינוּ מוֹדֵה בְּעֲרוֹב; וְאִין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׁאִינוּ פְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתַחְתוּנָה אֲרֻבָּעָה - מִמַּעַט²⁴; אֵין פְּתַחְתוּנָה אֲרֻבָּעָה
וְאֵין בִּינָה לְבֵין הַעֲלִיּוֹנָה²⁵ שְׁלֹשָׁה²⁶ - מִמַּעַט, וְאֵם
רָצוּ - מְעַרְבִין אֶחָד. וְכֵן בְּמִדְרָגוֹת שֶׁל עֵץ²⁷ שְׁסֻמְכָן
לְפֶתֶל.

22) מסכת עירובין דף כ"ז עמוד ב' כלומר בנה מערב שבת
וקבעה בקרקע, ואי אפשר ליטלה משם בשבת. ובלשון
הגמרא "איצטבא", והוא כעין ספסל של אבן. 23) ומן
המצבה עד לראש הכותל אין עשרה טפחים. 24) את
שיעור עשרת הטפחים, וחשוב כאילו אין כאן מחיצה
עשרה. 25) ואף היא אינה רחבה ארבעה, שאם רחבה
ארבעה ממעט (וכן נראה בפירוש רבינו חננאל – ביאור
הלכה למשנה ברורה סימן ש"ב סעיף י"א, ועיין מ"מ).
26) וכל תוך שלושה כלבוד (כמחבור) הוא. 27) מסכת
עירובין שם בשם רב נחמן אמר רבה בר אבון "סולם
ששליבותיו פורחות וכו'".

ו. כְּתֵל²⁸ גְבוּהָ²⁹ שְׁבִין שְׁתֵי חֲצֵרוֹת וְזִיזֵי³⁰ יוֹצֵא
בְּאֲמָצְעֵיתוֹ, אֵם נִשְׂאָר מִן הַזִּיז עַד רֹאשׁ הַכְּתֵל פְּחוֹת
מַעֲשָׂרָה - מְנִיחַ סֵלֶם לְפָנֵי הַזִּיז³¹, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם
רָצוּ³²; אֲבָל אֵם הַנִּיחַ הַסֵּלֶם בְּצַד הַזִּיז - אֵינוֹ מִמַּעַט.
הֵיזָה הַכְּתֵל גְבוּהָ תִשְׁעָה עָשָׂר טַפְחִים - מוֹצֵיא זִיז
אֶחָד בְּאֲמָצֵעַ, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ; שְׁהָרִי מִן הַזִּיז
עַד הָאֲרֶץ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וּמִן הַזִּיז הַעֲלִיּוֹן עַד רֹאשׁ
הַכְּתֵל פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה. הֵיזָה הַכְּתֵל גְבוּהָ עָשָׂרִים
טַפְחִים - צָרִיף שְׁנֵי זִיזִין³³ זֶה שְׁלֹא כְּנֻגַד זֶה, עַד
שְׂוִיָּה בֵין הַזִּיז הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאֲרֶץ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה,
וּבֵין הַזִּיז הַעֲלִיּוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכְּתֵל פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה,
וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ.

28) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. 29) יותר מעשרה
טפחים. 30) בליטה יוצאת מן הכותל. 31) שייסמוך
ראשו העליון של הסולם בזיז, ועל ידי זה נחשב הסולם
כמדורגה לזיז. 32) הראב"ד יש לו שיטה אחרת בגמרא
לפי נוסחתו, שהמדובר הוא בזיז שיש בו ארבעה על
ארבעה, הממעט משיעור עשרה שלא יחשב הכותל
למחיצה, אולם אם הסמיך את הסולם לאותו הזיז, אינו יכול
להשתמש בזיז ומיעט כוחו, שהסולם אינו ראוי למעט את
הכותל לפי שאינו רחב כל צרכו, והזיז אינו ראוי לפי
שהסולם סמוך עליו, ויש כאן מחיצה בין שתי החצרות,
ולכן מערבים שתיים ואין מערבין אחד ("מגיד משנה").
33) אחד קודם עשרה תחתונים, ואחד הימנו למעלה בתוך
עשרה עליונים ויעמידם זה שלא כנגד זה, כדי שיוכל לקבוע
סולם מאחד לשני (רש"י).

ז. דָּקֵל שִׁחְתָּכוּ וּסְמָכוּ עַל רֹאשׁ הַכְּתֵל וְעַל הָאֲרֶץ -
מְעַרְבִין אֶחָד³⁴ אֵם רָצוּ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְקַבְּעוֹ בְּכַנּוֹן.
וְכֵן³⁵ הַסֵּלֶם - כְּבָדוֹ קוֹבְעוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְחַבְּרוֹ
בְּכַנּוֹן. הֵיזָה קָשִׁין מְבַדְּלִין בֵין שְׁתֵי הַחֲצֵרוֹת, וְסֵלֶם
מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן³⁶ - אֵין מְעַרְבִין אֶחָד; שְׁהָרִי אֵין

6) אינו נחשב כפתח אלא כחור בלבד. 7) שיש תחתיו
מחיצה גמורה המחלקת את החצרות.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחֵלוֹן שְׁבִין שְׁתֵי חֲצֵרוֹת;
אֲבָל שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים⁸, אֲפֹלוּ הֵיזָה לְמַעְלָה מַעֲשָׂרָה,
וְכֵן חֵלוֹן שְׁבִין בֵּית לְעֵלְיָה - אֵם רָצוּ, מְעַרְבִין עָרוּב
אֶחָד, אֲפֹלוּ שְׂאֵין בִּינְיָהֶן סֵלֶם⁹. וְהוּא, שְׂוִיָּה¹⁰ בּוֹ
אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה. הֵיזָה חֵלוֹן עָגֹל, אֵם יֵשׁ בּוֹ קָדִי
לְרַבֵּעַ בּוֹ אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה¹¹ - הָרִי הוּא כְּמַרְבֵּעַ.

8) "ביתא כמאן דמליא דמי" (מסכת עירובין דף ע"ו עמוד
ב') כיון שיש לו גג הרי הוא כמלא, וגם אם החלון למעלה
מעשרה טפחים, נחשב כאילו הוא בתוך עשרה. 9) לעלות
למעלה ואי אפשר להשתמש בעליה, מצטרפים כבית אחד.
10) בחלון. 11) שאפשר להכניס בחלון רבוע של ארבעה
על ארבעה, ובגמרא מובא שאם היקף העיגול שבעה עשר
טפחים פחות חומש, אפשר לרבע מתוכו מרובע של ד' על
ד' (ראה "מגיד משנה" בשם הרשב"א).

ג. כְּתֵל¹² שְׁבִין שְׁתֵי חֲצֵרוֹת או מִתְבָּן שְׁבִין שְׁתֵי
חֲצֵרוֹת¹³ פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה טַפְחִים¹⁴ - מְעַרְבִין עָרוּב
אֶחָד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם; הֵיזָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה¹⁵ או יִתֵּר
עַל כֵּן - מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין, אֵלוֹ לְעֲצָמָן וְאֵלוֹ
לְעֲצָמָן. וְאֵם הֵיזָה בִּינְיָהֶם סֵלֶם מְפָאן וְסֵלֶם מְפָאן -
הָרִי הֵן כְּפֶתַח¹⁶; וְאֵם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. וְאֲפֹלוּ
הֵיזָה הַסֵּלֶם זָקוּף וְסֻמוּף לְכַתֵּל, שְׁהָרִי אֵין יְכוֹלִין
לְעֹלוֹת בּוֹ עַד שְׂיַמְשֻׁף וְיִתְרַחַק מִתַּחְתּוֹ מִן הַכְּתֵל -
הָרִי זֶה מִתִּיר. וְאֲפֹלוּ לֹא הֵיזָה מְגִיעַ רֹאשׁ הַסֵּלֶם
לְרֹאשׁ הַכְּתֵל, אֵם נִשְׂאָר בִּינְיָהֶן פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה¹⁷ -
הָרִי זֶה מִתִּיר, וּמְעַרְבִין אֶחָד אֵם רָצוּ.

12) משנה במסכת עירובין שם. 13) משנה במסכת
עירובין דף ע"ט עמוד א' גדיש של תבן מפסיק ביניהן על
פני כל רוחב החצר. 14) שמחיצה פחותה מעשרה אינה
נקראת מחיצה, ושתי החצרות נחשבות לאחת. 15) אפילו
אינו רחב ארבעה (ראה מגיד משנה). 16) מכיון שאפשר
להשתמש ביניהן דרך הסולם. 17) "שכל פחות משלשה
טפחים כלבוד דמי" (=כמחבור דומה. מסכת סוכה דף ז'
עמוד א').

ד. הֵיזָה¹⁸ הַכְּתֵל רָחֵב אֲרֻבָּעָה¹⁹, וְעָשׂוּ סֵלֶם²⁰ מְפָאן
וְסֵלֶם מְפָאן, אֵף עַל פִּי שְׁהַסֵּלְמוֹת מְרַחֲקִים זֶה מִזֶּה
- אֵם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד. אֵין בְּרַחֵב הַכְּתֵל אֲרֻבָּעָה:
אֵם אֵין בֵּין הַסֵּלְמוֹת שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין אֶחָד; הֵיזָה
בִּינְיָהֶם שְׁלֹשָׁה - מְעַרְבִין שְׁנַיִם²¹.

18) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד ב'. 19) היינו ארבעה
טפחים ובקלות אפשר ללכת על הכותל. 20) בגמרא שם
אמרו שהסולם רחב ארבעה טפחים ולא הזכירו רבינו (מגיד
משנה). 21) שהכותל מפסיק בין החצרות.

ה. בְּנָה מַצְבָּה²² עַל גְּבִי מַצְבָּה בְּצַד הַכְּתֵל²³: אֵם יֵשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפּרָצָה⁵⁰ **עַד עֶשֶׂר אַמוֹת**⁵¹ - **מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין**; **וְאִם רָצוּ** - **מְעַרְבִין אֶחָד**, **מִפְּנֵי שֶׁהֵיא פְּתַח**; **הֵיטָה יָתֵר מֵעֶשְׂרֵה**⁵² - **מְעַרְבִין עָרוֹב אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין**.

(49) משנה במסכת עירובין דף ע"ו עמוד ב'. (50) ברוחב. (51) ונשאר משהו מן הכותל משני הצדדים נחשב לפתח. (52) אפילו נשאר הרבה מאד ברוחב הכותל, אין זו מחיצה, כיון שיש פרצה יתרה על עשר אמות (כמבואר בהלכות שבת פרק ט"ז הלכה ט"ז).

י.א. הֵיטָה⁵³ **הַפְּרָצָה פְּחוּתָה מֵעֶשֶׂר**, **וּבָא לְהַשְׁלִימָה לְיָתֵר מֵעֶשְׂרֵה**⁵⁴ - **חֹזֵק בְּפִתְלָה גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טְפָחִים**⁵⁵, **וּמְעַרְבִין עָרוֹב אֶחָד**. **וְאִם בָּא לְפָרֵץ לְכַתְּחִלָּה**⁵⁶ **פְּרָצָה יָתֵר מֵעֶשֶׂר בְּכָל הַפְּתָל - צְרִיף לְהֵיוֹת גְּבוּהָ הַפְּרָצָה מְלֵא קוּמְתוֹ**⁵⁷.

(53) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב' "חקק להשלים בכותל וכו'" ועיין רש"י שם וראב"ד כאן. (54) כדי לעשות משתי החצרות חצר אחת. (55) אותו הרוחב שהוא צריך להשלים לעשר אמות, יחזיק בגובה של עשרה טפחים מהקרקע, שעל ידי זה נחשבה הפרצה לפתח ומצרפתן, ואף שאינו יכול לעבור דרך אותו הפתח בקלות, ניכר הדבר על ידי מעשה החקיקה שלו שברצונו לחבר שתי החצרות יחד, כדי לערב אחד. (56) שהיה כותל סתום, ובא לעשות בו פתח. (57) "שיראו החצרות כאחת, בהיות אדם עובר מזו לזו בלא דוחק, שאם לא כן אין מעשיו מורים על כוונת סילוק המחיצה, אלא שברצונו להשתמש עם בני החצר השניה בלבד" ("מגיד משנה").

י.ב. תְּרִיץ⁵⁸ **שְׁפִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת**: **עֲמַק עֶשְׂרֵה וְרָחֵב אַרְבָּעָה**⁵⁹ **אוּ יָתֵר** - **מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבִין**; **פְּחוּתָה מִכָּאן - מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**. **וְאִם מֵעַט עֲמַקוֹ בְּעֶפְרָא אוּ בְּצֹרוֹת** - **מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**; **שְׁפָתָם עֶפְרָא וְצֹרוֹת בְּחֵרִץ מְבַטְלִין הֵן**⁶⁰. **אֲבָל אִם מְלֵאָהוּ תֵּבָן אוּ קֵשׁ**⁶¹ - **אִין מְמַעְטִין**⁶² **עַד שְׁיִבְטֵל**⁶³.

(58) משנה במסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (59) כי שיעור המחיצות בעומק כמו בגובה (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד הלכה כ"ג). (60) ואין מחיצה בין שתי החצרות. (61) הראויים למאכל בהמה. (62) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. (63) יסכים בלבד להשאירם שם.

י.ג. וְכֵן⁶⁴ **אִם מֵעַט רָחֵבוֹ**⁶⁵ **בְּלוּחַ אוּ בְּקִנְיָה**⁶⁶, **שֶׁהוּשִׁיטוּ בְּאַרְבֵּי פֶלַח הַחֵרִץ** - **מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם**. **וְכָל דְּבָר הַנִּשְׁטַל בְּשֶׁבֶת, כְּגוֹן הַסֵּל וְהַסֶּפֶל, אִין מְמַעְטִין בּוֹ**⁶⁷, **אֲלָא אִם בֶּן חִבְרוֹ בְּאַרְץ חִבּוּר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשַׁמְטוֹ עַד שְׁיַחְפֹּר בְּדָקָה**⁶⁸.

(64) משנה במסכת עירובין דף ע"ט עמוד א'. (65) והפחיתו מארבעה טפחים. (66) שהניח שם דברים

בֶּן הַרְגֵל עוֹלָה פְּסָלָם, לְפִי שְׂאִין לוֹ עַל מַה שְׁיִסְמָךְ³⁷. **הֵיָה סָלָם בְּאִמְצַע, וְקָשִׁין מִכָּאן וְקָשִׁין מִכָּאן**³⁸ - **אִם רָצוּ, מְעַרְבִין שְׁנַיִם**³⁹.

(34) במסכת עירובין דף ע"ח עמוד א'. "דקלים שבבבל אינן צריכין קבע, מאי טעמא? כבידן קובעתן" ואף על פי שיש עליהם תורת כלי - מפני כבדם אין אדם נוטלם, ונקבעו. (35) מסכת עירובין שם. (36) רוצה לאמר "שהמחיצה החוצצת [בין שתי החצרות] היא של קשין והסולמות סמוכים עליהם זה מכאן וזה מכאן (בית הבחירה להרב המאירי שם). (37) שהמחיצה תתמוטט. (38) "שהמחיצה על פני כל ארכה - של קש, אלא שיש באמצעה בנין חזק כעין עמוד למקום קביעות ראשי הסולמות" (בית הבחירה שם). (39) עיקר החידוש כאן הוא שאם רצו מערבין אחד, כיון שיכול להשתמש בסולם, הסולם מצרף שתי החצרות להיות אחת, ולכן הגייה בהגהות בן אריה: "[אם רצו מערבין אחד], אם רצו מערבין שניים".

ח. הֵיָה⁴⁰ **אֵילָן בְּצַד הַפְּתָל, וְעֶשְׂהוּ סָלָם לְפִתְלָה - אִם רָצוּ, מְעַרְבִין אֶחָד**; **הוּאִיל וְאִסוּר שְׁבוּת**⁴¹ **הוּא שְׁגָרָם לוֹ שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּאֵילָן**⁴². **עֶשְׂהוּ אֲשֶׁרֶה**⁴³ **סָלָם לְפִתְלָה - אִין מְעַרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְעֻלוֹת עֲלֵיהָ מִן הַתּוֹרָה, שְׁהֵרִי הִיא אִסוּרָה בְּהֵנִיָּה**.

(40) מסכת עירובין דף ע"ח עמוד ב'. (41) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"א הלכה א'). (42) בנ"א: נוסף כאן: "לא גזרו עליו בין השמשות" (מעשה רוקח), "שכל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות" (פרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'). הרי שתי החצרות מצורפות לאחת על ידי האילן, בזמן שחל דין העירוב, דהיינו בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א). (43) אילן שעבדוהו לעבודה זרה אסור בהנאה, שהתורה אמרה (דברים פרק י"ב פסוק ג') "ואשריהם תשרפון באש".

ט. פְּתָל⁴⁴ **שְׁגוּבָה עֶשְׂרֵה, וּבָא לְמַעְטוֹ**⁴⁵ **כְּדִי לְעַרְב עָרוֹב אֶחָד, אִם יֵשׁ בְּאַרְבֵּי הַמַּעְט אַרְבָּעָה**⁴⁶ **טְפָחִים - מְעַרְבִין אֶחָד. סֵתֵר מְקַצֵּת הַפְּתָל**⁴⁷ **עַד שְׁנֹתְמַעַט מֵעֶשְׂרֵה - צִדוֹ הַקָּצֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ לְחֶצֶר זוֹ**⁴⁸, **וְשֶׂאֵר הַפְּתָל הַגְּבוּהָ לְבֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת**.

(44) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (45) שעשה תל עפר למטה בקרקע סמוך לכותל, כדי שיהיה פחות מעשרה, לצרף שתי החצרות לאחת. (46) בנוסח שהיה לפני הראב"ד היה כתוב "עשרה טפחים" (וכן מצא הרב המגיד בספריו), לכן השיג על רבנו, ודעתו שמספיק בשיעור ארבעה טפחים. אבל במקצת ספרים כלפינו "ארבעה טפחים" וכמפורש בגמרא שם וכן היא הנוסחא האמיתית (מגיד משנה). (47) כלומר מקצת עובי הכותל, עד שבצד אחת החצירות נתמעט הכותל מעשרה (לחם משנה). (48) כי בצד אותה החצר אין גובה הכותל עשרה.

י. נִפְרִץ⁴⁹ **הַפְּתָל הַגְּבוּהָ שְׁבִינֵיהֶן: אִם הֵיטָה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשיפוע ההר. (81) בגג הכותל. (82) בהורדה על ידי חבל. (83) הקשה לשימוש משלשול. (84) אבל לחצרותיהן מותר לשתיהן להכניס מעובי הכותל וכן להוציא ("מגיד משנה"). וראה להלן הלכה י"ח"ט.

יז. שני⁸⁵ בתים שביניהן חרפה⁸⁶ שהיא רשות היחיד, אם יכולין שניהם להשתמש בחרפה על ידי זריקה⁸⁷ - אוסרין זה על זה; ואם היה תשמישה לזה בנחת, והאחר אינו יכול לזרק לה, מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת משתמש בה על ידי זריקה⁸⁸.

(85) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (86) בית הרוס. (87) שאין להם פתח לצד החורבה, אלא שדרך החלון זורקים לתוכו. (88) והשני אסור להשתמש בה.

יח. כל גגות העיר⁸⁹, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם כל החצרות ועם כל הקרפיות⁹⁰ שהקפוי שלא לשם דירה, שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים⁹¹, עם עבי הפתלים שבין החצרות, עם המבואות שיש להן לחי או קורה - כפון רשות אחת הן, ומטלטלין בכלן בלא ערוב פלים ששבתו בתוכן⁹²; אבל לא פלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערבו⁹³.

(89) משנה במסכת עירובין דף פ"ט עמוד א'. (90) מקום נרחב המוקף גדר שלא לשם דירה, אלא לשים בתוכו סחורה. (91) כשיעור חצר המשכן (מסכת עירובין דף כ"ג עמוד ב') אורך מאה אמה על רוחב חמישים (שמות פרק כ"ז פסוקים ט"י"ב), שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות (פרק ט"ז מהלכות שבת הלכה ג'). (92) שהיו בתוכם בשבת (כמבואר בהלכה השניה בפרוטרוט). (93) ואם לא עירבו אסור להוציא כלים מתוך הבית ולטלטל בהם.

יט. כיצד⁹⁴ כלי ששבת בתוך החצר, בין ערבו אנשי החצר⁹⁵ בין לא ערבו - מתיר⁹⁶ להעלותו מן החצר לגג או לראש הפתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו, אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי, עד שיעבירנו כל המדינה כלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפיות, או דרך חצרות וקרפיות, או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה; ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם כן ערבו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.

(94) כלומר: כיצד מותר לטלטל כלי בכל הגגות והחצרות והקרפיות? (95) כ"א: "אנשי המקומות" (כ"י התימנים). (96) "אמר רבי: כשהיינו לומדים תורה אצל

האסורים לטלטל בשבת, ונחשב כאילו נקבעו שם ומיעטו משיעור המחיצה. (67) שאולי ינטלו משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהיתה. (68) מעדר, וזה נחשב לקבוע, כיון שאסור להפור בשבת.

יד. נתן⁶⁹ לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החרצין⁷⁰ - מערבין אחד; ואם רצו - מערבין שני ערובין. וכן שתי גזוזטאות⁷¹ זו כנגד זו, אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו - מערבין ערוב אחד; ואם רצו - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו ואינן בשנה, אלא אחת למעלה מחברתה: אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים - הרי הן כפצצטרא⁷² אחת⁷³ ומערבין אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר - מערבין שנים⁷⁴, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(69) משנה בעירובין דף ע"ח עמוד ב'. (70) כעין גשר לעבור עליו. (71) של שתי עליות של שני דיירים. (72) כגזוזטרא. (73) והיא עקומה (מסכת עירובין דף ע"ט עמוד א'). (74) וכאן לא מועיל לשים נסר לגשר, ולחשבו כפתח, כי "פתח בקרן זוית אין עושים", ועוד שמתיראים לעבור על הגשר שהוא במדרון.

טו. פתל⁷⁵ שבין שתי חצרות, שהוא רחב ארבעה⁷⁶, והיה גבוה עשרה טפחים מחצר זו, ושנה לקרקע חצר שניה⁷⁷ - נותנין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן ויחשב מחצרן⁷⁸; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה טפחים מצד חצר זו, ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לה; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת.

(75) מסכת עירובין דף ע"ז עמוד א'. (76) שאם אינו רחב ארבעה טפחים - הוא מקום פטור ומותר לטלטל בו, וממנו (פרק י"ד מהלכות שבת הלכה י"א-י"ב) - מגיד משנה. (77) שהקרקע בחצר אחת גבוהה משל שניה, ולא שהיתה שוה ממש לארץ, שאם-כן אינו נקרא כותל, אלא שאינו גבוה עשרה טפחים ("מעשה רוקח"). (78) והם מותרים לטלטל בהם בשבת.

טז. היה⁷⁹ הפתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה⁸⁰, שנמצאו בני העליונה משתמשים בעביו⁸¹ על ידי שלשול⁸², ובני התחתונה משתמשים בעביו על ידי זריקה⁸³ - שניהן אסורין בו, עד שיערבו שתייהן ערוב אחד; אבל אם לא ערבו - אין מקניסין מעבי פתל זה לבתים⁸⁴, ואין מוציאין מהבתים לעביו.

(79) מסכת עירובין דף פ"ג עמוד ב'. (80) שהחצרות הן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החלון מורידים את הדלי בחבל לשאוב מים. (108) מרוחקת. (109) ובפחות מארבעה בודאי מותר לשאוב משם מים. (110) בליטת-קרש קטנה לשם היכר. (111) כיון שתשמישם הוא דרך החלון, אין אויר חבירו אוסר עליו.

כד. חֲצֵרָה¹¹² קִטְנָה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוֹאָה¹¹³ לְחֻצֵר גְּדוּלָה מִבְּעוֹד יוֹם¹¹⁴ - אֲנָשֵׁי גְדוּלָה¹¹⁵ מְעַרְבִין לְעֶצְמָן וּמְתָרִים, שֶׁהָיָה נִשְׁאָר לָהֶן פְּצִימִין¹¹⁶ מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן; וְאֲנָשֵׁי קִטְנָה אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבִּתְיָהֶן לְחֻצֵר שְׁלֵהֶן, עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עִם בְּנֵי הַגְּדוּלָה עָרוֹב אֶחָד; שֶׁדִּיּוּרִין שֶׁל גְּדוּלָה חֲשׂוּבִין כְּקִטְנָה¹¹⁷, וְאֵין דִּיּוּרֵי קִטְנָה חֲשׂוּבִין כְּגְדוּלָה.

(112) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (113) כל רוחב הכותל, ולא נשאר ממנו כלום. (114) שאם נפרצה בשבת אומרים: "הואיל והותרה למקצת שבת הותרה לכולה (מסכת עירובין שם). (115) הדיירים שבתוך החצר הגדולה. (116) קרשים. שהרי נשארו בה מחיצות המתירות את הטלטול. ובנ"א: "פסים" (מער"ק). (117) שחצרו נחשבת "כפתחה של גדולה" - כאחת עם הגדולה.

כה. שְׁתֵּי¹¹⁸ חֲצֵרוֹת שֶׁעָרְבוּ עָרוֹב אֶחָד דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבִּינְיָהֶן אוֹ דֶּרֶךְ הַחֲלוֹן, וְנִסְתָּם הַפֶּתַח¹¹⁹ אוֹ הַחֲלוֹן בְּשֶׁבֶת - כָּל אַחַת וְאַחַת מִתְּרַת לְעֶצְמָה¹²⁰; הוֹאִיל וְהִתְרָה מְקַצֵּת שֶׁבֶת¹²¹ - הִתְרָה כְּלָה. וְכֵן שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁעָרְבָה זוֹ לְעֶצְמָה וְזוֹ לְעֶצְמָה, וְנִפְל הַכֶּתֵל שֶׁבִּינְיָהֶן¹²² בְּשֶׁבֶת - אֵלּוּ מְתָרִים לְעֶצְמָן, וּמוֹצִיאִין מִבִּתְיָהֶן וּמְטַלְטְלִין עַד עֵקֶר הַמְּחֻצָּה, וְאֵלּוּ מְטַלְטְלִין בֵּין עַד עֵקֶר הַמְּחֻצָּה; הוֹאִיל וְהִתְרָה מְקַצֵּת שֶׁבֶת - הִתְרָה כְּלָה. וְאֵף עַל פִּי שְׁנַתּוּסְפוֹ הַדִּיּוּרִין, שֶׁהַדִּיּוּרִין הַבָּאִין בְּשֶׁבֶת אֵינָן אוֹסְרִין. נִפְתַּח הַחֲלוֹן וְנִנְעָשָׂה הַפֶּתַח בְּשִׁגְגָה, אוֹ שֶׁעָשׂוּ נִכְרִים לְדַעְתָּן¹²³ - חֲזָרוּ לְהִתְרָן¹²⁴. וְכֵן¹²⁵ שְׁתֵּי סְפִינּוֹת שֶׁהָיוּ קְשׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ, וְעָרְבוּ¹²⁶, וְנִפְסְקוּ - אֲסוּר לְטַלְטֵל מִזּוֹ לְזוֹ, וְאִפְלוּ הָיוּ מְקַפּוֹת מְחֻצָּה¹²⁷. חֲזָרוּ וְנִקְשְׂרוּ בְּשׁוּגַג - חֲזָרוּ לְהִתְרָן¹²⁸.

(118) מסכת עירובין דף צ"ג עמוד ב'. (119) שנפלה מפולת נגדו (רש"י). (120) ואף על פי שהעירוב מונח בחצר האחרת ואי אפשר להוציא משם (מ"מ). אבל לטלטל מחצר לחצר לא התירו, כמו בשתי ספינות להלך, ועיין ראב"ד. (121) בין השמשות. (122) כשהפרצה יתרה מעשר אמות, אינה נחשבת לפתח. (123) מדעת עצמם. (124) לטלטל מחצר לחצר. (125) מסכת שבת דף ק' עמוד ב'. (126) נחשבות כחצר אחת ומותר לטלטל מאחת לשניה. (127) שהקיף מחיצה מיריעות ביניהן (פירוש המשניות). (128) "שכל מחיצה שנעשתה בשבת נקראת מחיצה", אלא שאם עשאה במזיד קנסוהו חכמים שלא יועילו מעשיו.

רבי שמעון בתקוע, היינו מעלים שמן ואלונטית (מגבת) מגג לגג ומגג לחצר, ומחצר לחצר ומחצר לקרפף ומקרפף לקרפף אחר, עד שהיינו מגיעים אצל המעיין שהיינו רוחצים בו; אמר רבי יהודה: מעשה בשעת הסכנה והיינו מעלים ספר תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף לקרות בו" (מסכת עירובין דף צ"א עמוד א').

כז. וְכֵן אִם שֶׁבֶת הַפְּלִי בְּבִית וְהוֹצִיאָו לְחֻצֵר - לֹא יַעֲבִירוּ לְחֻצֵר אַחֲרָתָ⁹⁷ אוֹ לִגַּג אַחֵר אוֹ לְרֹאשׁ הַכֶּתֵל אוֹ לְקַרְפֵּף, אֲלֵא אִם בֵּין עָרְבוּ אֲנָשֵׁי כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְעַבְרִין בָּהֶן כְּלֵי זֶה עָרוֹב אֶחָד.

(97) כיון ששבת בבית.

כא. בּוֹרֵךְ⁹⁸ שֶׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת⁹⁹ - אֵין מְמַלְאִין מְמֻנָּה בְּשֶׁבֶת¹⁰⁰, אֲלֵא אִם בֵּין עָשׂוּ לוֹ מְחֻצָּה גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְּחִים¹⁰¹, כְּדֵי שִׁיְהִי כָּל אֶחָד דּוֹלָה מִרְשׁוֹתָו. וְהֵיכָן מְעַמְדִין אֶת הַמְּחֻצָּה? אִם הִיתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - צָרִיף שִׁיְהִי טַפַּח מִן הַמְּחֻצָּה יוֹרֵד בְּתוֹךְ הַמַּיִם; וְאִם הִיתָה הַמְּחֻצָּה כְּלָה בְּתוֹךְ הַמַּיִם - צָרִיף שִׁיְהִי טַפַּח מְמֻנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נִפְתַּח רְשׁוֹת זֶה מִרְשׁוֹת זֶה¹⁰².

(98) משנה במסכת עירובין דף פ"ו עמוד א'. (99) ולא עירבו ביניהם. (100) שנמצא כל אחד ממלא מרשות חבירו. (101) שתפסיק בין הרשויות. (102) שלא ישאב בדלי מרשות חבירו.

כב. וְכֵן¹⁰³ אִם עָשׂוּ עַל פִּי הַבּוֹר קוֹרָה רַחְבָּה¹⁰⁴ אַרְבָּעָה טַפְּחִים - זֶה מְמַלְא מִצַּד הַקּוֹרָה, וְזֶה מְמַלְא מִצַּדָּה הָאֲחֵר, וְכֵאלוֹ הַבְּדִילָה חֵלֵק זֶה מִחֵלֵק זֶה. אֵף עַל פִּי שְׁהַמַּיִם מְעַרְבִין מְלֻמְטָה, קַל הוּא שֶׁהִקְלוּ חֲכָמִים בְּמַיִם¹⁰⁵.

(103) מסכת עירובין דף פ"ו עמוד ב'. (104) כן בדפוס רומי. (105) ואף שכל מחיצה צריכה להגיע עד הקרקע ומחיצה תלויה אינה מועילה - הקילו חכמים במים להתיר מחיצה תלויה, "שאיסור טלטול במים מדבריהם (כי המים הם כרמלית), והקילו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר" (כמבואר בהלכות שבת פרק ט"ו הלכה י"ג). ורואים אנו כאילו קרש זה נמשך ויורד עד המים וחולק כל רשות לעצמו, וכאן אין לחשוש שידלה מרשות חבירו, לפי שאין דלי מהלך יותר מארבעה טפחים.

כג. בְּאֵר¹⁰⁶ שֶׁבְּאֲמָצַע הַשְּׁבִיל¹⁰⁷ בֵּין שְׁנֵי כְּתָלֵי חֲצֵרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מְפֻלְגָת¹⁰⁸ מִפְּתֵל זֶה אַרְבָּעָה טַפְּחִים וּמִפְּתֵל זֶה אַרְבָּעָה טַפְּחִים¹⁰⁹ - שְׁנֵיהֶם מְמַלְאִין מְמֻנָּה, וְאֵין צָרִיכִין לְהוֹצִיא זֵיזוּן¹¹⁰ עַל גְּבֵה; וְשִׂאִין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר¹¹¹.

(106) מסכת עירובין דף פ"ה עמוד א'. (107) שיש מבוי קטן בין שתי החצרות השייך לשתייהן, ובאר באמצע, ומן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. האב¹³ ובנו¹⁴ והרב ותלמידו שהן שרויין בחדר¹⁵
- אינן צריכין לערב, מפני שהן פבית אחד. ואף על
פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד ופעמים אינן
אוכלין, הרי הן פבית אחד.

(13 עירובין, שם. 14) האוכל על שולחן אביו. (15) "רבי
חייא (שהיה) בי רבי (בישיבה), אמר: אין אנו צריכין לערב,
שהרי אנו סומכין (אוכלים) על שולחנו של רבי". והמדובר
כשאין דיירים אחרים בחצר (גמרא, שם).

ו. האחים¹⁶ שפל אחד מהם לו בית בפני עצמו,
ואינן סומכין¹⁷ על שלחן אביהן; וכן הנשים או
העבדים¹⁸ שאינן סומכין על שלחן בעליהן או רבן
תמיד¹⁹, אבל אוכלין הם על שלחנו בשכר מלאכה
שעושין לו או בטובה ימים ידועין, כמי שסועד
אצל חברו שבוע או חדש: אם אין עמהם דיוורין
אחרים בחדר - אינן צריכין לערב²⁰, ואם ערכו עם
הצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ואם בא הערוב
אצלן - אין נותנין פת; ואם היו דיוורין עמהן בחדר
- צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החדר²¹,
מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד.

(16 עירובין, שם. 17) בנוסח אחר: "אוכלין" (מעשה
רוקח). (18) יש בזה מחלוקת בין רבי יהודה בן בתירא,
המתיר בנשים ואוסר בעבדים, לבין רבי יהודה בן בבא,
המתיר בעבדים ואוסר בנשים, והלכה כדברי שניהם להקל,
כי "הלכה כדברי המיקל בעירוב" (עירובין מו.). (19) זהו
פירוש רבינו למה שאמרו בתלמוד: "מקבלי פרס", שאין
אוכלים תמיד אצל אביהם, אלא לפעמים סועדים אצלו זמן
ממושך שבוע או חודש, אבל הראב"ד ורש"י מפרשים
אחרת: "מקבלי פרס" - שהאב נותן להם פרנסתם (בלחם
או בכסף), והם אוכלים בבתיהם, וכיון שניזונים ממקור
אחד ואוכלים בבתיהם, הם חלוקים במקצת ומאוחדים
במקצת לענין עירוב. (20) שנחשבים כבית אחד.
(21) שהדיוורין האחרים אוסרים עליהם, ונחשבים כחלוקים
בדירותיהם.

ז. המש²² חבורות ששבת²³ בטרקלין²⁴ אחד: אם
היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת
לתקרה²⁵ - הרי כל חבורה מהן פאלו היא בחדר
בפני עצמו או בעליה בפני עצמה, לפיכך צריכין
פת מקל חבורה; ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה
- כפר אחד לכלן²⁶, שפלן פאנשי בית אחד חשויבין.

(22) משנה, עירובין עב, א. (23) גרו בשבת. (24) אולם
גדול, וסביבו חדרים הרבה. (25) או סמוך לתקרה שלשה
טפחים, לפי שאז נחשב כ'לבד' וסתום עד למעלה.
(26) ואם אין דיירים אחרים בחצר - אינם צריכים עירוב
כלל (שו"ע או"ח סי' שע, ס"ג).

ח. מי²⁷ יש לו בחדר חברו בית שער²⁸ שרבים

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו בדירת החצרות, מי הם הנקראים חלוקי
הדירה, ובאי זה מקום ידור שם, ויאסור, ובאי זה זמן.
וביאר זה החצר אחת בעצמה ובדין שתי החצירות. ונמשך
אחר זה ביאר החצר החלוקה לבתים תחתיים ולעליות. מה
הם אלו עם אלו, וכן החצר שיש לפני הימנה חצר אחרת
העוברת דרך עלייה מה משפטן. ונמשך לזה ביאר
הגזוזטאות והדיוטות כשהן יוצאות מן החצרות, מה דינן
אלו עם אלו.

א. אנשי² חצר שהיו פלם אוכלין על שלחן אחד³,
אף על פי שפל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו
- אין צריכין ערב, מפני שהן פאנשי בית אחד⁴.
וכשם שאין אשתו של אדם ורגני ביתו⁵ ועבדיו
אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן; כך אלו
פאנשי בית אחד הן, מפני שהן פלן סומכין על
שלחן אחד.

(2 עירובין עג, א. שמקום הפת שהוא אוכל - שם היא
דירתו. (3) הוא-הדין אפילו אם אוכלים על שני שולחנות,
מכיון שהם אוכלים בבית אחד (כסף-משנה). ואף-על-פי
שכל אחד אוכל משל עצמו, ואינם מעורבים במאכלם (שם).
ובכתי' תימן: "על שולחן אחד תמיד", וכ"ה ב'מגיד
משנה'. (4) "מקום פיתא גורם" - עיקר דירתו של אדם
במקום שהוא אוכל, כנוצר למעלה. (5) בנוסח אחר: "ובני
ובני ביתו" (שונצינו).

ב. וכן אם הצרכו לעשות ערוב עם אנשי חצר
אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין
לאותו מקום שמערבין עמו. ואם היה הערוב בא
אצלן⁶ - אינן צריכין לערב, כמו הפית שמניחין בו
הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שפל אלו הבתים
פבית אחד הן חשויבין.

(6) שאנשי החצר האחרת מניחים את העירוב בחצר זו.
(7) כמבואר בפ"א הט"ו.

ג. וכן⁸ אנשי חצר שערכו - נעשו פלן פבית אחד.
ואם הצרכו לערב עם חצר שניה - כפר אחד⁹ בלבד
הוא שמוליכין על ידי פלן למקום שמערבין בו.
ואם היה הערוב בא אצלן - אינן צריכין לתן פת.

(8 עירובין, שם. (9) כמבואר בפ"א הט"ז: "כיצד מערבין
בחצירות? - גובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית".
ועל-ידי העירוב שעשו ביניהם, נחשבים כבית אחד.

ד. חמשה¹⁰ שגבו את הערוב¹¹ להוליכו למקום
שמניחין בו הערוב¹² - פשהם מוליכין, אינן צריכין
להוליך על ידי חמשתן אלא כפר אחת; שפנין
שגבו פלן, נעשו פאנשי בית אחד.

(10 עירובין, שם. (11) של בני אותה החצר. (12) שרוצים
לערב גם עם בני חצר אחרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעצמה. (47) והרי צריך להניח העירוב במקום דירה, כמבואר בפ"א הט"ז.

יב. אַחַד⁴⁸ מִבְּנֵי הַחֲצֵר שֶׁהִיא גּוֹסֵס⁴⁹, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְחַיֹּת בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, עַד שֶׁיִּזְכְּרוּ לוֹ בְּפֶת וַיַּעֲרְבוּ עָלָיו. וְכֵן קָטָן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְאַכֵּל בְּזֵית - הֲרִי זֶה אוֹסֵר עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עָלָיו. אֲבָל הָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם⁵⁰, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵¹.

(48) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (49) נוטה למות, ודינו כחי לכל דבריו. (50) ב'תוספתא' שם: "קסדור (מושל) שבא לעיר, עד ל' יום (שדעתו לשהות שם ל' יום), הרי זה אוסר מיד, אימת - בזמן שייחדו לו בית דירה. לא ייחדו לו בית דירה - אין אוסר; אכסנאי (אורח) - לעולם אינו אוסר". (51) למעלה פ"ב ה"א.

יג. אַחַד⁵² מִבְּנֵי חֲצֵר שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ⁵³ וְהֵלֵךְ וְשָׁבַת בְּחֲצֵר אַחֲרָת, אֶפְלוּ הֵיטָה סְמוּכָה לְחֲצֵרוֹ, אִם הִסִּיעַ⁵⁴ מִלְּבוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת - הֲרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֵיהֶן⁵⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּיִשְׂרָאֵל⁵⁶; אֲבָל עוֹבֵד נוֹכְכִים, אֶפְלוּ הֵלֵךְ לְשַׁבַּת בְּעִיר אַחֲרָת - אוֹסֵר עָלֵיהֶן עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹמוֹ, שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר שִׁיבֹא בְּשַׁבָּת⁵⁷.

(52) משנה, עירובין פו, א. (53) לפני השבת. (54) הרחיק. (55) כי דירה בלי בעלים, לא שמה דירה. (56) שאין דרך ישראל לבוא בשבת, ואף אם יבוא במקרה, כיון שהותרה למקצת שבת - הותרה לכולה (מגיד-משנה). (57) ודוקא אם הוא במקום קרוב, דהיינו מהלך יום אחד, שיכול לבוא באותו יום. אבל אם הלך לדרך רחוקה - אינו אוסר (מגיד-משנה).

יד. בַּעַל הַחֲצֵר שֶׁהִשְׁפִּיר מִפְתֵּי חֲצֵרוֹ לְאַחֲרִים, וְהֵנִיחַ לוֹ בָּלִים אוֹ מִיָּי סְחוּרָה כֹּכֵל בֵּית וּבֵית מֶהֶן - אֵינֶן אוֹסְרִין עָלָיו; הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ תְּפִיסַת יָד כֹּכֵל בֵּית מֶהֶן, נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּאוֹרְחִין אֶצְלוֹ⁵⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ שָׁם דָּבָר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן טָבֵל וְעִשְׂשִׁיאוֹת⁵⁹; אֲבָל אִם נִשְׂאָר לוֹ כֹּכֵל בֵּית מֶהֶן בָּלִים שֶׁמֵּתָר לְטַלְטְלוֹ - הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שִׁיּוֹצִיאֵם הַיּוֹם וְלֹא יִשְׂאָר לוֹ שָׁם תְּפִיסַת יָד, הֲרִי אֵלוֹ אוֹסְרִין עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ.

(58) כרבי יהודה בעירובין פה, ב. (59) חתיכות עבות של מתכת, שאינן כלים ואסורות בטלטול בשבת (עירובין פו).

טו. אֲנָשֵׁי הַחֲצֵר⁶⁰ שֶׁשִּׁכְּחוּ וְלֹא עָרְבוּ - אֵין מוֹצִיאֵם מִבְּתֵימֵי הַחֲצֵר וְלֹא מִחֲצֵר לְבֵתֵים. אֲבָל מְטַלְטְלִין הֵן בָּלִים שֶׁשִּׁכְּחוּ בְּחֲצֵרוֹ⁶¹ כֹּכֵל הַחֲצֵר וּבְכֹל הַנֶּחָשֵׁב עִם הַחֲצֵר. וְאִם⁶² הֵיטָה שָׁם מִרְפֶּסֶת אוֹ עֲלֶיהָ, וַעֲרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֲצֵר לְעֲצָמָן וְאֲנָשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת

דוֹרְסִין בּוֹ אוֹ אֶכְסְדָרָה²⁹ אוֹ מִרְפֶּסֶת³⁰ אוֹ בֵּית הַבְּקָר³¹ אוֹ בֵּית הַתְּבֵן אוֹ בֵּית הָעֵצִים³² אוֹ אוֹצָר³³ - הֲרִי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו³⁴, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֵמוֹ בְּחֲצֵר מְקוֹם דִּירָה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו לְאַכֵּל בּוֹ פֶּתֶל³⁵, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲרֹב עִמוֹ. אֲבָל מְקוֹם לֵינָה אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָף³⁶, אִם קָבַע לוֹ מְקוֹם לְאַכֵּל בּוֹ בְּבֵית שַׁעַר אוֹ בְּאֶכְסְדָרָה וּמִרְפֶּסֶת - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, לְפִי שְׂאִינוּ מְקוֹם דִּירָה.

(27) עירובין עב, ב. (28) חדר שעל יד השער, ובו יושב שומר הבית. (29) חדר מקורה שתקרתו נשענת על עמודים בלי קירות. (30) מקום גבוה בחצר הבית, ובו מדרגות עולין בהם לעליות (פירוש המשניות לעירובין פג:). (31) רפת. (32) מחסן העצים לחימום הבית. (33) צבור של כל מיני סחורות. (34) שאינם חשובים דירה. (35) אף שאינו ישן שם. (36) משנה, עירובין פה:

ט. עֲשָׂרָה³⁷ בְּתֵימֵי זֶה לְפָנִים מִזֶּה³⁸ - הַבֵּית הַפְּנִימִי וְהַשְּׂנִי לוֹ הֵם שְׁנוֹתֵינִן אֶת הָעֵרוֹב, וְהַשְּׂמוּנָה בְּתֵימֵי הַחֲצִיזִנִּים אֵינֶן נוֹתְנִין אֶת הָעֵרוֹב; הוֹאִיל וְרַבִּים דוֹרְסִין³⁹ בָּהֶן - הֲרִי הֵן בְּבֵית שַׁעַר, וְהַדָּר בְּבֵית שַׁעַר אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל הַתְּשִׁיעִי - אֵין דוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים אֶלָּא יְחִיד⁴⁰, לְפִיכָף אוֹסֵר עַד שֶׁיִּתֵּן עֵרוֹבוֹ⁴¹.

(37) עירובין עח, ב. (38) ודיירי החדרים הפנימיים יוצאים לחצר דרך החדרים החיצוניים. (39) עוברים דרכם לחצר. (40) בנוסח אחר, חסרות המלים: "אלא יחיד" (מעשה רוקח). (41) וכן הדין בשני חדרים, כשדייר אחד יוצא דרך החדר השני לחצר (משנה ברורה' סי' שע, ז).

י. שְׁתֵּי⁴² חֲצֵרוֹת וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה בְּתֵימֵי פְתוּחִים זֶה לָזֶה וּפְתוּחֵיהֶם לְחֲצֵרוֹת, וְהִבִּיאוּ בְּנֵי חֲצֵר זֶה עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחִי לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמִצְעִי, וְכֵן הִבִּיאוּ בְּנֵי הַחֲצֵר הָאַחֲרָת עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ [הַבֵּית] הַפְּתוּחִי לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמִצְעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה בְּתֵימֵי אֵינֶן צְרִיכִין לִתֵּן אֶת הַפֶּתַח⁴³. הָאֲמִצְעִי - מִפְּנֵי שֶׁהֵנִיחוּ בּוֹ הָעֵרוֹב, וְהַשְּׂנִים שֶׁמִּצְדָּדָיו - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אַחַד מֵהֶן בֵּית שַׁעַר⁴⁴ לְאֲנָשֵׁי חֲצֵר.

(42) עירובין, שם. (43) כמו שכתב רבינו למעלה (פ"א הט"ז): "בית שמניחין בו העירוב, אינו צריך ליתן את הפתח". (44) כיון שעוברים משום לחצר.

יא. שְׁתֵּי⁴⁵ חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בְּתֵימֵי פְתוּחִין זֶה לָזֶה בִּינֵיהֶן⁴⁶, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחִי לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הַשְּׂמוּךְ לְחֲצֵר הָאַחֲרָת, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עֵרוֹבֵן דֶּרֶךְ הַפְּתַח הַשְּׂמוּךְ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאַחַר - שְׁתֵּיהֶן לֹא קָנוּ עֵרוֹב; שֶׁכָּל אַחַד מֵהֶן הֵנִיחַ עֵרוֹבוֹ בְּבֵית שַׁעַר⁴⁷ שֶׁל חֲצֵר אַחֲרָת.

(45) עירובין עו, א. (46) ולא עירבו יחד, אלא כל אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המִרְפֶּסֶת; אֲבָל אִם הָיָה מְלֵא מַיִם - אֵין בְּנֵי חֲצָר וְלֹא בְנֵי מִרְפֶּסֶת מְכַנְּסִין מִמֶּנּוּ לְפָתִים עַד שִׁיעָרְבוּ⁷⁶.

73) עירובין פ, א. 74) פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות ואסורים באכילה. 75) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. 76) שגזרו חכמים על בור מלא מים, שלפעמים המים חסרים ממנו, ויבואו להכניס משם לבתים (עירובין שם).

יט. שְׁתִּי⁷⁷ חֲצֵרוֹת⁷⁸ זֹו לְפָנִים מְזוּ, וְאֲנָשֵׁי הַפְּנִימִית יוֹצְאִין וְנוֹכְסִין וְעוֹבְרִין עַל הַחֲצִיזוֹנָה: עֲרֻבָה הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרֻבָה הַחֲצִיזוֹנָה - הַפְּנִימִית מִתְּרַת⁷⁹, וְהַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה⁸⁰; עֲרֻבָה הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרֻבָה הַפְּנִימִית - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת⁸¹: הַפְּנִימִית - מִפְּנֵי שְׁלֵא עֲרֻבָה, וְהַחֲצִיזוֹנָה - מִפְּנֵי אֵלּוּ שְׁלֵא עֲרָבוּ שְׁעוֹבְרִין עֲלֶיהָ; עֲרָבוּ זֹו לְעֲצָמָה וְזֹו לְעֲצָמָה - זֹו מִתְּרַת מִפְּנֵי עֲצָמָה וְזֹו מִתְּרַת מִפְּנֵי עֲצָמָה, אֲבָל אֵין מִטְּלָטְלִין מְזוּ לְזוּ.

77) משנה, עירובין עה, א. 78) שבכל אחת יש דיירים קבועים. 79) לטלטל בחצרה. 80) לפי שיש לפנימית דריסת הרגל דרך החיצונה ואוסרת עליה. 81) שהפנימית שלא עירבה, אוסרת בדריסת רגלה על החיצונה. "זה הכלל, רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה. ורגל המותרת במקומה - אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן" (רבינו להלן בהלכה כג).

כ. שְׁכַח⁸² אֶחָד מִן הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרָב - הַפְּנִימִית בְּהִתְרָה עוֹמְדָת⁸³. שְׁכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרָב עִמָּהּ - אִף הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה, מִפְּנֵי אֵלּוּ בְּנֵי הַפְּנִימִית, שְׁלֵא עָלָה לָהֶן עֲרֻב, שְׁהֵן עוֹבְרִין עֲלֶיהָ.

82) משנה, עירובין עה, א. ובספר שלפני המגיד משנה לא היתה בכא זו "שכח אחד מן החיצונה וכו' עומדת", עיי"ש. 83) כי אין לחיצונה דריסת הרגל של הפנימית שתאסור עליה.

כא. עֲשֵׂה⁸⁴ שְׁתִּיָּהּ עֲרֻב אֶחָד: אִם הִנְחִיחוּהוּ בַּחֲצִיזוֹנָה, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֲרָב, בֵּין שֶׁהִיָּה מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת⁸⁵ עַד שִׁיבְטֵל לָהֶן⁸⁶, שְׁהֵרִי בְּאֲרָנוּ⁸⁷ שְׁמִבְטָלִין מִחֲצָר לְחֲצָר; וְאִם הִנְחִיחוּ עֲרֻבָן בְּפְנִימִית, וְשָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצִיזוֹנָה וְלֹא עֲרָב - הַחֲצִיזוֹנָה אֲסוּרָה⁸⁸, וּפְנִימִית מִתְּרַת⁸⁹ בְּמִקוּמָה⁹⁰; שְׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֲרָב - שְׁתִּיָּהּ אֲסוּרוֹת עַד שִׁיבְטֵל לָהֶן.

84) משנה, עירובין עה, א. 85) שהרי הם כאילו דרים כולם בחצר אחת, ואחד שלא עירב אוסר עליהם. 86) רשותו. 87) פ"ב ה"ה. 88) שהרי אחד מהם לא עירב. 89) שהיא חולקת רשותה לעצמה, ואף שהשתתפו

לְעֲצָמָן - אֲנָשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת אוֹ אֲנָשֵׁי הָעֲלִיָּה מִטְּלָטְלִין כְּלִים שִׁשְׁבָתוֹ בְּבִתְיָהּ בְּכָל הַמִּרְפֶּסֶת וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה אוֹ בְּכָל רֹחַב הָעֲלִיָּה וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה, וְאֲנָשֵׁי הַחֲצָר מִטְּלָטְלִין בְּכָל הַחֲצָר וּבְכָל הַנְּחֻשָׁב עִמָּה. וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דָּר בְּחֲצָר וְיָחִיד דָּר בְּעֲלִיָּה, וְשָׁכַחוּ וְלֹא עֲרָבוּ - זֶה מִטְּלָטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה, וְזֶה מִטְּלָטֵל בְּכָל הַחֲצָר וְהַנְּחֻשָׁב עִמָּה.

60) עירובין פט, א. וצא, א. 61) בתחילת כניסת השבת. 62) משנה, עירובין פג, ב.

טז. פִּיצֵד⁶³? הַסֵּלַע אוֹ תֵל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁבִתוֹף הַחֲצָר⁶⁴: אִם אֵינָן גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי אֵלּוּ נִחְשְׁבִין בֵּין הַחֲצָר וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת⁶⁵, וּשְׁנֵיָּהּ אֲסוּרִין לְהוֹצִיא שָׁם כְּלִים שְׁבִבָתִים; וְאִם גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה, וְהִיָּה בְּנֵיָּהּ וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה טְפָחִים - הָרִי אֵלּוּ נִחְשְׁבִין עִם הַמִּרְפֶּסֶת, שְׁהֵרִי הֵן שׁוֹיִן לָהּ, וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת מִתְּרִין בֵּהֶם⁶⁶; וְאִם הֵיוּ רְחוּקִין מִן הַמִּרְפֶּסֶת אֲרָבָעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אִף עַל פִּי שְׁגִבוּהֵין עֲשָׂרָה - הָרִי אֵלּוּ בְּכָלֵל הַחֲצָר וְהַמִּרְפֶּסֶת, לְפִי שִׁשְׁנֵיָּהּ אֲפָשֵׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה, לְפִיכָף שְׁנֵיָּהּ אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשָׁם כְּלֵי הַבָּתִּים⁶⁷ עַד שִׁיעָרְבוּ. הִיתָה⁶⁸ מְצָבָה⁶⁹ רְחֹבָה אֲרָבָעָה טְפָחִים לְפָנֵי הַמִּרְפֶּסֶת - אֵין הַמִּרְפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֲצָר, שְׁהֵרִי נִחְלָקָה מֵהֶן⁷⁰.

63) משנה, שם. 64) ומשותף לחצר ולמרפסת. 65) בנוסח אחר: "נחשבין עם החצר ועם המרפסת". 66) שלהם נוח יותר להשתמש בסלע מאשר לבני החצר. 67) שהיו בבתים בשעת כניסת השבת. 68) עירובין ס, א. 69) עמוד כעין מחיצה. 70) על ידי שעשו מחיצה והפסק לפניהם, גילו דעתם שרוצים להסתלק מן החצר.

יז. זִיזִין⁷¹ הַיּוֹצְאִין מִן הַבָּתִּים: כָּל שֶׁהוּא לְמִטָּה מְעֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי זֶה נִחְשָׁב מִן הַחֲצָר⁷², וּבְנֵי הַחֲצָר מְשַׁתְּמְשִׁין בּוֹ; וְכָל שֶׁהוּא פְּחוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים הָעֲלִיוֹנִים הַסְּמוּכִין לְעֲלִיָּה - אֲנָשֵׁי עֲלִיָּה מְשַׁתְּמְשִׁין בּוֹ; וְהַנְּשֹׂאָר בֵּין עֲשָׂרָה הַתְּחִתּוֹנִים עַד תְּחִלַּת עֲשָׂרָה הָעֲלִיוֹנִים מִן הַיּוֹזִין הַיּוֹצְאִין שָׁם - שְׁנֵיָּהֶם אֲסוּרִין בּוֹ, וְאֵין מְשַׁתְּמְשִׁין בָּהֶן בְּכָלִים שְׁבִבָתִים אֲלֵא אִם כֵּן עֲרָבוּ.

71) עירובין פד, א. והן בליטות היוצאות מן הקירות. 72) כשעירבו בני החצר לעצמם ובני העליה לעצמם, ולא עירבו שניהם יחד (או"ח סי' שעח).

יח. בּוֹר⁷³ שְׁבַחְצָר: אִם הָיָה מְלֵא פְּרוֹת טְבָלִים⁷⁴ שְׂאִסוּר לְטָלְטֵל בְּשִׁבְתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי הוּא וְחִלּוֹת⁷⁵ כְּסֵלַע אוֹ תֵל שְׁבַחְצָר: אִם הָיָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה סָמוּף לְמִרְפֶּסֶת - הָרִי הוּא נִחְשָׁב עִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טְפָחִים¹⁰⁶, וְעֶרְבָה זו לְעֶצְמָה וְזו לְעֶצְמָה - שְׁתִּיחָן מְתָרוֹת לְמִלְאֵת¹⁰⁷.

(102) משנה, עירובין פז, ב. ובנוסח אחר: "גזוזטראות" ('מעשה רוקח'). (103) המדובר במקום מקורה היוצא מכותל רשות היחיד על רשות הרבים או על מעין ונהר, כמו זי - ונוקבים בו נקב וממלאים דרך אותו הנקב מן המעין או הנהר (פירוש המשניות). (104) ואנו אומרים שהמחיצה כאילו הגיעה למטה עד המים. (105) ואוסרים זה על זה. (106) שחולקות רשויות לעצמן. (107) באופן שכתב רבינו (בהל' שבת פט"ו הט"ו): "לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים על גבי המים כנגד החלון שבגזוזטרא, או תהיה המחיצה יורדת מן הגזוזטרא כנגד המים, ורואין אותה כאילו ירדה ונגעה עד המים".

כה. לא¹⁰⁸ עֲשֵׂתָה הָעֲלִיּוֹנָה מְחֻצָּה, וְעֲשֵׂתָה הַתְּחִתּוֹנָה - אֵף הַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה לְמִלְאֵת, מִפְּנֵי דְלִי שֶׁל בְּנֵי הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁחֵן אֲסוּרִין, שְׁעוֹבֵר עָלֶיהָ. עֲשֵׂתָה הָעֲלִיּוֹנָה מְחֻצָּה, וְלֹא עֲשֵׂתָה הַתְּחִתּוֹנָה - הָעֲלִיּוֹנָה מְתָרֵת לְמִלְאֵת, וְהַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתְּחִתּוֹנָה עִם בְּנֵי הָעֲלִיּוֹנָה בְּמְחֻצָּה שְׁעֵשׂוּ - שְׁתִּיחָן אֲסוּרוֹת לְמִלְאֵת עַד שְׁיַעֲרְבוּ עִרֹב אֶחָד.

(108) משנה, עירובין פז, ב.

כו. שֶׁלֹּשׁ¹⁰⁹ דִּיאֲטוֹת¹¹⁰ זו לְמַעְלָה מִזּו, עֲלִיּוֹנָה וְתְּחִתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד, וְאֲמַצְעִית שֶׁל אֶחָד - לֹא יִשְׁלַשׁ¹¹¹ מִן הָעֲלִיּוֹנָה לְתְּחִתּוֹנָה דֶּרֶךְ אֲמַצְעִית; שְׂאִין מִשְׁלֹשִׁין מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת דֶּרֶךְ רְשׁוֹת אַחֲרָי¹¹². אֲבָל מִשְׁלֹשִׁל הוּא מִן הָעֲלִיּוֹנָה לְתְּחִתּוֹנָה שְׁלֹא דֶּרֶךְ אֲמַצְעִית.

(109) 'תוספתא' עירובין פרק ה. (110) עליות. (111) יוריד. (112) בנוסח אחר, חסרה המילה "אחר", וכן בתוספתא.

כז. שְׁתִּיחָן¹¹³ דִּיאֲטוֹת זו כְּנֶגֶד זו, וְחֻצֵר אַחַת¹¹⁴ תְּחִתּוֹנָה¹¹⁵ שְׁשׂוּפְכִין לְתוֹכָהּ הַמַּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ לְתוֹכָהּ עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחָן עִרֹב אֶחָד. עֲשׂוּ מְקַצְתָּן עוֹקָה¹¹⁶ בְּחֻצֵר לְשִׁפְףָהּ הַמַּיִם, וּמְקַצְתָּן לֹא עֲשׂוּ - אֱלוּ שְׁעֵשׂוּ שׂוּפְכִים לְעוֹקָה שְׁלֵהָן, וְאֱלוּ שְׁלֹא עֲשׂוּ לֹא יִשְׁפְּכוּ לְחֻצֵר עַד שְׁיַעֲרְבוּ. וְאִם עֲשׂוּ אֱלוּ עוֹקָה וְאֱלוּ עוֹקָה - כָּל אַחַת מִשְׁתִּיחָן שׂוּפְכַת לְעוֹקָה שְׁלֵהָן, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עִרְבוּ.

(113) משנה, עירובין פח, ב. (114) שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, אבל בפחות מכן אין עירוב מועיל בלי עוקה (גומא), כי "חצר פחותה מד' אמות אין שופכים בחוכה מים בשבת, מפני שהם יוצאים לרשות הרבים" (הל' שבת פט"ו הט"ז). (115) בנוסח אחר: "ביניהן" (כת"י

מקודם לערב ביחד - הרי עכשיו כשאחד מן החיצוניים לא עירב, יכולה הפנימית להגיד: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ועכשיו שקלקלת - איני רוצה בשייתוף (גמרא). (90) בנוסח אחר, חסרה המלה "במקומה" (ויניציאה).

כב. הִיָּה⁹¹ אֶחָד דֶּרֶךְ בְּחֻצֵר זו וְאֶחָד דֶּרֶךְ בְּחֻצֵר זו - אֵינָן צְרִיכִין לְעֶרֶב, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֵן מְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָל חֻצְרוֹ⁹². וְאִם הִיָּה עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּפְנִימִית⁹³, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד - הֲרִי הוּא פְּרָבִים, וְאוֹסֵר עַל הַחֻצְיוֹנָה עַד שְׁיַשְׁכְּרוּ מְקוּמוֹ⁹⁴.

(91) משנה, עירובין שם. (92) שאין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה, ואף-על-פי שיש בה רבים (מגיד-משנה). והחיצונה אינה אוסרת על הפנימית, כמבואר למעלה בהלכה יט. (93) ובחיצונה דרים שני ישראלים, כפי שמוכח מהמילה: "עד שישכרו" לשון רבים ('מעשה רוקח'). (94) כמבואר בפ"ה ה"ב.

כג. שֶׁלֹּשׁ⁹⁵ חֻצְרוֹת הַפְּתוּחוֹת זו לְזו⁹⁶, וְרָבִים בְּכָל חֻצֵר מֵהֵן, עִרְבוּ שְׁתֵּים הַחֻצְיוֹנוֹת עִם הָאֲמַצְעִית - הִיא⁹⁷ מְתָרֵת עִמָּהֶן, וְהֵן מְתָרוֹת עִמָּהּ, וְשְׁתֵּים הַחֻצְיוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זו עִם זו⁹⁸ עַד שְׁיַעֲשׂוּ שְׁלֹשְׁתָּן עִרֹב אֶחָד. הִיָּה⁹⁹ בְּכָל חֻצֵר מֵהֵן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שְׂרָבִים דוֹרְסִין בְּחֻצְיוֹנָה¹⁰⁰ - אֵינָן צְרִיכִין לְעֶרֶב; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן מְתָר מִמָּקוֹמוֹ. הֵיוּ שְׁנַיִם בְּפְנִימִית - הוֹאִיל וְהֵן אֲסוּרִין מִמָּקוֹמָן עַד שְׁיַעֲרְבוּ, הֲרִי הֵן אוֹסְרִין עַל הַיְחִידִים שְׁבָאֲמַצְעִית וְשֶׁבְּחֻצְיוֹנָה עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁנַיִם שְׁבָפְנִימִית. זֶה הַכֹּלָל: רִגְלֵ הָאֲסוּרָה בְּמְקוֹמָהּ¹⁰¹ - אוֹסֵרֵת שְׁלֹא בְּמְקוֹמָהּ; וְרִגְלֵ הַמְּתָרֵת בְּמְקוֹמָהּ - אֵינָה אוֹסֵרֵת שְׁלֹא בְּמְקוֹמָהּ, מִפְּנֵי שְׁעוֹבְרַת עָלֶיהֶן.

(95) משנה, עירובין מה, ב. (96) ופתוחות כל אחת לרשום הרבים, שכל אחת רשות לעצמה ואין להם דריסת רגל זו בתוך זו (רש"י). (97) האמצעית ששתיהן עירבו עמה. (98) שהרי שתי החיצונות לא עירבו ביניהן. (99) עירובין עה, ב. (100) בהלכה זו מדובר בשלש חצרות זו לפנים מזו, והחיצונה בלבד פתוחה לרשות הרבים, ורגלי הפנימית דרך החיצונה (מגיד-משנה). (101) כמו השנים בפנימית האסורים במקומם, מכיון שלא עירבו.

כד. שְׁתֵּי פְּצֻצְטְרִיּוֹת¹⁰² זו לְמַעְלָה מִזּו, שֶׁחֵן לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם¹⁰³ - אֵף עַל פִּי שְׁעֲשֵׂתָה כָּל אַחַת מֵהֵן מְחֻצָּה גְבוּהָה עֲשֵׂרָה טְפָחִים יוֹרֵדֵת¹⁰⁴ מִכָּל אַחַת וְאַחַת, אִם הֵיוּ שְׁתֵּי הַפְּצֻצְטְרִיּוֹת בְּתוֹךְ עֲשֵׂרָה טְפָחִים - הֲרִי אֱלוּ אֲסוּרִין לְמִלְאֵת עַד שְׁיַעֲרְבוּ שְׁתִּיחָן עִרֹב אֶחָד¹⁰⁵, מִפְּנֵי שֶׁחֵן פְּכֻצְצְטְרָא אַחַת. וְאִם הִיָּה בֵּין הָעֲלִיּוֹנָה וְהַתְּחִתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשֵׂרָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. אָחַד¹⁴ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצֵר שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁמֶן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה מְזַכֵּה מִמֶּנּוּ מֵעַט לְכָל בְּנֵי הַמְּבֹרֵי¹⁵ לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, וּמַעֲרֵב בּוֹ עֲלֵיהֶם. וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא הַפְּרִישׁוֹ וְלֹא יִתְדוּ¹⁶, אֲלֵא הָרִי הוּא מַעֲרֵב בְּאוֹצֵר - הָרִי זֶה שְׂתוּף.

התימנים). (116) בור-שופכין. וראה פרטי הלכה זו בהל' שבת פרק טו ה"ז ו"ז.

פְּרָק חַמִּישִׁי

1) כלל בו רבינו עניין שיתוף המבוי, ונתבארו בו כל הפרטים שנוכרו בחצרות, בג' פרקים הקודמים, רצוננו-לומר פרק ב', פרק ג' ופרק ד'.

א. אֲנָשִׁי² מְבֹרֵי³ שֶׁהָיָה בְּיַדְהֶן שְׂתוּף בְּמֵאֶכֶל אֶחָד לְעֻנְיָן סְחוּרָה, כְּגוֹן שֶׁקָּנָה יַיִן בְּשְׂתֻפּוֹת אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבִשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינֶן צְרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעֻנְיָן שִׁבְתָּ, אֲלֵא סוּמְכִין עַל שְׂתוּף שֶׁל סְחוּרָה. וְהוּא, שֶׁהָיָה הַמַּיִן שֶׁהֵן שְׂתֻפִין בּוֹ מִיֵּן אֶחָד וּבְכָלִי אֶחָד⁴; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שְׂתֻף לְזֶה בְּזֵינֵן וְלֹא־אֶחָד בְּשִׁמּוֹן, אוֹ שֶׁהָיָה הַפֶּלַל יַיִן וְהָיָה בְּשִׁנֵּי פְלִים - הָרִי אֵלּוֹ צְרִיכִין שְׂתוּף אַחֵר לְעֻנְיָן שִׁבְתָּ.

14) עירובין סח, א. 15) שיהיה לכל אחד חלק בו. 16) שלא ייחד את החלק שישימש לשיתוף.

ד. חֲצֵרָה¹⁷ שִׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פִתְחִים לְשְׁנֵי מְבוֹאוֹת, אִם נִשְׁתַּתְּפָה עִם אֶחָד מֵהֶן בְּלֶכֶד - נֶאֱסָרָה בְּמִבְּוֵי הַשְּׁנֵי, וְאֵינָה מוֹצִיָּאָה וּמְכַנְּסָה בּוֹ¹⁸. לְפִיכָךְ, אִם זָכָה אֶחָד בְּשְׂתוּף לְכָל בְּנֵי הַמְּבֹרֵי וְשְׂתֻף עֲלֵיהֶן, צְרִיף לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי הַחֲצֵר זֹו, שְׂאֵינֶן מְשַׁתְּפִין אֲלֵא מִדַּעְתָּן; שְׂאֵינָה זְכוּת לָהֶן, שְׂמָא בְּמִבְּוֵי הַשְּׁנֵי רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף וְלֹא בְּזָה¹⁹.

2) משנה, עירובין עא, א. 3) שפתוחות לתוכו הרבה חצירות, ואסור לטלטל במבוי עד שיעשו דיירי החצרות בנייהם "שיתופי-מבואות". ועושים אותם בין בפת ובין בשאר אוכלים, מה-שאי-כן בעירובי חצרות שאין עושים אותם אלא בפת (למעלה פ"א ה"ז, ועיין מגיד-משנה). 4) דעת ה'טורי' (או"ח סי' שפו) שאם היו שותפין לזה ביין ולזה בשמן והם בכלי אחד, נקרא גם כן שיתוף (וכ"ה בשו"ע או"ח סי' שסו ס"ג בהג"ה).

17) עירובין פ, ב. 18) כיון שאין לה שיתוף אתו. 19) ואף-על-פי שהיא יכולה להשתתף עם שני המבואות ולטלטל בשניהם (ראה למעלה פ"ד הכ"ג), ואם כן אין זו חובה אלא זכות, כמו בכל שיתוף שכתב רבינו למעלה (פ"א ה"כ) שאינו צריך להודיע (ראב"ד) - יתכן שאינו רוצה שאנשים רבים ישתמשו באותה חצר וישימו שם כליהם, בשעה שאינה זקוקה לאותו מבוי, שהרי יש לה יציאה דרך המבוי האחר (מגיד-משנה).

ה. אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם מַעֲרֵבֵת לוֹ שְׂלֵא מִדַּעְתָּ²⁰. וְהוּא, שְׂלֵא יֵאָסְרוּ עַל שְׂכָנָיו; אֲבָל אִם אוֹסֵר - אֵינָה מַעֲרֵבֵת עֲלָיו וְלֹא מְשַׁתְּפֵת עֲלָיו אֲלֵא מִדַּעְתּוֹ. כִּיצַד אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׂאָמַר: אֵינִי מַעֲרֵב עִמָּכֶם, אוֹ: אֵינִי מְשַׁתְּפָה עִמָּכֶם²¹.

ב. אֶחָד⁵ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שֶׁבָקַשׁ מִחֲבֵרוֹ יַיִן אוֹ שֶׁמֶן⁶ קִדְּם הַשִּׁבְתָּ, וְלֹא נָתַן לוֹ - בְּטַל הַשְׂתוּף⁷; שֶׁהָיָה גִלְהָ דַעְתּוֹ, שְׂאֵינֶן פֶּלֶן בְּשְׂתֻפִין שְׂאֵינֵן מְקַפְּדִין זֶה עַל זֶה. אֶחָד⁸ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שָׂרְגִיל לְהִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּבֹרֵי, וְלֹא נִשְׁתַּתְּף⁹ - בְּנֵי מְבֹרֵי נְכַנְּסִין לְבֵיתוֹ וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שְׂתוּף בְּעַל כְּרָחוּ¹⁰. וְאֶחָד¹¹ מִבְּנֵי הַמְּבֹרֵי שְׂאֵינֵן רוֹצֵה לְהִשְׁתַּתֵּף פְּלָל¹² עִם בְּנֵי הַמְּבֹרֵי - כּוֹפֵין אוֹתוֹ¹³ לְהִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן.

20) בעירובין פ, א אמרו: "ההוא טרזינא (שומר הנשק לשמירת העיר, נכרי היה) דהוה בשבכותיה (בשכנותו) דרבי זירא, אמרו ליה: אוגיר לן (השכיר לנו) רשותך! לא אוגר להו (לא השכיר להם), אתו (באו) לקמיה דרבי זירא, אמרו ליה: מהו למיגר מדביתוהו (האם מספיק לשכור את רשותו מאשתו)? אמר להו: הכי (כך) אמר ריש לקיש משמיה דגברא רבה (בשם אדם גדול) ומנו (ומיהו) רבי חנינא: אשתו של אדם, מערבת שלא מדעתו". 21) בעירובין, שם: "נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן - אין עירובין עירוב ואין שיתופין שיתוף", ומחלקים שם בגמרא: "הא דאסר, והא דלא אסר". ודעת רש"י והראב"ד בפירוש הסוגיא להיפך: "הא דאסר" - אם הימנעותו מן העירוב תאסרו על בני המבוי מלהשתמש אצלם, יכולה אשתו לערב שלא מדעתו, "הא דלא אסר", אם הוא אינו אוסר עליהם על ידי הימנעותו מלהשתתף, אין רשות לאשתו להשתתף בלי הסכמת בעלה.

5) עירובין סח, א. 6) המיוחדים לשיתוף. 7) כיון שעיקר טעמו של העירוב והשיתוף הוא לומר: "שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות מחבירו" (פ"א ה"ו) - אם מקפידים זה על זה, בטלים העירוב והשיתוף. ולדעת הראב"ד לא נאמר דין זה אלא כשזוכים לו את העירוב על ידי אחר, אבל אם הוא נותן חלקו בתוך השיתוף, וחלקו מונח שם, אין הקפדתו מבטלת את השיתוף. 8) עירובין פ, א. 9) ואוסר את הטלטול לכל בני המבוי. 10) כיון שהדבר גם לטובתו, אלא שהוא רוצה לגרום צער לאחרים, בבחינת "תמות נפש עם פלשתים" (רבינו יהונתן). 11) "ירושלמי" בבא-בתרא פ"א ה"ה. 12) שאף פעם לא השתתף עם בני המבוי. 13) בית דין, (אבל ליחידים אין רשות ליטול ממנו בעל כרחו). שערכו בדבר ש"ה נהנה וזה לא חסר" הוא 'מדת סדום', ובית-דין כופין על 'מדת סדום' (הל' שכנים פ"ב ה"א).

ו. נִשְׁתַּתְּפוּ²² אֲנָשֵׁי חֲצֵר זֹו עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת: אִם בְּמַיִן אֶחָד נִשְׁתַּתְּפוּ, אֲפָלוּ פְלָה אוֹתוֹ הַמַּיִן - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׂתוּף אַחֵר וּמְזַכֵּה לָהֶן, וְאֵינֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעל-ידי-זה יהיו מותרים, "זה נהנה וזה לא חסר - כופין על מדת סדום" (או"ח סי' שפו).

י. חצרו⁴⁰ שיש לה פתח למבוי ופתח אחר לבקעה⁴¹ או למרפף⁴² יתר מבית סאתים⁴³ - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו הרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי, לפיכך אסור על בני המבוי עד שישפתתו עמהן. אבל אם היה הרפף בית סאתים או פחות⁴⁴ - אינו אסור על בני המבוי; שעל הפתח המיוחד לו⁴⁵ סומך, הואיל ומתן לטלטל בכל הרפף.

(40 עירובין סז, ב. 41) שאין לה מחיצות. (42) מקום נרחב שיש לו מחיצות ואין בתוכו בית דירה, אין המחיצות מועילות לטלטל בתוכו (רבינו בהל' שבת פט"ז ה"א). (43) שיעור סאתים הוא כשיעור חצר המשכן, שארכו מאה אמה ורחבו חמישים, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות (הל' שבת פט"ז ה"ג). (44) והוא-הדין אם היה יתור מבית סאתים, ומוקף לשם דירה (רש"י). (45) ואין לאחרים דריסת הרגל בו.

יא. אחד⁴⁶ מבני מבוי שהלך לשפת⁴⁷ במבוי אחר - אינו אסור עליהן⁴⁸. וכן⁴⁹ אחד מבני מבוי שפנה מצבה⁵⁰ רחבה ארבעה טפחים על פתחו - אינו אסור עליהן; שהרי הפריש עצמו מהן, וחלק רשותו.

(46) משנה, עירובין פו, א. (47) ואין דעתו לחזור באותה שבת, כמבואר בפרק ד' הי"ג, לענין אחד מבני החצר. (48) על בני אותו מבוי שהלך מהם, מפני שדירה בלא בעלים אינה דירה ואינה יכולה לאסור. (49) עירובין נט, ב. (50) עמוד.

יב. אנשי מבוי⁵¹ שנסתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא נשתתפו - מבטלין רשותן לאלו שנסתתפו. ודינם לענין בטול רשות - כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא ערבו⁵². וכבר אמרנו⁵³, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכים על שלחנו - פאיש אחד הן חשובין, בין לערובי חצרות בין לשתופי מבואות.

(51) עירובין עג, ב. (52) המבואר בפ"ב ה"א. (53) בפ"ד ה"א.

יג. מבוי⁵⁴ שערכו כל חצרות שבו, כל חצר וחסר בפני עצמה, ואחר כך נשתתפו כלן במבוי, שכח אחד מבני החצר ולא ערב עם בני חצרו - לא הפסיד כלום; שהרי כלם נשתתפו, ועל השתוף סומכין, ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף אלא שלא לשפת לתינוקות תורת ערוב⁵⁵, והרי ערבו בחצרות⁵⁶. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא

צריך להודיעם²³ פעם שניה; ואם בשני מינין נשתתפו²⁴, ונתמעט האכל²⁵ - מוסיף ומצה, ואינו צריך להודיען²⁶; ואם פלו - מצפה להם, וצריך להודיעם²⁷. נתוספו שכניהם²⁸ בחצר זה - מצפה להם, וצריך להודיעם.

(22) משנה, עירובין פ, ב. (23) לשאלם אם מסכימים להשתתף פעם שניה, כי מעמידים אותם על חזקתם שבוודאי יסכימו כמו בפעם הקודמת (לבוש'). (24) כדעתו למעלה פ"א הי"א שכל האוכלין מצטרפין לשיעור שיתוף, והראב"ד חולק עליו שם וכאן. (25) מן השיעור המבואר בפ"א ה"ט. (26) שבוודאי יסכימו להשלים את העירוב. (27) שאין אני יודעים עם איזה מבוי הוא רוצה להשתתף, אבל חצר הפתוח למבוי אחד אין צריך לשאלו, שהרי זכות היא לו - שעל ידי השיתוף יוכל להשתמש שם, וזכים לאדם שלא בפניו, כמבואר בפרק א הלכה כ. (28) שלא היו בשעת הנחת השיתוף (משנה, שם).

ז. נשתתפה²⁹ חצר³⁰ עם בני המבוי זה מפתח זה, ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר - מתרת עם שניהן³¹, והן מתרין עמה, ושני המבואות³² אסורין זה עם זה. לא ערבה עם אחד מהם³³ - אסרת על שניהן.

(29) עירובין מט, א. (30) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (31) כדעת רב, שם - ולא כשמואל (מגיד-משנה). (32) שלא השתתפו ביניהם. (33) עם אף אחד מהם, כלומר לא עם זה ולא עם זה.

ח. היתה³⁴ חצר זו רגילה בפתח אחד³⁵, והפתח השני אינה רגילה - זה שרגילה להכנס ולצאת בו אסור³⁶, ושאינה רגילה בו אינו אסור. ערבה עם מבוי שאינה רגילה בו - התר המבוי האחר לעצמו³⁷, ואינו צריך לערב עמה.

(34) עירובין, שם. (35) בחול לצאת ולבוא דרך שם. (36) אם לא עירבה עמו. (37) שהרי הסתלקה בזה מן המבוי שהיא רגילה בו, וכאילו אינה רגילה בו.

ט. ערבו³⁸ בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן, והיא לא ערבה עמו ולא עם בני המבוי האחר שאינה רגילה בו, וגם לא ערבו בני המבוי שאינה רגילה בו - דוחין אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה³⁹, מפני שלא ערב. הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב, דוחין אותה אצלו, כדי שלא תאסר על מבוי זה שערב לעצמו.

(38) עירובין, שם. (39) ותסתלק מאותו שרגילה, כדי שיהא המבוי מותר, כיון שהיא אינה מפסדת בדבר, שהרי לא שיתפה עם בני המבוי, ויש רווח לאחרים בהסתלקותה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(66) משנה, עירובין סא, ב. (67) כמבואר בפ"ב הט"ז.
 (68) "מפני שאינו דבר מצוי, שהרי אסור להתייחד אתו, שמה ירגנו" (כמבואר בפ"ב ה"ט). (69) כמבואר בפ"ד ה"א. וראה מה שכתב 'הרב המגיד' בפרק ב הלכה ט.

יז. עובד פוככים⁷⁰ שְהִיָּה דָר בְּמָבוֹי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחִצְרוֹ פֶּתַח⁷¹ אֶחָד לְבִקְעָה⁷², אֵינּוּ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי; וְאִפְלוּ הִיָּה פֶּתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אָף עַל פִּי שְׂמוּצִיא גְּמָלִים וְקָרוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבְּמָבוֹי - אֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֲלֵא עַל פֶּתַח הַמֵּיחֵד לוֹ, שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הִיָּה פֶּתַח לְקַרְפֵּף שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סֵאתִים⁷³ - הָרִי זֶה כְּפֶתַח לְבִקְעָה, וְאֵינּוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. הִיָּה בֵּית סֵאתִים אוֹ פְּחוֹת⁷⁴ - אֵינּוּ סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁפְּרוּ מִמֶּנּוּ.

(70) עירובין סז, א. (71) או חלון (או"ח סי' שפט).
 (72) שיש שם אויר טוב. ונוח לו להשתמש בפתח הצר המוביל לעבר הבקעה. (73) מבואר למעלה בהלכה י.
 (74) המקום קטן ואינו נוח לו, ומשתמש גם בפתח הפתוח למבוי.

יח. מְבוֹי⁷⁵ שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים⁷⁶, וְהָיוּ חִלּוֹנוֹת⁷⁷ פְּתוּחוֹת מִחִצְרוֹ לְחִצְרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעָרְבוּ בְּלֶן דֶּרֶךְ חִלּוֹנוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוֹנוֹת, הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָבוֹי דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁷⁸ עַד שִׁישְׁפְּרוּ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים; שְׂאִין נַעֲשִׂים פְּחִיד בְּמָקוֹם עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁹.

(75) עירובין עד, ב. (76) וחצרותיהם פתוחות למבוי.
 (77) או פתחים פתוחים מחצר לחצר. (78) הפתוחים למבוי. (79) כמבואר לגבי חצר, למעלה בפ"ב הט"ו.

יט. בְּיַצֵּד⁸⁰ מִשְׁתַּתְּפִין בְּמִדְיָהּ⁸¹? בַּל חִצְרָה וְחִצְרוֹ מְעַרְבֵת לְעַצְמָהּ⁸², שֶׁלֹּא לְשַׁפַּח הַתִּינוּקוֹת⁸³, וְאַחַר כֵּן מִשְׁתַּתְּפִין בַּל אֲנָשֵׁי הַמִּדְיָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי⁸⁴. וְאִם הִיָּה הַמִּדְיָהּ קָנָן יָחִיד, אֲפֹלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל רִבִּים - מִשְׁתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד⁸⁵, וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַמִּדְיָהּ. וְכֵן אִם הִיָּה שֶׁל רִבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד⁸⁶ - מִשְׁתַּתְּפִין בְּלֶן שְׂתוּף אֶחָד.

(80) משנה, עירובין נט, א. (81) עיר המוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, ויש לה דלתות כרשות היחיד (כמבואר בפ"א ה"א) "ואין מערבים אותה לחצאין, שכל העיר רשות היחיד גמורה, והרי הוא כמבוי אחד ואין מערבים חצי מבוי" (מגיד-משנה). (82) עירובי חצרות. (83) שידעו שהיתר הטלטול הוא מסיבת העירוב. (84) ואותן החצרות שהשתתפו עם המבואות - מותרות לטלטל זו עם זו, ואלו שלא השתתפו - אסורות. (85) כיון שהיה תחילה קנין יחיד, כחצר אחת דומה, וצריכים כל בני החצר לערב יחד.

נְשַׁתְּתֵף - אֲסוּרִים בְּמָבוֹי, וּמִתְרִין בַּל בְּנֵי חִצְרוֹ לְטִלְטֵל בְּחִצְרוֹ; שֶׁמְבוֹי לְחִצְרוֹת כְּחִצְרוֹ לְבָתִּים⁵⁷.

(54) משנה, עירובין עג, ב. (55) שהרי אין התינוקות יודעים מה שנעשה במבוי, ויאמרו: אבותינו לא עירבו. (56) ודעת הרמ"א (או"ח סי' שפז) שההלכה לערב מלבד השיתוף היתה רק בזמן התלמוד, שבני החצר לא נתנו לשיתוף, אלא עירבו יחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף, אבל יותר נכון שכל אחד מבני החצר ישתתף בו, וזה יהיה לעירוב ושיתוף יחד ('משנה ברורה' שם). (57) כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלי עירוב, כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף (רש"י).

יד. נְשַׁתְּתֵפוּ⁵⁸ בְּמָבוֹי, וְשָׁכְחוּ בְּלֶן לְעָרֵב בְּחִצְרוֹת, אִם אֵין מִקְפִּידִין עַל פְּרוֹסְתָן⁵⁹ - סוֹמְכִין עַל הַשְּׂתוּף בְּשִׁבְתָּ הָרֵאוּשׁוֹנָה בְּלֶבֶד. וְאֵין מִתְרִין לְהֶן דְּבָר זֶה אֲלֵא מִדְּחַק⁶⁰.

(58) 'ירושלמי' עירובין פ"ו ה"ח. (59) על הלחם שאוכלים. ו'ירושלמי' שלפנינו, הנוסח: "רבי יוסה בי רבי בון בשם רב יהודה, כדון (כגון) אנשי בר דליה שאינן מקפידין על פרוטתן", שהם שותפים ואין מקפידים זה על זה. (60) בשעת הדחק, אבל לכתחילה צריכים לעשות גם עירובי חצירות, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות, כמבואר בהלכה הקודמת.

טו. מְבוֹי⁶¹ שֶׁלֹּא נְשַׁתְּתֵפוּ בוֹ, אִם עָרְבוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים - אֵין מְטִלְטִלִין בוֹ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית. מֵאָחַר שֶׁעָרְבוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים, נַעֲשֶׂה הַמָּבוֹי כְּאֵלוֹ אֵינּוּ פְּתוּחַ לוֹ אֲלֵא בָתִּים בְּלֶבֶד בְּלֵא חִצְרוֹת⁶², וְלִפְיָךְ אֵין מְטִלְטִלִין בְּכָלוֹ⁶³. וְאִם לֹא עָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחִצְרוֹת - מְטִלְטִלִין בְּכָלוֹ⁶³ בְּלִים שֶׁשְׁבָתוֹ⁶⁴ בְּתוֹכוֹ, כְּחִצְרוֹ שֶׁלֹּא עָרְבוּ בָּהּ⁶⁵.

(61) שבת קל, ב. (62) ראה למעלה ה' שבת פ"ז ה"ח, שאין המבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. והראב"ד וכל הפוסקים חולקים על דברי רבינו אלו, ודעתם שחצר ומבוי רשות אחת הם לכלים ששבתו בתוכם. (63) צ"ל "בכולו". (64) שהיו בתוכו בכניסת השבת. (65) "רבי שמעון אומר, אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפפות, כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית". וראה למעלה פ"ד הט"ו.

טז. עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁶ או צְדוּקֵי הַשְּׂרוּי בְּחִצְרוֹ שֶׁבְּמָבוֹי - דֵּינוּ עִם בְּנֵי הַמָּבוֹי פְּדִינוּ עִם בְּנֵי הַחִצְרוֹ⁶⁷, שֶׁשׁוֹכְרִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים או מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְשׂוֹתוֹ שֶׁבְּמָבוֹי, או מְבַטֵּל לְהֶן הַצְּדוּקֵי. וְאִם הִיָּה בְּמָבוֹי עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד - אֵינּוּ צְרִיךְ שְׂתוּף⁶⁸. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְדִין רִבִּים שֶׁהֵן סוֹמְכִין עַל שְׁלָחַן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העיר לצד הנהר), אמר: הני ליהוי שיוור למתא (אלה יהיו שיוור לעיר) ושם מדובר בעיר של רבים ונעשית של יחיד הצריכה שיוור. (97) ואפילו הוא רק בית אחד, אפילו בית הבקר או בית התבן, שאינם צריכים לעירוב אם אין גרים ואוכלים בהם, עושים אותם שיוור (או"ח סי' שצב).

כג. המזנה בשתוף לבני המדינה, אם ערכו פלון ערוב אחד⁹⁹ - אינו צריך להודיע; שזכות הוא להן¹⁰⁰. ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה, או מי שהלך לשבת בעיר אחרת, או עובד פוככים שהיה עמהן במדינה - דין הכל פדינם. בחדר ומבוי¹⁰¹.

(98) לדעת המגיד משנה, צ"ל: "אם עירב לכולן". (99) אבל אם לא עירב לכולן, עירוב אחד אינו זכות. (100) וזכין לאדם שלא בפניו. (101) דין שכה בחצר, מבואר בפ"ב ה"א. ודין הלך לשבות בעיר אחרת - בפ"ד ה"ג. ודין גוי - בפ"ב ה"ט ובפ"ד ה"ג.

כד. מדינה¹⁰² שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד - הרי זה אוסר על פלון. ואם בנו מצבה¹⁰³ על פתח המבוי - אינו אוסר¹⁰⁴. לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין, אלא או פלה או מבוי מבוי¹⁰⁵. ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו, אם רצה לחלק רשותו מהן, פדי שלא יאסר על שאר המבואות.

(102) עירובין נט: עיר שהיתה של יחיד, שמעריבים את כולה ואינה צריכה שיוור. (103) עמוד שהוא רחב ארבעה טפחים, וראה למעלה פ"ד הט"ז. (104) שהמצבה מפרידה את המבוי משאר המדינה. (105) כדי שלא יאסרו זה על זה.

~ שבת קודש כ"א סיון ~

פרק שש

(1) נתבאר בו בכלל עניין עירוב תחומין בפת, מהו, וכיצד הוא, ומאי זה דבר הוא, ומקום הנחתו, וזמן עשייתו, ומי הוא העושהו, כמו שנתבאר בפרק ראשון בעניין עירוב החצרות.

א. מי² שיצא מן המדינה³ בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות⁴ רחוק מן המדינה בתוך התחום⁵, וקבע שביבתו שם⁶, אף על פי שחזר למדינה⁷ ולן בביתו - נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות. וזה הוא הנקרא עירובי תחומין⁸.

(2) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (3) עיר שגר בתוכה. (4) שהן "כשמונה עשרה גרוגרות, שהן כשש ביצים בינוניות" (כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט'). (5) של העיר, אף שהוא יותר מתחום מביתו (משנה ברורה אורח חיים סימן ת"ח). (6) בזה שהניח שם את המזון

(86) שהיא סתומה מכל הצדדים, ורק דרך אותו פתח יוצאים, דינה כחצר, ומעריבים את כולה.

כ. אכל⁸⁷ אם היתה של רבים, ויש לה שני פתחים, שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה - אפלו נעשית של יחיד⁸⁸, אין מערבין את פלה⁸⁹; אלא מניחין ממנה מקום אחד, אפלו בית אחד בחצר אחת, ומשתתפין השאר⁹⁰. ויהיו אלו המשתתפין פלון מתרין בכל המדינה, חוץ מאותו מקום ששירו. ויהיו אותן הנשארים מתרין במקומן בשתוף שעושין לעצמן, אם היו הנשארים רבים, ואסורין לטלטל בשאר פל המדינה.

(87) עירובין נט, א. (88) שמכורה לו. (89) גזירה שמא תחזור ותעשה רשות הרבים, ויקלו גם כן לטלטל בשבת; ואין נוהגים להזהר בזה, אפילו בעיר של רבים, ואפשר שסומכים על דעת רש"י ו'תוספות' (כמבואר בהל' שבת פי"ד ה"א), שאין רשות הרבים אלא אם יש שם ששים רבוא, ודבר זה אינו שכיח ('מגן אברהם' ו'משנה ברורה' או"ח סי' שצב). (90) "העיקר אצלנו: כי עיר של רבים כשיש לה שני שערים, יכנסו בני אדם ברשות הרבים אחרת, והם אינם יודעים כי העירוב הוא שהתיר להם התשמיש בתוכה, ולפיכך חובה להניח ממנה שיוור בלי עירוב כדי שלא ישתמש אותו שיוור עם המדינה להודיע כי העירוב הוא שהתיר לנו התשמיש בתוכה, וגם כשהיתה העיר מקודם לכן של רבים אפילו היא היום של יחיד, שהיא צריכה לשיוור על-כל-פנים" (פירוש המשניות).

כא. ודבר זה משום הכר הוא, פדי שידיעו שהעירוב התיר להן לטלטל במדינה⁹¹ ו'שרבים בוקעין בה; שהרי המקום שנשארו ולא נשתתף עמהן - אין מטלטלין בו, אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(91) ואם לא יעשו שיוור, ישתכח העירוב ותשתכח תורת רשות הרבים, על ידי טלטול בעיר הדומה לרשות הרבים ('משנה ברורה' או"ח סי' שצב).

כב. מדינה⁹² של רבים שיש לה פתח אחד וסלם במקום אחר⁹³ - מערבין את פלה⁹⁴, ואינה צריכה שיוור; שאין הסלם שבחומה חשוב פפתה⁹⁵. הבתים⁹⁶ שמניחין אותו שיוור, אף על פי שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ - עושין אותו שיוור⁹⁷, ומערבין את השאר.

(92) עירובין נט, ב. (93) בצד השני, ודרך הסולם יורדים מעבר לחומה. (94) כדין עיר שיש לה פתח אחד. (95) שההילוך דרך הסולם, אינו נוה. (96) בעירובין ס, א: "הנהו דאתי (שבאו) לקמיה דרב יוסף, אמרו ליה: הב לן גברא דליערב לן מאתיך (תן לנו אדם שיתקן עירוב לעירנו), אמר ליה לאביי: זיל ערב להו, וחזי דלא מצווחא עלה כבי מדרשא (ראה שלא יתנגדו על זה בבית המדרש), אזל, חזא להנהו בתי דפתחי לנהרא (ראה בתים שפתחיהם אחורי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) שאין בה דיירים אבל המחיצות נשאר. (21) במסכת עירובין דף ס"א עמוד ב' "אפילו היא (גדולה) כמערת צדקיהו מלך יהודה" (רש"י).

ה. המניח²² ערובו בתוך המדינה ששבת בה - לא עשה פלוס²³, ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה פלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר²⁴, שמודין התחום חוץ מהם - הרי זה כנותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב²⁵.

22) משנה במסכת עירובין דף ס' עמוד א'. (23) שהרי בלא ערוב גם כן יש לו מן העיר אלפים אמה לכל רוח, וכל העיר כארבע אמות בשבילו (רש"י). (24) היינו "עיבורה של עיר", שהוא שבעים אמה ושני שלישי אמה (כמבואר בהלכות שבת פרק כ"ח הלכה א' וב'). (25) מכיון שאי אפשר לו להגיע לשם בכניסת השבת, זמן קניית העירוב, מפני שהוא חוץ לתחום (רש"י).

ו. אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה²⁶, כגון שהיה רוצה לילך לבית האביל או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו²⁷ או חברו²⁸ שפא מן הדרך, וכיוצא באלו. או מפני היראה, כגון שהיה רוצה לכרם מן העובדי פוכבים או מן הלסטים וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מפל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב²⁹.

26) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' ש"לא התיירו חכמים לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב" (רש"י). (27) משנה במסכת עירובין דף ל"ו עמוד ב'. (28) חכם שהוא לומד ממנו (ב"י סימן תט"ו). ומקור הדבר במסכת עירובין שם: "ורבנן זימנין דניחא ליה בחבריה טפיי" (הגר"א). (29) משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' "ולשבות שביבת הרשות" - "שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שבתה שם, כדי שיהא לו משם ולהלן אלפים אמה לילך לדבר הרשות" - רש"י (הגר"א). [ובספרי הרמב"ם המדויקים כתוב "הרי זה אינו עירוב". מאירי במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א' עמ' 120 ובמסכת פסחים דף מ"ט עמוד א' עמ' 70].

ז. כל שמשתתפין בו - מערבין בו ערובי תחומין³⁰, וכל שאין משתתפין בו - אין מערבין בו תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד³¹; ואם היה לפתן³² - כדי לאכל בו שתי סעודות. כמו השתוף³³.

30) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' "בכל מערבין ומשתתפין" ועיין בתוספות שם. (31) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב' כמבואר בהלכה א'. (32) מסכת עירובין דף כ"ט עמוד ב' דבר שרגילים לאכול עם הפת. (33) למעלה פרק א' הלכה ב'.

בכונה לקנות שם שבתה. (7) לפני כניסת השבת, שאם נשאר שם עד השבת, אינו צריך להניח עירוב, שהרי קנה שבתה בעצמו (ראה להלן פרק ז' הלכה א'). (8) נקרא "עירוב" - לפי שהוא מערב תחום שלא היה יכול ללכת בו תחילה עם התחום שהוא יכול ללכת בו.

ב. ויש לו להלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה⁹ לכל רוח. לפיכך, פשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה פנגד המדינה¹⁰, אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדינתו¹¹. ואם הייתה המדינה מבולעת בתוך מדינתו¹² - תחשב המדינה פלה כארבע אמות, וישלים מדינתו חוצה לה.

9) כדין תחומין בשבת וכמו שכתב רבינו בפרק כ"ז מהלכות שבת הלכה א': "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה, אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר" ושיעור אלפים אמה - 1516 מטרים בערך. (10) לצד העיר שהוא גר בה. (11) ואם מדינתו כלתה באמצע העיר, אסור לו להלך יותר. (12) יבואר בהלכה ב'.

ג. פיצד¹³ הרי שהניח את ערובו ברחוק אלה אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח - נמצא מהלך למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב: אלה שמן העירוב עד ביתו, ואלה אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה אלא עד סוף האלה. היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלה, אפלו אמה אחת, שגמציאת מדינתו פלטה חוץ למדינה¹⁴ - תחשב המדינה פלה כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות שש ותשעים אמה, תשלום האלפים.

13) משנה במסכת עירובין שם. (14) או שכלתה מדינתו של אלפים אמה בשווה עם מדינת העיר, גם כן נחשבת כל העיר כארבע אמות, ומתחיל למנות אלפים אמה מחוץ לעיר (פירוש המשניות).

ד. לפיכך¹⁵, אם הניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבמדינה - הפסיד את כל המדינה פלה¹⁶; ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת. המניח¹⁷ ערובו פרשות הניחיד¹⁸ - אפלו הייתה מדינה גדולה פנינה¹⁹, ואפלו עיר חרבה²⁰ או מערה הרהויה לדיורין²¹ - מהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

15) משנה במסכת עירובין שם. (16) אסורה לו ההליכה בעיר כולה ורק בכיוון לעירוב מותר לו ללכת. (17) משנה במסכת עירובין דף ס"א עמוד א'. (18) מקום המוקף מחיצות. ושביחתו עכשיו במקום אחר. (19) שכן נקראת בדברי הנביא (יונה פרק ג' פסוק ג'): "עיר גדולה לאלהים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על רבינו. (44) משנה במסכת עירובין שם. (45) לפני בין השמשות. (46) ויש סוברים שיש לו ארבע אמות מכל צד וצד, שביחד הם שמונה אמות וכן פסק בשולחן ערוך אורה חיים סימן ת"ט סעיף ה'.

יב. נתגלגל⁴⁷ הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד או נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת⁴⁸: מבעוד יום - אינו ערוב; משחשכה - הרי זה ערוב; שקנית הערוב בין השמשות. ואם ספק⁴⁹ - הרי זה ערוב; וספק הערוב - פשר⁵⁰. לפיכך, אם נאכל⁵¹ הערוב בין השמשות⁵² - הרי זה ערוב.

(47) משנה במסכת עירובין שם. (48) שאינה ראויה לא לכהן ולא לישראל. (49) אם אבד או נשרף או נטמא מבעוד יום, או - משחשיכה. (50) שאנו מעמידים את העירוב על חזקתו ותולים כי נתקלקל לאחר שחשכה. (51) או נשרף או נטמא. (52) ספק יום ספק לילה.

יג. אמרו ל⁵³ שנים: צא וערב עליו⁵⁴, אהד⁵⁵ ערב עליו מבעוד יום, ואהד⁵⁶ ערב עליו בין השמשות, וזה שערב עליו מבעוד יום נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין השמשות נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שפין השמשות ספק הוא, וספק הערוב - פשר⁵⁷. אף על פי כן, ספק חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין עירובי תחומין לכתחלה⁵⁸; ואם ערב - הרי זה ערוב.

(53) מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'. (54) שעשאוהו שליה לערב בשבילם. (55) בשביל אחד. (56) ובשביל אחד. (57) ואף השליח הזה נעשה לשניהם, והעירובין סותרים זה את זה, שאם נחשוב בין השמשות ליום, אינו מועיל העירוב של זה שנאכל עירובו בין השמשות, ואם נחשוב אותו ללילה, אינו מועיל העירוב של זה שנאכל עירובו בין השמשות - כיון שעירוב הוא מדרבנן, ספקו להקל, ולאותר שנאכל עירובו בין השמשות, נחשוב אותו ללילה, ולאותר שהניח עירובו בין השמשות, נחשבהו ליום. (58) משנה וגמרא במסכת שבת שם. ואף על פי שעירובי חצרות מותר לעשות בין השמשות (למעלה פרק א' הלכה כ"א) - דין עירובי תחומין יותר חמור (פירוש המשניות במסכת שבת שם).

יד. נפל⁵⁹ על הערוב גל⁶⁰ מבעוד יום, אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה⁶¹ - הרי זה פשר; שמתר להוציאו בין השמשות⁶², שהיא שעת קנית הערוב. ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשיית מלאכה⁶³. ספק מבעוד יום נפל או משחשכה - הרי זה פשר; וספק הערוב - פשר.

(59) משנה במסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. (60) של אבנים, שאסור לטלטל בשבת מדרבנן משום איסור מוקצה.

ה. וצריך³⁴ שהיה הוא וערובו במקום אחד, פדי שהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות³⁵. לפיכך, אם נתפון לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות אלא בעברה.

(34) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'. (35) הוא זמן כניסת השבת (כמבואר בהלכות שבת פרק ה' הלכה ד'). ואז - זמן קניית שבתה על ידי העירוב.

ט. אבל³⁶ אם נתפון לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית³⁷, או שנתפון לשבת בכרמלית, והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קנית הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מפל אחת משתי הרשויות לכרמלית לזכר מצוה; שכל דבר שהוא מזכרי סופרים, לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק³⁸.

(36) משנה במסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'. (37) שהאיסור להכניס אליה ולהוציא ממנה, אינו אלא מדרבנן (כמבואר בהלכות שבת פרק י"ד). (38) וכן מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת הלכה י'.

י. נתנו³⁹ במגדל ונעל, ואבד המפתח, אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה⁴⁰ - הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקנה⁴¹ הצומחין מן הארץ - אינו ערוב; גזרה שמה יתלש⁴². ואם היו תלושין ונערצין - הרי זה ערוב.

(39) משנה במסכת עירובין דף ל"ד עמוד ב'. (40) האסורה מן התורה. (41) שבת דק שעושין ממנו הרמחים. (42) כיון שרגילים להשתמש בו בתלוש, יתחלף לו מחובר בתלוש, וקורב לודאי שיתלוש, לכן גזרו על זה גם בין השמשות ("מגיד משנה").

יא. פל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות⁴³. לפיכך⁴⁴, המניח ערובי תחומין שלו בסוף התחום, ונתגלגל⁴⁵ הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות⁴⁶ - הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב; שהרי נעשה חוץ לתחום, והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

(43) מסכת עירובין דף ל"ה עמוד א'. כלומר: מקום עירובו קונה לו ארבע אמות סביבותיו (חוץ מאלפים אמה שנותנים לו לכל רוח), רוצה לומר, שתי אמות מצד זה ושתי אמות מצד זה שביחד הם ארבע אמות. וראה להלן שיש חולקים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא מהני" (תמורה דף ד' עמוד ב') ראה ב"יכין ובוועז' מסכת עירובין פרק ג' משנה א' אות ג' ובהגהות הגרע"א לשו"ע או"ח סימן ת"ט סעיף א'. (72) "מקום שנחרש בו קבר, שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר, ונתפזרו בכל השדה, וגזרו חכמים טומאה על כל השדה" (רבינו בהלכות טומאת מת פרק י' הלכה א'). (73) שלא גזרו בו חכמים אלא איסור טומאה אבל איסור הנאה לא גזרו. (74) באויר, ואינו נוגע בטומאה. (75) את העפר ובודק אם נמצאת בתוכו עצם כשעורה המטמאו. והתירו לו חכמים לעשות כן, אף על פי שהוא נטמא, כיון שהוא לדבר מצוה. ולענין קרבן פסח לא גזרו עליו טומאה כלל ומותר לו לעשות קרבן פסח, שלא העמידו חכמים גזרותיהם במקום שיש בו חיוב כרת (שאם לא יעשה פסח יתחייב כרת) כמו שכתב רבינו בפרק ו' מהלכות קרבן פסח הלכה ח' (ועיין תוס' בכורות דף כ"ט עמוד א' ד"ה היכי).

יח. רביס' 76 שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין פלן עירובין, שתי סעדות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי פלן - צריך לזכות להן על ידי אחר. 78. וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, 79. שפא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה. ואם הודיעו מבעוד יום, אף על פי שלא רצה אלא משתחשף - הרי זה ערוב. ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו; שאין מערבין משתחשף.

(76) משנה במסכת עירובין דף פ"ב עמוד א'. (77) "הצריכו מזון שתי סעודות לכל אחד, לפי שענין עירובי תחומין הוא, שיתן שביתתו באותו מקום ויניח שם מזונו הצריך אליו לשבת" (פירוש המשניות). (78) שיאמר לאחר: קבל פת זה וזכה בה לכל אלה הרוצים לזכות בו. ועל ידי עצמו אינו יכול לזכות להם, שכל זמן שהעירוב בידו לא יצא מרשותו, ואין האחרים יכולים לזכות בו. (79) כי המניח עירוב לצד אחד, מפסיד אלפים אמה לצד השני, ולכן צריך לשאול אם מסכים הוא להפסיד בצד זה כדי לזכות בצד זה.

יט. פל הזוכה 80 בערובי תחומין - 81. מוזכין על ידו בערובי תחומין, וכל מי שאין מוזכין על ידו ערובי תחומין - אין מוזכין על ידו ערובי תחומין.

(80) מסכת עירובין דף פ' עמוד ב'. (81) כמבואר בפרק א' הלכה כ'.

כ. נותן 82 אדם מצה לבצל הבית, 83. כדי שינקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן להגנוני או לנחתום, 84. ואמר לו: זכה לי במצוה זו - אינו ערוב. ואם אמר לו: ערב עלי במצוה זו - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין ומערב עליו. 85. ואם נתן לו פלי ואמר לו: תן לי בזה אכל וזכה לי בו - הרי זה לוקח אכל ומערב עליו בו. 86.

(61) האסורה מן התורה. (62) שכל דבר האסור משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות (למעלה הלכה ט'). (63) שהרי בשעת קניית העירוב, היה אפשר להשתמש בו.

טו. אבל 64 אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב; שאינה סעדה הראויה. 65. וכן אם היו לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: ערובי בטהורה בכל מקום שהוא - אינו ערוב; שאין פאן סעדה הראויה לאכילה.

(64) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (65) שהרי אסורה באכילה מחמת ספק טומאה. ואי אפשר לומר כאן, ספק עירוב כשר, כמו למעלה בהלכה י"ב, כי שם היתה לעירוב חזקת היתר בשעה שהניחו שם, אלא שאחר כך קרה דבר שאנו מסופקים בו אם נתקלקל העירוב, ואנו מעמידים את העירוב בחזקת כשר, אבל כאן, לא היתה חזקת כשרות לעירוב זה מעולם (רש"י).

טז. אמר: 66. פפר זו היום חל ולמחר קדש, וערב בה - הרי זה ערוב; שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום. אבל אם אמר: היום קדש ולמחר חל - אין מערבין בה; שאינה ראויה עד שתחשף. 67. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה; שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה הסעדה ראויה מבעוד יום.

(66) מסכת עירובין דף ל"ו עמוד א'. (67) במסכת עירובין שם: "אמר לו רבא לרב נחמן: מאי שנא (מה ההבדל ביניהם)? אמר לו: היום חל ולמחר קדש, לא נחתא (ירדה) ליה קדושה מספיקא (מספק), ולכן חל העירוב בין השמשות). היום קדש ולמחר חל, מספיקא לא פקעא קדושתיה מיניה (מספק) - אין הקדושה עוברת אותו, ולכן לא חל העירוב בין השמשות".

יז. הנותן 68 ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית הקברות אסור בהגנה, 69. וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנינה 70 - הרי נהנה בו. 71. נתנו בבית הפרס 72 - הרי זה ערוב, 73. ואפלו הנה כהן; מפני שיכול לפנס שם במגדל הפורח 74 או שינפח והולך. 75.

(68) משנה במסכת עירובין דף כ"ו עמוד ב' ושם דף ל"א עמוד ב' בגמרא. (69) "בתי קברות אסורים בהנאה, כיצד? - אין אוכלין בהם ואין שותין בהם ואין עושין בהם מלאכה" (הלכות אבל פרק י"ד הלכה י"ג). (70) ועצם הנחת העירוב אינה הנאה לפי שאין מערבין אלא לדבר מצוה (למעלה הלכה ו') ומצוות לאו ליהנות ניתנו (גמרא שם). ואסור לתת שם את העירוב, כדי שלא יהנה מן האיסור (ר"ע איגר). (71) וכיון שהניח עירובו באיסור אינו עירוב מפני ש"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

94) כגון כותי או גוי, שמא לא הניחו לשם עירוב. (95) אם האדם הכשר הבטיח לסדר לו את העירוב, כי "חזקה שליה עושה שליחותו". (96) מסכת עירובין שם. (97) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'.

כג. אָחַד⁹⁸ או רַבִּים שְׁאָמְרוּ לְאַחַד: צָא וְעָרַב עֲלֵינוּ⁹⁹, וְעָרַב עֲלֵיהֶן בְּאֵי זֶה רוּחַ שְׂרָצָה¹⁰⁰ - הָרִי זֶה עָרֹב וְיִוצְאֵן בְּאֵי¹⁰¹, שְׁהָרִי לֹא יִחַדּוּ לוֹ רוּחַ. הָאוֹמְרוֹ¹⁰² לְחִבְרוֹ: עָרַב עָלַי בְּתַמְרִים, וְעָרַב עָלַי בְּגִרְוֹת¹⁰³; בְּגִרְוֹת, וְעָרַב עָלַי בְּתַמְרִים; אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ עָרֹבִי בְּמַגְדֵּל, וְהִנֵּיחוּ בְּשׂוֹבֵף; בְּשׂוֹבֵף, וְהִנֵּיחוּ בְּמַגְדֵּל; בְּבֵית, וְהִנֵּיחוּ בְּעֵלְיָה; בְּעֵלְיָה, וְהִנֵּיחוּ בְּבֵית - אֵינִי עָרֹב¹⁰⁴. אָכַל אִם אָמַר לוֹ "עָרַב עָלַי" סֵתֵם, וְעָרַב עָלַי - בֵּין בְּגִרְוֹת בֵּין בְּתַמְרִים, בֵּין בְּבֵית בֵּין בְּעֵלְיָה - הָרִי זֶה עָרֹב¹⁰⁵.

98) מסכת עירובין דף נ' עמוד ב'. (99) ולא פירשו לו לאיזה צד יערב. (100) לאיזה צד שרצה, והמשלחים אינם יכולים עכשיו ללכת אלא באותו צד שעירב עליהם. (101) ואנו אומרים "יש ברירה" - הוברר הדבר למפרע שלצד זה נתכוונו לעשותו שליה לערב עליהם, ועיין ראב"ד. (102) מסכת גיטין דף ס"ה עמוד ב'. (103) תאנים יבשות. (104) כיון ששינה מדעת המשלח, עקר את שליחותו, ואינו נחשב עוד לשליח. (105) שאנו אומרים מן הסתם מסכים המשלח שיערב לו במה שהשליח רוצה, כיון שלא פירש לו מתחילה במה יערב.

כד. כְּשֵׁם שְׂמֵבְרֵכִין עַל עָרֹבִי חֲצֹרֹת¹⁰⁶ וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת, כֶּף מְבָרְכִין עַל עָרֹבִי תַחֲמוּמִין¹⁰⁷. וְאוֹמַר: בְּזֶה הָעָרֹב יִהְיֶה מִתָּר לִי לְהִלָּף¹⁰⁸ לְמִקּוֹם¹⁰⁹ זֶה אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיָה אָחַד מְעָרַב עַל יְדֵי רַבִּים, אוֹמַר: בְּזֶה הָעָרֹב יִהְיֶה מִתָּר לְפִלוֹנִי, אוֹ לְבָנֵי מִקּוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ לְבָנֵי עִיר זוֹ, לְהִלָּף מִמִּקּוֹם זֶה אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ.

106) כמבואר למעלה בפרק א' הלכה ט"ז. (107) ואף על פי שמצות עירוב אינה אלא מדרבנן (למעלה שם הלכה ד'). - מברך: "אשר קדשנו במצותיו וצונו" - שהרי אמרו (מסכת שבת דף כ"ג עמוד א'): והיכן צונו? רב אויא אמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים פרק ז' פסוק י"א) רב נחמיה אמר "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (שם פרק ל"ב פסוק ז'). ו"צונו" היינו שצוה עלינו שלא לצאת בשבת חוץ לתחום בלי עירוב (מגיד משנה ומגן אברהם). (108) "למחר", ואם מערב לכל שבתות השנה יאמר "לכל שבתות השנה". (109) צריך לומר: "ממקום" וכן הוא בשולחן ערוך אורח חיים סימן תט"ו סעיף ד'.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו עניין העירוב כרגל מה דינו, ובאמירה גם כן, רצונו לומר שיקבע שביתתו במקום שאינו עומד בו, וזמן

82) משנה במסכת עירובין דף פ"א עמוד ב'. (83) אף שמתטללין אינם נקנים במעות אלא במשיכה, כיון שנתן לבעל הבית שאין דרכו למכור, אנו תולים שלא נתכוון לקנות ממנו פת, אלא לעשותו שליה לערב עליו. (84) כיון שדרכו למכור, אנו תולים שהנתכוון לקנות מהם, ומעות אינן קונות - עד ימשוך. (85) שעשאו שליה לעשות עירוב עבורו וקונה פת מאחר ומערב עליו, שאנו אומרים: חזקה שליה עושה שליחותו ומערב לדעתו. (86) כי הדין הוא "אם נותן הקונה למקנה כלי כל שהוא ואומר לו: קנה כלי זה חלף מתטללין... כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח את המתטללין אע"פ שעדיין לא נתן הדמים ואחד מהם אינו יכול לחזור" והוא הנקרא קנין חליפין (רבינו בהל' מכירה פרק ה' הלכה ה').

כא. מְעָרַב⁸⁷ אָדָם עָרֹבִי תַחֲמוּמִין עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטַנִּים⁸⁸, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעְנִים, בֵּין מִדְּעַתָּן בֵּין שְׁלֹא מִדְּעַתָּן⁸⁹. לְפִיכָף, אִם עָרַב עֲלֵיהֶן וְעָרַב לְעַצְמוֹ - יוֹצְאִין בְּשָׁל רַבָּן. אָכַל אֵינִי מְעָרַב לֹא עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִים וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא מִדְּעַתָּן, וְאִף עַל פִּי שְׁהֶן אוֹכְלִין אֲצִלוֹ עַל שְׁלַחְנוּ. וְאִם עָרַב עֲלֵיהֶן וְשָׁמְעוּ וְשִׁתְּקוּ וְלֹא מָחוּ - יוֹצְאִין בְּעָרֹבוֹ. עָרַב עַל אָחַד מֵהֶן וְעָרַב הֵן לְעַצְמוֹ - אֵין לָךְ מִחָא גְדוּלָה מְזוּ, וְיִוצְאִין בְּעָרֹב עַצְמוֹ⁹⁰. קָטָן בֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פְּחוּת - יוֹצֵא בְּעָרֹב אִמּוֹ⁹¹, וְאֵין צָרִיף לְהִנֵּיחַ עָלָיו מְזוּן שְׁתֵּי סַעֲדוֹת לְעַצְמוֹ.

87) מסכת עירובין דף פ"ב עמוד ב'. (88) מגיל שש עד שלש עשרה (משנה ברורה אורח חיים סימן ת"ד). (89) כיון שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, מערב עליהם בלי ידיעתם כדי לחנכם במצוות (הרא"ש). (90) והולכים לאותו צד שעירבו. (91) שעד גיל שש הוא כרוך אחרי אמו.

כב. הַרוּצָה לְשַׁלַּח עָרֹבוֹ בֵּינָה אַחַר לְהִנֵּיחוֹ לוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא רוּצָה לְקַבֵּעַ שְׁבִיתָתוֹ שָׁם - הַרְשׂוּת בְּיָדוֹ⁹². וּכְשֶׁהוּא מְשַׁלְּחוֹ - אֵינִי מְשַׁלְּחוֹ בֵּינָה חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁹³, וְלֹא בֵּינָה מִי שְׁאֵינִי מוֹדֶה בְּמִצְוֹת עָרֹב⁹⁴. וְאִם שָׁלַח - אֵינִי עָרֹב. וְאִם שָׁלְחוֹ בֵּינָה אָחַד מֵאלוֹ הַפְּסוּלִין לְהוֹלִיכוֹ לְאָדָם בְּשָׂר, כְּדִי שְׂיֹלִיכוֹ הַכָּשֶׁר וְיִנֵּיחוֹ בְּמִקּוֹם הָעָרֹב - הָרִי זֶה כְּשָׂר⁹⁵. וְאֶפְלוֹ שְׁלַחוֹ עַל הַקּוֹף אוֹ עַל הַפִּיל⁹⁶. וְהוּא, שְׂיִהְיֶה עוֹמֵד מִרְחוֹק, עַד שְׂיִרְאֶה זֶה הַפְּסוּל אוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִגִּיעוּ אֲצֵל הַכָּשֶׁר שְׁאָמַר לוֹ לְהוֹלִיף אֶת הָעָרֹב. וְכֵן⁹⁷ רַבִּים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּעָרֹבִי תַחֲמוּמִין וְרָצוּ לְשַׁלַּח עָרֹבָן בֵּינָה אַחַר - הָרִי אֵלּוֹ מְשַׁלְּחִין.

92) משנה במסכת עירובין דף ל"א עמוד ב' ויכול לסמוך עליו וללכת בשבת, כי "חזקה שליה עושה שליחותו". (93) שאינם בני דעת ואינם יכולים לקנות שבייתה עבורו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעירוב, ולהטריחו ללכת ולערב ברגליו לא רצו חכמים, לכן מספיק אם אומר בביתו: שבייתי במקום פלוני (משנה ברורה' או"ח סי' תי). (14) בנוסח אחר: "שיגיע לאותו מקום" (מעשה רוקח'). (15) לדעת הראב"ד: "אם יש בין המקום שהוא עומד משחשיכה למקום שנתכוון לשבות בו יותר מאלפיים אמה, הרי הוא כמו שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו".

ד. מי¹⁶ שעמד מבעוד יום בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד¹⁷ וְקָנָה שֵׁם שְׁבִיתָהּ, או שְׁהִיָּה בְּאֵ בְּדֶרֶךְ וְנִתְפָּנֵן לְשֵׁבֶת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד הַיְדוּעַ אֲצֵלוֹ וְקָנָה שֵׁם שְׁבִיתָתוֹ - הֲרִי זֶה מְהֵלֵךְ אֶת פְּלֵא¹⁸, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם הייתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדיירה או תל או בקעה¹⁹: אם היה בה בית סאתים או פחות - מְהֵלֵךְ אֶת פְּלֵא, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם הייתה יותר על בית סאתים²⁰ - אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדיירה.

(16) עירובין נ, ב. (17) עיר או מקום שהוקף לשם דירה. (18) אפילו אם השטח גדול מאד. (19) בנוסח אחר: "או נקע" (כת"י התימנים). והוא חפירה בתוך השדה כעין גומה ('הערוך'). (20) ראה למעלה בפט"ז מהל' שבת ה"א.

ה. הקונה²¹ שבייתה ברחוק מקום, ולא סיים²² מקום שבייתתו - לא קנה שבייתה שם. פיצד? היה בא בדרך, ואמר: שבייתי במקום פלוני, או: בשדה פלונית, או: בבקעה פלונית, או: ברחוק אלף אמה או אלפים ממקומי זה - הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה²³.

(21) עירובין מט, ב. (22) ציין בדיוק. (23) כשמואל שם, ולא כרב שאמר שאסור לו לזוז ממקומו.

ו. אמר²⁴: שבייתי תחת אילן פלוני, או: תחת סלע פלוני, אם יש תחת אותו אילן או אותו סלע שמונה אמות²⁵ או יתר - לא קנה שבייתה, שהרי לא פנן מקום שבייתתו; שאם בא לשבת בתוך ארבע אמות אלו, שָׁמָא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת הָאֲחֵרוֹת הוּא שֶׁקָּנָה שְׁבִיתָהּ.

(24) עירובין נ, ב. (25) כי ארבע אמות הן מקומו של אדם, שכן כתוב (שמות טז, כט): "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ואמרו (עירובין מח): "כמה תחתיו? ארבע אמות, שלש לגופו ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו", לכן אם יש תחת האילן שמונה אמות - נחשב לשני מקומות, ואם אמר שבייתי תחתיו - לא ציין את מקום השביטה בדיוק, לכן לא קנה שבייתה כלל.

ז. לפיכך²⁶ צריך להתפנן לשבת בעקר, או בארבע

עשיית זה, ואם אחד יכול לעשות כן בעד חבירו, וקביעות המקום, כיצד צריך לסיימו.

א. מי²⁷ שיצא מערב שבת חוץ למדינה²⁸, ועמד במקום ידוע²⁹ בתוך התחום או בסופו³⁰, ואמר: שבייתי במקום זה, וְחֹזֵר לְעִירוֹ³¹ וְלֵן שֵׁם - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ לְמִחְרָא מְאוֹתוֹ מְקוֹם אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְזֶה הוּא עֵקֶר עֵרוּבֵי תְּחוּמֵינָן, לְעֵרֵב בְּרִגְלֵינוּ. וְלֹא אָמְרוּ לְעֵרֵב בְּהִנְחַת מְזוּן שְׁתֵּי סַעֲדוֹת בְּלִבְךָ בְּמִקוֹם, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵא וְלֹא עֹמֵד שֵׁם, אֲלֵא לְהִקְלַע עַל הַעֲשִׂיר, שְׁלֹא יֵצֵא, אֲלֵא יִשְׁלַח עֵרוּבוֹ בְּיַד אַחֵר³² וְיִנְיָחוּ לוֹ.

(2) משנה, עירובין מט, ב. (3) לעיר. (4) מקום מסויים. ראה להלן ה"ה וה"ח. (5) בסוף אלפים אמה, ולא מחוץ להן. (6) וחזר אחרי כניסת השבת, וראה למעלה פ"ו ה"א. (7) שהרי בכניסת השבת קנה שבייתה באותו מקום. (8) ונחשב כאילו הוא בעצמו נמצא בסוף התחום בכניסת השבת וקנה שבייתה.

ב. וכן³³ אם נתפנן לקבץ שבייתתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשכה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כְּדִי שְׁיָגִיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם³⁴ וְקָנָה בוֹ שְׁבִיתָהּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ וְלֹא עֹמֵד שֵׁם, אֲלֵא הַחֲזִירוֹ חֲבֵרוֹ לְלוֹן אֲצֵלוֹ, או שְׁחֹזֵר מְעַצְמוֹ לְלוֹן, או נִתְעַפֵּב - לְמִחְרָא יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ עַד מְקוֹם שְׁנִתְפָּנֵן לוֹ, וּמְאוֹתוֹ מְקוֹם אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; שְׁפִינֵן שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ לְקַבֵּעַ שֵׁם שְׁבִיתָתוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ, נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁעֹמֵד שֵׁם³⁵ או שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ שֵׁם.

(9) משנה, עירובין נב, א. (10) לפני כניסת השבת. (11) ועירב ברגליו.

ג. במה דברים אמורים³⁶? בעני, שאין מטריחין אותו להניח ערוב³⁷, או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך והיה גרא שָׁמָא תְּחַשֵּׁף; והוא, שישאר מן היום כְּדִי לְהִגִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁקָּנָה בוֹ שְׁבִיתָהּ קֹדֶם שְׁתַּחֲשֵׁף אִם רָץ בְּכָל כַּחוֹ, וְהָיָה בֵּינוֹ וּבֵינָן אוֹתוֹ מְקוֹם כְּשֶׁתַּחֲשֵׁף אֲלָפִים אֲמָה או פחות. אֲבָל אִם לֹא הָיָה רְחוֹק וְלֹא עֲנִי, או שְׁלֹא נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי שְׁיָגִיעַ³⁸ אֲפִלּוֹ רָץ בְּכָל כַּחוֹ, או שְׁהָיָה בֵּין הַמְּקוֹם שְׁנִתְפָּנֵן לְשֵׁבֶת בוֹ וּבֵינָן הַמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה יְתֵר מְאֹלְפִים אֲמָה, או שְׁלֹא פָּנֵן הַמְּקוֹם שֶׁקָּנָה בוֹ שְׁבִיתָהּ - הֲרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָהּ בְּרַחוּק מְקוֹם, וְאִין לוֹ אֲלֵא אֲלָפִים אֲמָה³⁹ לְכָל רוּחַ מְמִקְוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה.

(12) עירובין נא, ב. (13) שאין לו מזון שתי סעודות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדי שיוכל לחזור לביתו בשבת, שבקיה עד דנחית דרגא (הניח לו ללכת עד שירד ממדרגה אחת), אמר ליה (החזירו ואמר לו): בית הכא (לין כאן), למחר קדים ואזיל (למחר תשכים ותלך). כיון שהתחיל ללכת, נקרא החזיק בדרך, ומספיקה לו מחשבתו לקנות שביטה (עירובין, שם).

י. התלמידים³⁴ שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות וקרמים אצל בעלי הבתים, שפתן מצויה לעוברי דרכים הפאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח בבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו מצאו סעדתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה, ואין דעתן סומכת לדירה אלא על בית מדרשם³⁵.

34 עירובין עג, ב. 35 "בעא מניה רב חיאי בר אבין מרב ששת: בני בי רב (תלמידים הלומדים אצל רבם) דאכלי נהמא (האוכלים לחם סעודתם) בבאגא (בית אכסניא בבקעה) ובייתי (ולנים) בכי רב (בבית המדרש שהיה בתוך אלפים אמה), כי משחינן (כשמודדים) תחומא - מבי רב משחינן להו או מבאגא משחינן להו? אמר ליה: משחינן להו מבי רב (מבית המדרש מודדים להם תחום שבת), דאי מייתו להו ריפתא לכי רב, ניהא להו טפי (יותר היה רצוי להם שיביאו להם מאכלים לבית המדרש שהוא מקומם הקבוע) - עירובין, שם.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) נתבאר בו משפט שני עירובין, רצוננו לומר המערב שני עירובין במקומות חלוקים, לשעות חלוקות, ביום אחד, או לימים חלוקים, אם שהימים סמוכין זה לזה, או מחולקין. ונמשך לזה ביאור ימים טובים הסמוכין לשבת ולא עירב בערבית. מה דין עירובין [חצרות] [1] תחומין בהן ונשלמו ההלכות.

א. אין² מניחין שני עירובין, אֶחָד בְּמִזְרְחָ וְאֶחָד בְּמַעְרָב, כְּדִי שְׂיִהְיֶה בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעִירֻבִין, וּבִשְׂאֵר הַיּוֹם עַל הָעִירֻב הַשֵּׁנִי; שְׂאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עִירֻבִין לְיוֹם אֶחָד. טְעָה³ וְעָרַב לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, כְּמִדְמָה הוּא שְׂמַעְרָבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, אוּ שְׂאָמַר לְשָׁנִים: צָאוּ וְעָרְבוּ עָלַי, אֶחָד עָרַב עָלָיו לְצִפּוֹן וְאֶחָד עָרַב עָלָיו לְדָרוֹם - מְהֵלֵךְ פְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶם⁴.

2) משנה, עירובין לח, א. 3 עירובין נ, ב. שסבור היה שאפשר לערב על מנת ללכת שחרית לרוח אחת, וערבית לאחרת. 4) נותנים עליו חומרות שניהם, ואינו יכול ללכת אלא למקום ששניהם יכולים ללכת, אבל למקום שרק אחד יכול ללכת - אסור.

ב. כיצד⁵ מהלך פרגלי שניהם? שאינו יכול להלך אלא במקום שיש לשניהם להלך בו. נתן האחד עירוב ברחוק אלה לרוח מזרח⁶, והניח השני מהן עירובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב⁷ -

אמות שפדרומו או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה אמות, ונתפון לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסכים²⁷. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביטה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שביטתו למכיר, והמכיר מתפון לשבת הוא וחרבו במקום שהוא מכיר²⁸.

26 עירובין נ, ב. 27 שאם היו שבע אמות, הרי אמה אחת משותפת לשני מקומות, ואנו אומרים שבאמה הזאת קנה שביטה. 28 בעירובין נא, א: "רבה ורב יוסף הוו קא אזלי באורחא (היו מהלכים בדרך), אמר ליה רבה לרב יוסף: תהא שביטתנו תותי דקלא (תחת הדקל) - אמר ליה: לא ידענא ליה (אינני מכיר את מקום האילן). אמר ליה: סמוך עלי" - שאומר לו שביטתי עמך, והמכיר אומר: שביטתנו במקום פלוני" (רש"י).

ח. אנשי העיר²⁹ ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובן למקום ידוע³⁰, והחזיק בדרך³¹, והחזירו חברו ולא הוליך ערובן - הן לא קנו שביטה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובן, ואין להן להלך ממדינתן אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב, שהרי הוא בא בדרך ונתפון לשבת שם והחזיק בדרך, לפיכך יש לו להלך לאותו מקום למחר, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

29 משנה, עירובין נב, א. 30 ראה למעלה ה"א וה"ה. 31 ובמי שבא בדרך, התירו חכמים לערב בדיבור בעלמא (ראה למעלה ה"ג). ודעת כמה מגדולי הראשונים (בעירובין נב). כי לא נקרא בא בדרך אלא ביוצא לדרך ממש, אבל אם יצא במיוחד להניח את העירוב לא קנה שביטה אלא-אס-כן הניח שם את העירוב, או שעירב ברגליו, אבל בדיבור לחוד - לא.

ט. זה³² שאמרנו שצריך הקונה שביטה ברחוק מקום שחזיק בדרך - לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה³³ לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביטה. וכל הקונה שביטה ברחוק מקום, אינו צריך לומר: שביטתי במקום פלוני; אלא פיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא - קנה שם שביטה. ואין צריך לומר, מי שיצא פרגליו ועמד במקום שקונה בו שביטה, שאינו צריך לומר פלום; אלא פיון שגמר בלבו - קנה.

32 עירובין נב, א. 33 "רב יהודה בר אישתתא, אייתו ליה (הביאו לו) כלכלה דפירי (סל עם פירות) לרב נתן בר אושעיא (ממקום רחוק יותר מאלפים), כי הוה אזיל (כשרצה לחזור לפני שבת לקנות שביטה לסוף אלפים אמה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) שנאמר (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", ואמרו (עירובין נא.): "ממקומו - אלו אלפים אמה". 15) עירובין לח, א במשנה. וכן אמרו במגילה ז, ב במשנה: "אין בין יום-טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". 16) "אין בין שבת ליום הכיפורים אלא שזה (שבת) זדונו (אם חילל שבת במזיד) בידי אדם (מיתת בית-דין), וזה (יום הכיפורים) זדונו בכרת" (מגילה שם). ואף-על-פי-כן אין יום-טוב ויום הכיפורים שוים בדין זה לשבת, שבשבת יש איסור תחומין מן התורה כגון חוץ לשנים עשר מיל (פכ"ז מהל' שבת הי"א) ואילו ביום-טוב ויום-כיפור גם בזה אין איסור אלא מדרבנן וראה בפ"ב מהלכות יום-טוב הלכה י, ובפ"ה שם הלכה יד. 17) כמבואר בהל' שבת פ"ב ה"ח. 18) שהרי נדחו דברי רפרם שאמר כי אין איסור הוצאה ביום הכיפורים (כריתות יד). 19) מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, שהרי כתוב (שמות יב, טז): "אך אשר יאכל לכל נפש, הוא לבדו יעשה לכם" - הותרה גם שלא לצורך (ביצה יב.).

ה. יום טוב²⁰ שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה²¹ בין מלאחריה²², או שני ימים טובים של גליות²³ - יש לו²⁴ לערב שני עירובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערב שברוח השנייה ליום השני²⁵. או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר, וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה²⁶ - הרי הן כיום אחד, ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחת.

20) משנה, עירובין לח, א. 21) ביום ששי. 22) ביום ראשון. בחוץ לארץ, עושים את כל המועדים (מלכד יום הכיפורים) שני ימים, מפני הספק, שלא היו יודעים בגולה את היום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החודש, ואפילו בזמן הזה שאין מקדשים בארץ ישראל על פי עדים אלא לפי החשבון המקובל, תקנת חכמים היא שיהירו במנהג אבותיהם שבידיהם" (רבינו הל' קידוש החודש פ"ה ה"ד וה"ה). 23) יכול הוא. 24) לפי שיום-טוב ושבת הם שני ימים נפרדים, שתי קדושות נפרדות להם (עירובין לח:). וכמו כן שני ימים-טובים של גליות, מפני ספק נקבעו - ואחד מהם חול. 25) "אפילו בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, ואפילו בארץ ישראל היו עושים ראש-השנה שני ימים" (הל' קידוש החודש פ"ה ה"ז). 26) שני ימי ראש-השנה נקראים "יומא אריכתא" (יום ארוך) ו"קדושה אחת", ואי אפשר לערב ביום אחד מקצתו לצד זה ומקצתו לצד אחר. וראה בפ"א מהלכות יום-טוב הלכה ד.

ו. וכך²⁷ מתנה אדם על ערובו ואומר: עירובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת; או: לשבת אחרת, אבל לא לשבת זו; לשבתות, ולא לימים טובים; לימים טובים, ולא לשבתות.

אין זה שעברו עליו מהלך במערב אלא אלה אמה, כרגלי מי שעבר עליו במזרח; ולא יהלך במזרח אלא אלה וחמש מאות אמה, כרגלי מי שעבר עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערבו עליו שני עירובין אלו אחד ברחוק אלפים אמה למזרח ואחד ברחוק אלפים אמה למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו⁸.

5) עירובין, שם. 6) אם כן הפסיד בזה אלה לצד מערב שאינו יכול ללכת לשם. 7) והפסיד בזה חמש מאות אמה לצד מזרח. 8) שהרי לא נתכוון לשבות במקומו, אלא במקום עירובו, ואין אנו יודעים איזה מהם קנה עירוב, ועירובו של מזרח מפסידו אלפים לצד מערב, ועירובו של מערב מפסידו אלפים לצד מזרח, לכן לא יזוז ממקומו.

ג. מערב⁹ אדם שני עירובין בשתי רוחות, ומתנה¹⁰ ואומר: אם ארע לי דבר מצוה¹¹, או נלחצתי¹² למחר ונצרכתי לרוח זו - זה הערב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית - זה הערב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות - יש לי לסמך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר ולא נצרכתי לרוח מהן¹³ - אין שני העירובין האלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה.

9) משנה, עירובין לו, ב: "מתנה אדם על עירובו ואומר - אם באו גויים (גובי המכס) מן המזרח (ואני צריך לברוח מפניהם לסוף ארבעת אלפים אמה) עירובי למערב. ואם יבואו מן המערב - עירובי למזרח. אם באו מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך. לא מכאן ולא מכאן, הריני כבני עירי. אם בא חכם (שאני רוצה לשמוע דרשתו) מן המזרח - עירובי למזרח, מן המערב - עירובי למערב, בא מכאן ומכאן - למקום שארצה אלך, לא מכאן ולא מכאן - הריני כבני עירי". 10) וביום השבת אנו אומרים: הובר הדבר למפרע כי לצד זה התכוון שיחול עירובו, וקנה שבייתה באותו צד, כי בדרבנן (=עירובין אינם אלא מדרבנן) אנו אומרים "יש ברירה" (עירובין לז: ולהלן הלכה ז). 11) קבלת פני חכם וכיוצא בזה. 12) לברוח מפני גויים הבאים להתנפל, וכיוצא בזה. 13) בנוסח אחר: "לרוח משתיהן" (כת"י התימנים).

ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת¹⁴, כך אסור לצאת ביום טוב¹⁵ וביום הפפורים¹⁶. וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת - חיב¹⁷, כך המוציא מרשות לרשות ביום הפפורים - חיב¹⁸. אבל ביום טוב מתיר להוציא מרשות לרשות¹⁹. לפיכך מערבין עירובי הצרות ומשתתפין במבואות ליום הפפורים בשבת, ומעירבין עירובי תחומין ליום הפפורים ולימים טובים כדרך שמעירבין לשבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טובים של גלויות, או ביום-טוב הסמוך לשבת לפניה או לאחריה. (44) אבל אמירה אסורה משום הכנה מיום-טוב לחבירו (מגיד-משנה). (45) שאם יקח פת אחרת, צריך לקרוא עליה שם עירוב מבעוד יום, והרי הוא מכין מיום-טוב לחבירו.

י. יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין על פי הראיה⁴⁶ - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הם⁴⁷.

(46) ובאותו זמן יכול לחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כמבואר בפסחים מזו. ועיין ברש"י 'ותוספות' שם. אבל מעת שאנו קובעין את החדשים לפי החשבון, כמבואר בהלכות קידוש החודש פ"ה, לא יחול יום הכיפורים סמוך לשבת, כדי שיספיקו ביום חול שביניהם לקבור את המתים, ולהכין ירקות טריים לכבוד שבת או לערב יום הכיפורים (ראש השנה כ.). (47) לפי שכל שאסור בשבת, אסור ביום הכיפורים ('מגיד משנה').

יא. זה⁴⁸ שאמרנו, שיש לו לערב שני עירובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא, שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני העירובין ביום הראשון⁴⁹; אבל אם אי אפשר לו להגיע לערב של יום השני ביום הראשון - אין ערב השני ערב. שהעירוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום⁵⁰, וזה, הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערב ביום הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.

(48) עירובין לח, ב. (49) ששני המקומות אינם רחוקים זה מזה יותר מאלפים אמה, ויכול ללכת באותו יום. (50) אף שקנין שבינת העירוב הוא משתחשך, מכל-מקום צריך שתהיה באפשרותו להגיע לעירוב בסוף יום ראשון.

יב. ביצד? הרי שהניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח עירוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערב; שהרי ביום הראשון אין זה הערב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום⁵¹.

(51) שהרי יש לו ארבעת אלפים אמה לצד מזרח, והפסיד על-ידי-זה בצד מערב.

יג. אבל אם הניח עירובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה מביתו⁵² ברוח מזרח⁵³, וסמך עליו ליום ראשון, והניח עירוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערב; שהרי אפשר לו שגיע לו ביום הראשון.

(52) כשביתו בשדה. אבל אם ביתו בעיר, כל העיר חשובה לו כארבע אמות, ומודדים אלפים אמה מחוץ לחומת העיר

(27) 'תוספתא' עירובין פ"ג.

ז. אמר²⁸ לחמשה: הריני מערב²⁹ על איזה מקום שארצה, רציתי - ילך, לא רציתי - לא ילך³⁰, אף על פי שרצה משתשכה³¹ - ילך. דבר שהיה מדברי סופרים יש בו ברה"ק³². וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: רציתי³³ - אלך, לא רציתי - לא אלך, אלא אהיה כבני עירי - כל שבת שירצה ילך, אף על פי שרצה משתחשך.

(28) עירובין לו, ב. (29) מניח עירוב. (30) בדפוס רומי: "רציתי - ילך, לא רציתי - לא ילך" וכן הוא בדפוס ויניציאה, שונצינו ומעשה רוקח'. (31) שהוא זמן שאחרי קניית העירוב. (32) הוברר הדבר למפרע, שכשם שרוצה עכשיו - רצה גם בעת קניית העירוב. (33) בשבת שאני רוצה בעירובי.

ח. המערב³⁴ לשני ימים טובים של גלויות או לשבת יום טוב³⁵, אף על פי שהוא ערב אחד לרוח אחת לשני הימים³⁶, צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות³⁷. ביצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת ומחשיך עליו, ונוטלו בידו³⁸ ובא לו - אם היה ליל יום טוב³⁹, ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך, ואוכלו - אם היה ליל שבת⁴⁰, או מביאו - אם היה ליל יום טוב. מפני שהן שתי קדשות, ואינן כיום אחד, כדי שנאמר: מליל ראשון קנה העירוב לשני ימים⁴¹.

(34) משנה, עירובין לח, א. (35) שאמר בפירוש שהעירוב יחול על שני הימים, או על יום-טוב ושבת. (36) שהוא רוצה ללכת בשני הימים באותו כיוון. (37) שעת קניית העירוב. (38) אם מתיירא שמה יגב או יאבד, ולא יהיה שם בלילה השני. (39) שאין בו איסור הוצאה. (40) שאסור להוליכו משם. (41) אבל בשני ימים-טובים של ראש-השנה, שהם כ"יומא אריכתא" וקדושה אחת (למעלה ה"ה) - אם הניח עירוב בליל ראשון, יכול לסמוך עליו גם ליום שני, כי בין השמשות של היום הראשון - קונה לשני הימים. ודעת הראב"ד שלא אמרו "כיומא אריכתא" אלא לחומרא ולא לקולא, ולכן מצריך שהעירוב יהיה קיים גם בליל שני של ראש-השנה.

ט. נאכל⁴² העירוב בראשון⁴³ - קנה העירוב בראשון, ואין לו ערב לשני. ערב ברגליו בראשון - צריך לערב ברגליו בשני; והוא, שילך ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו⁴⁴ שיקנה שם שביתה. ערב בפת בראשון: אם רצה לערב ברגליו בשני - הרי זה ערב; ואם רצה לערב בפת - צריך לערב באותה הפת עצמה⁴⁵ שערב בה בראשון.

(42) עירובין לח, א. (43) הלכה זו נאמרה בשני ימים-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קננין בית, ואסור לקנות ביום-טוב אפילו בתנאי.
טו. פיצד מתנה? אומר בחמישי: אם היום יום טוב⁵⁷ - אין בדברי פלום⁵⁸, ואם לאו⁵⁹ - הרי זה ערוב⁶⁰; ולמחר חוזר ומערב, ואומר: אם היום יום טוב - כבר ערבתי מאמש ואין בדברי היום פלום, ואם אמש היה יום טוב - הרי זה ערוב. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - הרי הן כיום אחד⁶¹, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

57) שהרי שני ימים טובים של גלויות הם מספק, ובכל יום אנו מסופקים אם הוא חול או יום-טוב. (58) שאסור לערב ביום-טוב. (59) והיום יום חול. (60) יחול העירוב בין השמשות. (61) ביצה ו, א. לענין עירובי תבשילין (מגיד-משנה).

(משנה ברורה' או"ח סי' תטז). (53) ולפי זה, יש לו עוד חמש מאות אמה למערב, שביכלתו להגיע שמה ביום ראשון.

יד. יום טוב⁵⁴ שקל להיות בערב שבת - אינו עושה ערוב פיום טוב, לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין⁵⁵; אלא מערב הוא פיום חמישי, שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת - מערב מיום רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת ומתנה, אבל לא ערובי תחומין⁵⁶.

54) ביצה טז, ב. 55) שנראה כמתקן דבר לצורך מחר, ואסור להכין מיום-טוב לשבת. 56) שקננין שביטה הוא

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

במקום שלא כבשנוהו, כי מצוה עלינו לאבד עבודה-זרה מארצנו; ובחזון-לארץ אין אנו מצווים לאבדה אלא במקום שכבשנוהו.

ב. עבודת פוכבים ומשמשיה, ותקרבת שלה, וכל הנעשה⁶ בשבילה, אסור בהנאה, שנאמר: "ולא תביא תועבה אל ביתך". וכל הנהנה באחד מפל אלו, לוקה שפתיים: אחת משום "ולא תביא", ואחת משום "ולא ידבק בדבר מאומה מן החרם".

5) כגון, היין שמנסכים, או הבשר שמקריבים לפניו. 6) כל נויי עבודה-זרה, כגון: נרות שמדליקים לפניו, וכן בגדים ששוטחים לכבודה. 7) (ספרי, ראה; מכות כב.) אף על פי שמקרא זה נאמר בעיר הנידחת ולא בעבודה-זרה, דרשוהו חז"ל לענין עבודה-זרה, מפני שעבודה-זרה, נקראת חרם, ככתוב: "ותעב תתעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כו); ובפסוק "ולא ידבק בידך... מן החרם" גילתה לנו התורה, שכל מה שהוא חרם אסור בהנאה ומוזהרים על הנאתו. ורבים חולקים על רבינו, ובראשם הרמב"ן ב"ספר המצוות" (לא-תעשה, קצב), הסובר שאין מלקות שתיים בנהנה ממשמשי עבודה-זרה; ומה שאמרו (מכות כב.) שלוקה שתיים, אינו אלא בנהנה מעבודה-זרה עצמה, ולא ממשמשיה ותקרובתה. אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ה, הלכה י"ב), שנאמר שם: "יין נסך ועורות לבובים אסורים בהנאה, משום שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" - הרי שפסוק זה נדרש גם לענין תקרובת עבודה-זרה. והשווה דברי רבינו ("ספר המצוות", לא-תעשה כה).

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

הלכות עבודת פוכבים

וחקות עובדיה

פרק שביעי

1) איסור הנאה מעבודה-זרה וממשמשיה; מה בין אליל של גוי לאליל של ישראל.

א. מצות עשה היא לאבד עבודת פוכבים ומשמשיה; וכל הנעשה בשבילה, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקמות"³, ונאמר: "כי אם פה תעשו להם מזבחתיהם תתצו". ובארץ-ישראל מצוה לרדף אחריה, עד שנאבד אותה מפל ארצנו. אבל בחוץ לארץ אין אנו מצוין לרדף אחריה, אלא כל מקום שנכבש אותו, נאבד כל עבודת פוכבים שבו, שנאמר: "ואפדתם את שמם מן המקום ההוא" - בארץ-ישראל אמה מצוה לרדף אחריה, ואי אמה מצוה לרדף אחריה בחוץ לארץ.

2) כגון הכוסות שמנסכים בהן יין לעבודה-זרה. 3) אם אינו עניין למקומות עצמם, שהרי אלוהיהם שעל ההרים נאסרים, ולא ההרים אלוהיהם - תנהו עניין לכלים שהשתמשו בהם לעבודה-זרה (עבודה-זרה נא:). 4) (ספרי, ראה). החילוק שבין ארץ-ישראל לחוץ-לארץ הוא: בארץ - מחוייבים אנו לרדוף אחריה ולאבדה אפילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתחילה ועד סוף", כלומר: אומן המקבל עליו לעשות כלי הוא קונה את שכרו עם כל חלק וחלק של התקדמות מלאכתו. ולכן האומן המקבל שכר בעד עשיית הצלם, כל שכרו עד להכאה האחרונה בהיתר הוא; וההכאה האחרונה בפטיש שהיתה באיסור, מפני שאז נגמר הצלם, הרי אין בה כדי שוה פרוטה - ולכן שכרו מותר, שאין כאן שכר עבודה-זרה, שהרי כל שכרו כבר קנה מלפני גמר עשייתה (עבודה-זרה יט:). (18) שברי כלי מתכות. (19) והרי אסור ליהנות מעבודה-זרה. (20) כי כל עוד שלא משך את החפץ מידי הנכרי לא נקנה לו לישראל, ואפילו כשכבר נתן לו את הכסף - כי בנכרי משיכה קונה ולא מעות. (21) והרי זה של ישראל, בכל זאת אינו מחוייב לבערה אלא מחזירה לנכרי ודיו. (22) כי אילו ידע שעבודה-זרה ביניהם לא היה מושכם, נמצא שכל קניינו בטעות היה. (23) שמימיו עמוקים ולא ימצאו לעולם (פירוש רבינו, עבודה זרה פרק ג, משנה ט). אף על פי שמצד הדין לא קנה עוד, כי משיכתו בטעות הייתה ויכול הוא לדרוש את כספו חזרה מהנכרי, בכל זאת כיוון שנתן כסף ומשך הרי זה כאילו עבודה-זרה שלו היא, וכשידרוש כספו מאת הנכרי יהא נראה כאילו הוא מוכר עבודה-זרה לנכרי ואסור - לפיכך הוא בעצמו חייב לבער אותה, כדין עבודה-זרה ביד ישראל, וכספו אבוד (עבודה-זרה עא:). (24) ואף על פי שחליפי עבודה-זרה אסורים, אבל הלכה היא: שאין גר יורש את אביו מן התורה, אלא החכמים זיכוהו כדי שלא יחזור לסורו - והרי זה כזוכה מן ההפקר ולא מצד חליפי עבודה-זרה. (25) הואיל ובאו לידו שלו הם ואסור ליהנות מעבודה-זרה, אפילו בחליפיה (דמאי פרק ו, משנה ט).

ו. צורות שעשאוים עובדי כוכבים לנוי, מתרין בהנאה, וצורות שעשאוים לעבודת כוכבים, אסורין. כיצד? כל הצורות הנמצאים בפפרים, אסורים בהנאה, מפני שחזקתן שלעבודת כוכבים הן עשויות; והנמצאות במדינת 27 - אם היו עומדין על פתח המדינה, והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סיף 28 או עטרה וטבעת, חזקתו שהוא לעבודת כוכבים, ואסור בהנאה; ואם לאו - הרי הוא בחזקת לנוי ומתיר.

(26) שאין דרך בני הכפרים לעשות צורות לנוי. (27) בעיר. (28) (עבודה זרה מא:). כל אלה צורות חשובות הן אצלם, וסימני מלכות ואדנות הם. המקל - מסמל את הרידיו, כאילו הוא רודה בכל העולם; הציפור - כאילו תופש את כל העולם תחתיו, כציפור שתעוף במרומים ועיניה צופות בכל; הכדור - כאילו תופש הוא בידו את העולם כולו העגול ככדור. וכן שאר הסמלים. ולדעת רבינו ירוחם בדברי רבינו אין האיסור בצורות הללו אלא בצורות אנדרטה של מלכים (מצבת המלך המת שהקימו בשער העיר לזיכרון), אחרת - אין בהם איסור, ואפילו כשיש בידם מקל וכדומה. וחידוש זה מיוסד על דברי הגמרא (שם).

ז. צלמי עבודת כוכבים הנמצאים משלכים בשוקים

ג. בהמה שהקריבוה כלה לעבודת כוכבים, אסורה בהנאה; אפלו פרשה⁹ ועצמותיה וקרניה וטלפיה ועורה, הכל אסור בהנאה. לפיכך אם היה בעור סימן, שיודע בו שזה העור תקרבת עבודת כוכבים הוא, כגון שהיו עושים, שקורעים קרע עגל¹⁰ פנגד הלב ומוציאין הלב - הרי כל אותן העורות שהן כן אסורין בהנאה, וכן כל פיוצא בזה.

(8) בנוסח קושטא, מנטובא, "בהמה שהקריבוה לעבודת-כוכבים". (9) (עבודה-זרה לה:) משום שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה". (10) פרט לקרע משוך - שמותר, שאין עושים כן לעבודה-זרה, ואלו העורות נקראים במשנה (עבודה זרה פרק ב, משנה ג): "עורות לכובים", על שם קריעתם כנגד הלב.

ד. מה בין עבודת כוכבים של עובד כוכבים לעבודת כוכבים של ישראל? עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה בהנאה מיד¹¹, שנאמר: "פסילי אלהיהם תשרפון באש" - משפסלו, נעשה לו אלוה. ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד שתעבד¹², שנאמר: "ושם בפתר" - עד שיעשה לה דברים שפסות¹³, שהן עבודתה. ומשמשי עבודת כוכבים, בין של עובד כוכבים בין של ישראל, אינן אסורין עד שישתמשו בהן לעבודת כוכבים¹⁴.

(11) תיכף כגמר עשייתה, אפילו כשלא עבדה עדיין. (12) (עבודה-זרה נב:). (13) כי ישראל עובד עבודה-זרה, עובד אותה בסתר שלא יראהו, שמה ישמעו בית-דין ויסקוהו. (14) כי במשמשיה נאמר: אבד תאבדון... אשר עבדו (דברים יב, ב) - אינם אסורים עד שיעבדו בהם (עבודה זרה נא:).

ה. העושה עבודת כוכבים לאחרים - אף-על-פי שהוא לוקה¹⁵, שכו מותר; ואפלו עשאה לעובד כוכבים, שהיא אסורה מיד, מפני שאינה נאסרת עד שתגמר, ומפוש¹⁶ אחרון שגומרה אין בו שוה פרוטה¹⁷. הלוקה גרוטאות¹⁸ מן העובד כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים¹⁹ - אם נתן מעות ולא משך, יחזירם לעובד כוכבים²⁰. וכן אם משך ולא נתן מעות - אף-על-פי שמשכה בעובד כוכבים קונה²¹, כמקח טעות הוא²². נתן מעות ומשך - יולכם לים המלח²³. וכן עובד כוכבים וגר, שפרשו את אביהן עובד כוכבים - יכול הגר לומר לעובד כוכבים: טל אתה עבודת כוכבים, ואני מעות! טל אתה יין-נסף, ואני פרות! ואם משבאו לרשות הגר - אסור²⁵.

(15) משום: ואלוהי מסכה לא תעשו לכם, כמבואר למעלה (פרק ג, הלכה ט). (16) ההכאה האחרונה בפטיש, שהוא גמר מלאכה. (17) כי הלכה היא: "ישנה לשכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. עבודת פוכבים ומשמייה וכל התקרבת שלה, אוסרים בכל-שהן⁴¹. כיצד? עבודת פוכבים שנתערבה בצורות של נוי, אפילו אחת בכמה אלפים - יוליך הכל לים המלח. וכן אם נהערב פוס⁴² של עבודת פוכבים בכמה כוסות, או חתיכה מן הפשר⁴³ שנתערבה בכמה חתיכות - יוליך הכל לים המלח. וכן עור לבוב⁴⁴ שנתערב בכמה עורות - הכל אסור בהנאה⁴⁵. עבר ומכר עבודת פוכבים או אחד מממשמשיה או תקרבת שלה - הרי הדמים אסורין בהנאה, ואסורין בכל-שהן, כעבודת פוכבים, שנאמר: "והיית חרם כמהו" - כל מה שאתה מביא מעבודת פוכבים ומכל משמשיה ותקרבתה, הרי היא כמוהו⁴⁶.

(41) (עבודה-זרה עד.). (42) היא אסורה משום: "משמשי עבודה-זרה" ואוסרת בכל שהיא, כמבואר בברייתא (זבחים עד.). כוס - שם משותף: משמש זכר ונקבה. (43) שהקריבה לעבודה-זרה. (44) עור שקרוע כנגד הלב כעין ארובה עגולה, שדרך שם היו מוציאים את לב השור מחיים, כמבואר לעיל (הלכה ג). (45) (עבודה-זרה עד.). (46) (שם, נד): "כל מה שאתה מביא (מהוה) ממנו - הריהו כמוהו".

י. עבודת פוכבים או אשרה שנשרפה, אפרה אסור בהנאה⁴⁷. ונחלת של עבודת פוכבים אסורה, והשלהבת⁴⁸ מתרת, מפני שאין בה ממש. ספק עבודת פוכבים אסור; ספק ספקה מתר. כיצד? פוס של עבודת פוכבים שנפל באוצר מלא כוסות, פלן אסורים, מפני שעבודת פוכבים וכל משמשיה אוסרין בכל-שהן. פרוש פוס אחד מן התערבת ונפל לכוסות שנים⁴⁹ - הרי אלו מתריין⁵⁰. טבעת של עבודת פוכבים⁵¹ שנתערבה במאה טבעות, ונפלו שמים מהן לים הגדול - התרו כלן, שאני אומר: אותה הטבעת היתה בכלל השמים⁵². נהערבה במאה, ונתחלקו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר, ונפלו הארבעים פלן לטבעות אחרות - פלן מתרות, שאני אומר: אותה הטבעת האסורה פרב היא⁵³. נפלו הששים לטבעות אחרות - פלן אסורות⁵⁴.

(47) להכין ממנו בורית לכביסה וכדומה (תמורה לד.). (48) כגון להדליק נר בלהב השלהבת (ביצה לט.). (49) והוא השלישי, הרי בטל ברוב הכשרים. (50) (זבחים עד.) מחמת ספק-ספיקא: ספק אם הכוס שפרשה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, או לא; ואפילו של עבודה-זרה הייתה, שמה כוס זו שהוא משתמש בה מהתערובת השנייה איננה אותה שנפלה. וכן בכל כוס מהתערובת השנייה, כשהוא בא להשתמש בה, אנו תולים להקל: שמה אינה הכוס שנפלה מהתערובת הראשונה.

או בתוך הגרוטאות, הרי אלו מתריין²⁹; ואין צריך לומר שבברי צלמיהן³⁰. אבל המוצא יד³¹ מצורת פוכב או מזל או רגלה או אבר מאיברייה משלך - הרי זה אסור בהנאה, הואיל ונדע בודאי שזה האבר מן צורת עבודת פוכבים הנעבדת, הרי היא באסורה, עד שינדע לו שהעובדי פוכבים עובדיה בטלוה³².

(29) מכוח "ספיק-ספיקא", (ספק כפול; דבר הרחוק מאוד מוודאות): ספק נעבדים הם, ספק לא נעבדים; כי ייתכן שאינם אלא לנוי, ואפילו נעבדים הם, שמה כבר ביטולם עובדיהם, הואיל והם מושלכים בחוץ - והלכה היא: שעבודה-זרה שביטלה עובדיה מותרת בהנאה, כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה ח). (30) כי שבירתם מוכיחה עליהם שביטולם ומותרים מכוח "ספק-ספיקא". (31) "יד" זו אינה שבר מן הצורה השלימה, שאם כן "שברי צלמים" הם ומותרים, אלא מתחילתה נעשתה בתבנית זו: בדמות יד או רגל וכדומה, כפירושו של רבינו בפירוש המשנה (עבודה-זרה פרק ג, משנה ב). (32) (שם). "והגהות מיימוניות" כתבו: "שצריך להיזהר לא ליקח במשכון, ולא ליהנות מתשמישי עבודה-זרה ונויה, כגון: גביעים ומחתות ומעילים שלובשים בשעת עבודתה. והמכניס את כל אלה לביתו, בין במשכון, בין בקנייה, בין בשאלה, או בכל דרך שהיא - עובר משום: "לא תביא תועבה אל ביתך", ומשום: "ולא ידבק בידך מאומה" וגו'.

ח. המוצא כלים ועליהן צורת חמה³³ ולבנה ודךקון³⁴ - אם היו פלי כסף וזהב או בגדי שני³⁵, או שהיו חקוקים על הנזמים³⁶ ועל הטבעות, הרי אלו אסורין³⁷; ועל שאר הפלים³⁸, מתרין, מפני שחזקתן לנוי³⁹. וכן שאר הצורות הנמצאות על פל הפלים⁴⁰, חזקתן לנוי ומתריין.

(33) רבינו בפירושו למשנה (עבודה-זרה פרק ג, משנה ב) יאמר: "צורה זו של חמה ולבנה, אין עניינה שמצא צורה עגולה כשמש, או קשת עגולה, ויאמר עליה: זו לבנה, אלא בעלי הצלמים הנקראים בערבית טלאס"ם מייחסים לכוכבים צורות ויאמרו: צורת "שבת" היא: זקן שחור; צורת "נוגה" - צורת נערה יפה, וצורת השמש היא צורת המלך מעוטר יושב על עגלה, וכן ייחסו לכל הכוכבים צורות שונות". ולפיכך מה שאמרו במשנה (שם): "צורת חמה", אין הכוונה לצורת השמש עצמה שאינה נאסרת - הואיל ואינה נעבדת - אלא לצורה המייחסים לשמש, או ללבנה ידובר כאן (ש"ך, יורה-דעה קמא, סעיף קטן ח). (34) הוא מין נחש שיש לו סנפירים וקשקשים בחוליות צווארו (עבודה-זרה מג.), והיו מייחסים צורה זו לחלק מגלגל הלבנה. (35) בגדי משי יקרים הצבועים צבע אדום. (36) תכשיט האף והאוזניים. (37) כי צורות אלו נעבדות הן. (38) שאינם יקרים וחשובים. (39) ולא לעבודה-זרה (שם, מב:): רבן שמעון בן גמליאל אומר: "שעל המכובדים - אסורים: שעל המבוזים - מותרים". (40) אפילו מכובדים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) הענפים. אבל תחת הענפים עצמם וודאי שאסור לשבת. וכאן לא ידובר אלא בצל הנוטה חוצה להם, כלשון המשנה (שם, מח:): "לא ישב בצילה", וסובר רבינו שאין האיסור אלא בצל האילן עצמו, לא בצל ענפיו. וה"כסף-משנה" הביא קשיית הרמ"ך על רבינו: מדוע מתיר בצל ענפיו, הלא בגמרא (שם) אמרו שגם "צל צילה אסור"? אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ג, הלכה י"א): "צילה - אסור; צל צילה - מותר. איזהו צילה? כל שאילו תיפול והיא נוגעת בו (האשרה עצמה) - זהו צילה, וכל שאילו תיפול ואינה נוגעת (האשרה עצמה, אלא השריגים והעלים) - זהו צל צילה". הרי שהיתירו של רבינו מקורו מירושלמי. ורש"י פירש את החילוק בין "צל" לבין "צל הצל": "שחרית וערבית, כשהחמה במזרח או במערב, יש לכל דבר צל ארוך מאוד. וכל זמן שלא עברה מידת אורך הצל את מידת גובה קומת האילן, הצל עב וחשוך, והוא הצל; מכאן ואילך הצל דק וקלוש. והוא - צל צילו" (עבודה-זרה מח:). (60) קצרה כמותה. (61) (שם, מח:): ואף על פי שלא אמרו שם אלא באדם חשוב, אבל כל אדם רגיל אינו מחוייב לרוץ, הואיל ואין לו דרך אחרת - בכל זאת הואיל ואין בדבר טורח גדול, השווה רבינו כל אדם כאדם חשוב (כסף-משנה).

יב. אַפְרוּחִים שֶׁקָּנְנוּ בָּהֶן וְאֵין צְרִיכִין לְאַמֵּן - מִתְרִין; וְהָאֶפְרוּחִים וְהַבִּיצִים שֶׁצְרִיכִין לְאַמֵּן⁶⁴, אֶסוּרִין, שֶׁהָרִי הָאֲשֶׁרָה פָּמוּ כָּסִיס לְהֵן⁶⁵. וְהֵקֵן עֲצָמָה⁶⁶ שֶׁבְּרָאשֵׁי מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹף מְבִיא עֲצָיו מִמְּקוֹם אַחֵר⁶⁷.

(62) באשרה. (63) שגדולים הם. (64) שקטנים הם ואינם יכולים לעוף. (65) וגזרו חכמים בהם, כדי שלא יבואו ליהנות מהאשרה עצמה; וכן יש לחוש שמא יעלה על האילן, כי יחוס עליהם פן יפלו (עבודה-זרה מב: ובתוספות, שם). (66) העצים והעשבים שמהם בנה העוף את קינו. (67) ואין לחוש שמא בנהו מעצי האשרה (שם). וכתוב ב"הגהות מיימוניות": "שלא יעלה על האילן לקחת העצים, או האפרוחים, כי אסור להשתמש באשרה במקום סולם, אלא יתיז במקל והם נופלים".

יג. נָטַל מִמֶּנָּה⁶⁸ עֲצִים - אֶסוּרִים בְּהִנָּאָה. הַסִּיק בְּהֵן אֶת הַתְּנֹר, יִצֵּן⁶⁹, וְאֶחֶר-כֵּן יִסִּיק בְּעֲצִים אַחֵרִים שֶׁל הַתְּנֹר וְיֵאָפֶה בוֹ. אָפֶה בוֹ אֶת הַפֶּת וְלֹא צָנְנוּ - הַפֶּת אֶסוּרָה בְּהִנָּאָה. נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת, יוֹלִיף דְּמֵי אוֹתָהּ הַפֶּת לָיִם הַמְּלַח⁷⁰, פְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ, וְשֶׁאֵר הַכִּפְרוֹת מִתְרִין⁷¹.

(68) מהאשרה. (69) צריכים להמתין עד שיפוג חומו של ההיסק בעצי האיסור (שם, מט:). ובמשנה שם אמרו: "הסיק בהם את התנור אם חדש - יותץ", כי ההיסק הראשון מחזק התנור ומחסמו - ולפיכך אין לו תקנה אלא נתיצה. ורבינו לא הביא דין זה, כי אין הלכה כמשנה זו, כי הואיל ופוסק בסמוך (הלכה יד): "זהו זה גורם - מותר", גם תנור זה מותר לאפות בו את הפת, כי התנור שנגמר

וראוי להעיר, ששם בגמרא אמרו: "פרש אחד מהם לרבוא, ומרבוא לרבוא - מותרים". הרי משמע, שגם התערובת השנייה אסורה ולא הותרה אלא התערובת השלישית? ואפשר שגירסא אחרת הייתה לפני רבינו (כסף-משנה). ובתוספות (שם, דיבור המתחיל: "פרש אחד") חידשו: שגם התערובת השנייה מותרת מטעם ספק-ספיקא, אלא שבכל זאת יש חילוק בין התערובת השנייה לשלישית: שהשנייה אסור ליהנות ממנה מכל הכוסות בבת אחת, כי אז לא יישאר אלא ספק אחד: אם אותה הכוס שפרשה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, או לא - וספק אחד בעבודה-זרה אסור: אבל התערובת השלישית מותר ליהנות ממנה אפילו כשהוא בא להשתמש בכל הכוסות בבת אחת. כי אפילו אם נניח שהכוס שנפלה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, עדיין נשאר "ספק-ספיקא": שמא אותה שנפלה מהשנייה לשלישית של היתר הייתה, ולפיכך מותר ליהנות מכולן בבת אחת. (51) שנתקשה בה עבודה-זרה. (52) (שם) גם היתר זה מבוסס על יסוד "ספק-ספיקא": שמא הטבעת שנפלה לים של עבודה-זרה הייתה; ואפילו אם נניח: של היתר נפלה, שמא טבעת זו ששתמש בה אינה של עבודה-זרה. ומה שמצריך רבינו "נפילת שתיים" - אינו אלא כדי שתהא נפילתה ניכרת, כי נפילת טבעת אחת אין חסרונה ניכר כל כך מרוב קטנותה, ושמא יבואו להתיר אף בלא נפילה כלל. ואמנם אנו רואים בחבית של תרומה שנתערבה במאה חביות של חולין, ונפלה אחת מהן לים - כולן מותרות, כי נפילת החבית ניכרת (ובחסים עד:; משנה-תורה, הלכות תרומות פרק ט"ו, הלכה ב). עיין (כסף-משנה). (53) בין השישים האחרות; אבל אם לא נפלו אלה הארבעים לטבעות אחרות - אינן מותרות, אף על פי שיש לתלות שהטבעת האסורה ברוב היא, כי אין אנו רואים האיסור כנתבטל אלא כשאבד לגמרי, כגון שנפל לים, כבהלכה הקודמת; אבל כל שהאיסור ישנו בעולם אלא שנשאר ברוב השישים, אין לראותו כדבר וודאי - כי אין ביטול ברוב לעבודה-זרה, ולפיכך כל הטבעות נחשבות לספק אחד ואסורות. וכשנתערבו באחרות - כולן מותרות מחמת "ספק-ספיקא", כאמור (כסף-משנה בשם רש"י, שם). (54) אבל אם לא נפלו כולן, וודאי שמוותרות, כי התערובת האחרונה אין בה אלא "ספק-ספיקא" ומותרת.

יא. הָאֲשֶׁרָה⁵⁵ - בֵּין שְׁהִיתָה נֶעְבְּדָת⁵⁶, בֵּין שְׁהִיתָה עֲבוּדָת פּוֹכְבִים מִנְּחַת תַּחְתִּיָּה⁵⁷ - אֶסוּר לִישֵׁב בְּצֵל קוֹמְתָה⁵⁸, וּמִתָּר לִישֵׁב בְּצֵל הַשְּׂרִיגִים⁵⁹ וְהַעֲלִים שְׁלָהּ. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרָת⁶⁰, אֶסוּר לוֹ לְעֵבֶר תַּחְתִּיָּה. וְאִם אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֲרָת - עוֹבֵר תַּחְתִּיָּה כְּשֶׁהוּא רָץ⁶¹.

(55) אילן הנטוע לשם עבודה-זרה, כמבואר לקמן (פרק ה, הלכה ג), ומיוחד לעובדי הירח, כדברי ה"זוהר" (בראשית, מט:): "כל עובדי השמש, נקראו: "עובדי הבעל", והעובדים לירח נקראו: "עובדי אשרה". (56) שעברו לאילן עצמו. (57) שנטעוה מתחילה להעמיד עבודה-זרה תחתיה (עבודה-זרה זרה מח:). (58) שאסורה היא בהנאה כשאר עבודה-זרה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרה, או שעבדום (לשון רש"י שם, מט.). (78) (שם) כי הלכה היא: "זה וזה גורם - מותר", והפרה הלא נתפטמה גם בכרשיני היתר - לפיכך מותרת.

טו. בְּשׂוֹר או יֵיִן או פְּרוֹת, שֶׁהֵכִינוּם לְהַקְרִיבָם לְעֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, לֹא נֶאֱסָרוּ בְּהִנָּאָה⁷⁹, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵכִינוּם לְבֵית עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, עַד שֶׁיִּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ. הַקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ - נִעֲשֶׂוּ תַקְרֻכָּת; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁחָזְרוּ וְהוֹצִיאוּם⁸⁰, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין לְעוֹלָם⁸¹. וְכֵל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים⁸², אֶפְלוּ מִיָּם⁸³ וּמִלֶּחֶם, אֲסוּר בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל-שָׂהוּא⁸⁴, לֹא־קָה⁸⁵.

(79) (עבודה-זרה כט:) כי אין הכנתם גרידא אוסרתם, הואיל ו"אין הקדש לעבודה-זרה" (שם, מד:). (80) אחרי שהקריבו לעבודה-זרה חזרו בהם והוציאו. (81) (שם, כט:). (82) במקום המיוחד לעבודתה. (83) שאינם לנוי ואף אינם מיוחדים להקרבה, כי אין דרך המלח להקריבו לבדו, וגם המים אינם באים לניסוך לבדם - ואפילו ניסוך המים בחג שבכיתת-המקדש לא היה בא לבדו אלא עם ניסוך היין - בכל זאת אסורים, כי הואיל ונמצאו במקום עבודתה שהוא לפניו מן הוילון הפרוס לפני עבודה-זרה - וודאי לתקרובת או לצורך תשיש אחר של עבודה-זרה הובאו לשם (שם, נא:). (84) אפילו פחות מכשיעור, כמשמעות לשון הכתוב: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". (85) וכבר כתב רבינו לעיל (הלכה ב) שלוקה שתיים, אלא שסמך כאן על מה שביאר כבר למעלה. ראה (לחס-משנה; הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה א).

טז. הַמוֹצָא כְּסוֹת וְכֵלִים וּמְעוֹת בְּרֹאשׁ עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים - אִם מִצָּאָן דֶּרֶךְ בְּזִיּוֹן, הָרִי אֵלָיו מִתְרִין; וְאִם מִצָּאָן דֶּרֶךְ כְּבוֹד, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין⁸⁶. כִּיצַד? מִצָּא כִּיס תְּלוּי בְּצוּרָא⁸⁷, כְּסוֹת מְקַפְּלָת⁸⁸ וּמִנְחַת עַל רֹאשׁוֹ, כְּלֵי כְּפוּי עַל רֹאשׁוֹ - הָרִי זֶה מִתְרִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בְּזִיּוֹן, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא כְּזֶה. מִצָּא בְּרֹאשׁוֹ דְּבַר שֶׁפְּיוּצָא בּוֹ קָרַב לְגַבִּי הַמְּזוּבָּח⁸⁹ - הָרִי זֶה אֲסוּר⁹⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁹¹? בְּזִמְן שֶׁמִּצָּאָן חוּץ לְמָקוֹם עֹבֹדָתוֹ; אֲבָל אִם מִצָּאוּ בְּפָנִים⁹² - בֵּין דֶּרֶךְ כְּבוֹד בֵּין דֶּרֶךְ בְּזִיּוֹן, בֵּין דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּין דְּבַר שֶׁאִינוֹ רְאוּי - כָּל הַנִּמְצָא בְּפָנִים אֲסוּר, אֶפְלוּ מִיָּם⁹³ וּמִלֶּחֶם. וּפְעוּר וּמְרַקוּלִיס⁹⁴, כָּל הַנִּמְצָא עִמָּהֶן, בֵּין בְּפָנִים בֵּין בַּחוּץ, אֲסוּר⁹⁵ בְּהִנָּאָה. וְכֵן אֲבַיִי מְרַקוּלִיס - אֶבֶן הַנִּרְאִית שֶׁהִיא עִמּוֹ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה⁹⁶.

(86) (עבודה-זרה נא:) משום נויי עבודה-זרה, ככתוב: ותראו את שיקוציהם... כסף וזהב אשר עימהם (דברים כט, טז) - כל שעיהם ולכבודם, הרי הם שיקוצים. (87) פרט למעות עצמן בלי כיס המונחות עלי ראשה - שדרך כבוד הן. (88) פרט לבלתי מקופלת ותלוייה לה מעל ראשה - שדרך כבוד היא. (89) שבמקדש, כגון: סלתות, יינות ושמינים

באיסור והעצים של היתר גורמים לפת שתיאפה ומותרת. ולפיכך סתם רבינו וכתב: "הסיק בהם את התנור - יוצן", בין ישן בין חדש מועיל לו הצינור (כסף-משנה). (70) כבר גילה הרד"ל בהגהותיו לרמב"ם, שבערבית קוראים לים הגדול וכל הימים הגדולים בשם: "אל מלח". כי מימיהם מלוחים, בניגוד למי נהר שהם מתוקים, ועד היום נקרא הים התיכון: ים-המלח. וראייה לזה, ממה שכתב רבינו בסוף פירושו למשנה: "ומהם עניינים כתבתים ואני עליתי בספינות בים המלח", שוודאי, כוונתו לים הגדול שבו עלה הרמב"ם מספרד למצרים כידוע. אולם בנוגע להלכתנו כאן בעניין איבוד עבודה-זרה בים המלח, כשנעיין בלשון המשנה נראה שפירושו: "ים המלח" דווקא, שהרי בכמה מקומות שידובר בהם על ה"ים" לא נזכר בהם "ים המלח", אלא "ים" סתם. ראה (ברכות פרק ט, משנה ב) לעניין ברכת הרואה, וכן (פסחים פרק ב, משנה א) לעניין ביעור חמץ ועוד. וכן מבואר הדבר (פסחים כח.), ש"ים המלח" המוזכר לעניין עבודה-זרה, פירושו: "ים המלח" דווקא, ורש"י מפרש (שם): ים המלח, "הנקרא מי"ר בטיא"ה (ים המוות) אין ספינה עוברת בו". מבואר אפוא שעבודה-זרה טעונה איבוד ל"ים המלח" דווקא, כדי שלא ייכשלו בה בני-אדם ויטלוהו. וכבר הקשו התוספות (שם, דיבור המתחיל: "עבודת אלילים"): מה יעשו בעבודה-זרה, האם תמיד נוליכה לים המלח? ותיצו, שאפשר לפוררה ולזרותה לרוח במקום שאינו מגדל צמחים, כדי שלא ייהנו ממנה; ולא נאמר "ים המלח" אלא אם רוצה להשליכה שלימה כמו שהיא, בלתי שחוקה, כי אז אין לה תקנה אלא "בים המלח", מקום שאין ספינות עוברות שם, ואין חשש תקלה. (71) כדעת רבי אליעזר במשנה (עבודה-זרה מט:), וחכמים חולקים עליו ואומרים: "אין פדיון לעבודה-זרה" וכל הכיכרות אסורות, אלא שבגמרא (שם) קבעו ההלכה כרבי אליעזר.

יד. נָטַל מִמֶּנּוּ בְּכַפְרָא⁷² וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבְּגָד - אֲסוּר בְּהִנָּאָה. נִתְעַרַב בְּבִגְדִים אֲחֵרִים, יוֹלִיף דְּמֵי אֹתוֹ הַבְּגָד לִיָּם הַמְּלָח, וְשֶׁאֵר כָּל הַבְּגָדִים⁷³ מִתְרִין. וּמִתְרִין לְטַעַם תַּחְתִּיָּה יִרְקוֹת - בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁהֵן צְרִיכִין לְצַל, בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁצַל הָאֲשֶׁרָה, שֶׁהוּא אֲסוּר, עִם הַקְּרָקַע, שֶׁאִינָה נֶאֱסָרֶת, גּוֹרְמִין לִירְקוֹת אֵלּוֹ לְצַמְחָה; וְכֵן שֶׁדְּבַר אֲסוּר וְדְּבַר מִתְרִין גּוֹרְמִין לוֹ, הָרִי זֶה מִתְרִין כָּל מָקוֹם⁷⁵. לְפִיכָּה שֶׁדָּה שֶׁזְּבִלָּה בְּזָבֵל עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים, מִתְרֵ לְזַרְע אֹתָהּ, וּפְרָה שֶׁפְּטָמָה בְּכַרְשִׁינָא⁷⁶ עֹבֹדֵת פּוֹכְבִים⁷⁷ תֵּאָכֵל⁷⁸, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא כְּזֶה.

(72) הוא מחט האורגים עשויה עץ, שקושרים בה את חוט הערב לזרקו בין חוטי השתי. (73) (שם); אבל אינו מוכר כל הבגדים כאחד, אלא כל אחד בפני עצמו. (74) שהאילן קשה להם, שמעכב מהם את זהרי החמה. (75) (שם, מח:). (76) מין ירק ממשפחת הקטניות המיוחד למאכל בהמה, ונזכר במשנה (שבת פרק א, משנה ה). (77) של תקרובת עבודה-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרה, או להיפך? אולם בתוספות רי"ד וכן בספר ה"אשכול" פירשו: "היא באה בגבולי" - לא שהמרחץ קדם לעבודה-זרה, אלא שעבודה-זרה נעשית נוי למרחץ, וזוה היא באה בגבולי ומותר, לא כן אילו היה המרחץ נוי לעבודה-זרה, אז הייתי אני בא בגבולה ואסור. ולפי זה הטעם הראשון והשני שבמשנתנו אינם אלא שניים שהם אחד, המשלימים זה את זה; ואין במשנתנו אלא שני טעמים, ושניהם הביאם רבינו בהלכה זו (עבודת המלך). (105) (שם).

יט. ספיין של עבודת פוכבים¹⁰⁶ ששחט בה, הרי זה מתר¹⁰⁷, מפני שהוא מקלגל¹⁰⁸. ואם היתה בהמה מספנת¹⁰⁹, הרי זו אסורה, מפני שהוא מתקן¹¹⁰; והרי זה התקון מהנאת משמשי¹¹¹ עבודת פוכבים. וכן אסור לחתך בה פשר, מפני שהוא מתקן¹¹². ואם חתך דרך הפסד¹¹³ והשחתה - מתר.

(106) שמשמשים בה לעבודה-זרה לשחוט בהמות, וכן לחתך מנות בשר להגיש לפניה כתקרובת. (107) הבשר הנשחט מותר באכילה, אבל לשחוט בה לכתחילה אסור. (108) שבשחיטתה הוא מקלל את הבהמה, שבחייה עמדה לשלושה דברים: לגדל וללדות, להרישה ולשחיטה, ולפיכך דמיה מרובים; נשחטה - אינה אלא לאכילה ונפתחו דמיה. (109) חולה. (110) שאלמלא שחטה הייתה מתה ונעשית נבילה, והייתה אסורה באכילה. (111) וכבר נתבאר לעיל (הלכה ב) שמשמשי עבודה-זרה אסורים בהנאה. (112) ואם חתכו בה - הבשר נאסר בהנאה. אבל אם מוליך דמי הנאת הסכין לים המלח - הבשר מותר" (כסף-משנה; ש"ך, יורה-דעה סימן קמב, סעיף קטן ו). (113) כגון, שחתך חתיכות יפות העומדות להשתלח מתנות לאנשים חשובים לחתיכות קטנות, ועל ידי זה אבדה חשיבותן (חולין ת). ושם הוסיפו: שבסכין מלובנת באש ידובר, שאם לא כן הרי נאסר הבשר מחמת בליעת איסור נבילה הנבלע בסכין, ואפילו אינה של עבודה-זרה הייתה אוסרת גם כן.

~ יום שני ט"ז סיון ~

פרק שמיני

1) אלו דברים אינם נאסרים משום עבודה-זרה; ביטול עבודה-זרה וכל דיניו.

א. כל שאין בו תפיסת יד אדם² ולא עשהו³ אדם, אף-על-פי שגעבד, הרי זה מתר⁴ בהנאה. לפיכך עובדי כוכבים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועין⁵ מתחלתן לפרות⁶, ואת המענינות הנובעין לרבים⁷ ואת הבהמה⁸ - הרי אלו מתרין בהנאה, ומתר לאכל אותן הפרות שגעבדו במקום גדילתן⁹ ואותה הבהמה. ואין צריך לומר הבהמה שהקצת¹⁰ לעבודת פוכבים, שהיא מתרת באכילה בין שהקציה לעבדה, בין שהקציה להקריבה¹¹, הרי זו מתרת¹². במה דברים אמורים שאין הבהמה נאסרת? בשלא עשה בה מעשה לשם

נתונים בכליהם. (90) כי וודאי עשו מהם תקרובת לעבודה-זרה ואלה שנמצאו שיריים הם (ר"ן, שם). (91) שיש לחלק בין דרך כבוד לדרך בזיון ועוד. (92) לפנים מן המחיצה הפרוסה לפני עבודה-זרה, שהוא מקום עבודתו. (93) שאין דרכם לעשות מהם תקרובת, כמבואר בהלכה הקודמת, הואיל ונמצאו בפנים, וודאי לאיזה תשמיש עבודה-זרה הובאו שם. (94) שעבודתם דרך בזיון היא, כמבואר לעיל (פרק ג, הלכה ב). (95) כי באלה המבויים - חוץ למקום עבודתם כמקום עבודתם של אחרים המכובדים, והכל נחשב אצלם לתקרובת עבודה-זרה (שם). (96) (שם, מט:): כחכמים האומרים: כל שהאבן סמוכה לו בתוך אמה - אסורה, כי חוששים שמהמרקולים נפלה, וכל שהיא רחוקה ממנו יותר מאמה - מותרת, שאין לחוש שממנו נפלה.

יז. עבודת פוכבים שהיה לה מרחץ⁹⁷ או גנה - נהנים בהם שלא בטובה⁹⁸, ואין נהנים בהם בטובה. היה לה ולאחרים⁹⁹ - נהנין בהן אפילו בטובת פניה, ובכלבד שלא יתן שכר¹⁰⁰.

(97) בחצר עבודה-זרה. (98) בנוסח ונציה, קושטא ומנטובה; "שלא בטובת כוהניה". (99) שהמרחץ משותף לעבודה-זרה ולסתם נכרים. (100) שאסור לגרום הנאה לעבודה-זרה, אבל הרחיצה שם מותרת. ואין זה דומה לנהנה מעבודה-זרה, מפני שהמרחץ הזה אינו מ"משמשי עבודה-זרה", ועל זה אמרו (שם מד:): "אין הקדש לעבודה-זרה", כלומר: באמירה בעלמא לא די, עד שיקריבנה בתקרובת.

יח. מרחץ שיש בה עבודת פוכבים¹⁰¹, מתר לרחץ בה, מפני שהיא נעשית שם לנוי ולא לעבדה¹⁰², שנקאמר: "אלהיהם" - בזמן שנהגים בה מנהג אלהות, ולא בזמן שמבזין אותן; כגון זו שהיא עומדת על הביב¹⁰³ והכל משתינין בפניה¹⁰⁴. ואם היתה דרך עבודתה כפך¹⁰⁵, אסור לקנס בו.

(101) שאילל עומד בתוכו. (102) נמצא, שהאילל משמש נוי למרחץ והמרחץ עיקר. (103) חריץ עשוי בקרקע להוציא השופכים לחוץ. (104) וזוהי ראייה שאין האילל עומד לעבדו, אלא הוא משמש נוי למרחץ (עבודה-זרה פרק ג, משנה ד:). וראוי להעיר, שבמשנה הוסיפו עוד טעם להתיר, וכך שנינו שם: "שאל פרוקלוס בן-פלספוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר לו: כתוב בתורתכם: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג, יח), מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי? ... אמר לו: אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי (שהמרחץ קדם לה ונעשה לכל הבא לרוחץ). אין אומרים: "נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי", אלא אומרים: "נעשה אפרודיטי נוי למרחץ". דבר אחר: אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודה-זרה שלך ערום.... ומשתין בפניה: וזו עומדת על פי הביב וכל העם משתינים בפניה. לא נאמר אלא "אלוהיהם" - את שנוהג בו משום אלוה אסור" וכו'. וכבר תמה ה"לחם-משנה": מדוע לא מביא רבנו את הטעם הראשון שבמשנתנו, שיש לחלק בין מרחץ שקדם לעבודה-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בישראל סתם, שהואיל וכשר הוא אין הוא מתכוון לאסרה אלא לצער את חברו בעלמא; אבל ישראל מומר, או גוי ששחט בהמת ישראל לעבודה-זרה - אסרה, כמבואר (שם, מא.). ורבינו ביארו בהלכות שחיטה (פ"ב, ה"כב) וקיצר כאן, מפני שסמך על מה שכתב שם (כסף-משנה). ומניין שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה? - מכלים של אחז, שנאמר בהם (דברי הימים-ב כט, יט): "ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו, הִכְנוּ והקדשנו". ואמרו חז"ל: הכנו - שגזננו, כי נאסרו אף להדיוט; והקדשנו - שהקדשנו אחרים תחתיהם, והלא כלי המקדש האלה לא של אחז היו, ולמה נאסרו במעלו? אלא מתוך שעשה בהם מעשה והשתמש בהם לעבודה-זרה - נאסרו (ע"ז נד:). (19) קרקע טבעית, שלא הביאו עפר תלוש ממקום אחר; כי אילו היתה מכונסת מעפר תלוש, הרי יש בה "תפיסת יד אדם" ונאסרת ככל דבר תלוש (הרב "המאירי" לסנה' מז:). (20) (ע"ז נד:): הואיל ועשה בה מעשה.

ב. מים שֶׁעָקְרָן הַגֵּל וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ לָהֶן, לֹא אֶסְרֵן.²¹
נִטְלָן בְּיָדוֹ וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ לָהֶן - אֶסְרֵן.²² אֲכַנִּי הָרַ שְׁנֵדִלְדֵלְוֹ²³ וְעִבְדָן בְּמִקְוֵמָם²⁴ - מִתְּרוֹת, שְׁהָרִי אֵין בְּהֵן תְּפִיסַת יַד אָדָם.²⁵

(21) כי לא נתלשו על ידי אדם, ועדיין יש להם דין מחובר (ע"ז נט.). (22) הראב"ד משיג: אם מים אלה של רבים הם מדוע נאסרים? הלא אמרו (שם): מים של רבים אינם נאסרים? אבל רבינו סובר שאם נטלם לתוך ידו זכה בהם מן ההפקר ונעשו שלו ולפיכך נאסרו, כדן כל מים של יחיד, כפירוש התוספות ר"ד (שם). (23) שנעקרו ממקומן על ידי סערה. (24) שעוד לא הגביהן אדם. (25) (שם, מו.). וגם כאן משיג הראב"ד ושואל: הלא בגמרא (שם) נחלקו בזה בני רבי חייא ורבי יוחנן: חד אוסר וחד מתיר, ולא נתברר שם מיהו המתיר - והרי זה "ספק איסור תורה" שהולכים בו תמיד לחומרא? אבל דברי רבינו נובעים מהירושלמי (ע"ז פ"ג, ה"ה) שאמרו שם: חזקיה (בן רבי חייא) מתיר ור' יוחנן אוסר - הרי שבני ר' חייא המתירים ופסק כמותם (ש"ך, יו"ד קמה, ס"ק ג).

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁזָקַף לְבָנָהּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוּהָ לָהּ, וּבָא עוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהִשְׁתַּחֲוּהָ לָהּ, אֶסְרָה²⁶ בְּהִנָּאָה, שְׁזִקִּיפְתָּהּ - מִעֲשֶׂה²⁷. וְכֵן אִם זָקַף בִּיצָה²⁸, וּבָא עוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהִשְׁתַּחֲוּהָ לָהּ - אֶסְרָה²⁹. חֲתַף דְּלַעַת וּכְיוֹצֵא בָּהּ וְהִשְׁתַּחֲוּהָ לָהּ - אֶסְרָה³⁰. הִשְׁתַּחֲוּהָ לְחֻצֵי דְלַעַת, וְחֻצֵי הָאָחֵר מְעֵרָה³¹ בּוֹ - הָרִי זֶה אֶסְרָה³² מִסְּפָק, שְׁמָא זֶה הַחֻצֵי פְּמוֹ יֵד³³ לְחֻצֵי הַנְּעֵבֵד. אֵילָן שֶׁנִּטְעַו מִתַּחֲלָה שְׁיִהְיֶה נֶעְבֵד, אֶסְרָה בְּהִנָּאָה³⁴; וְזוֹ הִיא אֲשֶׁר הָאֻמְרָה בְּתוֹרָה. הִנֵּה אֵילָן נְטוּעַ, וְגִדְעוּ³⁵ וּפְסָלוּ³⁶ לְשֵׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים³⁷, אֶפְלוּ בְּרִיחָהּ³⁸ וְהִרְפִּיבּוּ³⁹ בְּגוֹפּוֹ שֶׁל אֵילָן וְהוֹצִיא שְׂרִיגִים⁴⁰ - כּוֹרֵת אֶת הַשְּׂרִיגִים, וְהֵם אֶסְרָה בְּהִנָּאָה, וְשָׂאֵר הָאֵילָן מְתָר⁴¹. וְכֵן הִמְשַׁתַּחֲוּהָ לְאֵילָן,

עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים, אֶבֶל עֲשֶׂה בָּהּ מִעֲשֶׂה כָּל-שְׁהוּא, אֶסְרָה. בִּיצָד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט בָּהּ סִימָן¹³ לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים. עֲשֶׂאָה חֲלִיפִין¹⁴ לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים, אֶסְרָה; וְכֵן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין¹⁵, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשִׂים דְּמֵי עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֶמּוּרִים¹⁷? בְּבִהְמַת עֲצָמוֹ; אֶבֶל אִם שָׁחַט בְּהִמַת חֲבָרוֹ לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים אוֹ הַחֲלִיפָה, לֹא נֶאֱסְרָה, שְׂאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּכָר שְׂאֵינוֹ שְׁלוֹ¹⁸. הִמְשַׁתַּחֲוּהוּ לְקִרְקַע עוֹלָם¹⁹, לֹא אֶסְרָה. חֲפַר בָּהּ בּוֹרוֹת, שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, לְשֵׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים - אֶסְרָה²⁰.

(2) כגון הרים וגבעות שהם מחוברים, ואינם נתפסים בידי אדם. (3) כגון בהמה ושאר בעלי חיים, אף על פי שתלושים הם ונתפסים בידי אדם, אבל אין עשייתם בידי אדם. (4) (ע"ז מה.) שנאמר (דברים יב, ב): אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים... את אלהיהם על ההרים - אלהיהם על ההרים אסורים, ולא ההרים אלהיהם, כי אין ה"מחובר" נאסר. וכן "בעלי חיים" אינם נאסרים, מתוך שהיה צורך בפסוק מיוחד למעט בעל חי נעבד לקרבן, כמו שדרשו (תמורה כח:): "מן הבקר" (ויקרא א, ב) - להוציא את הנעבד, מכלל שמתור להדיוט באכילה; כי אילו היה נאסר להדיוט באכילה, הרי ממילא פסול הוא לקרבן על פי הכלל: ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) - מן המתור לישראל תקריב, ולא מן האסור (תמורה כט.). (5) אף על פי שנטעם אדם, אין הם בכלל: "עשהו אדם", כי הקרקע והמים הם הם המגדלים אותן (כסף-משנה). (6) פרט לנטעם מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסרים, שהרי זוהי ה"אשרה" שאסרתה תורה, בצוותה: "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, יג). (7) שהרי מחוברים הם ואינם נתפסים בידי אדם; אבל מעיינות של יחיד אסורים, כי יש לחוש שמא חפר את הבור לשם עבודה-זרה ואז נאסרו מימיו, כי גם ה"מחובר" נאסר כשעושה בו מעשה לשם עבודה-זרה, כמו שיתבאר בסמוך; אבל במעיינות הרבים אין לחוש שרבים חפרום לשם עבודה-זרה, ולפיכך אינם נאסרים כדן כל "מחובר" (פרישה, טור יו"ד קמה; ראה ט"ז, יו"ד שם, ס"ק ג). (8) (תמורה כח:): "דבר שיש בו רוח חיים - מותר". (9) כשהם מחוברים באילן, ואף על פי שסופם להיתלש מהאילן אינם נחשבים כ"תלוש". (10) שייחודה לעבודה-זרה ועדיין לא נעבדה. (11) תקרובת לעבודה-זרה. (12) כי אין מוקצה לעבודה-זרה אסור אפילו לגבוה, עד שיעשו בו מעשה, כגון: שיגזזו אותו לשם עבודה-זרה, או יעבדו בו איזו עבודה לשם עבודה-זרה (תמורה כט.). (13) משני סימני השחיטה: הוושט או הגרגרת ואסר אותה משום תקרובת עבודה-זרה (חולין מ.). (14) שהיה לו אליל והחליפו בבהמה (ע"ז נד:). (15) כשהחליף את הבהמה המוחלפת בחפץ אחר, הרי אותו החפץ נקרא: "חלופי חליפין". (16) ואסורים, משום שנאמר (דברים ז, כו): "והיית חרם כמוהו" - כך שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו (שם). (17) שהבהמה נאסרת על ידי מעשה. (18) (חולין מ:): ואין הדברים אמורים אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלו" ואין הגוי יכול לאסור הלבנה של ישראל אלא אם גילה הישראל דעתו "דניחא לי בע"ז".

וצריך להבין: מקורו של הרמב"ם הוא בגמרא ע"ז, ולמסקנת הגמרא שם הזקיפה היא רק גילוי דעת דניחא לי וכמפורש בלשון רש"י שם "ולא משום מעשה" ומנין לרמב"ם לפסוק להלכה שגילוי דעת לע"ז בלא מעשה אינו מספיק והוסיף "שזקיפתה הוי מעשה" והלא הוא היפך מסקנת הגמרא שם דסגי בגילוי דעת (אף ללא מעשה).

ויש לומר שמקורו מהסוגיה בהמשך הגמרא שם ששאלה על הפסוק "ואשריהם תשרפון באש" והלא ארץ ישראל וכל המחובר לה ירושה היא לישראל מאבותיהם ואין יכולים הגויים שבא"י לאסור דבר שאינו שלהם. ומתרת הגמרא "מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה-זרה" ולכן יכולים היו הגויים שבארץ ישראל לאסור דבר שאינו שלהם. ומשמע מהגמרא שגילוי דעת סתם אינו מספיק אלא רק כאשר ישראל עשו מעשה – "מדפלחו ישראל לעגל" – גילו דעתם שנוח להם בע"ז "וכי אתו עכו"ם שליחותא דידהו עביד וכר".

בהסבר זה תובן גם השאלה הידועה היאך עשה אהרן את העגל והלא היה במעלה עליונה. אלא שאהרן דייק לומר לישראל "פרקו נזמי הזהב והביאו אלי" ולא אמר "ותנו לי" כי התכוון שישאר הזהב בבעלותם של ישראל, ומכיון ש"אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" לא אסר אהרן את העגל ולא עשהו עבודה-זרה. כי אף שאמרו לו ישראל "עשה לנו אלקים" וגילו דעתם "דניחא להו בע"ז" מכל-מקום גילוי דעת ללא מעשה אינו גילוי דעת.

אבל מרגע שעשו מעשה ועבדו לעגל, הרי זה גילוי דעת ממש כי יש בו מעשה ומדויק בלשון הגמרא: "מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בע"ז".

לקוטי שיחות חלק י"א עמוד 147
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ד. אֵילָן שְׁמַעְמֵיִדִין תַּחְתִּיּוֹ⁴⁶ עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים - כָּל-זֵמַן שֶׁהִיא תַּחְתִּיּוֹ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה. נִטְלָה מִתַּחְתִּיּוֹ, הָרִי זֶה מִתָּר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאֵילָן עֲצָמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד. בֵּית שֶׁבְנָאָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים מִתַּחְלָה שֶׁיְהֵא הַבֵּית עֲצָמוֹ נֶעֱבָד, וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְבֵית פְּנוּי - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּאָה⁴⁸. הֵינָה פְּנוּי, וְסִדְרוֹ⁴⁹ וְכִיּוֹ⁵⁰ לְשֵׁם עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - נוֹטֵל מֶה שֶׁחֲדָשׁ, וְהַחֲדוּשׁ אֲסוּר בְּהִנָּאָה, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָהוּ לְעֵבֹדוֹ, וְשֶׁאֵר הַבֵּית מִתָּר⁵¹. הַכְּנִיס עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים לְתוֹךְ הַבֵּית⁵² - כָּל-זֵמַן שֶׁהִיא שֵׁם, הַבֵּית אֲסוּר בְּהִנָּאָה; הוֹצִיאָהּ - הַתֵּר הַבֵּית⁵³. וְכֵן אֲבָן שֶׁחֲצָבָה⁵⁴ מִתַּחְלָה

אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא נֶאֱסַר גּוֹפְרוֹ⁴² - כָּל הַשְּׂרִיגִים וְהַעֲלִים וְהַלּוּלָבִין⁴³ וְהַפְּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא כָּל-זֵמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד, הָרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה⁴⁴. אֵילָן שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מִשְׁמֵרִין אֶת פְּרוֹתָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוֹכְבִים לְעִשׂוֹת שֶׁכָּר לְבֵית עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים פְּלוּנִי, וְעוֹשִׂין מִהֵן שֶׁכָּר וְשׂוֹתִים אוֹתוֹ בְּיוֹם תְּגָם - הָרִי זֶה הָאֵילָן אֲסוּר בְּהִנָּאָה, מִפְּנֵי שֶׁסִּתְּמוּ שֶׁהוּא אֲשָׁרָה, וְלִפְיֶכָּךְ עוֹשִׂין בְּפְרוֹתָיו פָּךְ, שֶׁזוֹ הִיא חֻקָּה שֶׁל אֲשָׁרָה⁴⁵.

26) אף על פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא אם כן עשה בו מעשה, והשתחויה אינה נחשבת "מעשה".
27) ובה גילה דעתו שנוח לו לעבוד עבודה זרה, וכשהנכרי משתחוה לה הרי הוא כשליחו של ישראל ואוסרה, ואף על פי שאינה שלו (ע"ז מו.). 28) אף על פי שאין זקיפתה ניכרת כל כך כזקיפת הלבנה. 29) (שם). 30) אף על פי שאינה שלימה. וכך אמרו (חולין קכח.): "המשתחוה לחצי דלעת - אסרה". 31) מחובר אל החצי השני הנעבד. 32) החצי השני הבלתי נעבד. 33) בית יד לאוכל, כמו בית יד לכלי; וה"יד" נדונית כאוכל עצמו, ולפיכך נאסר גם החצי השני בתורת "יד". והואיל שבגמרא (שם) נסתפקו בזה ולא פשטוה, לפיכך אומר רבינו: "אסור מספק" כדין כל "תיקון" שהולכים בו לחומרא באיסור דאורייתא. 34) שהרי היתה בו תפיסת ידי אדם לשם עבודה-זרה כשנטעו. ואין זה דומה לאילן שנטעו ולסוף עברו שאינו נאסר, כמבואר לעיל (ה"א), כי בשעה שעובדו אין בו "תפיסה". שהרי מושרש הוא בארץ ומחובר לה; אבל כשנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה, הרי בשעת נטיעת הגרעינים, יש בהם "תפיסת יד אדם" לשם עבודה-זרה (ע"ז מח.). 35) קיצץ ענפיו. 36) שהסיר פסולתו. ויש מפרשים: שחתך כל ענפיו כדי שהאילן יתעבה, מלשון: "פסל לך" (שמות לה, א). הערוך, ערך "זבל". 37) כדי לעבוד גידוליו שיגדלו בו מעתה. 38) דרך הכורמים לכוּפף זמורה המחוברת לאילן ולטמון אותה בעפר ואת ראשה הם מוציאים מצד אחר, כדי שתשריש ותצמח משם כגפן חדשה, וזוהי: "הַתְּבָרָה", מלשון: "ויברך הגמלים" (בראשית כד, יא). 39) הביא ענף של אילן אחר והרכיבו בזה, והיא: הַתְּבָרָה, ושתייה נזכרות במשנה (שביעית פ"ב, מ"ו). 40) הצמיח ענפים. 41) אף על פי שעשה מעשה בגוף האילן, אין זה כאילן שנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסר כולו, אלא שריגיו החדשים אסורים ושאר האילן מותר (שם). 42) שלא עשה בו שום מעשה. 43) הפרחים הצומחים באילן בעת לבלובו. וכן הענפים הרכים היוצאים מן האילן בשעת לבלובו, נקראים: "לולבים" ונזכרים במשנה (עקצין פ"ג, מ"ד). 44) (ע"ז מח.). 45) (שם).

~ נקודות משיחות קודש ~

"ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה, ולא השתחוה, ובא גוי והשתחוה לה - אסרה בהנאה, שזקיפתה מעשה".

וטעם הדבר הוא משום ש"אין אדם אוסר דבר שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. פִּיצַד מְאָדָּה⁷⁰ עֲבֹדַת פּוֹכְבִים וּשְׂאָר דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּגִלְלָה, כְּגוֹן מְשַׁמְשִׁיהָ וְתַקְרַבַת שְׂלָה? שׁוֹחֵק זְוָרָה לְרוּחַ⁷¹, אוֹ שׁוֹרֵף וּמְטִיל לִים הַמֶּלַח⁷².

70) שמצוה עליו לאבדה, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"א).
71) ואף על פי שתיעשה זבל ותועיל לקרקע – אין חוששים לה, כי הזבל האסור והקרקע המותר מגדלים את הצמחים, וכבר נתבאר לעיל (פ"ז, ה"א): "כִּשְׁזָה וְזֶה גֹרֵם – מוֹתֵר".
72) שאין ספינות עוברות שם (מלשון רש"י, פסחים כח.), וראה בבאורנו לעיל (פ"ז, ה"ג). אבל לזרקו לים כשהוא שלם – אסור (ע"ז מג:). ויש מפרשים דברי רבינו לצדדים: "או שורף", הכוונה לאליל של עץ שאפשר לשרפו ואין צורך בזרייתו לרוח, או בהטלתו לים המלח; ואליל של מתכת שאי אפשר לשרפו – אפשר להטילו לים המלח, בלי שחיקה; ואם אינו רוצה לטרוח ללכת לים המלח, ישחקנו ויזרנו לרוח, באופן ששלשה דרכים באיבוד עבודה־זרה: שחיקה וזרייה לרוח, שריפת אליל של עץ, או הטלה לים המלח אפילו כשהוא שלם (מרכבת המשנה). השווה דברי רבינו (הלכות חמץ ומצה, פ"ג).

ז. דְּבַר שְׂאֵין בּוֹ תְּפִיסַת יַד אָדָם שֶׁנֶּעֱבַד, כְּגוֹן הָרִים וּבְהֵמָה וְאֵילָן - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵנְעֵבַד עֲצָמוֹ מִתֵּר בְּהֵנָּה, צְפוּיִו⁷³ אָסוּר בְּהֵנָּה. וְהֵנְהָה בְּכָל-שֶׁהוּא מִהֵן, לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִחְמַד פֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם"⁷⁴. וְכָל צְפוּיֵי עֲבֹדַת פּוֹכְבִים⁷⁵ הָרִי הֵן בְּכָלֵל מְשַׁמְשִׁיהָ⁷⁶.

73) אם ציפה את ההר כסף או זהב. וכסף וזהב לא דווקא, אלא כל מיני ציפוי לנוי. (74) גזירת הכתוב היא: שכל "שעליהם", אפילו שעל "נעבד מחובר" – נאסר (ע"ז מה.). ואף על פי שאסור משמשי עבודה־זרה לוקה עליהם שתיים, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"ב), אין הציפוי של נעבד מחובר נאסר אלא משום: "לא תחמוד כסף וזהב"; אבל ציפוי של "נעבד תלוש", כשאר משמשי עבודה־זרה הוא שחייבים עליהם שתיים ("נר מצוה", בפירושו ליספר המצוות לרבינו ל"ת, כב.) (75) של אלילים תלושים. (76) ולוקים עליהם שתיים, משום משמשי עבודה־זרה. וכן לענין ביטול: שאם ביטל הנכרי את האליל בטלו משמשיה מאלהים, כמבואר בסמוך (ה"ט).

ח. עֲבֹדַת פּוֹכְבִים שֶׁל נְכָרִים שֶׁבְטָלוּהָ נְכָרִים קִדְּם⁷⁷ שֶׁתְּבֵא לְיַד יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה מִתֵּר בְּהֵנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ" - כְּשֶׁבָאוּ לְיַדֵינוּ וְהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶם אֱלֹהוֹת; אֲבָל אִם בְּטָלוּם, הָרִי אֵלֹו מִתֵּרִין⁷⁸.

77) כי אם כבר באה לידי ישראל – לא מועיל לה ביטול, כמבואר בסמוך. (78) (תוספתא דע"ז, פ"ג; ע"ז נב.) דרשו: "מנין לנכרי שפוסל אלהיו? שנאמר: פסילי אלהיהם תשרפון באש". ועוד אמרו (שם): "לא תחמוד כסף וזהב עליהם", וכתוב: "ולקחת לך" – הא כיצד? פסלו אלהו – לא תחמוד; פסלו מאלוה (ביטלו) – ולקחת לך.

לְעֵבְדָהּ, אָסוּרָה בְּהֵנָּה⁵⁵. הֵיְתָה חֲצוּבָה, וְצִירָה וְכִירָה⁵⁶ שֶׁתֵּעֲבַד - אֶפְלוּ צִיר וְכִיר כְּגוֹן⁵⁷ הָאֲבָן, וְאֵין צִירָה לֹמַר אִם פִּיר עָלֶיהָ⁵⁸ - נוֹטֵל⁵⁹ מֶה שֶׁחִדַּשׁ, וְהוּא אָסוּר בְּהֵנָּה, הוּאֵל וְנִעְשָׂה שִׁיעֲבַד, וּשְׂאָר הָאֲבָן מִתֵּר⁶⁰.

46) שהיה נטוע מתחילה לשם כך, כי אם לא כן אינו נאסר – שהרי אינו גרוע מאילן שנטעו ולבסוף עבדו, שאינו נאסר כמבואר לעיל (ה"א; ר"ן, שם). והתוספות (שם, מ: בדבור המתחיל: "העמיד תחתיו") פירשו: שאף על פי שלא נטעו מתחילה לשם כך, נאסר האילן מדרבנן – משום שבשעה שעבודה־זרה נראית תחתיה נראה הדבר כאילו האילן נטוע מתחילה לשם כך. (47) (שם). (48) אף על פי שהבית מחובר הוא, הרי עציו ואבניו תלושים היו טרם שבנוהו, וכל "תלוש ולבסוף חיבורו" – כתלוש דומה (שם, מ:). ואין זה דומה לאילן שאינו נאסר הואיל ושרשיו מעורים בארץ, שהרי הוא "מחובר" יותר מבית (ש"ך, יו"ד קמה, ס"ק ג). (49) טח אותו בסיד. (50) עשה בו צורות בולטות או שוקעות. (51) (ע"ז, מ:): שהרי לא עבד לבית עצמו; אבל אם אחרי שחידשהו עבד את הבית עצמו, נאסר בהנאה כדין המשתחוה לבית. (52) שלא הקצהו לעבודה־זרה, אלא לפי שעה. (53) (שם). (54) מההר. (55) אף על פי שעדיין לא עבדה, כי עבודה־זרה של נכרי נאסרת בהנאה מיד. (56) שפסל בה ציורים וציצים. (57) שחקק בה באבן גופה. (58) ולא באבן גופה. (59) כשכבא ישראל להשתמש בה. (60) שהאבן עצמה לא נעבדה (שם).

ה. אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ⁶¹ עֲבֹדַת פּוֹכְבִים, הָרִי זֶה אָסוּרָה כְּלִי-זֶמֶן שֶׁהִיא עָלֶיהָ. סֵלְקָה - הָאֲבָן מִתֵּר⁶². מִי שֶׁהִיא בֵיתוֹ סְמוּךְ לְעֲבֹדַת פּוֹכְבִים⁶³ וְנִפְל - אָסוּר לְבָנוֹתָהּ⁶⁴. פִּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹנֵס לְתוֹךְ שְׁלוֹ⁶⁵ וּבּוֹנָה, וְאוֹתוֹ הָרוּחַ מְמַלְאֵהוּ קוֹצִים אוֹ צוּאָה, פְּדֵי שְׂלָא יִרְחִיב לְבֵית עֲבֹדַת פּוֹכְבִים⁶⁶. הֵיָה הַפְתָּל שְׁלוֹ וְשָׁל עֲבֹדַת פּוֹכְבִים⁶⁷ - יִדוֹן מִחְצָה לְמִחְצָה: מִחְצָה שְׁלוֹ⁶⁸ מִתֵּר בְּהֵנָּה, וְשָׁל עֲבֹדַת פּוֹכְבִים, הַפֵּל אָסוּר בְּהֵנָּה. אֲבָנָיו, עֲצָיו וְעֶפְרוֹ, הַפֵּל אָסוּר בְּהֵנָּה⁶⁹.

61) באופן זמני. (62) (שם) אבל אם מתחילה הקצה את האבן שתשמש בסיס לאליל בקביעות – הרי היא אסורה כעבודה־זרה עד שיבטלנה הנכרי, כמבואר בסמוך (ה"ט). (63) שהיה אחד מכתליו משמש קיר לבית עבודה־זרה. (64) שהרי בונה בית לעבודה־זרה. ובירושלמי מפרש: שהיה בנין ביתו קודם לבית עבודה־זרה, שאם לא כן, הרי אסור לישראל לסמוך ביתו בקיר בית עבודה־זרה. (65) כנוסח המשנה (ע"ז פ"ג, מ"ו): כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה"; וכן הרמב"ם כתב־יד אברבנאל. (66) (ע"ז מ:). (67) שעובי הכותל, חציו של עבודה זרה וחציו של ישראל. (68) האבנים שלו מותרות, וכגון שמכיר איזו אבנים הן שלו; אבל אם אינו מכירן – אסורות, אלא שיכול למכור לנכרי חלקו בכל מקום שהוא (ר"ן, בשם הירושלמי, שם). (69) כנוסח אוקספורד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השתיין בפנייה, גְרָרָה⁹¹, זָרַק בָּהּ אֶת הַצּוֹאֵה - הָרִי זוּ אֵינָהּ בְּטֹלָה⁹².

(88) היכה בפטיש על פניה ומיעך צורתה. (89) כי יודע הוא מראש שהצורף ישרבנה ויתכנה לעשות ממנה כלים שונים (שם, נג.); אבל מכרה לצורף נכרי עדיין לא ביטלה, כי סובר המוכר שהצורף הנכרי יעבדנה ולא ישרבנה. (90) ואפילו צורף. (91) בטיט, סחוב והשלך (רש"י). (92) כי בכל אלה אין עוד הוכחה גמורה שמתכוון לבטלה, כי ייתכן שכעס עליה לשעה ואחרי עבור כעסו ישוב ויעבדנה, וחכמינו ז"ל סמכו על המקרא: "והיה כי ירעב והתקצף, וקלל מלכו ובאלהיו ופנה למעלה, ואל ארץ יביט והנה צרה וגו' (ישעיה ח, כא-כב) - אף על פי שקילל מלכו ואלהיו, חזר ל"הביט אל ארץ", לעבוד עבודה-זרה שלו (שם).

יא. עֲבֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁהִנְיָחָה עוֹבְדֶיהָ - בְּשַׁעַת שְׁלוֹם⁹³, מִתְּרַת בְּהִנָּאָה, שֶׁהָרִי בְטֹלָה⁹⁴; בְּשַׁעַת מִלְחָמָה, אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִנְיָחָה אֲלֵא מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה. עֲבֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁפְּרָה מֵאֲלֵיהָ - שְׂבָרֶיהָ אֲסוּרִים⁹⁵ בְּהִנָּאָה, עַד שִׁיבְטֹלָהּ. לְפִיכָף, הַמוֹצֵא שְׂבָרֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִים, הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה, שֶׁמָּא לֹא בְטֹלָהּ הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁹⁶. וְאִם הִיָּתָה שֶׁל פְּרָקִים⁹⁷, וְהִדְיוּט⁹⁸ כּוֹל לְהַחֲזִיר - צָרִיף לְבִטּוֹל כָּל פְּרָק וּפְרָק מִפְּרָקֶיהָ⁹⁹. וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַחֲזִיר - בִּינּוֹן שֶׁבִטּוֹל אֶבֶר אֶחָד מִמֶּנָּה, בְּטֹלוֹ כָּל הַשְּׂבָרִים¹⁰⁰.

(93) ואין דעתם לחזור. (94) ולפיכך לא לקחנה עמהם (שם, נג.); (95) (שם, מא): כי עובדים הם אפילו לשברים. (96) אף על פי שיש לומר: הנכרי ביטלה ולפיכך שברה, אין אנו מקילים בה כל כך. הואיל והיא ודאי עבודה-זרה, וספק ביטולה או לא - ואין ספק מוציא מידי ודאי (ע"ז מא:). (97) של חוליות קטנות ונתפרקו חוליותיה. (98) מי שאינו אומן לכך. (99) ואין האחד נותר בביטול חברו. (100) כי הואיל ואין ההדיוט יכול להחזירם הרי זה נידון ככלי שבור, ובביטול כל שהוא נתבטל ומותר (שם מט:).

יב. מִזְבַּח עֲבֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁנִּפְּגַם¹⁰¹ - עֲדִין הוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה, עַד שִׁינָתֵן רִבּוּי¹⁰² בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. וּבִימוֹס¹⁰³ שֶׁנִּפְּגַם - מִתְּרָה¹⁰⁴. אֵי-יָדָהּ בִּימוֹס וְאֵי-יָדָהּ הוּא מִזְבַּח? בִּימוֹס - אֶבֶן אֶחָת, מִזְבַּח - אֶבְנִים הִרְבֵּה¹⁰⁵. וְכִיצַד מְבַטְלִין אֶבְנֵי מְרְקוּלִים? בִּינּוֹן שֶׁבָּנָה מֵהֶם בְּנִיזָן אוֹ חִפָּה בְּהִנּוֹן¹⁰⁶ אֶת הַדְּרָכִים וְכִיצַד בָּאֵלוּ - הָרִי הֵן מִתְרִין בְּהִנָּאָה¹⁰⁷. פִּיצַד מְבַטְלִים אֶת הָאֲשֵׁרָה? קְרָסִים¹⁰⁸ מִמֶּנָּה עָלָה אוֹ זָרַק מִמֶּנָּה יוֹנֵק¹⁰⁹; נָטַל מִמֶּנָּה מִקָּל אוֹ שְׂרָבִיט, אוֹ שֶׁשְׁפָּאָה¹¹⁰ שֶׁלֹּא לְצָרְפָה¹¹¹ - הָרִי זוּ בְטֹלָה¹¹². שֶׁפָּאָה לְצָרְפָה¹¹³ - הִיא אֲסוּרָה, וּשְׁפָּאָה¹¹⁴ מִתְרִים. וְאִם הִיָּתָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בֵּין לְצָרְפָה בֵּין שֶׁלֹּא לְצָרְפָה, בֵּין הִיא וּבֵין

ט. עֲבֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ בְטֹלָה לְעוֹלָם⁷⁹. אֶפְלוּ הִיָּה לְנִכְרֵי בָּהּ שְׁתַּפּוּת⁸⁰, אֵינּוּ בְטוּלוֹ מוֹעִיל בָּלוּם, אֲלֵא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם וּטְעוּנָה גְּנִיזָה⁸¹. וְכֵן עֲבֹדַת כּוֹכְבִים שֶׁל נִכְרֵי שְׂבָאָת לִיד יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר-כָּף בְטֹלָה הַנִּכְרֵי - אֵינּוּ בְטוּלוֹ מוֹעִיל בָּלוּם, אֲלֵא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם⁸². וְאֵינּוּ יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עֲבֹדַת כּוֹכְבִים, וְאַפְלוּ בְרִשׁוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁸³. עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים קָטָן אוֹ שׁוֹטָה אֵינּוּ מְבַטֵּל עֲבֹדַת כּוֹכְבִים⁸⁴. וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁבִטְלוּ עֲבֹדַת כּוֹכְבִים, בֵּין שְׁלוֹ, בֵּין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֲחֵרִים, בְּעַל פְּרָחוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֲנָסוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּף - הָרִי זוּ בְטֹלָה; וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה הַנִּכְרֵי הַמְבַטֵּל עוֹבְדֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִים; אֲבָל מִי שֶׁאֵינּוּ עוֹבְדֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִים, אֵינּוּ בְטוּלוֹ בְטוּלָה⁸⁵. הַמְבַטֵּל עֲבֹדַת כּוֹכְבִים - בְטֹל מִשְׁמָשִׁיָּהּ⁸⁶. בְטֹל מִשְׁמָשִׁיָּהּ - מִשְׁמָשִׁיָּהּ מִתְרִים, וְהִיא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, עַד שִׁיבְטֹלָנָה. וְתִקְרַת עֲבֹדַת כּוֹכְבִים אֵינָהּ בְטֹלָה לְעוֹלָם⁸⁷.

(79) סמכו חז"ל על הפסוק: "ארוור האיש אשר יעשה פסל... ושם בסתר" (דברים כז, טו) - אין לה תקנה אלא גניזה (ע"ז, שם). (80) וזה ביטל את חלקו, אין אנו אומרים: ישראל על דעת הנכרי הוא עובדה, ומתוך שהנכרי ביטל את חלקו יהיה חלקו של ישראל מבטל מאליו - אלא ישראל על דעת עצמו עובדה ואינו תלוי בביטול הנכרי שותפו (שם, נג.). (81) קבורה בקרקע; לא כעבודה-זרה של נכרי הטעונה שחיקה וזרייה לרוח, או שריפה. וכדעת התוספות (יבמות קד.). (82) (ע"ז סד:). (83) שהנכרי נתן לו רשות לבטל אליל שלו, אין ביטול של ישראל מועיל כלום - כי לא נאמרה תורת ביטול אלא לנכרי בלבד (שם, נב:). (84) כי אינו יודע בטיב עבודה-זרה ומשמשיה ואין ביטולו מועיל, כפי שיתבאר בסמוך. (85) "אמר רבי יהושע בן-לוי: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון. ומצא נכרי קטן ולא אמר לו כלום; מצא נכרי גדול ואמר לו: בטלה! ולא ביטלה. סטרו וביטלה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: שנכרי מבטל עבודה-זרה של חברו, וכל מי שאינו יודע בטיב עבודה-זרה אינו מבטל, ושנכרי מבטל אפילו בעל כרחו (ע"ז מג.). (86) (שם, נב:). (87) שנאמר: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תהלים קו, יח) - מה מת אין לו ביטול לעולם (שאסור בהנאה לעולם) אף תקרובת עבודה-זרה אינה בטלה עולמית (שם, נ)."

י. פִּיצַד מְבַטְלָה? קָטַע רֹאשׁ הַטְּמָה, רֹאשׁ אֲזֵנָה, רֹאשׁ אֲצָבָעָה; פְּחִסָּה⁸⁸ בְּפִנֵּיהָ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא חִפְּרָה; אוֹ שֶׁמְכָרָה לְצוּרָף יִשְׂרָאֵל - הָרִי זוּ בְטֹלָה. אֲבָל אִם מִשְׁפָּנָה אוֹ מִכְרָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁹⁰ אוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינּוּ צוּרָף, אוֹ שֶׁנִּפְּלָה עָלֶיהָ מִפְּלֵת וְלֹא פָּנָה; גְּנִבּוּהָ לְסֻטִּים וְלֹא תִבְעוּהָ; רָקַק בְּפִנֵּיהָ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שהוא מצטער בשעת הפרעון, אבל שמח הוא לאחר זמן, וישמח למחר ביום אידו (שם, ב.). (7) הואיל והכסף בטוח ואין פה הצלת ממון - אסור לו להיפרע מהם (שם, א:1). (8) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"א). (9) (ע"ז א:1). (10) הואיל וביום חגם לא יהיה כבוד, או שיהיה כבוד מקולקל ונשחת ושוב לא ישמח בו ולא יודה (שם). (11) שכל אלה אסורים. (12) שאין אנו זקוקים להם ואין אנו מתפרנסים מהם. (13) שבתוכם אנו יושבים ופרנסתו מהם (שם, יא:). (14) (שם, א:1). וכבר נפסקה ההלכה (שו"ע יו"ד קמח, סעיף יב): שאין הדברים הללו אמורים אלא בזמנם: אבל בזמן הזה שאינם בקיאים בטיב האלילים - מותר לשאת ולתת עמם ביום חגם, ללוות ולהלוות וכדומה (על פי הרשב"א והתוספות, ע"ז ב.). והרמ"א מוסיף שם: ואפילו לתת מעות לכהניהם אין איסור, כי אין עושים מהם תקרובת או נוי לעבודה-זרה אלא אוכלים ושותים בהם.

ב. וְאִסּוּר לְשַׁלַּח דִּירוּן¹⁵ לְנִכְרֵי בָּיִת אִידוּ¹⁶, אֲלֵא-אִם-כֵּן נִזְדַּע לּוֹ שְׂאִינוּ מוֹדָה בְּעִבּוּדַת פּוֹכְבֵּי וְאִינוּ עוֹבְדֵיהָ¹⁷. וְכֵן נִכְרֵי שְׁשַׁלַּח דִּירוּן לְיִשְׂרָאֵל בָּיִת חָגוֹ, לֹא יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם חָשַׁשׁ לְאִיבָהּ¹⁸ - נוֹטְלוּ בְּפָנָיו, וְאִינוּ נִהְיָה בּוֹ עַד שִׁינְדַע לּוֹ שֶׁזֶה הַנִּכְרֵי אִינוּ עוֹבְדֵי עִבּוּדַת פּוֹכְבֵּי וְאִינוּ מוֹדָה בָּהָּ¹⁹.

(15) מתנה. (16) כינוי ליום חגו של עובד-כוכבים, מלשון הכתוב: כי קרוב יום אידם (דברים לב, לה). (17) (ע"ז סה.). (18) שיגרום סירובו לקבל ממנו את הדורון. (19) (שם, א:1).

ג. הִיָּה אִיֶּדֶן שֶׁל אוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת יָמִים הַרְבֵּה, שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֶשְׂרֵה - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים בָּיִת אֶחָד הֵן, וְכֵלֶן אֲסוּרִין עִם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵיהֶן²⁰.

(20) (ע"ז ח.). ובמשנה מנו חכמים את חגיגה, וביניהם חגים הנמשכים שמונה ימים, כגון: "קלנדא" הנמשך שמונה ימים אחר תקופת טבת, היא התחלת שנתם: ו"סטרוורא" הנמשך שמונה ימים הוא גם הוא לפני תקופת טבת בסוף השנה למנינם. ואף על פי שארוכים הם אסרו חכמינו גם שלשה ימים לפניהם.

ד. פְּנֻעִים עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת הֵם, וְיוֹם רֵאשׁוֹן הוּא יוֹם אִידָם. לְפִיכֵן אֲסוּר לָתֵת וְלִשְׂאת עִמָּהֶם בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹם חֲמִישִׁי וְיוֹם שֵׁשִׁי שְׂבֻכָל שַׁבַּת וְשַׁבַּת, וְאִין צְרִיךְ לֹאמַר יוֹם רֵאשׁוֹן עֲצֻמוֹ, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּכָל מְקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִין עִמָּהֶם בְּכָל אִיֶּדִיהֶם²¹.

(21) עיין לעיל בפרקנו (ה"א, הערה יג).

ה. יוֹם שְׁמֵתֶפְנִסִין בּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לְהַעֲמִיד לָהֶם מְלֶךְ, וּמְקַרְבִּינִין וּמְקַלְסִים לְאֵלֵיהֶם - יוֹם חֲגָם הוּא, וְהָרִי הוּא פְּשָׁר חֲגִיָּהֶם²². אֲבָל עוֹבְדֵי פּוֹכְבֵּי שְׁעוֹשֵׂה הוּא חָג לְעַצְמוֹ, וּמוֹדָה לְפּוֹכְבֵּי שְׁלוֹ וּמְקַלְסוֹ

שְׁפָאָה - אֲסוּרָה לְעוֹלָם¹¹⁵, שְׁעִבּוּדַת פּוֹכְבֵּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ בְּטוּל לְעוֹלָם.

(101) שניתן מקצתו. (102) (שם, נג:): כי כל זמן שלא ניתן רובו עדיין דעתם עליו לתקנו. וסמכו חכמינו על הפסוק: בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשירים וחמנים (ישעיה כז, ט), אם נופץ כאבני גיר - לא יקומו אשירים וחמנים, ואם לא - יקומו, עוד יקריבו עליו (שם, נד.). (103) אבן שמעמידים עליה עבודה-זרה, והיא משמשת ביסס לה. (104) כי הואיל ונפגמה משליכים אותה ונותנים אחרת במקומה. (105) (שם, נג:). (106) כיסה, ריצף. (107) (שם, נ). בלי כל חשש. ואפילו רבי מנחם בר' סימאי שהיה נקרא בנם של קדושים, מפני שלא היה מסתכל בצורה של מטבע משום חשש של עבודה-זרה, היה מהלך עליהן. (108) קטף. (109) חתך ענף רך. (110) שהחליקה במקצועה. (111) לא כדי ליפותה, אלא מפני שהוא צריך לשפאים להסיק בהם, או לצורך תשמיש אחר. (112) (שם, מט:). מפני שבמעשים אלה גילה דעתו שבזויה היא בעיניו וכבר ביטלה, כי על כן משתמש הוא בה לצרכיו: היא משמשת אותו ולא להיפך. (113) ליפותה. (114) השבבים הדקים הנופלים מתחת המקצועה. (115) (שם).

~ יום שלישי י"ז סיון ~

פְּרָק הַשְּׁעִי

(1) איסור משא ומתן עם עובדי עבודה-זרה בחגיגה ולפני חגיגה.

א. שְׁלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵי חֲגָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אֲסוּר לְקַח מֵהֶם וּלְמַכּוֹר לָהֶם דָּבָר הַמְתַּקֵּים³; לָלוֹת מֵהֶן⁴ וּלְהַלּוֹתָם⁵, לְפָרַע⁶ מֵהֶן וּלְפָרַע לָהֶם מְלוֹה בְּשִׁטְרָה אוֹ עַל הַמְשָׁכוֹן⁸. אֲבָל מְלוֹה עַל-פֶּה נִפְרָעִין מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל⁹ מִיָּדָם. וּמִתָּר לְמַכּוֹר לָהֶן דָּבָר שְׂאִינוּ מְתַקֵּים, כְּגוֹן יְרֻקוֹת וְתַבְשִׁיל, עַד¹⁰ יוֹם חֲגָם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹¹? בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל¹², אֲבָל בְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת¹³, אִינוּ אֲסוּר אֲלֵא יוֹם חֲגָם בְּלִבָּד. עֹבֵד וְנֹשֵׂא וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֶה מִתָּר בְּהִנָּאָה. וְהַנּוֹשֵׂא וְנָתַן בָּיּוֹם חֲגָם עִמָּהֶן, הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּאָה¹⁴.

(2) (ע"ז ב.). כי על ידי זה שהנכרי ירויח במכירת סחורתו, או ישיג בקנייתו את המצרכים הנחוצים לו לשמחת החג, ישמח ויודה לאלהיו והישראל יהיה הגורם בדבר. (3) המשתמר ואינו מתקלקל מהר, שאז יראהו הנכרי ביום חגו וישמח בו. ולקחת ממנו: בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים - אסור. כי דמי החפץ הנמכר המונחם ברשותו משמחים לכו והוא מודה לעבודה-זרה (ע"ז א:1). (4) שיש לחשוש שמא יודה לאלהיו על שהישראל נצרך לו. (5) אף על פי שנצטרך לישראל, אבל לא ידע מחסור ביום חגו ויודה לעבודה-זרה. (6) לקבל ממנו תשלום חוב. ואף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) המיוחדת לעבודה-זרה. (39) שאינה מיוחדת. (40) (שם). "מותר למכור לו תרנגול בין התרנגולים", כלומר: אף על פי שתרגול לבן מיוחד לעבודה-זרה ואסור למכרו בפני עצמו, אבל אם מוכר לו הרבה תרנגולים מצבע אחר וביניהם נמצא תרנגול לבן - מותר למכרו עם השאר, כי מכיון שקונה גם תרנגולים אחרים, מוכח הדבר שלא לשם עבודה-זרה הוא קונה. וכן בכל הדברים המעורבים. וראוי להעיר שבגמרא (שם, יד.) אמרו: "ומכולם הוא מוכר להם חבילה. וכמה חבילה? - משקל שלשה מנים", כלומר: שמותר למכור להם כמות גדולה של "מינים המיוחדים לעבודה-זרה", ואין אנו חוששים שיקריבום לעבודה-זרה, כי ודאי לסחורה הם מתכוונים. ושמו תאמר: עדיין יש חשש של מכירת "דברים המיוחדים לעבודה-זרה" לשם עבודה-זרה, שיש לחשוש שהסוחרים ימכרום לצרכנים שהם יקריבום? כבר השיבו בגמרא (שם) על "לפני עור" חוששים, על "לפני דלפני" אין אנו חוששים - כי כל שאין הצרכן קונה מידינו אנו, אין אנו אחראים לו.

ח. כָּשֶׁם שְׂאִין מוֹכְרִין לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים דְּבָרִים שְׂמִיחִין⁴¹ בְּהֵן יִדְיֵהוּ לְעֹבֵד פּוֹכְבִים, כֶּף אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דְּבָר שְׂלִישׁ בּוּ נִזְק לְרַבִּים⁴², כְּגוֹן דְּבִים וְאֲרִיֹת וְכִלְיֵין וְכַבְלִים וְשִׁלְשָׁאוֹת⁴³; וְאֵין מְשַׁחֲזִין⁴⁴ לָהֶם אֵת הַיַּיִן⁴⁵. וְכָל שְׂאִסוֹר לְמַכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים, אִסוֹר לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַחֹשֵׁד לְמַכְרוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים. וְכֵן אִסוֹר לְמַכְרוֹ כֶּלִי נִזְק לְיִשְׂרָאֵל לְסֻטִים⁴⁶.

(41) שמסייעים להם. (42) כדי שלא יזיקו בהם את ישראל (ע"ז, טו:). (43) שקושרים בהם ידי בני אדם ורגליהם ומענים אותם. (44) מחדדים. (45) כגון: החרב והרומח. (46) (שם) אף על פי שאינו רוצח ואינו חשוד על שפיכות דמים, אבל מתוך שהוא גזלן השומט ממון מידי בעליו ונמלט, וכשרודפים אחריו הוא נלחם בנשק ומציל עצמו, ובינתים יאבד זה ממונו (מלשון רש"י, שם).

ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּין הָעוֹבְדֵי כוֹכְבִים וְכָרְתוּ לָהֶם בְּרִית - מִתֵּר לְמַכְרוֹ כִּלְיֵין לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגִסְתִּיּוֹ⁴⁷, מִפְּנֵי שְׁעוֹשִׂים בָּהֶם מְלַחְמָה עִם צָרֵי הַמְּדִינָה לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מְגֻנִים עֲלֵינוּ, שֶׁהָרִי אָנוּ שְׂרוּיִין בְּתוֹכָם⁴⁸. עִיר⁴⁹ שְׂלִישׁ בָּהּ עֹבֵד פּוֹכְבִים, מִתֵּר לְהִלְךְ הוֹצֵאָה⁵⁰ לָהּ, וְאִסוֹר לְהַפְנֵס בְּתוֹכָהּ⁵¹. הֵינָה הוֹצֵאָה לָהּ עֹבֵד פּוֹכְבִים - מִתֵּר לְהִלְךְ בְּתוֹכָהּ.

(47) חיילות שלו. (48) (שם, טז:). (49) בדפוסים האחרונים נמשכת הלכה זו להלכה ט' שלפניה, אבל מתוך מרוצת הדברים נראה שכאן התחלת הלכה חדשה: וכן נראה מתוך הדפוסים הישנים. (50) שאין הם נמשכים אחרי עבודה-זרה שבעיר הסמוכה להם. (51) (ע"ז יא:). וכה יאמר שם רבינו בפירושו למשנה: "לפי שאסור להיכנס בעיר שיש בה עבודה-זרה, כל שכן לדור בתוכה, וכל שכן לסחור בה" וכו'. אבל רוב המפרשים והראב"ד בראשם,

בַּיּוֹם שְׁנוֹלָד בּוּ, וַיּוֹם תְּגַלַּחַת זָקְנוֹ אוּ בְּלוּרִיתוֹ²³, וַיּוֹם שְׁעֵלָה בּוּ מִן הַיָּם וְשִׁנְעָא מִבֵּית הָאִסוּרִים, וַיּוֹם שְׁעֵשָׂה בּוּ מִשְׁתָּהּ²⁴ לְבָנוּ, וְכִינְעָא בְּאֵלוּ - אֵינוּ אִסוֹר אֲלָא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ²⁵ הָאִישׁ בְּלָבָד. וְכֵן יוֹם שְׁמִימֹת לָהֶן בּוּ מֵת וְיַעֲשׂוּהוּ חַג²⁶ - אוֹתָם הַעוֹשִׂים אִסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכָל מִיתָה שְׁשׁוּרְפִין בָּהּ פְּלִים²⁷ וְמִקְטָרִים קְטָרֹת²⁸, בְּיָדוּעַ שְׂלִישׁ בָּהּ עֹבֵד פּוֹכְבִים²⁹. אֵין יוֹם הַחַג אִסוֹר, אֲלָא לְעוֹבְדֵיהּ בְּלָבָד, אֲבָל אוֹתָם שְׁשִׁמְחִים בּוּ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי מִנְהָג³⁰ אוּ מִפְּנֵי כְבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בּוּ - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין לְשִׂאת וְלָתֵת עִמָּהוֹן³¹.

(22) ששלשה ימים לפנים - אסורים. (23) מניחים השער באמצע הראש, ומגלחים כל מה שסביבותיו. השער האמצעי שנשאר נקרא: בלורית, ופעם בשנה יגלחו אותה (על פי פירוש המשנה לרבינו, ע"ז פ"א, מ"ג). (24) סעודת נישואין. (25) פרט למשועבדיו, כלומר: משרתיו והסרים למשמעתו אינם בכלל אסור זה ומותר לישא וליתן עמהם, ואין חוששים שילכו ויודו לעבודה-זרה ביום חג אדוניהם (ע"ז ח:). (26) משנה לשנה. (27) כגון: מיטתו וכלי תשמישי המת, כדרך ששורפים על המלכים ביום מותם, ככתוב (ירמיה לר, ה): בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך. ושריפה זו - חשיבות היא להם, כלומר: אין אדם אחר ראוי להשתמש במה שנשתמש בו זה (ע"ז יא, ובר"ן שם). (28) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"ב). (29) מרוב חשיבות המת קבעו יום מותו לחג (ע"ז ט:). (30) משום שלום המדינה שהם חוסים בצלה. (31) (שם, ח:).

ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מִיְחִדִּין לְמִין מְמִינֵי עֹבֵד פּוֹכְבִים³² שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, אִסוֹר לְמַכְרוֹ לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עֹבֵד פּוֹכְבִים³³ שְׂבָאוֹתוֹ הַמְּקוֹם לְעוֹלָם³⁴; וְדְבָרִים שְׂאִינָן מִיְחִדִּין לָהּ, מוֹכְרִין אוֹתָם סֻתָּם³⁵. וְאִם פָּרַשׁ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהוּא קוֹנֵה אוֹתָם לְעֹבֵד פּוֹכְבִים - אִסוֹר לְמַכְרוֹ לּוֹ³⁶, אֲלָא-אִם-כֵּן פִּסְלוּ מִלְּהַקְרִיבוֹ³⁷ לְעֹבֵד פּוֹכְבִים, לְפִי שְׂאִין מְקַרְיבִין חֶסֶר לְעֹבֵד פּוֹכְבִים.

(32) כגון תאנות לבנות ולבונה זכה, כמבואר (שם, יג:). (33) (שם) לפי שיקריבום לעבודה-זרה, ועובר ישראל משום: "ולפני עור לא תתן מכשול", כי גם בני נח הוזהרו על עבודה-זרה. (34) אפילו שלא בימי חגם. (35) כל שאינו מפרש בשעת הקנייה שלצורך עבודה-זרה הוא קונה. (36) אפילו דברים שאינם מיוחדים לעבודה-זרה. (37) כגון שקטע בטרם שמכר אצבע מתרנגול לבן שנהגם להקריבו לעבודה-זרה, שמאחר שמחוסר אבר הוא שוב לא יקריבוהו (שם).

ז. הֵיוּ מְעַרְבִין דְּבָרִים מִיְחִדִּין עִם דְּבָרִים שְׂאִין מִיְחִדִּין, כְּגוֹן לְבוֹנָה זַפָּה³⁸ בְּכֻלָּל לְבוֹנָה שְׁחָרָה³⁹ - מוֹכְרֵי הַכֶּל סֻתָּם, וְאֵין הוֹשִׁשִׁין שְׂמָא יִלְקֹט הַזַּפָּה לְבָדָה לְעֹבֵד פּוֹכְבִים, וְכֵן כָּל פִּינְעָא בְּזָהּ⁴⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעבודה-זרה. (66) מבואר לעיל (פ"ז, ה"ט). וכבר שאלו ה"תוספות" (ע"ז מג: דיבור-המתחיל: "שוחק"): "וכי בכל שעה ילך לים המלח? ותיצו: שאפשר לשחוק ולזרות במקום שאינו מגדל צמחים, ולא נאמר: "ים המלח" אלא להצריך מקום שאינו מגדל צמחים. (67) שהרי אנוס הוא ואין לקנסו. (68) שטר מכירה. (69) בבתי דינים לחתום עליו. ואף על פי שהוא מחשיבם בזה שמחתימים על שטרו - מותר, מפני שהוא כמציל מידם (שם).

יד. וְחִלְיִין⁷⁰ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, אֲסוּר לְסַפֵּד בְּהֵן⁷¹. הוֹלְכִין לְיָדֵיד⁷² שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְלוֹקְחִין מֵהֵן בְּהֵמָה, עֹבְדִים וְשִׁפְחוֹת, בְּגִיּוֹתָן⁷³, וּבְתִים וְשִׁדוֹת וְכַרְמִים, וְכוֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעַרְבָאוֹת שְׁלֵהן⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם⁷⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקַח מִפְּעַל-הַפִּיּוֹת שְׁאִינוֹ נוֹתֵן מָכֶס, אֲבָל הַלוֹקַח שֶׁם מִן הַתִּגְרָר⁷⁶, אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מָכֶס, וְהַמָּכֶס לְעַבֹּדֵת כּוֹכְבִים, וְנִמְצָא זֶה מְהֵנָּה עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים. עֵבֶר וְלָקַח מִן הַתִּגְרָר - אִם בְּהֵמָה לָקַח, מִנְשֹׁר⁷⁷ פְּרוֹסוּתִיהָ מִן הָאֲרֻכָּה וְלִמְטָה; וְאִם פְּסוּת וְכִלִּים לָקַח - יִרְקָבוּ. לָקַח מְעוֹת וְכִלֵּי מִתְכוֹת⁷⁸, יוֹלִיכֶם לַיָּם הַמֶּלַח. לָקַח עֵבֶד - לֹא מְעָלִים⁷⁹ וְלֹא מוֹרְדִין⁸⁰.

(70) כלי-נשיפה שמספידים בהם את המת, כנזכר במשנה (ב"מ פ"ו, מ"א). (71) (תוספתא דע"ז, פ"ז). (72) שוק גדול שבאים אליו לסחורה מכל הסביבה, ושלא בימי חגם ידובר. (73) שהם עדיין נכרים: וכל שכן "עבדים כנענים" שכבר נמכרו פעם לישראל ונימולו ונמכרו אחר כך לנכרים - שהם חייבין או במצוות שאין הזמן גרמא (ע"ז יג.). (74) אף על פי שתפארת וכבוד הוא להם, ויש לחשוש שידו לאיליים על זה. (75) "שמתוך כך יהיו לו עדים ומסייעים להצילו מן העוררים" (לשון רש"י, שם). (76) סוחר. (77) מפיל. עוקר וחותר פרסותיה למטה מן הארכובה, מקום שאינו עושה טריפה: כי למעלה מן הארכובה נטרפת, ואסור לנו לטרוף בהמה בידים. וטעם ה"נישור" - כדי שלא ייהנה בה, כי אחרי שנעקרו פרסותיה אינה ראויה לעבודה וגם לשחטה ולאכלה - אסור (כדעת רש"י, שם). ושם בגמרא מצאו סמך ל"עיקור" זה, ממה שנאמר (יהושע יא, ו): "את סוסייהם תעקר". (78) שאינם נרקבים. (79) אותו מן הבור כשנפל לתוכו. (80) לבור ולהימיתו בידים, כדין כל הנכרים עובדי עבודה-זרה שלא מעלים ולא מורידים (שם, יג.). ודוקא "עבד בגיורתו", אבל "עבד כנעני" הנימול - הרי הוא כישראל ומצוה להעלותו (שם).

טו. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁעָשָׂה לְבָנוֹ אוֹ לְבֵתוֹ מִשְׁתָּה⁸¹, אֲסוּר לְהֵנוֹת מִסְּעוּדָתוֹ. וְאֶפְלוּ לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת הַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁלוֹ שֶׁם, אֲסוּר⁸², הוֹאִיל וּבְמִסְבַּת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֲכָלוּ. וּמֵאִמְתִּי אֲסוּר לְאָכַל אֲצֵלוֹ? מִשְׁתַּחֲחִיל לְעֶסֶק וְלִהְיִין צָרְכֵי סְעוּדָה, וְכָל יָמֵי הַמִּשְׁתָּה, וְלֵאחֲרַי יָמֵי הַמִּשְׁתָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם

מפרשים את המשנה (ע"ז, שם): שבעיר שיש בה יריד ידובר, וכל האיסור אינו אלא לשאת ולתת עמהם: אבל הכניסה לתוכה בלא משא ומתן - אין בה איסור, אם לא ביום חגם שיש לחוש שמא ישא ויתן עמהם.

י. הַהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֲסוּר לוֹ לְעַבְרָר⁵² בְּעִיר שְׂשִׁישׁ בְּהַ עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהִדְרָף מִיַּחְדָּת⁵³ לְאוֹתוֹ מְקוֹם; אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דְּרָף אַחֲרָת, וְנִקְרָה⁵⁴ וְהָלַךְ בְּזוֹ - מִתָּר⁵⁵.

(52) אפילו שלא לשהות בתוכה, אלא לעבור דרכה לעיר אחרת - מפני שאסור ליהנות מאותה הדרך. (53) שאין דרך אחרת להגיע לאותו מקום אלא דרך עיר זו, אז הוא נקרא: "נהנה". (54) וקרה מקרה. (55) כי אין הנאתו ניכרת, הואיל ואפשר לו ללכת דרך עיר אחרת (שם).

יא. אֲסוּר לְבָנוֹת עִם הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים כִּפְּהָ⁵⁶ שְׁמַעְמִידִים בְּהַ עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים. וְאִם עֵבֶר וּבְנָה, שָׁכְרוּ מִתָּר⁵⁷. אֲבָל בּוֹנָה הוּא לְכַתְחִילָה הַטְּרַקְלִין אוֹ הַחֲצָר שְׂשִׁישׁ בְּהַ אוֹתָהּ הַכִּפְּהָ⁵⁸.

(56) בנין עשוי כמין קשת עם תקרה מקומרת ובה מעמידים את האליל, והרי זה כמשמשי עבודה-זרה. (57) (ע"ז יט:): כי משמשי עבודה-זרה אינם אסורים עד שיעבדו, אבל אסור לבנותה לכתחילה. (58) (שם טז). "הגיע לכיפה מותר לבנות אפילו לכתחילה (הגהות הגר"א, יורה דעה קמג, ס"ק ו). והעיר הט"ז (שם, ס"ק ד), שאינו מותר אלא לסייע להם, כלשון המשנה (שם): "בונים עמהם", אבל שהישראל לבדו יהיה הבונה בלי עזרת הנכרים - ודאי אסור.

יב. עִיר שְׂשִׁישׁ בְּהַ עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים, וְהָיוּ בְּהַ חֲנִיּוֹת מְעַטְרוֹת⁵⁹ וְשְׂאִינָן מְעַטְרוֹת - הַמְּעַטְרוֹת אֲסוּר לְהֵנוֹת בְּהוֹ, בְּכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָן⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן שְׁבִגְלָל עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים נִתְעַטְרוּ⁶¹; וְשְׂאִינָן מְעַטְרוֹת, מִתְרוֹת בְּהֵנָּה⁶². חֲנִיּוֹת שֶׁל עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים⁶³, אֲסוּר לְשַׁכְּרָן, מִפְּנֵי שֶׁמְהֵנָּה עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים⁶⁴.

(59) מקושטות בוורדים והדסים או בפירות. (60) אפילו שלא מן הקישוט עצמו. (61) ולכן כל מה שבתוכן כ"דברים המיוחדים לעבודה-זרה" הם (שם, יב:). ורבים מפרשים טעם האיסור: מפני שחנניות אלה מעלות מכס לכהני עבודה-זרה ונתקשטו להיות מסומנות וניכרות - ולכן אסור לקנות בהן, כי מהנה הוא עבודה-זרה וכהניה (רש"י, ור"ן). (62) (שם). (63) שהם קנין לעבודה-זרה. (64) (ירושלמי, ע"ז פ"ד, ה"ג).

יג. הַמוֹכֵר בֵּית לְעַבֹּדֵת כּוֹכְבִים, דָּמִיו אֲסוּרִים בְּהֵנָּה⁶⁵, וְיוֹלִיכֶם לַיָּם הַמֶּלַח⁶⁶. אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שְׂאִנְסוּ יִשְׂרָאֵל וְגָזְלוּ בֵּיתוֹ וְהִעֲמִידוּ בוֹ עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים, דָּמִיו מִתְרִין⁶⁷, וְכוֹתֵב⁶⁸ וּמַעֲלָה בְּעַרְבָאוֹת שְׁלֵהֶם⁶⁹.

(65) (תוספתא דע"ז, פ"ז: גיטין מד.) משום קנס, שמכר ביתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְחֹזֵר. יִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לְתַרְפוֹת עֶפְרוֹם - בְּהַלִּיכָה מִתֵּר לְשֵׂאת וּלְתֵת עִמּוֹ, שְׁמָא יַחֲזֹר בּוֹ⁹⁵, וּבְחִזְרָה אֲסוּר⁹⁶. יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר - בֵּין בְּהַלִּיכָה בֵּין בְּחִזְרָה, אֲסוּר⁹⁷.

91) כינוי של גנאי ודרך בזיון לבתי עבודה-זרה שהולכים אליהם מאמיניהם למרחוק. ולפי "הערוך" (ערך "תרף") מקורו בלשון רומית. "לעג וקלס" (תהלים מד, יד) מתורגם ממקנותא ותורפיאת. ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"ג) פירושו: מלשון "תרפים" הנזכרים בתורה (בראשית לא, ט). 92) (ע"ז כט:): שילך ויודה לעבודה-זרה. וכן יש לחוש, שמא יקנו אצלנו דברים ויקריבום לעבודה-זרה. 93) כי אחרי שחזרו משם, אין לחוש עוד (שם, לב:). 94) שלא ילכו חבורות חבורות אלא בד בבד, ואז מסתמא ילך כל אחד לביתו ולא יחזור להודות (שם, לג:). 95) ולא ילך שמה כלל. 96) שיש לחוש שדבק בעבודה-זרה ויחזור להודות לה. 97) שיודה לע"ז בהליכתו ככל נכרי, וגם בחזירתו ישוב ויודה לה הואיל והוא אדוק בה ביותר (ע"ז לג:).

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵלֵךְ לְיָרִיד⁹⁸ שֶׁל עֶפְרוֹם - בְּחִזְרָה אֲסוּר לְשֵׂאת וּלְתֵת עִמּוֹ, שְׁמָא עֶפְרוֹם מְכָר⁹⁹ לְהֵן שָׁם; וְדָמֵי עֶפְרוֹם כִּי יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה, וּבִיד עֶפְרוֹם מְתָרִין בְּהִנָּאָה¹⁰⁰. וּמִפְנֵי זֶה¹⁰¹ נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם עֶפְרוֹם הַבָּא¹⁰² מִן הַתַּרְפוֹת שֶׁל עֶפְרוֹם¹⁰³, וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתַּרְפוֹת¹⁰⁴ הַהוּא; וְלֹא עִם יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר, לֹא בְּהַלִּיכָתוֹ¹⁰⁵ וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ¹⁰⁶.

98) שוק גדול שמתקבצים שם מכל הסביבה לסחורה ויש שם עבודה-זרה שעובדים אותה כל ימי היריד. 99) כי אילו היה בידו חפץ אחר למכור לא היה הולך שמה, אלא היה מוכרו כאן לנו (שם, 100) (שם, סד:). והטעם: כי מה שעבודה-זרה תופסת דמיה אנו למדים מ"והיית חרם כמוהו" (דברים ז, כו), "כל שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו" (ע"ז נד:). ופסוק זה בישראל נאמר ולא בכך נח, ולפיכך דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים (תוספות שם, דיבור המתחיל: "מסתברא"). 101) שדמי עבודה-זרה ביד נכרים - מותרים. 102) אבל בהליכתו שם - אסור, כי יש לחוש שיודה לעבודה-זרה שביריד, כגירסת הרי"ף (ע"ז, פ"ב): "נכרי ההולך ליריד: בהליכתו - אסור, בחזירתו - מותר". והטעם: הואיל ויש עבודה-זרה ביריד שעובדים אותה, הרי זה כשלשה ימים לפני חגם שאסור לישא וליתן עמהם: אבל בחזירתו אין לחוש, שהרי לא ישוב להודות לעבודה-זרה. ולדמי עבודה-זרה אין לחוש - כי דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים. 103) כנוסחת ונציה, דפוס קדום. ונוסח אחר: תרפות. 104) כי יש לחוש לדמי עבודה-זרה שבידו: אבל אין לחוש שמא ישוב להודות, כי ה"יריד" יש לו זמן קבוע ואחרי עבור זמנו אין שם ע"ז. לא כן ב"תרפות" (לעיל, ה"יז) הואיל וקבועה היא, יש לחוש

עֲשֶׂה סְעוּדָה אַחֲרֵת מִחֻמַּת הַנְּשׂוּאִין⁸³ - אֶפְלוּ לְאַחֵר שְׁלֵשִׁים יוֹם אֲסוּר, עַד שְׁנַיִם-עָשָׂר הַדָּשׁ. וְכָל הַהֲרַקָּה הַזֹּאת, מִפְּנֵי עֲבֹדָה שֶׁל פּוֹכְבִים⁸⁴ הוּא, שְׁנֵאמַר: "וּקְרָא לָךְ וְאֶכְלֵת מִזְבַּחֲךָ⁸⁵, וְלִקְחֵת מִבְּנֵי לְבָבֶיךָ וְזָנִי" וְגו'.

81) לשמחת נישואין. 82) (ע"ז ח:). 83) שאמר לו בפירושו: שמזמינו למסיבתו מחמת הנישואין. 84) שלא יימשך אחריה לעבדה על ידי התקרבותו היתירה, ולא כדעת רש"י (שם) המנמק את האיסור, מפני שהנכרי יודה לעבודה-זרה ויקריב לה תקרובת. 85) ואמרו (שם): רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודה-זרה בטרהה הם (בלא כוונה, ואינם שמים על לב, רש"י). כיצד נכרי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אף על פי שאוכלים משלהם ושותים משלהם, ושמש שלהם עומד לפנייהם - מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים (כינוי לתקרובת עבודה-זרה), שנאמר: "וקרא לך ואכלת מזבחו" - משעה שאתה קורא לו, מעלה אני על אכילתך כאילו היא מזבחו.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תִיַּנֵּק אֶת בְּנֵהּ שֶׁל עוֹבְדֵת פּוֹכְבִים⁸⁶, מִפְּנֵי שְׁמִגְדֻלַּת בֶּן לְעוֹבְדֵת פּוֹכְבִים; וְלֹא תֵילַד אֶת הַנְּכָרִית עֶפְרוֹם. אֲבָל מִיֻּלְּדֵת הִיא בְּשֹׁכֵר, מִשּׁוּם אֵיבָה⁸⁷. וְהַנְּכָרִית עֶפְרוֹם מִיֻּלְּדֵת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל וּמִנִּיקָה אֶת בְּנֵהּ⁸⁸ בְּרִשׁוּתָהּ⁸⁹, כִּי פְדֵי שְׁלֹא תַהֲרַגְנָהּ⁹⁰.

86) ואפילו בשכר, כי אין לחוש לאיבה שתעורר על ידי זה, כי יכולה היא לומר: איני רוצה להתגנות בעיני בעלי (ע"ז כו). וכתבו ה"הגהות מיימוניות": שאם יש לה חלב הרבה והיא מצטערת - מותר לה להיניק משום רפואתה. 87) (שם). אבל בלא שכר אין חשש איבה, כי יכולה היא לומר: צריכה אני ללכת לעבודתי להרויח מזונותי. ובגמרא (שם) אמרו: שבשבת אסור לה לילד אפילו בשכר, כי יכולה היא לומר: בנינו שישמרו את השבת - מותר לנו לחללה עליהם: שלכם, שאינם שומרי שבת - לא נחללה עליהם. וה"כסף-משנה" תמה: למה לא הזכיר רבינו הלכה זו? אבל באמת מביאה רבינו (הלכות שבת פ"ב, ה"ב), כי שם מקומה. 88) ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"א) למדוה ממקרא מפורש (ישעיה מט, כג): "והיו מלכים אומנין ושרותיהם מיניקותיך" - הרי שמותר לינוק מאשה נכרית. 89) בביתה של הישראלית ובנוכחותה. 90) (ע"ז כו). וכתבו ה'תוספות' (שם) שאסור להשהות תינוק ותניקת יחידים בבית הנכרי לרפואתם, מפני שחשודים על שפיכות דמים. ואפילו הם גדולים קצת - אסור, שמא ימשכום למינות.

יז. הַהוֹלֵכִין לְתַרְפוֹת⁹¹ עֶפְרוֹם, אֲסוּר לְשֵׂאת וּלְתֵת עִמָּהֶן⁹², וְהַבָּאִים מְתָרִין⁹³. וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיוּ קְשׁוּרִין⁹⁴ זֶה בְּזֶה, שְׁאֵם הֵיוּ קְשׁוּרִין - שְׁמָא דְעֵתָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין פורתין ברית לעובדי עבודה זרה, פדי שנעשה עמהן שלום ונניח אותם לעבדם - שנאמר: לא תכרת להם ברית".

על הפסוק "ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמורי והחתי והפריזי החוי והיבוסני" כתב רש"י: "ששה אומות הן והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו". ולפ"ז יש לומר בדעת רש"י שיתכן והגרגשי שלא הי' מ"יושבי הארץ" בשעת הכניסה לא"י אינו נכלל באזהרות ובצייווי "לא תכרות להם ברית". אבל מהחינוך ומדברי הרמב"ם כאן משמע שהחיוב: לא תכרות להם ברית, החרם תחרימם, לא תחי' כל נשמה - הוא בנוגע לכל הז' אומות, ולא רק בעת מלחמה כ"א בכל זמן ו"בכל מקום שנמצאים".

לקוטי שיחות חלק כ"א עמוד 227 והע' 30 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. מכאן¹³ אתה למד, שאסור לרפאת¹⁴ עפ"ם אפלו בשכר. ואם ה'ה מתגרא¹⁵ מהן או שה'ה חושש משום איבה¹⁶ - מרפא בשכר, אבל בהנם אסור¹⁷. וגר תושב¹⁸, הואיל ואתה מצוה להחיותו¹⁹, מרפאים אותו בהנם.

(13) הואיל ואין מעלין את הטובע. (14) (שם) דרפואה היינו מעלין (כספ-משנה). (15) שאם לא ירפאם - חיי בסכנה. (16) לו או לכלל ישראל. (17) מפני שיכול הוא להתנצל ולומר, כי אין הוא לדרכו לעשות מלאכתו אשר ממנה ימצא מחייתו. (18) נקרא כן, מפני שמותר לנו להושיבו בתוכנו, בארץ ישראל (הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז; וזהו גר שקיבל עליו לקיים את שבע המצוות שבני נח נצטוו עליהן, ואלו הן: א) דינים ומשפטים, ב) ברכת השם. ג) עבודה-זרה. ד) שפיכת דמים. ה) גילוי עריות. ו) גזל, ז) אבר מן החי (סנהדרין נו.). (19) ליתן לו מזונותיו בתורת צדקה (עבודה-זרה סה.). וכמו שאמרה תורה: גר ותושב וחי עמך (ויקרא כה, לה).

ג. אין מוכרין להם פתים וּשְׁדוֹת²⁰ בארץ-ישראל; ובסוריא²¹, מוכרין להם פתים, אבל לא שְׁדוֹת²². ומשפירין להם פתים בארץ-ישראל, ובלבד שלא יעשו שכונה²³. ואין שְׁכוּנָה פחות משלשה. ואין משפירין להם שְׁדוֹת²⁴. ובסוריא, משפירין להם שְׁדוֹת²⁵. ומפני מה החמירו בשדה? מפני שיש בה שְׁתִּים: מפקיעה²⁶ מן המעשרות, ונותן להם חנייה בקרקע²⁷. ומתיר למכור להם פתים וּשְׁדוֹת בחוצה לארץ, מפני שאינה ארצנו.

(20) (עבודה-זרה כא.), והטעם מבואר לקמן (הלכה ד): כשלא תהיה להם קרקע תהא ישיבתם ארעית ולא ישתקעו

שמא ישוב להודות. (105) כי ילך לשם ויודה לעבודה-זרה. (106) משום דמי ע"ז בידו (עבודת המלך).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

(1) מכירת בתים ושדות והשכרתם לעכו"ם בארץ ישראל ובחו"ל; שמפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל.

א. אין פורתין ברית לשבעה עממין² פדי שנעשה עמהן שלום ונניח אותם לעבד עפ"ם, שנאמר: "לא תכרת להם ברית". אלא יחזרו מעבודתם או יהרגו. ואסור לרחם עליהם³, שנאמר: "ולא תחנם"⁴. לפיכך אם ראה מהם אוכל או טובע בנהר, לא יעלנו; ראהו נטוי למות⁵, לא יצילנו. אבל לאבדו בידו או לדחפו לבור וכיוצא בזה, אסור⁶, מפני שאינו עושה עמנו מלחמה. במה דברים אמורים? בשבעה עממין; אבל המוסריים⁷ והאפיקורסין⁸ מישראל, ה'ה דין לאבדן ביד ולהורידן עד באר שחת⁹, מפני שהיו מצריים¹⁰ לישראל ומסירין את העם מאחרי ה', פצדוק ובייתוס¹¹ ותלמידיהם - "שם רשעים, ירקב"¹² (משלי י, ז).

(2) והם הכנעני והחתי והאמורי וכו', יושבי ארץ-ישראל בתקופת מלחמת הכיבוש בימי יהושע והשופטים. ונוסח דפוס קושטא, רס"ט ונוסח אוקספורד: עובדי עבודה-זרה, כי כן שיטת הרמב"ם, שבכל עובדי עבודה-זרה הכתוב מדבר, כמבואר בסמוך (הלכה ו). (3) אפילו שלא בשעת מלחמה. וכל זאת - כדי להתרחק מהם שלא יסירו את לבכם מאחרי ה'. (4) כתרגום אונקלוס: ולא תרחם עליהן; מגיורת: וחנותי את אשר אחון (שמות לג, ט). (5) ונוסח אוקספורד: לקוח למות. (6) שכן אמרו חז"ל: "העכו"ם - לא מעלין ולא מורידין" (עבודה-זרה כו.). (7) המלשינים מבני ישראל, המוסרים נפשות אחיהם וממונם בידי שונאיהם. (8) כופרים בעיקר ורודפי תענוגים, והם נקראים על שם הפילוסוף היווני אפיקור (411-340 לפחב"ש) שהיה כופר בהישארות נהפש והורה כי תענוגי העולם הזה הם תכלית החיים ומטרת האדם. ורבינו בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י) פירש את השם מלשון הפקר: מי שנוהג הפקרות ומבזה את התורה ולומדיה. והמדקדק אליהו הבחור, בספרו "תשב"י" בשורש: "פקור" אומר: מין ואפיקורוס היו שני אנשים שלא היו בעלי דת, והנמשכים אחריהם נקראים: מינים ואפיקורסים. על המינים והאפיקורסים למיניהם, עיין לקמן (הלכות תשובה, פרק ג). (9) כמאמרם: המינים והמסורות והמומרים - מורידין ולא מעלין (עבודה-זרה כו:). (10) מציקים וצוררים. (11) תלמידי אנטיגנוס איש סוכו שעיקמו תורת רבם ויצאו לתרבות רעה (אבות דרבי נתן פרק ה). (12) כנוסח אוקספורד ועוד. ובנוסחאות אחרות חסרה הפיסקה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעולמו - מותר (הגהות מיימוניות). (35) זה פועל שנגזר משם העצם: "חן". (36) שנאמר: "ולא תחנם" (שם). (37) שקיבל עליו שבע מצוות בני-נח, ואוכל נבילות וטריפות (שם).

ה. מְפַרְנְסִים³⁸ עֲנִי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים עִם עֲנִי יִשְׂרָאֵל, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם³⁹. וְאִין מְמַחֲזִין⁴⁰ בְּיַד עֲנִי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּלֶקֶט, שְׂכָהָה וּפְאָה, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם. וְשׂוֹאֲלִים בְּשִׁלּוּמָם, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם תַּחְנָם⁴¹, מְפַנֵּי דְרָכֵי שְׁלֹם. וְאִין פּוֹפְלִין⁴² לְהֵן שְׁלֹם לְעוֹלָם⁴³. וְלֹא יִכְנָס לְבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּיוֹם חַגוֹ⁴⁴ לְתַת לוֹ שְׁלֹם. מְצָאוּ בְּשׂוּק, נוֹתֵן לוֹ שְׁלֹם בְּשִׁפָּה רְפָה וּבְכֹכֵד רֵאשׁ⁴⁵.

(38) מקופת הצדקה (גיטין סב.). (39) שלא לעורר איבה ומשטמה בינם ובינינו, כי גדול השלום כנגד הכול. (40) אין מעכבים בידם מללקוט יחד עם עניי ישראל. (41) ואין חוששים שמא יודה על זה לאלילו ביום אידו. (42) לומר: שלום, שלום! (43) ואפילו שלא ביום חגו, כי "מפני דרכי שלום" די בפעם אחת (גיטין, שם). (44) כי יחשוב לו זאת לכבוד ויודה על זה לאלילו ואסור להיות הגורם לזה, שנאמר: לא ישמע על פיך (שמות כג, יג). (45) (שם).

ו. אִין פֶּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹו⁴⁶ אַמּוּרִים, אֶלֶּא בְּזִמְן שְׁגָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבִין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אוּ שְׂיַד עֲפוּ"ם תְּקִיפָה עַל יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּזִמְן שְׂיַד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עֲלֵיהֶם, אֲסוּר לָנוּ לְהַנִּיחַ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בְּיַמֵּינוּ. וְאֶפְלוּ יוֹשֵׁב יוֹשֵׁב עֲרָאֵי אוּ עוֹבֵד מִמְּקוֹם לְמִקוֹם בְּסַחֲרָה⁴⁷, לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצֵנוּ, אֶלֶּא עַד שְׂיִקְבֵּל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת שְׁנַצְטוּוּ בְּנֵי נַח, שְׁנַאֲמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצֶךָ" - אֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה⁴⁸. וְאִם קָבַל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת, הָרִי זֶה גֵר תּוֹשֵׁב. וְאִין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשֵׁב, אֶלֶּא בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל נוֹהֵג⁴⁹, אֲבָל שְׁלֹא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל, אִין מְקַבְּלִין אֶלֶּא גֵר⁵⁰ צְדָק בְּלָבֵד.

(46) של השכרת בתים בארץ-ישראל. ופרנסת עניי עכו"ם וכו'. (47) דווקא לסחורה שיש לחשוש שמא יתעכב בארץ לרגלי מסחרו וישתורש בה, אבל העברה כשהיא לעצמה - אין בה איסור (מעשה רוקח). (48) והראב"ד מעיר על זה ואומר: זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם! והכתוב: "לא ישבו בארצכם" שהוא מביא - בשבעת העמים מדבר; ואפילו לדבריו, "ישיבה" כתיב בהם ולא "העברה"! אבל דברי רבינו מקורם טהור במכילתא דרבי שמעון בן-יוחאי הנמצאת במדרש הגדול (פרשת משפטים) על פסוק: "לא ישבו בארצך" - זו אזהרה שלא יושיבו גוי עובד עבודה-זרה ביניהם; ואפילו לעבור בארץ-ישראל. יכול על חנינם? תלמוד לומר: "פן יחטיאו אותך לי". (49) (ערכין כט.). ובימי בית שני לא היה כבר היובל נוהג, שכתוב ביובל: וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה (ויקרא כה, ו) - בזמן שכל יושביה עליה, ובימי בית שני לא היו כבר עשרת

בה. (21) הארצות שכבש דוד, כגון: ארם צובא, ארם נהריים שאין קדושתן כקדושת ארץ-ישראל, השווה דברי רבינו (הלכות תרומות פרק א, הלכה ג): "שיצאה מכלל חוץ לארץ ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה". ומפני מה ירדה ממעלת ארץ-ישראל? - "מפני שדוד כבש אותה קודם שכבש כל ארץ-ישראל (הארץ היעודה), אלא עוד נשאר בה משבעת עממים. ואילו תפס כל ארץ-ישראל לגבולותיה ואחרי כן כבש ארצות אחרות, היה כיבושו כולו כארץ-ישראל לכל דבר". (22) חומר בשדה מבבית: מפני שבשדה שני נימוקים לאיסור, כמו שהוא הולך ומבאר בסמוך. (23) רחוב מיוחד שייקרא על שמם. (24) גזירה משום מכירה: שאם נתיר להשכיר יבואו גם למכור. (25) דאין גזורים גזירה לגזירה: המכירה גופא בסוריא אינה אלא גזירה: שמא יבוא למכור שדות גם בארץ-ישראל. נמצא, שאם תיאסר השכירות בסוריא משום מכירה - אינה אלא גזירה לגזירה. (26) מסלקה. מוציא אותה מידי חיוב המעשרות; כי כל עוד שהשדה ברשות הנכרי לא יפריש ממנה את מעשרותיה, למרות זאת שאין קניין לעכו"ם בארץ-ישראל להפקיע מיד מעשר (תוספות עבודה-זרה, כא.). (27) (עבודה-זרה, שם).

ד. אָף בְּמִקוֹם שְׁהַתִּירוּ²⁸ לְהַשְׁפִּיר, לֹא לְבֵית דִּירָה הַתִּירוּ, מְפַנֵּי שְׁהוּא מְכַנֵּס לְתוֹכָהּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְנֹאֲמַר: "לֹא תְבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". אֲבָל מִשְׁפִּיר לְהֵן בְּתִים לְעִשׂוֹת אוּצָר²⁹. וְאִין מוֹכְרִין לְהֵן פְּרוֹת וְתַבּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּמַחְבֵּר לְקַרְבָּע³⁰, אֲבָל מוֹכֵר הוּא מִשְׁקִיץ³¹, אוּ מוֹכֵר לוֹ עַל-מִנְתַּת³² לְקִץ, וְקוֹצֵץ. וּמְפַנֵּי מַה אִין מוֹכְרִין לְהֵן? שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תַחְנָם"³³ - לֹא תַתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בְּקָרְעָה, שְׁאִם לֹא יִהְיֶה לָהֶם קָרְעָה, יִשְׁכַּתֵּן יוֹשֵׁבֵת עֲרָאֵי הַיָּא. וְכֵן אֲסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן, וְאֶפְלוּ לֹמַר: כְּמָה נִאָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּצוּרְתוֹ³⁴! קַל-וְחָמֵר שְׁיִסְפֵּר בְּשִׁבַח מְעִשָׂיו, אוּ שְׁיִחַבֵּב דְּבַר מַדְבְּרֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תַחְנָם"³⁵ - לֹא יִהְיֶה לָהֶם חֵן בְּעֵינֶיךָ, מְפַנֵּי שְׁגוֹרֵם לְהַדְּבִק עִמּוֹ וְלִלְמַד מִמְּעִשָׂיו הָרָעִים. וְאֲסוּר לְתֵן לָהֶם מַתַּנַּת חֲנָם³⁶, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב³⁷, שְׁנַאֲמַר: "לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִתְּנָה וְאָכְלָה אוּ מָכַר לְנֹכְרִי" - בְּמַכְרֶיהָ וְלֹא בְּנִתְיָהּ.

(28) כגון בתים בארץ-ישראל כשאין עושים שכונה. (29) מחסן לסחורה. ומעיר הראב"ד: כי ליין אסור להשכיר גם בתור אוצר, שהרי יין נסך אסור בהנאה. עיין דברי רבינו (הלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה ג). (30) כל עוד שהפירות מחוברים באילן והתבואה בקרקע, מפני שבינתיים - עד שתגיע עת הקציר והקטף - ישב בארץ ויתערה בה. (31) כשכבר נקצרה תבואת השדה ונקטף פרי האילן. (32) שמתנה עימו בפירוש, שתיכף עם גמר בישול היבול - יקצור ויקטוף וילך לו. (33) משורש חָנָה, שלא יהיו חונים בארץ בקביעות. (34) (עבודה-זרה כ.). אבל אם כוונתו לתת שבח והודייה לה' שברא בריות נאות ושככה לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השער שממעל למצח, מלשון: ויקחני בציצית ראשי (יחזקאל ח, ג). (11) כמבואר (ע"ז כט). (12) קרוצת שער ארוכה היורדת ונופלת מאחורי הראש. (13) והוא הנקרא בפי חז"ל: מספר קומי (ב"ק פג). ופירש שם רש"י: "שמספרין מלפניהם ומשיירין בלורית מאחריהם". ובתוספתא פ"ז דשבת שנינו: "אלה דברים מדרכי האמורי: המספר קומי, והעושה בלורית". (14) כדמותם וכתבניתם. וכתבו (הגהות מיימוניות): "שאין להוסיף מסברא על מה שמנו חכמים - שהיתה קבלה בידם - שהוא מחוקות הגויים". (15) וכן אמרו (דברים רבה, ס"ב): "המספר קומי והעושה בלורית... מהו חייב? - סופג את הארבעים".

ב. עכו"ם שְהִיָּה מְסַתְפֵּר מִיִּשְׂרָאֵל - פִּינּוֹן שְהִגְיעַ לְבִלְוִרִית¹⁶ קְרוֹב שְלֹש אֶצְבָּעוֹת לְכָל רוּחַ, שׁוֹמֵט¹⁷ אֶת יָדוֹ.

(16) שהוא משאיר באמצע ראשו כמבואר לעיל (ה"א). (17) מסלק את ידו, שלא יהא מתקן ועוזר בגידול הבלורית שהיא לשם עבודה זרה (ע"ז כט).

ג. יִשְׂרָאֵל שְהִיָּה קְרוֹב לְמַלְכוּת וְצָרִיף לִישָׁב לְפָנֵי מַלְכֵיהֶם, וְהִיָּה לוֹ גְנָאֵי, לְפִי שְלֹא יִדְמָה לָהֶן - הָרִי זֶה מִתֵּר לְלִבְשׁ בְּמַלְבוּשֵׁיהֶן וְלִגְלַח כְּגַד פָּנָיו, פְּדָרָף שֶׁהֵן עוֹשִׂין¹⁸.

(18) שכן אמרו חז"ל (סוטה מט): שאבטולוס בן-ראובן התיירו לו לספר קומי, מפני שהיה קרוב למלכות. וכן אמרו (מעילה יז). על ר' ראובן בן-איסטרובלי שהיה מספר קומי והלך וישב לפני השרים.

ד. אֵינן מְנַחֲשִׁין¹⁹ כְּעֶפְרוֹם, שְׁנֹאֲמָר: "לֹא תִנְחָשׁוּ". פִּיצַד הוּא הַנְּחָשׁ? כְּגוֹן אֵלּוּ שְׁאוּמְרִים: הוּאֵיל וְנִפְלָה פְתִי²⁰ מְפִי אוֹ נִפְל מִקְלֵי מְדִי, אֵינִי הוֹלֵף לְמִקּוֹם פְּלוֹנֵי הַיּוֹם, שְׁאֵם אֵלֶּף, אֵינִי חִפְצֵי נַעֲשִׂים! הוּאֵיל וְעֵבֶר שׁוֹעֵל מִימִינִי, אֵינִי יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתִי הַיּוֹם, שְׁאֵם אֵצָא, יִפְגַּעֲנִי אָדָם רְמָאִי! וְכֵן אֵלּוּ שְׁשׁוּמְעִים צְפָצוֹף הָעוֹף²¹ וְאוּמְרִים: יְהִיָּה כֶּף וְלֹא יְהִיָּה כֶּף! טוֹב לַעֲשׂוֹת דְּבַר פְּלוֹנֵי, וְרַע לַעֲשׂוֹת דְּבַר פְּלוֹנֵי! וְכֵן אֵלּוּ שְׁאוּמְרִים: שְׁחַט תְּרַנְגֹּל זֶה, שְׁקָרָא עֲרִבִית²²! שְׁחַט תְּרַנְגֹּלֵת זֶה, שְׁקָרָא פְמוֹ תְּרַנְגֹּל! וְכֵן הַמְּשִׁים סִימְנִים לַעֲצָמוֹ: אֵם יֵאָרַע לִי כֶּף וְכֶף, אַעֲשֶׂה דְבַר פְּלוֹנֵי, וְאֵם לֹא יֵאָרַע לִי, לֹא אַעֲשֶׂה! כְּאֵלֵינוּ עֶבֶד אֲבָרְהָם²³; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים הָאֵלּוּ, הַפֶּל אֲסוּר. וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי דְבַר מְדָבְרִים אֵלּוּ, לוֹקָה.

(19) מלשון: נִחַשְׁתִּי וִיבְרַכְנִי ה' בגללך (בראשית ל, כז). לחשוב איזה דבר לאות וסימן; לקסום ולהגיד עתידות על פי אותות שונים. (20) (סנהדרין סה:). (21) (שם, סו:). (22) כמו עורב (רש"י, שבת סז:). (23) שסמך על נִחֻשׁוֹ וְאָמַר: וְהִיָּה הַנְּעִרָה אֲשֶׁר אֲוֹמֵר אֵלֶיהָ הִטִּי נָא כְדָךְ וְאִשְׁתָּה,

השבטים (ערכין לב:). (50) זה המקבל עליו כל תרי"ג מצוות. וכן אמרו (בכורות ל:): נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. רבי יוסי בן רבי יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מרדוקי סופרים. השווה דברי רבינו (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה פרק יד, הלכה ח).

~ יום חמישי י"ט סיון ~

פְּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) על מה נאמר: "ובחוקותיהם לא תלכו"; איזהו מנחש, ואיזהו קוסם; דיני עונן ומכשף.

א. אֵינן הוֹלְכִין בְּחֻקוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא מְדַמִּין לָהֶן, לֹא בְּמַלְבוּשׁ וְלֹא בְּשַׁעַר²⁴ וְכִיּוּצָא בְּהוֹן, שְׁנֹאֲמָר: "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֵּי הַגּוֹיִם", וְנֹאֲמָר: "וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ"²⁵, וְנֹאֲמָר: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם" - הַפֶּל בְּעִנְיָן אֶחָד הוּא מְזַהֵר, שְׁלֹא יִדְמָה לָהֶן; אֵלּא יְהִיָּה הַיִּשְׂרָאֵל מְבָדֵל מִהֶן וְיִדְוַע בְּמַלְבוּשׁוֹ וּבְשַׁעַר מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבָדֵל מִהֶן בְּמַדְעוֹ²⁶ וּבְדַעוּתוֹ²⁷. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאֲבָדְלִי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". לֹא יִלְפֹשׁ²⁸ בְּמַלְבוּשׁ הַמִּיּוֹדֵד²⁹ לָהֶן, וְלֹא יִגְדֵל צִיצִית³⁰ רֹאשׁוֹ כְּמוֹ צִיצִית רֹאשׁוֹ, וְלֹא יִגְלַח מִן הַצְּדָדִין וְיִנְיֵחַ הַשַּׁעַר בְּאֶמְצַע כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְזֶה הַנְּקָרָא בְּלוּרִית³¹. וְלֹא יִגְלַח הַשַּׁעַר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו מֵאֵין לֵאמֹר וְיִנְיֵחַ הַפְּרַע³² מִלְּאֲחֵרָיו, פְּדָרָף שְׁעוֹשִׂין הֵן³³. וְלֹא יִכְנֶה מִקּוֹמוֹת כְּבִנְיָן הַיִּכְלוֹת שֶׁל עֶפְרוֹם³⁴ כְּדִי שְׁיִכְנְסוּ בְּהֶן רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין. וְכָל הָעוֹשֶׂה אֶחָת מֵאֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֶן - לוֹקָה³⁵.

(2) בתספורת השער ובגידולו, כמבואר בסמוך. (3) אמרו (ספרא, אחרי): "וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו? והלא כבר נאמר (דברים יח, י): 'לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש' וכיו"ב, ומה תלמוד לומר: 'ובחוקותיהם לא תלכו?' - שלא תלכו בנימוסות שלהם, בדברים החקוקים להם, כגון: תיאטראות וקרקסאות" וכו'. (4) כמו שאמרו (ספרי, ראה): "פן תנקש אחריהם" וגו' - שלא תאמר: הואיל והם יוצאים באבטיגא (מין מלבוש) - אף אני יוצא באבטיגא; הואיל והם יוצאים בארגמן - אף אני יוצא בארגמן וכו'. ורבינו (ב"ספרי-המצוות", ל"ת ל) מוסיף ואומר: "וכבר ידעת לשון הנביא על כל הלובשים מלבוש נכרי", כוונתו לדברי הנביא (צפניה א, ח). (5) בתורתו ובהשקפת עולמו. (6) במידותיו. (7) "אם מובדלים אתם מן העמים - הרי אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו" (ספרא, קדושים). (8) רבינו הולך ומפרט בזה מה שאמר עד כאן בדרך כלל. (9) לא נתכוון רבינו לאסור אלא מלבוש המיוחד להם ופרשו הישראלים ממנו משום צניעות וכדומה; ואם הישראלים ילבשוהו כעת אחרי שפרשו ממנו, יהא נראה כאילו הם מודים בהם ונמשכים אחריהם. אבל מלבוש שאינו מיוחד להם - אין הישראל חייב להשתנות מהם כלל ועיקר (כס"מ, בשם מהר"י קולון). (10) קרוצות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סימנים אלה גם כלפי המעשים לעתיד לבוא. והסמ"ג (הובא ב"כסף-משנה") כתב: מצינו כמה גדולים שאמרו לתינוק: פסוק לי פסוקיך (חולין, שם) ועשו מעשיהם על פי זה, בחשבם זאת כעין נבואה.

ו. אֵיזָהוּ קוֹסֵם? זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה מַשְׁאָר הַמַּעֲשִׂוֹת, כְּדֵי שְׂיִשָּׁם²⁸ וְתִפְנֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ מִפְּלִי מִפְּלִי הַדְּבָרִים²⁹, עַד שְׂיֵאמֶר דְּבָרִים שְׂעִתִּידִים לְהִיּוֹת, וְיֵאמֶר: דְּבַר פְּלוֹנִי עֲתִיד לְהִיּוֹת אוֹ אֵינוֹ הָיָה, אוֹ שְׂיֵאמֶר שְׂרָאוֹי לַעֲשׂוֹת פֶּן, וְהִזְהִירוּ מִפְּדָה! יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שְׂמַשְׁמָשִׁים בְּחוּל אוֹ בְּאֶבְנִים; וְיֵשׁ מִי שְׂגוֹהֵר³⁰ לְאַרְצֵן וְיִנְוֶע וְצוֹעֵק; וְיֵשׁ מִי שְׂמַסְתַּפֵּל בְּמִרְאֵה שֶׁל פְּרִזֵּל אוֹ בְּעִשְׂשִׁית וּמְדַמִּין³¹ וְאוֹמְרִים³². וְיֵשׁ מִי שְׂנֹשֵׂא מִקַּל פִּדְרוֹ וְנִשְׁעֵן עָלָיו וּמַכֵּה בוֹ, עַד שְׂתִפְנֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ וּמְדַבֵּר. הוּא שְׂהַנְבִיא אוֹמֵר: "עֲמִי בַעֲצוֹ יִשְׁאַל וּמְקַלֵּי³³ יִגִּיד לוֹ".

(28) שיהא כאיש משמים ונדהם, נבהל ומשתומם. (29) שמסביב לו, שיהיה מרוחק מהמציאות והיישות עד שלא ירגיש בהן. השווה דברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא): "שיועק זקוקת משונות ויעזוב מחשבותיו ויביט לארץ, כמו ענין חולי הנופל ויגיד מה שעתיד להיות על פי כת הדמיון... בעלי הכוחות הדמיוניים לא יתפעלו מבלי שיעשו איזה מעשה או פעולה אשר יגיעו כת דמיונו" וכו'. (30) מלשון הכתוב: ויגהר ארצה (מלכים-א יח, מב) ופירושו: כופף את עצמו לארץ: משתטח על הארץ. (31) הווים בכה דמיונם מחשבות כוזבות. (32) ומגידיים לשואליהם עתידות. (33) "איזהו קוסם? - זה שאוחז במקלו ואומר: אלך, אם לא אלך?" (ספרי, שופטים).

ז. אֶסוּר לְקוֹסֵם³⁴, וְלִשְׂאֵל לְקוֹסֵם. אֶלֶּא שְׂהַשׂוֹאֵל לְקוֹסֵם, מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת³⁵. אֶבֶּל הַקּוֹסֵם עֲצָמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֵׂה מִפְּלִי אֶלּוֹ³⁶ וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - לוֹקְהָ, שְׂנֵאָמֵר: "לֹא יִמְצֵא כֶּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וְגו', קוֹסֵם קָסָמִים".

(34) לעשות מעשה קסמים בעצמו. (35) מלקות דרבנן, מדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת לא) משמע, שהשואל לקוסם אינו בכלל הלאו של: "לא ימצא בך... קוסם קסמים", שעיקרו לקוסם עצמו ולא לשואל בו. וכן כתב שם מפורש: "אבל השאלה לקוסם מגונה מאד". (36) המנויים בהלכה הקודמת.

ח. אֵיזָהוּ מַעוֹנָן? אֵלּוֹ נוֹתְנֵי עֲתִים³⁷, שְׂאוֹמְרִים בְּאֶצְטִגְנִינּוֹת³⁸: יוֹם פְּלוֹנִי טוֹב! יוֹם פְּלוֹנִי רָע! יוֹם פְּלוֹנִי רָאוֹי לַעֲשׂוֹת בוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית! שְׁנֵה פְּלוֹנִית אוֹ הַדָּשׁ פְּלוֹנִי רָע לְדָבָר פְּלוֹנִי!

(37) המחשבים את העתים והשעות. מעונן - מלשון: ועונתה לא יגרע (שמות כא, י), שפירושו: עת וזמן. (38) חכמת הוברי שמים (אסטרולוגיה בלע"ז) המתפארים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים ומהלכם. וחושב רבינו

ואמרה: שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק (בראשית כד, יד). וכל כך היה לבו בטוח בניחושו, שתיכף אחרי השקוטה את גמליו נתן צמידים על ידיה, עוד בטרם ששאל אותה: בת מי היא ובטרם ידע כי ממשפחת אברהם היא, והראב"ד בהשגותיו מתקיף קשה את רבינו ואומר: "זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר ומותר! ואיך חשב על צדיקים כמותם, כמו אליעזר עבד אברהם ויונתן בן-שאוּל - שגם הוא ניחש במלחמתו עם הפלשתים, באמרו לנער נושא כליו: ואם כה יאמרו: עלו, ועלינו... וזה לנו האות (שמואל יד, י) - שהם ניחשו ועברו על "לא תנחשו?"! ומה שאמרו חז"ל (חולין צה:): "כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן-שאוּל אינו נחש" - לא לענין איסור נאמר, אלא לומר: שאין ראוי לסמוך על נחש אחר שלא הותנה מראש כנחש אליעזר ויונתן, שהדגישו ואמרו: אם יארע כך - נעשה זה; ואם לא יארע כך - לא נעשה". והראב"ד מסיים: "אלמלי היו הם בחיים היו מצליפים לו פולסי דנורא". אבל לאמיתו של דבר דעת רבינו מתאימה לדעת רבותינו ז"ל, ונחש כזה של אליעזר ויונתן אסור. שהרי המאמר הנ"ל שבמסכת חולין, לענין איסור נאמר ולא כדעת הראב"ד. אולם כדי ליישב גם את תמיהתו של הראב"ד איך עברו אליעזר ויונתן על "לא תנחשו", מגדיר יפה הר"ן (חולין, שם), שה"נחש" שאסרה תורה היא רק בתולה את מעשיו בסימן שאין השכל מחייב אותו לתועלתו של הדבר או להפסדו, כגון: "נפל פתו מפיו" וכדומה. אבל התולה מעשהו בסימן שהשכל מחייב אותו - וודאי אין זה נחש, וזהו הניחוש של אליעזר ויונתן: אם הנערה תיענה לו ולא תתרשל ותשאב ותשקה גם את הגמלים - אות ומופת הוא, כי חרוצה היא וטובת לב וראויה היא להיות לאשה לבן-אדוניו. וכן אם הפלשתים לא יאמרו: "דומו! עד הגיענו אליכם", ויאמרו: "עלו אלינו!" אות הוא, כי נפל פחד העברים עליהם. ולסימנים כאלה לא נאמר: "נחש", כי כך הם כל מעשי בני אדם ותחבולותיהם בנויים על סימנים ואותות הגיוניים.

ה. מִי שְׂאָמֵר: דִּיךָ זוֹ שְׂפִנִיתִי, סִימָן טוֹב הִיָּתָה עָלַי²⁴! אִשָּׁה זוֹ שְׂנַשְׂאֵתִי וְבִהְמָה זוֹ שְׂקִנִיתִי מִבְּרַכַּת הִיָּתָה; מֵעַת שְׂקִנִיתִיהָ, עֲשִׂרְתִּי! וְכֵן הַשׂוֹאֵל לְתִינוּק: אֵי-יָזָה פֶּסוּק אֶתָּה לִוְמַד? אִם אָמַר לוֹ פֶּסוּק מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֵאמֶר: זֶה סִימָן טוֹב! - פֶּל אֶלּוֹ וְכִיּוֹצֵא בְהֵן מִתָּר, הוֹאִיל וְלֹא כִּיּוֹן מַעֲשָׂיו וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת²⁶, אֶלֶּא עָשָׂה זֶה סִימָן לַעֲצָמוֹ לְדָבָר שְׂכָבָר הִיָּה - הִרִי זֶה מִתָּר²⁷.

(24) כי מאז שבניתיה הצלחתי בעסקי; אבל אינו מכונן מעשיו לעתיד לפי סימן זה. (25) אבל אין בדעתו לכוון על פיו את פעולותיו אשר יעשה, או שלא יעשה. (26) על פי הסימן. (27) כמבואר (חולין צה:): "בית, תינוק ואשה - אף על פי שאין נחש, יש סימן", כלומר: לנחש עליהם בנוגע למעשים בעתיד - אסור, אבל לקבוע אותם בתור סימן טוב למעשיו שהצליחו בעבר - מותר. ורבים חולקים על רבינו ובראשם הראב"ד ודעתם היא: שמותר לסמוך על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם, יש ויש מעשה שבאמצעותו הוא מוציא להטיו אל הפועל - ועל מעשה להטים זה הוא לוקה (כס"מ, לקמן ה"טו).

י. איזהו חובר? ⁴⁷ זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם ⁴⁸ ואין להם ענין ⁴⁹, ומעלה על דעתו בסכלותו, שאותן הדברים מועילין; עד שהן אומרים, שהאומר כן וכך על הנחש או על העקרב, אינו מזיק, והאומר כן וכך על האיש, אינו נזוק. ומתן - אוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא בדברים האלו, הכל אסור. והחבר עצמו שאחז בידו כלום או שעשה מעשה עם דבורו, אפלו הראה באצבעו - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא ימצא כף וגו', וחבר חבר". אבל אם אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום; וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות, והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנאה - מפין אותו מפת מדרות ⁵⁰, מפני שגשתתה בסכלות החבר. וכל אותן הקולות והשמות המשנים, המכערים, לא ירעו, וגם היטב אין אותם ⁵¹.

47) שאמרה תורה: לא ימצא כף... וחבר חבר (דברים יח, י"א). (48) אלא הברות בעלמא, כמו שאמרו (סוטה כב.): רטין מגושא ולא ידע מאי אמר (המכשף מלמל ולא ידע בעצמו מה שמלמל). "וחבר חבר" - תרגומו: ורטין רטין. רבים מרבותינו מפרשים: חבר חבר - זה המחבר הרבה נחשים ועקרים ואוספם למקום אחד. וכן פירש גם רש"י על התורה על סמך דברי חז"ל (סנהדרין סה:). ודברי רבינו מוצאים סמוכים בתוספתא (מכות, פ"ד) שמצינו שם: "חבר את האדם ואת הבהמה", שלפי דעתו פירוש הדברים: שהוא לוחש על אדם ועל הבהמה שלא יזיק וכדומה. (49) תוכן ומוכח. (50) אבל לא מלקות מדאורייתא: ארבעים חסר אחת, כי אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (מכות טז.). (51) כלשון הכתוב (ירמיה י, ה).

יא. מי ששנשכו עקרב או נחש, מתר ללחש על מקום הנשיכה, ואפלו בשבת ⁵², כדי לישב דעתו ולחזק לבו; אף-על-פי שאין הדבר מועיל כלום, הואיל ומספן הוא, התירו לו, כדי שלא תטרף דעתו עליו ⁵³.

52) שאסור להרבות בו בשיחה בטלה. (53) מרוב פחד וצער; ומשום פיקוח נפש - מותר (סנהדרין קא.).

יב. הלוחש על המכה ⁵⁴ וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יבעת, והמניח ספר-תורה או תפלין על הקטן בשביל שישן ⁵⁵ - לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוקרים, אלא שהן בכלל הפופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפואת גוף, ואינן אלא רפואת נפשות, שנאמר: "ויהיו

שמה שאמר רבי עקיבא (סנהדרין סה:): איזהו מעונן? - זה המחשב עתים ושעות ואומר: היום יפה לצאת וכו' - על פי איצטגנינות הוא אומר.

ט. אסור לעונן, אף-על-פי שלא עשה מעשה, אלא הודיע אותן הפזרים שהפסילים מדמין ³⁹ שהן דברי אמת ודברי חכמים. וכל העושה מפני האצטגנינות ⁴⁰, וכן מלאכתו או הליכתו פאות העת שקבעו הוברי ⁴¹ שמים - הרי זה לוקה ⁴², שנאמר: "לא תענינו". וכן האוחז ⁴³ את העינים, ומדמה ⁴⁴ בפני הרואים שעושה מעשה תמהון, והוא לא עשה - הרי זה בכלל מעונן ⁴⁵, ולוקה ⁴⁶.

39) טועים לחשוב בדמיונם הכוזב. רבינו נאמן בזה לשיטתו בפירוש המשנה (ע"ז פ"ד, מ"ז), שחכמת הוברי שמים (אסטרוולוגיה) חכמת הבל היא ואין בה ממש, ואלה דבריו: "לפי שאני יודע שרוב בני-אדם נפתים בזה פיתוי גדול עד כי הטובים, החסידים מבני דתנו, חושבים שהם דברים אמיתיים, אלא שהם אסורים מצד התורה; ואינם יודעים שהם דברים בטלים וכוזבים, ונצטוינו בתורה שלא לעשותם, כמו שהזהירה אותנו על הכזב". וראוי להעיר, כי ה"בית יוסף" (על הטור י"ד, קעט) מאריך בנידון זה ומביא מקורות שונים ובתוכם גם את ה"נימוקי יוסף" לסוף פ"ז דסנהדרין, שדעתם היא: שאין "חוזים בכוכבים" בכלל מנחשים ומעוננים, ועל זאת יתפלל כל חסיד לה': שיגן עליו מגזירת הכוכבים והמזלות. אבל רז"ל הזהירו שלא ישם אדם מחשבתו באלו הדברים, ואמרו (פסחים ק"ג:): מניין שאין שואלים בכלדיים (חוזים בכוכבים)? - שנאמר: תמים תהיה עם ד' אלהיך (דברים יח, יג). ודעת הטור כדעת הרמב"ם. (40) על פי עצת האיצטגנינים. (41) ישעיה מז, יג). הבר - מקורו בערבית, והוראתו: גזר, חלק. ו"הוברי שמים" הם האסטרוולוגים הגוזרים ומחלקים את השמים למחלקות ומתימרים להגיד עתידות על פי מעמד הכוכבים. וגם הרד"ק, כנראה, פירשו מלשון: גזור. (עייני שם). (42) שהרי עשה מעשה, אבל המעונן עצמו שאינו אלא בודה דברים ומכזב ואינו עושה מעשה ממש - אינו אלא באזהרה ואינו לוקה. (43) העושה מעשה להטים ומראה דברים שאינם בטבע המציאות. (44) מטעה במעשי להטיו את דמיון הרואים לחשוב שיש ממש במעשיו; והרואים - כמדומה להם שכן הוא. ואולי ייתכן לנקד: מדמה - התפעל בחסרון תההתפעל לפני אות ד' כדין. וכן: "כאדם מדמה כועס ואינו כועס" (הלכות דעות פ"ב, ה"ו). (45) נגוד משם העצם: עינים, וכמאמרם: איזהו מעונן? - זה האוחז את העינים (סנהדרין סה:). וסובר רבינו, שהחכמים אינם חולקים על רבי עקיבא האומר: "לא תענונו" - זה המחשב עתים ושעות, אלא מוסיפים הם על דבריו, ולפיכך הוא מבאר את האיסור של "מעונן" בשתי דרכים: מחשב עתים ואוחז עינים (כספ-משנה). (46) ואף על פי שלאו שאין בו מעשה הוא, שהרי אינו אלא אוחז את העינים ומראה כאילו הוא עושה ואינו עושה כלום, אבל בעצם הדבר של "אחיות העינים" שהוא מכה את עיני הרואים בסנוורים ומטעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העינים - פטור" (שם, טז). (66) רבינו הולך ומפרש את הטעם מדוע הוא פטור ממלקות. (67) לא ימצא בך... קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף (דברים יח, י). (68) שדין המכשף בסקילה (שם), שנאמר: "מכשפה לא תחיה", ועל לאו כזה אין לוקין אפילו בשעה שאינו חייב מיתה, כמו כאן שהוא מכשף רק באחיזת עינים. אבל משום "לאו שאין בו מעשה" אין לפטרו שהרי כבר אמרנו לעיל (ה"י) שאחיזת עינים יש בה מעשה. (69) (מכות יג:). ובעל כרחנו עלינו לומר שכוונת רבינו כאן היא, כשהתרו בו משום "מכשף" ואז הוא פטור ממלקות, מפני שזה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית-דין הוא; אבל כשהתרו בו משום "מעונן" אז הוא חייב מלקות מן התורה כשהיה אותו את העינים, היות שהוא לאו שיש בו מעשה, כמבואר למעלה (הלכה ט). עיין (כסף-משנה).

טז. ודברים⁷⁰ האלו כלן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו⁷¹ אחריהן. ואין ראוי לישראל, שהם חכמים מחכמים, להמשך בהבלים אלו, ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר: "כי לא נחש ביצקב ולא קסם בישראל", ונאמר: "פי לא האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו, ואתה לא כן" וגו'. כל המאמין בדברים האלו וכיצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה, אבל התורה אסרתן - אינן אלא מן הסקלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה⁷². אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל, שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגלגלן. ומפני זה אמרה תורה פשהזיהיה על כל אלו ההבלים: "קמים⁷³ תהיה עם ה' אלהיך".

(70) אוב וידעוני, וכל דברי נחש וכשפים למיניהם. (71) שיתגעגעו ויימשכו אחריהם. מלשון: וינהו כל בית ישראל אחרי ה' (שמואל-א ז, ב). ניקדוהו בנפעל כניקוד המקרא, ואף על פי שרבינו (באיגרתו לר' יהונתן כהן) השתמש בו בקל: "הנוהים אחיריו". (72) השווה פירוש המשנה לרבינו (ע"ז פ"ד, מ"ז). (73) וכן אמרו חז"ל (פסחים ק"ג:): מניין שאין שואלים בכלדיים (חוזים בכוכבים)? שנאמר: תמים תהיה וגו', כלומר: היה בוטח בו בכל הקורות והנולדות הבאות לך (רשב"ם).

~ יום שישי כ' סיון ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) דיני הקפת הראש וגילוח הזקן; מצוות-עשה שהנשים פטורות מהן; דיני כתובת קעקע וכז'.

א. אין מגלחין פאתי² הראש כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים³, שְׁנֵאֲמַר: "לא תקיפו פאת

חיים לנפשך". אַבְל הַבְּרִיא שֶׁקָּרָא פְּסוּקִין וּמְזֻמָּוֹר מִתְּהִלִּים, כְּדֵי שֶׁתִּגָּן עָלָיו זְכוֹת קְרִיאָתוֹ וַיִּצָּל מִצָּרוֹת וּמְנַזְקִים - הֲרֵי זֶה מִתְּרַם⁵⁶.

(54) דברי לחשים כסגולה לרפואת המכה. ויש שהיו משתמשים לפעמים לתכלית זו גם בפסוקים מן התורה (סנהדרין ז.). (55) (ירושלמי, שבת פ"ו, ה"ב). (56) כמו שמצינו בריב"ל (שבועות טו:), שהיה קורא פסוקים ממזמורי תהלים לפני שנתו, אף על פי שהוא עצמו אמר: "אסור להתרפאות בדברי תורה"; אבל להשתמש בדברי תורה בתור אמצעי הגנה שלא להינזק - מותר. וכן צריכים לפרש דברי רבינו: "אסור להניח ספר-תורה על תינוק בשביל שיישן", אינו אלא אחרי שחלה כבר; אבל כשהוא בריא מותר להשתמש בכגון אלה, בתור אמצעי הגנה שלא יחלה (כסף-משנה).

יג. אִיזְהוּ דוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים⁵⁷? זֶה הַמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ, וְהוֹלֵךְ וְלֹן בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת⁵⁸ כְּדֵי שֶׁיִּבְאֵא מֵת בַּחֲלוּם וְיודיעוֹ מֵה שֶׁשָּׂאֵל עָלָיו. וְיֵשׁ אַחֲרֵים, שֶׁהֵם לּוֹבְשִׁים מְלֻבוּשִׁים יְדוּעִים, וְאוֹמְרִים דְּבָרִים, וּמְקַטְרִין קְטֻרֶת יְדוּעָה, וְיִשְׁנִים לְבָדָן, כְּדֵי שֶׁיִּבְאֵא מֵת פְּלוּנִי וְיִסְפֵּר עִמּוֹ בַּחֲלוּם. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַעוֹשֶׂה כְּדֵי שֶׁיִּבְאֵא הַמֵּת וְיודיעוֹ, לּוֹקֵה, שְׁנֵאֲמַר: "לא ימצא בך מעביר וגו', ודרש אל המתים".

(57) שאמרה תורה: לא ימצא בך... ודורש אל המתים (דברים יח, י"א). (58) (סנהדרין סה:).

יד. אָסוּר לְשָׂאֵל בְּעַל אֹזֵב אוֹ בְּעַל יְדוּעוֹנִי, שְׁנֵאֲמַר: "לא ימצא בך מעביר וגו', ושאל אוב וידעוני". נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁבְּעַל אֹזֵב וְיְדוּעוֹנִי עִצְמוֹן בְּסִקְלָה⁵⁹, וְהַנְּשָׂאֵל בְּהֵן - בְּאִזְהָרָה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁶⁰. וְאִם כִּוֵּן מַעֲשִׂיו וְעָשָׂה כְּפִי מֵאֲמָרָן - לּוֹקֵה⁶¹.

(59) ואזהרתם: אל תפנו אל האובות ואל הידעונים (ספרא, קדושים פ"ט). השווה "ספר המצוות", ל"ת לו. (60) ולא מלקות, מפני שלא עשה מעשה בזה ששאל, שהשאלה היא רק דברים בעלמא. (61) כדין כל לאו שיש בו מעשה.

טו. הַמְכַשֵּׁף - חַיִּב סִקְלָה⁶². וְהוּא, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים⁶³. אַבְל הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם⁶⁴, וְהוּא, שֶׁיִּרְאֶה שֶׁעָשָׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה - לּוֹקֵה מִכַּת מְרֻדוֹת⁶⁵; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא זֶה⁶⁶ שְׁנֵאֲמַר בְּמִכְשָׁף כָּלְלוֹ "לא ימצא בך"⁶⁷ הוּא, וְלֹא שֶׁנִּתְּן לְאִזְהָרַת מֵיִתְּ דִּין הוּא⁶⁸, וְאִין לּוֹקִין עָלָיו⁶⁹, שְׁנֵאֲמַר: "מְכַשֵּׁף לֹא תַחֲיֶה".

(62) (סנהדרין נג.). (63) כגון: שהיתה שדה מלאה קישואים והוא ליקטה כולה בכשפים. (64) שהראה כאילו הוא מלקט את הקישואים, בעוד שהקישואים לא זזו ממקומם. (65) ולא מלקות ממש, כדברי רבי עקיבא משום רבי יהושע: "שנים לוקטים קישואים: אחד ליקט - חייב; ואחד ליקט - פטור. העושה מעשה - חייב; האוחז את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְפִי שְׂאִין לָהּ זֶקֶן, אֵינָה בְּבֵל תִּקְיָה¹⁶. לְפִיכָּךְ הַעֲבָדִים¹⁷, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהֶם זֶקֶן, אֲסוּרִים¹⁸ בְּהַקְפָּה.

(14) ממלקות. ויש הפרש בין "גילחה" ל"נתגלחה": כשגילחה – היא פטורה אבל אסורה, שהרי הניקף מזהה על הקפה ואסור להקיפו: וכשנתגלחה – היא פטורה ומותרת אף לכתחילה. ומפני שרבינו עירבם יחד, כתב סתם: פטורה (כסף-משנה). (15) כגון: איש שיש לו זקן. (16) (קידושין לה:). ושם הוסיפו ללמוד זה גם מ"גזירה שוה": פאת – פאת מבני אהרן. נאמר כאן בסתם ישראל: "ולא תשחית את פאת זקנך", ונאמר בבני אהרן: "ופאת זקנם לא יגלחו" – מה להלן נשים פטורות, שהרי "בני אהרן" אמורים בפרשה ולא "בנות אהרן", אף כאן נשים פטורות. ורבינו קיצר ולא הזכיר את "גזירה שוה" (כסף-משנה). (17) כנענים, אף על פי שאינם חייבים אלא במצוות שנשים חייבות בהן, כמבואר במסכת (חגיגה ד.). (18) כי אין יסוד לפטרם כמו שנפטרו הנשים על-ידי "פאת זקנך", ועדיפים הם בזה מהן, הואיל ויש להם זקן (כסף-משנה).

ג. כָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁבְּתוֹרָה, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִים¹⁹, חוּץ מִבֵּל תִּשְׁחִית וְיֵבֵל תִּקְיָה וְיֵבֵל יִטְמָא כִּהְיֶה²⁰ לְמֵתִים. וְכָל מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁהֵיא מְזַמֵּן לְזַמֵּן²¹ וְאֵינָה תְּדִירָה²², נָשִׁים פְּטוּרוֹת²³, חוּץ מִקְדוּשׁ הַיּוֹם²⁴, וְאֲכִילַת מִצֵּה²⁵ בְּלֵילֵי הַפֶּסַח²⁶, וְאֲכִילַת הַפֶּסַח וְשִׁחִטָּתוֹ²⁷, וְהִקְהָל²⁸, וְשִׁמְחָה²⁹, שֶׁהֵנָּשִׁים חִיבוֹת.

(19) (קידושין לה:). שנאמר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם (במדבר ה, 1) – השהו הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. (20) כי באזהרה של היטמאות למתים (ויקרא כא, א) "בני אהרן" כתיב ולא "בנות אהרן" – וקל-וחומר נשיהם (קידושין לה:). (21) בשעות קבועות במשך היממה (יום ולילה), או ימים וזמנים קבועים במשך השנה. מצוה כזאת נקראת: מצות-עשה שהזמן גרמא. (22) תמיד, בכל עת ובכל שעה. (23) כי כל התורה הוקשה למצוות תפילין, ככתוב: והיה לאות על ידך... למען תהיה תורה ה' בפיך (שמות יג, ט). וכשם שמצוות תפילין "מצות-עשה שהזמן גרמא היא, שאינה נוהגת אלא ביום ולא בלילה, בחול ולא בשבת ומועד, ונשים פטורות הימנה – כך כל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ותפילין מנין שנשים פטורות? – מתלמוד תורה. כתוב: ולימדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט) – "בניכם", ולא בנותיכם. וסמוך למעלה מזה כתוב: וקשרתם אותם לאות על ידכם (שם, יח) – להגיד: כשם שנשים פטורות מתלמוד תורה, כך הן פטורות מתפילין (קידושין לד:). (24) של שבת שהוא מצות-עשה שהזמן גרמא. וכן אמרו חז"ל: "נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה" (ברכות כ:). שנאמר: זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח) ובדיברות השניות כתוב: שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה, יב). וכלל הוא: כל מקום שנאמר: השמר, פן ואל – אינו אלא

רֵאשְׁכֶם". וְחִיב עַל כָּל פֶּאֶה וּפֶאֶה⁴. לְפִיכָּךְ הַמְּגַלַּח שְׂנֵי צַדָּעָיו⁵, אֶפְלוּ בְּכַת אַחַת וְהִתְרַאָּה אַחַת - לֹוּקָה שְׂתָיִם. אֶחָד הַמְּגַלַּח הַפְּאוֹת בְּלִבָּד וּמְנִיחַ שְׁעָר כָּל הָרֹאשׁ, וְאֶחָד הַמְּגַלַּח כָּל הָרֹאשׁ כְּפֶאֶרְדֶּה⁶, לֹוּקָה⁷, הוֹאִיל וְגִלַּח הַפְּאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸? בְּאִישׁ הַמְּגַלַּח, אֲבָל אִישׁ הַמְּתַגַּלֵּחַ⁹ אֵינּוּ לֹוּקָה¹⁰, אֲלֵא-אִם-כֵּן סִיעֵי¹¹ לְמַגְלַח. וְהַמְּגַלַּח אֶת הַקֶּטָן¹² לֹוּקָה¹³.

(2) השער הצומח על שתי הרקות, שבין העינים והאוזנים. (3) רבינו מנמק את איסור גילוח הפאות כאן, ולקמן (הלכה ז) את איסור גילוח הזקן: "מפני שדרך העכו"ם וכהניהם לעשות כן" – ועל זה יצאו עליו עוררים. הטור יו"ד סי' קפא כותב: "וזה אינו מפורש!" (כלומר: לא נזכר לא בתורה ולא בתלמוד) ואין אנו צריכים לבקש טעם למצוות, כי מצוות המלך עלינו אף אם לא נדע טעמה". ומרן ה"בית-יוסף" מגן שם על רבינו ועל דעתו שגילה בסוף הלכות מעילה: "שכל מצוה שנוכל למצוא בה טעם – עלינו לאמרו: ומה שלא נמצא בה טעם – ניחס הדבר לקוצר השגתנו" וכו'. ומה שנוגע לגילוח הפאות והזקן. שרבינו נותן בהם טעם משום "עבודת כוכבים" – אומר ה"בית-יוסף" – שזה למד מתוך סמיכות הכתובים שלפניהם ושלאחריהם המדברים בחוקת העכו"ם, כמו: "לא תנחשו ולא תעוננו", וכתובת קעקע לא תתנו", שבדואי גם איסור הגילוח מטעם "ובחוקותיהם לא תלכו" הוא. והב"ח כותב (שם): שמדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מג) רואים, שמפי ספרים נתברר לו, שכן היו העכו"ם וכמריהם עושים לשם עבודה-זרה. וכן הוא מעיד בספרו (מור"נ ח"ג, לו:). שכן היה מנהגם כפי שקרא הרבה בספריהם. ורבינו כתב כל זה בטעם המצוה כאן, כדי להגדיל האזהרה: שמלבד הלאו המפורש בהקפת הראש והזקן, הוא עובר גם משום: "ובחוקותיהם לא תלכו". (4) הימנית והשמאלית. (5) רקותיו. חלק הפנים שבין העינים והאוזנים. וחלפה רקתו (שופטים ה, כו) תרגומו: אעברת סכתא בצדיעה. (6) ויחד עמו גם הפאות. (7) שהקפת כל הראש שמה: הקפה (נזיר נו:). (8) שלוקה. (9) על ידי אחרים. (10) שהרי לא עשה מעשה. הראב"ד משיג ואומר: אף-על-פי שאינו לוקה, כיון שמדעתו עשה – עובר הוא על לאו. אולם מרן בעל ה"כסף-משנה" דוחה זאת ואומר: יותר נראה לי דלא שייך לומר שהוא עובר בלאו, כיון שלא עשה מעשה כלל. ואפילו אם אמר לו למגלח להקיף לו פאת ראשו – הלא אין שליח דובר עבירה. (11) שהזמין שערותיו והמציאן למגלח, ואז שניהם: גם המקיף וגם הניקף חייבים (מכות כ:). (12) שאינו בר-עונשין. (13) כי כשהזירה תורה: "לא תקיפו", אף על פאות הקטן הזהירה (נזיר נו:).

ב. הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְחָה פְּאוֹת רֵאשׁ הָאִישׁ או שֶׁנִּתְגַּלְחָה - פְּטוּרָה¹⁴, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִקְיָפוּ פְּאוֹת רֵאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית פְּאוֹת זֶקְנְךָ" - כָּל שֵׁשֶׁנּוּ בְּבֵל תִּשְׁחִית¹⁵ יִשְׁנוּ בְּבֵל תִּקְיָה; וְאִשָּׁה, שְׂאֵינָה בְּבֵל תִּשְׁחִית,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נלמדת מהשחתת הזקן ששתיהן סמוכות זו לזו: לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך (ויקרא יט, כז) - מה זו בהשחתה, אף זו בהשחתה (עבודת המלך).

ז. דָּרָךְ פְּהַי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הִיָּה לְהִשְׁחִית זְקָנָם⁴². לְפִיכֶן אָסְרָה תּוֹרָה לְהִשְׁחִית הַזְּקָן. וְחָמֵשׁ פְּאוֹת יֵשׁ בּוֹ: לְחֵי הַעֲלִיּוֹנִים⁴³, וְלְחֵי הַתַּחְתּוֹנִים⁴⁴ מִמִּיּוֹן, וְכֵן מִשְׁמָאל, וְשִׁבְלַת הַזְּקָן⁴⁵. וְלוֹקְהָ עַל כָּל פְּאֵה וּפְאֵה⁴⁶. וְאֵם נִטְלָן פְּלָן פְּאֵחַת - לוֹקְהָ חֲמֵשׁ. וְאֵינוּ חַיֵּב עַד שְׁיִגְלַחְנוּ בְּתַעַר, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זְקָנְךָ" - גְּלוּחַ שְׁנֵשׁ בּוֹ הִשְׁחַתָּה. לְפִיכֶן אִם גְּלַח זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרִים⁴⁷, פְּטוּר⁴⁸. וְאֵין הַמְתַּגְּלַח לוֹקְהָ עַד שְׁיִסְיֵעַ⁴⁹. וְאִשָּׁה מְתַרַת לְהִשְׁחִית זְקָנָה, אִם יֵשׁ לָהּ שְׁעָר בְּזָקָן. וְאִם הִשְׁחִיתָה זְקָן הָאִישׁ - פְּטוּרָה⁵⁰.

(42) השוה "ספר המצוות", ל"ת מד: "וזה היה קישוט, כמו שהוא מפורסם היום בקישוט גלחי עכו"ם שהם יגלחו זקנם". (43) המחובר לצדעים. ובמקרא: לחי חמור טריה (שופטים טו, טו), נקבה. (44) זה מקום חיבור הסנטר לעצם משני צדדיו (הרע"ב, מכות פ"ג, מ"ה). (45) השער שעל הסנטר. (46) (מכות כ.), כי לא נאמר בתורה: לא תשחית זקנך, אלא "פאת זקנך" - לחייב על כל פאה ופאה, כדברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת מד). (47) שאינם משחיתים כתער החותך את השער בצד עיקר (רש"י). (48) ומותר אף לכתחילה (כס"מ). (49) וימציא את השער למגלח. (50) אבל אסורה.

ח. הַשְּׁפָה, מְתַר לְגַלְחוֹ פְּתַעַר⁵¹; וְהוּא הַשְּׁעָר שְׁעַל גַּב הַשְּׁפָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְכֵן הַשְּׁעָר הַמְדַלְדֵּל מִן הַשְּׁפָה הַתַּחְתּוֹנָה. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְתַר⁵², לֹא נִהְיָו יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁחִיתוֹ, אֶלָּא יִגְלַח⁵³ קְצָתוֹ, עַד שְׁלֹא יַעֲכַב אֲכִילָה וְשִׁחְיָה⁵⁴.

(51) ואין בו משום גילוח הזקן (מ"ק יח.). (52) חוזר אל השפם. (53) לא בתער אלא במספרים, כמו בגילוח הזקן (ב"ח, י"ד קפא). (54) (מ"ק, שם).

ט. הַעֲבָרַת הַשְּׁעָר מִשְׂאֵר הַגּוּף, פְּגוֹן בֵּית הַשְּׁחִיָּה וּבֵית הַעֲרֻנָּה, אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵⁶. וְהַמְעַבְרֵי, מִפִּינֵן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקּוֹם שְׂאִין מְעַבְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא נְשִׁים, כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַן עֲצָמוֹ תְּקוּן נְשִׁים; אֲכָל בְּמִקּוֹם שְׂמַעְבִּירִין הַשְּׁעָר הַנְּשִׁים וְאֲנָשִׁים, אִם הַעֲבִיר, אֵין מִפִּינֵן אוֹתוֹ⁵⁷. וּמְתַר לְהַעֲבִיר שְׁעָר שְׂאֵר אֵיבָרִים בְּמִסְפָּרִים בְּכָל מְקוֹם⁵⁸.

(55) השקע שמתחת לאצילי הידים מול השכם. (56) נזיר (נט). מפני שזה מקישוטי נשים ואסור לאיש להתקטש ולתקן עצמו בתקיני נשים: ואפילו במספרים אסור לו להעבירו. (57) היא דעת רב שרירא גאון שהובאת ברין (ע"ז, פ"ב). ומדברי רבינו: "אין מכים אותו" - משמע שעל-כל-פנים

בלא-תעשה (ע"ז נא.). ולפי זה, הציווי: "שמור את יום השבת" הוא לא מצות-עשה אלא מצות לא-תעשה, כמו "לא תעשה מלאכה ביום השבת" - ומצוות ל"ת, אחד אנשים ואחד נשים, חייבים. ולפיכך אמרו חכמינו (ברכות, שם): "כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה". ומפני שנשים ישנן בשמירה של "לא תעשה כל מלאכה", ישנן גם בזכירה של "זכור את יום השבת לקדשו", שהוא קידוש היום שזוכרים אותו על היין. (25) כמבואר (פסחים מג.): כתוב בתורה: לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים טז, ג) - כל שישנו ב"בל תאכל חמץ", ישנו באכילת מצה. והנשים, הואיל והוזהרו על אכילת חמץ שהיא ל"ת - חייבות על אכילת מצה. (26) כי בכל שאר ימי הפסח אין חובת אכילת מצה: יש רק איסור של אכילת חמץ. (27) שנאמר בקרבן פסח: במכסת נפשות תכוסו על השם (שמות יב, יד), "נפשות" - גם אשה במשמע (פסחים צא:). (28) מצות הקהל היתה מתקיימת בזמן שביית המקדש היה קיים בחג הסוכות מקץ שנת השמיטה, כמפורש בתורה: הקהל את העם, האנשים והנשים וגו' (דברים לא, יב). (29) שמחת החג, כמפורש בתורה: ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו' (שם טז, יד).

ד. טַמְטוּם³⁰ וְאֲנָדְרוֹגִינוּס³¹, הָרִי הֵן סַפְקָא³² - נוֹתֵינִין עֲלֵיהֶן חֲמִירֵי הָאִישׁ³³ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה³⁴ בְּכָל מְקוֹם, וְחַיִּבִים בְּפִלְיָה³⁵. וְאֵם עֲבָרוּ - אֵינָם לוֹקִין³⁶.

(30) משורש אטם, טמטם. שאין להבחין בו את הבדל המין. (31) שיש לו זכרות ונקבות. ביוונית קוראים לזכר: אנדרו, ולנקבה: גינוס ("הערוך", ערך "אנתרופי"). שניהם נזכרים במשנה (ביכורים פ"א, מ"ה: חגיגה פ"ב, מ"א). (32) אם איש או אשה. (33) להתחייב ביבל תקיף" וביבל תשחית": ואם כהנים הם - ב"בל יטמא" למת, וכן בכל המצוות שהזמן גרמא, כמבואר (ביכורים פ"ד, מ"ב). (34) שאינו מתייחד עם אנשים, שאינו חולק בנחלה עם הבנים ואינו אוכל בקדשי המקדש וכיו"ב, כמבואר (שם, מ"ג. 92). (35) כאנשים ונשים. (36) שאין לוקים על הספק (שם).

ה. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מְתַרַת לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשָׁהּ, וְהִיא אָסוּרָה³⁷ לְגַלְחַת פְּאֵת רֵאשׁ הָאִישׁ; וְאֶפְלוּ קָטָן³⁸, אָסוּר לָהּ לְגַלְחַת לוֹ פְּאֵה.

(37) אבל אינה לוקה, הואיל והיא גופה אינה בכל תקיף והאיסור הוא רק מדרבנן (כס"מ). (38) שאינו בר עונשים.

ו. וּפְאֵה זֹו שְׂמִנְיָחִים בְּצַדְעִים, לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֲכָמִים שְׁעוּר. וְשְׂמַעְנוּ מִזְקָנֵינוּ, שְׂאֵינוּ מְנִיחַ פְּחוֹת מְאֻרְבְּעִים שְׁעוּרוֹת³⁹. וּמְתַר לְלַקֵּט⁴⁰ הַפְּאוֹת בְּמִסְפָּרִים; לֹא נֶאֱסַר אֶלָּא הִשְׁחַתָּה בְּתַעַר⁴¹.

(39) שרוחב הפאה לא יהיה פחות מארבעים שערות (בית יוסף, טור י"ד, קפא). (40) לגזוז. (41) המקור לדברי רבינו הוא (תוספתא, מכות מ"ג), שמפורש שם: "אינו חייב עד שיקפנו בתער". וכפירוש "היראים", שהקפת הראש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קַעֲקַע⁷⁶. בַּמָּה דְּכָרִים אָמְוּרִים⁷⁷? בְּכוֹתֵב⁷⁸, אָבֵל זֶה שִׁפְתָבוּ בְּפִשְׁרוֹ וְקַעֲקַעוּ בוֹ, אֵינוּ חֵיב, אֲלֵא-אִם-כֵּן סֵיעַ, כְּדֵי שְׂעִשְׂה מַעֲשֵׂה⁷⁹; אָבֵל אִם לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֵינוּ לוֹקֵה.

(70) וכתובת קעקע לא תתנו בכם (ויקרא יט, כח).
(71) צבע שנשים כוחלות בו את עיניהן. (72) (מכות כא).
(73) שרישומם ניכר. (74) שמסמנים את עצמם להיות חותם ברית תמיד בבשרם: שיכירו הכל כי לעכו"ם הם מוקרשים.
(75) שרט. (76) משמע שצריכים שתיהן: כתובת וקעקע.
(77) שלוקה. (78) כשהוא כותב ורושם בעצמו.
(79) כנראה שדין זה נלמד מדין הקפת הראש (כסף-משנה).

יב. הַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת⁸⁰, לוֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂרֵט לְנַפֵּשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּשָׂרְכֶם" - אַחַד כִּהֵן וְאַחַד וְשָׂרָאֵל⁸¹. שָׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמֵשׁ מֵתִים אוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אַחַד - לוֹקֵה חֲמֵשׁ⁸²; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸³.

(80) מתוך אבל וצער. (81) שהרי לאו זה מפורש גם אצל כהנים: ובבשרם לא ישרטו שרשט (ויקרא כא, ה), וגם בישראל (שם יט, כח). (82) שנאמר: "ושרט לנפש" - לחייבו על כל נפש ונפש (מכות כ:). וכן דרשו (שם): "ושרט לנפש" - לחייב על כל שריטה ושריטה.
(83) כשרשט חמש שריטות זו אחר זו ידובר כאן: אבל כשרשט אותן בחמש אצבעותיו בבת אחת - לוקה חמש, אפילו כשלא התרו בו אלא פעם אחת, כמבואר בסמוך אצל קרחה (ה"טו).

יג. גְּדִידָה וְשְׂרִיטָה, אַחַת⁸⁴ הִיא. וְכֶשֶׁם שֶׁהָיוּ הַעֲפוּרִים שׁוֹרְטִים בְּשָׂרָם עַל מֵתֵיהֶם מִפְּנֵי הַצֶּעַר, כִּף הָיוּ חוֹבְלִין⁸⁵ בַּעֲצָמָן לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים⁸⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם" - גַּם זֶה אֶסְרָה⁸⁷ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ". אֲלֵא שֶׁעַל מֵת, בֵּין שָׂרֵט בְּיָדוֹ בֵּין שָׂרֵט בְּכָלִי, לוֹקֵה; לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים: בְּכָלִי - חֵיב מִלְּקוֹת, בְּיָדוֹ - פְּטוּר⁸⁸.

(84) אף על פי ש"גדידה" הוא בכלי, ככתוב: ויתגודדו כמשפטם בחרבות (מל"א יח, כח), ושריטה היא ביד. ולפיכך אם גדד בכלי והתרו בו משום "ושרט לנפש" - חייב (כסף-משנה). (85) בכלי משחית. (86) לא שהיו עובדים אותה בכך - שאלמלי כן היו חייבים סקילה על הגדידה משום עובד עבודה-זרה - אלא כדי לעורר רחמים אצל פסיליהם לקבל תפילתם. כפי דעתם המשובשת (כסף-משנה). (87) כלומר: אף על פי ש"לא תתגודדו" בעכו"ם כתוב, בכל זאת אם גדד בכלי על מת - גם כן חייב. (88) (מכות כא).

יד. וּבְכָלֵל אֲזַהְרָה⁸⁹ זֶה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁנֵינִי⁹⁰ בְּתֵי-דִינֵין בְּעִיר אַחַת, זֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג זֶה וְזֶה נוֹהֵג כְּמִנְהַג אַחַר, שֶׁדָּבָר זֶה גוֹרֵם לְמַחְלֻקוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ" - לֹא תַעֲשׂוּ אֲגָדוֹת אֲגָדוֹת⁹¹.

ישנו איסור. (58) אפילו במקום שאין מנהג האנשים להעביר שער אבריהם (עבודת המלך). ובשם הגאונים מובא ב"הגהות מיימוניות" "שמי שמגלח כל שערו: מראשו ועד רגליו - מותר לו לגלח גם שער בית-השחי ובית-הערוה - שאין זה יפוי, אלא ניוול הוא לו".

י. לֹא תַעֲדָה⁵⁹ אִשָּׁה עֲדִי⁶⁰ הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתְּשִׂים בְּרֵאשָׁה מַצְנֶפֶת אוֹ כּוֹבַע, אוֹ תִלְבַּשׁ שְׂרִיזוֹן⁶¹ וְכִיּוֹצֵא בוֹ, אוֹ שֶׁתְּגַלַּח רֵאשָׁה כְּאִישׁ⁶². וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדִי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִין וְחֲלִי זֶהב⁶³ בְּמָקוֹם שָׂאִין לּוֹכְשִׁין אוֹתָן הַכֹּלִים וְאֵין מְשִׂימִים אוֹתוֹ הַחֲלִי אֲלֵא נָשִׁים - הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. אִישׁ שֶׁעֲדָה עֲדִי אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁעֲדָתָה עֲדִי אִישׁ - לּוֹקֵין⁶⁴. הַמִּלְקָט שֶׁעֲרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחָרוֹת, מֵרֵאשׁוֹ אוֹ מִזְּקָנוֹ⁶⁵ - מְשִׁילָקֵט שֶׁעֲרָה אַחַת, לוֹקֵה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁעֲדָה עֲדִי אִשָּׁה. וְכֵן אִם צָבַע שְׂעָרוֹ שְׁחֹר - מְשִׁיבֵצֵב שֶׁעַר לְבָנָה אַחַת, לוֹקֵה⁶⁷. טְמֵטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוּס אֵינוֹ עוֹטֵף⁶⁸ כְּאִשָּׁה, וְלֹא מְגַלַּח רֵאשׁוֹ כְּאִישׁ⁶⁹; וְאִם עָשָׂה כֵן, אֵינוֹ לוֹקֵה.

(59) לא תתקשט. (60) קישוטי האיש, מלשון: הורד עדיך מעליך (שמות לג, ה). (61) כר' אליעזר בן-יעקב (נזיר נו:): מניין לאשה שלא תצא בכלי זין למלחמה? שנאמר: לא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). וכן מתרגם אונקלוס: לא יהא תיקון זין דגבר על אתתא.
(62) (ביכורים פ"ד, מ"ב) שנאמר שם על אנדרוגינוס: "ומסתפר כאנשים" - משמע שאשה אסורה בתספורת אנשים. את המקור הזה לדברי רבינו מציין הגר"א (יו"ד קפב, ס"ק ח). ובכתב-יד תימן הנוסח: או שתגלה ראשה. (63) שם תכשיט: חלי, או חליה, כמו: ותעד נזמה וחליה (הושע ב, טו). (64) שעברו על ל"ת שבתורה: לא ילבש גבר שמלת אשה, ולא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב, ה). (65) מתנאה בנויי אשה (רש"י, מכות כ:). (66) (שם). (67) זה נלמד ממלקט שערות לבנות מתוך שחורות (כסף-משנה). (68) אינו מתלבש. (69) כי האשה אסור לה לגלח ראשה כאיש, כמבואר למעלה. אבל במסכת (ביכורים, פ"ב), ששם המקור להלכה זו, הנוסח הוא: "ומסתפר כאנשים" וזה ההיפך מדברי רבינו. אולם בכתב-יד תימן הנוסח: "ולא מגלה ראשו כאיש" - אלא מכסה אותו משום צניעות כאשה.

יא. כְּתַבַּת קַעֲקַע הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה⁷⁰ הוּא, שֶׁיִּשְׂרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, וְיִמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כְּחוֹל⁷¹ אוֹ דִיו אוֹ שָׂאֵר צְבָעוֹנִים⁷² הָרוֹשְׂמִים⁷³. וְזֶה הִנֵּה מְנַהֵג הַעֲפוּרִים שְׂרוֹשְׂמִין⁷⁴ עֲצָמָן לְעֹבְדֵת פּוֹכְבִים, כְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא עֹבֵד מְכוֹר לָהּ וּמְרַשֵּׁם לְעֹבְדָתָהּ. וּמַעַת שֶׁיִּרְשֵׁם בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הָרוֹשְׂמִין אַחַר שֶׁיִּשְׂרֵט בְּאֵי-זֶה מְקוֹם מִן הַגּוֹף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לוֹקֵה. כְּתַב⁷⁵ וְלֹא רָשָׁם בְּצָבַע, אוֹ שְׂרָשָׁם בְּצָבַע וְלֹא כְּתַב בְּשְׂרִיטָה - פְּטוּר, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וְיִקַּעְקַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַתַּבְתָּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ שבת קודש כ"א סיון ~

הַלְבוֹת הַתְּשׁוּבָה

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שֵׁשֶׁיּוֹם הַחֹטֵא מִחֹטְאֵי
לְפָנֵי ה' וְיִתְנֶדָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

1. . והוא שֵׁשֶׁיּוֹם הַחֹטֵא מִחֹטְאֵי לְפָנֵי ה' כו".

תשובה כידוע, כלולה משני ענינים: חרטה על העבר וקבלה לעתיד, אבל תכלית התשובה היא חזרה למעמדו הקודם "שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כמו קודם החטא". ענין זה מתבטא בשני דברים, האחד שהתשובה "חודרת" באדם באופן שאינו משאיר שום רושם מהתנהגותו הקודמת, לא במעשה, וגם לא בדיבור ובמחשבה.

והשני - והוא עיקר החידוש בתשובה - שהיא גם מסירה הפגמים והכתמים מהעבר. ואף שזמן העבר כבר יצא משליטתו, הכניס הקב"ה (שהוא למעלה מהזמן ונמצא בכל עת בעבר בהווה ובעתיד כאחד) כח מיוחד בתשובה שעל ידה יכול האדם לשלוט גם על עברו ולא רק לתקנו אלא גם להפכו לטובה כמאמר חז"ל "זדונות נעשו לו כזכויות".

לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 428
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ובאור מִצְוַה זו וְעֲקָרִים הַנִּגְרָרִים עִמָּה בְּגִלְגָּלָה -
בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) מעלת התשובה, וידידי דברים; עבירות שמתכפרות בשעתן (מיד כשחוזרים בתשובה) ועבירות שמתכפרות לאחר זמן.

א. כָּל מִצְוַת שְׁבוּתָהּ - בֵּין עֲשֵׂה, בֵּין לֹא-תַעֲשֶׂה -
אִם עֵבֶר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזִדּוֹן, בֵּין בְּשִׁגְגָה
- בְּשֵׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה² וְיָשׁוּב מִחֹטְאוֹ³, חַיִּב לְהִתְדַוֵּת⁴
לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאמַר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי
יַעֲשׂוּ וְגו'". וְהִתְדַוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ - זֶה
וְדוּי דְּבָרִים⁵. וְדוּי זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה. פִּיֵּצַד מִתְּדַוֵּן?
אוֹמַר: אֲנִי הַשֵּׁם, חַטָּאתִי⁶, עֲוִיתִי⁷, פִּשְׁעִתִּי⁸ לְפָנֶיךָ
וְעֲשִׂיתִי כִּךָ וְכָךְ, וְהָרִי גַחְמִי וּבִשְׁתִּי⁹ בְּמַעֲשֵׁי,
וְלִעֲלֹם אֵינִי חוֹזֵר¹⁰ לְדַבֵּר זֶה; וְזוֹהוּ עֲקָרוֹ שֶׁל וְדוּי.
וְכָל הַמְרָבָה לְהִתְדַוֵּת וּמְאָרֶיךָ בְּעֵינֶיךָ זֶה - הָרִי זֶה
מִשְׁבַּח. וְכֵן בְּעֲלֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹¹, בְּעַת שְׁמִבְיֵאִין
קְרַבְנוֹתֶיךָ עַל שִׁגְגָתְךָ אוֹ עַל זְדוּנְךָ¹² - אֵין מִתְּכַפֵּר
לְהֵן בְּקָרְבָנָם עַד שֵׁעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה¹³ וְיִתְדוּ וְדוּי
דְּבָרִים, שְׁנֹאמַר: "וְהִתְדַוֵּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיךָ". וְכֵן

89) של לא תתגודדו. 90) כדברי אביי האומר: "לא תתגודדו" - כגון: שני בתי-דין בעיר אחת, הללו מורים כבית-שמאי והללו כבית-הלל (יבמות יד.). ולפי שבכל מקום אין הלכה כאביי לגבי רבא, נדחק רבי דוד הכהן לפרש דברי רבינו, שכוונתם לבית-דין אחד שחבריו חלוקים בדעותיהם. וייתכן שחסר פה כ' הרמיון וצריך להיות: "שלא יהיו כשני בתי-דין", וכרבא האומר (שם): כגון: בית-דין בעיר אחת, פלג (חציו) מורים כבית-שמאי ופלג כבית-הלל: אבל שני בתי-דינים בעיר אחת - מותר (כסף-משנה). 91) מפני שלא כתוב: לא תגודדו, או לא תגודו - אלא "לא תתגודדו", למדו מזה גם שלא ליעשות אגודות אגודות, כתות שונות (שם).

טו. הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה עַל הַמֵּת, לוֹקָה, שְׁנֹאמַר: "וְלֹא תְּשִׂימוּ קְרָחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת". אַחַד יִשְׂרָאֵל וְאַחַד פֶּהֶן שֶׁשָּׁרֵט עַל הַמֵּת, אֵינּוּ לוֹקָה אֲלֵא אַחַת⁹². הַקּוֹרֵחַ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ קְרָחוֹת עַל מֵת אַחַד, לוֹקָה כְּמִנְיֵן הַקְּרָחוֹת; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל קְרָחָה וְקְרָחָה. אַחַד הַקּוֹרֵחַ בִּידּוֹ אוֹ בְּסֵם⁹³, אוֹ הַטְּבִיל אֲצַבְעוֹתָיו בְּסֵם וְהֵנִיחֵם בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת בְּרֵאשׁוֹ בְּבַת אַחַת - הוֹאִיל וְקָרַח חֲמֵשׁ קְרָחוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא הַתְּרָאָה אַחַת, לוֹקָה חֲמֵשׁ, שֶׁהָרִי לָלוֹן בְּאֵין בְּאַחַת⁹⁴. וְחַיִּב עַל כָּל הַרֵאשׁוֹ⁹⁵ פְּבִין הָעֵינִים, שְׁנֹאמַר: "לֹא יִקְרָחוּ קְרָחָה בְּרֵאשֵׁם". וְכַמָּה שְׁעוֹר הַקְּרָחָה? כְּדִי שִׁנְרָאָה מְרֵאשׁוֹ בְּגָרִים⁹⁶ פְּנוּי בְּלִי שְׁעָר.

92) שלא תטעה לומר: הואיל ונאמר בכהנים: לא יקרוח קרחה בראשם (ויקרא כא, ה), ונאמר בתורה סתם: ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד, א), לפי זה יתחייבו הכהנים שתיים - לפיכך הוא אומר: "אינו לוקה אלא אחת". 93) משחה חריפה המשייה את השער. 94) (מכות כ:). 95) אף על פי שכתוב: ולא תשימו קרחה בין עיניכם (דברים, שם), לומדים אנו בגזירה שוה' קרחה - קרחה מכהנים שכתוב בהם: לא יקרוחו קרחה בראשם (ויקרא כא, ה) - לחייב על שערות כל הראש (מכות כ:). 96) כחצי הפול, ושיעורו: כשלשים ושש שערות, כמבואר במסכת נגעים פ"ו, מ"א.

טז. הַקּוֹרֵחַ רֵאשׁוֹ אוֹ הַשּׁוֹרֵט בְּבִשְׂרוֹ עַל בֵּיתוֹ שְׁנֹפֵל וְעַל סְפִינְתוֹ שֶׁנִּטְבְּעָה בֵּים - פְּטוֹר, וְאֵינּוּ לוֹקָה אֲלֵא עַל הַמֵּת⁹⁷ בְּלִבָּד, אוֹ הַשּׁוֹרֵט לְעַבְדוֹת כּוֹכְבִים⁹⁸. הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַשּׁוֹרֵט שְׁרִיטָה בְּבִשְׂרֵי חֲבֵרוֹ, וְהַכּוֹתֵב כְּתָבֵת קַעֲקַע בְּבִשְׂרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהִנֵּה חֲבֵרוֹ מְסִיעֵ - בְּזִמְן שֶׁשְׁנִיחֵן מְזִידִין, שְׁנִיחֵן לוֹקִין⁹⁹; אַחַד שׁוֹגֵג וְאַחַד מְזִיד - הַמְזִיד מְשִׁנְיָהֶם לוֹקָה וְהַשּׁוֹגֵג פְּטוֹר.

97) (מכות כ:). 98) ודווקא בכלי, כמבואר לעיל (ה"ג), שחייב רק על הגדידה שהיא בכלי: וכן פירש גם (מעשה רוקח). 99) (תוספתא, מכות פ"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בית ישראל (יומא טו). (18) בין שנודע לו לפני יום הכיפורים שבא לידי ספק עבירה ובין שלא נודע לו. ומהו? כגון שהיו מונחות לפניו שתי תיבות: אחת של שומן ואחת של חלב, ואכל אחת מהן ואינו יודע אם של שומן או של חלב אכל, שדינו להביא "אשם תלוי", מפני שכפרתו תלוייה ועומדת עד שידע אל נכון אם שומן אכל, או חלב – ואז הוא מביא קרבן חטאת ונסלח לו. (19) אשם תלוי זה אם לא הביאו לפני יום-הכיפורים, אינו צריך להביאו אחר יום-הכיפורים, מפני שכבר נתכפר על ידי השעיר המשתלח. אבל אשם וודאי וחטאות אין השעיר המשתלח מכפר – אלא צריך להביא קרבנו אחר יום-הכיפורים ויתכפר לו, כמבואר (כריתות כה); משנה תורה, הלכות שגגות פרק ג, הלכה ט. (20) כחכמים ולא כרבי (שבועות יב:). (21) כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה א). (22) כגון, שנשבע לשנות את הידוע: שנשבע על עמוד של אבן שהוא זהב, או להיפך. וכן כשנשבע על עמוד של אבן שהוא אבן (שבועות כט.). (23) מי שממון חבירו היה בידו וכפר בו והשביעוהו הידינים והוא נשבע – הרי זו שבועת שקר. וכן כשנשבע שאכל – ולא אכל, או להיפך – על אלה וכיוצא בהן אמרה תורה: ולא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא יט, יב). (24) (שבועות לט.). מפני שנאמר בהן: כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא (שמות כ, ז).

ג. בַּזְמַן הַזֶּה, שְׂאִין בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ קָיָם וְאִין לָנוּ מִזְבַּח-כֹּפֶרֶת²⁵ - אִין שָׁם²⁶ אֱלֹא תְּשׁוּבָה²⁷. הַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרֶת עַל כָּל הַעֲבֹרוֹת²⁸. אֲפֹלוּ רָשָׁע כָּל יָמָיו וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה - אִין מִזְכִּירִין לוֹ שֵׁם דְּבָר מִרְשָׁעוֹ²⁹, שְׂנֹאֲמַר: "רָשָׁעֵת הָרָשָׁע לֹא יִכְשַׁל-בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרְשָׁעוֹ". וְעֲצָמוֹ³⁰ שֶׁל יוֹם-הַכִּיפּוּרִים מִכְּפָר לְשׁוֹבִים³¹, שְׂנֹאֲמַר: "כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם".

(25) שהקרבנות יכפרו עלינו; וכן השעיר המשתלח המכפר על עבירות קלות אפילו בלא תשובה, ובתשובה גם על עבירות חמורות בלי יסורים ומיתה. (26) על דרך לשון ערב. ראה לעיל (הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה א). (27) כלומר: אין עצה ואין תחבולה אחרת להיטהר מטומאת החטא – אלא תשובה. (28) בדרך כלל, וראה לקמן (הלכה ד). (29) (קידושין מ:). (30) עצם היום הקדוש, יום הכיפורים. מכפר על עבירות לא-תעשה שתשובה לבדה אינה מועילה (יומא פו.), כמבואר לקמן בסמוך (הלכה ד). (31) אבל לא לשאינם שבים.

ד. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרֶת³² עַל הַכֹּל וְעֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם-הַכִּיפּוּרִים מִכְּפָר - יֵשׁ עֲבֹרוֹת שֶׁהֵן מִתְּכַפְּרִים³³ לְשַׁעֲתָן³⁴, וְיֵשׁ עֲבֹרוֹת שֶׁאִין מִתְּכַפְּרִים אֱלֹא לְאַחַר זְמַן. מִיָּצֵד? עֵבֶר אָדָם עַל מַצּוֹת עֲשָׂה שֶׁאִין בָּהּ כִּרְת³⁵ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִינוּ זֶז מִשֵּׁם עַד שְׂמוֹחֲלִין³⁶ לוֹ. וּבְאֵלוֹ נֹאֲמַר: "שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹכְבִים, אֲרַפֶּה³⁷ מְשׁוּבְתֵיכֶם וְגו'". עֵבֶר עַל מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁאִין בָּהּ כִּרְת³⁸ וְלֹא מִיתַת בֵּית-דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה -

כָּל מִחְיָבֵי מִיתוֹת בֵּית-דִּין וּמִחְיָבֵי מִלְּקוֹת - אִין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בְּמִלְּקוֹתָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְוַדּוּ¹⁴. וְכֵן הַחֹבֵל בְּחִבְרוֹ וְהַמְזִיק מִמּוֹנוֹ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁשָּׁלַם לוֹ מִה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, אִינוּ מִתְּכַפֵּר עַד שֶׁיִּתְוַדֶּה וְיָשׁוּב מִלְּעֲשׂוֹת כְּזֶה לְעוֹלָם, שְׂנֹאֲמַר: "מִכָּל-חַטָּאת הָאֵדָם"¹⁵.

(2) כשיגמור בליבו לשוב מדרכו הרעה אל ה' ואל תורתו. (3) שלא יוסיף לעשותו. (4) להודות בפיו כי חטא ולהביע את חרטתו על זה. (5) שהמתוודה צריך לפרוט ולפרש את חטאו בשפתיו. (6) בשגגה, ככתוב: נפש כי תחטא בשגגה (ויקרא ד, ב). (7) בזדון, שנאמר: היכרת תיכרת הנפש ההיא עוונה בה (במדבר טו, לא). (8) להכעיס, במרד ובמעל, כמו שנאמר: מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג, ז). וסדר הוידוי הוא מן הקל אל הכבד (יומא לו:), שכן מצינו לשון הכתוב: בדניאל שאמר בוידויו: חטאנו ועוינו, הרשענו ומרדנו (דניאל ט, ה). (9) מעין הכתוב: בושתי ונכלמתי להרים, אלוקי, פני אליך (עזרא ט, ו). (10) "וכשם שעשיתי – איני עושה" (ירושלמי, יומא פרק ח, הלכה ז). (11) שנתחייבו להביא קרבן חטאת או אשם. (12) כגון: אשם גולות, חטאת שבועת העדות שבאה על הזדון כשוגג; בעוד שרוב הקרבנות אינם באים אלא על השוגג. ראה "מניין המצוות" (הלכות שגגות עמוד סז). (13) (שבועות יג.). (14) (סנהדרין מג:). אמרו שם: כל המומתים מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא; שכן מצינו בעכשן שאמר לו יהושע: בני, שים נא כבוד לה' אלוקי ישראל ותן לו תודה (וידוי). ויען עכשן: אמנה אנוכי חטאתי וגו' (יהושע ז, יט-כ). כמו כן מי שחלה ונוטה למות, אומרים לו: התוודה! (שבת לב.). (15) ממה שבינו לבין חבירו: על הגניבות ועל הגזילות ועל לשון הרע (ספרי זוטא, הובא בילקוט שמעוני, נשא). וביספר המצוות מראה רבינו את המקור לכל ההלכה במכילתא שהייתה לפניו.

ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח¹⁶ - לְפִי שֶׁהוּא כֹּפֶר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּהֵן גְּדוֹל מִתּוֹדָה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל¹⁷, שְׂנֹאֲמַר: "וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכְּפָר עַל כָּל עֲבֹרוֹת שִׁבְתוֹרָה, הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת - בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזִדוֹן, בֵּין שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה; בֵּין שֶׁהוֹדַע¹⁸ לוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ - הַכֹּל מִתְּכַפְּר¹⁹ בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח; וְהוּא, שְׁעֵשָׂה²⁰ תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אִין הַשְּׁעִיר מִכְּפָר לוֹ אֱלֹא עַל הַקְּלוֹת. וְמָה הֵן הַקְּלוֹת וְמָה הֵן הַחֲמוּרוֹת? הַחֲמוּרוֹת הֵן, שֶׁתִּכְבִּין עֲלֵיהֶם מִיתַת בֵּית-דִּין אוֹ כִּרְת²¹. וְשִׁבְעַת שָׁאֲרָא²² וְשִׁקְרָא²³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאִין בָּהֶן כִּרְת, הֲרִי הֵן מִן הַחֲמוּרוֹת²⁴. וְשִׁאֲרָא מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וּמַצּוֹת עֲשָׂה שֶׁאִין בָּהֶן כִּרְת - הֵם הַקְּלוֹת.

(16) לעזאזל ביום-הכיפורים, כמפורש בתורה (ויקרא טז, י). (17) שהיה אומר בוידויו עלי: חטאו, עוו, פשעו לפניך עמך

מתוך מהדורת חזק

לגורמים נוספים. (34) תיכף בשעת עשיית התשובה. (35) כשעוברים עליה במזיד, כגון: אכילת מצה בלילי פסחים וכיוצא בזה. (36) מיד, מחילה גמורה. (37) ומיד כשתשובו – ארפא לכם. (38) כגון: "לא תלבש שעטנז". (39) עדיין לא נתכפר כפרה גמורה והיא תלוייה ועומדת. (40) אבל לא קודם לכן. הא למדת: שיש עבירה שצריכה לעצמו של יום כיפור. (41) וממרים עוונותיו. (42) אפילו כשעברו עליו הרבה פעמים יום-הכיפורים. (43) למדת: שיש עבירה שצריכים יסורים. ומסתבר: שעונש קל על עוון קל, וחמור על עוון חמור. (44) שיסורים ממרים עוונותיו של אדם ומתכפר לו (יומא פו.). (45) שלא היה חוטא ומחטיא אחרים (רש"י, שם). ולדעת רבינו: כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצוות האמורות בתורה בשאט נפש להכעיס – הרי זה מחלל את השם (הלכות יסודי-התורה פרק ה, הלכה י). (46) של חילול השם: שה' קרא לכם על ידי נביאיו לשוב אליו בתשובה שלימה לפני בוא הפורענות, ואתם צחקתם לו ואכלתם ושיתם – וזהו חילול השם (רד"ק, שם). (47) הא למדת: שיש עבירה, והיא: חילול השם שאין לה כפרה אלא במיתה (יומא פו.).

תשובה תולה³⁹ ויום-הכיפורים מכפר. ובאלו נאמר: "כי ביום הזה⁴⁰ יכפר עליכם". עבר על פרות ומיתות בית-דין ועשה תשובה - תשובה ויום-הכיפורים תולין, ויסורין הבאין עליו⁴¹ גומריין לו הכפרה. ולעולם⁴² אין מתכפר לו בפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין. ובאלו נאמר: "ופקדתי בשבט פשעים ובנגזעים⁴³ עונם". במה דברים אמורים?⁴⁴ בשלא חלל את השם⁴⁵ בפעה שעבר; אבל המחלל את השם, אף-על-פי שעשה תשובה, והגיע יום-הכיפורים והוא עומד בתשובתו, ובאו עליו יסורין - אינו מתכפר לו בפרה גמורה עד שיימות. אלא תשובה, יום-הכיפורים ויסורין, שלשתן תולין, ומיתה מכפרת. שנאמר: "ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכפר העון הזה⁴⁶ לכם עד תמתיו"⁴⁷.

(32) עד כאן דיבר רבינו על התשובה המכפרת ואופני כפרתה בדרך כלל, מכאן ואילך הוא מבאר את דרכיה בפרוטרוט. (33) כפרה גמורה וסופית שאינה תלוייה ואינה זקוקה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

ערוכין (יז): אָמרו: "לֹאֲקִין עַל אֲסוּר תְּחוּמֵי דְּבַר תּוֹרָה".
ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שלישי י"ז סיון ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). פְּלוֹמֵר: זְכָרְהוּ זְכִירַת קְדוּשָׁה וְהַבְדֵּלָה [ויגדלה] — וזו היא מצוה קדושה. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכָרְהוּ יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בְּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אֲמָרוּ (פסחים קו.): "זְכָרְהוּ עַל הַיֵּינָן. וְאֲמָרוּ עוֹד: "קִדְּשׁוּהוּ בְּכִנְיֻסְתּוֹ וְקִדְּשׁוּהוּ בְּיִצְיָאֲתוֹ", פְּלוֹמֵר: "הַהַבְדֵּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנֻצְטוּיְנָה בְּהָ". וּבְכָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבְרָכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ.).

~ יום רביעי י"ח סיון ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת

~ יום ראשון ט"ו סיון ~

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). וְכָא בְּקַבְלָה (סוטה כו): שְׁתָּחוּם (גבול) הַמְּסַע הוּא מֵהַשְּׁנוּסָף עַל אֲלָפִים אָמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֹלוּ אָמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אָמָה לְכָל-רוּחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אֵלוּ אֲלָפִים אָמָה. וּבְגִמְרָא עֲרוּכִין (יז): אָמרו: "לֹאֲקִין עַל אֲסוּר תְּחוּמֵי דְּבַר תּוֹרָה".
ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שני ט"ז סיון ~

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). וְכָא בְּקַבְלָה (סוטה כו): שְׁתָּחוּם (גבול) הַמְּסַע הוּא מֵהַשְּׁנוּסָף עַל אֲלָפִים אָמָה מִחוּץ לְעִיר אֲפֹלוּ אָמָה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלָפִים אָמָה לְכָל-רוּחַ — מֵתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אֵלוּ אֲלָפִים אָמָה. וּבְגִמְרָא

מתוך מהדורת חזק

בָּהּ". וכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמְּהָ
מְקוֹמוֹת בְּבִרְכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ).

~ יום שישי כ' סיון ~

מצות לא תעשה שב.

הַמִּצְוָה הַפְּשִׁילִמָּה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים —
הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ:
"לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֹאכָה" (שמות כ, י). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זָדַע בּוֹ
פָּרַשׁ בּוֹ הַפְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכִרְתָּ, אִם לֹא יָדַע בּוֹ
הַדָּבָר, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוֹת — חַיֵּב סְקִילָה. כָּל-זֶה
אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת.

~ שבת קודש כ"א סיון ~

מצות לא תעשה שבא.

הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"א — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ שֶׁלֹּא לְהִלָּךְ
חוּץ לְתַחֲנוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-יֵצֵא אִישׁ
מִמְקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי" (שם טז, כט). וְכֹא בְּקִבְלָה (סוטה
כו:): שֶׁתַּחֲנוּם (גבול) הַמִּסְעָה הוּא מִה-שְׁנוֹסֵף עַל אֲלֵפִים
אִמָּה מִחוּץ לְעִיר אֲפֵלוּ אִמָּה אַחַת. וְהַלּוּף אֲלֵפִים אִמָּה
לְכָל-רוּחַ — מְתָר. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת בשלח שם):
"אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ" — אֵלָיו אֲלֵפִים אִמָּה". וּבְגִמְרָא
עֲרוּבִין (יז): אָמְרוּ: "לֹאֲקִינָן עַל אֲסוּר תַּחֲנוּמִין דְּבַר תּוֹרָה".
וּבְאוֹתָהּ הַמִּסְכַּתָּא נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ.

וְלֹמַר דְּבָרִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּכַנִּיסְתּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבִּהֵם
נִזְכָּר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהֵיחִיָּתוֹ נִבְדָּל מִשְׁאָר הַיָּמִים
שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ וְשִׁבְאוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "זְכוֹר
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלֹמַר: זְכָרְהוּ זְכִירַת
קְדוּשָׁה וְהַבְּדִלָּה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ —
לְקַדְּשׁוֹ בְּבִרְכָּה". וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו:): "זְכָרְהוּ עַל
הַיּוֹם". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בְּכַנִּיסְתּוֹ וּקְדָשֵׁהוּ בִיצִיאָתוֹ",
כְּלֹמַר: "הַהַבְּדִלָּה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנוּצְטוּיָנוּ
בָּהּ". וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף פְּסָחִים וּבְכַמְּהָ
מְקוֹמוֹת בְּבִרְכוֹת (נא): וְשַׁבָּת (קנ).

~ יום חמישי י"ט סיון ~

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקִּנ"ה — הַצְּוִי שְׁנוּצְטוּיָנוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹמַר דְּבָרִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּכַנִּיסְתּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבִּהֵם
נִזְכָּר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וְהֵיחִיָּתוֹ נִבְדָּל מִשְׁאָר הַיָּמִים
שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ וְשִׁבְאוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "זְכוֹר
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלֹמַר: זְכָרְהוּ זְכִירַת
קְדוּשָׁה וְהַבְּדִלָּה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה. וְלִשׁוֹן
הַמְּכַלְתָּא (פרשת יתרו): "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ —
לְקַדְּשׁוֹ בְּבִרְכָּה". וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו:): "זְכָרְהוּ עַל
הַיּוֹם". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בְּכַנִּיסְתּוֹ וּקְדָשֵׁהוּ בִיצִיאָתוֹ",
כְּלֹמַר: "הַהַבְּדִלָּה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזְכִּירַת שַׁבָּת שְׁנוּצְטוּיָנוּ

המשך מעמוד 35

ילקוט לוי יצחק על התורה

נשים דוקא, שלש¹⁵ נשים עוסקות בבצק, אשה¹⁶ לא תלוש
אלא במים שלנו, מה¹⁷ דרכו של עני הוא מסיק ואשתו
אופה, וכדומה. הרי שמצה שייך לבחי' אשה דוקא.

ולכן גם בדין הנגלה, אם שהמצה היא מצות עשה
שהזמן גרמא, גם¹⁸ נשים מחוייבות כידוע.

והיינו מפני שמצה שייך לבחי' אשה.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש סוף עמוד רכט

בדרו"ל, היינו שזוכים למתן תורה שבשבועות וידעת את
ה'.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד קצז

* * *

מצה רומז על נוקבא – אשה, וראי' לזה ממה שארו"ל
כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו בבית
חמיו, הרי שמצה היא בחי' אשה.

וזהו שמצינו במשנה וגמרא שהתעסקות במצה הם

כראוי. דעת, עדיף מחכמה. (ראה בהנסמן בילקוט לוי יצחק שם סימן
א הערה 3).

(15) פסחים מח, ב.

(16) שם מב, א.

(17) שם קטו, ב.

(18) ראה שם מג, ב. שולחן ערוך אדמו"ר סי' תעב הל' כה.

נביאים

יחזקאל פרק-לו יט-ל

יט ואפיין אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפמתיים: כ ויבוא אל-הגוים אשר-באו שם ויחללו את-שם קדשי באמר להם עם-יהוה אלה ומארצו יצאו: כא ואחמל על-שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר-באו שמה: (פ) כב לכן אמר לבית-ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם-לשם-קדשי אשר חללתם בגוים אשר-באתם שם: כג וקדשתי את-שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם פתוכם וידעו הגוים פיראני יהוה נאם אדני יהוה כהן קדשי ככם לעיניהם: כד ולקחתי אתכם מן-הגוים וקבצתי אתכם מפל-הארצות והבאתי אתכם אל-אדמתכם: כה וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומפל-גלוליתכם אמהר אתכם: כו ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אתן בקרבכם והסרתי את-לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: כז ואת-רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר-בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: כח וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: כט והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל-הדגן והרביתי אותו ולא-אתן עליכם רעב: ל והרביתי את-פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:

רש"י

(כ) ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד, ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן, במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי. השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארצו (כ) ויבוא. לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד, ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן, במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי. השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארצו

מצודת ציון

(יט) ואפיין. ויזרו. שניהם ענין פיזור כמו כי נפץ העם (ש"א י"ג) וכמו זוריתי פרש (מלאכי ב): (כא) ואחמול. מל' חמלה וחס: (כה) וזרקתי. ענין הזיה כמו וזרקו בני אהרן (ויקרא א'): מים טהורים. כן יקראו מי אפר פרה כי מטהר טומאת המת: (כו) ורוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לז): והסירתי. מלשון הסרה: (ל) ותנובת. ענין צמח ופרי וכן ויאכל תנובת שדי (דברים לב):

מצודת דוד

(יט) כדרכם. כגמול דרכם ומעשיהם כן שפמתיים: (כ) ויבוא אל הגוים. וכאשר בא אל הבבליים שגלו ביניהם נתחלל על ידיהם שם קדשי כי העובדי כוכבים ההם אמרו עליהם הנה עם ה' אלה ועכו"ז יצאו מארצו ומבלתי יכולת לא השאירם בארצו: (כא) אשר חללוהו. ר"ל אשר נתחלל על ידיהם: (כב) אני עושה. את האמור בענין להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם: אשר חללתם. אשר נתחלל על ידכם: (כג) וקדשתי. מעתה אקדש את שמי הגדול וכו': בהקדשי.

בעת אהיה מקודש על ידיכם לעיני הגוים אז ידעו הגוים שאני ה' המושל בכל: (כד) ולקחתי וגו'. ובזה אקדש שמי כי אקח אתכם מן הגוים וכו': (כה) וזרקתי וגו'. ר"ל אכפר עוונם ואעביר טומאת חטאתם בהזיית מי אפר פרה המעביר טומאת המת: (כו) לב חדש וגו'. ר"ל לב ישר ומוכנע ורצון טוב: לב האבן. לב החזק והקשה כאבן: לב בשר. לב נכנע ורך כבשר: (כז) ואת רוחי וגו'. ר"ל אחזיר לכם רוח הנבואה מה שהיה נחסר כל ימי הגולה: ועשיתי. ר"ל אעיר לבכם שתלכו בחוקי ולשמור משפטי בלב ולעשותם: (כח) לעם. להאמין בי ולשמור מצותי: לאלהים. לעזור לכם ולהושיע אתכם: (כט) והושעתי וגו'. ר"ל ארחיק אתכם מכל טומאת העון שהייתם רגילים בו כי יעיר לבכם להיות נזהרים מהם: וקראתי אל הדגן והרביתי אותו. ר"ל אצוה שיפרה וירבה: (ל) למען וגו'. ר"ל באופן שלא תקבלו עוד בגוים חרפת רעב כי מאז לא יקראו לכם חסירי לחם:

כתובים

דברי הימים א פרק כו בהלכ

כה ואֲחִיו אֲלִיעֶזֶר רַחֲבִיהוּ בְנוֹ וַיִּשְׁעִיָּהוּ בְנוֹ וַיִּרְם בְּנוֹ וַזְּכָרְיָ בְנוֹ (ושלמות) וישלמית בְּנוֹ: כו הוא שלמות ואֲחִיו עַל פְּלִיאֲצוֹת הַקְּדִישִׁים אֲשֶׁר הַקְּדִישׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְרֵאשִׁי הָאֲבוֹת לְשָׂרֵי־הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת וְשָׂרֵי הַצָּבָא: כו מן־הַמְּלַחְמוֹת וּמִן־הַשְּׁלָל הַקְּדִישׁוֹ לְחֹזֵק לְבַיִת יְהוָה: כה וְכָל הַהַקְּדִישׁ שְׂמוּאֵל הָרֵאִה וְשָׂאוּל בֶּן־קִישׁ וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר וַיּוֹאֵב בֶּן־צְרוּיָה כָּל הַמְּקִדִישׁ עַל יַד־שְׁלֹמִית וְאַחִיו: (כז) כט לַיְצְהָרִי כַּנְגִיָּהוּ וּבְנָיו לְמִלְאכָה הַחִיצוֹנָה עַל־יִשְׂרָאֵל לְשֹׁטְרִים וּלְשֹׁפְטִים: ל לחברוֹנֵי חֲשְׁבִיהוּ וְאַחִיו בְּנֵי־חִיל אֶלֶף וְשֵׁבַע־מֵאוֹת עַל פְּקֻדַת יִשְׂרָאֵל מֵעֵבֶר לִירְדֵן מֵעֵרְבָה לְכָל מְלָאכַת יְהוָה וְלַעֲבֹדַת הַמֶּלֶךְ: לא לַחֲבֵרוֹנֵי יְרִיָּה הָרֵאִשׁ לַחֲבֵרוֹנֵי לְתַלְדוֹתָיו לְאֲבוֹת בְּשַׁנַּת הָאַרְבָּעִים לְמַלְכוּת דָּוִד נִדְרָשׁוּ וַיִּמְצָא בָהֶם גְּבוּרֵי חֵיל בִּיעֻזִּיר גִּלְעָד: לב וְאַחִיו בְּנֵי־חִיל אֲלָפִים וְשֵׁבַע מֵאוֹת רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת וַיִּפְקְדֵם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל־הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי וְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֵּׁי לְכָל־דָּבָר הָאֱלֹהִים וְדָבָר הַמֶּלֶךְ: (כח)

רש"י

אף הם ממונים על יושבי נחלת המלך ואצרות המלך וכן לפנינו לכל דבר האלהים ודבר המלך: (לא) בשנת הארבעים וגו'. וגם כל חשבונות הללו בשנת הארבעים היו:

(כט) ליצהרי כנגיהו ובניו למלאכה החיצונה. מלאכה שעושים חוץ לעיר ביערים ובהרים ולכרות ארזים ולחצוב אבנים ולחרוש שדה של הקדש: (ל) לחברוני חשביהו. עד לכל מלאכת ה'. הם שוטרים על אותם שהיו עושים מלאכת ה' בעבר הירדן: ולעבודת המלך.

מצודת ציון

(לב) ויפקידם. ענין מינוי וגזירות: לכל דבר. לכל ענין וכן על דבר פעור (במדבר כה):

בית האוצר וכמ"ש במקראות שלאחריו: וראשי האבות לשרי וכו'. ראשי האבות אשר הועמדו להיות שרי האלפים והמאות: (כז) מן המלחמות וכו'. אשר הקדישו ממה שלקחו במלחמה וממה ששללו מן המקומות אשר כבשו: לחזק וכו'. להיות גנוז באוצר על תקן הבית: (כח) ההקדיש. אשר הקדיש כי הה"א היא במקום אשר: על יד. היה מוסרו לידו להביאו אל בית האוצר: (כט) למלאכה החיצונה. על המלאכה הנעשה חוצה לעיר לצורך הבית להכין עצים ואבנים וכדומה המוטל על ישראל היו המה לשוטרים ולשופטים על הדבר ההוא: (ל) על פקודת. המה היו על הגזירות של ישראל היושבים בעבר הירדן בחלק המערבי ממנו הפונה מול ארץ ישראל: לכל מלאכת ה' וכו'. על כל המלאכה המוטל עליהם לבית ה' ולבית המלך: (לא) לתלדותיו לאבות. למשפחתו לכל בתי האבות היה הראש: נדרשו. בני חברון נדרשו לדעת אם יש בהם אנשי חיל: ביעזר גלעד. ביעזר שעמדה בארץ הגלעד: (לב) ואחיו. חבריו של יריה שהיו בני חיל אלפים וכו': על הראובני וכו'. ר"ל היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היו חשביהו ואחיו לממונים: לכל דבר. על כל דבר המוטל עליהם מעבודת בית אלהים ומעבודת המלך:

מצודת דוד

(כה) ואחיו. של שבואל מזרע של אליעזר: רחביה בנו. הוא היה בן אליעזר וכן כולם היו אחד בן אחד: (כו) על כל וכו'. ר"ל כל המקדיש דבר גדול היה מוסרו לידו והוא הביאו אל

כותב שרוצה להיות חסיד ליובאוויטש . . התנאים הם ללמוד תורת החסידות . .

ולהתנהג בהדרכותיה ומנהגיה

ממכתב כ"ט אייר, תשי"ד

משניות מסכת יומא

ז בשחר הִיָּה לֹבֵשׁ פְּלוּסִין שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים הַגְּדוּלִין שֶׁל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זָוִז; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: בְּשַׁחַר הִיָּה לֹבֵשׁ שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מְנָה. אֵלּוּ מִשָּׁל צְבוּר; וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף, מוֹסִיף מִשָּׁלוּ.

ח בָּא לוֹ אֶצֶל פְּרוּ, וּפְרוּ הִיָּה עוֹמֵד בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה, רֵאשׁוּ לְדָרוֹם וּפְנֵיו לְמַעְרָב; וְהִכְהִין עוֹמֵד בְּמִזְרַח וּפְנֵיו לְמַעְרָב, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמְתוּדָהּ. וְכָךְ הִיָּה אוֹמֵר: אֲנִי הַשֶּׁם, עֲוִיתִי פְּשַׁעְתִּי חָטָאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי.

פירוש ברטנורא

ז פְּלוּסִין. בּוֹן דָּק וַיִּפֶּה הַבָּא מֵאַרְץ רַעמְסֶס, תְּרֻגוֹם יְרוּשְׁלַמִי רַעמְסֶס, פִּילוֹסֵא: הַנְּדוּאִיָּן. מֵאַרְץ הוֹדוּ; וּבֵין הָעֶרְפִּים. בְּנִידִים שְׁלוּבֵשׁ לְהוֹצֵאת כַּף וּמַחְתָּה: הַכֹּל שְׁלוּשִׁים מְנָה. לַהֲכִי הָרַר כְּלָלִינְהוּ תֵנָא, לֹאשְׁמוֹעִינָן דְּשְׁלוּשִׁים מְנָה סָךְ הַכֹּל לֹמֵר לָךְ שֶׁאִם פּוֹחַת לֹאוֹתָן שֶׁל שְׁחִרִית וְרִיבָה לֹאוֹתָן שֶׁל עֲרִיבִית לִית לֹן בַּת: אִם רָצָה לְהוֹסִיף מוֹסִיף מִשָּׁלוּ. וּבִלְבָד שִׁיתָן אוֹתוֹ תוֹסַפַת מִתְנָה לְהַקְדֵּשׁ:

ח בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה. כֹּל צִפּוֹן הָעוֹרָה הִיָּה כִּשֶׁר מִן הַדִּין לְהַעֲמִירָה הַפֶּר, דְּכֹוֹלָה לִפְנֵי ה' הִיא, וְלֹא הִיוּ מַעֲמִידִים הַפֶּר בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה קְרוֹב לְהִיכַל אֲלֵא מִשׁוֹם חוֹלְשָׁא דְרַחֵן גְּדוּל, שְׁלֵא יִכְבַּר עָלָיו טוֹרַח מִשָּׁא מוֹרֵךְ הָרֵם לְמַרְחֹק: רֵאשׁוּ לְדָרוֹם וּפְנֵיו לְמַעְרָב. בְּרִין הִיָּה שִׁיחָה רֵאשׁוּ לְהִיכַל שְׁהוּא בְּמַעְרַב וְאַחֲרָיו לְמִזְבֵּחַ, אֲלֵא שְׁמֵא יִשְׁלַל גְּלָלִים וּגְנָאֵי הוּא לְהִרְאֹת בֵּית הָרַעֲיָי שְׁלוֹ לְצַד מִזְבֵּחַ לְפִיכָךְ הִיָּה רֵאשׁוּ לְדָרוֹם וּנְבִיב לְצִפּוֹן דְּהִבִּי שְׁפִיר טַפִּי. וְאַמְצַע גּוֹפוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה וְעוֹקֵם רֵאשׁוּ עַד שִׁיחָיו פְּנֵיו לְמַעְרַב; וְהַכְּהִין עוֹמֵד. וְאַחֲרָיו לְמוֹרָה:

משניות מבוארות – קהתי

בגדים יותר יקרים, מוֹסִיף מִשָּׁלוּ – מִכְּסָפוֹ, וּבִלְבָד שִׁיתָן אֵת הַתּוֹסַפַת מִתְנָה לְהַקְדֵּשׁ (גמרא).

כפי שבארנו מדובר במשנתנו בכל ארבעת בגדי הלבן, וכן מבארים רוב מפרשי המשנה. אבל הרמב"ם כותב (הל' כלי המקדש ח, א): "בגדי לבן הם ארבעה כלים (בגדים) שמשמש בהם כהן גדול ביום הכיפורים... ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן גדול, אחת לובשה בשחר, ואחת – בין הערביים, ושתיהן בשלושים מנה משל הקדש" (עין שם "משנה למלך").

כן כותב הרמב"ם (שם שם, ה): "בגדי לבן שעובד בהם (הכהן הגדול) ביום הצום, אינו עובד בהם פעם שנייה לעולם, אלא נגזים במקום שיפשוט אותם שם... והם אסורים בהנאה" – "הלכה זו מובאת בבבליהא בגמרא (יומא כד, א). ולמדים אותה ממה שנאמר (ויקרא טז, כג): "ופשט את בגדי הלבן אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם". ודרשו: "והניחם שם" – מלמד שטעונום גניזה. ויש חולקים וסוברים, שראויים הם לכהן הדיין, ומה תלמוד לומר "והניחם שם"? שלא ישתמש בהם הכהן הגדול יום כיפורים אחר.

באור משנה ח

בָּא לוֹ אֶצֶל פְּרוּ – בְּפִרְשַׁת עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים נֵאמַר (ויקרא טז, א): "בּוֹאֵת יְבוּא אַהֲרֹן אֶל הַקּוֹדֵשׁ, בֹּפֵר בֶּן בְּקָר לְחַטָּאת... וְצִרִיךְ הִיָּה לְהַבִּיא אֵת הַפֶּר מִשְׁלוֹ, לְכַפֵּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ (שם שם, ו); וְזֶהוּ שֶׁשֶׁנִּינוּ כֵּאֵן, שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁלִּבֵּשׁ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל בְּגָדֵי לְבָן הוּא מִתְחִיל לְעֲבוּדַת הַיּוֹם, וּבֵא לוֹ אֶצֶל פְּרוּ, וּפְרוּ הִיָּה עוֹמֵד – בְּצִפּוֹן הָעוֹרָה, בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזַבְּחָה – סוּמְךָ לְהִיכַל (עין "תוספות יום טוב" בַּמִּשְׁנָה הַבָּאָה). הַטַּעַם שֶׁהַעֲמִידוֹ אוֹתוֹ בְּמַקּוֹם זֶה מְבוֹאֵר בַּגְּמָרָא מִשׁוֹם חוֹלְשַׁת הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל, שֶׁהִיָּה צִרִיךְ לְהַבִּיא בִּידוֹ מוֹרֵךְ מֵלֵא דֵם אֶל קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, לְהוֹצֹאת פָּנִים, וְהִיוּ מְקַצְרִים לוֹ אֵת הַדֶּרֶךְ בְּמֵא שֶׁאִפְשֵׁר, וּבִלְבָד שִׁיחָה הַפֶּר בְּמַקּוֹם הַכְּשֵׁר לְשַׁחֲטָה, הִיָּינוּ בְּצַד צִפּוֹן שֶׁל הָעוֹרָה. רֵאשׁוּ – שֶׁל הַפֶּר – לְדָרוֹם, וּפְנֵיו לְמַעְרָב – שֶׁעִיקְמוֹ אֵת פְּנֵיו לְמַעְרַב, לְצַד הַהִיכַל. בַּגְּמָרָא מְבוֹאֵר, שֶׁלֹּא הָעֲמִידוֹ אוֹתוֹ רֵאשׁוּ לְמַעְרַב לְגַמְרֵי וְאַחֲרָיו לְמוֹרָח (לְצַד הַמִּזְבֵּחַ), לְפִי שֶׁהִיוּ חוֹשְׁשִׁים "שְׁמֵא יִרְבִּיץ גְּלָלִים" וּגְנָאֵי הוּא שִׁיירָאָה בֵּית הָרַעֲיָי שְׁלוֹ לְצַד הַמִּזְבֵּחַ, הַלֵּכֵךְ הִיוּ מַעֲמִידִים אוֹתוֹ רֵאשׁוּ לְדָרוֹם וְאַחֲרָיו לְצִפּוֹן וְהִיוּ מַעֲקִמִים אֵת רֵאשׁוּ שִׁיחָיו פְּנֵיו לְמַעְרַב, לְצַד הַהִיכַל; וְהִכְהִינָן – הַגְּדוּל, עוֹמֵד בְּמִזְרַח – אַחֲרָיו לְמוֹרָח, לְצַד הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנֵיו לְמַעְרָב – לְצַד הַהִיכַל, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו – עַל הַפֶּר, בֵּין שְׁתֵּי קַרְנֵי, וּמְתוּדָהּ – שְׁנֵאמַר

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

משנתנו דנה בטיבם ובשוויים של בגדי הלבן, שעבר בהם הכהן הגדול את העבודה המיוחדת ליום הכיפורים. ובאה המשנה ללמדנו, שלעבודת היום בבין הערביים לבש בגדי לבן פחותים מבגדי הלבן שלבש לעבודת היום בשחרית.

בְּשַׁחַר – לְעֲבוּדַת הַיּוֹם בְּבוֹקֵר, הִיָּה לֹבֵשׁ – הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל, פְּלוּסִין – בְּגָדֵי לְבָן עֲשׂוּיִים מְבוּרֵךְ דָּק וּמַעֲוֹלָה הַבָּא מִן הָעִיר פִּילוּסִין שְׁבַמְצָרִים, שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה – שְׁשׂוּיִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה (הַמְנָה הוּא 100 דִּינָר). יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁפִּילוּסִין הִיָּינוּ רַעמְסֶס, שְׁכֵן בְּתֵרְגוֹם יְרוּשְׁלַמִי: רַעמְסֶס תְּרֻגוֹמוֹ פִּילוּסִין. וּבֵין הָעֶרְפִּים – וְלְעֲבוּדַת הַיּוֹם שְׁבִין הָעֶרְבִיִים, הַגְּדוּלִין – בְּגָדֵי בּוֹץ לְבָנִים הַבָּאִים מֵאַרְץ הוֹדוּ (עֵינִי "תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב"), שֶׁל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זָוִז – שֶׁהֵם שְׁמוֹנֶה מְנִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – הַסּוֹבֵר שֶׁבֶסֶךְ הַכֹּל מוֹצִיאִים מִשָּׁל הַקְּדֵשׁ עַל בְּגָדֵי הַלְבָן עֲשִׂים מְנָה, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: בְּשַׁחַר הִיָּה לֹבֵשׁ שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר מְנָה, וּבֵין הָעֶרְפִּים שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְנָה, הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מְנָה – בַּגְּמָרָא מְבוֹאֵר, שֶׁחַכְמֵים נִקְטוּ אֵת הַסִּיכּוֹם ("הַכֹּל שְׁלוּשִׁים מְנָה"), כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁבַתְּחוּם אוֹתוֹ תְּקַצִּיב מוֹתֵר גַּם לְפַחַת מְבַגְדִים שֶׁל שְׁחִיתִית וְלַהוֹסִיף עַל הַבְּגָדִים שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים; וּמְכַל מַקּוֹם לְדַבְרֵי הַכֹּל צִרִיךְ רוֹקֵץ שִׁיחָיו שֶׁל שְׁחִרִית מַעֲוִלִים וַיִּקְרֵם מִשָּׁל בֵּין הָעֶרְבִיִים, וּמְבוֹאֵר בַּגְּמָרָא שֶׁלְּמִדִּים זֶה מִמָּה שֶׁכְּתוּב (ויקרא טז, ז): "כִּתּוּנַת בַּד קוֹדֵשׁ לִיבֶשׁ, וּמְכַנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בִּשְׂרוֹ, וּבִאֲבַנְט בַּד יִחַגּוּר וּבְמַצְנַפַת בַּד יִצְנֹף", אַרְבַּע פְּעָמִים נֵאמַר כֵּאֵן "בַּד" לְלַמֵּד, שִׁיחָיו הַבְּגָדִים מִן הַבַּד הַמּוֹבְחָר בִּיּוֹתֵר; וְכִיּוֹן שֶׁזֶה כְּתוּב בְּעֲבוּדַת שְׁחִרִית לְמִדִּים שְׁבַשְׁחִרִית הוּא לֹבֵשׁ בְּגָדִים מַעֲוִלִים מִן הַבְּגָדִים שְׁלוּבֵשׁ בֵּין הָעֶרְבִיִים. בְּעֵלֵי הַתּוֹסְפוֹת מְבֹאֵרִים, שֶׁ"בַּד" רֵאשׁוֹן בָּא לְגוֹפוֹ שֶׁל עֵינִי, הַבְּגָדִים יִהְיוּ מְבֹ; וְ"בַד" שֵׁנִי הוּא לְשׁוֹן לְבַד, שֵׁאִינוּ לֹבֵשׁ עִמָּהֶם בְּגָדֵי זֶה בְּכַרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אֲלֵא אַרְבַּעַה בְּגָדִים אֵלּוּ לְבַד; וְ"בַד" שְׁלִישִׁי בָא לְרַמֵּז שִׁיחָה מוֹבְחָר מִן הַבַּד שֶׁל שֹׁאֵר הַיָּמִים; וְ"בַד" רִבְעִי – שֶׁהַבַּד שֶׁל שְׁחִרִית יִהָא מַעֲוֹלָה מִשָּׁל עֲרִיבִית. אֶלּוּ מִשָּׁל צְבוּר – שְׁלוּשִׁים מְנָה לְדַעַת חַכְמִים, אוֹ עֲשִׂרִים מְנָה לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר, הִיָּה נוֹטֵל מִשָּׁל צְבוּר, הִיָּינוּ מִשָּׁל הַקְּדֵשׁ, כְּדִי לְקַנּוֹת אֵת הַבְּגָדִים, וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף – אִם רָצָה הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל לְהוֹסִיף וּלְקַנּוֹת

אָנָא הַשֵּׁם, פֶּפֶר נָא לְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוּיָי וּשְׁפִשְׁעֵי וּשְׁחַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי, בְּפִתּוֹב בְּתוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדְךָ (ויקרא טו, ל): "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם" וגו'. וְהֵן עֹנֵין אַחֲרָיו: "פְּרוּךְ שֵׁם מְלֹכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

מָא בָּא לֹא לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה, לְצַפּוֹן הַמּוֹזְבָּח, הַסֵּגן מִימִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ. וְשֵׁם שְׁנֵי שְׁעוּרִים, וְקָלְפֵי הַיְתָה שֵׁם וְכָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת. שֶׁל אֲשַׁפְּרוּעַ הָיוּ, וְעֲשָׂאן בֶּן גַּמְלָא שֶׁל זֶהָב, וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשִׁבָּח.

י בֶּן קָטִיזִין עָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר דָּד לְכִפּוּר, שְׁלֹא הָיוּ לוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם; וְאָף הוּא עָשָׂה מוֹכְנֵי לְכִפּוּר, שְׁלֹא יְהוּ מִימִיו נִפְסָלִין בְּלִינָה. מִנְּבוּ הַמְלֹךְ הָיָה עוֹשֶׂה כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל זֶהָב. הִילְנֵי אָמוֹ עָשְׂתָה נִבְרָשֶׁת שֶׁל זֶהָב עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הַיְכָל; וְאָף הִיא עָשְׂתָה מִבְּלָא שֶׁל זֶהָב, שְׁפָרְשֶׁת סוּטָה בְּתוֹכָהּ עָלֶיהָ. נִיקְנוֹר,

פירוש ברטנורא

ט כָּא לֹא לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה. שֵׁלֵא הוּא מְכַנְּסִים הַשְּׁעוּרִים בֵּין הָאוֹלָם וּלְמוֹזְבַּח כְּשֶׁרוֹצֵה לַחַת עֲלֵיהֶם גוֹרלוֹת, אֵלָּא כְּעוֹרָה הוּא עַד שְׁעַת שְׁחִיטָה: וְקָלְפֵי כָּלֵי עֵץ הַלּוֹל: שֶׁל אֲשַׁכְּרֵנּוּ. בּוֹס"א בלע"ז. מִין עֵץ וְחֶשֶׁב הוּא: בֶּן גַּמְלָא. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹמָלָא כְּשֶׁנִּתְמַנֶּה לְהוֹיֵת כַּהֵן גְּדוֹל עֲשָׂאן שֶׁל זֶהָב: י בֶּן קָטִיזִין. כַּהֵן גְּדוֹל הָיָה: עָשָׂה י"ב דָּדִין לְכִפּוּר. כְּדִי שִׁהוּ י"ב כַּהֲנֵים הַזּוֹכִים בְּפִים שֶׁל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר מְקַדְּשִׁים בֵּבַת אַחַת. וְאֵע"פ שִׁ"ג כַּהֲנֵים הוּא כְּדַמְרוֹן בְּפִירְקָא בְּרַאשׁוֹנָה, לֹא עָשָׂה דָד לְשׁוֹמֵט הַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בּוֹר: מוֹכְנֵי. גִּלְגַּל לְשַׁקְעוֹ בְּבוֹר, שִׁהוּ מִימֵיו מַחוֹבְרִים בְּבוֹר וְלֹא יִפְסְלוּ בְּלִינָה: נִבְרָשֶׁת. מְנוּרָה: שְׁפָרְשֶׁת סוּטָה בְּתוֹכָהּ עֲלֶיהָ. וְלֹא יִצְמַךְ לְחַבֵּי תוֹרָה לְכַתּוֹב מִמֶּנָּה פִּרְשֶׁת סוּטָה: נִיקְנוֹר. שֵׁם אָדָם: נַעֲשׂוּ נִפְסִים יִדְלֹתוֹתָיו. שַׁחֲךָ לְאַלְכֶסְנֵרִיא

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שני ~

באור משנה ט

בָּא לֹא – הַכֵּהן הַגְּדוֹל, לְאַחַר הַהַתוֹרָה עַל פְּרוּ, לְמִזְרַח הָעֲזוּרָה – כְּלוּמַר שִׁיצָא מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמוֹזְבַּח הַהַתוֹרָה שֵׁם, וְהַלֵּךְ לְמוֹרַח הָעֲזוּרָה, כְּגַד פִּתַח הָעוֹזָה, לְצַפּוֹן הַמְּזַבְּחָ – לְצַד צְפוֹנֵי שֶׁל הַמּוֹזְבַּח, הַסֵּגן מִימִינוֹ – הֵינֵינוּ הַכֵּהן שֶׁמִּתְקַיֵּין לוֹ, שִׁיְהֵא מְמַלָּא מְקוּמוֹ אִם יֵאָרֵב בּו פְּסוּל, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ – כְּבֵר הַזּוֹכְרֵנוּ, שֶׁהַכַּהֲנִים הֵיוּ מַחוּלְקִים לְעֶשְׂרִים וָאַרְבַּעַה מִשְׁמֵרוֹת, וּבְכָל שָׁבוּעַ הָיָה עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ שֶׁמִּמֶּר אַחַר; כֵּל שֶׁמִּמֶּר נַחֲלַק לְשֵׁשֶׁה בְּתֵי אֲבוֹת לְפִי שֵׁשֶׁת יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, וּבְכָל יוֹם הָיָה עוֹבֵד בֵּית אֲב אַחַר, וְאֵילֹו בִּשְׁבַת הָיָה עוֹבֵד כֹּל הַמִּשְׁמֵר יַחֲד; זֶהוּ שְׁנַיִנוּ בְּמִשְׁתַּנּוּ, שְׂרַאשׁ בֵּית אֲב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם הַלֵּךְ לְשִׁמְאָלוֹ. וְשֵׁם – בְּמוֹרַח הָעוֹזָה לְצַפּוֹן הַמּוֹזְבַּח, שְׁנֵי שְׁעוּרִים – שְׁנֵי שְׁעוּרֵי עוֹיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֵדֵר עֲבוֹדַת הַיּוֹם (ויקרא טו, ה וְאֵילֵךְ): "וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׁעוּרֵי עוֹיִם לְחַטָּאת... וְלִקַּח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעוּרִים. וְהֵעֲמִיד אוֹתָם לְפָנֵי ה' פִּתַּח אוֹהֶל מוֹעֵד. וַתֵּן אֲרָהָן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעוּרִים גוֹרלוֹת. גוֹרל אֶחָד לַה' גוֹרל אֶחָד לְעֹאזָז: וְקָלְפֵי הַיְתָה שֵׁם – אֲרָגוֹ עֵץ קָטָן, וְכָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת – כְּפִי הַכְּתוּב שֶׁהַבָּנוּ לְעֵיל, שֶׁל אֲשַׁפְּרוּעַ הָיוּ – מִיֵּן עֵץ (הַנִּקְרָא "בּוֹק") וְהוּא תִּרְגוּמוֹ שֶׁל "תֹּאשׁוּר" (יִשְׁעִיָּה מֵא, יט; ט, ג), וְעֲשָׂאן בֶּן גַּמְלָא – יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא כְּשֶׁנִּתְמַנֶּה לְהוֹיֵת כַּהֵן גְּדוֹל עָשָׂה אֶת הַגּוֹרלוֹת, שֶׁל זֶהָב – לְכַבּוֹד הַיּוֹם, וְהָיוּ מְזַכְּרִין אוֹתוֹ לְשִׁבָּח – עַל מַעֲשָׂהוּ זֶה.

באור משנה י

אֲב הַסִּיּוֹם שֶׁל הַמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת מוֹסִיפָה מִשְׁתַּנּוּ וְהַמִּשְׁנָה הַבָּאָה לְסַפֵּר עַל אֲנִישׁ שְׁחִידְשׁוּ אִיזָה דְּבַר בְּמִקְדָּשׁ, וְשֶׁהוֹכִירוּ אוֹתָם לְשַׁבַּח אוֹ לְגַאֵי עַל מַעֲשֵׂיהֶם. בֶּן קָטִיזִין – שֶׁהִיא כַּהֵן גְּדוֹל, עָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר דָּד – בּוֹר, לְכִפּוּר – שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, שֶׁהִיוּ הַכַּהֲנִים רוֹחֲצִים מִמֶּנּוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם (שְׁמוֹת ל, יח-כא), שְׁלֹא הָיוּ לוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם – שְׁנֵי בְרוּיִם בְּלִבְד. בְּבִרְיָתָא – בְּגֵרָא מְבוּאָר הַטֵּעַם שֶׁעָשָׂה שְׁנַיִם עֶשֶׂר בּוֹר, כְּדִי שִׁיּוֹכְלוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַכַּהֲנִים הַעֲסוּקִים בְּקִרְבָּן הַתְּמִיד, הֵינֵינוּ אֵלּוֹ שׁוֹכֵי בְּפִים שְׁנֵי (כְּמִפְּרָשׁ לְעֵיל ב, ג), לְקַדֵּשׁ אֶת יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כְּאַחַת. וְאִמְנָם שְׁלוּשָׁה עֶשֶׂר כַּהֲנִים נִימְנוּ בְּמִשְׁנָה (שֵׁם), אֲבָל אֶחָד מֵהֶם הוּא הַשּׁוֹחֵט, וְזֶה אֵינוֹ טַעֲוִן קִידוּשׁ יְדֵים וְרַגְלִים, לְפִי הַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה גַם בּוֹר (כְּמִי שְׁאֵינוֹ כַּהֵן). וְאָף הוּא – בֶּן קָטִיזִין, עָשָׂה מוֹכְנֵי לְכִפּוּר – גִּלְגַּל שֶׁל עֵץ

(ויקרא טו, ו): "וְהִקְרִיב אֲהָרֹן אֶת פֶּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ, וְכִפֹּר בְּעוֹדוֹ וּבְעוֹד בֵּיתוֹ." וּלְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁכוּוֹנֵת הַכְּתוּב לְכַפֵּר דְּבָרִים, הֵינֵינוּ לוֹוִידוֹ, שֶׁהוּאֵיל וְעַדִּיין לֹא נִשְׁחַט הִפֵּר אִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר שֶׁבְּכַפֵּרַת דְּמַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר (גִּמְרָא). וְכִּךְ הָיָה אֹמֵר – בּוֹיִדְרוּ: אָנָּא הַשֵּׁם – הַכֵּהן הַגְּדוֹל הִיא אוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ כְּכַתְּבוֹ, וְלִכֵּן נִקֵּט הַתַּנָּא "הַשֵּׁם". עוּיָתִי פִּשְׁעֵי חַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, פֶּפֶר נָא לְעֹנֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוּיָי וּשְׁפִשְׁעֵי וּשְׁחַטָּאֵי לְפָנֶיךָ, אָנִי וּבֵיתִי, בְּפִתּוֹב בְּתוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדְךָ "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם" וגו'. הֵינֵינוּ שֶׁהַכֵּהן הַגְּדוֹל הִיא אוֹמֵר אֶת כֹּל הַפְּסוּקִים זֶה: "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכֹּל חַטָּאוֹתֵיכֶם לְפָנֵי ה' טַהַרְוּ", וְאָף כֵּאֵן הִיא אוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ כְּכַתְּבוֹ; נִמְצָא שֶׁהִיא הַכֵּהן הַגְּדוֹל מְזַכֵּר בּוֹיִדְרוֹ שֶׁלֵּשׁ פְּעֻמִּים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ, וְהֵן – הַכַּהֲנִים וְהַעַם הַעוֹמְדִים בְּעוֹזָה, כְּשֶׁהִיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ (כְּמְבוּאָר הַלֵּלן ו, ב), עוֹנֵיין אַחֲרָיו: "פְּרוּךְ שֵׁם מְלֹכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל, ג): "כִּי שֵׁם ה' אֲקָרָא, הַבּוֹ גוֹדֵל לֹא-לְהִינֵנוּ", אִמַּר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: בְּשַׁעַת שְׁאֵנִי מְזַכֵּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה, אִתָּם הַבּוֹ גוֹדֵל לֹא-לְהִינֵנוּ (גִּמְרָא).

בְּעֵינֵן הַלְשׁוֹן "שְׁוִיָּי וּפְשַׁעֵי חַטָּאֵי" מוֹבָאֵת בְּרִיָּתָא בְּגֵרָא (יוֹמָא לו, ב): "כִּיצַד מְתוֹרָה? עוּיָתִי פִּשְׁעֵי וְחַטָּאֵי" וְכֵן בְּשַׁעֵר הַמִּשְׁתַּלַּח הוּא אוֹמֵר (ויקרא טו, כא): "הַהַתוֹרָה עֲלֵיךְ אֶת כֹּל עוֹוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כֹּל פְּשִׁיעוֹתֵיהֶם לִכֵּן חַטָּאֵי" (עוֹנוֹת תְּחִילָה וְאַחַר כֵּךְ פְּשַׁעֵים וְאַחַר כֵּךְ חַטָּאִים). וְכֵן בְּמִשָּׁה הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת לו, ז): "נִשְׂאָ עוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאֵי"; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: עוֹנוֹת אֵלּוֹ הַזְּדוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבָר טו, לא): "הַכֵּרַת תְּכַרַּת הַנֶּפֶשׁ הֵיאָ עוֹנוֹת בְּה"; פְּשַׁעֵים אֵלּוֹ הַמְרִידִים (הַעוֹשֶׂה הַלְכַעֲסִים – רש"י), וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים ב, ג, ז): "מֶלֶךְ מוֹאֵב פִּשַׁע בִּי" (= מֵרַד בִּי), וְאוֹמֵר (שֵׁם ח, כב): "אֵז תִּפְשַׁע לְבַנָּה בְּעַת הַיָּא" (= מְרַדוֹ יוֹשִׁיב לְבַנָּה בְּמֶלֶךְ יְהוּדָה); לִכֵּן חַטָּאֵי אֵלּוֹ הַשְּׁגוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא ד, ב): "נִפְשָׁ כִי חַטָּאת הַשְּׁגוּתָ" – וּמִבְּחַר הַהַתוֹרָה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְרִידִים, חוֹזֵר וּמְתוֹרָה עַל הַשְּׁגוּתָ" אֵלָּא כֵּךְ הִיא מְתוֹרָה: "חַטָּאֵי וְעוּיָתִי וּפְשַׁעֵי לְפָנֶיךָ אֵנִי וּבֵיתִי" וְכִי בְּרוֹד הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים קו, ו): "חַטָּאֵנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הַעוֹיֵנוּ הַרְשַׁעְנוּ"... אֵלָּא מִהוּ שֶׁאִמַּר מֹשֶׁה "נִשְׂאָ עוֹן וּפְשַׁע וְחַטָּאֵי" אִמַּר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקֵּב"ה: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם בְּשַׁעַת יִשְׂרָאֵל חוֹטְאֵין לְפָנֶיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת כְּשֶׁגּוֹת. אִמַּר רַבָּה בְּר שְׁמוּאֵל אִמַּר רַב: הַלְכָה כְּדוּרֵי חֲנוּמִים. וְכֵן כּוֹתֵב הַרְמִב"ם (בְּפִירוּשׁוֹ הַלֵּלן ד, ב): "וְהַעֲזִיק אֶצְלָנוּ מְתוֹרָה עַל הַקְּלוֹת וְאַחַר כֵּן עַל הַחַמּוּרוֹת, וּלְפִיכָן יְהִי סֵדֵר הַוִּיִּדְרוּיִם לִיחִיד מְנוּ לְצִיבּוֹר: "חַטָּאֵנוּ עוּיָנוּ וּפְשַׁעֵנוּ". וּמִכֵּאֵן שֶׁמִּשְׁתַּנּוּ (וְכֵן הַלֵּלן ד, ב; ו, ב) הִיא כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל אֵין הַלְכָה מְכוּוֹתוֹ אֵלָּא כְּחַכְמִים שֶׁבְּבִרְיָתָא, כְּמוֹ שֶׁהַבָּאנוּ לְעֵיל.

נַעֲשׂוּ נִסִּים לְדַלְתוֹתָיו, וְהָיוּ מְזַכְרִין אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה.
יֵאָדָּם וְאֵלּוּ לְגַנְאֵי: שֶׁל בֵּית גְּרָמוֹ, לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לַחֵם הַפְּנִים; שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס, לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמִטָּה; הַגֵּרִם בְּן לִוִּי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד; בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַתְּבָבָה. עַל הָרֵאשׁוֹנִים נֶאֱמָר (משלי י, ז): "זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה", וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמָר (שם): "וְיִשֵּׁם רְשָׁעִים יִרְקַב".

פירוש ברטנורא

של מצרים להביא דלתות, ובחירתו עמד סער גדול בים למבען נטלו אחד מן והטילוה בים להקל מעליהם, בקשו להטיל האחרת אמר להם הטילונו עמה, מיד נח הים מועפו. כיון שהגיעו לנמל של עכו היתה מבצצת ויוצאה מתחת דופני הספינה:

יֵאָדָּם לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לַחֵם הַפְּנִים. שלא היו יודעים שאר אומנין לרדותם מן התנור שלא יחא נשבר, מפני שהיה עשוי כמין חיבה פרוצה: **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמִטָּה.** מכירין היו בעשב אחד ששמו מעלה עשן וכשהיו מערבים אותו עם סממני הקמורת היה עשן הקמורת מתמר ועולה כמין מקל ולא היה פונה אילך ואילך: **פֶּרֶק בְּשִׁיר.** הכרעת קול נעימה: **עַל מַעֲשֵׂה הַתְּבָבָה.** קושר ד' קולמוסים בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' אותיות כאחת: **עַל הָרֵאשׁוֹנִים.** בן גמלא ובן קטין, מונבו והלני אמו, וניקנור: **וְעַל הָאֲחֵרִיוֹנִים.** בית גרמו ובית אבטינס, הגרום בן לוי ובן קמצר. ואע"ג דבית גרמו ובית אבטינס נתנו טעם לדבריהם שלא רצו ללמד, שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד לע"ז בכך. לא קבלו חכמים את דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה י א

וְאֵלּוּ – האנשים, היו מזכירים אותם **לְגַנְאֵי** – על מעשיהם: **שֶׁל בֵּית גְּרָמוֹ** – אנשי בית גרמו, **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לַחֵם הַפְּנִים** – שכן לחם הפנים היה עשוי כמין חיבה פרוצה, ואנשי בית גרמו היו היחידים שידעו כיצד לאפותו ולרדותו מן התנור שלא יישבר ולא יתעפש, ולא רצו ללמד את האומנות הזאת לאחרים. **שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס,** **לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּמִטָּה** – אנשי בית אבטינס היו יודעים מין עשב הנקרא "מעלה עשן", שהיו מערבים אותו עם סממני הקמורת, ועל ידי כך היה עשן הקמורת מתמר ועולה כמקל ואינו פונה לצדדים, ולא רצו לגלות דבר זה לאחרים. **הַגֵּרִם בְּן לִוִּי** – שהיה ממונה על השיר במקדש (עיין שקלים ה, א), **הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בְּשִׁיר** – להנעים קולו בזמר; **בְּבִרְיָאָה** בגמרא מסופר, שכשהיה נותן קולו בנעימה, היה מכניס גדלו (אגודלו) לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין והיה מוציא כל מיני זמר. עד שהיו אחיו הכהנים נזרקים בבת ראש לאחריהם (נרתעים ונופלים בבת אחת). **וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד** – את אמנות השיר לאחרים. **בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַתְּבָבָה** – אמרו עליו, שהיה נוטל ארבעה קולמוסים בין חמש אצבעותיו, וכותב חיבה של ארבע אותיות בבת אחת (בביריאת בגמרא **יומא לח, ב**). **עַל הָרֵאשׁוֹנִים** – בן גמלא, בן קטין, מונבו והלני אמו, וניקנור, **נֶאֱמָר: "זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה"** – שעל ידי מעשיהם נזכרים הם הלשכה ולברכה, **וְעַל אֵלּוּ** – הנזכרים במשנתנו: בית גרמו, בית אבטינס, והגורס בן לוי ובן קמצר, **נֶאֱמָר: "וְיִשֵּׁם רְשָׁעִים יִרְקַב"** – כלומר שלא יחא להם כל זכר. ואמנם בגמרא מובא, שבית גרמו ובית אבטינס נתנו טעם לחכמים על זה שלא רצו ללמד לאחרים, לפי שחוששים היו "שמא ילמד אדם שאינו הגון וילך ויעבוד עבודה זרה בכך", אבל ממשנתנו משמע שחכמים לא קבלו את דבריהם (**דמב"ס; ברטנורא**). ברם, בביריאת בגמרא מובא: "כולם מצאו תשובה לדבריהם (על מה שלא רצו ללמד), בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו. על הראשונים נאמר: "זכר צדיק לברכה", ועל בן קמצר וחבריו נאמר: "ושם רשעים ירקב". מכאן יש מפרשים כך גם במשנתנו: על הראשונים – היינו על בית גרמו ועל בית אבטינס ועל הגורס בן לוי, הואיל ומצאו תשובה לדבריהם, נאמר: "זכר צדיק לברכה", ועל אלו – היינו על בן קמצר ושכמותו, נאמר: "ושם רשעים ירקב".

בגמרא מסופר עוד על בית גרמו, שמעולם לא נמצאה פת נקייה ביד בניהם, שלא יאמרו: ממעשה לחם הפנים הם גיוונים; לקיים מה שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל". וכן על בית אבטינס, שמעולם לא יצאה כלה מבושמת

לשקע על ידו את הכיור כבור של מים (רש"י; ברטנורא), **שֶׁלֹּא יְהִיּוּ מִימֵי נִפְסָלִין בְּלִינָה** – שהכיור הוא כלי שרת, וכל דבר המתקדש בכלי שרת נפסל בלינה, מתוך כך היו צריכים לשפוך בכל בוקר את המים מן הכיור ולמלאו במים אחרים, שאף המים שבכיור היו נפסלים בלינה, ואילו על ידי המוכני נחברו המים שבכיור למים שבבור ולא נפסלו. ויש מפרשים, שמוכני הוא כלי שממנו היו באים המים לכיור כפי הצורך, ולא היו נפסלים באותו כלי בלינה, שאינו כלי שרת (**דמב"ס; המאירי**); **ועיין השגת הרמב"ם על הרמב"ם הל' בית הבחירה ג, יח. מְנַבֵּז הַמְּלֶךְ** – של חדייב (מדינה בצפון ארם נהריים), שהתגייר עם אמו הילני כמה עשרות שנים לפני חורבן הבית השני (עיין בראשית דבה מו, ח; בבא בתרא יא, א), **הָיָה עוֹשֶׂה כָּל יְדוֹת הַפְּלִים שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל זָהָב** – בגמרא מבואר, שמדובר בכלים שאי אפשר לעשות אותם עצמם של זהב, כגון סכינים וקרדומים, ולכן מסופר כאן שעשה ידותיהם של זהב; **הֵילִנִי אִמּוֹ עֲשָׂתָה נְכַרְשֶׁת שֶׁל זָהָב עַל פְּתוּחַ שֶׁל הַיֶּכֶל** – בגמרא מובאת ברייתא: "בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע", כלומר שהנברשת היתה ניצוצת ומביריקה מקרני החמה העולה, ועל ידי כך היו אנשי ירושלים יודעים שהגיע זמן קריאת שמע, שמצוותה עם הנץ החמה (**רש"י**). **וְאָף הִיא עֲשָׂתָה טָבֵלָא שֶׁל זָהָב, שְׁפָרְשֶׁת סוּטָה פְּתוּכָה עֲלֶיהָ** – כדי שיעתיק הכהן ממנה את מגילת הסוטה בשעת הצורך, כמו שכתוב (**במדבר ה, כג**): "וכתב לטלטל לשם זה ספר תורה. **נִיקְנֹר, נַעֲשׂוּ נִסִּים לְדַלְתוֹתָיו** – בביריאת בגמרא מסופר, שניקנור הלך לאלכסנדריה של מצרים להביא דלתות לשערי המקדש, ועשה שם שתי דלתות ברושים מצופות נחושת, וכשחזר משם עם הדלתות בספינה עמד על הנוסעים סער גדול בים לטבעם; נטלו אחת מן הדלתות והטילוה לים, כדי להקל ממשא הספינה, וכשלא נח הים מועפו רצו להטיל את השנייה; עמד ניקנור וחיבק את הדלת בורעותיו, ואמר להם: אם אתם מטילים אותה, הטילונו עמה לים; מיד נח הים מועפו. והיה ניקנור מצטער הרבה על חברתה. כיון שהגיעה הספינה לנמל של עכו, היתה הדלת הראשונה מבצצת ויוצאת מתחת דופני הספינה. דלתות אלו העמידו בשער המזרח של העזרה כנגד פתח ההיכל. ומובא בביריאתא: "כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור, מפני שנעשו בהם נסים"... (**יומא לח, א**); **וְהָיוּ מְזַכְרִין אוֹתוֹ** – ויש גורסים: אותם. היינו כל אלה שהוזכרו במשנתנו, **לְשִׁבְחָה** – שהיו משבחים אותם על הדברים שעשו.

פ ר ק ר ב י ע י

א טרף בקלפי והעלה שני גזרלות. אחד פתוב עליו: לשם, ואחד פתוב עליו: לעזאזל. הסגן מימינו, וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו, הסגן אומר לו: אישי בהן גדול, הגבה ימינך! ואם של שם עלה בשמאלו, ראש בית אב אומר לו: אישי בהן גדול, הגבה שמאלך! נתנן על שני השעירים ואומר: לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר: לא היה צריך לומר: חטאת, אלא לה'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ב קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח, והעמידו כנגד בית שלוחו, ולגשחט כנגד בית שחיטתו. בא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר: אגא השם, עויתי פשעתי חטאתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך. אגא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ופשעתי ושחטאתי

פירוש ברטנורא

ד א טרף בקלפי. טרף חטף ולקח פתאום בחטיפה בקלפי, ששנינו למעלה וקלפי היתה שם. ולמה בחטיפה, כדי שלא יתכוין להכיר במשמושו אויה של שם ויטלנו בימין, לפי שסימן יפה היה כשהיה עולה בימין; והעלה שני גזרלות. אחד בימין ואחד בשמאל. והשעירים עומדים אחד לימין ואחד לשמאל, ונתן גזרל שעלה בימין על שעיר של ימין וגזרל שעלה בשמאל על שעיר של שמאל: לה' חטאת. שם המפורש היה מוכר, והוא שם של יוד ה"א כמו שהוא נכתב: ר' ישמעאל אומר לא היה צריך כו'. ואין הלכה כר"י: והן עונים אחריו. כשמוכר את השם:

ב לשון של זהורית. צמר צבוע אדום: כנגד בית שלוחו. כנגד שער שיוציאו בו: ולגשחט. היה קושר לשון של זהורית כנגד בית שחיטתו כלומר בצוארו. והשתא לא אתי לאתחלופי בשעיר המשתלח, שזה בראשו וזה בצוארו. ותרוייהו בשאר שעירים לא מתחלפי, שאלו לשון של זהורית קשורה בהם ושעירים אחרים אין לשון של זהורית קשורה בהם: עויתי פשעתי חטאתי. מתנינן ר"מ היא דילין מקרא דכתיב (ויקרא י"ז) והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם. אבל חכמים פליגי עליה ואמרו עונות אלו ודונות, פשעים אלו מרדים, חטאות אלו שגגות, לאחר שהתודה על הדונות ועל המרדים חזר ומתודה על השגגות בתורה, אלא אומר חטאתי עויתי פשעתי. וכן כבוד הוא אומר (תהלים ק"ז) חטאתנו עם אבותינו העוינו

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

קָשֶׁר – הכהן הגדול, לאחר שנתן את הגזרלות על שני השעירים, **לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית** – רצועה של צמר צבוע אדום, **בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח** – לעזאזל, היינו בין קרניו, **וְהֶעֱמִידוּ כִּנְגַד בֵּית שְׁלֹוחוּ** – כנגד השער שיוציאו בו לשלחו לעזאזל, והוא שער המזרח, **וְלִגְשַׁחֲטוּ** – ולשעיר שעלה עליו הגזרל "לשם" ועומד להישחט, קשר לשון של זהורית, **כִּנְגַד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ** – במקום שחיטתו, כלומר בצוארו. בגמרא מבואר שקשרו בהם לשונות אלו, כדי שלא יתערבו בשעירים אחרים, וקשרו לזה בראשו (בין קרניו) לזה בצוארו, כדי שלא יחלפו זה בזה. ולקחו של זהורית על שם הכתוב (ישעיה א, יח): "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג יליכינו אם יאדימו כחולע כצמר יהיו" (כמבואר להלן סוף פרק ב). **כָּא לֹא אֶצֶל פָּרוֹ** – לאחר שקשר לשעירים לשונות של זהורית, בא הכהן הגדול אצל פרו, **שְׁנִיָּה** – בפעם שנייה; שהרי כבר התודה עליו פעם אחת על עונותיו ועונות ביתו, כמו ששנינו לעיל (ג, ח), ועכשיו חזר להתוודות עליו פעם שנייה על עונות כל אחיו הכהנים, **וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו** – בין קרניו, **וּמְתוּדָהּ** – על עונותיו ועונות ביתו ועונות כל הכהנים. **וְכַף הָיָה אוֹמֵר: אֲנָא הַשֵּׁם** – כלומר שהזכיר את השם המפורש ככתבו, כמו שבארנו (לעיל ג, ח), **עוֹיְתִי פִשְׁעוֹתִי חַטָּאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ. אֲנָא הַשֵּׁם, כִּפְרוּ נָא לְעוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוֹיְתִי וּשְׁפִשְׁעוֹתִי וּשְׁחַטָּאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֲרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ, כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עִבְדְּךָ: "כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ"** – וכבר בארנו (לעיל ג, ח), שסדר לשון הווידי האמור במשנתנו ("עויתי פשעתי חטאתי") הוא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים סוברים, שהוא אומר: "חטאתי עויתי ופשעתי". והלכה כחכמים. **וְהָן** – הכהנים והעם העומדים בעזרה, כששומעים את השם המפורש, **עוֹנִין אַחֲרָיו: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד**

מבתיים; וכשהיו נושאים אשה ממקום אחר, היו מתנים עמה שלא תתבשם, שלא יאמרו, ממעשה הקטורת הן מתבשמות; לקיים מה שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל". ועל דבר זה מזכירים את בית גרמו ואת בית אבטינס לשבח.

באור משנה א

משנתנו חזרת לתיאור העבודה של הכהן הגדול. בפרק הקודם לדמנו, שלאחר שהתוודה על פרו בא לו למזרח העזרה, לצד הצפוני של המזבח, ושם עמדו שני שעירי עזים, וקלפי היתה שם ובה שני גזרלות. פרקנו ממשין, איפוא, בתאור עבודתו של הכהן הגדול. **טֶרֶף בְּקַלְפֵי** – הכהן הגדול נענע וערבב את הגזרלות שבקלפי, כדי שלא יכיר אויה "לשם" ויטלנו בימינו, לפי שסימן טוב היה להם שעלה גזרל של שם בימינו (המאירי); ויש מפרשים: טרף – חטף, כלומר: הוציא דרך חטיפה מהירה את הגזרלות מתוך הקלפי, כדי שלא תהא לו שהות להבחין מה שהוא נוטל בימינו (רש"י) **וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת** – אחד בימינו ואחד בשמאלו, **אֶחָד פְּתוּב עָלָיו: לְשֵׁם, וְאֶחָד פְּתוּב עָלָיו: לְעִזְאֹזֶל** – ולאחר שהעלה את הגזרלות היה רואה מה העלה בימינו ומה בשמאלו, **הַסֶּגֶן מִיְמִינוּ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ** – כמו שבארנו לעיל (ג, ט), **אִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִּימִינוּ, הַסֶּגֶן אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי בְּהֵן גְּדוֹל, הַגִּבָּה יְמִינְךָ!** – שידעו הכל שהגזרל שבימין הוא "לשם" (המאירי), **וְאִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בְּשְׁמָאלוֹ, רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי בְּהֵן גְּדוֹל, הַגִּבָּה שְׁמָאלְךָ!** – להודיע שהגזרל שבשמאל הוא "לשם". **נִתְּנָן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים** – הגזרל שהעלה בימין נתן על השעיר שעמד לימינו, והגזרל שהעלה בשמאל על השעיר שעמד לשמאלו, **וְאוֹמֵר: לַה' חַטָּאת** – בשעה שנותן על השעיר את הגזרל של שם, והיה מזכיר את השם המפורש ככתבו. **רְבִי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמֵר: חַטָּאת, אֶלָּא לַה' – בלבד, וְהָן** – הכהנים והעם העומדים בעזרה, **עוֹנִין אַחֲרָיו** – כשהם שומעים את השם המפורש: **בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד** – כמו שבארנו לעיל (ג, ח).

לַפְּנֵי, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֶהְרָן עִם קְדוּשֵׁיךָ, בִּפְתוּב בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ (ויקרא טו, ל): "בֵּי-יָוִם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְמַחַר אֲתֹכֶם, מִכָּל חַמְאֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ". וְהֵן עֲזִינן אַחֲרֵיוֹ: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. ג שְׁחַטוּ וּקְבַל בַּמִּזְרֵק אֶת דָּמוֹ, וּנְתַנוּ לְמִי שֶׁהוּא מְמַרְס בּוֹ עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּהִיכַל, בְּדִי שְׁלֵא יִקְרַשׁ. נְטַל מַחְתָּה וְעֵלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנֵה גְחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְחוֹתָה מִן הַמַּעֲבָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרֵד וְהִנִּיחָה עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּעֹזָה.

ד בְּכָל יוֹם הִיָּה חוֹתָה בְּשֵׁל כֶּסֶף וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל זָהָב וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים. בְּכָל יוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל סָאָה וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים. בְּכָל יוֹם הִיָּתָה כְּבֻדָּה, וְהַיּוֹם קֵלָה. בְּכָל יוֹם הִיָּתָה יָדָה קֶצֶרָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּה. בְּכָל יוֹם הִיָּה זְהָבָה יָרֵק, וְהַיּוֹם אָדָם; דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם. בְּכָל יוֹם מְקַרְבֵי פָרֶס בְּשִׁחְרִית וּפָרֶס בֵּין הָעֲרֵפִים, וְהַיּוֹם מוֹסִיף מֵלֵא הַפְּנִיּוֹ.

פירוש ברטנורא

והרשענו. והלכה כחכמים. ומהו זה שאמר משה (שמות ל"ד) נושא עון ופשע וחטאה כך אמר משה לפני המקום בשעה שישראל חוטאים ועושים תשובה עשה להם ודונות כשננות:

ג ממרם. מניס ומנער ומערב בו, שלא יקפה כשישהה עד שיעשה עבודת הקטורת: על הרובד הרביעי. כל שורה ושורה של אבני הרצפה קרויה רובד. וא"א לפרש רובד הרביעי שבהיכל, שורה רביעית שבתוך ההיכל מפתח ההיכל ולפנים, דהא כתיב (ויקרא י"ז) וכל אדם לא יהיה באוהל מועד וכו', אלא הני רובד רביעי של היכל, כלומר רובד ה' שבעזרה, כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדיו ומניחו על הרובד הרביעי ושם עומד הממרס בו. דאילו בתוך ההיכל אי אפשר כדאמרן: וחותה. את הגחלים ומניח את המחיתה עד שיחפון בחפניו הקטורת ויתן לתוך הכף. ואח"כ יכניס כף ומחתה לפנים:

ד בכל יום. כשהותה גחלים ממערכה שניה של קטורת להכניס על מזבח הפנימי לקטורת שחרית וערבית: חותה בשל כסף ומערה בשל זהב. ואינו חותה בשל זהב, שחתית הגחלים שוחקת הכלי ומחסרתו והתורה חסה על ממונו של ישראל: והיום חותה בשל זהב. שלא להטריח על כהן גדול לערות מכלי אל כלי: כבודה. שהיה דופנה עבה: והיום קלה. שהיה דופנה דק: והיום ארוכה. כדי שתהא זרוע של כהן גדול מסייעתו: והיום אדום. מזהב הקרוי זהב

משניות מבוארות – קהתי

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, ששונה הייתה חתיית הגחלים ביום הכיפורים מכלל יום. וכן היה הברדל גם בקטורת עצמה. כפי שיבואר במשנה.

בְּכָל יוֹם – אותו כהן שזכה בעבודת הקטורת, הִיָּה חוֹתָה – נוטל גחלים בשביל הקטורת שהיה מקטיר על המזבח הפנימי שבהיכל, **בְּשֵׁל כֶּסֶף** – במחתה של כסף, וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל זָהָב – ואחר כך היה מערה את הגחלים לתוך מחתה של זהב; בגמרא מבואר הטעם שלא היה חותה בשל זהב, לפי שהתורה חסה על ממונם של ישראל, שכן חתיית הגחלים שורפת את הזהב ומכלה אותו; וְהַיּוֹם – ביום הכיפורים, חוֹתָה בְּשֵׁל זָהָב – במחתה של זהב, וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים – את הקטורת לפנים, כדי להקל על הכהן הגדול משהו חולשתו, שלא יצטרך לערות מכלי אל כלי. **בְּכָל יוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל אַרְבַּעַת קַבִּין** – במחתה של כסף שהחזיקה ארבעה קבים (הקב = 2 ליטר בערך), וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין – בתוך מחתה של זהב שהחזיקה שלושה קבים; וּנְמַצָּא קַב שֶׁל גַּחְלִים מִתְפוּז, והיו מכבדים אותו לאמת המים שבעזרה, וְהַיּוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים – מהטעם שבארנו לעיל, כדי להקל על הכהן הגדול. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל סָאָה** – שהיא ששה קבים, וּמַעֲרָה בַּתּוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין – וּנְמַצָּאוּ, לדעתו, שלושה קבים מתפורים, וְהַיּוֹם חוֹתָה בְּשֵׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הִיָּה מְכַנִּים – ואין להכה כרבי יוסי. **בְּכָל יוֹם הִיָּתָה כְּבֻדָּה** – המחיתה היתה כבודה, שהיה דופנה עבה, וְהַיּוֹם קֵלָה – המחיתה היתה קלה, שדופנה היה דק. **בְּכָל יוֹם הִיָּתָה יָדָה קֶצֶרָה** – הידית של המחיתה היתה קצרה, וְהַיּוֹם אַרְבָּה – הידית היתה ארוכה, כדי שיוכל לינתה תחת זרועו ותהא מסייעתו. **בְּכָל יוֹם הִיָּה זְהָבָה יָרֵק** – המחיתה של זהב שמערה לתוכה, זהבה היה ירוק, כלומר צהוב, וְהַיּוֹם אָדָם – המחיתה היתה של זהב אדום שחשיבותו מרובה משל ירוק, מפני כבוד היום. **דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם** – בכרייתא בגמרא מובא,

מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד – בגמרא מובאת ברייתא, שלפיכך התוודה בפעם ראשונה על עצמו ועל ביתו בלבד, ואחר כך בא להתוודות פעם שנייה אף על כל הכהנים, כי "מוטב שיבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב".

באור משנה ג

שְׁחַטוּ – שחט הכהן הגדול את הפר, לאחר שהתוודה עליו פעם שנייה, וּקְבַל בַּמִּזְרֵק אֶת דָּמוֹ, וּנְתַנוּ לְמִי שֶׁהוּא מְמַרְס בּוֹ – ונתן את המזרק לכהן, שהיה מנער ומערב בו, **עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּהִיכַל** – רצפת העזרה היתה עשויה שורות שורות של אבני שיש, וכל שורה נקראת רובד, ומבואר בגמרא, שמה שאומרת משנתנו "על הרובד הרביעי שבהיכל" אין כוונתה בהיכל ממש, שהרי נאמר (ויקרא טו, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד כבואו לכפר בקודש עד צאתו", אלא הכוונה היא: על הרובד הרביעי שבעזרה מפתח ההיכל ולחוץ, היינו כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדיו ומניחו על הרובד הרביעי (רש"י), ושם ממרס הכהן את הדם במזרק, **בְּדִי שְׁלֵא יִקְרַשׁ** – הדם, שלאחר קבלת הדם מן הפר, היה הכהן הגדול הולך להקטיר את הקטורת ולכן היה צורך למרס במזרק, עד שיחזור מעבודת הקטורת ויטול את הדם לזריקה. **נְטַל** – הכהן הגדול, מַחְתָּה – בשביל הקטורת, וְעֵלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ – שבעזרה, וּפְנֵה גְחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ – לכאן ולכאן, וְחוֹתָה – נוטל גחלים של אש במחתה, מִן הַמַּעֲבָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת – מן הגחלים שבפנים האש שעובלו (שנתאכלו) היטב, שלא יהיו כאודים המעלים עשן, וְיָרֵד – מן המזבח, וְהִנִּיחָהּ – את המחיתה עם הגחלים הבעורות, **עַל הַרוֹבֵד הַרְבִּיעִי שֶׁבְּעֹזָה** – היינו על אותו רובד שנמצא עליו הממרס את הדם (וא"א על פי שברישא נאמר "שבהיכל" וכאן – "שבעזרה". מבואר בירושלמי שהיינו ה'). עד שיחפון את הקטרת בחפניו ויתן לתוך הכף, ואחר כך יכניס את הכף והמחתה לפנים, לעשות מעשה הקטורת (כמפורט להלן ה, א).

בְּכָל יוֹם הַיְהוּדָה דְּקָה, וְהַיּוֹם דְּקָה מִן הַדְּקָה.

הַ בְּכָל יוֹם פְּהִינִים עוֹלָיִם בְּמִזְרְחָהוּ שֶׁל פְּבַשׁ וְיִזְרְדִין בְּמַעְרְבוֹ, וְהַיּוֹם בְּהֵן גְּדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע וְיִזְרְדִין בְּאִמְצַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם בְּהֵן גְּדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע וְיִזְרְדִין בְּאִמְצַע. בְּכָל יוֹם בְּהֵן גְּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַפִּיּוֹר, וְהַיּוֹם מִן הַתְּקִיתוֹן שֶׁל זְהָב. וְכָל יוֹם הָיוּ שָׁם אַרְבַּע מַעְרְכוֹת, וְהַיּוֹם חֲמִשָּׁה; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם שְׁלֹשׁ, וְהַיּוֹם אַרְבַּע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם שְׁתַּיִם, וְהַיּוֹם שְׁלֹשׁ.

פירוש ברטנורא

פרוים, על שם שדומה לדם פרים: פרס. חצי מנה: דקה מן הדקה. דכתיב (ויקרא י"ז) ומלא חפניו קטורת פמים דקה. ומה תלמוד לומר והלא כבר נאמר (שמות ל') ושחקת מנחה הרק אלא לומר לך שקטורת של יום הכפורים תהא דקה מן הדקה:

ה ככל יום עולין במזרחו של כבש. דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, שהוא למורה, שהרי הכבש בדרום, לכך עולין במזרחו של כבש שסמוך לפנות לימין: ודיום בהן גדול. משום כבודו להראות חשיבותו שהוא כבן בית והולך במקום שהוא חפץ מה שאין שאר כהנים רשאים לעשות כן:

ו בכל יום היו שם. במזבח החיצון: ארבע מערכות. של עצים שנמכרים עליהם האש, אחת מערכה גדולה שמקריבין עליה התמיד ואחת מערכה שניה שממנה נוטלים אש למזבח הקטורת ואחת מערכה של קיום האש שלא תסור משם אש לעולם ואחת מערכה של אברים ופדרים של תמיד של בין הערבים שלא נתעכלו מבערב ולא נשרפו כל הלילה שורפין אותם במערכה זו. ומוסיפין ביה"כ עוד מערכה אחת ליטול ממנה נחלים לקטורת לפני ולפנים: **רבי יוסי אומר בכל יום ג'. דג'** קראי כתיב (ויקרא ו') על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר זו מערכה גדולה. (שם) ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטורת. (שם) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה זו מערכה ג' של קיום האש. ומערכה רביעית לאברים ופדרים שלא נתעכלו לית ליה לרבי יוסי, דסבירא ליה שאברים ופדרים שלא נתעכלו, בצדי מערכה גדולה הם נשרפים: **רבי יהודה אומר בכל יום שתיים.** דלית ליה מערכה שלישית של קיום האש. ומקרא שליש' של והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה דריש ליה רבי יהודה שהמבעיר קסמים דקים כדי להצית האש על המערכה הגדולה לא יצית על הצפה ועולם כשהם דולקים למזבח אלא ידליקם בראש המזבח. והלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

להדרו (תמ"ט). **רבי יהודה אומר:** לְעוֹלָם בְּהֵן גְּדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע וְיִזְרְדִין בְּאִמְצַע – גם בכל ימות השנה, כשהכהן הגדול היה עולה למזבח לעבודה (עיין לעיל א, ב), היה עולה באמצע הכבש. ואין הלכה כרבי יהודה. **בְּכָל יוֹם בְּהֵן גְּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַפִּיּוֹר** – רוהץ ידיו ורגליו מן הכיור שבעזרה (עיין לעיל ג, ב), **וְהַיּוֹם** – בכל עשרת הקידושים (כדלעיל ג, ג), מקדש הכהן הגדול את ידיו ורגליו, **מִן הַתְּקִיתוֹן שֶׁל זְהָב** – דרך כבוד וחשיבות. הקיתון הוא מין כד. **רבי יהודה אומר:** לְעוֹלָם בְּהֵן גְּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַתְּקִיתוֹן שֶׁל זְהָב – אף בכל ימות השנה. ואין הלכה כרבי יהודה.

שזהב אדום היינו "זהב פרוויים" הנקרא כך על שם שהוא דומה לדם פרים. **בְּכָל יוֹם מְקַרִּיב פָּרֶס בְּשַׁחְרִית וּפָרֶס בֵּין הָעֶרְבִיִּים** – היינו חצי מנה, משקל חמישים דינר, **וְהַיּוֹם מוֹסִיף מְלֵא חֲפָנָיו** – קטורת, ששלש הקטרות היה הכהן הגדול עושה ביום הכיפורים, שתיים כמו בשאר ימות השנה, פרס בשחרית ופרס בין הערביים, על המזבח שבהיכל, ועוד אחת נוספת של עבודת היום, שמכניסה לקודש הקדשים, וזו היתה מלוא חפניו. **בְּכָל יוֹם הַיְהוּדָה דְּקָה** – הקטורת היתה דקה, כמו שכתוב במעשה הקטורת (שמות ל, לו): "ושחקת מנחה הדק", **וְהַיּוֹם** – הקטורת של היום, שהיה מכניס לקודש הקדשים, היתה **דְּקָה מִן הַדְּקָה** – בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בסדר עבודת היום (ויקרא טו, יב): "ולקח מלא המחתה גחלי אש... ומלא חפניו קטרת סמים דקה" – ומה תלמוד לומר "דקה", והרי כבר נאמר: "ושחקת מנחה הדק", אלא בא הכתוב ללמד שקטורת של יום הכיפורים תהא דקה מן הדקה, והיינו שמפריש שלושה מנים של קטורת מערב יום הכיפורים כדי ליטול מהם מלוא חפניו להקטרה ביום הכיפורים, ומחזירים למכתשת בערב יום הכיפורים, ושוחקים יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה.

~ יום ששי ~

באור משנה ו

משנתנו ממשכה בשניונים שהיו במקדש ביום הכיפורים. **בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם** – על המזבח שבעזרה, **אַרְבַּע מַעְרְכוֹת** – של עצים הבעורים, ומפורש בבבליהא בגמרא (יומא מה, א): ראשונה מערכה גדולה, שעליה מקריבים את התמיד ואמורי שאר הקרבנות; שנייה, שממנה נוטלים גחלי אש למזבח שבהיכל, להקטיר עליו קטורת; שלישית, לקיום האש, כמו שכתוב (ויקרא ו, ה): "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה"; רביעית, לאברי התמיד של בין הערביים, שלא הספיקו להישרף כל הלילה; **וְהַיּוֹם חֲמִשָּׁה** – ביום הכיפורים היו חמש מערכות עצים על המזבח, שהוסיפו מערכה מיוחדת ליטול ממנה גחלים לקטורת שהכהן הגדול מכניס לקודש הקדשים; **דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר** – הסובר, שהיו ארבע מערכות בכל יום. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם שְׁלֹשׁ** – מערכות היו על המזבח: מערכה גדולה, מערכה שנייה של קטורת ומערכה לקיום האש; **וְהַיּוֹם אַרְבַּע** – וביום הכיפורים מערכה רביעית לקטורת המיוחדת ליום, כמו שבאנו לעיל. רבי יוסי סובר, שלא היתה מערכה מיוחדת לאברים שלא נשרפו כל הלילה, אלא היו שורפים אותם בצדי המערכה הגדולה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם שְׁתַּיִם** – מערכה גדולה ומערכה שניה של קטורת, **וְהַיּוֹם שְׁלֹשׁ** – מערכה נוספת לקטורת המיוחדת של יום הכיפורים, שלדעת רבי יהודה אף מערכה לקיום האש לא היתה.

באור משנה ה

אגב המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו לפרט עוד דברים בעבודת המקדש, שהיו שונים ביום הכיפורים מבשאר הימים. **בְּכָל יוֹם פְּהִינִים עוֹלָיִם בְּמִזְרְחָהוּ שֶׁל פְּבַשׁ** – המזבח, **וְיִזְרְדִין בְּמַעְרְבוֹ** – שהכבש היה בדרומו של המזבח, והעולה בו ימינו לצד מזרח, הלכן הכהן המעלה את אברי הקרבן למזבח היה עולה בצד המזרחי של הכבש, שכן אמרו חכמים: "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין", והיה מקיף את המזבח לצורך עבודתו, היינו שהיה הולך כל צד המזרח, וממנו לצד הצפוני וממנו לצד המערבי, ומשם היה יורד בצד המערבי של הכבש, שהוא שוב לימינו; ולא היה הולך באמצע המזבח, משום יראת שמים. **וְהַיּוֹם** – ביום הכיפורים, **בְּהֵן גְּדוֹל עוֹלָה בְּאִמְצַע וְיִזְרְדִין בְּאִמְצַע** – להראות כבודו וחיבתם של ישראל שהוא שליחם, שעושה עצמו כבן בית לפני הקב"ה, ויש גורסים – והיו עולים באמצע ויורדים באמצע. כלומר שהכהנים המלווים את הכהן הגדול עולים ויורדים באמצע הכבש כדי

פ ר ק ח מ י ש י

א הוציאו לו את הפך ואת המחקה, והפן מלא חפניו ונתן לתוך הפך: הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; וכך היתה מדה. נטל את המחקה בימינו ואת הפך בשמאלו. היה מהלך בהיכל, עד שמגיע לבין שתי הפרכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה. רבי יוסי אומר: לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד, שנאמר (שמות כו, ג): "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים". החיצונה היתה פרופה מן הדרום, והפנימית מן הצפון. מהלך ביניהן, עד שמגיע לצפון. הגיע לצפון, הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרכת, עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נתן את המחקה בין שני הבדים. צבר את הקמורת

פירוש ברטנורא

ד א הוציאו לו. מלשכת הכלים: וכך היתה מדה. כמדתה בחוץ כך מדתה בפנים מה בחוץ היה חופן בחפניו ממש ולא בכלי, כך בפנים כשמערה הקמורת מן הכף לתוך חפניו לא היה מערה בכלי עשוי כמדת חפניו אלא לתוך חפניו ממש: נטל את המחקה בימינו. לפי שהיא כבדה וחמה וכך הקטורת קלה הימנה לכך מחתה בימינו וכך בשמאלו: היה מהלך בתוכה למערב: לבין שתי הפרוכות. לפי שנסתפקו בבית שני אם המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קודש הקדשים שהיתה בבית ראשון והיה עביה אמה או אותה אמה כלפנים או כלחוץ, לפיכך עשו ב' פרוכות אחת חיצונה ואחת פנימית: וביניהן. אור אמה לקלוט ביניהן אור מקום המחיצה: החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה, דפליגי עליה דרבי יוסי ואמרי והבדילה הפרוכת לכם במשכן בלבד נאמר: פרופה. ראשה כפולה לצד החיצון ונאחות בקרס של זהב לריות [פתוחה] מן הדרום ועומדת: מהלך ביניהן. נכנס כפריפת הדרום ומהלך ביניהם עד שמגיע לפריפת הצפון: הגיע לצפון. משנכנס לתוך חלל בית קודש הקדשים הפך פניו לדרום לילך עד בין הבדים שהוא באמצע החלל. שהבדים היו ארוכים עד הפרוכת ראשו אחד למערב והשני לו למזרח, אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום: מהלך לשמאלו עם

משניות מבוארות – קהתי

הקטורת היא עיקר המצוה, אלא מפני שהמחתה כבדה וחמה וכך הקטורת קלה הימנה, לפיכך הקלו על הכהן הגדול שיהא נוטל את המחחה בימינו ואת הכף בשמאלו (גמרא; עיין רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים ד, א; ועיין "תוספות יום טוב"). וכך נכנס להיכל. והוא הנה מהלך בהיכל – למול מערב, עד שמגיע לבין שתי הפרכות המבדילות בין הקדש – ההיכל – ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה – בין פרוכת לפרוכת היה ריווח אמה; שכן בבית ראשון היה מבדיל בין ההיכל ובין קודש הקדשים כותל בעובי של אמה אחת, והוא נקרא "אמה טרקסין", ואילו בבית שני, שהיה גבוה הרבה יותר מבית ראשון, אי אפשר היה להעמיד שם כותל בעובי של אמה אחת בלבד, והיו צריכים לעשות פרוכת בין ההיכל לקודש הקדשים כמו במשכן, אבל ספק היה להם אם אותה האמה של עובי הכותל קדושה כלפנים או קדושה כלחוץ, לפיכך עשו שם שתי פרוכות, זו לפנים מזו, וביניהן חלל של אמה כעובי של הכותל שבבית ראשון. רבי יוסי אומר: לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד – כמו במשכן, שנאמר – ב: "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים" – ולדעת רבי יוסי לא היה להם ספק כלל בענין האמה, אלא ברור היה להם אם כלפנים אם כלחוץ, ותלו את הפרוכת במקום שקדושת קודש הקדשים נגמרת שם (תמאיר; ועיין תוספות יומא נא, ב). מכל מקום משנתנו ממשכה לפי דעת תנא קמא. שהיו שם שתי פרוכות: החיצונה – הפרוכת החיצונה, שלצד ההיכל, היתה פרופה – ראשה כפול לצד חוץ ונאחו בקרס של זהב, כדי שישאר שם מקום כניסה, מן הדרום – מקצה שבצד דרום, והפנימית מן הצפון – והפרוכת הפנימית שלצד קודש הקדשים היתה פרופה מקצה שבצד צפון. והכהן הגדול נכנס עם המחחה בימינו והכף בשמאלו במקום הפריפה שברום של הפרוכת החיצונית, והיה מהלך ביניהן – בין שתי הפרוכות, עד שמגיע לצפון – למקום הפריפה שבצפון של הפרוכת הפנימית, הגיע לצפון – ונכנס דרך הפריפה לקודש הקדשים, הופך פניו לדרום – לילך עד בין בדי הארון, שהם באמצע החלל של קודש הקדשים, והוא מהלך לשמאלו עם הפרכת – כלומר כשיד שמאלו לצד הפרוכת, שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח, והרי הפרוכת היתה במזרחו של קודש הקדשים, עד שהוא מגיע לארון – בגמרא מבואר: למקום הארון, שהרי מדובר במשנתנו בבית שני, ובבית שני לא היה שם ארון (כלהלן משנה ב). הגיע לארון, נתן את המחקה –

בגמרא מבואר: מערכה גדולה למדים – לדברי הכל – מן הכתוב (ויקרא ו, ב): "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה"; מערכה שנייה של קטורת למדים ממה שנאמר (שם): "ואש המזבח תוקד בו"; מערכה לקיט האש למדים רבי יוסי ורבי מאיר ממה שנאמר (שם ו, ה): "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה". אבל רבי יהודה סובר שלא היתה מערכה לקיום האש, והוא דורש מפסוק זה, שהמבעיר קסמים דקים כדי להצית עצי המערכה הגדולה, לא ידליקים למטה ויעלם כשהם דולקים למזבח, אלא ידליקים בראש המזבח דווקא. ברם, החולקים עליו למדים דבר זה מן הכתוב (ויקרא א, ז): "ויתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" (עיי' בגמרא). מערכה רביעית נדרשת – לדברי רבי מאיר – מהווא"ו של "ואש המזבח..." אבל שאר התנאים אינם דורשים את הווא"ו. והלכה כרבי יוסי.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו היא המשך למשנה ג' בפרק הקודם; שם למדנו, שאחר וידויו השני שחט הכהן הגדול את פרו וקיבל את דמו במזרק ונתנו לכהן שיהא ממרס בו עד שיחזור מעבודת הקטורת להוזהר, כדי שלא יקדש הדם בינתיים. אחר כך נטל מחתה של זהב ועלה לראש המזבח, ונטל בה (מן המערכה המיוחדת לכך) גחלי אש, ויחד הניחה על הרובד הרביעי שבעורה (אצל הממסך בדם). משנתנו ממשיכה, איפוא, בתיווה העבודה של הכהן הגדול.

הוציאו לו – לאחר שהניח הכהן הגדול את המחחה של הגחלים על הרובד הרביעי שבעורה, הוציאו לו את הפך – של זהב, ריקה, מלשכת הכלים, ואת המחקה – מלאה קטורת דקה מן הדקה, מלשכת בית אבטינס (עיי' לעיל א, ה), והפן – מתוך אותה מחתה, מלא חפניו – קטורת, כמו שנאמר (ויקרא טז, יב): "ולקח מלא המחחה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטורת סמים דקה..." ונתן לתוך הפך – את הקטורת שבחופניו: הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו – כלומר שלא היתה מידה קבועה לקטורת, אלא לפי חופניו של הכהן הגדול, אם גדולים אם קטנים; וכך היתה מדה. של הקטורת, לא פחות ולא יותר ממלוא חופניו של הכהן הגדול. בגמרא מבואר: כמידתה בחוץ כך מידתה בפנים, מה בחוץ היה חופן בחופניו ממש ולא בכלי, כך בפנים (בקודש הקדשים) הוא מערה את הקטורת מן הכף לתוך חופניו ממש ולא לתוך כלי העשוי כמידת חופניו. נטל את המחקה – של הגחלים, מן הרובד הרביעי שבעורה, בימינו – ביד ימינו, ואת הפך – של הקטורת, בשמאלו – ויאמנם מן הראוי היה שיטול הכף בימינו והמחתה בשמאלו, שהרי

על גבי גְּחָלִים, וְנִתְמַלֵּא פֶל הַבַּיִת פְּלוּ עֵשֶׂן. יֵצֵא וְבֵא לֹא בְּרֶדֶךְ בֵּית פְּנִיסָתוֹ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה בְּבֵית הַחִיצוֹן, וְלֹא הָיָה מְאָרִיךְ בְּתִפְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהִבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל.

ב מְשַׁנְטֵל הָאָרוֹן, אֶבֶן הַיְתָה שֶׁם מִימֹת נְבִיאִים רְאוּשׁוֹנִים, וְשִׁתְיָה הָיְתָה נְקֵרָתָה, גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, וְעֵלְיָה הָיָה נוֹתֵן.

ג נִטַּל אֶת הַדָּם מִמִּי שֶׁהָיָה מְמַרְס בּוֹ, נִכְנָס לְמָקוֹם שְׂנוֹכְנָם, וְעָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמֵד, וְהָיָה מִמֶּנּוּ אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַת לְמַטָּה, וְלֹא הָיָה מִתְפַּנֵּן לְהִזוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֲלָא כְּמַצְלִיף. וְכֵן הָיָה מוֹנֵה: אַחַת, אַחַת וְאַחַת,

פירוש ברטנורא

הפריכות. שהמהלך מצפון לדרום שמאלו למזרח והפריכות היתה במזרח נמצא שמאלו עם הפריכות: עד שהוא מגיע לארון. למקום ארון, ולא לארון ממש דבכית שני לא היה שם ארון; דרך פניסתו. שלא היה מסב את פניו לצאת אלא יוצא דרך אחורו ופניו לארון; ומתפלל תפלה קצרה. זה הוא, יהו רצון מלפניך ה' אלהי שאם שנה זו שחונה (פירוש חמה) שתהא גשומה, ולא יעדי עבר שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכים פורנס זה מזה ולא מעם אחר, ולא תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים, פירוש מפני שהם מתפללים שלא ידרו גשמים: בבית החיצון. חובל: שלא להבעית את ישראל. שיאמרו מת הוא:

ב ושתייה היתה נקראת. על שם שממנה נשתה העולם שבה יסד הקב"ה את עולמו. שתייה יסוד:

ג למקום שנכנס. בבית קודש הקדשים: במקום שעמד. בין הברים: ולא היה מתכוין להזות לא למעלה. שתהא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון והשבע למטה (בעוביה), שהרי לא על הכפורת נוגעים אלא לארץ נופלים: אלא כמצליף. כמלקה הוה שמתחיל בין הכתפים ויורד למטה, כך היה מתכוין שיהיו ח' הזאות הללו בארץ כשורה, זו תחת זו: אחת ואחת. שאם לא ימנה הואה ראשונה שלמעלה לעצמה עם כל שבע שלמטה פעמים שימעה וימנה הואה ראשונה עם שבע שלמטה, ובחאה הראשונה שלמטה ימנה שתיים. ואין לומר ימנה הואה שלמעלה עם שבע שלמטה וימנה עד שמנה, ד"ל מצוה

משניות מבוארות – קהתי

בבלה עם כלי חמדת בית ה', ודרשו: איזהו "כלי חמדת בית ה'?" זה הארון; ויש סוברים שנגנו על ידי אישיהו המלך (עיינו גמרא יומא נג, ב; נד, א); מכל מקום בבית שני לא היה ארון אלא אֶבֶן הַיְתָה שֶׁם – בקודש הקדשים (עיינו "תוספות יום טוב"), מִימֹת נְבִיאִים רְאוּשׁוֹנִים – שמואל ודוד (גמרא סוטה מח, ב), וְשִׁתְיָה הָיְתָה נְקֵרָתָה – בכרייתא בגמרא מבואר: על שם שממנה הושעת העולם. וכן אמרו חכמים: מציון נברא העולם (מתוולדה נברא אה ציון וסביבה נדבקו רגבים מכל צד עד סוף העולם). שנאמר (תהלים ג, א-ב): "אֵל אֱלֹהִים ה' דָּבַר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מְמֹרָח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ. מִצִּיּוֹן מִכְלָל יוֹפֵי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ" – ממנו מוכלל יופיו של עולם. יש מפרשים: שממנה הושעת העולם – "ששם נתיסד תכלית העולם והמכוון בו" (המאירי). והרמב"ם כותב: "פירוש "שתייה" – יסוד, כי מקום העבודה יסוד העולם, כמו שהזכרנו בתחילת אבות"; ואבן השתייה היתה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, וְעֵלְיָה הָיָה נוֹתֵן – הכהן הגדול את המחתה ביום הכיפורים ומקטיר את הקטורת.

באור משנה ג

נִטַּל אֶת הַדָּם – לאחר עבודת הקטורת, כשסיים הכהן הגדול את תפלתו הקצרה (כמבואר לעיל משנה א), יצא ונטל את מזרק הדם, מִמִּי שֶׁהָיָה מְמַרְס בּוֹ – מידו של אותו כהן שהיה בוחשו כל הזמן שלא יקרה (כמבואר לעיל ד, ג), נִכְנָס לְמָקוֹם שְׂנוֹכְנָם – תחילה, היינו לקודש הקדשים, וְעָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמֵד – בשעת ההקטרה, היינו בין הברים (כמבואר לעיל משנה א) וְהָיָה מִמֶּנּוּ – מן הדם, באצבעו, אַחַת לְמַעְלָה – הזאה אחת למעלה, וְשִׁבְעַת הַזֹּאת לְמַטָּה – שנאמר (ויקרא טז, יד): "וּלְקַח מִדַּם הַפָּר וְהוּחַ בְּאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת קִדְמָה, וּלְפָנֵי הַכְּפֹרֶת יוּחַ שֶׁבַע פְּעֻמִּים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ." ולמדו מפי השמועה, שמה שכתוב "והוה באצבעו על פני הכפורת" היינו הזאה אחת, מלבד שבע ההזאות הנזכרות אחריה (עיינו גמרא יומא נה, א), וְלֹא הָיָה מִתְפַּנֵּן לְהִזוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה – כלומר לא היה מתכוון להזות הזאה ראשונה על חודה העליון של הכפורת, ושבע ההזאות שאחריה למטה על עוביה של הכפורת, שלא על הכפורת נפל הדם אלא על הארץ, אֲלָא כְּמַצְלִיף – כמי שמרים ידו להצליף, ומפורש בגמרא: כשהוא מזה למעלה מצדד גב ידו למטה ומזה כלפי מעלה (באופן שהדם עולה למעלה באויר שכנגד חודה העליון של

של הגחלים, בֵּין שְׁנֵי הַבְּדִים – של הארון, ומבואר בגמרא: כבין שני הבדים (כאילו היו שם, ונותנה ביניהם – רש"י). צָבַר אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גְּבֵי גְּחָלִים – כבר הזכרנו שהכהן הגדול צריך היה בקודש הקדשים להחזיר את הקטורת לתוך חופניו, וליתן אותה מתוך החופניים על הגחלים. כן צריך היה להיזהר שלא יפול מן הקטורת לארץ אפילו כחרדל שאם לא כן נמצא מלוא חופניו חסר; ופירשו בגמרא, שלאחר שהניח הכהן הגדול את מחתת הגחלים היה אוחז בראשי אצבעותיו של שתי ידיו את ידית הכף, ומושכה מעט מעט בשתי אגודליו עד שמגיע ראש הידית של הכף לבין אצילי ידיו, והכף עצמה בפס ידיו, ומטה את הכף לצידה מעט עד שתתערה הקטורת כולה לתוך חופניו, וזו היא עבודה קשה שבמקדש; זהו ששינו במשנתנו: צבר את הקטורת – מתוך חופניו, על גבי גחלים – שבמחתה, כלומר שהיה צוברה במחתה לצד מערב, רחוק ממנו, כדי שלא ייכוהו, וְנִתְמַלֵּא פֶל הַבַּיִת פְּלוּ עֵשֶׂן – והרמב"ם כותב: "ומתמין שם עד שיתמלא הבית עשן". יֵצֵא וְבֵא לֹא – מקודש הקדשים להיכל, בְּרֶדֶךְ בֵּית פְּנִיסָתוֹ – כדרך שנכנס, שלא היה מוחר פניו לצאת אלא הולך אחורנית ופניו לקודש הקדשים, משום יראת הכבוד, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצֵרָה בְּבֵית הַחִיצוֹן – בהיכל, לאחר שיצא לשם, וְלֹא הָיָה מְאָרִיךְ בְּתִפְלָתוֹ, שֶׁלֹּא לְהִבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל – שאילו היה מתמהמה, היו חוששים שמה מת פנים, לפי שקבלה היתה בידם, שכהן גדול המשנה דבר בעבודת הקטורת, או אם אינו הגון, הרי הוא מת שם. בגמרא מובא, שכך היתה תפילתו של כהן גדול: "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שאם תהיה שנה זו שחונה (חמה) תהא גשומה, ולא יסוד שבט מבית יהודה, ולא יהיו עמך בית ישראל צריכים זה לזה לפרנסה, ואל תיכנס לפניך תפילת עובדי דרכים" (לענין הגשם).

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

משנתנו באה לציין, באיזה מקום בקודש הקדשים היה נוֹתֵן הַכְּהֵן הַגְּדוֹל את המחתה בבית שני, מאחר שלא היה שם ארון. מְשַׁנְטֵל הָאָרוֹן – בחורבן בית ראשון; וכבר הזכרנו (שקלים ו, א), שנחלקו בזה תנאים: יש סוברים שגלה לבבל, שנאמר (דברי הימים ב לו, י): "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר וביאהו (את יהויכין)

אֶחָת וְשֵׁתַיִם, אֶחָת וְשָׁלֹשׁ, אֶחָת וְאַרְבָּע, אֶחָת וְחֲמִשׁ, אֶחָת וְשֵׁשׁ, אֶחָת וְשִׁבְעָה. יֵצֵא וְהִנִּיחוּ עַל פֶּן הַזֶּהָב שְׂפֵהִיכָל.

פירוש ברטנורא

להפסיק מתנות שלמטה מתוך שבעה ולא מתוך שמונה:

משניות מבוארות – קהתי

מונה גם את ההזאה הראשונה שלמעלה, אֶחָת וְשֵׁתַיִם, אֶחָת וְשָׁלֹשׁ, אֶחָת וְאַרְבָּע, אֶחָת וְחֲמִשׁ, אֶחָת וְשֵׁשׁ, אֶחָת וְשִׁבְעָה – הטעם שהיה מונה עם כל אחת גם את ההזאה שלמעלה מבואר בגמרא: שלא יטעה בהזאות (שלא ישכח וימנה הזאה ראשונה מכלל השבע – רמב"ם). יֵצֵא – הכהן הגדול מקודש הקדשים, וְהִנִּיחוּ – את המזרק עם דם הפר, עַל פֶּן הַזֶּהָב שְׂפֵהִיכָל – והוא מקום המוכן לכך, להניח עליו את המזרק (המאירי).

הכפורת, ומשם נופל לארץ – המאירי), וכשהוא מזה למטה (שבע ההזאות). מצדד גב ידו למעלה (ומזה למול פניו, אחת גבוהה ואחת בנמוך הימנה, וכולן נופלות על הארץ – רש"י), כלומר שהיה מזה הזאה אחת בהרמת היד מלמטה למעלה, ושבע הזאות בהורדת היד מלמעלה למטה. ובברטנורא מבואר: כמצליף – כמלקה הזה שמתחיל בין הכתפיים ויורד למטה, כך היה מתכוון שיהיו שמונה הזאות הללו בארץ כשורה, זו תחת זו". וְכִפֵּי הָיָה מוֹנֶה – את ההזאות: אֶחָת – היינו ההזאה למעלה, אֶחָת וְאַחַת – עם כל הזאה שלמטה היה

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז סיון, הנה נבהלתי לקרות התחלתו אשר קשה לו מאד כו' וכו' ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. ובמה שמעתיק דברי הרמב"ם אשר אין הקב"ה עושה נס יוצא מדרך הטבע לאיש פרטי, הנה במוחש ראינו נסים יוצאים מדרך הטבע גם לאנשים פרטים ובפרט בשנים האחרונות. ובפרט בהעניינים התלויים בחלל הגוף שכמה וכמה פעמים טעו בזה לאחרי כל הבדיקות. וכ"ז נוסף על זה שמיום ליום מתחדשים תרופות חדשות. אלא שמוכרח הדבר וא"א בלא"ה לחזק ההתקשרות עם השי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ואין "המקרא" יוצא מידי פשוטו שהוא מפליא לעשות בפוי"מ לאדם פרטי והראי' ע"ז כיון שכל אחד בפרט מברך ברכה זו. והאריכות בזה אך למותר. והלואי שלא היו מקיימים הענין דיוסיף דעת גו' בכיו"ב וטוב יותר לקיים מרז"ל שאין בעל הנס מכיר בניסו. מובן שכל הנ"ל אינו שולל כלל הסברא שצריך לדעת חו"ד עכ"פ של שני רופאים במקצוע זה וחוו"ד בנוגע לפעולות, וכידוע מאמר הצ"צ שהתורה אומרת שיש רשות לרופא לרפאות, אבל לא ח"ו לגרום מרה שחורה כו'.

במ"ש בענין חג השבועות ובמנהגים שמצא בספרי החסידים, הנה נדבר בעת התועדות בחה"ש שעבר, אשר היפך דעת העולם הרי בשעת מתן תורה הנה נגלה דתורה היתה רק בהעלם ובנסתר כי ביום מ"ית שמעו ישראל רק עשה"ד וגם בזה הרי על כל דו"ד פרח נשמתם, שבמילא אין שייך אז ענין של הבנה והשגה, ושאר כל התורה ניתנה רק בהעלם. וכידוע בכ"מ ובאזהרות דר' סעדי' גאון איך שכל התרי"ג מצות וז' מצות דרבנן נכללים ונרמזים (בתרי"ד אותיות) דעשרת הדברות. משא"כ נסתר דתורה שהרזי דרזין בזה הוא מעשה מרכבה הרי ראו כל ישראל ואפילו הטפלים לישראל (ואפילו אלו שהי' בהם חשש לקצף בנטיעות ח"ו מפני היותם מערב רב, אבל בני ישראל הרי פסקה זוהמתן במ"ת, וגם לאחר חטא העגל הרי אף שבמקצת חזרה אבל בכ"ז נשתנו מן הקצה אל הקצה ואפי' בגשמיות וכמוכח בשבת קמ"ז ע"א).

בברכה שהשי"ת יזכהו לבשר תמיד טובות בעניניו הפרטים ובעניינים הכלליים.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עז והדר"

רש"י

עובר בחמשה קולות. מזולז בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: אותן קולות דקודם מתן תורה הונו. הנך קולות בתראי היינו הנך דאיירי בהו לעיל וקאמר דנראין היו ואע"פ שהקול אינו נראה זה נראה: מביאים תורה בית ה'. כי אשיב את שבות וגו'. סיפיה דקרא דחמשה קולות דלעיל הוא:

עניני וידעו העם הנה כי אתה ה' האלהים וגו'. ואכן נענה בתפילתו זאת, שכן נאמר בפסוק שלאחריו 'תפלה אש ה' ותאכל את העלה ואת העצים' וגו'.

עתה מבארת הגמרא מדוע הוצרך אליהו לכפול את בקשתו: 'עניני ה' עניני', תחילה עניני שתתד אש מן השמים על קרבני, ולאחר מכן עניני שלא יאמרו שמעשה בשמים הם, אלא יבואו מתוך כך לאמונת הבורא.

לאחר שהובאו דברי רב הונא שצריך להזהר בזמן תפילת המנחה, מביאה הגמרא עוד מימרות בענין זה: רבי יוחנן אמר, אף בתפלת ערבית יש להזהר להתפללה בתחילת זמנה, שכן נאמר בה (תהלים קמא ב) 'תפון תפלתי קמרת לפניך, משאת פפי מנחת ערב'.

רב נחמן בר יצחק אמר, אף תפלת שחרית יש להזהר להתפלל בתחילת זמנה, שנאמר (תהלים ה ד) 'ח' בקר תשמע קולי, בקר אענה לך ואצפה'.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו בשם רב הונא, בענין גודל החיוב לשמח חתן: וְאָמַר רַבִּי חֲלָבוּ אָמַר רַב הוֹנָא, כָּל אָדָם הַנִּהְיֶה מִפְּעוּדַת חֲתָן וְאִינוּ מְשֻׁמְחוּ, עוֹבֵר - הָרִי הוּא מְזוּלָז בְּחַמְשָׁה קוּלוֹת שְׂבִירָךְ בְּהֵם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ שְׁנוֹכְרָה תִּיבַת 'קוּל' בְּעִנְיַן שְׂמֻחַת חֲתָן וְכֹלָה חֲמֵשׁ פְּעָמִים, שְׁנֵאמַר (ירמיה לג יא) 'קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול בלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות'.

וְאִם מְשֻׁמְחוּ לַחֲתָן, מַה שְׂבִירָךְ עַל כֵּךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הָרִי הוּא זוֹכֵה לְתוֹרָה, שְׁנֵהְיֶה בְּחַמְשָׁה קוּלוֹת, כְּלוּמַר, שְׁנוֹכְרוּ בְּנִתְיֻנְתָּה חֲמֵשׁ קוּלוֹת, שְׁנֵאמַר (שמות יט טז) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיַת הַבְּקָר, וַיְהִי קוֹל וּבְרָקִים וְעָנָן כְּבֹד עַל הָהָר, וְקוֹל שׁוֹפָר' וגו', ובמקרא זה נזכרו שלשה קולות, שכן נאמר בו 'ויהי קולות', ומיעוט 'קולות' הוא שנים, וכן נזכר בו 'קול שופר'. ונאמר עוד (שם יט יט) 'וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר וְגו', הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד, מִשֶּׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל'. ובמקרא זה נזכרו שני קולות נוספים, נמצא, שבסך הכל נזכרו במתן תורה חמשה קולות.

מקשה הגמרא: איני - וכי כך הוא הדבר, שלא נזכרו במתן תורה אלא חמשה קולות בלבד, והא בתיב (שם כ טו) 'יכל העם רואים את הקולות', ונמצא שנזכרו במקרא זה שני קולות נוספים.

מתרצת הגמרא: קולות אלו שנזכרו כאן אינם קולות נוספים על הראשונים, אלא הכתוב עוסק באותן קולות דקודם מתן תורה הונו - באלו הקולות שהיו קודם מתן תורה, שכבר נזכרו במקראות הקודמים, וכוננת הכתוב ללמדנו שאף על פי שאין אדם יכול לראות קולות, מכל מקום היו קולות אלו נראים בדרך נס.

הגמרא מביאה מימרות נוספות בשבח המשמח את החתן: רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, כֹּל הַמְשַׁמַּח חֲתָן הָרִי הוּא כְּאִילוּ הַקָּרִיב קִרְבַּן תְּוֹרָה, לִפִּי שְׁנֵאמַר בְּהַמְשַׁח הַפְּסוּק שֶׁל 'קוֹל שֶׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֻחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה', מְבִיאִים תְּוֹרָה בֵּית ה"ח

כתב קיים, אימתי חייב משום כותב ומשום מוחק, ואימתי יקרא
מקלקל ופטור והאם דין כתיבה בגט דומה לדין כתיבה בשבת:
איתמר, המעביד דיו על גבי סיקרא בשבת – מי שכתב בשבת שתי
אותיות בדיו (–שצבעו שחור) על גבי שתי אותיות הכתובים
בסיקרא ו–שצבעו אדום, רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו,
חייב שתים – משום שתי מלאכות, אחת משום פותב, ואחת משום
מוחק, שהרי בכתיבתו הוא מוחק את האותיות שהיו כתובות
בתחילה בסיקרא ובו בזמן הוא כותב אותיות אחרות בדיו. ואם
כתב בשבת שתי אותיות בדיו על גבי שתי אותיות הכתובות בדיו,
או שכתב שתי אותיות בסיקרא על גבי שתי אותיות הכתובות
בסיקרא, הרי הוא פטור שהרי הכתב נותר כבתחילה, ולא מחק
ולא כתב דבר. אמנם אם כתב שתי אותיות בסיקרא על גבי שתי
אותיות הכתובות בדיו, שהכתב בסיקרא פחות טוב מהכתב בדיו,
נחלקו חכמים בדינו, אמרי לה – יש שאמרו חייב משום מוחק,
ואמרי לה פטור. מבאר הגמרא את צדדי המחלוקת, אמרי לה
חייב, שהרי מוחק הוא את האותיות שהיו כתובות קודם בדיו. אמרי
לה פטור, שכן מקלקל הוא את הכתב שהיה כאן בתחילה, והרי זה
כמוחק שלא על מנת לכתוב שפטור.
בבא מציעא – שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, עדים שאין יודעים לחתום
את שמם מהו – האם יועיל שיכתבו להם את שמותיהם בסיקרא,
ויחזרו העדים ויחתמו בדיו על גבי הסיקרא. ושאלתו היא, האם
כתב עליון שהעדים כותבים נחשב כתב, או אינו נחשב כתב, מכיון
ששמותיהם כבר היו כתובים בסיקרא. אמרי לה רבי יוחנן לריש
לקיש, כתב העליון אינו כתב, ועצה זו אינה מועילה. אמרי לה ריש
לקיש לרבי יוחנן, והלא לימדתנו רבינו, כתב עליון שאדם כותב
בדיו על גבי סיקרא הרי הוא כתב לענין איסור כתיבה בשבת, ולפי
זה גם את חתימת העדים שחתמו בדיו על גבי סיקרא יש להכשיר.
אמרי לה רבי יוחנן לריש לקיש, וכי מפני שאינו מדמיון – משערים
מסבא להחמיר ולאסור כתיבה כזו בשבת, נעשה מעשה להקל
ולהכשיר את חתימת העדים הללו, והרי אף לענין מלאכת שבת,
לא הייתי סומך על סבא זו כדי לחייב את הכותב באופן זה
להביא קרבן חטאת, שהרי יתכן שאין זו כתיבה, ונמצא שאינו
חייב חטאת ומביא חולין לעזרה.
הגמרא מבררת באלו אופנים ניתן להחתיים בגט, עדים שאינם
יודעים לכתוב: **איתמר**, עדים שאין יודעים לחתום, רב אמר מקדעין
להם גייר חלק – שורטים בנייר את צורת האותיות של שמותיהם
וממלאים העדים את הקעים – את מקום השריטות בדיו. ושמואל
אמר, אחרים יכתבו את שמות העדים באבן – עופרת שאין
כתיבתה מתקיימת, והעדים יחזרו ויכתבו את שמותיהם בדיו על
גבי רישום העופרת.
הגמרא מקשה על דברי שמואל, באבן סלקא דעתך – האם עלה
על דעתך להכשיר כתיבה בדיו על גבי עופרת, והתני רבי חיאי,
כתבו לגט באבן, בשחור – בפחם, ובשיחור – צבע של עושי
מנעלים, הגט פטור. ומכיון שהכתיבה התחונה באבן, כתב גמור
היא, נמצא שהגט חתום בידי הכותב באבן, ואין זו חתימתם של
העדים שחתמו בדיו על גבי האבן. מתרצת הגמרא, לא קשיא הא
– כוונת שמואל היתה שאחרים יכתבו באבן – בעופרת עצמה
ואין זו כתיבה, ויכולים העדים לחתום את שמם על גביה. הא –
ודברי רבי חיאי נאמרו, כמא דאבן – מים שהשרו בהם שחיקת
עופרת, שהכתיבה בהם נחשבת לכתב, ואין העדים יכולים עוד
לחתום על גביה.
רבי אבהו אמר, עדים שאינם יודעים לכתוב, אחרים רושמים להם
את שמותיהם כמי מילין – במים ששרו בהם עפצים, והעדים יחזרו
ויכתבו בדיו על גבי הרשימה. מקשה הגמרא, והתני רבי חנינא,
כתבו לגט, כמי מריא – במי גשמים ואפצא – או במי שריית עפצים,
הגט פטור, ואם כן אסור לרשום לעדים במי עפצים, שהרי כתיבה

כדי הוא רבי שמעון למוך עליו להכשיר גט זה אף שכתבתו
וחתימתו לא היו ביום אחד, בשעת הדחק – אם הבעל הלך כבר
לדרכו, או במקרה שהאשה כבר נישאה לאיש אחר. שואלת
הגמרא, והאמר ריש לקיש, לא הכשיר רבי שמעון אלא אם חתמו
העדים לאותו – עד עשרה ימים מיום כתיבת הגט, אלא אם חתמו
העדים מפיאן ועד עשרה ימים – לאחר מכן, לא הכשיר רבי שמעון
גט זה. משיבה הגמרא, רבי יהושע בן לוי ביהאי – במחלוקתם של
רבי יוחנן וריש לקיש בדעת רבי שמעון, כרבי יוחנן כביקרא ליה
שאף אם חתמו לאחר זמן רב הגט כשר. שואלת הגמרא, והאמר
רבי יוחנן כשאומר אדם לעשרה לכתוב גט, שנים חותמים על הגט
משום עדים, וכולן – וכל השמונה הנותרים חותמים משום תנאי
בלבד, ואם כן גט זה כשר גם לדברי חכמים, שפטלו גט מוקדם,
שהרי שני עדים חתמו על הגט ביום כתיבתו. משיבה הגמרא,
בהאי – במחלוקת זו של רבי יוחנן וריש לקיש לגבי שאמר
'כולכם כתבו גט לאשתי', רבי יהושע בן לוי כרבי יוחנן כביקרא ליה
שכוונת הבעל היתה שכל העשרה יחתמו על הגט כעדים:

משנה

נאמר בפרשת גירושין (דברים כד א) וכתב לה ספר ברייתו, ספר זה
מכונה בלשון חכמים 'גט'. משנתנו עוסקת בדיני הכתב, כלומר
במיני הסממנים הראויים לכתיבת הגט. וכן בדיני הספר, כלומר
על אלו דברים אפשר לכתוב את הגט.
בבא פותחים – בכל מיני הסממנים המשמשים לכתיבה, מותר
לכתוב את הגט, כגון: פדיו, פסם, בסיקרא, ובקומים, ובקנקנותם,
ובקל דבר – וכן בכל מין אחר שכותבים בו ובלבד שהוא של קיימא
– שרישומו מתקיים. אולם אין פותבין את הגט לא במשקין, ולא
במי פירות, ולא בכל דבר אחר שרישומו אינו מתקיים אלא נמחק
במהרה.
המשנה מבררת את דיני הספר: על הכל פותבין את הגט, על
העלה של זית בשעה שהוא תלוש, ועל הקרן של פרה המחוברת
לראשה, ונותן לה הבעל את הפרה יחד עם הקרן, וכן כותב הבעל
את הגט על דף של עבד ונותן לה את העבד. רבי יוסי הגלילי חולק
ואומר, אין פותבין את הגט לא על דבר שיש בו רוח חיים כגון על
גבי פרה או עבד, ולא על גבי האוכלים – מיני מאכל:

גמרא

הגמרא מפרשת את שמות הסממנים שהוזכרו במשנה: דיו פרושו
דיותא. סם הוא שורש עשב, המכונה סמא. סיקרא, אמרי רבה בר
רב חנה סקרתא שמה, ומין צבע אדום הוא. קומים הוא קומא –
שרף המצוי באילנות. קנקנותם, אמרי רבה בר רב הנה אמרי
שמואל, הוא המכונה בלשוננו חרתא דאושכפי – צבע שחור
המשמש לצביעת מנעלים:
שנינו במשנתנו, שמותר לכתוב את הגט בחמשת המינים האלו,
ובקל דבר שהוא מתקיים וכו': שואלת הגמרא, לאתני מאי – אלו
מיני סממנים נוספים, המשנה באה לרבות. משיבה הגמרא, לאתני
– כוונת משנתנו להוסיף את הא דתני רבי חנינא, כתבו לגט כמי
מריא – מי גשמים ואפצא – במי שריית עפצים, הגט פטור. תני רבי
חיאי, כתבו לגט באבן – מים שהושרו מחמת ששף לתוכם
עופרת, או אם כתב את הגט בשחור – פחמים, וכן אם כתבו
בשיחור – בצבע שחור שצובעים בו את המנעלים, בכל אלו הגט
פטור.
הכותב בשבת שתי אותיות בכתב המתקיים, חייב משום כותב,
והמוחק שתי אותיות כדי לכתוב במקומן שתי אותיות, חייב משום
מוחק. אמנם המוחק כדי לקלקל את הכתב, אין איסורו אלא
מדברי סופרים. הגמרא מבררת את דינו של הכותב בשבת על גבי

1 ד"ו דיותא - ואומר רבינו תם: דדיו שלנו הוא קרוי דיו, ולא אותו שעושין מעפצים, דהווא
 2 לא מיקרי דיו. ומדתי רבי חנינא: כתבו במי טריא ואפצא כשר - משמע דלאו היינו דיו,
 3 דלא תני אלא הנך דלא תני במתני'. ובסמוך דפריך ארבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא,
 4 אמאי לא פריך מדיו דמתניתין? ועוד: דספר תורה בעי דיו, כדאמרין ב"הבונה" (שבת קכג):
 5 כתבה שלא בדיו - יגו. ואספר תורה קאי,
 6 כדנשמע ב"הקומץ רב"ה" (מנחות לא.ב), ודכי
 7 כתבין דדיו של עפצים על קף של ספר תורה
 8 שהוא מעופץ? והא אין מי מילין על גבי מי מילין?
 9 ועוד מדקדק רבינו תם מהא דאמרין בפרק שני
 10 דנדה (כא): רבי אמי פלי קורטא דדיותא וברק -
 11 דהיינו דיו שלנו, שהוא יבש, ושייך לומר בו "פלי
 12 קורטא". וכל דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת
 13 כג.א): כל השרפים יפים לדיו, ושרף קטף יפה
 14 מכול - הווא שרף לאו היינו גומי, דאין דרך
 15 לתת גומי אלא בדיו של עפצים. אלא אומר רבינו
 16 תם: דשרף הוא לחלוותי קליפת העץ שעושין
 17 ממנו דיו שלנו, כמו "זו שירפה מצו" דפרק קמא
 18 דנדה (יב). דהיינו לחלוותי דמים שבאשה. ובפרק
 19 "כל שעה" (פסחים לט.א): ירק מר של שרף,
 20 וירק אין לו גומי, אלא לחלוותי. ומתוך כך אוסר
 21 רבינו תם לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים. ומזה
 22 שמשמע בפרק "כל כתבי" (שבת קט"ב) דכל
 23 ספרים לא בעו דיו חוץ ממגילה, פירשתי בפרק
 24 "כל כתבי".

25 **קנקנתום** חרתא דאושכפי - פירש בקונטרס:
 26 אדרמנ"ט, וב"שחור" דקנני
 27 בברייתא פירש נמי בקונטרס דהווא אדרמנ"ט. ואין
 28 נראה, דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני
 29 במתניתין. ואומר רבינו יצחק: דשיחור הוא
 30 אדרמנ"ט, וקנקנתום הוא כמו שפירש רבינו
 31 שמואל דעירובין (ג.א), דהיא קרקע ירוקה
 32 שקרין ודירוליל בלעז, ובערוך ולעזו וטריאליל.
 33 ורבינו תם נמי פירש בתיוקן ספר תורה עשה:
 34 אדרמנ"ט מותר לתת לתוך הדיו כבולי עלמא,
 35 דלאו היינו קנקנתום דאיכא למאן דאסר בפרק
 36 קמא דעירובין (ג.א), ואם תאמר: בדמסתכל נדה
 37 (כא): תנן: שחור כחרתא, ומפרש דהיינו חרתא
 38 באושכפי, ואילו ודיראליל ירוקה היא כוכובית,
 39 ועל שם כך נקרא ודיראליל ושם לומה:
 40 כשמתקין אותה לתת לתוך הדיו - או היא
 41 משחרת. ד"ו על גבי דיו פטור - תימה: דהכא
 42 משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת,
 43 הווא הדין לענין גט, דמדמי בסמוך לשבת,
 44 ומשמע דליכא מאן דפליג. ולקמן (כא), אמרין:
 45 כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה -
 46 באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן, דלרבי יהודה
 47 הוי כתבו ועוד: דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן
 48 מודו גבי גט דהוי כשרו ואומר רבינו יצחק: דלקמן,
 49 דאי שכבה דראשון היה שלא לשמה, וכתב
 50 השני עשהו לשמה - חשיב כתב לרבי יהודה,
 51 ולרב אחא - אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט. אבל
 52 הכא, שכבה שני אינו מתקן כלום - אפילו רבי
 53 יהודה מודה דלא חשיב כתב. ובפרק "הבונה"

1 **כדאי הוא רבי שמעון** - דמתניתין, דאמר: נכתב ביום ונחתם בלילה - כשר. לסמוך עליו
 2 **בשעת הדיקא** - שהלך זה לדרכו, או ניסת כבר בגט זה. **כדאי ליה** - לרבי יהושע בן
 3 לוי. וכולן משום **תנא** - ואין כאן הקדמה, דתנאי ניהו, ואפילו לרבנן כשר. **משנה על**
 4 **העלה של יות** - תלושה. ונתון לה **את הפרה** - בגמרא מפרש טעמא. **גמרא סמא** =
 5 אורפימנ"ט. סקרתא = צבע אדום שקרין

6 **מניא"ו קומא** - שרף האילן, חרתא דאושכפי
 7 - אדרמנ"ט. **כמי טריא** - מי גשמים. לשון
 8 מורה: מי טריא - מים ששורים בו פרי שהוא
 9 כעין עפצים גליש בלעז. **כאבר** - ששף
 10 העופרת במים ומשחירים. **בשחור** - פמון.
 11 ובשיחור - חרתא דאושכפי. על גבי סיקרא -
 12 שתי אותיות של סיקרא, והעביר עליהם דיו
 13 בשבת. **מוחק** - על מנת לכתוב שתי אותיות
 14 בשבת - חייב. וזה מוחק התחנות סיקרא,
 15 וכתב העליות דיו. **פטור** - שהרי הוא
 16 בתחילה, לא כתב ולא מחק. **מוחק הוא** - ולא
 17 כותב, שמתחילה היה כתוב הונן מעתה. **מקלקל**
 18 הוא - והוא ליה כמותק על מנת שלא לכתוב,
 19 ולמאן דמחייב - לא הווא מקלקל כל כך, שהרי
 20 כתבו ניכר. **כתב עליון כתב לענין שבת** - דהא
 21 אמרת לעיל: חייב שתיים. וכי מפני שאנו מדמין
 22 - שאנו אומדים וסבורים, ואומדן מאומד לבנו
 23 להחמיר. **נעשה מעשה** - להקל? אפילו לענין
 24 שבת. אם בא מעשה לדינו בומן בית המקדש
 25 - לא הייתי סומך על הדברי להביא חולין
 26 לעזרה. **דרמין** - שושפציר כמו: כמדומים.
 27 **מקריען** - מסרטין. והתני רבי חייא **כתבו כאבר**
 28 **כשר** - וכיון דכתב גמור הוא - הווא ליה כדיו
 29 על גבי סיקרא, דקאסתינן לעיל. **כאבר** -
 30 לשפשא בתחילה של אבר על הקלף ומשחירו -
 31 אינו כתב. **כמיא דאברא** - מים ששרה בן
 32 שזיקת אבר. **כמי מילין** - מים ששרה בן
 33 עפצים שחוקים. **הא דאפיצא** - הקלפים
 34 מעובדים בעפצים - רושמן עליהן את העדים
 35 במי מילין. דלא הוי כתב, שהרי מראה הקלפים
 36 כמראה הכתב ואינו ניכר, הלכך אין מי מילין
 37 על גבי מילין. ומתניתין - בדלא אפיצו. ברק
 38 - רושמן להם ברק. **עירוגא** = ספסר של
 39 שורים. **גנישין** - משום עירוגא, כדלקמן, דלא
 40 משכחין סהדי בקיאי, ובתוך כך ירש לה לים.
 41 או ימות, ותיוקק ליבם. **אבל בשאר שפרות** -
 42 חזיר אחר העדים בקאים לחתום.
 43 כוותיה

32 **אמר: מקריעין להם גייר חלק וממלאים את הקרעים דיו; ושמואל אמר: באבר. - באבר**
 33 **סלקא דעתך?** והתני רבי חייא: **כתבו באבר, בשחור, ובשיחור - כשר!** - לא קשיא:
 34 **הא באברא, הא כמיא דאברא.** רבי אבהו אמר: **במי מילין.** - והתני רבי חנינא: **כתבו**
 35 **כמי טריא ואפצא - כשר!** - לא קשיא: **הא דאפיצו, הא דלא אפיצו, שאין מי מילין על**
 36 **גבי מי מילין.** רב פפא אמר: **ברוק, וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראיה: ברוק, והני**
 37 **מילי גנישין, אבל בשפרות לא, דהווא דעבר עובדא בשאר שפרות, ונגידה רב פהנא.**
 תניא

(שבת ק"ב) דתנן: כתב על גבי כתב - פטור. ואמר רב חסדא: מתניתין דלא כרבי יהודה - לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום, דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב. משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור, אפילו כתב גט או ספר תורה שלא לשמה, העביר עליו בשבת קולמוס לשמה - להכי מוקי רבנן. אבל לרב אחא בר עקיב על כרחך לא מיתוקמא מתניתין בכל ענין, דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב, ולדידה אריא מתניתין נמי כרבי יהודה. וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום. **מוחק** - הוא - חשיב ליה מוחק על מנת לכתוב, דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו. ומקלקל לא הוי, דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רשומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לבדה.

1 **טעמא** דאיכא כתב הא ליכא כתב לא - ואם תאמר: דא דבעינן דאיכא כתב - משום
2 דחור ואמר: שטר פסיו הוא, וכי האי גונא הכא גבי ניר חלק, אם חור ואמר: ניר
3 חלק הוא - היה נאמן, אבל לעולם כל זמן שאמר: גט הוא - מגורשת, ולא קשה מידי
4 ולא שמואל ויש לומר: ודיכון דסלקא דעתך השתא ד"מגורשת ודאי" קאמר שטר, אם כן
5 לא חשי ריעותא בנאי שהוא ניר חלק, ואם כן
6 כשחור ואמר ניר גימני חלק הוא - אית לן למימר
7 דלאו כל הימנו לאוסרה, כמו היכא דאיכא כתב.
8 ואם תאמר: והיכי סלקא דעתך ד"מגורשת ודאי"
9 קאמר, כיון דנראה שהוא ניר חלק? ויש לומר:
10 כיון דאמר "הרי זה גיטך" - בדבר מועט מוזמנין
11 לבעל, כי היכי דאמרין: בעל שאמר "גירשתי
12 אשתי" - נאמן, הואיל ובידו לגרשה. אי נמי:
13 דאיירי דקראו בי תרי מעיקרא, ועלילה לבי דיא
14 ואפקיה, ולא חיישנן דלמא חלפיה. ריני חלק?
15 דקאמר שמואל: לא בשעת נתינה ראו שהוא
16 ניר חלק, דאם כן אפילו היה ודאי כתוב בני
17 מילין - אינו גט, כיון דבשעת נתינה כבר נבלע
18 האותיות, כדאמר בסמוך: כי פליט מאי הוי
19 השתא הוא דפליט. אלא, שעה אחת אחרי נתינה,
20 כשער השאותיות יבולות להבלע, ראו שהיה
21 ניר חלק, ועוד יש לומר: דבשעת נתינה ראו
22 מרחוק, ודומה להם ניר חלק, ושמא אם היו
23 מעינין - היו האותיות ניכרים. **מ"א** דנרא -
24 פירש רבינו חננאל: מי קליפת רימון, וכן בערוך.
25 **ושמואל** לא חיישנן קאמר - השתא לא,
26 צריכי לאוקמי דברקניה, דלא כל
27 בדקניה נמי איכא למחשו. ומיהו, ודאי אי
28 בדקניה ולא פליט - לאו כלום הוא.
29 **צריכי** למיקרייה - קודם נתינה איירי, מדמשני
30 בסמוך: לא צריכא דלבתר דקריה
31 עיליה בר', ואי לא קרייה - נראה דלא חוי גט,
32 מדלא משני: הכא בנאי עסקין דלא קרייה,
33 משמע דאי לא קרייה - אינה מגורשת. ואם
34 תאמר: דתנן לקמן ב"הורוק" (פ"א.) כתב גט לאיש
35 ושובר לאשה וטעה ותן בו ולאחר זמן שי יוצא
36 מתחת ידו האיש ושובר מיד האשה - תצא מה
37 זמנה. ודייק עלה ב"האשה רבה" (בבבא ז"ב.)
38 מאי היה לה למעבד? ומשני: איבעי לה לאקרוי
39 גיטא. והשתא, אי לא קרייה, אפילו לא החלפה
40 להם - אינה מגורשת! ויש לומר: דנתי - נאסרה -
41 ליתא כדלא קרייה, מכל מקום אם גיטא - לא
42 תצא. אי נמי, התם - בעייליה לבי דיא, וקסינן
43 לה, דאיבעי למיהדר מיד לאקרוי או לאחר
44 נתינה, מאחר שבאה ליד קלקול, ומיהו, אינה
45 אסורה לינשא אי לא קראה שנית, כדאמר הכא:
46 לאו כל הימנו לאוסרה. אף על גב דעל כרחוק לא
47 קראה בתר הכי, והיה רגיל רבינו יצחק לקרות
48 קודם הנתינה ולאחר הנתינה, ומיהו, פשיטא דאי
49 לא קראה קודם הנתינה, וקראה לאחר הנתינה -
50 דבר פשוט הוא דמגורשת.

1 כוונתה דרב - דאמר: מקרעין לחן ניר. כרבנן - דמכשירי לכולהו. **תרנמא** - להא דרב
2 גמרא. אקריאה - שאם יודעין לחתום, אף על פי שאין יודעין לקרות - שפיר דמי וקרו
3 קמיהו אחרני, כרבנן. ודרב כהנא - בשאין יודעין לחתום, וגבי חתימה אמרו לדרב
4 כהנא לעיל. רב יהודה - זקן היה ועינווה שטור, וכשהיה צריך לחתום בעד או בדין
5 מצטער בקריאת שטר, וקוררו וחתמו. **מ"א**
6 **דארעא דישראל** - בקי מכל חבירי. ובמסכת
7 נדה מפרש אמאי קרי ליה "מרא דארעא
8 דישראל", בפרק שני (ב.ב.) רב נחמן - דין היה,
9 ממנה מפי ריש גלותא, וחתמא דבי נשיאה,
10 כדאמרין ב"העור והדוטב" (חולין קכ"ב.)
11 וסופרי הידינים יריאים ממנו, ולא משקרי. **דעביד**
12 **בעריכאות** - וחותמיהם גרים, דאכשרנא להו
13 לעיל (י"ב.) **מפשעדי** - והא דאמרין בפרק
14 קמא: מבני חורי ולא ממשעבדי - בנעשה
15 בחיוב, דלית ליה קלא. דחתימו פליח שחי
16 ישראל - וישראל עשאוהו, אלא שכתבוהו
17 לשון פריסי. שכתבו - כתב שלו. בנישין -
18 משום חקת עונותו. **שמא** מפי מילין כתבוהו -
19 ונבלעו. ואמרו לעיל: כתבו בני טריא ואפצא
20 בש. ניר - סתם ניר של עשבים הוא, ולא
21 קלף מעובר עצמים. דאי עפיץ - הא אמרו: אין
22 מי מילין על גבי מי מילין. **שטר פסיו** - שטר
23 פסיוס, שאומר לחבירו אתרבו ומאמניו שכתוב
24 לו על עצמו שטר חוב, כדי שיראה עשיר. **שמר**
25 אמתה - שכתב ללות ולא לזה, והאמינו לה
26 למלאה שלא יתבענו אדם כן לזנו, ומסר לו
27 את השטר. לאוסרה - משום אשתו. הא ליכא
28 כתב לא - דאי בנייר חלק נמי אמרין מגורשת,
29 מכדי תנא אתא לאשמועינן דאף על גב דלא
30 אקרינא אי גיטא הוי א"ל, כיון דאמר לה
31 "גיטא הוא" - לא חור ביה תל, ומחוקין דגיטא
32 הוא. ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי -
33 לאשמועינן רבותא ויתרתא דנייר חלק כ"י **אמר**
34 **שמואל** - נמי שמגורשת - לא בסתמא, אלא
35 בדקיא ליה לנייר. **במאי דנרא** - צבע שקרין
36 פחילי, ומעבידים מי הצבע עליו, ופולט אותיות
37 שבלעו, ונראות. השתא הוא דפליט - וכשהיו
38 בלעות לא היה כתב חיישנין - שמא לא
39 נבלעו פיה. ואם מת - אסורה לבחן, וחולצת
40 ולא מתיבמת, דספק גרשה היא. הני בי תרי -
41 "גיטא הוא" לבי דיא - תחת כנפיו. לא שחי
42 - וזו היא שזרקו, והא לחוש שמא זרק לה
43 ואבר. אבל תרתי תלת - ואנו ראינו שזה לא
44 זרק אלא כתב אחד. מדיחא הואי - על כרחך
45 חדא היא התם מעיקרא, ומדדא הואי -
46 חברתה נמי אמרין הואי התם, והוה זרז,
47 ואימא עכברים שקלוה. משום פי מילין - שמא
48 כתב לה גט מבחוקי, ואינו ניכר. אין פי מילין בו
49 - וכל גילים של ספרי תורה שלהם עבדים
50 בעצפיהם.

כריתות

38 או לכל דבר האבד, ויחור ואמר "שטר פסיו הוא" - שטר אמנה הוא" - מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה; טעמא דאיכא כתב, **כתב**,
39 הא ליכא כתב - לא! - פי קאמר שמואל - דבדקין ליה במאי דנרא, אי פליט - פליט, ואי לא פליט - לאו פלום הוא. - וכי
40 פליט מאי הוי? השתא הוא דפליט - שמואל נמי "חיישנין" קאמר. אמר רבנא: אמר לי אמיקור, הכי אמר מרימר משמיה דרב
41 דימי: הני פי תרי דהיב גיטא קפניהו, צריכי למיקרייה. מיתבי: "הרי זה גיטך", ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד,
42 ויחור ואמר "שטר פסיו הוא", "שטר אמנה הוא" - מגורשת, ולא כל הימנו לאוסרה; ואי אמרת צריכי למיקרייה, בתר דקרייה
43 מי מצי אמר לה הכי? - לא צריכא, דבתר דקרייה עזיליה לבי דיא ואפקיה; מהו דתימא: חלופי חלפיה, קא משמע לן. ההוא
44 גברא דזרק לה גיטא לדיבתהו לבינו דני, אשתפח מזותחא; אמר רב נחמן: מזותחא בינו דני לא שכיתא. והני מילי דאשתפח חדא,
45 אבל שניש שלשה, מדיחא הואי - הא נמי הואי וגיטא - אימור עכברים שקלוה. ההוא גברא דעל לבי פנישתא, שקל ספר תורה
46 יהיב לה לדיבתהו, ואמר לה "הא גיטך", אמר רב יוסף: למאי ליחוש לה? אי משום פי מילין - אין פי מילין על גבי פי מילין,
אי

57 הגמרא, בְּדִיעָי – מדובר שהעדים יודעים פרסית. שואלת הגמרא,
 58 וְהָאֵלֶּיךָ עֵינָי – והרי צריך קָבֵה שְׂאִינוּ יוֹבֵל לְהוֹדוּתָי – שיכתב השטר
 59 על גבי קלף שעובד בעפצים, וכל מחיקה שתיעשה בו תהא ניכרת,
 60 וְלִיבָא – וקלפי הפרסים אינם כאלו. משיבה הגמרא, אמימר
 61 הכשיר רק בְּדִאֲפִינָן – בשטר שנכתב על קלף מעובד בעפצים.
 62 שואלת הגמרא, וְהָאֵלֶּיךָ עֵינָי – והרי אחד מדני השטר, שְׂצִרְדָּ לְחוּד
 63 ולכתוב מֵעֵינָי שֶׁל שְׂפָר – דברים שכבר נכתבו בשטר, בְּשִׁיטָה –
 64 בשורה האֲחֵרוֹנָה של השטר בסמוך לחתימת העדים, וְלִיבָא –
 65 ואילו בשטר זה לא עשו כך. משיבה הגמרא, אמימר הכשיר רק
 66 בְּדִמְהָדָד – כשחזרו וכתבו כן. שואלת הגמרא, וְאֵלֶּיךָ מֵאֵי קָא
 67 מְשַׁמְעֵ לָן אמימר, בהכרח שבא ללמדנו דְּכָל לְשׁוֹן בְּשֶׁר לכתוב בו
 68 שטר, והלא תנינא (להלן 58) גַּם שְׂכַתְבוּ בְּעִבְרִית וְעִרְוּ חַתְמוּ בּו
 69 בְּיִנְיָת, או שנכתב יְנִיָּת וְעִרְוּ עִבְרִית, הרי הוא בְּשֶׁר. משיבה
 70 הגמרא, אֵי מְהֵיָא – מדברי המשנה, לא היינו יכולים ללמוד
 71 לשורה שטרות, משום שהיה אֲמִינָא הֵי מִלִּי – דין זה שגת כשר
 72 בלשון יונית, לא נאמר אלא בְּיִנְיָת, שהקלו בהם מפני תקנת בנות
 73 ישראל שלא תעגנה, אֲבָל בְּשֶׁר שְׂטִרוֹת, לֹא. לכן קָא מְשַׁמְעֵ לָן
 74 אמימר שאף שאר שטרות כשרים בכל לשון.
 75 אֲמַר שְׂמוּאֵל תָּנוּ לָהּ בַּעֲלָה נִייר חֶלֶק שֶׁלָּא כְּתוּב בּוּ דְּבַר, וְאֲמַר לָהּ
 76 'הֲרִי זֶה יִנְיָרְד', מְנוֹרְשֵׁת, חִישִׁינָן שְׂמָא כְּמִי מִלִּין בְּקָבֵה לֹגַט, וּנְבַלַע
 77 כְּתוּב בְּיִיר וְאִינוּ נִיכֵר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִיִּתְיָבִי, תָּנוּ גַט בְּפִנֵי עֵדִים
 78 וְאִמַר לָהּ 'הֲרִי זֶה יִנְיָרְד', וְנִמְלְתוּ הָאִשָּׁה לֹגַט וְזָרְקְתוּ לָבֵם, או לְאוּר
 79 – לאש, או לְכָל דְּבַר הָאֲבָד – הַמְאֵבֵד אֶת הַגַּט, וְחוּד הַבַּעַל וְאֲמַר
 80 לאחר מכן, 'לא היה זה גט אלא שְׂפָר פְּסִים הוּא' – שטר פיסים
 81 הוּא, או 'שְׂפָר אֲמֵנָה הוּא' – שטר שכּוּתֵב וְנוֹתֵן הַלוּוֶה לְמַלוּהָ עַל
 82 הַלוּוֶהָ שֶׁעֵדִין לֹא קִיבְּלָהּ, וְאִמְרִין לְמַלוּהָ שֶׁלָּא יִתְבַּע חוּב זֶה
 83 קוּדֵם שִׁילוּחָ לָהּ, הָאִשָּׁה מְנוֹרְשֵׁת, וְלֹא כָּל הֵימְנוּ – ואין בידי הבעל
 84 לְאוֹסְרָהּ לְהַנְשֵׂא אַחֲרָי. ויש לדייק, מֵעֵמָּא שֶׁהָאִשָּׁה מְגוּרְשֵׁת מִשׁוּם
 85 דְּאִיבָא בְּקָבֵה – שאנו יודעים שהיה כתוב דבר מה, אלא שאין ידוע
 86 מהו, הֵא לִיבָא בְּקָבֵה – אבל אם אין ידוע שהיה דבר כתוב בשטר,
 87 הָאִשָּׁה לֹא מְגוּרְשֵׁת, וְקִשָּׁה לְשִׁמּוּאֵל שֶׁאִמַר שֶׁגַם אֵם נָתַן לָהּ נִייר
 88 חֶלֶק מְגוּרְשֵׁת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, כִּי קָאֲמַר שְׂמוּאֵל שֶׁמְגוּרְשֵׁת, זֶה
 89 דוּקָא בְּדִקְדוּקָא לִיה – כאשר בודקים את הגט בְּמִינָא דְּרִנָּא – במים
 90 שְׁבַחֲבֵרְתָם עַל הַיִּיר, נִפְלֵט הַיִּיר בְּלֹעַ וְנִרְאוֹת הָאוֹתוּת, וְאִז אֵי
 91 פְּלוֹט וְנִרְאָה הַכְּתוּב עַל הַיִּיר, הֲרִי פְּלוֹט – יצא. וניכר שמטר לה
 92 גַּט, וּמְגוּרְשֵׁת. וְאֵי לֹא פְּלוֹט, מוּכַח שֶׁלֹּא פְּלוֹט הוּא. הַגְּמָרָא מִקְשָׁה,
 93 וְכִי פְּלוֹט מֵאֵי הוּי – מה בכך, הֲרִי הִשְׁתָּא הוּא דְּפְּלוֹט – רק עתה על
 94 ידי הרים הכתב נִפְלֵט, אֲבָל בְּשַׁעַת הַנְּתִיבָה לֹא אִיז חוּד הַבַּעַל וְאִז נָתַן
 95 לָהּ גַּט. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שְׂמוּאֵל נָפִי לֹא אִיז שֶׁהִיא מְגוּרְשֵׁת
 96 וּמוֹתֵרֵת לְהַנְשֵׂא, אֵלֶּא חִישִׁינָן קָאֲמַר – שחוששים שמה בשעת
 97 נְתִיבָת הַגַּט לֹא נִבְלַעוּ הָאוֹתוּת הַיִּטְב, וְהִיא רִישׁוּמָם נִיכֵר, אֵלֶּא
 98 שֶׁהַעֵדִים לֹא הִבְחִינוּ בָּזֶה, וְאִסּוּרָהּ הִיא לְהַנְשֵׂא אַחֲרָי בְּלֹא גַט.
 99 אֲמַר רַבִּינָא, אֲמַר לִי אֲמִימַר, הֲכִי אֲמַר מְרִימַר מְשִׁמִּיָּה דְּרַב דִּימִי, הֵינִי
 100 כִּי תֵרִי – אותם שני עדים דְּהֵיבִי גִיטָא קְמִייהו – שהגט נמטר
 101 בְּפִנְיָהֶם, צְרִיכִי לְמִיקְרִיָּה – צריכים לקראו קודם נְתִיבָתוֹ. מִקְשָׁה
 102 הַגְּמָרָא, מִיִּתְיָבִי, מִסַּר הַבַּעַל שֶׁטֵר לֹאשְׁתּוּ וְאִמַר לָהּ 'הֲרִי זֶה יִנְיָרְד',
 103 וְנִמְלְתוּ וְזָרְקְתוּ לָבֵם, או לְאוּר, או לְכָל דְּבַר הָאֲבָד, וְלֹאֲחֲרָי מִכֵּן תָּנוּ
 104 הַבַּעַל וְאֲמַר לָהּ הִיא זֶה גַט אֵלֶּא שְׂפָר פְּסִים הוּא, או שֶׁאִמַר שְׂפָר
 105 אֲמֵנָה הוּא, הַדִּין הוּא שֶׁהָאִשָּׁה מְנוֹרְשֵׁת אִף שֶׁלֹּא רִאִינוּ מַה שֶׁהִיא
 106 כְּתוּב בָּגַט, וְלֹא כָּל הֵימְנוּ – ואין בידי לְאוֹסְרָהּ לְהַנְשֵׂא. וְאֵי אֲמַרְתָּ
 107 צְרִיכִי לְמִיקְרִיָּה – ואם אתה אומר שהעדים צריכים לקראו את
 108 הַגַּט קוּדֵם מִסְרָתוֹ, אִם כֵּן בְּתַר דְּקְרִיָּוּתָהּ – לאחר שהעדים קראוהו,
 109 מִי מְצִי אֲמַר לָהּ הֲכִי – האם הבעל יכול לטעון כן, והלא העדים
 110 ראו שהיה זה גט. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא צְרִיבָא – לא הוצרכה
 111 הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנָה אֵלֶּא בְּאוֹפֵן דְּבִתְרָא דְּקְרִיָּוּתָהּ – שלאחר
 112 שֶׁהַעֵדִים קראוהו, עֵיילִיה – הכניס הבעל את הגט לְבִי דִּיהָ – תחת

1 הַנְּיָא בְּנוֹתִיה דְּרַב, עֵדִים שְׂאִין יוֹדְעִין לְחַתוּם, מְקַרְעִין לָהּ נִייר חֶלֶק,
 2 וּמְמַלְאִים הַעֵדִים אֶת הַקְּרָעִים דִּין, אֲמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמַה
 3 דְּכָרִים אֲמוּרִים, דוּקָא בְּנִיטִי נְשִׁים, אֲבָל בְּשִׁטְרוֹת שְׂחִירֵי עֲבָדִים
 4 וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׂטִרוֹת, אִם יוֹדְעִין הַעֵדִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, חוֹתְמִין. וְאִם
 5 לֹא שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, אִין חוֹתְמִין. שואלת הגמרא,
 6 לְרִיחָה מֵאֵן דְּבַר שְׂמָה – מדוע רבן שמעון בן גמליאל אמר שצריכים
 7 הַעֵדִים לְדַעַת לְקִרְוֹת, הֲלֹא תָנָא קָמָא הַתִּיר רַק כְּשֶׁאִינֵם יוֹדְעִים
 8 לְחַתוּם, מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, הַסְּרִי מִיִּתְפָּרֵשׁ וְהִכִּי קָתְנִי עֵדִים שְׂאִין
 9 יוֹדְעִין לְקִרְוֹת, קוֹרִין לְפִנְיָהֶם אֶת הַכְּתוּב בְּשִׁטְר, וְחוֹתְמִים, וְשְׂאִין
 10 יוֹדְעִין לְחַתוּם כּוּי, אֲמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּמַה דְּכָרִים אֲמוּרִים
 11 שֶׁאִפְשָׁר לְהַחֲתִים עֵדִים שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, דוּקָא
 12 בְּנִיטִי נְשִׁים, אֲבָל בְּשִׁחִירֵי עֲבָדִים וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׂטִרוֹת, אִם יוֹדְעִין
 13 לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, הֵם חוֹתְמִין, וְאִם לֹא, אִין חוֹתְמִין. אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
 14 מֵאֵי מְעַמָּא דְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהִקְלֵר בְּגִיטִין, שְׂלֵא יְהוּ בְּנוֹת
 15 יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת, שְׂמָא אִם נִמְתָּן שִׁימְצָאוּ עֵדִים שִׁוּדְעִים לְקִרְוֹת
 16 וְלְחַתוּם, יִלֵּךְ הַבַּעַל לְמַדִּינַת הַיָּם וְחִישָׁאֵר אִשְׁתּוּ עֲגוּנָה.
 17 אֲמַר רַבָּא, הֲלֵכָה בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁרַק בְּגִיטִין הִקְלוּ וְלֹא
 18 בְּשָׂאֵר שִׁטְרוֹת. וְרַב גַּמְדָּא מְשַׁמֵּיָּה דְּרַבָּא אֲמַר, אִין הֲלֵכָה כִּרְבִן
 19 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְאֵלֶּא בְּמֵאֵן בְּרַבֵּן – ואלא כמי
 20 נִפְסָקָה הַחֲלֻכָה, בַּחֲכָרָא כְּחַכְמִים, וְהָא הוּוּא דְּעֵבֵד עוֹבְדָא, וְהַחֲתִים
 21 בְּשָׂאֵר שְׂטִרוֹת עֵדִים שְׂאִינֵם יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וְלְחַתוּם, וְנִגְדִיָּה –
 22 וְהַלְקוּהוּ רַב בְּקָנָה, וְלְדַבְרֵי רַב גַּמְדָּא לֹא הִיא לְרַב כְּהֵנָּה לְהַלְקוֹתָ,
 23 שְׁהִי עֵשֶׂה כְּחֻלְכָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, תְּרַנְיָא – תִּפְרַשׁ, שְׁדַבְרֵי רַב
 24 גַּמְדָּא, נִאֲמַרו אֲקָרִיבָהּ – באופן שהעדים אינם יודעים לקראו אך
 25 יוֹדְעִים לְחַתוּם, וְבוּזָה הִלְכָה כְּחַכְמִים. וּבִמְקַרְהָ שֶׁל רַב כְּהֵנָּה,
 26 הַעֵדִים לֹא יַדְעוּ לְחַתוּם, וְבוּזָה הִלְכָה כִּרְבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂאִין
 27 לְחַתְמִים.
 28 רַב יְהוּדָה – הִיא זָקֵן וְעִינָיו כְּהוּ, וּבְכָל זֹאת כְּשֶׁהִיא צְרִיךְ לְחַתוּם
 29 כַּעַד אִו כִּיִּין, הִיא מִצְמַעֵר מִתְאַמֵּץ וְרָבִי – וקורא את השטר
 30 בְּעַצְמוֹ, וְחַתִּים. אֲמַר לִיה עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה לֹא צְרִיבָת – אינך צריך
 31 לְכַךְ, דְּהָא רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁהוּא מְרָא וְ-אִדּוּן (אִדּוּן) דְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֹאשֵׁר
 32 הִיא צְרִיךְ לְחַתוּם עַל שִׁטְר, קְרוּ קְמִיָּה – הִיוּ קוֹרְאִים לְפִנְיָי אֶת
 33 הַשִּׁטְר, וְהוּא הִיא חַתִּים. וְרַב נַחְמָן שְׁהִיא דִּיין מְמוּנָה מִטַּעַם רֹאשׁ
 34 הַגּוֹלָה וְחַתְנוּ שֶׁל הַנְּשִׂא, כֹּאשֵׁר הִיא צְרִיךְ לְחַתוּם עַל שִׁטְר, קְרוּ
 35 קְמִיָּה סְפָרִי דִּינִי – סופרי בית הדין קראו לפניו את השטר, וְחַתִּים
 36 וְהוּא חַתִּים. הַגְּמָרָא מְגַבִּילָהּ קוּלָא זֶה, וְדוּקָא כֹּאשֵׁר בֵּא הַשִּׁטְר
 37 לִידֵי רַב נַחְמָן, סְפָרִי דִּינִי קְרָאוּ לְפִנְיָי, הִקְלוּ שִׁיחַתוּם רַב נַחְמָן מְבַלִּי
 38 לְקִרְוֹת, מִשׁוּם דְּאִתְּ לָהּ – שִׁישׁ לַחֵם, לְסוּפְרֵי בֵּית הַדִּין, אֲמַרְתָּא –
 39 יִרְאָה מִפְּנֵי, כִּיִּין שְׁהִיא חַתָּן הַרִישׁ גּוֹלוֹתָ וְהִיא דִּיין מְמוּנָה. וְלֹא
 40 יִקְרָאוּ אַחֲרָת מִהַכְּתוּב בְּשִׁטְר. אֲבָל אִם הִיא בֵּא שִׁטְר לִידֵי רַב נַחְמָן,
 41 וְסְפָרִי אַחֲרֵינִי שְׂאִינֵם מְבִית דִּינוּ קְרָאוּ לְפִנְיָי, או שִׁטְר שֶׁקְרָאוּהוּ
 42 סְפָרִי דִּינִי, וְאִינִישׁ אַחֲרֵינָא – ואיש אחר יחתום עליו ולא רב נחמן,
 43 לֹא – אין לסמוך על קריאת הסופרים, אֵלֶּא עַל חַתוּם לְקִרְוֹת
 44 בְּעַצְמוֹ.
 45 רַב פָּסָא כִּי הוּוּא אֲתִי לְקְמִיָּה – כאשר היה בא לפניו שְׂמָרָא פְּרַסְקָה
 46 – שִׁטְר כְּתוּב בְּלִשׁוֹן פֶּרַס דְּעֵבֵד בְּעַרְבָּאוֹת שֶׁל בּוֹתִים – שנעשה על
 47 יַדֵי בֵּית דִּין שֶׁל גּוּיִים, מְקַרְבִּי לָהּ לְשׁוֹנֵי בּוֹתִים – הִיא קוֹרֵא לְשׁוֹנֵי
 48 גּוּיִים שִׁיקְרָאוּ לְפִנְיָי אֶת הַשִּׁטְר זֶה שְׂלֵא בְּפִנְיָי זֶה בְּמִסְתִּיחַ לְפִי תוּמּוֹ
 49 – מבלי שיבינו שרב פפא סומך על דבריהם לגבות על ידי כך את
 50 הַחֻב, וּמְנַבִּי בִּיה – והיה גובה את החוב על ידי השטר, אִף
 51 מִשְׁשַׁעְבְּדֵי – מנכסים משועבדים, וּבְדִין כָּל מְלוּהָ בְּשִׁטְר.
 52 אֲמַר רַב אֲשִׁי, אֲמַר לִי רַב הוּנָא בְּרַ נָתַן, הֲכִי אֲמַר אֲמִימַר, הֵאֵי שְׂמָרָא
 53 פְּרַסְקָה – שטר שכתוב בפרסית, וְחַתְמִים עֲלִיהָ סְפָרִי – וחתומים
 54 עֲלָיו עֵדִים יִשְׂרָאֵל, מְנַבִּינֵן בִּיה – גובים על ידי שטר זה מִשְׁשַׁעְבְּדֵי.
 55 שואלת הגמרא, וְהָא לֹא יִדְעִי לְמִיקְרֵי – והרי העדים החתומים בו
 56 אינם יודעים פרסית, וְאִיךָ חַתְמוּ עַל הַשִּׁטְר מְבַלִּי לְקִרְוֹת. מְשִׁיבָה

57 מְשֻׁמֵם פִּרְשֵׁת יִזְכָּב לַח שֶׁפֶר בְּרִיתוֹת דְּאִיתָּהּ – הַכְּתוּבָה בִּסְפֵר
58 תּוֹרָה, הָאָהָר בְּעֵינָא – הָרִי צִרִיךְ שִׁיתְקִיִּים הַצִּיּוּנִי יִזְכָּב לַח, שְׁמַלְמַדְנָה
59 שֶׁהִגֵּט צִרִיךְ לְהַכְתֵּב לְשֵׁמָה – לְשֵׁם הָאִשָּׁה שֶׁהוּא חֹפֵץ לְגַרְשׁ,
60 וְלִיבָא – וְאֵילוּ פִּרְשֵׁת גִּירוּשֵׁין בִּסְפֵר הַתּוֹרָה, לֹא נִכְתְּבָה לְשֵׁם
61 גִּירוּשֵׁי אִשָּׁה זֶה. וְכִי תִימָא לְיָהוּשׁ – נַחְשׁוּשׁ דִּילְמָא אֶקְרִים – שְׁמָא
62 הַקְדִּים הַבַּעַל לְיָהוּשׁ לִיהוּא וְזוּמָא מְעִיקְרָא – וּמִתְחִילָה נָתַן מִטְּבַע
63 לְסוּפֵר, כִּדִּי שִׁיכְתוּב אֵת פִּרְשֵׁת הַרְשׁוּת שֶׁבִּסְפֵר הַתּוֹרָה הַזֶּה, לְשֵׁם
64 גִּירוּשֵׁי אִשְׁתּוּ, הָאָהָר בְּעֵינָא שִׁינָה שְׁמֵי – הָרִי בִּסְפֵר צִרִיךְ שִׁיזִיחָה כְּתוּב
65 שֵׁם הַבַּעַל, וְשֵׁמָה שֶׁל הָאִשָּׁה, וְכֵן שֵׁם צִירוֹ שֶׁל הַבַּעַל, וְשֵׁם עֵרְכָה
66 שֶׁל הָאִשָּׁה, וְאֵם לֹא נִכְתְּבוּ, הִגֵּט פְּסוּל, וְלִיבָא – וּבִסְפֵר הַתּוֹרָה הָרִי
67 לֹא כְּתוּבִים שְׁמוֹתֵיהֶם. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְרַב יוֹסֵף מֵאִי קָא מְשַׁמְעַ
68 לָךְ – מַה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, הֲלֹא פְּשׁוּט הָדִיר שֶׁאִשָּׁה אֵינָה יֹכֹלֶה
69 לְהַתְגַּרֵּשׁ בִּסְפֵר תּוֹרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, רַב יוֹסֵף בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
70 שְׂאֵין מִי מִיִּלִּין עַל גְּבִי מִי מִיִּלִּין וְכִפִּי שֶׁאִמְרַת בְּתַחֲלִילַת דְּבִרְיָה.
71 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵם נִיתָן לְתַקֵּן גִּט שְׁנִכְתַּב שְׁלֹא לְשִׁמְהָ אֶמְרַת רַב
72 הַקְּדָא, גִּט שְׁכָתְבוּ שְׁלֹא לְשֵׁמָה, וְהַעֲבִיר עָלָיו שׁוּב קוּלְמוֹס עִם דִּי,
73 מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה לְשֵׁמָה, מֵאַנּוּ בּוּזָה לְמַחְלֻקְתָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹנָתָן,
74 הָרִי שְׁהִיָּה הַסּוּפֵר צִרִיךְ לְכַתּוּב אֵת הַשֵּׁם, וְנִתְפָּרֵן – הִיָּה סְבוּר שֶׁהוּא
75 צִרִיךְ לְכַתּוּב יְהוּדָה, וְנִקְעָה בְּכַתִּיבַת 'יְהוּדָה' וְלֹא הִשְׁמִיל בּוֹ – וְלֹא
76 כְּתַב בּוֹ אֵת הָאוֹת דְּלֵת, וְנִמְצָא שְׁכַתַּב אֵת הַשֵּׁם, אֲלֵא שְׁלֹא כְּתוּב
77 לְשִׁמּוֹ, מְעִבִיר עָלָיו – עַל הַשֵּׁם, קוּלְמוֹס עִם דִּי פִּעַם נּוֹסֶפֶת לְשֵׁם
78 קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְקִבְּרִישׁוֹ כָּךְ, וְכִשְׁר הוּא, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְהַתְּקִימִים
79 אֶמְרִים, אֵין לְעִשׂוֹת כָּן, מְשׁוּם שֶׁבִּאֲפוּן זֶה אֵין תִּיבַת הַשֵּׁם מִן
80 הַמּוֹבְחָר. וְכִשְׁם שֶׁנִּחְלְקוּ בְּכַתִּיבַת הַשֵּׁם, כָּךְ נִחְלְקוּ בִּגִּט שְׁנִכְתַּב
81 שְׁלֹא לְשִׁמְהָ. אֶמְרַת רַב אֶהָא בְּרַי יַעֲקֹב, דִּילְמָא לֹא הִיא – שְׁמָא
82 מְבַרִּייתָא זֶה אֵין רֵאִיָּה לְגִט, שְׁכֵן עַד פֶּאֶן לֹא קְאָמְרִי רַבִּינָן שְׁלֹא
83 מְעִילָה הַעֲבֵרַת קוּלְמוֹס לְשִׁמְהָ, אֲלֵא הָתָם לְגַבִּי כְּתִיבַת הַשֵּׁם
84 מְשׁוּם דְּבְּעֵינָא – שְׁאֵנוּ צִרִיכִים לְהַדֵּר בְּכַתִּיבַתּוֹ, כִּפִּי שְׁנַלְמַד
85 מִהַכְּתוּב (שְׁמוֹת טו ב) 'זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ, וְלִיבָא – וְכַתִּיבָה בְּהַעֲבַרְתָּ
86 קוּלְמוֹס אֵינָה מְהוֹדֵרֵת, אֶמְרַת רַבִּינָן, אֶמְרַת רַבִּינָן לְגַבִּי גִט, וְנִצְטוּיָנוּ לְהַדֵּר
87 בְּכַתִּיבַתּוֹ וּבְכִשְׁרֵיהוּ חֲכָמִים.
88 אֶמְרַת רַב הַקְּדָא, וְכִיבְלָא לְמִפְסָלֵיהוּ – יֹכֹל אֲנִי לְפַסּוֹל לְבוֹלֵי גִיטִי
89 דְּעִלְמָא – אֵת כֹּל הַגִּיטִין שֶׁבַּעֲלוֹם. אֶמְרַת לִיהוּ רַבָּא לְרַב חֲסָדָא, מֵאִי
90 מְעִיקָא – מִפְּנֵי מַה אֵתָּה סְבוּר כָּךְ. אֵילִיבָא – אֵם תֵּאֲמַר מְשׁוּם דְּכָתִיב
91 'וְזָכַר לַח', וְנִשְׁמַע שֶׁהַבַּעַל יִכְתוּב, וְהָבָא – הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ עוֹשִׂים,
92 אֵיחִי קָא פְּתָבָה לִיהוּ – הָאִשָּׁה כּוֹתֵבַת אֹתָם, שֶׁהִיא מְשַׁלְמַת לְסוּפֵר,
93 יֵשׁ לְדַחוֹת דִּילְמָא אֶקְנִי אֶקְנִי אֶקְנִי לִיהוּ רַבִּינָן – שְׁמָא הַפְּקִירוּ כְּכַמִּים
94 הַפְּקִירוּ אֵת הַמְעוֹט שֶׁנִּתְּנָה לְהַשְׁתָּה לְסוּפֵר וְהִקְנָה אוֹתָם לְבַעַל,
95 וְנִמְצָא שְׁנִכְתַּב הִגֵּט מִשְׁלוֹ. וְאֶלְמָא שְׁמָא דַּעֲתָךְ לְפַסּוֹל אֵת כֹּל הַגִּיטִין
96 מְשׁוּם דְּכָתִיב לְגַבִּי גִט 'וְנָתַן בְּיָדָהּ, וְלִמְדוּ שֶׁצִּרִיכָה לְהִיטֵיב נִתְיָנָה
97 חֲשׁוּבָה שֶׁל שׁוֹה פְּרוּטָה, וְהָבָא – וְאֵילוּ הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ נּוֹתְנִים, לֹא
98 יָהִיב לָהּ מִיָּד – הַבַּעַל לֹא נּוֹתֵן לָהּ דְּבַר בַּעַל עֵרֶךְ, שֶׁהָרִי הִגֵּט אֵינוֹ
99 שׁוֹה פְּרוּטָה. יֵשׁ לְדַחוֹת דִּילְמָא נִתְיָנָה גִּט הִיא – שְׁמָא וְנָתַן, מִלְּמַדְנָה
100 שֶׁצִּרִיךְ הַבַּעַל לְמַסּוֹר אֵת הִגֵּט לְאִשָּׁה, וְלֹא בָּא לְלַמַּד שֶׁצִּרִיךְ נִתְיָנָה
101 חֲשׁוּבָה. תֵּרַע – וְרֵאִיָּה לְכַךְ, דְּשִׁלְחוּ מְתָם – מֵאֲרִיךְ יִשְׂרָאֵל,
102 שֶׁהַחֲלֵכָה הִיא שֶׁאֵם כְּתָבוּ לְגִט עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה, הִגֵּט כְּשֶׁר, שְׁאֵין
103 לָהֶם שׁוּיּוֹת. וּמוּכַח שֶׁנּוֹתֵן הִיא מְסִירוּתָהּ:
104 גּוּפָא, שְׁלַחוּ מְתָם, כְּתָבוּ עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה, כְּשֶׁר. אֶמְרַת רַב אֲשֵׁי, אָף
105 אֲנִי נִמְי תִּנְיָא – גַּם אֲנִי שְׁנִינוּ (לַעֲלֵ לט). שְׁכּוֹתְבִין גִּט אָף עַל הַעֲלָה
106 שֶׁל זֵית, שְׁאֵינוֹ שׁוֹה כְּלוֹם. וּמוּכַח שְׁאֵין צוֹרֵךְ בְּנִתְיָנָה חֲשׁוּבָה וְזוֹ
107 רֵאִיָּה לְהַכְּשֵׁר גִּט שְׁנִכְתַּב עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא, דִּילְמָא
108 שְׂאֵין – שְׁמָא שׁוֹנֵה דִּין עֲלָה שֶׁל זֵית, מְשׁוּם דְּהָיוּ לְאִיצְרוּפֵי –
109 שְׂרָאוֹי לְצַרְפּוֹ עִם עוֹלִים אַחֲרֵים לְשַׁכּוֹ אוֹ לְמַאכֵּל בְּהֵמָה, וְנִמְצָא
110 שֶׁהוּא שׁוֹה מְשִׁיבָה בְּצִירוּף דְּבַר אַחַר, מַה שְׁאֵין כָּן בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה.
111 תִּנְיָא, רַבִּי אֶמְרַת, כְּתָבוּ לְגִט עַל גַּבִּי אִיסוּרֵי הַנְּאָה, כְּשֶׁר לְגַרְשׁ בּוֹ.
112 נֶפֶס – יִצָּא לִי מְרַבִּי אַחַר שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ הַלְכָה זֶה, וְדָרְשָׁה בְּרַבִּים,

מְשֻׁמֵם פִּרְשֵׁת יִזְכָּב לַח שֶׁפֶר בְּרִיתוֹת דְּאִיתָּהּ – הַכְּתוּבָה בִּסְפֵר
תּוֹרָה, הָאָהָר בְּעֵינָא – הָרִי צִרִיךְ שִׁיתְקִיִּים הַצִּיּוּנִי יִזְכָּב לַח, שְׁמַלְמַדְנָה
שֶׁהִגֵּט צִרִיךְ לְהַכְתֵּב לְשֵׁמָה – לְשֵׁם הָאִשָּׁה שֶׁהוּא חֹפֵץ לְגַרְשׁ,
וְלִיבָא – וְאֵילוּ פִּרְשֵׁת גִּירוּשֵׁין בִּסְפֵר הַתּוֹרָה, לֹא נִכְתְּבָה לְשֵׁם
גִּירוּשֵׁי אִשָּׁה זֶה. וְכִי תִימָא לְיָהוּשׁ – נַחְשׁוּשׁ דִּילְמָא אֶקְרִים – שְׁמָא
הַקְדִּים הַבַּעַל לְיָהוּשׁ לִיהוּא וְזוּמָא מְעִיקְרָא – וּמִתְחִילָה נָתַן מִטְּבַע
לְסוּפֵר, כִּדִּי שִׁיכְתוּב אֵת פִּרְשֵׁת הַרְשׁוּת שֶׁבִּסְפֵר הַתּוֹרָה הַזֶּה, לְשֵׁם
גִּירוּשֵׁי אִשְׁתּוּ, הָאָהָר בְּעֵינָא שִׁינָה שְׁמֵי – הָרִי בִּסְפֵר צִרִיךְ שִׁיזִיחָה כְּתוּב
שֵׁם הַבַּעַל, וְשֵׁמָה שֶׁל הָאִשָּׁה, וְכֵן שֵׁם צִירוֹ שֶׁל הַבַּעַל, וְשֵׁם עֵרְכָה
שֶׁל הָאִשָּׁה, וְאֵם לֹא נִכְתְּבוּ, הִגֵּט פְּסוּל, וְלִיבָא – וּבִסְפֵר הַתּוֹרָה הָרִי
לֹא כְּתוּבִים שְׁמוֹתֵיהֶם. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְרַב יוֹסֵף מֵאִי קָא מְשַׁמְעַ
לָךְ – מַה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, הֲלֹא פְּשׁוּט הָדִיר שֶׁאִשָּׁה אֵינָה יֹכֹלֶה
לְהַתְגַּרֵּשׁ בִּסְפֵר תּוֹרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, רַב יוֹסֵף בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
שְׂאֵין מִי מִיִּלִּין עַל גְּבִי מִי מִיִּלִּין וְכִפִּי שֶׁאִמְרַת בְּתַחֲלִילַת דְּבִרְיָה.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵם נִיתָן לְתַקֵּן גִּט שְׁנִכְתַּב שְׁלֹא לְשִׁמְהָ אֶמְרַת רַב
הַקְּדָא, גִּט שְׁכָתְבוּ שְׁלֹא לְשֵׁמָה, וְהַעֲבִיר עָלָיו שׁוּב קוּלְמוֹס עִם דִּי,
מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה לְשֵׁמָה, מֵאַנּוּ בּוּזָה לְמַחְלֻקְתָּהּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹנָתָן,
הָרִי שְׁהִיָּה הַסּוּפֵר צִרִיךְ לְכַתּוּב אֵת הַשֵּׁם, וְנִתְפָּרֵן – הִיָּה סְבוּר שֶׁהוּא
צִרִיךְ לְכַתּוּב יְהוּדָה, וְנִקְעָה בְּכַתִּיבַת 'יְהוּדָה' וְלֹא הִשְׁמִיל בּוֹ – וְלֹא
כְּתַב בּוֹ אֵת הָאוֹת דְּלֵת, וְנִמְצָא שְׁכַתַּב אֵת הַשֵּׁם, אֲלֵא שְׁלֹא כְּתוּב
לְשִׁמּוֹ, מְעִבִיר עָלָיו – עַל הַשֵּׁם, קוּלְמוֹס עִם דִּי פִּעַם נּוֹסֶפֶת לְשֵׁם
קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְקִבְּרִישׁוֹ כָּךְ, וְכִשְׁר הוּא, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְהַתְּקִימִים
אֶמְרִים, אֵין לְעִשׂוֹת כָּן, מְשׁוּם שֶׁבִּאֲפוּן זֶה אֵין תִּיבַת הַשֵּׁם מִן
הַמּוֹבְחָר. וְכִשְׁם שֶׁנִּחְלְקוּ בְּכַתִּיבַת הַשֵּׁם, כָּךְ נִחְלְקוּ בִּגִּט שְׁנִכְתַּב
שְׁלֹא לְשִׁמְהָ. אֶמְרַת רַב אֶהָא בְּרַי יַעֲקֹב, דִּילְמָא לֹא הִיא – שְׁמָא
מְבַרִּייתָא זֶה אֵין רֵאִיָּה לְגִט, שְׁכֵן עַד פֶּאֶן לֹא קְאָמְרִי רַבִּינָן שְׁלֹא
מְעִילָה הַעֲבֵרַת קוּלְמוֹס לְשִׁמְהָ, אֲלֵא הָתָם לְגַבִּי כְּתִיבַת הַשֵּׁם
מְשׁוּם דְּבְּעֵינָא – שְׁאֵנוּ צִרִיכִים לְהַדֵּר בְּכַתִּיבַתּוֹ, כִּפִּי שְׁנַלְמַד
מִהַכְּתוּב (שְׁמוֹת טו ב) 'זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ, וְלִיבָא – וְכַתִּיבָה בְּהַעֲבַרְתָּ
קוּלְמוֹס אֵינָה מְהוֹדֵרֵת, אֶמְרַת רַבִּינָן, אֶמְרַת רַבִּינָן לְגַבִּי גִט, וְנִצְטוּיָנוּ לְהַדֵּר
בְּכַתִּיבַתּוֹ וּבְכִשְׁרֵיהוּ חֲכָמִים.
אֶמְרַת רַב הַקְּדָא, וְכִיבְלָא לְמִפְסָלֵיהוּ – יֹכֹל אֲנִי לְפַסּוֹל לְבוֹלֵי גִיטִי
דְּעִלְמָא – אֵת כֹּל הַגִּיטִין שֶׁבַּעֲלוֹם. אֶמְרַת לִיהוּ רַבָּא לְרַב חֲסָדָא, מֵאִי
מְעִיקָא – מִפְּנֵי מַה אֵתָּה סְבוּר כָּךְ. אֵילִיבָא – אֵם תֵּאֲמַר מְשׁוּם דְּכָתִיב
'וְזָכַר לַח', וְנִשְׁמַע שֶׁהַבַּעַל יִכְתוּב, וְהָבָא – הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ עוֹשִׂים,
אֵיחִי קָא פְּתָבָה לִיהוּ – הָאִשָּׁה כּוֹתֵבַת אֹתָם, שֶׁהִיא מְשַׁלְמַת לְסוּפֵר,
יֵשׁ לְדַחוֹת דִּילְמָא אֶקְנִי אֶקְנִי אֶקְנִי לִיהוּ רַבִּינָן – שְׁמָא הַפְּקִירוּ כְּכַמִּים
הַפְּקִירוּ אֵת הַמְעוֹט שֶׁנִּתְּנָה לְהַשְׁתָּה לְסוּפֵר וְהִקְנָה אוֹתָם לְבַעַל,
וְנִמְצָא שְׁנִכְתַּב הִגֵּט מִשְׁלוֹ. וְאֶלְמָא שְׁמָא דַּעֲתָךְ לְפַסּוֹל אֵת כֹּל הַגִּיטִין
מְשׁוּם דְּכָתִיב לְגַבִּי גִט 'וְנָתַן בְּיָדָהּ, וְלִמְדוּ שֶׁצִּרִיכָה לְהִיטֵיב נִתְיָנָה
חֲשׁוּבָה שֶׁל שׁוֹה פְּרוּטָה, וְהָבָא – וְאֵילוּ הַגִּיטִין שְׁאֵנוּ נּוֹתְנִים, לֹא
יָהִיב לָהּ מִיָּד – הַבַּעַל לֹא נּוֹתֵן לָהּ דְּבַר בַּעַל עֵרֶךְ, שֶׁהָרִי הִגֵּט אֵינוֹ
שׁוֹה פְּרוּטָה. יֵשׁ לְדַחוֹת דִּילְמָא נִתְיָנָה גִּט הִיא – שְׁמָא וְנָתַן, מִלְּמַדְנָה
שֶׁצִּרִיךְ הַבַּעַל לְמַסּוֹר אֵת הִגֵּט לְאִשָּׁה, וְלֹא בָּא לְלַמַּד שֶׁצִּרִיךְ נִתְיָנָה
חֲשׁוּבָה. תֵּרַע – וְרֵאִיָּה לְכַךְ, דְּשִׁלְחוּ מְתָם – מֵאֲרִיךְ יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהַחֲלֵכָה הִיא שֶׁאֵם כְּתָבוּ לְגִט עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה, הִגֵּט כְּשֶׁר, שְׁאֵין
לָהֶם שׁוּיּוֹת. וּמוּכַח שֶׁנּוֹתֵן הִיא מְסִירוּתָהּ:
גּוּפָא, שְׁלַחוּ מְתָם, כְּתָבוּ עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה, כְּשֶׁר. אֶמְרַת רַב אֲשֵׁי, אָף
אֲנִי נִמְי תִּנְיָא – גַּם אֲנִי שְׁנִינוּ (לַעֲלֵ לט). שְׁכּוֹתְבִין גִּט אָף עַל הַעֲלָה
שֶׁל זֵית, שְׁאֵינוֹ שׁוֹה כְּלוֹם. וּמוּכַח שְׁאֵין צוֹרֵךְ בְּנִתְיָנָה חֲשׁוּבָה וְזוֹ
רֵאִיָּה לְהַכְּשֵׁר גִּט שְׁנִכְתַּב עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא, דִּילְמָא
שְׂאֵין – שְׁמָא שׁוֹנֵה דִּין עֲלָה שֶׁל זֵית, מְשׁוּם דְּהָיוּ לְאִיצְרוּפֵי –
שְׂרָאוֹי לְצַרְפּוֹ עִם עוֹלִים אַחֲרֵים לְשַׁכּוֹ אוֹ לְמַאכֵּל בְּהֵמָה, וְנִמְצָא
שֶׁהוּא שׁוֹה מְשִׁיבָה בְּצִירוּף דְּבַר אַחַר, מַה שְׁאֵין כָּן בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה.
תִּנְיָא, רַבִּי אֶמְרַת, כְּתָבוּ לְגִט עַל גַּבִּי אִיסוּרֵי הַנְּאָה, כְּשֶׁר לְגַרְשׁ בּוֹ.
נֶפֶס – יִצָּא לִי מְרַבִּי אַחַר שֶׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ הַלְכָה זֶה, וְדָרְשָׁה בְּרַבִּים,

תוספות

1 משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא - תימה: דלענין מגילת סוטה
2 משמע בפרק קמא דעירובין (א.א.) דמוחקק לן מן התורה, אפילו למאן דבעי כתיבה
3 לשמה, דקאמר רב פפא דלמאן דאמר אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת - תורה
4 דסתמא כתיבה - הדין נמי דמחקקין? ויש לומר: דרב יוסף דשעתא לא סבר לה כוותיה. אף על
5 נמי, סבר באיך כתיב. ודע: דסתמא אין מוחקקין לן מן
6 התורה, וכמתניתין דבפרק "כל הגט" (גיטין ב.ו.)
7 דתנן: וכתובת טופסי גיטין - צריך שיניח מקום
8 האיש בו, דייק מהתם בריש מסכת ובחס (ב.ב.)
9 דסתמא פסול, וכל שכן ספר תורה דלא איתכוב
10 לשם גירושין כלל. ועוד נראה דאפילו מאן
11 דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה, אף על
12 גב דבעי לשמה - מודה לענין גט דפסול.
13 דבעירובין בפרק קמא (י.ג.) דמשעי דכולהו תנאי
14 מרוד בהך דפיק "כל הגט" דחשיבי שלא לשמה,
15 מדפריך התם: ולת ליה לרב אחא בר יאשיה כרב
16 לגרש את אשתו ונמלך בו? ובמגילת סוטה סתמא
17 כשר, משום דסתמא שאין הכוון שעליו לכתוב
18 מקדיה, ומסתמא ניחא ליה. אבל גבי גט - בעל
19 סתמא לא ניחא ליה. אף על גב דפריך במגילת סוטה
20 דגט לא אביי אחא בר יאשיה דאיידי במגילת סוטה
21 - לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק.
22 הא בעינן שמו ושמה - אף על גב דמתניתין
23 דפיק "חוריק" (גיטין פ.א.) ד"שיה שמו ושמה"
24 מוקמין לה דהאי "הולד ממור" כרבי אבהו
25 משמע דלרבנן לא הוי בשיבה שמו אלא פסולא
26 דרבנן. ומדנקט "שינה" ולא נקט "לא כתבו כלל"
27 - משמע ודלא כתבו כלל כשר אפילו מדרבנן -
28 הא ליתא, דעל כרחק לא כתבו כלל לרבי מאיר
29 פסול מן התורה, דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו
30 שזוהי מגרש לא אשתו, ולבא כתבו כלל -
31 מוכיח. אלא אומר רבינו יצחק דלא מיירי בשינה
32 שזו משום - דאם כן הוה ליה למינקט "לא כתבו
33 כדאמרין", דפסול לרבי מאיר, דמתניתין רבי מאיר
34 כדאמרין, התם, דהוי רבוותא פלי. אלא שינה מאיר
35 - היינו שכבש דר גלגל ביהודה, והשתא קאמר
36 הכא שפיר: הא בעינן שמו ושמה וליכא, וכולל
37 שקון דבלא כתבו כלל הוא דפסול.
38 **דילמא** תניתנן תו - וכן "שלף איש נעלו
39 ונתן ליערה" (רות ד.) לא בעינן שיה
40 פרוטה, אף על גב דכתיב "נתן", וכן גבי הרומה
41 חטה אחת פוטר את חברי, אף על גב דכתיב
42 (דברים יח) "תתן לו" ובמגילת דם חטאת ובמגילת
43 בדוהות אין בו שיעור. הא דאמר אבא שאול
44 בפרק "כל שעה" (פסחים ל.ב.) דור שאכל הרומה
45 לא מיידיב בפחות משהו פרוטה משום דכתיב
46 (ויקרא כב) "נתן לכהן" וגו' ואין תנינה בפחות
47 משהו פרוטה - היינו משום דתשלומי הרומה
48 ליפנין מתשלומי מעילה, דתרייהו תשלומי קדש
49 מיקרו, וגומרי ב"ח" "חט" מהדרי. ולמאן דבעי
50 בכריתות (ו.ב.) "ואשר יתן ממנו על זר" שזוהא
51 תנינה בבית - היינו משום דסיכה היא, ואפקה
52 בלשון תנינה לאפקי ממשמעות דסיכה קאתי,
53 דמשמע על שזוהא, וצריך תנינה חשובה כמו "נתן"
54 לכהן את הקדש" (ויקרא כב) דהוי בבית דרבנן דאבא שאול. וכן "לא יתן עליה לבונה"
55 דבפרק "כל המנחות" (ט.א.) מצריך כוית - היינו משום דשני מלשון שימה דאחתיב בה "לא
56 ישעם עליה שמן", או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ, דהוויא נמי הקטרת איסור, דהוי
57 בבית.
58 **משמיה** דרבי וקלסוה אלמא הליכתא כוותיה - פירש בקונטרס: מדטרך עלה דלקלסוה.
59 ובפרק "מי שאחור" (גיטין ע.א.) לא יתכן לפרש כן, דקאמר: נפק רבי חיאי דרשה
60 משמיה דרבי - וקלסוה, משמיה דרביים - ולא קלסוה, אלמא לית הליכתא כוותיה. ואומר
61 רבינו תם: דהבא דייק מדרקלסוה כי אמר משמיה דרביים, ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דרביים. ולקמן איפכא.
62 דחקקה לאו כתיבה היא - הוה מצי לאקשווי מלוחות, דכתיב בהו כתיבה בכמה קריא, והיה כתבם חקיק, כדכתיב (שמות לב) "זרות על הלוחות", אלא דניחא ליה למיפרך
63 מגט אנטי.

1 כריתות דאית בה - שכתובה בה פרשה וכתב לה ספר כריתות". לה - לשמה. יהב וזוא
2 **לבפאי** - לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה. הא בעינן שיניח שמו ושמה - דנתן לקמן
3 (פ.א.) דפסול, אלמא צריך לכתוב שמו ושמה. ואית דלא גרסי "שינה". ומאן דגרסי ליה
4 - משום מתניתין דלקמן, ואגב גררא גרסי ליה. **מאי** קא משמע לן - כל הניגי פשוטין
5 לן דפרשה שבחורה אינה גט! עליו קולפום -
6 על כל אות ואות. ונתבין לכתוב יהודה -
7 שהיה טועה, וסבר שהוה צריך לכתוב יהודה.
8 וטעה ולא הטיל בו דלת - הרי השם כתוב.
9 אלא שהוה שלא לשמו. ואגוהו - התנאה לפניו
10 במצות. אידי כתיבה ליה - ונתנת שכר הסופר,
11 כדאמרין בגמרא ד"גט פשוט" (בבא בתרא
12 ס.ק.א.), משום דתנת עגונות. אקניו אקניו ליה
13 רבנן - ההוה וזוא מדידה, והוי כמאן דרדיב ליה
14 איהו. דהפקר בית דין היה הפקר. ונתן - בר
15 נתניה, שיהא שוה פרוטה. ועלית של זית -
16 שאינו שוה כלום. דהוי לאיצטרופי - עם עלין
17 הרבה, לשכוב עליהן או למאכל בהמה, ואף על
18 גב דלא שוה פרוטה. אבל איסורי הנאה - לא.
19 וכל קלפום - משום דאמר לה משמא
20 דיהודיאה. ורשה - זמנא אחריתי משמיה
21 דרביים, כי היכי דליקבלה מיניה. אלמא -
22 מדטרך כולי האי דליקבלה - אלמא הליכתא
23 כוותיה. חקק - בטבלא בסכין. עבר שיצא -
24 לחירות. כתיב שחקק על גבי בטבלא - דף.
25 ופיגים - כעין אותן של סחרים, שחוקקים
26 עליהן בעט. ולא כתיב שעל גבי כיפה - כעין
27 כובע של צמר, ותורת הנשים תחת צעיף
28 שריון, כדאמרין ב"במה אשה יוצאה" (שבת
29 נ.ב.) אנדוכתרי - תכשית. ורוקמן עליו צורת
30 במחט כעין ברש"ר ב"ע"ו. ואם רקמו עליהן
31 אותיות גט - אינו כתב, לפי שאינו כתוב
32 וקבוע, אלא מוטל על הבגד ושני ראשי
33 תחובים. אלא דחק תיבות - של אותיות,
34 וצדיקה, והאותיות בולטות - אינו כתב, לפי
35 שלא ציר את האותיות אלא חקק סביבותיהם.
36 והעץ נשאר כמו שהיה בדפוס האותיות
37 מאליה. הא דחק ירבותיהן - של אותיות,
38 דהיינו דן ממש, שישקע הכתב - זו היא
39 כתיבה, לא היה כתבו - של ציץ שוקע, אלא
40 בולט, כצורתו של דיניי זהב. והא דיניי זהב
41 תוכות הוא - דקא סלקא דעתיה כשהוה מכה
42 בקורטס תותם המטבע על הדינר תוכות,
43 וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת, והם
44 מלכא - דחוקק את תוכו. וסביבות צורת
45 הדינר ובגד וכקיעת רושם החותם אין הדינר
46 של זהב נדחק, ומאליה הצורה עומדת
47 במקומה. וגבי ציץ כתיב (שמות לו) "מכתב
48 פתוחי חותם" - אלמא כתיבה היא. ואילו הכא
49 ירבות - שהיה הציץ דק כעין טס, וצר
50 האותיות מעבר האחד, ודחוק ירבותיהן וכן
51 בולטות מעבר השני, כמו שמציירים כסף וזהב
52 העשוי ליקבע בכלי עץ ששוחים בהם יין.
53 **דשמא** - חותם המטבע, שקורין קויניץ. שחוקק
54 חייך - התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת וחרצין ודחוקק תוכות וסביבות של
55 צורת הדינר, עד שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה. ונפקא מינה שאם חקק את
56 הגט בחותם וכתבו על גבי טס - לא הוי כתב, דתוכות הוא. או **כנפי מיכנה** - צורת
57 החותם שהיא שוקעת, כשחוכותיה דחוקק את תוכות של דינר, ונכנס הוהב קצת ברוחק
58 בתוך שקיעת הצורה, ונמתח מתוך דחוקק ונכנס לתוך הצורה. ולא ממילא הוה, אלא על
59 ידי מכת הקורטס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם. והרי כתבה ביריד.

למימרא

דחקקה לאו כתיבה היא - הוה מצי לאקשווי מלוחות, דכתיב בהו כתיבה בכמה קריא, והיה כתבם חקיק, כדכתיב (שמות לב) "זרות על הלוחות", אלא דניחא ליה למיפרך מגט אנטי.

התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך מהו - אף על גב דכתבו על איסורי הנאה כשר - היינו משום דידבי לה מיהא כל הגט, אבל הכא לא ידבי לה אלא בתורת פרעון. **על** מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת - בפרק "מי שאחור" (גיטין ע"א), קבעי: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? ומפרש לשון אחד: משום דסיפא הנייא אחי ומעשה דבכר אחר, והוי

הא בעינא סתבא - פתחיה חותם. מנאי - מכה הרושם באותו צד שהצורה בולטת בו. אבל ציץ - דחוק מאבראי, והיא בולטת מגנאי. **הא ליכא שאר לא** - דמקום גט בעי למיתב לה מתנה מגורה משום גירושין, ולא לשם פרעון, דכתיב "ונתן". **אי אבא לה** - לכתובתיך". **אוירא** - גליין. והניד - כל הניד אני מעבב לעצמי. **אינה מגורשת** - דכיון דהנייר שלו - לא נתן לה כלום, דמנאזא

אנתיות פרוחת באויר. **היי זו מגורשת** - ותחזיר, דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. **נייר שבין שיטת לשיטת** - שלי, מהו: דמעורה - מעורה במקצת, שהיו בו אותיות ארוכות המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה. **והרי הוא** - העבד. **יצא מתחת ידה** - שהביאתו לפנינו, ואמר: בעלי נתן לי העבד הזה, וגירשני בו, כדתנן במתניתין. ונתון לה העבד. **מהו** - מי מהזמנה בלא עדי מסירה, הואיל ועכשיו הוא ברשותה, או דילמא הוא מנפשיה אולי להחזירי הוא - דילמא תנאה הוא בגיטא ומחתיקה, והדר כתביה. **בעיני מפיסה** - שקראוהו. **ורבי אלעזר היא** - דאמר: אי אפשר לגט בלא עדי מסירה. **אלא לריבי בר הפא קשיא** - דבעיא דידיה ברליכא עדי מסירה היא. **כתובת קעקע** - אינה נמחקת עולמית. הגודרות **בדמותה**, על שם "גדרות צאן" (בבבב"ב). **אין להן חוק** - אדם שתפסו אינו יכול לטעון לבעליהם "מכרתם לי", דאיכא למימר מעצמן הלכו אצלו. **והרי היא יוצאת מתחת ידו** - שהוא בא לגרשה. **לא ידעה לאקניו** - לא גמרה ומקנייה דבר שאין בלבה לתת מתנה מגורה, ולא גירשה אלא בשלה, ואגן בענין "ונתן". **אף הוא העיד** - רבי יהודה בן בבא, במסכת עדיות. **הכי גרסינן: והא בעינא ספר פקנה וליכא** - שהמקנה צריך לכתוב את השטר "שדי מכורה לך", דמהווא קרא נפקא לן בפרק קמא דקידושין (ב"א). **אלא לאו** - שבע מנה: כי במקני ליה - שפיר דמי, ואף על גב דאין בדעתו של נתון שיעבבו המקבל אצלו.

הוא עגלה? תא שמע, דאמר ריש לקיש: הגודרות אין להן חוקה. **בעי רמי בר חמא: היו מוחזקין בכתבא שהיא שלה** וגט פתוב עליה, והרי היא יוצאת מתחת ידו, מהו? **מי אמרינן אקניו אקניא ליה**, או דלמא אשה לא ידעה לאקניו? **אמר אביי**, תא שמע, אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד והיה מלווה לכל בני הכפר, וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים, ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו; **ואמאי? הא בעינא "ספר מקנה"** ולפיא! **אלא לאו משום דאמרינן אקניו מקנה להו**. **אמר רבא: ומאי קושטיא? דילמא**

איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול, כדתנן בפרק שלישי דמכות (ב"א), ולרבי שמעון אינו חייב אפילו כתב וקעקע עד שיכתוב את השם - פירוש: שם דעבדוהו ורה, כדמפרש התם בגמרא. ומיהו, איסורא דרבנן איכא הכא, דאפילו אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע. ואפילו היא הכא איסורא דאורייתא - מכל מקום הוי גט, כדאמרינן לעיל: כתבו על איסורי הנאה - כשר, אף על גב דאסור לכתוב, דהא מיתתיה באיסורי הנאה. **הא** שמע דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חוקה. פירוש: לאלתר, אלא עד שלש שנים יש להם חוקה. כדאמרינן ב"חוקת הבית" (בבא בתרא לו"א), ואם תאמר: מתניתין הוה ליה לאתרי, דתנן התם (ב"א). העבדים חוקתן שלש שנים מיום ליום, אבל לאלתר, לא! ועוד: מאי קא משמע לן ריש לקיש מתניתין היא דחוק לומר כמו שפירש הרב רבי יהודה מקורביל, דריש לקיש תא לאשמענין אפילו בכהא גוונא דאירי הכא. שהגט כתוב על ידו או על קרן של פר, דאיכא חוכחה קת דידיבה ליה? **אפילו הכי אין לה חוקה**, ולהכי מייית מריש לקיש. דאם בן הזה ליה לפרושי בהריא, כיון דלא איצטרך לאשמענין אלא כבי האי גוונא. אלא יש לומר: דמתניתין לא שמענין גדרות, דהוה אמנא דוקא עבדים דבני דעת, ועיילי מנפשיהו, אבל גודרות - אין דרכם לילך לבית איש נכרי, ולהכי הוה אמנא: הכא שהגט כתוב על ידו, ומוכח קצת שהוא שלה - יש לה חוקה, להכי מייית מגודרות דאין להם חוקה, אף על פי שיש הזכחה דלא עיילי מנפשיהו כמו בעבדים. **אשה** לא ידעה לאקניו - פירוש: דבכר שהוא מחזיר לה, ולא גמרה ומקניא ליה. אלא בתורת שאילה משאילתו לו. אף על גב דאמרינן לעיל דמי כתבת סופר אקנו לה רבנן מדידה, מכל מקום טבלא דידיה לא מקנו ליה. ואם תאמר: וכי לא ידע מתני' וכתובתו דפשיט מניה בסמךן דהאשה כותבת את גיטה? **ויש לומר**: דמצני לדחויי, דכותבת על קלף דבעל, אלא שנתנת שבר הכתיבה. **ורבי דפשיט מניה** - משמע ליה

וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים - ואם תאמר: מה ענין שטרי הלואה לגט? דאינם אלא לראיה, ואפילו במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול, כדאמרינן ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מ"ב), דמאן דייף - בצנעה יזיק, ומכר שיש לו קול אמרינן (שם מ"ב). המוכר שדהו בעדים גובה מנכסיו משועבדיו ונראה לפרש: דנראה לגמרא, דמסתמא, כיון שהיה מלוה לכל בני העיר - גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה, או מוכרים לו שדות, דפעמים שלא היו קטנין לו אלא בשטר, כגון "שדי נתונה לך" או "מכורה לך", וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים.

הא בעינא "מכתב" ולפיא! - **פדינרי וקב ולא פדינרי וקב**. **פדינרי וקב** - דבולט, ולא פדינרי וקב - דאיילו **התם מגנאי, והקא מאבראי**. **בעא מיניה רבא מרב נחמן: פתב לה גט על טס של זה, ואמר לה: "התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך"**, מהו? **אמר ליה: נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה**. **איתיביה: "התקבלי גיטך והשאיר לכתובתיך"** - **נתקבלה גיטה והשאיר לכתובתיך; טעמא דאיכא שאר, הא ליכא שאר - לא! - הוא הדין אף על גב דליכא שאר, והא קא משמע לך, דאף על גב דאיכא שאר, אי אמר לה - אין, אי לא - לא. מאי טעמא? אוירא דמגולתא הוא. תנו רבנן: "הרי זה גיטך והנייר שלי" - אינה מגורשת, על רב פפא: בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה, מאי? תיקו. ותיפוק ליה, ד"ספר" אחד אמר רחמנא - ולא שנים ושלושה ספרים! - לא צריכא, דמעורה. **בעי רמי בר חמא: היו מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט פתוב על ידו, והרי הוא יוצא מתחת ידה, מהו? מי אמרינן אקניו אקני ליה, או דלמא הוא מנפשיה עייל? אמר רבא: ותיפוק ליה, דכתב שכיבול להודייה הוא! - ולרבא, קשיא מתניתין: על הני של עבד! בשלמא מתניתין לרבא לא קשיא - בעדי מסירה, ורבי אלעזר לא קשיא - בכתובת קעקע. השתא דאתית להכי, מתניתין לרבא נמי לא תיקשי - בכתובת קעקע. מאי****

איירי בקלף אחד בשני עמודים. **לא** צריכא דמעורה - מכאן מדקדק רבי יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גיול מארבע רוחותיה, כדאמר הכא דמעורה, ורבינו יצחק אומר: דאין מכאן אריה, דהא דקאמר דמעורה - היינו רגל ג' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה, או ראש ל' בד' או חב' שלמעלה הימנה. ומכל מקום נראה לרבינו יצחק דאין צריך ריאה להכשיר, דדוקא בספר תורה תפיסו מוחזות בעינין שיהו האותיות מוקפות גיול, כדאמר בפרק "הקומץ" (מנחות לו"א), משום דכתיב בהו "וכתבתם" - כתיבה תמה, אבל בגט - ליכא קפיא, דאפילו ספר היו לא בעינין בגט, ד"ספר" דכתב בגט - לספירת דברים הוא דאמא (גיטין כ"א). **בכתובת** קעקע - מדאורייתא ליכא

איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול, כדתנן בפרק שלישי דמכות (ב"א), ולרבי שמעון אינו חייב אפילו כתב וקעקע עד שיכתוב את השם - פירוש: שם דעבדוהו ורה, כדמפרש התם בגמרא. ומיהו, איסורא דרבנן איכא הכא, דאפילו אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע. ואפילו היא הכא איסורא דאורייתא - מכל מקום הוי גט, כדאמרינן לעיל: כתבו על איסורי הנאה - כשר, אף על גב דאסור לכתוב, דהא מיתתיה באיסורי הנאה. **הא** שמע דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חוקה. פירוש: לאלתר, אלא עד שלש שנים יש להם חוקה. כדאמרינן ב"חוקת הבית" (בבא בתרא לו"א), ואם תאמר: מתניתין הוה ליה לאתרי, דתנן התם (ב"א). העבדים חוקתן שלש שנים מיום ליום, אבל לאלתר, לא! ועוד: מאי קא משמע לן ריש לקיש מתניתין היא דחוק לומר כמו שפירש הרב רבי יהודה מקורביל, דריש לקיש תא לאשמענין אפילו בכהא גוונא דאירי הכא. שהגט כתוב על ידו או על קרן של פר, דאיכא חוכחה קת דידיבה ליה? **אפילו הכי אין לה חוקה**, ולהכי מייית מריש לקיש. דאם בן הזה ליה לפרושי בהריא, כיון דלא איצטרך לאשמענין אלא כבי האי גוונא. אלא יש לומר: דמתניתין לא שמענין גדרות, דהוה אמנא דוקא עבדים דבני דעת, ועיילי מנפשיהו, אבל גודרות - אין דרכם לילך לבית איש נכרי, ולהכי הוה אמנא: הכא שהגט כתוב על ידו, ומוכח קצת שהוא שלה - יש לה חוקה, להכי מייית מגודרות דאין להם חוקה, אף על פי שיש הזכחה דלא עיילי מנפשיהו כמו בעבדים. **אשה** לא ידעה לאקניו - פירוש: דבכר שהוא מחזיר לה, ולא גמרה ומקניא ליה. אלא בתורת שאילה משאילתו לו. אף על גב דאמרינן לעיל דמי כתבת סופר אקנו לה רבנן מדידה, מכל מקום טבלא דידיה לא מקנו ליה. ואם תאמר: וכי לא ידע מתני' וכתובתו דפשיט מניה בסמךן דהאשה כותבת את גיטה? **ויש לומר**: דמצני לדחויי, דכותבת על קלף דבעל, אלא שנתנת שבר הכתיבה. **ורבי דפשיט מניה** - משמע ליה

57 מתרצת הגמרא, לא צריך – לא הסתפק רב פפא אלא באופן
 58 דמערב – שאותיות ארוכות של שורה אחת נכנסות בתוך השורה
 59 הסמוכה, כגון שהאות 'ל' נכנסת בשורה שמעליה וכן האות 'ק'
 60 נכנסת בשורה שמתחתיה, שאין אפשרות לחתוך את הגט בין
 61 השורות מבלי לפגוע באותיות.
 62 הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה לעיל (ט). שהכותב גט על ידו
 63 של עבד ונתן לה את העבד, מגורשת: כפי רמי בר חמא, היו
 64 מוחזקים בעבד שהוא שלו – היה ידוע שעבד פלוני שייך לבעל,
 65 והיה גם אשה כתוב על ידו, והרי הוא – העבד יוצא מתחת ידה –
 66 האשה מביאה לפניו את העבד, וטוענת שבעלה נתנו לה לשם
 67 גירושין אך אינה מביאה את עדי המסירה שבפניהם קיבלה את
 68 העבד. מהו – האם היא נאמנת בכך. וצדדי הספק הם, מי אמרין
 69 שמכיון שאנו רואים את העבד אצל האשה בודאי אקנינו אקני לה
 70 – נתן לה בעלה את העבד, או דלמא אין ראייה מכך שהעבד נמצא
 71 אצלה, שיש לומר שהוא מאפשר עיל – העבד מעצמו הלך אל
 72 האשה, אמר רבא, איך נסתפק בזה רמי בר חמי, ותיפוק ליה – הרי
 73 יש לפסול גט זה, אפילו אם ברור לנו שהבעל נתן את העבד
 74 לאשה, כיון דכתב שכיבול להדיה הוא – שהרי הגט שכתוב על ידו
 75 של העבד עשוי להדמחק ואפשר לזייפו, ויתכן שהיה כתוב בגט
 76 תנאי כל שהוא, והיא לא קיימה את התנאי ומחקה אותו.
 77 מקשה הגמרא, ולרבא שפסל גט שנכתב על ידו של עבד, לפי
 78 שאפשר לזייפו, קשיא מתניתין שמבואר בה שאפשר לכתוב גט על
 79 היד של עבד. מתרצת הגמרא, בשלמא מתניתין לרבא לא קשיא
 80 לפי שיש להעמיד את המשנה בעיני מסידיה שמעידים מה היה
 81 כתוב על ידו של העבד.
 82 ורבי אלעזר היא הסובר שעדי מסירה כרתי, ובודאי היו עדי מסירה
 83 שראו מה נכתב בגט. אלא לרמי בר חמא קשיא – אבל על רמי בר
 84 חמא קשה, שהרי הוא הסתפק באופן שלא באו עדי המסירה
 85 לפניו. מתרצת הגמרא, לרמי בר חמא נמי לא קשיא – גם על רמי
 86 בר חמא אין להסתפק, כיון שהוא הסתפק באופן שכתב הגט על
 87 יד העבד בכתובת קצקע שאינה נמחקת. ומוסיפה הגמרא, השתא
 88 דאתית להכי – שרמי בר חמא הסתפק באופן זה, מתניתין (לרבא)
 89 נמי לא תיקשי – גם מהמשנה אין להקשות על רמי בר חמי, כיון
 90 שאפשר לומר שגם המשנה מדברת באופן שהגט היה כתוב
 91 בכתובת קצקע, ואין צורך לתרץ כרבא.
 92 מאי הו עלה – כיצד נפשט את הספק, לגבי גט שהיה כתוב על
 93 יד עבד. תא שמע, ממה דאמר ריש לקיש, הנוודות – בהמות, אין
 94 לתן תקנה – אין החוקים בידי אדם הוכחו שהם שלו, כיון שדרכם
 95 ללכת ממקום למקום, ויתכן שבאו מעצמם לידי המחזיק, ולפיכך
 96 גם האשה שמחזיקה בעבד, אינה נאמנת לטעון שבעלה נתנו לה
 97 בתורת גט, ועליה להוכיח זאת על ידי עדי מסירה, כיון שיתכן
 98 שהעבד מעצמו בא אליה.
 99 כפי רמי בר חמא היו מוחזקים בשלמא שהיא שלה – היה ידוע על
 100 לוח שהוא שלה, וגם כתוב עליה – על הלוח והרי היא יוצאה
 101 מתחת ידו – והלוח נמצא כעת בידו, מהו – האם הוא יכול לגרש
 102 את אשתו בלוח הזה. וצדדי הספק הם, מי אמרין – האם אנו
 103 אומרים שבודאי אקנינו אקניתא ליה – האשה הקתה את הלוח
 104 לבעלה כדי לכתוב עליו גט, ועתה הוא מגרשה בלוח שלו
 105 ומתקיים מה שנאמר (דברים כד א) 'נתן בידה'. או דלמא – או שמא
 106 (אשה) לא ידעה לאקניו – אין היא יודעת שהגט צריך להיות של
 107 הבעל, וממילא אינה גומרת בדעתה להקנות את הלוח רק
 108 להשאילו לצורך לכתובת הגט, ואינה מגורשת. אמר רבא, תא
 109 שמע, ממה ששינונו (ערוכות פ"ב ג'א), אף הוא – רבי יהודה כן בא,
 110 העיד, על כפר קמח שהיה בצד ירושלים, והיה בו זמן אחד, והתורה
 111 אותו זמן מלזה מעות לכל בני הקפה, והיה בותב את שטרי החוב
 112 בכתב ידו ועל נייר שלו, ועדים אחרים היו חותמים על השטרות,

1 הא קעניא – הרי הצריכה התורה לגבי הציץ שתהיה עשייתו
 2 'מכתב פתוחי חותם' (שמות לט, ו) וליכא – ולדברך שעשיית הצורה
 3 על ידי הכאה בחותם על גבי הציץ אינה פועלת בגוף הצורה אלא
 4 רק בזהב שסביבותיה, אם כן מדוע היה כשר לעשות כן בציץ.
 5 תירץ לו רב אשי, הכתב שביציץ היה לענין אחד קדינרי וקב, ולא
 6 היה קדינרי וקב לענין אחר. מה ששינונו שהציץ היה קדינרי וקב,
 7 היינו לענין דבולט – שהכתב שעל גבי הציץ היה בולט, כשם
 8 שהציור שעל גבי המטבע בולט, ולא היה הציץ קדינרי וקב, לענין
 9 זה דאילו הקם – בעשיית הצורה שעל גבי המטבע, הוצרך מכה
 10 בחותם מנאי – מבפנים הדינר, על סביבות הצורה בהצד שהיא
 11 בולטת בו, ואילו הקא באותיות שביציץ, הכותב מכה בחותם
 12 מאכראי – מחוץ לציץ, בצידי האחורי המונח על מצח הכהן,
 13 ומבליט את האותיות כלפי הצד הנראה.
 14 כפי מנייה הקא מרב נחמ, כתב לה – לאשתו גם על טס של וקב,
 15 ואמר לה התקבלה את תרומת שווי וקב מהתגרש בה, והתקבלי יחד עמו את
 16 פרעון כתובתה שאת שווי וקב הגט, מהו הדין בזה. אמר רבי רב
 17 נחמן לרבא, אם עשה הבעל כן, נתקבלה גישה ונתקבלה כתובתה –
 18 הרי היא מגורשת ונפרעה כתובתה. איתיה רבא, ששינונו
 19 בכרייתא שאם כתב הבעל את הגט על גבי טס של וקב, והוא רחב
 20 מכדי הנצרך למילות הגט, ואמר לאשתו התקבלי גישה, והשאר
 21 מטס הזהב שלא נכתב עליו הגט יהיה לפרעון כתובתה, הדין הוא
 22 שנתקבלה גישה והרי היא מגורשת, והשאר לכתובתה. ויש לדייק
 23 מעמא – שחטעם שיכול הבעל לפרוע את כתובתה מהגט עצמו,
 24 הוא רק מפני דאיכא שאר – שנותר בטס מקום פנוי, הא ליכא שאר
 25 – אך אם לא נותר בו מקום פנוי, לא – אינו יכול לפרוע על ידו את
 26 כתובתה, כי התורה אמרה לגבי גט ונתן, ללמד שצריך לתת לה
 27 את הגט במתנה גמורה לשם גירושין ולא לפרעון חוב. השיב רב
 28 נחמן לרבא, הוא הדין שיכול לפרוע את חובו מן הגט עצמו אף על
 29 גב דליכא שאר, והא קא משמע לן – אלא שהברייתא באה
 30 להשמיענו יחידוש, דאף על גב דאיכא שאר – שיש מקום בטס שאין
 31 עליו ממילות הגט, מכל מקום אי אמר לה – אם אמר הבעל לאשה
 32 שהעודף ניתן לה לפרעון כתובתה, אין – דווקא אז יהיה המותר
 33 לפרעון, אך אי לא אמר לה דבר בשעת מסירת הגט לידה, לא פרע
 34 בזה את חובו, ועדיין הוא מחוייב לפרוע לה את כתובתה. שואלת
 35 הגמרא, מאי מעמא – מדוע כשלא אמר לה לא נפרע חובו. משיבה
 36 הגמרא, הטעם הוא משום שגם העודף על מקום מילות הגט, אוריך
 37 דמגולתא הוא – גליון הגט הוא, ובטל לגבי הגט, ולפיכך אם לא
 38 פירש שנותנו לשם פרעון, תניתוהו היא חלק ממתנת הגט בלבד.
 39 הנו רבנן, האומר לאשה הרי זה גיטך והנייר שעליו הוא כתוב
 40 ישאר שלי, אינה מגורשת. שהרי נתן לה 'אותיות פורחות באויר',
 41 כלומר אותיות בלי נייר שאין בהם ממש, ואין זה נחשב לנתינת גט.
 42 אבל אם אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתחזיר לי את הנייר אחרי
 43 הגירושין, הרי זו מגורשת, ובתנאי שאכן תחזיר לו את הנייר.
 44 והטעם, שכאשר היא תקיים את התנאי ותחזיר לו את הנייר,
 45 יתברר למפרע שהיתה מגורשת מוזמן הנתינה ואז הנייר עדיין היה
 46 שלה.
 47 כפי רב פפא, אמר לאשה הרי זה גיטך והנייר שבין שיהא לשיטה
 48 – בין שורה לשורה ובין תיבה לתיבה – ובין מילה למילה, ישאר
 49 שלי, מאי – מה הדין, האם מכיון שהשאר לה גם חלק מהנייר, אין
 50 האותיות פורחות באויר, ומגורשת, או שמאחר והשאר לעצמו
 51 חלק מהנייר אינה מגורשת. תיקו, כלומר הגמרא נשארת בספק
 52 ולא פושטת אותו. מקשה הגמרא, ותיפוק ליה – הרי יש לפסול גט
 53 זה אפילו לולא שטרון זה, כיון דספר אחד אמר רבא, התורה
 54 מכנה את הגט 'ספר כריתות', ויש ללמוד מכך שצריך ליתן לה
 55 ספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים, ואם הנייר שבין השורות ובין
 56 המילים אינו שלה, נמצא שנתן לה ספרים כמספר המילים.

דין נוסף דומה לדין הקודם: וְאָמַר רַבָּא, בעל שכתב לה לאשתו גַּמ, וְנָתַנּוּ להגט בְּחֻצְרָא, וְכָתַב לָהּ שְׁטָר מִתְּנָה עֲלֵיוּ – על החצר, האשה קָנְאָתְהוּ את החצר ואת הגט שבתוכה, וּמְתַרְשֵׁת בּוּ – בגט זה, וכמו שנבאר לעיל שגיטה וחצרה באים מרשות הבעל לידה בבת אחת, ומתגרשת בכך.

וְצָרִיבָא – רבא הוצרך להשמיע דין זה שגיטה וחצירה באים כאחת? הן באופן שנתן הגט ביד עבדו והן באופן שנתן הגט בחצרו, משום דְּאִי אֲשְׁמַעִינָּהּ – אם היה משמיענו דין זה רק בְּעֵבֶד, הֵינָּה אֲמִינָא – היינו אומרים שדְּרִיבָא באופן זה שנתן הגט ביד העבד שלו והקנהו לאשה הגט כשר, אֲבָל אם הניח את הגט בְּחֻצְרָא שלו והקנה אותה לאשה, לִינְדוּ – יש לגזור שלא תתגרש באופן זה מִשּׁוּם הַצְרָה הַבָּאָה לְאִתָּהּ מִכָּאֵן – כדי שלא יטעו לומר שהיא מגורשת אף באופן שנתן הבעל את הגט בחצר של אדם אחר, ולאחר מכן אותו אדם מכר או נתן את החצר לאשה, ובאמת לדין הוא שאינה מגורשת בכך ומכין שהאשה לא קיבלה את הגט לידה מהבעל. והוצרך רבא להשמיע שלא גזרו כן ומגורשת היא כשחצרה וגיטה באין לה כאחד מידי בעלה.

וְאִי אֲשְׁמַעִינָּהּ – ואם היה רבא משמיע דין זה רק באופן שנתן הגט בְּחֻצְרָא, הֵינָּה אֲמִינָא – היינו אומרים שדְּרִיבָא כשנתן הגט בְּחֻצְרָא שלו והקנה אותה לאשה הגט כשר, אֲבָל אם נתן הגט ביד עבד כפוח שלו והקנה אותו לאשה, לִינְדוּ – נגזור ונפסול גט הניתן ביד עבד כפוח, אֲמַטוּ – מחשב שיבואו לטעות ולהכשיר גם גט הניתן ביד עבד שְׂאִינֵי כְּפֹתוֹ, לִכְךָ קָא מְשַׁמְעֵי לָן – הוצרך רבא להשמיענו שאין גזריים כן, ובאופן שנתן גט בידי עבד כפוח, הגט כשר.

אביי חולק על הדין שגיטה וחצירה באים כאחת: אֲמַר אַבְיִי, מִכְּדִי – מאחר שהדין שאפשר לגרש על ידי נתינת גט בְּחֻצְרָא האשה, מִהֵיבָא אִתְרַבִּי – מהדין נלמד, מִ'יָדָה' – ממה שנאמר בתורה (דברים כד א) וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָא וְנָתַן בְּיָדָהּ, אם כן יש לומר מִיָּדָה – כמו שיגרושין על ידי נתינת גט בידה, דְּאִיתָא – נעשים בִּין מְדַעְתָּה וּבִין גֵּעֵל בּוֹרְחָה, שהרי האשה מתגרשת אף בלא הסכמתה, אִף גִּירוּשִׁין עַל יְדֵי נְתִינָה גַּם בְּחֻצְרָה, דְּאִיתָא – נעשים באופן שהם יכולים להתקיים בִּין מְדַעְתָּה וּבִין גֵּעֵל בּוֹרְחָה, וְהָא מִתְּנָה – והרי כשמגרשה על ידי שנותן לה את חצרו שבתוכה הגט או את עבדו שבידו הגט, גִּירוּשִׁין אֵלּוּ מְדַעְתָּה אִיתָא גֵּעֵל בּוֹרְחָה אִיתָא – אם תסכים להם היא תתגרש ואם לא, לא תתגרש, שכן אם תסרב לקבל מבעלה את המחנה, דהיינו החצר או העבד, לא תזכה בהם ואינה מגורשת, ולכן גִּירוּשִׁין באופן זה אינם דומים ל'יָדָה', ולכן אף באופן שמסכימה לזכות בחצר או בעבד אינה מגורשת.

מְתַקְּפוּ לָהּ רַב שִׁימֵי בְּרַ אֲשִׁי עַל דְּבַרֵי אַבְיִי, וְהָא שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָהּ – והרי שליח האשה לקבל עבורה את הגט מהבעל, מְדַעְתָּה אִיתָא, גֵּעֵל בּוֹרְחָה לִיתָא – שליחותו היא רק כאשר האשה רוצה בכך, ואין השליח יכול לזכות עבורה בגט בעל כרחיה, וְכִמְלָא מְקוּם כַּאֲשֶׁר מֵינְתָה שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה מִרְצוֹנָה קָא הוּי שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה – מועילה השליחות והיא מתגרשת על ידי שהשליח מקבל הגט מהבעל. ואם כן גם כאשר האשה מקבלת מרצונה את החצר או את העבד, יחולו הגירושין.

אומרת הגמרא, וְאֲבִי יִתְרִץ אֶת הַקּוּשִׁיא מִשְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה, אֲמַטוּ שְׁלִיחוֹת מְדָה אִתְרַבִּי – וכי דין זה שיכולה האשה למנות שליח לקבלה נלמד מיונתן בידה, גִּירוּשִׁין עַל יְדֵי שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה מִשְׁלָחָה וְשְׁלִיחָה אִתְרַבִּי, כמבואר לקמן (כב) שמכך שנאמר בתורה (דברים כד) וְשְׁלָחָה מִבֵּיתוֹ, אף שהיה די לומר וְשְׁלָחָה מִבֵּיתוֹ, הרי זה כאילו כתוב וְשְׁלָחָה (לא מפיס ה"א), ומלמד שגם האשה עושה שליח. וכיון ששליח לקבלה אינו נלמד מ'יָדָה', לכן אפילו שאין השליח דומה ל'יָדָה' ואינו יכול לגרשה בעל כרחיה, מכל מקום יכול לקבל עבורה את הגט מרצונה.

יָקָן שְׂאִינֵי – שונה משאר אנשים, בכך דְּרִיבָא לְאֲקַנְיֵי – לפי שחכם הוא ויודע שאם לא יקנה את שטרותיו ללוים בקנין גמור לא יחול המקח. ואין להביא ראיה ממנו לספיקו של רמי בר חמא לגבי אשה שאינה בקיאה בדינים כל כך, ויתכן שלא ידעה שצריכה להקנות לבעלה את הטבלא בקנין גמור.

אֲלָא אֲמַר רַבָּא, ספק זה יש לפשוט מִהֵבָא – מדין זה. שנינו במשנה (ב"ב קט"ה), עָרַב עַל שֵׁטֶר הַלּוּאוֹתָא, הֵיזְבָּא לְאַחַר חֵיתוּם שְׁמֹרֹת – שכל אדם שחתמו העדים על השטר, הוסיף וכתב בכתב ידו 'ואני ערב', הדין הוא שגִּוְהָה המלוה מהערב מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרְזֵי הַנְּמַצָּאִים בידו, ואינם מכורים או משועבדים לאחרים. ומסתימת המשנה משמע שמדובר אף באופן שהוסיף הערב וכתב 'ואני ערב' לאחר שהלוה כבר מסר השטר לידי המלוה, ואנו תולים שהמלוה הקנה את השטר לערב, כדי שיהיה השטר שייך לו ויוכל להקנות ולשעבד את נכסיו למלוה, בכך שיוסיף ויכתוב 'ואני ערב'. ומוכח שכל אדם יודע להקנות את שטרו לאלים המתחייב על ידי השטר, ויש לפשוט מכאן שכמו כן יודעת האשה להקנות את הטבלא לבעל בכדי שיחולו הגירושין בדין. דוחה הגמרא, אֲמַר רַב אֲשִׁי, מִאי קוּשִׁיא – גם אם נאמר שאין האשה מתגרשת בגט שנכתב על טבלא שלה, לא יקשה מערב המתחייב בשטר של המלוה, לפי שדְּרִיבָא – יתכן שגִּוְהָא שְׂאִינֵי דְּרִיבָא לְאֲקַנְיֵי – דין איש שונה מדין אשה לפי שאיש בקי יותר בדינים ויודע שבכדי שהקנין יחול צריך הוא להקנות את השטר למקנה, אבל אשה אינה בקיאה בדינים.

אֲלָא אֲמַר רַב אֲשִׁי, ספק זה יש לפשוט מִהֵבָא – מדין זה. שנינו במשנה (לקמן כב) אֲשֶׁה הַעוֹמֶדֶת לְהַתְּגַרְשׁוּ, בּוֹרְחָתָא אֶת גִּיטָה – יכולה לכתוב את גיטה על נייר שלה ולהקנותו לבעלה, ובעלה חוזר ונותנו לה לשם גירושין. וכמו כן הָאִישׁ שפוער לאשתו את כתובתה, בּוֹרְחָתָא אֶת שׁוֹבְרֵי – יכול לכתוב את שטר הראיה שפרע את הכתובה ולהקנותו לאשה, והאשה מחתימה עליו עדים וחוזרת ומוטררתו לבעל כדי שיהיה בידו לראיה. והטעם שיכולים לעשות כן, לפי שְׂאִינֵי קִיּוּם הֵנּוּ אֲלָא כְּחוֹתְמֵי – הכשרו של הגט והשטר הוא על ידי העדים החתומים בו, ואין חילוק מִי כְּתַבָּהּ ומוכח שגם אשה יודעת להקנות את הגט לבעלה לאחר שכתבה אותו, ואם כן אפשר לגרש אשה גם בגט שנכתב על גבי טבלא שלה.

הגמרא מביאה דין נוסף בענין למגרש את אשתו על ידי עבד: אֲמַר רַבָּא, בעל שכתב לה לאשתו גַּמ, וְנָתַנּוּ בְּיַד עֲבָדוֹ, וְכָתַב לָהּ שְׁטָר מִתְּנָה עֲלֵיוּ – על העבד, קָנְאָתְהוּ את העבד ואת הגט שבידו, וּמְתַרְשֵׁת בּוּ – בגט שבידו, כיון שהעבד כחצרה הוא, ושנינו לקמן (נ"ג) שֶׁאִם זָרַק הַבַּעַל גֵּט לְתוֹךְ חֻצְרָה הִי זוּ מְגוֹרֶשֶׁת, ואף שבשעה שנתן הבעל את הגט לידי העבד לא היה העבד שלה ולא נתקיים 'ונתן בידה', מכל מקום כשהבעל מקנה לה את העבד, הרי גיטה וחצרה באים מרשות הבעל לידה בבת אחת, ומתגרשת בכך.

מקשה הגמרא, וְאֲמַטוּ – מדוע היא מגורשת בכך, והרי העבד אינו קבוע במקום אחד אלא הָצָר מְחַלְּקָתָּהּ הִיא, וְהָצָר מְחַלְּקָתָּהּ מִמְּקוּם לְמִקוּם, שאינה קבועה במקומה, לֹא קָנָה בעליה את הנכנס לתוכה. וְכִי תִיָּסֵא – ואם תרצה לתרץ שדברי רבא שכשהגט ביד העבד היא מגורשת, אינם אמורים כשועבד מהלך אלא רק באופן שהעבד עוֹמֵד, ולכן הוא קונה לאשה כחצר, וְהָאֲמַר רַבָּא – והרי רבא עצמו אמר שְׁלָ דְבַר שְׂאִילוֹ הוּא הִיא מְחַלְּקָה לֹא קָנָה בעליו בקנין חצר את הנכנס לתוכו, אִזוּ גַם כַּאֲשֶׁר הִדְבַר הַהוּא עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב וְלֹא מְחַלְּקָה, לֹא קָנָה בעליו את הנכנס לתוכו בקנין חצר. שכיון שיש לו אפשרות ללכת, אינו דומה לחצר שאינה ראויה ללכת. מלתת הגמרא, וְהֵלְקָתָא – הדין הנזכר שהאשה מגורשת כאשר תגזר על העבד, אמור רַבָּא מִכְּפֹת – כאשר העבד כפוח ואינו יכול להלך, שבאופן זה ההלכה היא שדינו כחצר שאינה מהלכת שקונה עבור בעליה את הנכנס לתוכה.

1 אלא מהכא ערב היוצא בו - קשה לרבינו יצחק: דבריש "הנושא" (כתובות קבא, פליג
2 רבי יוחנן וירש לקיש בחיבוי אני לך מנה בשטר", וקאמר התם: כתנאי, מהך דערב,
3 ופירש בקונטרס דפליגי אי חשיבא הודאה. אם כן משמע דערב מחייב ליה משום הודאה,
4 שמודה דנעשה ערב בשעת מתן מעות, מדמיית ליה עלה. והכא משמע בהדיא שטרך הוא

1 זמן שאני ידע לאקניי - שהוא חכם, וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי,
2 וגמר דעתיה ומקני. אבל אשה לא ידעה כולי האי, ולא גמרה לאקניי בדעתה, אלא
3 בשאלה בעלמא. לאחר חיתום שטרות - לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו "ואני
4 ערב", נובה - המלוה ממנו. מנכסים בני חורין - אבל לא ממשעבדי. כיון דליכא שטר

5 בעדים - לית ליה קלא. והוה ליה כמלוה על
6 פה. אלמא: כל אדם נמי מקנה. דהא הוי שטר
7 כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור
8 למלוה, והיאך נכסי הערב הוה משתעבדים בו?
9 והא בעינן "ספר מקנה", אי לאו דאקניי ניהליה
10 מלוה לערב וחתם, והדר מסריה ניהליה. כותבת
11 את גיטא - ומקניא ליה לבעל, ויהיב ליה ניהלה.
12 והאיש כותב את שוברו - פירעון הכתובה
13 שפרע, ומקנהו לאשה, והיא מחמת עדים
14 ומסרתה לו לראיה בידו. עליו - על העבד.
15 קנאתהו - לעבד בשטר מתנה זה, והגט שבידו.
16 דהוה ליה האי עבד כחצרה, וגיטתה וחצירה באו
17 לה כאחד. וחצר מהלכת לא קנה - וכי אמור
18 רבנן: חצרו של אדם קונה לו - לאו בחצר
19 מהלכת אמור, דשאני מרקעי דניידי ממוקקעי
20 דלא ניידו. ורבא גופיה אמר דלא קני, כג, ב"ש"ם
21 אוחוזין (בבא מציעא ט"ב). ככפות - דאינו ראו
22 להלך. חצרה הבאה לאחר טכאן - כגון נתן לה
23 גט בחצר חבירו, והלך בעל חצר ומכר לה את
24 החצר, או נתן לה במתנה. והא ודאי אינה
25 מורשת, דמאן מגרש ליה? דכשתן הבעל הגט
26 בחצר - לא שלל היתה. דתקני ליה חצרה
27 כאילו נותנה בידה. וכי אתא האי חצר לידה -
28 לאו מכח הבעל אתיא לה דניהוי נתון לה החצר
29 והגט ביחד. מה ידה דאימא - בגירושין על
30 כרחיה. אף חצרה - בעינן נמי דלהוי בין מדעתה
31 בין בעל כרחיה. כגון חצר שהיתה שלה קודם
32 שורק הגט לתוכה. בעל כרחיה ליתא - דאי
33 אמרה "אי אפשי לקבל מתנה ממנו" - לא קניא
34 לה להא חצר, ולא מיגרשה ביה, דהא אמרה
35 "לא ניחא לי למקני". [והא שליחות] - אשה
36 עושה שליח לקבלה מדעתה, אבל בעל כרחיה
37 - אינו נעשה שליח שתגרוש בקבלתו. אבל
38 הבעל עושה שליח להולכה, ונתון לה על
39 כרחיה. וקפשו שליח לקבלה - בפרקין דלמקן
40 (סב"ב). דנפקא לן מ"ושלח" "ושלחה" - קרי

1 זמן שאני ידע לאקניי! אלא אמר רבא, מהקא:
2 ערב היוצא לאחר חיתום שטרות, גובה מנכסים בני
3 חורין. - אמר רב אשי: מאי קושיא? דלמא גברא
4 שאני ידע לאקניי! אלא אמר רב אשי, מהקא:
5 אשה פותקת את גיטתה, והאיש פותק את שוברו,
6 שאין קיום הגט אלא בחותמו. אמר רבא: פתב
7 לה גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה
8 עליו - קנאתהו ומתגרשת בו. ואמאי? חצר מהלכת
9 היא, וחצר מהלכת לא קנה! וכי תימא: בעומד
10 - והאמר רבא: פל שאילו מהלך לא קנה, עומד
11 ויושב לא קנה! והלכתא: ככפות. ואמר רבא: פתב
12 לה גט ונתנו בחצרו, וכתב לה שטר מתנה עליו
13 - קנאתהו ומתגרשת בו. וצריכא; דאי אשמיעין
14 עבד, הוה אמינא דוקא עבד, אבל חצר - ליגור
15 משום חצרה הבאה לאחר טכאן; ואי אשמיעין חצרה,
16 הוה אמינא דוקא חצר, אבל עבד - ליגור כפות
17 אטו שאינו כפות, קא משמע לן. אמר אביי: מפרי
18 חצר מהיקא איתרבי? מידה, מה ידה דאימא בין
19 מדעתה ובין בעל כרחיה - אף חצרה דאימא בין
20 מדעתה ובין בעל כרחיה. והא מתנה - מדעתה
21 איתא, בעל כרחיה ליתא! - מתקוף לה רב שימי
22 פר אשי: והא שליחות לקבלה, מדעתה איתא,
23 בעל כרחיה ליתא, וקא הוי שליח לקבלה! - ואיבי?
24 אטו שליחות מ"ידה" איתרבי? מ"ושלח" "ושלחה"
25 איתרבי. ואיבעית אימא: שליחות לקבלה נמי אשפתן
26 בעל כרחיה, שבן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל
27 כרחיה. "על העלה של זות" וכו'. בשלמא יד דעבד
לא

41 אכתי דאיירי בכפות - הוה מצי למיפרך: מאי איירא דניעור אינו גט משום דמשתמרת שלא
42 לדעתה? אפילו משתמרת לדעתה נמי, דחצר מהלכת היא. אלא דיעדיא מינה פריך.
43 אבל בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר טכאן - ואם תאמר: והא שמעינן שפיך
44 מעבד דלא גורין משום חצרה הבאה לאחר טכאן? ויש לומר: דבעבד דאי לא גורין, דאיירי

41 ביה ושלחה בלא מפיק ה"א. קטנה - אביה מקבל גיטה, כדנפקא לן בכתובות בפרק
42 "נערה" (מזא, מ"א) מ"וציא... והיתה".

45 בכפות, ומילתא שלא שכחא היא, ולא גורו בה רבנן. אטו שליחות מידה איתרבי בו - ואם תאמר: דבפרק קמא דבבא מציעא (י"ב) אמרינן דחצר משום ידה אתרביא ולא גרע משליחות,
46 ובמציעא דכותב הוא - קני אף על פי שאינו עומד בעד חצירו ולא הוי דומיא דיה, דקני מכח שליחות דוכין לאדם שלא בפניו. אם כן הבא, דכתב לה שטר מתנה עליו, אף על גב דלא הויא
47 דומיא דידה, דמתנה ליתא בעל כרחיה - תתגרש מכח שליחות! ויש לומר: דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות, לקנות במידי דכות הוא לו, אבל בשאר דברים - בעינן דומיא
48 דידה. דאם לא כן - חצר מהלכת אמאי לא קנה? תקנה מטעם שליחות, כמו שליח מהלך, אף על גב דמטעם יד לא קני! ואם תאמר: רב שימי מאי קשיא ליה? אטו לא ידע דשליחות מ"ושלח"
49 "ושלחה" איתרביא? הא ברייתא היא בפרק שני דקדושין (מ"א), ומילתא דפשיטא היא לכולי' עלמא: ויש לומר: דרב שימי סבר: כיון דאשכחן בשליחות המתגרשת כלא הנתת גט לידה, אף
50 על גב דליתא בעל כרחיה - לענין חצר נמי, דאיתרביא משום יד - לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אחיב, דליהוי דומיא דיד. ואבי מהדר ליה דאין להביא ראייה משליחות לחצר, כיון
51 דשליחות איתרביא מ"ושלח" חצר איתרביא משום יד.

45 וואיבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחיה - משמע שרוצה לומר דאפילו איתרביא שליחות מידה - נתיא. כיון דאשכחן שליחות בעל כרחיה על ידי אב, אף על גב דשאר
46 שליח לא הוי אלא מדעתיה - חשיב שפיר דומיא דידה, ותימה: דחצר מתנה נמי, אף על גב דליתא בעל כרחיה - ניהוי דומיא דידה, כיון דאשכחן חצר בעל כרחיה, כגון חצר
47 שהיה לה קודם לכן, דתנן ב"הורוק" (גיטין ע"א). דמגורשת! ואומר רבינו יצחק: דחצרה דמקודם לכן לא הוי בעל כרחיה כמו שליחות דאב, דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו, אבל
48 שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחיה. ודוק, שבן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחיה - ואפילו בעל כרחיה של אב מתגרשה, כשנתן לו בעל כרחיה,
49 כדמוכח בפרק שני דקדושין (מד"א), דאמר: קדושין דמועת - אביה ולא היא, גירושין דבעל כרחיה - בין אבא בין אביה. פירוש: כיון דבעל כרחיה של אב מתגרשת - יכולה היא לקבל ממוה.
50 וכן פירש שם בקונטרס. ועוד אמרינן התם: נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא? משמע דעל ידי חצר אביה מתגרשת שלא מדעתה כמו
51 שהיא מקבלת שלא מדעתה, אפילו אם חצר אביה דמיא.

52 על
53
54
55
56
57
58

52
53
54
55
56
57
58

על עלה של זית - דוקא עלה של זית וכיזא בו, דמתקיים. כדנתיא בתוספתא: על עלה של זית תחובו ודלעת, וכל דבר שהוא של קיימא - כשר, אבל עלה של כרישין ובעלים, ועלה ורדים, ועלה ירקות, וכל דבר שאינו של קיימא - פסול. **צ"א** זה שמחוסר כתיבה קציצה בו - פירש רבינו שמואל: דוקא בבעלי חיים א במוחבר לקרקע, שעוקר דבר מגידולו - חשיב מחוסר קציצה. ותרע, דבסמך אנפלינו

אבי רובא בשכתבו על עלה של עצין נקוב, דרבא גור שמא יקטום, אבל כשאינו נקוב - משמע אנפלו יקטום כשר. וכן פירש הרב רבי שמעיה בפירושו. ואם כתב גט בקלף גדול, ואחר כך כתבו - לפי זה כשר. ומעשה היה בימי הרב רבינו יצחק ברבי מנחם פוסל, ותחלקו עליו גדולי הדור. ובהלכות גדולות פוסל, וכן רבינו תם היה מחמיר. מדמקרא בסמך. כתבו על חרס של עצין נקוב - כשר, דשקול ליה ויהיב לה ניהליה. והא דלא פליג עלה רבא - משום דליבא למיגור שמא ישרב העצין, דאין דרך לשוברו, כמו בקרן של פרה דלא גורין שמא יקצין, דאין דרך ליקצין. דוקא בעלה גורין שמא יקטום. ולאו דוקא נטק עלה של עצין נקוב, דהוא הדין כשאינו נקוב, אלא משום רבותא דאביי נטקיה, דאפילו בנקוב מכשיר. ועוד אמור רבינו יצחק: דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתבו על עלה של עצין נקוב במשיבת העצין או בהגבחהו לא זמן שלא פסקה ניקת העלה, כדאמרין בסמך: מנכר בעל זרעים לבעל עצין - לא קנה עיר שחוקק בורעם, אבל במשיבת העצין לא קנה, דאבתי חשיבי מחובר בשעת משיבה. והא דמכשיר אביי משום דשקול ליה ויהיב לה - היינו דהניחין במקום שפוסקת ניקת העצין, והשאתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעצין נקוב, דלא גורין ויהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה. וקא משמע לן נמי אף על פי ששריץ ליתן לה פוסקת היניקה - לא חשיב בחכי מחוסר קציצה. ורבינו יצחק מיייתי ראיא לפירש רבינו תם: דחשיב בפרק 'כסוי הדם' (תולין פט, א) עפר עיר הנידית מחוסר תלישה קציצה ושריפה, ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנידית. והא דלא חשיב לקורה הניעוץ בארץ מחוסר תלישה בפרק 'נגמר הדין' (סנהדרין מו, ב) - משום דלא חשיב חיבור לקרקע כולו האי. ולרבינו תם דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה, אבל חותך מן הגט דבר מוטע, כמו שערשין לייפותו - לא חשיב בחכי מחוסר קציצה. כדאמרין לעיל: נזיה לזמן ויהיב ניהלה בו, בין שיטה לשיטה בין חיבה לחיבה מזה, גבי 'והיניר שלי' - משמע דבר מוטע לא חשיב מחוסר קציצה. **תלמוד** למר וכתב לה מכל מקום - ואם תאמר: ואימא "וכתב" ככל, "ספר" - פרט, ואין בכלל אלא מה שפירש ויש לומר: "נתן" - חור וכלל. אף על גב דלא מיייתי אלא כללא קמא - הכי נמי אשכחן בפרק קמא דקידושין (בא, ב): "מרצע", אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול וכו' - תלמוד לומר

לא **אפשר** למקציצה - דשייך במצות, ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו - יוצא לחירות בראשי אברים, אלמא: אינו רשאי לחבל בו. **ספר** - משמע קלף. וכתב לה **מכל** מקום - מדלא כתב "נתן ספר כריתות בידה". **אי כתב כספ"י** - משמע יכתוב בקלף, ומצינו למימר דמי דרבי מ'וכתב לה" - דומיא דקלף הוא דרבי. **השתא דכתבי ספר** - אין זו אלא דמאי ספירת דברי כריתות, ועל כל מה דבעי לכתוב. וכתב לה **מאי עבדי ליה** - לדרידו לא איצטרך לרבות כל דבר, שהרי לא קבע הכתוב דבר לבתיבתו, ומ'נתן ספר כריתות' שמעינן, ואינה מתגרשת בכסף - אם אמר לה: הילך פרוטה והתגרשי לי בת. **אקיש יציאה לחויה** - כדכתיב "ויצאה ויהיה לאיש אתו". חויה - קידושין, שמהוה בהן עצמה לבעל. **כספ"י כריתות** - מדסמך "כריתות" ל"ספר". דבר הכרות - שלא ידא בו תנאי המקשרן יחד, אלא תנאי הכרות ומכריל ביניהם. **עולוס אין זה כריתות** - שהרי כל נדיה קשורה בו. **מברת כריתות** - דמצי למכתב "ספר כרת". **משנה אין כותבין כמחבר** - דכתיב "וכתב... נתן", שאינו מחוסר קציצה. **כתב על המחובר בו** - בגמרא פריך: הא אמרת אין כותבין בניי המחוק - יכול לחזור ולמחוק עו הדעים, ולכתובו, ועיבר תנאי שהיה בו. ולא מוכחא מילתא, דהא עדים נמי על המחוק חתומים. וכן דפירא, אין מחק שלו ניכר. ובגמרא מפרש מאי דפירא. והכמיס מכשרין - בגמרא מפרש לה. **נמרא** והוא ששייר - סיפא דקתני "כשר" - והוא ששייר מקום התורף, וכתבו לאחר תלישה. תורף - גליו של שטר, מקום האיש והאשה והזמן. ורבי אלעזר היא - ממתינת דבעי כתיבה בתלוש, דרדשי "וכתב" דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים - רבי אלעזר היא. דאמר: חתימת גט אינה מן התורה, אלא מפני תיקון העולם. הילכך "וכתב" דקרא - אכתב הגט קאי. חתמו שנינו - בסיפא דמתינתין: תלוש חתמו ונתנו לה - כשר, ואף על פי שנכתב כולו במחובר. דכי כתיב "וכתב" דקרא - אחתימת עדים שהיא עיקר, ורבי מאיר היא. דשקול ליה - לא ביהילא עצין ואין כאן מחוסר קציצה. ואין לחוש שמא ישבר החרס ויתן לה החתימה, והיא ליה קציצה - דלא מפסדי ליה לעצין. **דשקול**

לא אפשר למקציצה - אלא קרן של פרה - ליקציצה וליתיביה לה! - אמר קרא: "וכתב... נתן לה", מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, וצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתינה. "רבי יוסי הגלילי אומר" וכו'. **מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? דתניא: "ספר", אין לי אלא "ספר", מנין לרבות כל דבר? תלמוד לומר: "וכתב לה", מכל מקום; אם כן, מה תלמוד לומר "ספר"? מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. - ורפנן? אי כתיב "כספר" - פדקאמרת, השתא דכתיב "ספר" - לספירת דברים הוא דקאמא. ורפנן, האי "וכתב" מאי עבדי ליה? - מיבעי להו: בכתיבה מתגרשת, ואינה מתגרשת בכסף. סלקא דעתך אמינא אפשר יציאה לחויה, מה הויה בכסף - אף יציאה נמי בכסף, קא משמע לן. - ואידך? נפקא ליה מ"ספר כריתות", ספר כריתות, ואין דבר אחר כריתות. - ואידך? מיבעי ליה: דבר הכרות בינו לבניה. **כריתות: "הרי זה גיטויך על מנת שלא תשתי יין", "על מנת שלא תלכי לבית אביך", "לעולם" - אין זה כריתות. "עד שלשים יום" - הרי זה כריתות. - ואידך? מ"כרת" "כריתות" - ואידך? "כרת", "כריתות" לא דרשי. **משנה אין כותבין במחובר לקרקע. כתבו במחובר, תלוש וחתמו ונתנו לה** - פשר; רבי יהודה פוסל, עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש. רבי יהודה בן בתרא אומר: אין כותבין לא על הנקיף המחוק ולא על הדיפתרא, מפני שהוא יכול להודוין, וחקמים מכשרין. **נמרא** "כתבו על המחובר". והאמרת רישא: אין כותבין! - אמר רב יהודה אמר שמואל: והוא ששייר מקום התורף; וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אשעאי: והוא ששייר מקום התורף; וכן אמר רבה בר רב הנה אמר רבי יוחנן: והוא ששייר מקום התורף. ורבי אלעזר היא, דאמר: עדי מסורה כריתות. והכי קאמר: אין כותבין מופס שפא יכתוב תורף. כתבו למופס ותלוש, כתבו לתורף ונתנו לה - פשר. וריש לקיש אמר: "חתמו" שנינו, ורבי מאיר היא, דאמר: עדי חתימה כריתות. והכי קאמר: אין כותבין תורף גזירה שפא יחתום, כתבו לתורף, ותלוש, חתמו ונתנו לה - פשר. כתבו על חרס של עצין נקוב - פשר, דשקול ליה ויהיב ליה ניהלה. על עלה של עצין נקוב - אביי אמר: פשר, ורבא אמר: פסול. אביי אמר פשר, דשקול****

לנאי זה, ונמצא שלעולם היא קשורה לבעל ואינה מובדלת ממנו. אבל האומר 'הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין עד שלשים יום', הרי זה בכלל 'ספר פְּרִיטוֹת' ומגורשת, מכיון שלאחר שלושים יום שתקיים את התנאי אינה קשורה עוד לבעל. שואלת הגמרא, וְאִי־דָּךְ – רבי יוסי הגלילי, מנין הוא דורש שצריך גט הכורת לעולם, ומשיבה שהוא דרש זאת מ'פְּרִיט' – 'פְּרִיטוֹת' – מכך שהתורה האריכה וכתבה 'ספר כריתות' ולא 'ספר כורת', יש לרבות שצריך שתהיה כריתות והבדלה מוחלטת. שואלת הגמרא, וְאִי־דָּךְ – חכמים, מזה הם דורשים מאריכות לשון זו. ומשיבה, פְּרִיט – פְּרִיטוֹת' לא דְּרָשִׁי – חכמים אינם דורשים את אריכות לשון זו.

משנה

אין פוֹתְבִין גט פְּדוּבֵי הַמְּחֻבָּר לְקַרְקַע, שצריך שבשעת הכתיבה יהיה הגט ראוי לנתינה, בלא שיצטרכו לתולשו מן המחובר. אבל אם פְּתָבוּ מְחֻבָּר לְקַרְקַע, ואחר כך תִּלְשׁוּ מן הקרקע וְהִתְמָוּ – והחתיים את העדים חתמו על הגט התלוש, וְנִתְּנוּ לָהּ, כְּשֶׁר, משום שהעיקר הוא שהחתימת יהיו כשהוא תלוש. רבי יהודה חולק ופוסק עד שְׁתֵּהָא גם פְּתִיבָתוּ וגם הִתִּימָתוּ פְּתוּלֻשׁ. דנה המשנה עתה בכתיבת גט על דבר שהכתוב בו ניתן למחיקה: רבי יהודה פֵּן פְּתִירָא אֹמְרֵי אֵין פוֹתְבִין גט, לא על הַיֵּיִר הַמְּחֻבָּר – שהיה כתוב בו ונמחק, ולא על הַיֵּיִר הַפְּתוּרָא – קלף שאינו מעובד היטב, מִפְּנֵי שְׁהוּא יָכוֹל לְהִתְרוּץ – שאפשר לזייף גט כזה, וחוששים שמא כתב בו הבעל תנאי לטובתו, והיא תמחק את הגט עד מקום חתימת העדים, ותכתוב חדש ללא תנאי, ולא תהיה ניכרת המחיקה. וְחֻכְמֵיהֶם מְכַסְּיֵיהֶם משום שעדי המסירה יודעים אם היה בו תנאי, ויבחינו בזיוף:

גמרא

שנינו במשנה, פְּתָבוּ על דבר הַמְּחֻבָּר לְקַרְקַע, תלשו וחתמו ונתנו לה, כשר. מקשה הגמרא, וְהִתְמָתָה רִישָׁא – הרי שנינו ברישא, שאין פוֹתְבִין גט על דבר המחובר לקרקע. מתרצת הגמרא, אִמְרֵי רַב יְהוּדָה אִמְרֵי שְׁמוּאֵל, והוא – דין הסיפא שאם כתב במחובר כשר, מדובר שְׁשִׁירֵי מְקוּם הַתּוֹרָה – מקום כתיבת עיקר הגט, וכתבו לאחר תולשו מן המחובר, והגט וכשר הוא, לפי שהאמר בתורה (דברים כד א) 'וְכָתַב וְנָתַן אִינוּ אֵלָא על כתיבת התורה, וְכֵן אִמְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר אִמְרֵי רַב אִישְׁעִיָּא והוא שְׁשִׁירֵי מְקוּם הַתּוֹרָה, וְכֵן אִמְרֵי רַבִּי פִּרְ הַיֵּה אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן והוא שְׁשִׁירֵי מְקוּם הַתּוֹרָה. מוסיפה הגמרא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא – לפי תירוץ זה צריך להעמיד את משנתנו כשיתר רבי אלעזר, דְּאִמְרֵי עַדִּי מְסִירָה פְּרִיטֵי – העדים שמעידים על מסירת הגט מהבעל לאשה, הם המכשירים את הגט, ומה שנאמר בתורה 'וְכָתַב' אין הכוונה לחתימת העדים אלא לכתיבת הגט, ולכן צריך שהכתיבה תהיה בתלוש. וְהָיָה קְאָמְרֵי – כך כוונת התנא, לכתחילה מדרבם אין פוֹתְבִין אֵפִילוּ את הַמְּחֻבָּר של הגט, על דבר המחובר לקרקע, גזירה שְׁמָא יִמְשַׁךְ וְיִכְתוּב גם את התוֹרָה על דבר המחובר לקרקע, אבל אם כבר פְּתָבוּ לְמִוּשָׁם במחובר, וְתִלְשׁוּ, וְפְתָבוּ לְתוֹרָה בתלוש, וְנִתְּנוּ לָהּ, הגט כְּשֶׁר. וְרִישָׁא – לקיטש אִמְרֵי – תירץ את המשנה באופן אחר, שהרי תְּתִיבּוּ שְׁנֵינוּ – הלא שנינו במשנה כתוב 'כתבו במחובר, תלשו וחתמו ונתנו לה, כשר', ומשמע חתימה ממש, אבל כתיבת כל הגט ואף התורה נעשתה במחובר. אלא הטעם הוא הוֹאֵל וְנִמְשַׁנְתֵּנוּ כְּרִבִּי מְאִיר הִיא דְּאִמְרֵי עַדִּי הִתִּיבָה פְּרִיטֵי, ומה שנאמר בתורה 'וְכָתַב' הכוונה לחתימת העדים שהם עיקר הגט, וכיון שהם חתמו בתלוש, הגט כשר. וְהָיָה קְאָמְרֵי – ומה שאמר התנא ברישא שאין כותבין במחובר לקרקע, כוונתו שלכתחילה אין פוֹתְבִין את תוֹרָה הגט, על

כיון שלא אֶפְשֵׁר לְמַקְצִינָה – אי אפשר לקצוץ את ידו ולתת לאשה, מכיון שאסור לאדון לחבול בעבדו, ולכן צריך הבעל לתת לה את כל העבד, אֵלָא יש להקשות, מדוע הכותב גט על קָרָן שֶׁל פְּרָה צריך ליתן לאשה את כל הפרה, לְקַצִּינָה וְלִתְבִיבָה לָהּ – הרי יכול לקצוץ את הקרן ולתת לה. מתרצת הגמרא, אִמְרֵי קְרָא (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתָהּ וְנָתַן' לָהּ, ולמדנו מפסוק זה שספר הכשר לגט הוא מִי שְׁאִינוּ מְחֻבָּרֵי אֵלָא פְּתִיבָה וְנָתַיְנָה – שבכדי לגרש עמו אין צריך דבר נוסף מלבד כתיבת הגט ונתינתו לידי האשה, וְצָא – נתמעט גט זה שנכתב על קרן של פרה, שְׁמֻחֻפֵּר פְּתִיבָה קַצִּינָה וְנָתַיְנָה – שבכדי לגרש בו צריכים מלבד הכתיבה והנתינה גם לקצוץ את הקרן, ולכן שנינו שנותן לה את כל הפרה, ושוב אין הגט זקוק לקציצה.

שנינו במשנה רבי יוסי הגלילי אֹמְרֵי וְכוּ' אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים על האוכלים: הגמרא מבררת, מֵאֵי מִעֲמָא דְרַבִּי יוֹסֵפִי הַגְּלִילִי שפוסל על שכתב על דבר שיש בו רוח חיים או על דברי הטביל. ומביאה הגמרא ברייתא שבה מבוארת שיטתו, דְּתַנְיָא, ממה שנאמר בתורה (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ' היה משמע שאין לִי להכשיר גט אֵלָא כשנכתב על גבי 'סֵפֶר' (וְקָלְהוּ). מִנֵּין לְרִבּוֹת גט שנכתב על פֶּל דְּבָר אַחַר, תִּלְמוּד לְאֹמְרֵי 'וְכָתַב לָהּ' ומכך שלא נאמר בקיצור 'וְנָתַן סֵפֶר כריתות בידה', למדנו שהגט כשר מִקְּדָם – בכל אופן, אפילו אם נכתב שלא על קלף. וְאִם פֵּן שאין צריך לכתוב גט דווקא על קלף, מה תִּלְמוּד לְאֹמְרֵי 'סֵפֶר', אלא יש לדרוש, מה 'סֵפֶר' – כמו שספר' הוא דְּבָר שְׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאִינוּ אוֹבְלֵי (וְדָבָר מֵאֲבָל), אֵף כֵּן דְּבָר שְׂבָאִים לכתוב עליו גט, צריך להיות דבר שְׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְאִינוּ אוֹבְלֵי. ומכאן למד רבי יוסי הגלילי את דינו.

וְרַבֵּנּוּ יוֹשִׁיבוּ לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, אֵי פְּתִיבֵי – אם היה נאמר 'וְכָתַב לָהּ פְּסָפְרִי' היינו דורשים פְּדָקְאָמְרֵי – כפי שאמרת שהגט צריך להכתב על גבי דבר הדומה לספר, אבל הַשְּׂתָא דְּפְתִיבֵי – כעת שכתבה התורה 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כריתות', לְסִפְרֵי דְּבָרִים הוּא אֵתְמָא – משמעות 'ספר כריתות' הוא סיפור דברי הכריתות, ובא ללמד שהבעל צריך לכתוב לאשה את סיפור הדברים שמגרשה, ולא ללמדנו שצריך כתיבה על קלף. שואלת הגמרא, וְרַבֵּנּוּ, הֵיא – מה שנאמר 'וְכָתַב', מֵאֵי עֲבָדֵי לִיָּה – מה הם דורשים מכך. הרי לא הגבילה התורה את כתיבת הגט דווקא על קלף, שנצטרך לרבות שאר דברים. משיבה הגמרא, מִיַּעֲבָדֵי לָהּ 'וְכָתַב', כדי ללמד שרק פְּתִיבָה מְתַנְיָא, וְאִינָה מְתַנְיָא בְּכֻסָּא – אם נתן לה בעלה פרטתה ואמר לה התגרשי בה. וצריך לימוד מיוחד לזה, כי סָקָא דְּעִתָּה אִמְרֵי שְׂכִינָא שכוין שנאמר (דברים כד א) 'וְצִיָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר', והסמיכה התורה את הגירושין (וְצִיָּאָה מִבֵּיתוֹ) לקידושין (וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר), אִקְשִׁי וְצִיָּאָה לְתוּנָה – יש להקישם ולדרוש מה הוּיָּה – קידושין בְּכֻסָּא, אֵף וְצִיָּאָה – גירושין נְפִי בְּכֻסָּא, ותתגרש גם על ידי כסף, לְכַךְ קָא מְשַׁמְעֵי לָן הַפְּסוּק 'וְכָתַב', ללמד שאינה מתגרשת אלא בכתיבה.

שואלת הגמרא, וְאִי־דָּךְ – ורבי יוסי הגלילי, מנין הוא לומד שאין אשה מתגרשת בכסף. ומשיבה, נְפָקָא לִיָּה – לומד זאת ממה שנאמר 'סֵפֶר כריתות' – הסמיכה התורה תיבת 'ספר' לתיבת 'כריתות', ויש ללמוד מכך ש'סֵפֶר' בלבד 'פּוֹרְקָה' – מגרשה מבעלה, וְאֵין דְּבָר אַחֵר – שאינו ספר פּוֹרְקָה. שואלת הגמרא, וְאִי־דָּךְ – וחכמים, מה הם דורשים מסמיכות תיבת 'ספר' לתיבת 'כריתות'. ומשיבה, מִיַּעֲבָדֵי לִיָּה ללמד שהגט מוכרח להיות דְּבָר פּוֹרְקָה – מבדיל לעולם פִּינוּ לְבִינָה – בין האיש לאשה. ופְּתִיבָנָא, האומר לאשתו 'הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם', או שאמר לה 'הרי זה גיטך על מנת שלא תלבי לביית אביה לעולם', אין זה 'ספר כריתות' ואינה מגורשת, לפי שלעולם היא מחוייבת

57 הגמרא מקשה קושיא נוספת. וְאִתְּיָא – ועדיין האם שייך לומר
58 שְׁבִדְאֲשֵׁרֻשׁ לֹא פְּלִיגִי – שאם השרישו הזרעים בקרקע ארץ
59 ישראל כולם מודים שהולכים אחרי מקום ההשרשה בקרקע, וְהָא
60 תִּנְיָא, אֵילָן שְׂגֵדל בגבול ארץ ישראל מְקַצְתוּ גדל על קרקע בְּאֶרְצֵי
61 יִשְׂרָאֵל, וּמְקַצְתוּ בְּחֻצוֹת לְאֶרְצָא, בכל פרי ופרי הגדל בו אנו אומרים
62 שְׂמִיכָל – פרי שאינו מעושר וְחֻלְיִין – הפטור ממעשר מְעֻרְבֵינָן זֶה
63 בְּזֶה, כיון שיניקת כל פרי היא גם מקרקע ארץ ישראל שגדל שם
64 הוא טבל, וגם מקרקע חוץ לארץ שגדל שם פטור, דְּבָרֵי רַבִּי.
65 אבל רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, הַגְּדֵל בְּחִיבּוּ, חֵיב – פירות
66 שנמצאים על האילן בתוך אויר ארץ ישראל, חייבים במעשרות,
67 וְהַגְּדֵל בְּפִטוּר, פִּטוּר – ופירות שנמצאים על האילן באויר חוץ
68 לארץ, פטורים. מבאר הגמרא את הקושיא, מָאי לֹא – האם לא
69 מדובר בבדייתא שכל שרשי האילן נמצאים או בארץ ישראל או
70 בחוץ לארץ, אלא שְׂמִיכָל מְנוּפּוּ נמצא בְּאֶרְצָא, וּמְקַצְתוּ נֹפֵה בְּחֻצוֹת
71 לְאֶרְצָא, ונמצא שאף באופן זה בין לרבי ובין לרבן שמעון בן גמליאל
72 הולכים אחרי מקום הנוף, וקשה על אבבי הסובר שבהשרישו
73 הולכים אחר מקום הנקב. מתרצת הגמרא, לֹא מדובר בבדייתא
74 שהשרשים כולם נמצאים במקום אחד, אלא מְקַצְתוּ שְׂרָשֵׁינָן גדלים
75 בְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְקַצְתוּ שְׂרָשֵׁינָן בְּחֻצוֹת לְאֶרְצָא, והפירות יונקים גם
76 משני המקומות, ובה נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל, אבל
77 בשרשים הנמצאים במקום אחד, אפשר שכולם מודים שהולכים
78 אחרי השרשים ולא אחר הנוף.
79 שואלת הגמרא, וּמָאי מְיַבֵּא דְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַסּוֹבֵר
80 שהפירות שנמצאים בחוץ לארץ פטורים ממעשרות, הרי הפירות
81 יונקים גם מהשרשים הנמצאים בארץ. משיבה הגמרא, שמדובר
82 דְּמַפְסִיק צִינְמָא – יש סלע מתחת האדמה שמפסיק בין השרשים
83 שנמצאים בארץ ובין השרשים שנמצאים בחוץ לארץ, ולכך אין
84 החלק של האילן שגדל בחוץ לארץ יונק מהשרשים שבארץ
85 ישראל. שואלת הגמרא, אם מדובר שיש סלע המפסיק, מָאי מְיַבֵּא
86 דְרַבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁבֶל פְּרִי וּפְרִי יֵשׁ חֵלֶק שְׁחֵיבִי במעשרות וחלק
87 שפטור. משיבה הגמרא, דְּהִדְרִי עֲרָבִי – הסלע מפסיק בין השרשים
88 רק עד מקום הגזע, אבל משם ולמעלה הוא אחד, נמצא שיניקת
89 השרשים מעורבת בגוף האילן, ובכל פרי ופרי טבל וחולין
90 מעורבים זה בזה.
91 בְּמָאי קָמִי פְּלִיגִי – באיזה סברא נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל,
92 מִר – רבי קָבֵר, אֲוִירָא מְבַלְבֵּל – שאף על פי שהשרשים שבקרקע
93 הם מובדלים, מכל מקום כיון שמן הגזע ולמעלה והחלק שראוי
94 את פני האויר) אינו מובדל, הוא מערב את הניקות שבאילן. וְכִי
95 – ורבן שמעון בן גמליאל קָבֵר, הָאִי לְחֻדְיָא קָמִי וְהָאִי לְחֻדְיָא קָמִי
96 – זה עומד לעצמו וזה עומד לעצמו, כלומר, כיון שהשרשים
97 שבתוך הקרקע מובדלים, אין האויר מבלבל ומערב את הדיקות,
98 אלא כל פרי יונק רק ממקום השרשים:
99 שנינו במשנה, רַבִּי הִנְדָּה בֶּן בְּתִירָא אָמַר כִּי אֵין כּוּתֵבִין לֹא עַל
100 הַנִּירִי הַמְּחֻק וְלֹא עַל הַדִּיפְתָרָא, מפני שהוא יכול להודיף:
101 הגמרא מבאר מהו דיפתרא. אָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אֲפִי מְשִׁמִּיָּה
102 דְּעוֹלָא, שְׁלִישָׁה עוֹדוֹת הֵן – שלשה דרגות יש בעיבוד העור,
103 וחלוקים הם בשמם ובשיעורם. ואלו שמותן: מְצָה, חִיפָה,
104 וְדִיפְתָרָא. העור ששמו מְצָה, כְּמִשְׁמַעוֹ – הרי הוא דומה למצה בכך
105 דְּלֹא מְלִיחַ – שלא עובד במלח, וְדִיפְתָרָא מְלִיחַ – ולא עובד בקמח.
106 וְדִיפְתָרָא אֲפִינִי – ולא עובד בעפצים, שהם שלשת החלקים בעיבוד
107 העור, ודומה למצה שלא נעשה בו שום תיקון שעושים בלחם
108 רגיל. מבררת הגמרא לְמָאי הִלְבְּתָא – לאיזה הלכה שנינו שיש
109 לעורות שיעורים שונים. מבאר הגמרא, לְהוֹצִיאֵת שִׁבְתָּ – לענין
110 הוצאה מרשות לרשות בשבת, שלכל עור יש שיעור מסוים
111 שדווקא בשיעור זה חייב על הוצאתו. וְכַפָּה שְׁעוּרֵי שֶׁל הַעוֹר
112 ששמו מְצָה. מבאר הגמרא, בְּרַבְרָתֵי רַב שְׁמוּאֵל בְּרִי יְהוּדָה,

1 משום דְּשִׁקְלָא לִיָּה וְהֵיב לִיָּה נִיחָלָה – נוטל הוא את כל העציץ ונותן
2 לה בלא לעשות פעולה נוספת בין הכתיבה לנתינה. רַבָּא אָמַר הַגַּט
3 פְּסוּל, אף אם יתן לה את כל העציץ, נוֹרָה שְׂמָא יִקְמוּם – שמה לא
4 יתן לה את כולו, אלא יחלוש את העלה שעליו כתוב הגט ויתנו
5 לה, והגט פסול מהתורה, כיון שקצץ בין הכתיבה לנתינה:
6 הגמרא דנה דיני הקניינים של עציץ נקוב: היה עציץ נקוב שֶׁל
7 אדם אָמַר, וְהוֹרְעִים הגדלים בו שֶׁל אדם אָמַר, וּמְכַר פֶּעַל עֲצִיץ את
8 העציץ לְבַעַל הוֹרְעִים, כיון שְׂמָשֵׁךְ בעל הורעים את העציץ כדי
9 לקנותו, קָנָה, שהעציץ דינו כחלוש, ומטלטלין נקנים במשיכה.
10 אבל אם מְכַר פֶּעַל וְרַעִים את הורעים לְבַעַל הַעֲצִיץ, ולא נתן בעל
11 העציץ מנות עבורם, לֹא קָנָה בעל העציץ את הורעים, עַד שִׁחְזִיק
12 בְּרַעִים – עד שיעשה קנין חזקה בורעים, כיון שהורעים כמחוברים
13 לקרקע, שאינם נקנים במשיכה אלא בכסף בשטר ובחזקה.
14 היו העציץ והורעים שֶׁל אדם אָמַר, וּמְכַרְוֹ לְאִדָּם אָמַר, הַחֲזִיק
15 בְּרַעִים, אף שלא עשה קנין מיוחד על העציץ, קָנָה אף את העציץ,
16 שאגב שקנה את הקרקע קנה גם את המטלטלין, וְזוּ הִיא שְׂשִׁנֵּינִי
17 בקידושין (פ"ב) נְכָסִים שְׂאִין לְהֵם אַחֲרֵיָו – מטלטלין, נְקִינִי יָחַד עִם
18 נְכָסִים שִׁישׁ לְמֵן אַחֲרֵיָו – קרקעות. בְּכַפָּה וּבְשִׁמְרָא וּבְחֻזְקָה – באחד
19 מן הקניינים שנעשו בקרקע, קנין כסף, שטר, או חזקה, ואין צריך
20 לעשות קנין נוסף כדי לקנות את המטלטלין. אבל אם הקונה
21 הַחֲזִיק בְּעֲצִיץ, אָף את העציץ לֹא קָנָה, עַד שִׁחְזִיק בְּרַעִים עצמם,
22 כיון שהעציץ דינו כמטלטלין שאינם נקנים בחזקה.
23 הגמרא דנה בהלכות תרומות ומעשרות בעציץ נקוב: עציץ נקוב
24 שעומד על הגבול, חלקו עומד על שטח ארץ ישראל וחלקו עומד
25 בחוץ לארץ, אם נְקִבּוּ בְּאֶרְצָא – הנקב שמשם הוא יונק מהאדמה,
26 נמצא בתוך גבולות ארץ ישראל, וְנוֹפֵה בְּחֻצוֹת לְאֶרְצָא – והענפים
27 והעלים של העציץ נוטים מחוץ לעציץ, מעל קרקע חוץ לארץ,
28 נחלקו אמוראים האם הורעים חייבים במעשרות, אָבִי אָמַר, בְּתֵר
29 נְקִבּוּ אֲוִלֵינָן – הולכים אחרי מקום הנקב שמשם הוא יונק
30 מהאדמה, וכיון שהנקב בארץ, הגדל בעציץ חייב במעשרות, רַבָּא
31 אָמַר, בְּתֵר נֹפֵה אֲוִלֵינָן – הולכים אחרי מקום הנוף, וכיון שנופו
32 בחוץ לארץ, הגדל בו פטור ממעשרות. הגמרא מבאר את
33 מחלוקתם. בְּרַבְרָשׁוּשׁ – אם יצאו שורשים דרך הנקב בתוך קרקע
34 ארץ ישראל, בְּוִלִי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי שאין הולכים אחר הנוף, כיון
35 שהוא מחובר ממש לאדמת ארץ ישראל, כִּי פְּלִיגִי, בְּדִלָא אֲשֵׁרֻשׁ
36 – כשלא יצאו שורשים, לאבבי הולכים אחרי מקום הנקב, ולרבא
37 אחרי מקום הנוף.
38 מקשה הגמרא, וּבְרַבְרָשׁוּשׁ לֹא פְּלִיגִי – וכי כשהשרישו הורעים
39 בקרקע כולם מודים שהולכים אחר מקום היניקה, וְהִתְנַן בבבא
40 מציעא (קכ"ה) שְׁתֵּי גִזְזוֹת זִו עַל גַּב זִו – שתי גינות של שני אנשים זו
41 לצד זו, אלא שאחת גבוהה מחבירתה, וגדל יִרְק בִּינְתֵימִים, על דופן
42 גינתו של התחתון שהיא קרקעית גינתו של העליון, שיניקתו
43 מהקרקע של הגינה העליונה, ואילו נופו נוטה מעל התחתונה, רַבִּי
44 מָאִיר אָמַר, שֶׁל עֲלִיּוֹן – הירק שייך לבעל הגינה העליונה, רַבִּי
45 יְהוּדָה אָמַר, שֶׁל תַּחְתּוֹן, ומבואר שרבי יהודה סובר שאפילו
46 שיניקתו מקרקע העליונה, הולכים אחרי מקום הנוף, והוא שייך
47 לבעל הגינה התחתונה. מתרצת הגמרא, הָתֵם בְּרַבְרָתֵי מְעָמָא –
48 טעמו של רבי יהודה אינו משום שהולכים אחר הנוף, אלא כפי
49 ששינו שם, אָמַר רַבִּי מָאִיר – לרבי יהודה, מָה אִם יוֹצֵה בעל
50 הגינה העליון לְיִטּוֹל אֶת עֲפָרוֹ ולהשוות גובה גינתו לגינה
51 התחתונה, נמצא שְׂאִין בְּאֵן יִרְק, לכן הירק שייך לבעל הגינה
52 העליונה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה – השיב על טענת רבי מאיר, מָה אִם
53 יוֹצֵה בעל התחתון לְמִלְאוֹת אֶת גִּתּוֹ עַד עַד לְגוּבַה העליונה,
54 נמצא שְׂאִין בְּאֵן יִרְק, לכן הירק שייך לבעל הגינה התחתונה,
55 שבכך שלא ממלא את גינתו עפר, הוא גורם לכל גידלת ירק זה,
56 ואין ראייה ממחלוקתם דיני תרומות ומעשרות.

1 עציץ של אחד זרעים של אחר - הוא הדין דהוה מצי לאשמועינן הכל בעציץ זרעים של
2 אחר, אלא לרבותא נקט הכי, דאף על גב דבעל עציץ קונה - זרעים לא קנה, אף על
3 פי שהם בתוך העציץ שלו.

4 החזיק בורעים קנה עציץ - צריך עיון אם צריך לומר "אגב קני" כמו בעלמא, כדאמרין
5 בפרק קמא דקידושין (ב"א), או שמא הבא לא
6 צריך, דכיון דצריך עציץ לרעים - בטל אגב
7 זרעים. וכן גבי שטר, כיון שהחזיק בקרקע נקנה
8 השטר בכל מקום שהוא. ושמא התם לא בעינן
9 "אגב", משום דשטר אספרא דארעא הוא.

10 בטר נקבו אולנין - למאן דאמר ביהעור
11 הדורשין (חולין קכ"ח), בדלעת הגטוע
12 בעציץ שאינו נקוב ויצאה חרץ לעציץ, הטמא
13 בטומאתו והטהור בטהרתו - הוא הדין אם עציץ
14 בחוצה לארץ ונפו נטה לארץ, דמתני' ניקת דהוף
15 לענין נוף גופיה, וחיובי בעמשה. מכל מקום, לא
16 חשיבא ניקת דהוף כניקת שורש - דהא לא
17 מטרהה ניקת דהוף מה שבתוך העציץ, והבא
18 מחייב נוף מחמת ניקת העיקר.

19 ובדאשרוש לא פליגי דהתנן שתי גנות כו' -
20 קא סלקא דעתך דהא דקתני
21 סיפא: אמר רבי מאיר ומה אם ירצה העליון כו' -
22 שאין זה עיקר הטעם. מדקתני נמי התם: אמר רבי
23 מאיר מאחר ששניין יכולין למחות זו על זו
24 רואין מהיכן יצק זה הי' - משמע דבסברא פליגי,
25 אי זה מן עיקר. ואמרין נמי התם בגמרא בפרק
26 "הבית העליון" (בבא מציעא ק"ח), ואודו
27 לשעמייהו, אילן הירצא מן הגזע כו'. ותנן נמי גבי
28 ערלה כי האי גונא, ותימא דלא מייחי הבא
29 מערלה.

30 לא על נידר מחוק - שהכתב על הנייר שאינו
31 מחוק ועדין על המחוק. אגט שניהם על
32 דמחק - כשר, כדאמרין בריש "אגט פשוט" (בבא
33 בתרא קס"א), דאינו דומה נמוק פעם אחת
34 לממוק שתי פעמים. שלש עורות חן - פירש
35 בקונטרס: דקלף גמור לא חשיב בהדיהו, דלא
36 שמייה עור. ועוד אמר רבינו יצחק: דלא מני
37 בהדיהו קלף - משום דבהדיא תנן ששיעורו כדו
38 לכתוב פרשה קטנה שבתפלין. ואף על גב
39 דשיעורו חזפה דהוי כדו לעשות קמעי שנב
40 במנשה - מכל מקום לא הוכרי חזפה בהדיא
41 במתניתין.

42 בדי לכתוב עליו את הגט - היינו כרבנן דמכשרי
43 אדיפתרא, ולהכי מייחי לה הבא. ואלו
44 השיעורין אינן לפי חשיבות העור, דיש שהוא
45 חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו. אלא כל אחד
46 שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו.

47 מאן חכמים רבי אלעזר - פירש בקונטרס: דאמר
48 עדי מסירה עיקר, והבא להנשא צריכה
49 להביא עדי מסירה. ודוקא הבא, על דבר שיכול
50 להודיען אומר רשעי דצריכה עדי מסירה כשעה
51 שבאת להנשא. אבל בניסין הכתובים דבר
52 שאינו יכול להודיען - יכולה להנשא על ידי עדי
53 תרומה, ואפילו לרבי אלעזר, כדתנן בפרק בתרא
54 (גיטין פ"א), ומייחי ליה בריש מבילתין: שאין
55 העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם.
56 אבל מה שפירש בקונטרס דלרבי מאיר אשה
57 הבאה לינשא בגט הכתוב על דבר שיכול להודיען - אינה צריכה עדי מסירה, ועדים
58 החתומים בו אינה מביאה לפנינו אם יש מכירין חתמתן, ואי הוה ביה תנאה חייפתייה - ליכא
59 ידיע. משמע דאין הוי סודי קמן - הה שטר. ואי אפשר לומר כן, דלרבי מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו, כדמשמע בריש "כל הגט" (גיטין כ"ד), ובדבר שיכול להודיען - אין מוכיח מתוכו
60 כלום.

1 דשקיל ליה - לעציץ, ויהיב ניהלה. שפא יקום - העלה, והוויא קציצה מן מחובר. עד
2 שחיחא בורעים - עציץ הוי תלוש, ומיקני במשיכה. זרעים הוי מחוברין, ודינן בקרקע,
3 ונקנים בכסף בשטר ובחוקה, ו"עד שחיחא" - כגון דניכש או עידר, דהוויא חוקה. ובלא
4 יהיב מעות קמירי, דאי יהיב וזוי - מיקנו בכסף. החזיק בעציץ - ולא משכו לקנות, אלא
5 עשה בו שום מלאכה במקומו. אף עציץ לא קנה
6 - דמטלטלין לא מיקנו בחוקה. נקבו בארץ
7 ונפו בחוצה לארץ - שהיה מונח על הגבול,
8 ונוף הזרעים נוטה חרץ לעציץ חרץ לגבול. בטר
9 נקבו אולנין - משום דהא יונק, וחיובי בעמשה.
10 בטר נפו אולנין - ופטור מן המעשר מן התורה
11 זקוף, והירק ביתנים בגידור הגבוהה, דבעשי
12 קרקע ארץ ישראל. כולי עלמא לא פליגי -
13 דלא אולנין תו בטר נוף, הואיל ומחובר ממש
14 בארץ. ובדאשרוש לא פליגי - ליכא למאן
15 דאדיל בטר נוף. שתי גנות זו על גב זו - חו אצל
16 זו, וקרקעת האחת גבוה מחברתה, וגידור שלה
17 זקוף, והירק ביתנים בגידור הגבוהה, דבעשי
18 הוא נשרש בקרקעו של עליון, ונפו באוירו של
19 התחתון. של התחתון - אולנין בטר נוף. כדתני
20 מעמא - שאם ירצה התחתון למלאת גתו כו',
21 והואיל ובידו למחות וגורם לירק הזה - זוכה
22 בה, ולא משום הטיית נוף. מכל וחולין מקורבין
23 זה בזה - אין לך פריי באילן הזה שאין מקצתו
24 מן הארץ שהוא טבל, ומקצתו מחוצה לארץ
25 שהוא חולין, לפי שהניקה מתערבת. והנפא
26 מינה - שאין מעשקו מטבל דאי עליו, דהוי מן
27 החיוב על הפטור, ולא ממנו על טבל דאי. הגדל
28 בחיוב - מה שבתוך ארץ ישראל. מקצת נופו
29 כו' - ואף על פי שכל שרשיו בארץ או בחוץ
30 לארץ. אלמא: אולנין בטר נוף. מאי מעמא דרבן
31 שמעון - מדו הגדל בחיוב חיוב? והלא הניקת
32 שרשין מעלה שרף בכל הפרי, ושרשיו עבר
33 זה מעלתו שרף לפרי שבעבר זה? דמפסיק צונמא
34 - שן סלע מבריל באמצע השרשים, ומפסיקין
35 עד הגזע. הלכך לרבן שמעון לא ינקי מהדידי.

36 הדררי ערבי - שהעץ מן הגזע ולמעלה שלם.
37 מר סבר אוירא מבלבל - אף על פי שכל מה
38 שיש מן השרשין בקרקע הוי מובדל, והאיל
39 וכשיצא לארץ הוא מעורב ומבלבל, ונקי
40 מהדידי. ומר סבר - אוירא לא מבלבל, והאיל
41 ובתוך הקרקע מובדל בסלע שאינו מצמיח
42 ומיהו, היכא דכל שרשיו בארץ ישראל - ליכא
43 מנא דאדיל בטר נוף. שלש עורות חן - חלוקין
44 בשמותיהן ובשיעוריהן. כששמעון - כמצה זו
45 שלא נלקתה מן החיובין כרת הלהם. קמ"ח -
46 מעובד בקמח. למאי הלכתא - שיעוריהן
47 חלוקין. משקילת - של עופרת. עשויה להיות
48 פוחתת, ומחפין אותה בעור שלא תהא נשפת
49 ופוחתת. רבעא הרבעא - משקל קטן שלהן
50 היה. חיפה - מתוקן קצת, ודאי לחפוט בו
51 קמיעין. לכתוב עליו את הגט - כרבנן דמכשרי
52 ומיהו, קלף גמור דמליח וקמיה ואפיין - לא
53 שמייה עור, משום הכי לא מני בהדיהו,
54 ושיעוריה תנן ביהמוציא יין (שבת ע"ט), קלף
55 כדו לכתוב בו פרשה קטנה שבתפלין. אבל
56 דיפתרא - אינו כשר לתפלין. חילכך שיעור
57 בגט. מאן חכמים - כלומר, מאן ניהו, ומאי טעמייהו דמכשרי?

רבי

41 (לעיל ב.) 'כתב לה' שיהיה הגט נכתב לשמה של האשה. אלא
 42 שנחלקו התנאים (לעיל א.) במה הדברים אמורים, רבי מאיר אומר
 43 שאין הכתוב מדבר לענין כתיבת הגט אלא לענין חתימתו, שעדי
 44 החתימה הם אלו שמחמתם חל הגט העושה כריתות. ולדברי רבי
 45 מאיר הצריכה התורה שתהא חתימתם לשמה, אבל כתיבת הגט
 46 אין בה שום תנאי ואפילו מצאו באשפה כשר (להלן בג.). ורבי
 47 אלעזר אומר שעדי המסירה הם אלו שמחמתם נעשה הגט לספר
 48 כריתות, ומדין תורה אין צריך כלל חתימת עדים בגט, ולכן
 49 בהכרח שדיברה התורה מענין כתיבת הגט שצריכה להיות לשמה
 50 (לעיל ג.). שיטת רבי יהודה שצריך שיהיו גם הכתיבה וגם החתימה
 51 לשמה (לעיל ג. ד.).
 52 במשנה שלפנינו הכשירו כתיבת הגט על ידי חרש שוטה וקטן.
 53 והגמרא תברר כיצד להבין דין זה לרבי מאיר ולרבי אלעזר, ולפי
 54 מי מהתנאים נעמיד את משנתנו:

משנה

55 **הכל כשרין** – כל אדם כשר לכתוב את הגט, ואפילו חרש שוטה
 56 וקטן אף שאין להם דעת, והגט כשר אף שצריך להיות נכתב מכספו של
 57 פותח את גיטתו, והגט כשר אף שצריך להיות נכתב מכספו של
 58 הבעל, אלא שצריכה האשה להקנות את הגט לבעלה, והוא נותנו
 59 לה לשם גירושין, ומגורשת בגט זה. וכן האישה פותח את שוברו –
 60 את שטר פרעון הכתובה, אף שהדרך היא שהאשה כותבת שובר
 61 לבעלה לראיה שפרע כתובתה. והטעם הוא, מפני שאין קיום –
 62 כשרות הגט – תלוי אלא בכותביו – בעדים החתומים בו. שעדי
 63 החתימה הם אלו שמחמתם חל הגט, וכיון שעדים כשרים חתמו
 64 על הגט לשם האשה המתגרשת, לכן אפילו חרש שוטה וקטן
 65 יכולים לכתוב, וכן האשה יכולה לכתוב את הגט. וכן שובר
 66 שחתומים עליו עדים כשרים כשר לראיה שהבעל פרע את
 67 הכתובה, אף שכתבו הבעל:
 68

גמרא

69 מקשה הגמרא, מדוע הגט כשר אם כתבוהו חרש שוטה וקטן, והא
 70 לאו כגון יצאה נקיבה ואינם יודעים לכתוב את הגט לשמה, שלדעת
 71 המקשה משנה זו היא כשיטת רבי אלעזר הסובר שגט צריך
 72 להיכתב לשמה של האישה והאשה, ואין חרש שוטה וקטן יודעים
 73 לכתוב לשמה.
 74 מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, אכן המשנה היא כשיטת רבי
 75 אלעזר וצריך שיכתבו את הגט לשמה,
 76

1 חכמים מכשירים משום ששיטתם כשיטת רבי אלעזר היא, דאמר
 2 עדי מסירה כרתי – העדים שמעידים על מסירת הגט הם
 3 המכשירים את הגט, וכיון שעדי המסירה צריכים לקרוא מה
 4 שכתוב בגט לפני מסירתו, אין לחשוש שמא היא תזיף את הגט,
 5 כיון שבשעה שכתב להנישא תצטרך להביא את עדי המסירה
 6 לפנינו, והם יעידו אם היה בו תנאי או לא.

7 הגמרא מביאה מחלוקת עד מתי מכשירים גט שנכתב על דבר
 8 שיכול להזדייף: ואמר רבי אלעזר [האמורא], לא הכשיר רבי אלעזר
 9 [התנא] גט שנכתב על דבר שיכול להזדייף, אלא לאלתר – רק אם
 10 באותו יום שהיא קיבלה את הגט באה לבית דין שיתירו לה
 11 להנישא, שבאותו יום עדיין זוכרים העדים אם היה תנאי בגט, ואם
 12 זייפה את הגט יכחישה, אבל מקאן עד עשרה ימים, לא – אבל אם
 13 המתניה עם הגט עשרה ימים, וכל שכן אם המתניה יותר, הגט
 14 סול, חיישין דלמא הנה ביה הנאה וזייפתי – כי חוששים שמא
 15 היה בו תנאי לרעתה, והיא מחקה אותו, ואין העדים זוכרים מה
 16 היה כתוב בו כיון שעברו כמה ימים. ורבי יוחנן אמר, אפילו מקאן
 17 עד עשרה ימים הגט כשר, כיון דאם איתא הנה ביה הנאה, מידבר
 18 דכרי – אם היה בגט תנאי, העדים שמסרו את הגט זוכרים אותו
 19 אפילו לאחר זמן רב.

20 ואמר רבי אלעזר [האמורא], לא הכשיר רבי אלעזר [התנא] שטר
 21 שנכתב על דבר שיכול להזדייף, אלא כגוסי – גיטי נשים, שיכולה
 22 להביא את הגט מיד לבית דין, ויתירוה להנישא, ושוב אינה
 23 צריכה את הגט כיון שנתפרסם היתרה, אבל בשאר שטרות, כגון
 24 שטרי חוב, לא התיר רבי אלעזר לכותבו על דבר שיכול להזדייף,
 25 כי שמא לא יוציא המלוה את השטר רק לאחר זמן, וישכחו עדי
 26 המסירה מה היה כתוב בו, ואז נסמוך רק על עדי החתימה, ויתכן
 27 שהוא מחק מה שהיה כתוב שם, וכתב דברים אחרים, והחתימת
 28 העדים עומדת במקומה. וראיה לדבר, דקתיב גבי שטר מבר (ירמיה
 29 לב יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים, משמע שצריך
 30 לכתוב את השטר על דבר שיכול להתקיים זמן רב, והיינו דבר
 31 שאין יכול להזדייף שיובלו לסמוך עליו גם לאחר זמן רב.
 32 ורבי יוחנן אמר, אפילו בשטרות התיר רבי אלעזר לכתבם על דבר
 33 שיכול להזדייף, משום שסובר שהעדים שמסרו לפניהם זוכרים גם
 34 לאחר עשרה ימים, וממילא יכול לעמוד ימים רבים. שואלת
 35 הגמרא, והקתיב למען יעמדו ימים רבים, ומשמע שצריך ששטר
 36 יהיה כתוב על דבר שיכול לעמוד זמן רב. משיבה הגמרא, הקם
 37 צעה מוצה קא משמע לן – אין כוונת הפסוק שיש לכתוב שטר
 38 באופן שיובל להתקיים זמן רב, אלא לתת עצה טובה לאדם כדי
 39 שישמרו זכויותיו, שינח שטרותיו בכלי חרש ובכך יתקיימו זמן רב:
 40 נאמר בתורה (דברים כד א) 'וכתב לה ספר כריתות', ודרשו חכמים

המשך ביאור למ' גיטין ליום רביעי עמ' א

11 דיפתרא הוא עור, דמליה וקמיה ולא אפיין – שמעובד במלח
 12 ובקמח, ולא בעפצים. למאי הילכתא – לאיזה הלכה שנינו שיעורו
 13 של עור זה. מבאר הגמרא, להוצאת שבת. וכמה שיעורו. מבאר
 14 הגמרא, אם יש בו מקום כדי לכתוב עליו את הגט, כמו ששינונו
 15 במשנתנו שרבנן מכשירים לכתוב גט על דיפתרא:
 16 שנינו במשנה, והקמים מכשירין גט שנכתב על הניר המחוק או על
 17 הדיפתרא:
 18 מבררת הגמרא, מאן הקמים – מי הם החכמים שמכשירים גט זה,
 19 ומה טעמם. אמר רבי אלעזר,

1 שיהיה בו לכל הפחות שיעור כדי לצור משקל קמנה – לכסות בה
 2 משקולת קטנה של עופרת. וכמה – ומה גדולה של משקולת זו,
 3 אמר רבנן, כי רביעא דרביעא דפומבדיתא – כמו רבע רביעית שזה
 4 המשקל הקטן שבפומבדיתא.
 5 העור ששמו תיפה, הוא עור דמליה ולא קמיה ולא אפיין – מעובד
 6 במלח, ולא מעובד בקמח ובעפצים. מבררת הגמרא, למאי
 7 הילכתא – לאיזה הלכה שנינו שיעור זה. מבאר הגמרא, להוצאת
 8 שבת. וכמה שיעורו של העור ששמו 'חיה', פדתן בשבת (עח) עור
 9 כדי לעשות בו קמיע – שכיון שמתוקן קצת ראוי לכסות ולעטוף בו
 10 קמיעין.

1 והוא - מה שהכשירה המשנה כתיבת הגט על ידם זה דווקא
 2 כשקנה אדם גדול עומד על גביו של החרש שוטה וקטן, ואומר לו
 3 לכתוב לשם איש פלוני, והכותב גומר בליבו לכוון כפי שהגדול
 4 מצווהו.
 5 מקשה הגמרא, אמר ליה רב נחמן לרב הונא, אלמא מעתה - לדבריך
 6 שכשגדול עומד על גביו הגט כשר, אם כך בעובד בוכבים הכותב
 7 גט וישאל עומד על גביו, הכי נמי - האם גם בזה נאמר דכשר. וכי
 8 תיקא הכי נמי - ואם תאמר נמי כן, ונתתניא - והרי שנינו עובד
 9 בוכבים פסול לכתוב את הגט. ומהברייתא משמע שבכל האופנים
 10 הוא פסול. ענה לו רב הונא, עובד בוכבים דלעתיה דנפשיה עבד -
 11 לדעת עצמו עושה, כיון שהוא בר דעת אינו גומר בלבו לכתוב
 12 כפי שהישראל מצווהו, וחוששים שכתב לשם איש אחר.
 13 הדר ו-שוב אמר רב נחמן, לאו מילתא היא דאמרי - לא נכון מה
 14 שאמרתי שגוי פסול אפילו כשישראל עומד על גביו, אלא בכל
 15 אופן כתיבתו כשרה. וראיה לדבר, דמדקא פסיל ליה - מכך שפסל
 16 התנא במשנה הבאה לעובד בוכבים דענין הקאה - להיות שליח
 17 להביא גט, מפלל דלענין בתיבה שלא הזכיר שגוי פסול, הרי הוא
 18 כשר, ומשנתנו כרבי מאיר שאין צריך כתיבה לשמה. ולרב נחמן
 19 גם חרש שוטה וקטן כשרים לכתוב אף שאין גדול עומד על
 20 גביהם. מקשה הגמרא, ונתתניא, עובד בוכבים פסול לכתוב את
 21 הגט. מתרצת הגמרא, התיא - הברייתא, כרבי אלעזר היא, דאמר
 22 לעיל (ט) עדי מסירה פרת, ובענין בתיבה לשמה, שמכיון שמן
 23 התורה אין צריך עדי חתימה, על כרחך שהפסוק וכתב לה
 24 שדרשהו לזה - לשמה, מדבר על כתיבת הגט, והא ודא, שעובד
 25 בוכבים דלעתיה דנפשיה קעביד - עושה על דעת עצמו גם
 26 כשישראל עומד על גביו, ולכן פסלה הברייתא כתיבת גט על ידי
 27 גוי.
 28 הגמרא מבררת את שיטת רבי מאיר.

29 אמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר, אפילו מצאו הבעל לגט אשה
 30 באשפה, ולא נכתב לשם גירושיה, וחתמו בעדים לשמה, ונתנו לה,
 31 כשרה. מקשה הגמרא, איתביה רבא לרב נחמן, נאמר בתורה (דברים
 32 כד א) וכתב לה, ודרשו (לעיל ב) לזה - לשמה, מאי לאו שפתיבת
 33 הגט צריכה להיות לשמה, וקשה לרב נחמן שהכשיר בדעת רבי
 34 מאיר גט שלא נכתב לשמה. מתרצת הגמרא, לא כך נדרוש
 35 מהפסוק, אלא התייגת עדים היא שצריכה שתהא לשמה. איתביה
 36 רבא לרב נחמן קושיא נוספת, שנינו במשנה (לקמן כד) כל גט שכתב
 37 שלא לשום גירושיה האשה, פסול, הרי שכתבת הגט צריכה להיות
 38 לשמה. מתרצת הגמרא, אמא במשנה, כל גט שחתמם שלא לשום
 39 אשה פסול, עומתה בכלל כתיבה, ורק היא צריכה להיות לשמה.
 40 איתביה רבא לרב נחמן, שנינו בברייתא, כשהוא בותבו למקצת
 41 הגט לשמה, נחשב כאילו בותבו כולו לשמה. מאי לאו שכתב
 42 בותבו לתורה - עיקר הגט (שם האיש האשה והזמן) לשמה, נחשב
 43 כאילו בותבו אף לפוסם - לשאר נוסח הגט לשמה, הרי שצריך
 44 לכתוב את הגט לשמה, ואיך הכשיר רבי מאיר כשמצאו באשפה.
 45 מתרצת הגמרא, לא כך נפרש את הברייתא, אלא כשהוא חתמו
 46 לשמה נחשב הדבר כאילו בותבו כולו לשמה.
 47 הגמרא מבארת את משנתנו באופן נוסף: ואיבעית אימא, הני
 48 מתניתאי מני רבי אלעזר היא, דאמר עדי מסירה פרת, וצריך הגט
 49 להיכתב לשמה, וכרב יהודה אמר שמואל שביאר דברי המשנה
 50 כך, והוא - מה שהכשרנו כתיבת הגט על ידי חרש שוטה וקטן,
 51 מדובר כששירי החרש שוטה וקטן בכתיבתו את מקום התורה,
 52 ויכתבו בר דעת לשמה.
 53 וכן אמר רב תנא משמיה דעולא, והוא ששירי מקום התורה, ורבי
 54 אלעזר היא, המצריך כתיבת הגט לשמה. ורבי זיקא אמר בשם רבי
 55 יוחנן, אינה תורה - אינה שמועה נכונה ואין להעמיד את המשנה
 56 כרבי אלעזר. שואלת הגמרא, מאי אינה תורה. משיבה הגמרא,

57 אמר רבי אבא, כאן - במשנה זו, שהתירה את כתיבת הגט אף על
 58 ידי חרש שוטה וקטן, הודיעך, שאין פה לשמה - שאין צריך לכתוב
 59 גט לשמה, ומשנתנו כרבי מאיר היא, דאמר לעיל (ט) עדי התייגה
 60 פרת, ואין צריך שתהא הכתיבה לשמה. מקשה הגמרא, איך
 61 העמיד רבי זיקא בשם רבי יוחנן את המשנה כרבי מאיר, והאמר
 62 רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שהמשנה בשיטת רבי אלעזר היא.
 63 מתרצת הגמרא, אמוראי ניהו ואליא דרבי יוחנן - מחלוקת
 64 אמוראים היא בשיטת רבי יוחנן, האם המשנה כרבי אלעזר או
 65 כרבי מאיר:

משנה

66 הכל כשרין להיות שלוחי הבעל להביא את הגט לאשה, חוץ מחרש
 67 שומה וקטן, וסומא - שאינו רואה, ועובד בוכבים, ובגמרא יבואר
 68 מדוע הם פסולים. קיבל הקטן את הגט מיד הבעל, והגדיל קודם
 69 שנתנו לאשה, וכן אם קיבל גט כשהוא חרש, ונתפסקה - התפקחו
 70 אוזניו שמוע קודם שנתנו לאשה, וכן אם קיבל גט כשהוא סומא,
 71 ונתפסקה - נפתחו עיניו לראות קודם שנתנו, וכן שומה שקיבל את
 72 הגט, ונתפסקה - נעשו שפוי קודם שנתנו, וכן אם קיבל עובד
 73 בוכבים את הגט, ונתגיד קודם שמסרו, הגט פסול, מפני שבזמן
 74 מינוי השליחות הם לא היו כשרים. אבל אם קיבל את הגט מיד
 75 הבעל כשהוא פקח, ונתחרש אחרי כן, וחרש שוב ונתפסקה, ונתן הגט
 76 לאשה כשהוא פקח, או אם קיבל את הגט מיד הבעל כשהוא
 77 פתוח - עיניו פתוחות לראות, ונתפסקה אחרי כן, וחרש שוב
 78 ונתפסקה, וכן אם היה פשוט כשקיבל את הגט ונתפסקה אחרי כן,
 79 וחרש שוב ונתפסקה, כשר. מפני שבין בזמן מינוי השליחות ובין
 80 בעשייתה היה שליח כשר. זה הכלל, כל שליח שמינהו להוליך
 81 גט שתחילתו - שבתחילת מינויו היה בר דעת, וסופו - ובסוף
 82 שליחותו, בזמן נתינת הגט לאשה, היה פדעת, אף אם באמצע לא
 83 היה בדעת, הגט כשר:

גמרא

84 שואלת הגמרא, בשלמא חרש שומה וקטן פסולים מלהיות
 85 שלוחים, דלאו פני דיעה ניהו, וצריך שיהיה השליח גדול ובר
 86 דעת, וכן עובד בוכבים נמי מוכן שאינו יכול להיות שליח, דלאו בר
 87 התיירא הוא - שאין להם קידושין וגטין, ובדבר שאינו ראוי
 88 לעצמו, אינו יכול לעשות שליחות לאחרים, אלמא סומא, אמאי לא
 89 כשר להיות שליח. מתרצת הגמרא, אמר רב ששת, לפי שאינו יודע
 90 ממי נוסלו לגט ולמי נתנו, כיון שאינו רואה את הבעל ואת
 91 האשה, ושמא יחליף בין האנשים. מקשה הגמרא, מתקף לה רב
 92 יוסף, אם אנו חוששים שמחתם עיוורונו יחליף, היאך סומא מותר
 93 באשתו, ואין חוששים שמא יחליפנה באחרת, וכן היאך פני אדם
 94 שאינם עיוורים שמיטע בנשותיהם, אלמא בודאי סומכים אנו שבני אדם
 95 מכירים נשותיהם בנשותיהם, עינא דקלא - על פי הקול, הקא נמי -
 96 אף כאן, נתיר שליחות גט על ידי סומא, כיון שמכירים בנשותיהם
 97 עינא דקלא - בקולותיהם.
 98 אלמא אמר רב יוסף, הקא במשנתנו שפסלה סומא מלהיות שליח
 99 הגט, בחוזה לארץ עסקינן - מדובר שמביא גט מחוץ לארץ, דכתיב
 100 למימר בפני נכתב ובפני נתנם, ולא מיצי למימר - וסומא אינו יכול
 101 לומר זאת, כיון שאינו רואה את הכתיבה והחתימה. אמר רבא ליה אביי
 102 לרב יוסף, אלמא מעתה שזו היא סיבת פסול סומא, אם בזמן כתיבת
 103 הגט היה השליח פתוח, ונתפסקה קודם שנתן את הגט לאשה, דמיצי
 104 אמר - שיכול הוא לומר שראה את הכתיבה, הכי נמי דכשר -
 105 האם אכן כשר הוא. והא קתני בסופא של משנתנו, שאם היה
 106 פתוח בשעת מינוי השליחות, ונתפסקה, וחרש ונתפסקה ואחר כך נתן

1 **אלא** מעתה גוי וישראל עומד בו - פירושו: בשלמא בלא עומד על גביו - ניהא, דקסבר
2 רב נחמן דאיכא היכרא דכותבין לשמה על פי הבעל, אבל גבוי - ליכא היכרא
3 דלשמה בכהי. אבל למאי דאוקמא בגדול עומד על גביו - אפילו גוי נמי אלא ודאי בלא
4 גדול עומד על גביו מיירי, ואם כן הדרא קושיא לדוכתין, דהא לא בני דעה ניהו.

5 **גוי** דלדעתה דנפשיה קעבדי - תימה דלרבינו
6 יצחק; דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה
7 כ"א), בעי רבי יהודה מילה לשמה, ואפילו הכי
8 קתני: ימול ארמאי, ולא אמר דלדעתה דנפשיה
9 קא עבדי! ואומר רבינו יצחק: דהא דאמר
10 דלדעתה דנפשיה עבדי - היינו עושהו סתם,
11 וגבי גט - סתם ולא לשמה קא, כדאמר בריש
12 זבחים (כ"ב) משום דסתם אשה לא לגירושין
13 עומדת, אבל מילה - סתמא לשמה קיימא,
14 כדאמר בבבזית: סתמן לשמן קיימי.

15 **אימא** שנחתם שלא לשם אשה - אף על גב
16 דסיפא קתני: יתר על כן, ומוקי לה
17 בגמרא כרבי אלעזר - מכל מקום מה שיכול
18 לדחוק ולהעמיד כרבי מאיר מעמיד, משום
19 דקיימא לן דסתם מתניתין רבי מאיר היא, ואם
20 האמר: והיכי קאמר שנחתם? וזה קתני: כיצד?
21 שמע קול סופרים מקרין, ובגמרא מפרש: בסופרים
22 העשויין לחתלמו! ויש לומר: דרך סופרים
23 לבחוב ולחתום כדו לחתלמו.
24 **והוא** ששיר מקום התורף - אמאי דאקשי
25 לעיל "וזה לא בני דעה ניהו" אתא
26 לשנייה.

27 **גוי** נמי דלאו בר היתרא הוא - הוה מצי למימר:
28 משום דבעינן שלוחבם בני ברית, אלא ניהא
29 ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד, **ממי**
30 נטול ולמי נתנו - מכאן משמע דצריך שיכיר
31 השליח שזוהו הבעל וזו היא אשתו, ושמו יש
32 לחלק, דדוקא סומא, שיכול להטעותו ויש לחוש
33 יותר שמו יטעהו.
34 **הוא** הדין אף על גב דלא חזר ונתפתח בו - והא
35 דאמר ב"ש נחלין" (בבא בתרא כ"א),
36 היה יודע לו עדות עד שלא נסתמא, ונתמא -
37 פסול לעדות, שאני הכא, דגבי גט אפילו אשה
38 נאמנת, תרע, דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא:
39 אלא סומא אמאי לא?

אין

- **שפוי ונשתפה וזר ונשתפה** -
פתיח ונסתמא וזר ונשתפה, שפוי ונשתפה וזר ונשתפה -
כשר, זה הכלל: כל שתחילתו וסופו בדת - כשר. **גמרא** בשלמא חרש, שומה וקטן -
דלאו בני דעה ניהו. גוי נמי - דלאו בר היתרא הוא. **אלא** סומא אמאי לא? **אמר** רב ששת:
לפי שאינו יודע ממי נטול ולמי נתנו. מתקוף לה רב יוסף: היאך סומא מותר באשתו?
היאך בני אדם מותרים בגשותיהם בלילה? **אלא** פטביעות עינא דקלא; **הקא** גמי פטביעות
עינא דקלא! **אלא** אמר רב יוסף: **הקא** בחוצה לארץ עסקינו, דכעי למיור"ב **כפני** נכתב ו**כפני**
נתתם, ולא מצי למימר. - **אמר** ליה אביו: **אלא** מעתה, פתוח ונסתמא, דמצי אמר - הכי
נמי דכשר? והא קתני: פתוח ונסתמא וזר ונשתפה - כשר; חזר ונשתפה - אין; לא חזר
ונשתפה - לא! - הוא הדין דאף על גב דלא חזר ונשתפה, ואיירי דקתני שפוי ונשתפה וזר
ונשתפה, מעמא דחזר ונשתפה, הא לא חזר ונשתפה - לא, תנא גמי פתוח ונסתמא וזר
ונשתפה. **אמר** רב אשי: דיקא נמי, דקתני, זה הכלל: כל שתחילתו וסופו בדת - כשר, ולא
קתני: כל שתחילתו וסופו בכשרות - כשר, שמע מינה, פטו מיניה מרבי אמי: **עבר**, מהו
שעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה? **אמר** להו: **מדקא** פסיל ליה לגוי,
מכלל

הוא - בעינן תחלה וסוף, אבל סומא - לא הוי טעמא משום דעה, ולא בעינן תחילה וסוף, אלא תחילה לחודיה, דלא מצי למימר "בפני נכתב". דאי סומא נמי דוקא - ניתני: כל
שתחילתו וסופו בכשרות, מהו שעשה שליח - לאשה. עבר של כל אדם, מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא? לקבל נג מיד בעלה - ותהא מגורשה בקבלתו. והוא הדין נמי לחולכה,
דכולהו חזר טעמא היא, אלא כן היתה השאלה בבית המדרש. שדקפסיל לוי - במתניתין בחבאה, ולא תנא: עבד.

מכלל

1 והוא שהיה גדול עומד על גביו - ואומר לו: כתוב לצורך פלוני. דקסבר רב הונא: מתניתין
2 רבי אלעזר היא דבעי כתיבה לשמה, וסיפא דקאמר: שאין קיום הגט אלא בחותמיו -
3 היינו עדי מסירה, דרוב גיטין נמסרין בפני החותמים. ואמצינעא קאי, ולא ארישא,
4 לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול על גביו. לדעתיה דנפשיה עבר - דהא גדול הוא, וש
5 בו דעת, ואף על פי שזה אומר לו כן - שמו

6 הוא נמר בלבו לשם אחר, אבל קטן - אין בו
7 דעת, אלא למה שזה מצווהו. **לאו** מילתא היא
8 דאמר - אלא מעתה גוי וישראל עומד בו,
9 דהוה סבירא לי פסול - ודאי כשר הוא,
10 ואפילו אין ישראלי עומד על גביו, וגבי חרש
11 שוטה וקטן נמי ליתא לדרב הונא. דאף על גב
12 דאין גדול עומד על גביו - נמי כשר, ומתניתין
13 רבי מאיר היא, דלא בעי כתיבה לשמה, דדרש
14 "וכתב" דקרא אחתיכות עדים, ומדקפסיל ליה
15 לוי - בסיפא דמתניתין, לעינן הבאה - לפי
16 שאינו בתורת גיטין וקדושים, ואין אדם נעשה
17 שליח לדבר שאינו שייך בו, וגבי כתיבה שייכה
18 - שמע מינה דוקא קתני בחבאה, ובכתיבה
19 כשר, כדקתני טעמא: שאין קיום הגט אלא
20 בחותמיו, ולא איכפת לן אם נכתב שלא לשמה.
21 דאי תנא ותייר - הוי ליה נמי לשיורי בסיפא.
22 **היא** - דתינא: פסול, רבי אלעזר היא דאמר
23 ע"י מסירה בריית - ותחיתום עדים אינה מן
24 התורה, הילכך "וכתב לה" - אכתב הגט, ובעינן
25 כתיבה לשמה. והא ודאי - כי כתיבה גוי - לאו
26 לשמה הוא, דגוי ארעא דנפשיה קעבדי,
27 ומשום הכי תניא: פסול. **אמר** רב נחמן **אמר**
28 חזר בו - אתחלתא דמילתא היא, וכן מסתבר,
29 דהא כבר מוקמיה רב נחמן כרבי מאיר, ואית
30 דגרסי: והא ודאי גוי כו! בלשון קושיא, ופרכינן
31 אזא דאמר רב נחמן גוי כשר, אמר רב נחמן כו'
32 - תירוצא הוא. כשהוא כותב כאילו כותב
33 לשמה - הכי משמע: כשהוא כותב קצתו
34 לשמה - כאילו כותב כולו לשמה, אלמא
35 לשמה בעינן. **מאי** לאו כשהוא כותב לתורף
36 לשמה כאילו כותב לטופס לשמה - דתורף
37 הוא עיקר, והוא ששיר - חרש שוטה וקטן,
38 מקום התורף - וכתב כן דעת את התורף, ולא
39 בעי לאוקמא במגדול עומד על גביו, ולא
40 לאוקמא כרבי מאיר, אינה תורה - אין שומעין
41 לך. **כאן** הודיעך - במשנתנו שזולו בכתיבה
42 גיטין, הודיעך שאין שום כח לשמה בכתיבה
43 אלא בחתימה, והאמר רב רב תנא - לעיל
44 (כ"א), גבי "אין כותבין במחוכר": רבי אלעזר
45 **אמר**: א - רב רב בר חנה ורבי זירקא.
46 **משנה** חזין מחרש שוטה וקטן כו' - בגמרא
47 מפרש לכולהו. קיבל הקטן - מיד הבעל
48 להוליכו, ותגיד - קודם שמסרו לה.
49 **גמרא** דלאו בני דעה ניהו - וגבי שליחות
50 "איש" בעינן ולא קטן, דשליחות נפקא לן
51 (בקדושין דעה) מ"ו וקחו להם איש שה לבית
52 אבות - אחד לזקן לכולן, לאו בר היתרא
53 הוא - דאין לזקן קידושין, ואין גיטין נהגין בהם.
54 ובמדי דנפשיה לא חזי - לא מצי למיעבד
55 שליחותא אחריתי. הא לא חזר ונשתפה לא -
56 דטעמא משום דעה הוא, וצריך להיות כן דעת
57 לעשות שליחותו. דיקא נמי - דלגבי "פתוח
58 ונסתמא" לא תנא דוקא "חזר ונשתפה". מרקינא
59 **סיפא** כו' - אלמא, היכא דטעמא משום דעה
60 הוא - בעינן תחלה וסוף, אבל סומא - לא הוי טעמא משום דעה, ולא בעינן תחילה וסוף, אלא תחילה לחודיה, דלא מצי למימר "בפני נכתב". דאי סומא נמי דוקא - ניתני: כל
61 שתחילתו וסופו בכשרות, מהו שעשה שליח - לאשה. עבר של כל אדם, מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא? לקבל נג מיד בעלה - ותהא מגורשה בקבלתו. והוא הדין נמי לחולכה,
62 דכולהו חזר טעמא היא, אלא כן היתה השאלה בבית המדרש. שדקפסיל לוי - במתניתין בחבאה, ולא תנא: עבד.

1 א"ן העבד נעשה שליח בר - ואם תאמר: ומתניחן ליחני עבד, וכל שכן גוי' ולישנא דאמר
 2 רבי יוחנן לעיל "אן אז תורה" - נידא, דנקט גוי למידק דלענין כתיבה אפילו גוי כשר.
 3 אבל לך לישנא דמוקד רבי יוחנן ברבי אלעזר - קשה מודך דרבי יוחנן דהכא ואומר רבינו
 4 חם: דנקט גוי לאשמעינן: גוי ונתגייר - פסול, אף על פי שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר.

1 מכלל העבד כשר - וכי היכי דכשר להבאה, להיות שליח להתגרש - כך כשר לקבלה,
 2 להיות שליח להתגרש, שאין חילוק טעם ביניהם. הא במילתא דאיתיה - כגון תרומה,
 3 שאסור לעבד לאכול טבל, ואם יש לו טבל שניתן לו על מנת שאין לרבו רשות בו -
 4 מפרש תרומה הימנו, ותרומתו תרומה, ועבד כאשה בכל מצות. ותימא נמי דכשר
 5 להיות שליח לתרום. שתרומה את שלהן תרומתן

6 להשתחרר.
 7 לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין - הוא
 8 דמתגרשת בעבד שלה - היינו מטעם
 9 חצר.

10 הגוי' הכותי שחרמו בר - פירש בקונטרס:
 11 דקסבר אין קנין לגוי. ונראה לרבינו יצחק,
 12 דאפילו למאן דאמר: יש קנין - משכחת לה,
 13 כשגדלה שליש ביד ישראל וקנה ממנו גוי, ולא
 14 מיפטר מטעם לוקח, ד"חבובת זועק" קרינא ביה,
 15 כיון שגדלה הרבה ביד גוי. אי נמי, כשזוהר הגוי
 16 ומכרה לישראל, וגדלה שליש, וחזר וקאה ממנו.
 17 ועוד: ופירש רבינו תם בסוף פרק קמא דבבבית
 18 (יאב), דלא מיפטר לוקח היבא דלקח קודם
 19 שנתמרה, אי נמי בחבר שדה מישראל חייב הגדל
 20 בו בתרומה, ואפילו יש קנין לגוי.

6 מכלל העבד כשר. אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: אין
 7 העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, לפי
 8 שאינו בתורת גיטין וקדושין. מתקף לה רבי אלעזר:
 9 מעמא במילתא דליתיה, הא במילתא דאיתיה -
 10 כשר? והא גוי' והא פותי דאיתנהו בתורת תרומה
 11 דנפשיהו, דתנן: הגוי' והכותי שתרמו משלהם -
 12 תרומתם תרומה, ותנן: גוי' שתרם של ישראל אפילו
 13 ברשות - אין תרומתו תרומה, מאי מעמא? לאו
 14 משום דכתיב: "אתם", "גם אתם", מה אתם ישראל
 15 - אף שלוחכם ישראל? אמרי דבי רבי ינאי: לא,
 16 מה אתם בני ברית - אף שלוחכם בני ברית. אמר
 17 רבי תיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: אין העבד נעשה
 18 שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, לפי שאינו בתורת
 19 גיטין וקדושין, ואף על פי ששנינו: "הרי את שפחה
 20 ויולדת בן חורין", אם היתה עופרה - זכתה לו. -
 21 מאי "אם היתה עופרה זכתה לו"? כי אתא רב
 22 שמואל בר יהודה אמר, רבי יוחנן תרתי אמר: גראים
 23 דגרים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו,
 24 אבל לא מיד רבו שלו. ואם להשך אדם לומר: זו
 25 הלכה שנויה: אם היתה עופרה - זכתה לו! אמור
 26 לו: שני גדולי הדור פירשו את הדבר, רבי יודא
 27 ורבי שמואל בר רב יצחק; חד אמר: הא מני? רבי
 28 היא, דאמר: המשחרר חצי עבדו - קנה; וחד אמר:
 29 מאי מעמא דרבי בהא? קסבר: עופר ירך אמו הוא,
 30 ונעשה כמי שהקנה לה אחר מאבקה. משנה אף
 31 הגשים שאינו נאמנות לומר "מת בעלה", נאמנות
 32 להביא את גיטה: חמותה, ובת חמותה, וצרתה,
 33 ויבמתה, ובת בעלה. מה בין גט למיתתה? שהכתב
 34 מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה, ובלבד שהיא
 35 צריכה לומר "כפני נכתב וכפני נחתם". גמרא
 36 והתניא: כשם שאין נאמנות לומר "מת בעלה",
 37 כך אין נאמנות להביא גיטה? אמר רב יוסף, לא
 38 קשיא: כאן לארץ, כאן בחוצה לארץ; בארץ, דלאו
 39 אדיבורה דידה קא סמכינן - מהימנא. בחוצה לארץ,
 40 דאדיבורה דידה קא סמכינן - לא מהימנא. אמר
 41 ליה אבוי: אדרבה, איכא מסתברא! בארץ דאי אתי
 42 בעל מערער משגחינן ביה, דאיכא למימר לקלקלא
 43 קא מיפונה - לא מהימנא. בחוצה לארץ, דאי אתי
 44 בעל מערער לא משגחינן ביה - מהימנא! תניא
 45 בנותיה דאבוי: רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
 46 עקיבא: אשה נאמנת להביא גיטה, מקל וחומר: ומה
 47 גשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר "מת בעלה"
 48 - נאמנות להביא גיטה, היא שנאמנת

21 תרומות תרומה - והא דאמרין בזבחים בפרק
 22 "בית שמואי" (מהא) ופרק קמא
 23 דתרומה (בב) דקדשי גוים אין בהן משום מעילה,
 24 ומפרש טעמא משום דילפינן "חט" מ"חט" מתרומה,
 25 ובתרומה כתיב "בני ישראל" - אתאי בר' שמעון,
 26 דפליג הבא ספיא, ובריש פרק שני דקדושין
 27 (מאב) מייחי לה. ותנן גוי שתרם את של
 28 ישראל בו, הזה מצי לשנויי דאתאי ברבי שמעון,
 29 דסבר דליתא בתרומה דנפשיה, בפרק שני
 30 דקדושין (מאב). אלא דעריפא מניה משני.
 31 מה אתם בני ברית - ואם תאמר: דבפרק שני
 32 דקדושין (שם) משמע דרבי שמעון לא איצטרך
 33 ליה למידרש "מה אתם בני ברית", ומוקי לה
 34 לדרישא אחריתי, ואם כן לדידיה מנא לן הא
 35 דקימאי לן בכל דוכתי דגוי' לאו בר שלוחת הוא
 36 לענין זכיה ורביה, בפרק "איחודו נשך" (בבא
 37 מציעא עאב), ויש לומר: דמכל מקום, כיון
 38 דדרשין שלוחת תרומה מגם אתם", ומינה
 39 לפינן בעלמא - מסתמא דלא מביטין בעלמא
 40 אלא דפירש דאתם. מאי טעמא דרבי גרסין
 41 - ולא גרסינן דרבי יוחנן, דבי' הערלי' (יבמות
 42 עתא), סבר רבי יוחנן דעובר לאו ירך אמו הוא, וכן
 43 מוכח סוגיא התם.
 44 ונעשה כמי שהקנה לה אחר מאברה - תימה
 45 לרבינו יצחק: היתה עופרה והיא זכתה
 46 לה אף על גב דירך אמו הוא, כיון וידה היא ביד
 47 רבה, שלא שחרר אלא העובר. ואפילו שחרר
 48 כולה חוץ מיהא - לא הוה לה לזכות לה,
 49 דכשמשחרר כולה - יש לה כח לזכות משום
 50 דגיטה וידה באין כאחד, כדאמרין בפרק קמא
 51 דקדושין (גאב).
 52 אדרבה איכא מסתברא - ורב יוסף סבר
 53 דמכל מקום יכולה לצרף להיות:
 54 יכולים לקלקלה בחוצה לארץ, על ידי עדים
 55 וראיה שלא לה הגט.

וממקום

57 **הָצִי עִבְדִּי, קָנָה הָעֶבֶד אֶת חֲצִיו, עַל אֵף שֶׁלֹּא שִׁחַרְר אֶת כּוֹלוֹ, וְהָדַ**
 58 **מֵהֶם אֶמְר – הוֹסִיף לְבֹאֵר, מֵאֵי מַעְמָא דְרַבִּי בְהָא – מֵה טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי**
 59 **בְּשִׁפְחָה מְעוּבֵרֶת, הָרִי הַשְּׁפִיחָה וְעוֹבְרָה שְׁנֵי גּוֹפִים הֵם, קֶסֶבֶר – רַבִּי**
 60 **סוֹבֵר, עוֹבֵר יָדָה אִמּוֹ הוּא, וְכֹאדוּ מֵאֲבֵרִיהָ הוּא, וְנַעֲשֶׂה שִׁחְרוּר**
 61 **הָעוֹבֵר כְּמִי שֶׁהִקְנֶה לָּהּ – הָאֲדוֹן לֹאמְרוֹ אֵת אֶתְרֵי מַאֲבְרֵיהָ, וְלֹכֵן זֶה**
 62 **דוֹמֵה לְמִשְׁחַרְר חֲצִי עַבְדוֹ שֶׁקָּנָה הָעֶבֶד חֲצִיו לְעַצְמוֹ:**
 63 **עַל אֵף שֶׁבְעֵדוֹת לְהַתִּיר אִשֶׁת לְהִינְשֵׂא, מִדְּאֹרֵינָא צָרִיךְ שְׁנֵי**
 64 **עֵדִים, שְׂאִין דְּבַר שֶׁבְעֵרֹה פְּחוּת מְשֻׁנִּים, הִקְלוּ חַכְמִים לְהַתִּיר**
 65 **אִשָּׁה לְהִינְשֵׂא כְּשִׁיבֹא עַד אֶחָד וְיַעֲדֵי שְׁמַת בַּעֲלָהּ. וְאֵף שֶׁהִקְלוּ**
 66 **וְהַכְשִׁירוּ אֶפְיֻלוֹ עַד אֶחָד וְאֶפְיֻלוֹ אִשָּׁה אוֹ עַבֵּד, מִכֹּל מְקוֹם חֲמֵשׁ**
 67 **קְרוֹבוּתֶיהָ הַשְּׁנוֹאוֹת אוֹתָהּ מִסִּיבוֹת שְׁנוֹת כְּמוֹ שִׁתְּבֹאֵר לְהֵלֵךְ,**
 68 **אֵינִן נֹאמְנוֹת לומר מֵת בַּעֲלָךְ, וּמִשְׁנַתִּינוּ מִחֲדָשֶׁת שְׂאֵף נָשִׁים אֵלוֹ**
 69 **נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא גִיטָה:**

משנה

70 **אֵף הַנְּשִׂים שֶׁלְּמַדְנוּ בְּמִשְׁנָה (בבמות ק"ו) שְׂאִינִן נֹאמְנוֹת לומר מֵת בַּעֲלָהּ,**
 71 **מִפְּנֵי שְׁנוֹאוֹת אוֹתָהּ וּמְכוּוֹנוֹת לְקַלְקֵלָהּ, שַׁעַל יְדֵי עֲדוּתֵן נִשְׁנָא**
 72 **לְאַחַר, וְכְשִׁיבֹא בַּעֲלָה תִּצְטָרֵךְ לְצַאֵת גַּם מִמֶּנּוּ וְגַם מִחֲבַעַל הַנְּשִׂא,**
 73 **מִכֹּל מְקוֹם נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא אֶת יָגִיפָה, וְאֵינן חוֹשִׁשִׁים שִׁיכוּנוֹ לְקַלְקֵלָהּ,**
 74 **וּבִגְמָרָא יוֹבֵאֵר בְּאִיזָה אֹפֶן נֹאמְנוֹת. וְאֵלוֹ הֵן: הַמְּוֹתָה – אִם בַּעֲלָהּ.**
 75 **וְכַת הַמְּוֹתָה – אֲחֻזַּת בַּעֲלָהּ, וְצָרְתָה – הָאִשָּׁה הַנוֹסֶפֶת שֶׁל בַּעֲלָהּ.**
 76 **וְיִבְמָתָה – אִשֶׁת אֲחִי בַּעֲלָהּ, וְכַת בַּעֲלָהּ מֵאִשָּׁה אַחֲרָת.**
 77 **מִבֵּאֲרַת הַמִּשְׁנָה, מִן בֵּין נָשִׁ – שְׁחֻמֵּשׁ הַנְּשִׂים הַלָּלוּ נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא**
 78 **גִּיטָה, וְלֹא חוֹשִׁשִׁים אֵלֵּא מְכוּוֹנוֹת לְקַלְקֵלָהּ, לְמִיָּתָה – לומר מֵת**
 79 **בַּעֲלָהּ, שְׂאִינִן נֹאמְנוֹת. שִׁמָּא בְּהִיבְתָּב – הִגֵּט הַכְּתוּב שִׁיִּצֵּא מִתַּחַת**
 80 **יָדָךְ, מוֹבִיחַ שֶׁלֹּא בְדוֹ אֶת הַדְּבָרִים, אֵלֵּא דוֹבְרוֹת אִמְת.**
 81 **הָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה אֶת יָגִיפָה מִחוּץ לְאֶרֶץ, וְכַלְבָּד שְׂהִיא צָרִיכָה**
 82 **לומר בְּפִנֵּי נִתְבָּה וּבְפִנֵּי נִתְבָּה, כְּמוֹ כֹּל שְׁלִיחַ:**

גמרא

83 **שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, שְׂאֵף חֲמֵשׁ הַנְּשִׂים הַשְּׁנוֹאוֹת אוֹתָהּ נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא**
 84 **אֶת גִּיטָה, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא סְתִירָה, וְהִתְנַיֵּא – וְהָרִי שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא,**
 85 **כְּשֵׁם שְׂאִין חֲמֵשׁ הַנְּשִׂים הַשְּׁנוֹאוֹת אוֹתָהּ נֹאמְנוֹת לומר מֵת בַּעֲלָהּ,**
 86 **כִּי אֵין נֹאמְנוֹת לְהַבִּיא יָגִיפָה, וּמְדוּעַ נֹאמַר בְּמִשְׁנָה שְׁנֹאמְנוֹת.**
 87 **מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא, אֶמְרֵי רַבִּי יוֹנָה, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – בְּמִשְׁנַתִּינוּ שְׁשֵׁנוּ**
 88 **שֶׁהֵן נֹאמְנוֹת, מְדוּבַר כְּשִׁקְיֵבֵלָה אֶת הִגֵּט בְּאֶרֶץ, וְכָאֵן – בְּרִייתָא**
 89 **שְׁפּוֹסֶלֶת אוֹתָן, מְדוּבַר שְׁקִיבֵלָה אֶת הִגֵּט בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְנַעֲשִׂית**
 90 **שְׁלִיחַ לְהַבִּיא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמִבֵּאֲרַת הַגְּמָרָא, שֶׁאֵם קִיבֵלָה אֶת**
 91 **הִגֵּט בְּאֶרֶץ, דְּלֵאֵו אִיבְרִיָּה דִּידָה – שֶׁלֹּא עַל אֲמִירְתָּה שְׁאוּמֶרֶת**
 92 **בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחְתָּם קָא סְמִכִין וְ-אֵינוֹ סוּמְכִים, מְהִימָנָא –**
 93 **נֹאמְנוֹת. אֲבֵל אֵם קִיבֵלָה אֶת הִגֵּט בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְנַעֲשִׂית שְׁלִיחַ**
 94 **לְהַבִּיא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּאִיבְרִיָּה דִּידָה – שַׁעַל דִּיבְרָה שְׁאוּמֶרֶת**
 95 **בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחְתָּם קָא סְמִכִין, לֹא מְהִימָנָא – אֵינָה נֹאמְנוֹת.**
 96 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַב יוֹסֵף, אֶמְרֵי לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אֲדַרְבָּה**
 97 **אִיפְכָא מִסְתַּבְּרָא – הַדְּעַת נוֹתֵנֶת לומר לְהִיפֵךְ, שֶׁהַמְּקַבֵּל גֵּט בְּאֶרֶץ**
 98 **יִשְׂרָאֵל, שְׂאֵינָה אוֹמֶרֶת בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחְתָּם, דְּאֵי אֲתִי וְ-ואֵם**
 99 **יבוא הַבַּעַל וּמְעַרְעֵר עַל כְּשֻׁרֹת הַגֵּט, מִשְׁנַתִּינוּ בִּיה – חוֹשִׁשִׁים**
 100 **לְדַבְּרוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִגֵּט אֵינוֹ מְקוּיִים, דְּאִיפְכָא לְמִימַר לְקַלְקֵלָה קָא**
 101 **מִיבְרִינָה – יֵשׁ לומר שְׂהִיא מְתַכוּוֹנֶת לְקַלְקֵל אוֹתָהּ בְּחַבְתָּה הִיא,**
 102 **שַׁעַל יְדֵי כִךְ תִּינְשֵׂא לְאַחַר, וְכְשִׁיבֹא הַבַּעַל וְיַעֲרַעַר עַל הַגֵּט הַגֵּט,**
 103 **נֹאמְן, וְתִצֵּא הָאִשָּׁה מִזֶּה וּמוֹדָה, לִכֵּן לֹא מְהִימָנָא – אֵינָה נֹאמְנוֹת,**
 104 **וּבֹאֲפוֹן זֶה דִּיבְרָה הַבְּרִיתָא. אֲבֵל אֵם קִיבֵלָה אֶחָת מִחֲמֵשׁ הַנְּשִׂים**
 105 **גֵּט בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כְּדִי לְהַבִּיא לְאֶרֶץ, וְאוֹמֶרֶת בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי**
 106 **נִחְתָּם, דְּאֵי אֲתִי וְ-ואֵם יבוא פְּעַל וּמְעַרְעֵר לֹא מִשְׁנַתִּינוּ בִּיה – לֹא**
 107 **נְחוּשׁ לְעַרְעוּר, מִכִּיּוֹן שֶׁתִּיקְנוּ חַכְמִים שְׁתוּעִיל אֲמִירַת הַשְּׁלִיחַ כְּמוֹ**

1 **מִכְּלָל דְּעִבְדֵי קָשֶׁר לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה.**
 2 **דַּעַה הַחוֹלְקֶת: אֶמְרֵי רַבִּי אֶמְרֵי רַבִּי יוֹנָה, אֵין הָעֶבֶד כְּנַעֲנִי נַעֲשֶׂה**
 3 **שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט לְאִשָּׁה מִיַּד בַּעֲלָהּ, לְפִי שְׂאִינִן בְּתוֹרַת גִּיטִין וְקִדוּשִׁין,**
 4 **שְׂאִינִן מְקַדְּשׁ וּמְגַרְשׁ אִשָּׁה, וּבְדַבְרֵי שְׂאִינִן רֹאוּי לְעִשׂוֹת לְעַצְמוֹ,**
 5 **אֵינֵינוּ יֹכֹל לְעִשׂוֹת שְׁלִיחַ לְאַחֲרִים. מִתְקַיֵּף לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר עַל דִּינוֹ**
 6 **שֶׁל רַבִּי יוֹנָה, מַעְמָא שַׁעַבֵּד פְּסוּל לְעַנְיֵן שְׁלִיחוֹת הַגֵּט, הוּא רַק**
 7 **כְּמִילְתָּא דְּלִיתֶיהָ – בְּדַבְרֵי שַׁעַבֵּד אֵינוֹ שִׁיךְ בּוֹ, הָא מְמִילְתָּא**
 8 **דְּאִיתֶיהָ – בְּדַבְרֵי שֶׁהַעֲבֵד שִׁיךְ בּוֹ, כְּגוֹן בְּהַפְרַשַׁת תְּרוּמָה, שַׁעַבֵּד**
 9 **חַיִּיב בְּמִצְוֹת כֹּאשָׁה וּמְפָרִישׁ תְּרוּמָה מִפְּרִיּוֹתֶיהָ, יִהְיֶה הָעֶבֶד קָשֶׁר**
 10 **לְהִיעִשׂוֹת שְׁלִיחַ, וְהָא וְ-הָרִין עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְהָא בּוֹתֵי, דְּאִיתְנָהוּ**
 11 **וְ-שִׁישְׁנֵן בְּתוֹרַת תְּרוּמָה דְּנַפְשֵׁיהוּ וְ-שֶׁל עַצְמָם, דְּהִנֵּן הָעוֹבֵד**
 12 **בּוֹכְבִּים וְהַבּוֹתֵי שְׁתַּרְמוּ מִשְׁלָהֶם – מִגִּידוּלֵי קֶרֶקַע שֶׁלָּהֶם, תְּרוּמָתָם**
 13 **תְּרוּמָה. וְהִנֵּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׁתַּרְסֵם מִגִּדוּלֵי קֶרֶקַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶפְיֻלוֹ**
 14 **אִם תֵּרַם בְּרִשׁוֹת הַבַּעֲלִים וּבְשִׁלְחוֹתוֹ, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.**
 15 **וּמִבְרַת הַגְּמָרָא מֵאֵי מַעְמָא, לֵאֵו וְ-הָאם לֹא מְשֻׁם דְּכֵתִיב (במדבר**
 16 **י"ח כ"ח) (אֲתָם) 'בֵּן תְּרִימוּ גַם אֲתָם תְּרוּמַת ה' וגו', וְדַרְשׁוּ (ב"מ כ"ב)**
 17 **מִתִּיבַת יָגֵם, שְׁבֹא לְרִבּוֹת שִׁגְם שְׁלִיחַ תוֹרַם כְּמוֹ הַבַּעֲלִים, וְהִקְשִׁי**
 18 **הַכְּתוּב אֶת הַשְּׁלִיחַ לְמִשְׁלַח, לומר לֵךְ מִה אֲתָם יִשְׂרָאֵל, אֵף**
 19 **שְׁלוּחְכֶם הַתוֹרַם בַּעֲבוּרְכֶם יִהְיֶה רַק יִשְׂרָאֵל, וּמִיַּעַט הַפְּסוּק גּוֹי**
 20 **שְׂאִינִן יֹכֹל לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה עַבְדוֹ יִשְׂרָאֵל, וּמִטַּעַם הַזֶּה**
 21 **יֵשׁ לְמַעַט גַּם עַבֵּד. וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹנָה, שְׂאֵף אֵם הָעֶבֶד יִהְיֶה בְּתוֹרַת**
 22 **גִּיטִין, אֵין הוּא רֹאוּי לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ, כְּשֵׁם שֶׁלְּמַדְנוּ לְעַנְיֵן תְּרוּמָה.**
 23 **מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא, אֶמְרֵי רַבִּי יוֹנָה, לֹא כִךְ נִרְשָׁה לְהִקְשָׁה שְׁלִיחַ**
 24 **לְבַעֲלִים, אֵלֵּא מִה אֲתָם – הַבַּעֲלִים בְּפִנֵּי בְּרִית – נִימוּלִים וּבִאתֵם**
 25 **בְּבִרַת הַמִּצְוֹת, אֵף שְׁלוּחְכֶם הַתוֹרַמִּים בְּשִׁלְחוֹתְכֶם יִהְיוּ בְּפִנֵּי בְּרִית,**
 26 **וּמִיַּעַט הַכְּתוּב רַק גּוֹי, אֲבֵל עַבֵּד כְּנַעֲנִי הָרִי הוּא בֵּן בְּרִית, וּכְיוֹן**
 27 **שִׁישְׁנֵנוּ בְּתוֹרַת תְּרוּמָה לְעַצְמוֹ, יֹכֹל לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְתוֹרַם עַבְדוֹ**
 28 **יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן גִּבְרֵי גֵט צָרִיךְ לְטַעַם שְׁכִיּוֹן שְׂאִינֵנוּ בְּתוֹרַת גִּיטִין אֵינוֹ**
 29 **נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ הַגֵּט.**

30 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִימְרָא זוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹנָה שְׁנֹאמְרָה בֹּאֲפוֹן אַחַר: אֶמְרֵי**
 31 **רַבִּי הִיָּיא כִּי אֶבְרָא אֶמְרֵי רַבִּי יוֹנָה, אֵין הָעֶבֶד כְּנַעֲנִי נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל**
 32 **גֵּט אִשָּׁה מִיַּד בַּעֲלָהּ, לְפִי שְׂאִינִן בְּתוֹרַת גִּיטִין וְקִדוּשִׁין, וְכֹל שְׂאִינִן**
 33 **רֹאוּי לְעִשׂוֹת לְעַצְמוֹ, אֵינוֹ רֹאוּי לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ לְאַחֲרִים, וְאֵף עַל פִּי**
 34 **שְׂשִׁינֵנוּ בְּרִייתָא, שֶׁהָרוּצָה לְשַׁחַרְר אֶת הָעוֹבֵר שְׁבַמְעֵי שְׁפַחְתּוֹ,**
 35 **וְאוֹמַר לָהּ הָרִי אֶת נְשֹׂאֲרַת שְׁפַחְתָּ, וְיִלְדֵךְ יִהְיֶה בֵּן חוֹרִין, אֵם הִיתָה**
 36 **הַשְּׁפַחָה עוֹבְרָה וְ-מְעוּבֵרֶת וְ-הִתָּה לוֹ לְעוֹבֵר, וְלִכְשִׁיּוֹלֵד יִהְיֶה בֵּן**
 37 **חוֹרִין. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, מֵאֵי – מֵה כּוּוֹנֵת רַבִּי יוֹנָה בְּמַה שְׂאִמְרָ וְאֵף**
 38 **עַל פִּי שְׁשִׁינֵנוּ אֵם הִיתָה עוֹבְרָה וְ-כַתָּה לוֹ, מֵה שִׁיבְכוֹת שֶׁל זְכִיָּה**
 39 **בְּשִׁלְחוֹת שְׁלִיחֹת בְּגֵט, הָרִי תוֹרַת שִׁיחְרוֹ וְ-נִחְגַּת בַּהּ, וּמְשׁוּם כִּךְ**
 40 **יֹכֹלָה לְזַכּוֹת עַבְדוֹ עוֹבְרָה, מֵה שְׂאִין כֵּן שְׁלִיחוֹת גֵּט שֶׁהַעֲבֵד אֵינוֹ**
 41 **בְּתוֹרַת גִּיטִין. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, כִּי אֲתָא וְ-כְשֶׁהִגִּיעַ רַב שְׁמוּאֵל בְּרֵי**
 42 **יְהוּדָה, אֶמְרֵי רַבִּי יוֹנָה תְּרִיתֵי אֶמְרֵי – שְׁתֵּי הַלְבוֹת שְׁנוֹנוֹת אִמְרֵי, הָאֲחַת**
 43 **שַׁעַבֵּד פְּסוּל לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ בְּגֵט, וְעוֹד הַלְבוֹת, שְׁנִיבְרִים הַדְּבָרִים**
 44 **שֶׁהָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ וּמְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא עַבֵּד שֶׁל אֲדוֹן**
 45 **אַחַר, מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חִבְרוֹ, אֲבֵל לֹא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר**
 46 **לְחִבְרוֹ מִיַּד רַבּוֹ שְׁלֹו, כְּשִׁשְׁנֵינֵם עַבְדִּים שֶׁל אֲדוֹן אַחַד. וְהַטַּעַם,**
 47 **שְׁכִדֵי שִׁיבּוֹחַ חִבְרוֹ צָרִיךְ הִגֵּט לְצַאֵת מִרְשׁוֹת הָאֲדוֹן, אֲבֵל עַבֵּד זֶה**
 48 **יְדוּ כִיד אֲדוֹנוֹ, וְעִדְדִין הִגֵּט נִמְצֵא בְּרִשׁוֹת הָאֲדוֹן. וְאֵם לְהִשְׁדֵּךְ אֲדָם**
 49 **לומר – יֹאמַר לֵךְ אֲדָם בְּאוֹנֵךְ, מְדוּעַ אֲמַרְתָּ שְׂאִין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ**
 50 **לְקַבֵּל גֵּט לְחִבְרוֹ מִיַּד רַבּוֹ, הָרִי זוֹ הִלְבָּה שְׁנִיבָה, שְׁכִשְׂאוּמֶר אֲדָם**
 51 **לְשַׁפְּחוֹת הָרִי אֶת שְׁפַחָה וּלְדַךְ בֵּן חוֹרִין, אֵם הִיתָה הַשְּׁפַחָה עוֹבְרָה,**
 52 **וְ-הִתָּה לוֹ לְעוֹבֵר אֶת שִׁחְרוּרוֹ, עַל אֵף שֶׁהַשְּׁפַחָה וְעוֹבְרָה שִׁיבְכִים**
 53 **אֲדוֹן אֲחֻזָּה לְ-אֶמְרוֹ לוֹ – לְמַקְשָׁה קוּשִׁיא זֶה, שְׁנֵי נִדְוִלֵי הָדוּר מִירְשׁוֹ אֶת**
 54 **הַדְּבָר, מִכִּיּוֹן שְׁנֵינֵם מִתְּפָרֶשֶׁת בְּרִייתָא זֶה הַשְּׁפַחָה זְכִיָּה לְעוֹבְרָה**
 55 **אֶת חִירוֹתוֹ, וְהֵם רַבִּי יוֹרָא וְרַב שְׁמוּאֵל בְּרֵי רַבִּי יִצְחָק, חֵד מֵהֶם אֶמְרֵי,**
 56 **הָא בְּרִיתָא זֶה מִנִּי – שִׁיטַּת מִי הִיא, שִׁיטַּת רַבִּי הִיא, דְּאֶמְרֵי, הַמְּשַׁחֲרֵד**

57 מדברת דאמר לה הבעל הוי - תדי שליח להולכה עד דמטית התם
 58 - עד שתבואי לארץ ישראל, וכי מטית התם - וכאשר תגיעי
 59 לשם, הוי - תדי את עצמך שליח לקבלה של עצמך, וקבלי את
 60 גיטתך, ובאופן זה תתגרש רק בהגיעה לארץ ישראל כאשר תיהפך
 61 היא עצמה משליח הולכה לשליח קבלה, ואז היא צריכה לומר
 62 בפני נכתב כדין כל שליח הולכה.
 63 מקשה הגמרא, והא באופן זה אינה מגורשת, שהרי לא הורה
 64 שליחות אצל הפעל, שתנאי הוא בהכשר השליחות, שבשעת קיום
 65 השליחות יהיה השליח נקרא שליח וראוי לחזור למשלח מתורת
 66 שליחות ולומר לו עשיתי שליחותך לחברך, ואשה זו אינה יכולה
 67 לחזור לבעל ולומר לו עשיתי שליחותך, שהרי בשעת קיום
 68 השליחות העשית היא בעלת המעשה, ובטלה שליחותה. מתרצת
 69 הגמרא, במשנה מדובר דאמר לה הבעל לאשה הוי שליח להולכה
 70 עד דמטית התם, וכי מטית התם לארץ ישראל שוי - תמני אדם
 71 אחר שיהיה שליח לקבלה, ובשעה שתמסור לשליח הקבלה את
 72 הגט צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכיון שאין האשה
 73 מפסיקה להיות שליח הולכה כשנותנת הגט לאדם אחר שהוא
 74 שליח לקבלה, ראויה לחזור לבעל ולומר לו עשיתי שליחותך.
 75 שואלת הגמרא, הניחא להעמיד כך את המשנה רק למאן דאמר -
 76 היא דעת רבי חנינא (למקמ גז) שאשה אינה חייבת לקבל את הגט
 77 בעצמה מיד שליח ההולכה, אלא היא עושה שליח לקבל גיטתה מיד
 78 שליח פעולה ומגורשת בקבלה זו. אלא למאן דאמר - וזו דעת רב
 79 (שב) שאין האשה עושה שליח לקבל גיטתה מיד שליח פעולה
 80 מהטעמים שיבוארו להלן, מאי איכא למימר - כיצד נעמיד את
 81 דברי המשנה. מיישבת הגמרא, טעמא מאי - מפני מה סובר רב
 82 שאין האשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח הבעל, משום דאיכא
 83 ביה דפעל, סטבור שמכוננת לבוהונו במה שאינה רוצה לקבל
 84 בעצמה את הגט מיד שלוחה, ולא מינה את שלוחה על דעת כך,
 85 והיא באופן המדובר במשנתנו, הפעל לא קפיד במה שעושה
 86 שליח לקבלה, שהרי הוא הורה לה לעשות כך.
 87 שואלת הגמרא, הניחא להעמיד כך את המשנה למאן דאמר
 88 שטעמו של רב משום ביה דפעל, אלא למאן דאמר שהטעם הוא
 89 משום שבאו להתיר הצדקה הפאה לאחר מיכן, משום שדין זה דומה
 90 למניח גט בחצר חברו ולאחר מכן קונה האשה את החצר, ואינה
 91 מגורשת מפני שחצר אינה זוכה לה אלא משום יד, ובאותה שעה
 92 שנתן הבעל את הגט בחצר לא היתה החצר יד שלה. ולדעה זו
 93 מאי איכא למימר - איך נבאר את המשנה, הרי טעם זה שייך גם
 94 כשהבעל ממנה את השליח לקבלה. משיבה הגמרא, שהמשנה
 95 עוסקת בכגון דאמר לה הבעל לאשה הוי שליח להולכה עד דמטית
 96 התם לארץ ישראל, וכי מטית התם, שוי שליח להולכה - תמני
 97 שליח הולכה נוסף שיקבל הגט ממך, ובזמן מסירת הגט לידו
 98 צריכה היא לומר בפני נכתב, וקבלי את גיטתך מינה - משליח
 99 ההולכה. ובאופן זה אין לחוש משום חצרה הבאה לאחר מכן
 100 שהרי היא עצמה מקבלת מיד שליח ההולכה. ואיבעית אימא
 101 תירוש נוסף, דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם, וכי מטית
 102 התם אימר קמי בי דינא - תאמר בפני בית הדין בפני נכתב ובפני
 103 נחתם, ומשוי בי דינא שליח - יעשו הבית דין שליח הולכה
 104 (וליתבוה) [וליתביה] ניהליה - וימסור לך השליח את הגט
 105 ותתגרשי בו;

הדרן עלך המביא גט

פרק שלישי - כל הגט

107 חלקו הראשון של הפרק שלפנינו עוסק בדיני כתיבת הגט לשמה.
 108 וחלקו השני עוסק בדיני שליחות בגט:
 109

1 ומקום שפאה - ומדין חמש נשים שלמדת שנאמנת האשה
 2 להביא גיטה, משם נלמד דבר נוסף, מה להלן - באותן חמש נשים,
 3 צריכות הן שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם, אף היא - האשה
 4 עצמה המביאה גיטה מחוץ לארץ צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני
 5 נחתם. מכאן ראייה לאביי המעמיד את המשנה שחמש הנשים
 6 שטרות להביא גט דווקא מחוץ לארץ, שהרי נאמר בברייתא
 7 שחמש הנשים צריכות לומר בפני נכתב וכו'. אמר רב אשי,
 8 מתניתין נמי דיקא - גם ממשנתנו מדויק כמביא גט מחוץ לארץ
 9 עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר וכו', שמע מינה
 10 שהמשנה דיברה במביאה גיטה מחוץ לארץ ישראל,
 11 ובאופן כזה הכשירה המשנה ברישא את שליחותן של חמש
 12 הנשים, וכאביי.

13 מקשה הגמרא, ורב יוסף כיצד יבאר את המשנה, איך יתכן שרישא
 14 וסיפא כהוצאה לארץ, ומציעתא בארץ - רישא זו המשנה הקודמת
 15 (בב). הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה קטן וסומא,
 16 ובארה הגמרא שסומא פסול מפני שמביא גט מחוץ לארץ ואינו
 17 יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואף בסיפא מדובר במביאה
 18 גיטה מחוץ לארץ, ואיך העמיד רב יוסף את אמצע המשנה בדין
 19 חמש נשים, שמדובר בגט בארץ ישראל. מתרצת הגמרא, אין -
 20 אכן כך הוא יעמיד את המשנה, רישא וסיפא בחוץ לארץ, ומציעתא
 21 בארץ, ואף שהוא דוחק, הדבר מוכח מדברי המשנה. ממיא -
 22 מהיכן מוכח כן, מדרקתני מיהו גט גמ למיתה - שחמש הנשים אינן
 23 נאמנות לומר מת בעלה, ונאמנות להביא גיטה, מפני שהפגת
 24 מוכיח - שאין אנו סומכים עליהן כי אם על כתב הגט שבידו, ולא
 25 קתני שהפגת ופה מוכיח, ולמד רב יוסף שהגט לבדו מוכיח ואין
 26 אנו נוקקים לעדותו, ואם היה מדובר במביאות גט מחוץ לארץ,
 27 היה צריך לומר שהכתב עם דיבור השליח הוא המוכיח, אלא על
 28 כרחק משמע שמדובר בארץ ישראל ואין צריך אמירת בפני נכתב
 29 ובפני נחתם:

30 שנינו במשנה, האשה עצמה מביאה וכו' גיטה ובלבד שתהא
 31 צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם: שואלת הגמרא, מפני מה
 32 האשה צריכה לומר כך, והרי אשה מבי גיטה לידה - מזמן
 33 שמגיע הגט לידה מיד בעלה אינרשה לה, והגט שמביאה לפנינו
 34 אינו לגירושין אלא לראיה בעלמא. ומאחר ואינה שליחה של
 35 הבעל מפני מה הצריכה לומר בפני נכתב. מיישבת הגמרא, אמר
 36 רב הונא, המשנה מדברת פאזמר הבעל לאשה הוליכי גט זה ולא
 37 התגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני שבארץ ישראל. ומכיון שהיא
 38 שליחה ולא נתגרשה בקבלת הגט מיד הבעל, לכן כשתגיע לבית
 39 הדין כפי שהתנה עמה, חייבת לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

40 מקשה הגמרא, הרי סוף סוף בי מינא התם - כשהגיעה לבית דין
 41 הרי אינרשה לה - הוברר שמגורשת היא מזמן קבלת הגט מיד
 42 בעלה שהרי קיימה תנאו, ובמה שאמר לה אל תתגרשי אלא בבית
 43 דין פלוני אין הוא ממנה אותה לשליח הולכה, ומדוע צריכה לומר
 44 בפני נכתב. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב הונא בר מנחם משמיה
 45 דרב אחא בריה דרב איקא, המשנה מדברת דאמר לה הבעל לאשה
 46 כשמסר לה את הגט, בי מטית התם - כאשר תגיעי לארץ ישראל,
 47 אתנחיה ארעא ושקליה - הניחזי הגט על הקרקע ולאחר מכן טלי
 48 אותו והתגרשי בו, שמינה אותה להוליך הגט ומסיימת שליחותה
 49 בהנחתו על הקרקע, ומעשה הגירושין נעשים כשתיטול את הגט
 50 מהקרקע. והרי היא ככל שליח הולכה, וכשמניחה את הגט מידה
 51 צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

52 מקשה הגמרא, אי הוי שמתגרשת בנטילת הגט מהקרקע, הוה ליה
 53 - דומה הדבר לאומר לאשתו טלי גיטתך מעל גבי קרקע, ואמר רבא,
 54 שהאומר טלי גיטתך מעל גבי קרקע לא אמר כלום, שהתורה אמרה
 55 (דברים כד א) ונתן בידה, אבל כשנטולת האשה את הגט מן הקרקע
 56 אין כאן נתינה מידו לידה. מתרצת הגמרא, אלא ודאי המשנה

1 והא לא חזרה שליחות בו - שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה, שראוי לחזור
2 לשולחו, לומר "עשיתי שליחותך" קודם שיעשה שליח לאחרים. ובקונטרס לא פירש
3 כן. **הצרה** הבאה לאחר מכאן - פירש בקונטרס: שנתן הגט בחצר חבירו. ואין נראה,
4 דחצר חבירו לא דמי לשליח להולכה. אלא אומר רבינו יצחק: שנתנו הבעל בחצר של עצמו
5 ומכרו לאחרים, האשה קנתה מאותו אחר. ואם
6 תאמר: למה לי למינקט: משום חצרה הבאה
7 לאחר מכאן? הוה ליה למירוק: משום שליחות:
8 עצמה, שהבעל עשה שליח להולכה, והאשה
9 תעשה אותו שליח עצמו שליח לקבלה. וכי האי
10 גונא לא מנהי, משום דלא חזרה שליחות אצל
11 הבעל? ואומר רבינו יצחק: משום דאותו טעם שלא
12 חזרה שליחות אצל הבעל - אינו ברור כל כך,
13 דאיכא דמספקא ליה לקמן בפרק "התקבל"
14 (ג.ס.), וצריך עיון: דאמאי לא משני הכא: כגון
15 דשוייה איהו שליח מעיקרא והדר שוי איהו
16 שליח? דליכא למיגור משום חצרה הבאה לאחר
17 מיכן, כדאמר בפרק "התקבל" (שם).

18 **ובי** מסית דתם שוי שליח להולכה - ואם תאמר:
19 שליח שלא ניתן לגירושין הוא, ולא מצוי
20 משוי שליח. כדאמר בפרק "כל הגט" (גיטין כטב.),
21 גבי ההוא דשרד גיטא לדבתיהו, ואמר ליה: הדיבא
22 לאבא בר מניומי. אתא ולא אשכחיה. יתיב רבי
23 יצחק ורבי חיננא ורבי אבהו, אמרו ליה: מסור
24 מילך קמן. אמר להו רב ספרא: הוא שליח שלא
25 ניתן לגירושין הוא! ויש לומר: דהתם פריך שפיר,
26 דכיון שלא ניתן לגירושין - אין לו לעשות אלא
27 כמו שאמר לו הבעל, ליתנו לאבא בר מניומי.
28 אבל הכא - הרי הבעל צוה לה לעשות שליח
29 להולכה.

30 **אימר** קמי בי דינא בפני נכתב - קצת תימה: מה
31 לי היא ומה לי בית דין? ואמאי קאמר
32 "ואיבעית אימנא? וטמא לשון זה חלוק מלשון
33 ראשון, דבלישנא קמא אינה אמרת "בפני נכתב"
34 אלא בשעה שתקבלנו. אף על גב דבפרק "כל
35 הגט" (גיטין כטא.) ובכל דוכתא משמע שצריך
36 לומר בשעה שהגט יוצא מיד השליח - שמא
37 הכא, שיכולה לומר בשעת גירושין - עדיף טפי.

הדרן עלך המביא שני

38 **כל** הגט. ושמע קול סופרים מקרין בו. בסופרים
39 העשויים להתלמד עסקינן, כדאמרין
40 בגמרא. ואפילו למאן דאמר בפרק קמא דעירובין
41 (י.ג.) דמגילת סוטה מוחקין לה מן התורה, אף על
42 גב דבעינן לשמה, תורה להתלמד עבידא,
43 כדאמר התם - לענין גט מודה, כדפרשין בפרק
44 שני (גיטין כא.), וספר תורה נמי פסלינן בפרק שני.
45 **יתר** מיכן כתב לגרש את אשתו בו - בגמרא
46 מפרשי: לא זה שנכתב שלא לשם גירושין, אלא
47 אף זה שנכתב לשם גירושין. להכי תנא "יתר
48 מיכן", ואם תאמר: והדיכי שייך למיתני הכא "יתר
49 מיכן", כיון דנהאי נמי לא הוה שמעין
50 בקמיתא

1 ומקום **שבת** - כלומר הואיל ומינייהו גמרינן - נגמור נמי להא דמה דק צריכות לומר
2 בו, ומדקתני בברייתא: מזה להלן צריכות שיאמרו בו, שמע מינה בחוצה לארץ עסקינן,
3 כאביי. ורב יוסף - מאי דעתיה. **רישא וסיפא בחוצה לארץ** - "הכל כשרין להביא את
4 הגט" אוקימנא בחוצה לארץ, מדקתני: סומא. וסיפא "האשה עצמה" בו - בחוצה לארץ,
5 דקתני: ובכל שותהא צריכה לומר. ומציעתא -

6 אף הנשים בו מוקי רב יוסף בארץ. כתב ופה -
7 צריכה לומר "בפני נכתב". ולאבי לא איצטרך
8 למיתני "כתב ופה", דהכי משמע: מה בין פה דגט
9 לפה דמיתת? אלא שהכתב מוכיח עמו. מפי
10 **מטא נט ליה** - במקום שקבלתה במדינת הים.
11 אינרשה לה - ואי בעיא למיקליה לגט -
12 מוגרשת היא. ואינה צריכה להביאו בפניו אלא
13 לראיה בעלמא. ולמה לה לומר "בפני נכתב"?
14 הא לאו שליח היא סוף סוף בי מטאי להתם
15 אינרשה לה - על ידי קבלה ראשונה, דתנאה
16 בעלמא הוה דלא תתגרש עד אותו מקום. והרי
17 נתקיים התנאי, ולאו שליח היא אתנחיה **אארעא**
18 - דהויא שליח להולכה עד התם. ובמאי
19 שקלא ליה תו מארעא - הוא דמגרשה. הא
20 **דרבא** - לקמן (עמא.), לא אמר בלום - דבעינן
21 "ונתן". וכי מטית התם הוי - את גופך שליח
22 דידך לקבלה, וקבלי מידך. והא לא חזרה
23 שליחות **אצל הבעל** - שליח לא מיקרי אלא
24 המשתלח מזה לזה, שראוי לחזור אצל שולחו
25 ולומר: עשיתי שליחותך לחברך. וזו אינה ראויה
26 לחזור, שהרי לא נשתלחה אלא לעצמה. ואחר
27 כך נעשית היא בעל המעשה, ובטל השליחות
28 קודם שתחזור. שוי - אינש אחרינא שליח
29 לקבלה, דהשתא לא פסק שליחותה מינה.
30 וראויה לחזור. הניחא למאן דאמר בו - לקמן
31 בפרק "התקבל" (ג.ס.), וטעמייהו מפרשי הכא
32 בסמוך. **טעמא מאי** - תירוצא הוא: טעמא מאי
33 אמרין אין אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד
34 שליח בעלה. משום ביוון דבעל - דסבור: במקו
35 אותי, שאין היא עצמה מקבלתו. הלכך לא ניתא
36 ליה שיהא שולחו מסור לשולחו, ואי מסר -
37 לא הוי גיטא, דלאו להכי שדרוהו להאי.
38 דבשלמא מיד הבעל עצמו, כיון דאיהו גופיה
39 מסר לשליח אשתו - הוה קא חזוין דלא קפיד,
40 אבל כל כמה דלא חזוין - אמרין קפיד. הכא
41 בעל לא קפיד - שהרי כן צוה לה. ומשום חצרה
42 הבאה לאחר מכאן - דרמיין להדרי. שכשזק
43 גט לחצר חבירו ואחר כך קנתה היא החצר -
44 הרי הוא עושה את החצר שליח להולך, והיא
45 כשקנתהו - עשאתו שליח לקבלה, ואתי
46 לאכשורי מוהדאי טעמא. ושלא כיון הוא, דחצר
47 לאו משום שליחות ארתבי, אלא משום ידה,
48 והדיא שעתא דנתינה לאו ידה הוא. שוי שליח
49 - אחרינא להולכה, כדי שתהא שליחותה
50 חוזרת אצל הבעל, ולאחר זמן קבלי גיטך מיניה.
51 שליח עשה שליח אמרין ביכל הגט" (גיטין
52 כטב.) שהשליח הראשון עושה את השני בבית
53 דין, ואומר לפניהם "בפני נכתב ובפני נחתם".

הדרן עלך המביא גט

36 **כל** גט שנכתב שלא לשום אשה - פסול. ביצד?

37 **היה עובר בשוק, ושמע קול סופרים מקרין:** "איש פלוני מגרש את פלונית במקום
38 פלוני", ואמר: זה שמני וזה שם אשתי - פסול לגרש בו. יתר מיכן, כתב לגרש את אשתו
39 ונמלך, מצאו בן עירו ואמר לו: "שמני פשמוך ושם אשתי פשם אשתך" - פסול לגרש בו.
40 יתר

הדרן עלך המביא שני

54 **משנה** כל הגט. קול סופרים - כותבי גיטין.
55 יתר מיכן - בגמרא מפרשי מאי יתא
56 דכולהו. ונמלך - חזר בו מלגרש.
גדולה

תוספות

1 בקמייתא דפסול, דהוה אמניא: דהאי הוא דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה,
2 אבל סופרים להלחמנו עשויים - הכי נמי דכשר. דהכי אמרינן בפרק קמא דעירובין (ג.א.) דאף
3 על גב דראין מגילתא כהרה להשקתא בה סוטה אחרת, תורה אף על גב דלהלחמנו כעידא - הכי
4 נמי דמוחקין ויש לומר: ד'להלחמנו' דהכא לא חשיב לשמה כמו 'להלחמנו' דספר תורה.
5 סופרים העמישים להלחמנו אין כותבין כולל לכל לשם
6 הכשר דגט, אבל ספר תורה כותבין בסתם לכל מה
7 שצריך לעשות בו, ומידה, אפילו הכי כריתות של
8 ספר תורה אין כשר לגרש בו, כדפירשנו לעיל
9 (כ.א.), אי נמי יש לומר: דמכל מקום שייך למתני
10 "ותר מיכן", כיון שיש סכרא אחת בסופרים וסופי
11 לפסול טפי ממגמלך. ואם תאמר: דבכתוב סופסי
12 גיטין היל נמי למתני "ותר על כך", דהא מכל הני
13 לא מצי למידק בריש ובהים (ב.ב.) דסתמא פסול,
14 דלאו לשמה קאי, אלא מזהיא דהכותב סופסי
15 גיטין דהוראי: ויש לומר: דהדייא בבא דטופסי אטק
16 לא תנא כלל לאשמעיה דסתמא פסול, אלא
17 אשמועינן דשרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני
18 התקנה.
19 **לאיוו** שארצה אגרש בו פסול. בגמרא מפרש -
20 משום דאין ברידה, ואומר רבינו יצחק;
21 דאפילו מאן דסבר בעלמא ש ברידה - הבא מודה,
22 משום ד'וכתב לה' לשמה - משמע שיחא מבורר
23 בשעת כתיבה. וכן משמע בגמרא, דקאמר, אי
24 איתמר בהא - בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברידה,
25 משום דבעינן "לה" - לשמה. משמע: אף על גב
26 דבעלמא ש ברידה - הבא פסול, לשום דבכתב
27 "וכתב לה". בעדי מסירה ורבי אלעזר היא -
28 אבל לרבי מאיר בעינן שיחא מוכח מתוך החתימה
29 שנכתב לשם זה האיש ורשה זו, ולא מהני עדי
30 מסירה. והדייא ד'המגרש' (גיטין פגב.) שנים
31 ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין - נתון שנדה לזו,
32 ושנדה לזו, וקאמר רבי ירמיה בגמרא: הא דלא
33 כרבי אלעזר, משמע דכרבי מאיר - נחא, התם
34 מיירי כדפרישית לעיל בכשתבו דורות, או סימן, או
35 כהן, שניכר מתוך החתימה. ועדי מסירה אין מכירין
36 באבותיהן; ואם נסתמן הכתוב, וכן תאמר: למאן
37 דחייש לקמן בפרקין (כ.א.) לשני שוירי ולשני יוסף
38 בן שמעון אף על גב דלא החזיקו, אם כן לרבי מאיר
39 יפסלו כל הגיטין, דלא משכחת תו שום גט שיחא
40 מוכח מותבו; ואומר רבינו יצחק: דדוקא בשני
41 הגיטין הוא דחיישי, שגמא מאריך נפל. אבל חשיב
42 שפיר מוכח מותבו, כיון דלא החזיקו אלא שוירי
43 אחד, ויוסף בן שמעון אחו. ואם תאמר: דתנן בפרק
44 "גט פשוט" (בבא בתרא קסד.) כותבין גט לאיש אף
45 על פי שאין אשתו עמו. ופריך בגמרא: וליחוש לשני
46 יוסף בן שמעון דהריים בעיר אחת, למאן דלש
47 גיטא לאיתתיה דהאיין ומשני, הכי אמר רב: שני
48 יוסף בן שמעון הריים בעיר אחת - אין מגרשין
49 אלא זה בפני זה, והשתא דהכי מיירי: אי בלא
50 החזוק - הא מסקינן לקמן דלא חיישינן, ואי
51 בחזוק - אם כן לרבי מאיר אפילו זה בפני זה אין
52 מגרשין, עד שיתבנו כהן או דורות או שום סימן,
53 ואז ליכא למיחש למירי. ואי לרבי אלעזר - הא עדי
54 מסירה ידעי שפיר אם זו היא אשתו או לאו, דכאמר הכא: ואומר רבינו יצחק: דאין עדי מסירה
55 מדקדיקים לראות אם זו אשתו, כיון שמכירים שמו ושמה, וכתוב בגט שמו ושמה, ולא חיישינן
56 שגמא יתבנו לאשת חבירו ששמו ושמה ושמה בשמה. ונגם לא מסקי אדעתיהו להבחין אם יש
57 יוסף בן שמעון אחו בעיר, וכשבבאה לבית דין להתיירא להנשא מעידים עדי מסירה בפני בית דין
58 שראו שבעלה נתן לה גט, אף על פי שלא דקדקו אם היא היתה אשתו. ולהכי פריך: ניהוש
59 דלמא מנטי לה גיטא לאיתתיה דהאי: דאפילו אין יודעין הכותבין אם החזוק - אין להם
60 לכתוב, דיומנין החזוקו ולא ידעו. ומשני: שני יוסף כר' אי מגרשין אלא זה בפני זה, וכשבבאה
61 לבית דין להתיירא - שיעיל בית דין לעדי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון, ולא רצה לתרץ
62 דאין מגרשין אלא אם כן מכירין עדים שן אשתו - דאין זו תקנה טובה, דאם כן בטורח
63 מצאו עדי מסירה.

1 **ותר מיכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות, כתב**
2 **לגרש את הגדולה - לא יגרש בו את הקטנה. יתר**
3 **מיכן, אמר ללבלך "כתוב לאיוו שארצה אגרש" -**
4 **פסול לגרש בו. גמרא "כתב לגרש את אשתו**
5 **ונמלקך" וכו'; ואלא רישא במאי? אמר רב פפא:**
6 **בסופרין העשויין להלחמנו עסקינן. אמר רב אשי:**
7 **דיקא נמו, דקתני "סופרין מקריין", ולא קתני "סופרין**
8 **קוראיין". שמע מינה מאי "ותר מיכן"? תנא דבי**
9 **רבי ישמעאל: לא זה שנכתב שלא לשום גירושין,**
10 **אלא אף זה שנכתב לשום גירושין - פסול; ולא**
11 **זה שנכתב שלא לשום גירושין ידייה, אלא אף זה**
12 **שנכתב לשום גירושין ידייה - פסול; ולא זה שלא**
13 **בכתב לשום גירושין הא, אלא אף זה שנכתב לשום**
14 **גירושין הא - פסול. מאי מעמא? אי כתב "ונתן ספר**
15 **בריתות בידה", הוה אמניא למעוטי האידן קמא דלא**
16 **עביד לשום בריתות, אבל כתב לגרש את אשתו**
17 **ונמלקך, דעביד לשום בריתות, ואימא פשר - כתב**
18 **רחמנא "וכתב"; אי כתב רחמנא "וכתב" הוה אמניא**
19 **למעוטי האי דלא איהו קא פתיב לה, אבל יש לו**
20 **שתי נשים, דאיהו קא פתיב לה אימא פשר - כתב**
21 **רחמנא "לה" - לשמה. וסיפא למה לי? הא קא**
22 **משמע לו, דאין ברידה. "כתב לגרש את הגדולה**
23 **- לא יגרש בו את הקטנה". קמנה הוא דלא מצי**
24 **מגרש ביה, הא גדולה מצי מגרש ביה. אמר רבא:**
25 **ואת אומרת, שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת**
26 **- מוציאין שטר חוב על אחרים. אמר ליה אביו:**
27 **אלא מעתה, רישא דקתני: שמי בשמך - פסול לגרש**
28 **בו; שני הוא דלא מצי מגרש ביה, הא ראשון מצי**
29 **מגרש ביה? והא אמרינן: ולא אחר יכול להוציא**
30 **עליהן שטר חוב? אלא מאי אית לך למימר - בעדי**
31 **מסירה, ורבי אלעזר היא, הכא נמי בעדי מסירה, ורבי**
32 **אלעזר היא. אמר רב: פולין פוסלין בכהונה חוץ מן**
33 **הראשון. ושמואל אמר: אף ראשון נמי פוסל. ואודא**
34 **שמואל למעמיה, דאמר שמואל: כל מקום ששגנו**
35 **חכמים "גט פסול" - פסול ופוסל, "חליצה פסולה" -**
36 **פסולה ופוסלתה מן האחיין. במערכא אמרי משמיה**
37 **דרבי אלעזר: שמואל וליה - פסולות ופוסלות,**
38 **קטן**

1 גודלה וקטנה - לאו דוקא. לאיוו שארצה אגרש פסול לגרש בו - דאין ברידה, דלא
2 אמרינן: הוברר הדבר דבשעת כתיבה היה דעתו לזו, והרי נכתב לשמה. נמי אלא רישא
3 - דתני: איש פלוני גירש פלוני כו', כמא - אי לאו הכי דאנתו פלוני כתב לגרש את
4 אשתו, ונמלקך. להלחמנו. לכתוב גיטין. מקריין - הגדולים מקריים לתלמידיהם כן, וכו',
5 כשיבא על לכתוב כתבה, והחזירו שם איש
6 בעלמא. אלמא בתלמידים עסקינן. לא זה שלא
7 נכתב לשם שום גירושין - אלא להלחמנו. אלא
8 אף זה שנכתב לשם גירושין - גמורין, ונמלקך -
9 פסול. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין
10 - שטר אדם זה - פסול, אלא אף זה דהוה לו שתי
11 נשים, שנכתב לשם גירושין דהאי וגבא - פסול,
12 והאיל נכתב שלא לשם גירושין של זו, וסיפא -
13 מאי קא משמע לך? הא אשמועינן כבר דגירושין
14 דידה וידה בעינן דאין ברידה - דלא תמא:
15 הוברר דבשעת כתיבה נמי דעתיה דהאי, ואיכא
16 גירושין דידה וידה. הא גודלה מצי מגרש -
17 וכי מפקא ליה - לא חיישינן לאיסור אשת איש,
18 לממרו: שמא לאו לזו ניתן אלא לחברתה, ונפל
19 מידה ומצאתו זו. והואיל ונקיטא ליה לגיטא
20 בידה - כרידה מחוקקין לה. מוציאין שטר חוב
21 - אתחן כח שחרואי שטר חוב על אחרים - אין
22 הלה יכול לומר: לא נמך ליתי אלא מפלוני
23 ששמו בשמך, וממנו נפל, ולא בעל דברים ידדי
24 את. אלא, כיון דהאי תפיס לטרא - גבי ביה,
25 רישא דקתני כתב לגרש בו - שאף שמות
26 הבעלים שרוין - תירוק נמי: דראשון שנכתב
27 לשמו - מגרש ביה, וכי מפקא ליה - לא
28 אמרינן, משום חומרא דאשת איש: שגמא לא
29 בעלה של זו כתבו, אלא האחר. הא אמרינן -
30 במתניתין ד"גט פשוט" בכבא בתרא (קעב.א.) שני
31 יוסף בן שמעון שדחו בעיר אחת - אין יכולין
32 להוציא שטר חוב על זה, ולא אחר יכול
33 להוציא עליהן שטר חוב. דאמר ליה: לא אני
34 לויית נמך, אלא חברי לזו נמך, ומסר לך שטר
35 זה. דאף על גב דפליגי תנאי התם במוציאין שטר
36 חוב על אחרים, ולא חיישינן לפגיעה - מורו דאין
37 אחרים מוציאין עליהן, כדפרישית. הבא נמי
38 לימא: לא בעלה כתבו, אלא יוסף בן שמעון אחר
39 כתבו לאשתו, ונמלקך ולא גירשה, והשליכו
40 לאיבוד מדעת, ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש.
41 בעי' מסירה - שמכירים את שנדה, ומעדין
42 שראו שזה מסר לזו. אבל בעדי חתימה - לא,
43 כדאמרינן. שגמא נמלקך זה שכתבו החתמה, ולא
44 גרש את אשתו, ומסרו לזו אשת חבירו. הבא נמי
45 בעדי מסירה - וליכא למיחש שגמא לחברתה
46 נמסר. אבל בעדי חתימה - לעולם אימא לך
47 דחיישינן שגמא את חברתה גירש, וחיישינן
48 לפגיעה. וגבי שטרי חוב נמי - אין יכולין להוציא
49 שטר חוב על אחרים, דחיישינן לפגיעה. כולין -
50 כל הגיטין השנתיין במשנתנו. אף על פי שפסולין
51 לגרש, להתיירא לנישא. פוסלין - הן אותה מן
52 הכהונה, אם בעלה כהן - נפסלה עלי משום
53 גרושה. חוץ מן הראשון - שלא נכתב לשם
54 גירושין כלל. אבל דרך בתרא - פסלי, דררז הגט פוסל בכהונה. דתניא בפרק בתרא (גיטין
55 פב.ב.) האומר לאשתו "הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם" - פסלה מן
56 הכהונה. שנאמר "ואשה גרושה מאישה" אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, ולאחרים לא
57 חזרה - פסלה לכהונה. אפילו ראשון - דריח זהוה. חליצה פסולה ופוסלתה
58 - כל מקום ששנינו ביבמות "חליצה פסולה" - פסולה להתיירא לשוק, אבל פוסלת היא
59 אותה מן האחיין שלא תתייבם עדי, דקמו עלה ב'כיון שלא נבט - שוב לא יבנה'. דלא
60 כתיב "אשר לא נבט את בית אחיו", אלא "אשר לא יבנה" (דברים כה) כיון שחלץ - שוב
61 לא יבנה. שפאל - חליצה בשמאל, אמרינן ביבמות (קד.א.) פסולה, וכן חליצה בליה -
62 פסולה. ופוסלת - דשם חליצה עלה, אלא שלא נעשת בהכשרה. דליף "רגל" רגל
63 ממזורה, דכתיב "מינית", וליה נמי נפקא לן התם.

במשנה, הרי כבר השמענו התנא שצריך לכתוב הגט לשם האיש
 והאשה. משיבה הגמרא, **הא קא משמע לן** – בא ללמדנו דאין
 ברידה – אין אומרים שלאחר שהחליט את מי הוא רוצה לגרש,
 מתברר למפרע שלשמה נכתב הגט, אלא בשעת הכתיבה היתה
 כוונתו אף לשניה, ולא נכתב לשם המתגרשת.
 שנינו במשנה, **כתב לגרש את אשתו הנדולה לא יגרש בו את**
הקטנה; מדריקת הגמרא, דווקא את הקטנה הוא דלא מצי מגרש
 ביה – אינו יכול לגרש בגט זה, **הא נדולה שלשמה נכתב הגט מצי**
מגרש ביה. אמר רבא, **זאת אומרת** – יש ללמוד מכאן ששני יוסף
 בן שמעון הדרין בעיר אחת – שני אנשים שגרים בעיר אחת ושמן
 ושם אבותם שוה, מוציאין שטר חוב על אחריים – יכולים לתבוע
 חוב מאחרים בשטר, ואין הלוה יכול לטעון ליוסף בן שמעון
 שמחוק את השטר, לא ממך ליתי אלא מהשני. שהרי במשנתנו
 מבואר שאף שיש עוד אשה ששמה כשמה, יכולה היא להתגרש,
 ונאמרת היא שקיבלה אותו מהבעל ויכולה להינשא. אמר רבי
 אפי' לרבא, **אלא מעתה** – אם כדברך, אף ברשא – בדין השני
 במשנה דקתני 'כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר
 לו שמי בשמך ושם אשתי כשם אשתך, פסול לגרש בו, שמה נדייק
 שני הוא דלא מצי מגרש ביה – דווקא השני אינו יכול לגרש בגט
 זה **הא ראשון מצי מגרש ביה** – הראשון שכתב גט זה לעצמו ונמלך
 יכול לחזור בו ולגרש בגט זה, והא אמרינן – הרי שנינו (ביב קעב),
 לגבי שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת, שיכולים הם להוציא
 שטר חוב על אחריים, **ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב**, מפני
 שכל אחד יכול לומר שלא הוא לזה אלא יוסף בן שמעון השני,
 ואם כן גם לגבי גט יש לחשוש שלא הוא כתבו לאשתו אלא יוסף
 בן שמעון אחר כתב לגרש את אשתו ונמלך והשליכו ומצאתו זו
 שרוצה להתגרש. **אלא מאי אית לה למימר** – מה יש לך לתרץ,
 שמדובר בשמוסר לה את הגט בעדי מסירה – בפני עדים שמכירים
 אותו ואותה, וכדעת רבי אלעזר **היא שעדי מסירה הם העיקר בגט**
 ואין צורך שכשרות הגט תהא מוכחת בחתימת העדים, ואם כן
 הקא נמי – גם כאן במקרה השלישי נאמר שמדובר בשמטר לה
 את הגט בעדי מסירה **ורבי אלעזר היא**, אבל אם לא מסר לה את
 הגט בפני עדים, אכן יש לחשוש שמה הגט היה אצל אשתו השניה
 ונפל ממנה וזו מצאתה, וממילא אין להוכיח מכאן לענין שני יוסף
 בן שמעון.
 הגמרא דנה בדיני המשנה אם נפסלת האשה לכהונה כדין גרושה:
אמר רב, בולן – כל אלו השנויים במשנה אף שאין הגט מתירן
 להינשא לאחרים, מכל מקום פוסלין אותן בקהונה – אם הבעל
 כהן נפסלות עליו בגרושה, משום ריח הגט, הויז מן הגט הראשון
 שמנתה המשנה, שנכתב כדי להתלמד ואפילו ריח הגט אין בו כיון
 שלא נכתב לשם גירושין כלל. **ושמואל אמר אף ראשון נמי** – גם
 הגט הראשון שנכתב להתלמד, פוסל את האשה על בעלה אם
 כהן הוא, שאף הוא נחשב ריח הגט. **ואודא שמואל למעמיה** –
 שמואל הולך בזה לשיטתו, **דאמר שמואל, כל מקום ששני חכמים**
שהגט פסול, כוונתם שהוא פסול לענין שאינה יכולה להינשא
 לאחר, אולם ופוסל את האשה לכהונה. וכן כל מקום שאמרו
 חכמים חליצה פסולה, החליצה אכן פסולה ואינה מתירתה
 להינשא לשוק, אולם ופוסלתה מן האהין – נאסר על האחים
 לייבם אותה, כיון שנעשה בה מעשה חליצה.
במערבא אמרי משמיה רבי אלעזר – בארץ ישראל אמרו בשם
 רבי אלעזר, **שמאל וליה** – חליצה שנעשתה ברגל שמאל או
 בליה, פסולות ופוסלות – אינן מתירות אותה לשוק, אולם
 פוסלות אותה על שאר האחים מלייבם אותה.

ולא רק גט שנכתב שלא לשם גירושין של אדם זה, פסול, אלא יתר
 מיכן, אף אם נכתב לשם הבעל אך לא לשם אשה זו, פסול, ולכן
 אם היו לו לבעל שתי נשים ושמותיהן שוות – שמן ושם אביון
 שוה, אם כתב את הגט כדי לגרש בו את הנדולה לא יגרש בו את
 הקטנה, מפני שהגט לא נכתב בשבילה.
 חידוש נוסף, יתר מיכן, אמר הבעל ללבלר [לסופר] כתוב בשבילי
 גט ולאיזו משתי נשותי שארצה אגרש בו, פסול הגט מלגרש בו,
 משום שבשעת הכתיבה לא היה ידוע למי כוונתו, ולא אומרים
 הוברר הדבר למפרע שהיתה דעתו עליה ולשמה נכתב הגט.

גמרא

הדין השני שהוסיפה המשנה הוא, **כתב לגרש את אשתו ונמלך**
ובו, פסול הגט לגירושין של אחריים ששמותיהן שוים, ומקשה
הגמרא, ואלא רישא כמאי – באיזה אופן מדובר בדין הראשון של
 המשנה, שהיה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקריאים נוסח גט,
 ודאי מדובר שהסופר כתב את הגט בשביל הבעל, והוא הוחרט,
 ואם כן הרי זה כמו דין הסיפא, ומדוע כפלת המשנה דין זה.
 מתרצת הגמרא, **אמר רב פפא**, בדין הראשון של המשנה בסופרין
העשויין להתלמד עסקינן – מדובר שהסופרים כתבו את הגט
 לצורך לימוד, ולא לשם גירושין כלל. **ואמר רב אשי, דיקא נמי** –
 כן מדקדק גם מלשון המשנה, דקתני סופרין מקריין, דהיינו ששמע
 סופרים מקריאים, ולא קתני סופרין קוראין, ומשמע שמדובר
 בתלמידים שהסופר מקריא להם את נוסח הגט כדי ללמדם.
 מסיימת הגמרא שמע מינה – אכן מוכח שכן הוא הפשט במשנה.
 הגמרא מבארת את החידוש בכל דיני המשנה: שואלת הגמרא,
מאי יתר מיכן – איזה חידוש נוסף בכל אחד מהדינים של המשנה
 יותר מהדין שלפניו. ומביאה הגמרא ברייתא המבארת את
 מהמשנה. **הנא רבי ישמעאל** – שנה חכם מבית מדרשו של רבי
 ישמעאל, לא רק גט זה והראשון שנתכתב שלא לשם גירושין אלא
 להתלמד, פסול, **אלא אף זה** – האופן השני במשנה שנתכתב הגט
 לשם גירושין אלא שנתחרט הבעל, גם פסול לגירושין אחר ששמו
 כשמו, מפני שנכתב לשם איש אחר. **ולא זה שנתכתב שלא לשם**
גירושין וידיה, כלומר לא רק גט שלא נכתב לשם הבעל פסול, **אלא**
אף זה שנכתב לשם הגדולה, אף שנתכתב לשם גירושין וידיה פסול
 מלגרש בו את הקטנה, הואיל ולא נכתב לשמה. **ולא רק גט זה**
שלא נכתב לשם גירושין הא – הקטנה, אלא לשם הגדולה, **אלא**
אף גט זה שנתכתב לשם גירושין הא – לשם איזו מנשוי שירצה
 לגרש, פסול, משום שאין הדבר ברור בשעת כתיבה לשם איזו
 אשה הוא כותב.
 שואלת הגמרא, **מאי מעמא** – מה הטעם והמקור שגיטין אלו
 פסולים. משיבה הגמרא, יש ללמוד זאת מדקדוק לשון הפסוק
 (דברים כד א) **וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת בְּיָדָהּ, דאי כתב** – אילו היה
 כתוב רק **וְנָתַן סֵפֶר בְּרִיתוֹת בְּיָדָהּ, הוה אמינא שבא למעושי האיד**
קמא דלא עביד לשום בְּרִיתוֹת – למעט את האופן הראשון שהגט
 לא נכתב לשם גירושין כלל, **אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך,**
דעביד – שהגט נכתב לשם בְּרִיתוֹת, **אימא** – הייתי אומר שהגט
כשר, לכן כתב רחמנא וכתב – ללמדנו שדווקא הבעל יכתוב את
 הגט. **ואי כתב רחמנא וכתב ספר בְּרִיתוֹת ונתן בְּיָדָהּ, הוה אמינא**
שבא למעושי האי – את האופן השני דלא יהו קא בְּרִיתוֹת לָהּ –
 שלא הבעל כתבו אלא אחר, **אבל באופן השלישי שיש לו שתי**
נשים וכתב את הגט לשם אחת משתיהן, דאיהו קא בְּרִיתוֹת לָהּ –
 שהוא כתב את הגט, **אימא כשר, לכן כתב רחמנא לָהּ, דדורשים**
שצריך שיהיה כתוב לשמה – לשם האשה המתגרשת.
 שואלת הגמרא, **ויסיפא למה לי** – מה החידוש בדין האחרון

53 עֲלָהּ – הרי בביאור המשנה בפסחים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שבאמת האב
 54 המנה את כולם על הקרבן, ומה שאמר להם 'על מי שיעלה מכם
 55 ראשון' היה רק כְּדִי לְרוֹן פְּמֻצוֹת. דִּקְא נָמִי – דברי רב יהודה
 56 מדייקים מדין המשנה, דְּקִתְנִי 'בִּיּוֹן שְׁנַכְנַם רֵאשִׁין רֵאשִׁין וְרוּבוֹ
 57 לירושלים זָכָה בְּחֻלְקוֹ וּמְזֻכָּה אֶת אֲחִיו עֲמֹ' ויכולים גם הם לאכול
 58 ממנה, או אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא דְאִמְנִינְהוּ מַעֲיָרָא – אם מדובר
 59 ששמנה את כולם על הקרבן בשעת שחיטה, שְׁפִיר – מובן מדוע
 60 הם אוכלים מהקרבן, אֵלָא אִי אֲמַרְתָּ דְלֵא אִמְנִינְהוּ – אם לא המנה
 61 אותם בשעת שחיטה, לְאַחַר שְׁחִיטָה מִי קְמִיתְמְנוּ – וכי אחרי
 62 שחיטת הפסח יכולים להמנות עליו, וְהִתְנָה – הרי שנינו (ס, נְמִינִין
 63 וּמְזַכְּבִין דִּיהֵן מְמַנְו עַד שִׁישְׁחַט – הרוצה להמנות על הקרבן, או
 64 שכבר נמנה ורוצה למשוך ידו ולהמנות על קרבן אחר, יכול
 65 לעשות זאת רק קודם שחיטת הקרבן. ואיך יאכלו שאר האחים
 66 שלא היו מנויים בשעת שחיטה, הרי הפסח נאכל רק למנויו.
 67 תִּנְיָא נָמִי קָבִי – וכן מבואר גם בבביתא, שאמר כן כדי לזרזם,
 68 ששנינו, מַעֲזָה הִיא דְקָדְמוּ בְּנֹת לְבָנִים לְהִיגֵיו רֵאשֻׁנוֹת
 69 לירושלים, וְנִמְצְאוּ בְּנֹת וְדִיוֹת וְבָנִים שְׁפִילִים – עצלים. ולא כתוב
 70 שהבנות זכו בקרבן והבנים לא, ומוכח שהאב המנה את כולם, ורק
 71 רצה לזרזם.
 72 אבִּי מִקְשָׁה עַל הַמְשָׁא וּמִתָּן בִּין רַב הוֹשִׁעִיא לְרַב יְהוּדָה: אָמַר
 73 אָבִי, קָא פְּעֵי מִינְיָה – רב הושעיא שאל אם יש ברירה לגבי גט
 74 שהבעל היה תולֵה את תנאו בְּדַעַת אַחֲרִים, כלומר בדעת נשיו,
 75 אִיוּן מִתָּן שְׂמַצָּא תְּחִילָה, וְקָא פְּשִׁיט לֵיהּ – ורב יהודה פשט לו
 76 שאין ברירה מדין המשנה שהבעל תולֵה את תנאו בְּדַעַת עַצְמוֹ,
 77 כלומר לאִיוּן שארצה אגרש/ וְהָדָר מוֹתִיב לֵיהּ – וחזר רב
 78 הושעיא ומקשה על תשובתו ממקרה שאדם תולֵה את תנאו בְּדַעַת
 79 אַחֲרִים, כלומר בבניו, שאמר 'על מי שיעלה מכם ראשון
 80 לירושלים', והרי אפשר לחלק ולומר שבתולה בדעת עצמו אין
 81 ברירה, אבל בתולה בדעת אחרים יש ברירה.
 82 רבא מתרץ את קושיית אבִּי: אָמַר רַבָּא מַאי קוֹשְׁיָא – מה הקושיא,
 83 דְלִמָּא דְמָאן דְאִית לֵיהּ בְּרִיחָה – אולי להסוברים שיש ברירה, לֵא
 84 שְׂמָא תוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלֵא שְׂמָא תוֹלָה בְּדַעַת אַחֲרִים אִית לֵיהּ בְּרִיחָה
 85 – אין חילוק בין אם תולה תנאו בדעת עצמו, או תולה תנאו בדעת
 86 אחרים, תמיד יש ברירה, וּמָאן דְלִית לֵיהּ בְּרִיחָה – ולהסוברים אין
 87 ברירה, לֵא שְׂמָא תוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלֵא שְׂמָא תוֹלָה בְּדַעַת אַחֲרִים
 88 לִית לֵיהּ בְּרִיחָה.
 89 אָמַר לֵיהּ רַב מְשַׁרְשֵׁיא לְרַבָּא – שאל רב משרשיא את רבא, איך
 90 אפשר לומר שאין חילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת
 91 אחרים, וְקָא רַבִּי יְהוּדָה דְתוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ לִית לֵיהּ בְּרִיחָה וְתוֹלָה
 92 בְּדַעַת אַחֲרִים אִית לֵיהּ בְּרִיחָה – הרי מצאנו שרבי יהודה סובר
 93 שבתולה בדעת עצמו אין ברירה, ובתולה בדעת אחרים יש
 94 ברירה. ומבאר רב משרשיא את דבריו, בְּתוֹלָה בְּדַעַת עַצְמוֹ לִית
 95 לֵיהּ בְּרִיחָה – דעת רב יהודה שאין ברירה, דְתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, הִלּוּקָה
 96 יוֹן מְבִין הַבְּוִתִּים חֲשׂוּדִים עַל הַפְּרִשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׁרוֹת, ורוצה
 97 לשתות מהזין אלם שאין לו כלים שתורים להניח בהם את
 98 התרומות והמעשרות, אָמַר שְׁנִי לֹוּגִין וּמִתוֹךְ הַמָּאָה שְׂבַחְבִּיתִן
 99 שְׂאֵנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ כְּשִׁיחִיו לִי כְלִים, הֲרִי הֵן תְּרוּמָה גְדוּלָה עַל כָּל
 100 הַחֲבִית, עֲשֶׂרָה – עשירית ממה שנשאר בחבית יהיו מְעַשֵּׂר רֵאשֻׁן
 101 ללוּי, תִּשְׁעָה וְכְלוּמָר, עֲשִׁירִית מִמָּה שֶׁנִּשְׁאָר, הֲדִינוּ עֲשִׁירִית
 102 מִשְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנֶה לֹוּגִין, הֲדִינוּ מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וְצִירַךְ הִלְעוּלוֹתִן
 103 לירושלים, או לפדותן ולהעלות את דמיהן לירושלים,

1 אבל אם חלץ לה קָטָן וְכֵן אִם נַעֲשֵׂתָה הַחֲלִיצָה בְּאִנְשֵׁי לֵיאָ –
 2 במנעלים רכים העשויים מַבַּד, חֲלִיצוֹת אֵלּוּ פְּסוּלוֹת, ואִינוּ
 3 חֲשׂוּבוֹת כְּחֲלִיצָה כְּלָל, וְלֹכַן אָף אִין פְּסוּלוֹת אוֹתָהּ מִלְּהַתִּיבִים עַל
 4 יְדֵי שָׂאָר הָאֲחִים.
 5 הגמרא מביאה שיטות נוספות לענין פסול לכהונה: יְעִירֵי אָמַר,
 6 בּוֹלֵן – כל המקרים שבמשנה, אִין פְּסוּלִין אוֹתָהּ לְכַהוֹנָה, הוּיָן מִן
 7 הָאֲחִירִין שֶׁאִמְר 'כְּתוּב לֵאיוּ שֶׁאֲרָצָה אֲגַרְשׁ', שֶׁגַּט זֶה פּוֹסְלָה
 8 לְכַהוֹנָה, וְכֵן אָמַר רַב אִסִּי בּוֹלֵן אִין פְּסוּלִין הוּיָן מִן הָאֲחִירִין. וְרַבִּי
 9 יוֹחָנָן אָמַר אָף אַחֲרוֹן נָמִי אִינוּ פְּסוּלִים לְכַהוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁאִין בְּרִירָה,
 10 והגט אינו גט כלל. וְאֹדָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמֵיהּ – והולך רבי יוחנן
 11 לשיטתו, דְאָמַר רַבִּי אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֲחִירִין שְׁחֻלְקוּ – שחילקו
 12 ביניהם את ירושת אביהם, אִין אוֹמְרִים שֶׁנִּתְבָּרַר לְמַפְרַע אִיזָה חֵלֶק
 13 יִרֶשׁ כָּל אֶחָד, אֵלָא לְקוֹחוֹת הֵן נִחְשָׁבִים, שְׂכָל אֶחָד קָנָה אֶת חֵלְקוֹ
 14 בִּירוּשָׁה מֵאֲחִיו, וּמְחִירִין זֶה לְזֶה בְּיוֹבֵל – ולכן צריכים להחזיר אחד
 15 לשני את חלקו ביובל, כְּדִין לְקוֹחוֹת שֶׁקָּנוּ שְׂדוֹת בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
 16 שֶׁהִקְרַע חוֹרֵת לְבַעֲלֵיהּ בְּיוֹבֵל.
 17 הגמרא מבארת מדוע הוצרך רבי יוחנן להשמיע שאין ברירה
 18 בשני מקומות: וְצִירַבָּא – צריך היה רבי יוחנן לומר את שתי
 19 הדימויות, מִשּׁוּם דְאִי אִיתְמַר בְּהָא – אם היה אומר שאין ברירה
 20 לגבי גט, הִיוּנו אוֹמְרִים דּוּקָא בְּהָא קְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְאִין בְּרִירָה,
 21 מִשּׁוּם דְשִׁעִין 'לֵה' לְשִׁמָּה – שלומדים מתיבת 'לח' שצריך שיהיה
 22 כתוב בשמטה, וכשכתוב לאִיוּ שֶׁאֲרָצָה אִינוּ נִחְשָׁב לְהַמָּא אֲבָל
 23 בְּשָׂאָר מְקוּמוֹת, שֶׁבְּרִירָה, וְלֹכַן הִתְם – באופן שחלקו יהא דינם
 24 שאין מחזירים זה לזה ביובל, שֶׁרַק בְּמִכָּר הוּא דְאָמַר רַבְּמָנָא לְהָדָר
 25 בְּיוֹבֵל – שתחזור השדה לבעליה ביובל, אֲבָל יְרוּשָׁה וּמְתַנָּה לֵא. וְאִי
 26 אֲשִׁמְעִין שְׂדָה – אם היה רבי יוחנן אומר את דינו רק לגבי אחין
 27 שחלקו, לא היה מובן מדבריו שהדין הוא שאין ברירה, אֵלָא
 28 אפשר שהיה מסתפק בזה ורק שם מִשּׁוּם דְלְחֻמְרָא – משום מצות
 29 יובל, הַחֲמִיר לְהַחֲשִׁיב כְּלִקּוּחוֹת וְלְהַחֲזִיר בְּיוֹבֵל, אִי נָמִי בְּתַחֲלִילָה
 30 – או שִׁינּוּ אוֹמְרִים שֶׁטַעֲמוּ לְגַבֵּי יִרְשִׁים הוּא מִשּׁוּם שֶׁדִּין הוּא
 31 שְׁבִיבּוֹל חוֹרִים הַשְּׂדוֹת לְהִיּוֹת בְּלִי שׁוּם חִלּוּקָה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּתַחֲלִילָה
 32 לְלֵא חִלּוּקָה, אֲבָל הֵבָא אִימָא לֵא – כאן לגבי גט לא יהא הדין
 33 שאִינוּ פּוֹסְלָה מִן הַכַּהוֹנָה כִּי יֵשׁ בְּרִירָה. לֹכַן צִירַבָּא – היה צריך
 34 רבי יוחנן לומר את דינו גם בגט וגם באחין שחלקו, כְּדִי שֶׁנִּדַּע
 35 שֶׁבְּכָל הָאוֹפְנִים אִין בְּרִירָה.
 36 הגמרא דנה בענין ברירה: פְּעֵא מִינְיָה רַב הוֹשִׁעִיא מְרַב יְהוּדָה, אָמַר
 37 הַבַּעַל לְלִבְלָר – לסופר, בְּתוֹב לִי גַט לֵאיוּ מִשְׁתֵּי נָשִׁי שְׁתַּצָּא בְּפִתְחָה
 38 תְּחִילָה, מָהוּ – מה הדין, האם יש ברירה, כְּשִׁיצָאָה הִרְאִשׁוּנָה
 39 הַתְּבָרַר שֶׁלְשִׁמָּה נִכְתָּב הַגֵּט, או אִין בְּרִירָה וְהַגֵּט פְּסוּל. אָמַר לֵיהּ –
 40 הַשִּׁיב לּוֹ רַב יְהוּדָה, תְּנִיתוּהּ – שנינו דין זה בהמשתינו, לְתַר מִיכָּן,
 41 אָמַר לְלִבְלָר בְּתוֹב לֵאיוּ שֶׁאֲרָצָה אֲגַרְשׁ, פְּסוּל לְגַרְשׁ בּוֹ, אֵלּוּ אִין
 42 בְּרִירָה – מוכח שאין ברירה, כִּי אִם יֵשׁ בְּרִירָה הַגֵּט כְּשֶׁר, שֶׁהָרִי
 43 הַתְּבָרַר שְׂדַעְתּוֹ הִיתָה לְגַרְשׁ אוֹתָהּ.
 44 אִיתִיבִיהּ – הקשה רב הושעיא לרב יהודה ממשנה בפסחים (ס,)
 45 אֵדָם הָאוֹמְרִין לְבָנָיו קוֹדֵם עֲלֵיתּוֹ לירושלים, הֲרִינִי שׁוֹחֵט אֶת קַרְבֵּן
 46 הַפֶּסַח עַל דַּעַת שִׁיחָא נִמְנָה עֲלָיו מִי שִׁעֲלָה מִכָּם רֵאשֻׁן לירושלים,
 47 ואִני מְקַנָּה לוֹ אֶת חֵלְקוֹ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, בִּיּוֹן שְׁנַכְנַם רֵאשֻׁן מֵהֵם
 48 רֵאשֻׁן וְרוּבוֹ לירושלים לאחר שחיטת הקרבן, זָכָה בְּחֻלְקוֹ – בקרבן,
 49 כִּיוֹן שִׁישׁ בְּרִירָה וְהַתְּבָרַר שֶׁנִּשְׁחַט לְשִׁמּוֹ, וּמְזֻכָּה אֶת שָׂאָר אֲחִיו
 50 לְאִכּוֹל עֲמֹ – מחלקו. ואם כן יש ללמוד מכאן שיש ברירה.
 51 אָמַר לֵיהּ – הַשִּׁיב לּוֹ רַב יְהוּדָה, הוֹשִׁעִיא בְּרִי וְ-בִנְיָו, מָה עֲנִין פְּסָחִים
 52 אֲבָל גִּטְמִין – מה הדמיון בין המשנה בפסחים למשנתינו, הָא אִיתְמַר

1 קמן ואנפיליא = קילצ'ון של בגד. לאו חליצה כלל, ד"איש רנעל" כתובים בפרשה, "ואם
2 לא יחפוץ האיש וגו'. חוץ מן האחרון — דלחומרא אמרינן יש ברירה, ופסולה לכהונה.
3 אבל אינך כולוה — אפילו ריח הגט אין בהם. ולא דמו למגורשת מאישה ולא התירה
4 לכל אדם, הדיחה — להחזיר מילתא מיזא לשמו ולשמה נכתב. אפילו אחרון אינו פוסל
5 — דאין ברירה. לקוחות זה הדין — דאין ברירה,
6 דאיכא למיחש חלק שנטל זה היה ראוי לאחיו,
7 והחליפי. והיינו לקיחה. וחזר ביובל לתחלתו.
8 משום מצות יובל, והדר שקליה כדמעיקרא.
9 דלחומרא — מחזירין חומרא היא, ואי נמי היה
10 מספקא ליה — אויל לחומרא. אבל אינו פוסל
11 — קולא הוא. ואי לאו דפשיטא דאין ברירה —
12 לא אויל לקולא. אי נמי בתחילה — כשם
13 שמתחילה היתה בלא חלוקה, לאיש אחד — כך
14 יחזור ביובל לאיש אחד. וטעמא לאו משום דאין
15 ברירה הוא. לאיזו שתצא בפתח תחילה — היא
16 הגט לשמה. ושמותיהם היו שוקן. מהו — יש
17 ברירה או אין ברירה? על מי שיעלה כסף — היא
18 נמנה עליו, ואינו מקנה לו חלקו בשעת שחיטה.
19 כיון שנכנס ראשון — לאחר שחיטה ראשון
20 ורובו, וזכב בחלקו — דאמרינן: יש ברירה,
21 דמשעת שחיטה היה זה ראי לך, ונשטח פסח
22 זה עליו. ומזכה את אחיו עמו לימנות בחלקו.
23 ולקמיה מוקף לה שפיר. אמר רבי יוחנן כתיב לוחין
24 במצות — אביהן המנה את כולן עליו משעת
25 שחיטה, והא דקאמר "על מי שיעלה ראשון" —
26 לחזינוהו אתא, כלומר: נראה איזה הוא ראשון.
27 ולא הודיעם מה בלבו. שפיר — משום הכי מוכח
28 את אחיו עמו. נמנין — הרוצה לימנות. ומושכן
29 את ידיו — מי שהיה נמנה, ורוצה לימשך
30 ולהמנות על אדור — מושך ידיו הימנו. עד
31 שישחם — אבל לאחר שחיטה — לא נמנין ולא
32 נמשכין, דכתיב "ואם ימעט הבית" אם באו
33 להמעט ולהמשך ממנו = מהות משחם = בחיזוהו
34 של שה יתמעטו. תניא נמי הכי — דלא נתכון
35 אלא לוחין, ומיהו, כולוהו אמנינהו. ובניי שפלים
36 — ולא קתני: ונמצאו בנות וזכות בפסח ובניי לא
37 זכו. אמר אביי קבעי מינה — אתמודי מתמה
38 אביי ברב יהודה ורב אושעיא: קבעי מינה
39 "לאיזו שתצא בפתח תחילה" — תהלה (זה)
40 המתנה בדתא אפיה — וקפשיט ליה
41 שארצה — דהיינו תולה בדתא עצמו? דילמא
42 תולה בדתא עצמו לית לן ברירה, דמתאני
43 ברישא גילה בדתא שהיה פוסח על שתי
44 סעיפים, וליכא למימר הובר דמעיקרא דתיה
45 להאי. אבל זה שתלה באחרים — גמר בדתיה
46 מעיקרא לאיזו שתצאו מבין הבתים — קודם
47 גזירה, ואין לו כלי להפריש תרומות ומעשרות
48 בהן, והוא צריך לשתות. וכותים גירי אמת
49 חשיב להו, ואין ארץ ישראל נפקת מקדושתה
50 על ידיהם, וזן חשוין על המעשרות ועל
51 התרומה. ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן
52 מפרשינן תרומה, אבל כותים חשוין על הכל,
53 והלוקח מוזן צריך לעשר ודאי. שני לוגין —
54 מתוך מאה. הרי הן תרומה — בתוכו.
ומיחל

1 קמן ואנפיליא פסולות ואין פסולות — ואם תאמר: שמואל ובני מערבא במאי פליגי — בקטן?
2 הא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן בסוף "האשה רבה" (ביבמות צ"א). דתניא: עשו ביאת בן
3 תשע במאמר בגדול, ורבי מאיר אומר: עשו חליצה בן תשע כגט בגדול. אבל לרבנן ביאה —
4 אין, חליצה — לא. ובפרק "מצות חליצה" (שם קה"ב) אמנתיהן דהחלוצת מן הקטן חליצתה
5 פסולה, אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר, אבל
6 בכמים אומרים: אין חליצה קטן כלום! ואומר
7 רבינו יצחק: דהבא פליגי בלשון המשנה,
8 דשמואל משמע ליה הלשון "חליצתה פסולה
9 ופסולת", והיא מתניתין כרבי מאיר, ולא משום
10 דסבירא ליה כרבי מאיר. ובני מערבא משמע להו
11 שפיר "פסולה ואינה פסולת", והיא כרבנן.
12 ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא — ואם
13 תאמר: לקולא נמי שמעינן ליה דאין ברירה, בפרק
14 בתיא דבכורות (נ"ב) גבי מעשר בדמה, דקאמר:
15 אפילו חלקו היורשין תשעה כנגד תשעה, עשרה
16 כנגד עשרה — אין אומרים: זהו חלקו המגיעו ויש
17 לומר: ומכל מקום לא שמעינן גט מינה, כדאמר
18 התם: דאי אתמר בהא — בהא קאמר רבי יוחנן
19 דומיא ד"רבנן", מה בן ברור לך — אף צאנך ברור
20 לך.
21 אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר —
22 תימה: דבגדלים משמע דאיירי בלא אמנינהו,
23 ד"שה לבית אבות" לאו דאורייתא, ואין צריך שום
24 מינוי. דקאמר בפרק "אין בין המודר" (נדרים
25 ל"א), ואי אמרת "שה לבית אבות" דאורייתא —
26 אבישאי קאי ומזכה לוחין? ולא למה אמר לוחין
27 אבתו — כדי לזרזו במצות, ויש לומר: דסוגיא
28 דהבא איירי אי אמרינן "שה לבית אבות"
29 דאורייתא. והדר מויתב ליה תולה בדת
30 אחרים — על זה אינה תמיהה, דשפיר מויתב למאי
31 דפשיט ליה.
32 הלוקח יין מבין הכותים — ברייתא היא.
33 דמביח דפרק שביעי דרמאי (מסנה
34 ד) לא תני אלא מילתא דרבי מאיר לחודה. ואף
35 על גב דרבי מאיר גזר על יין בפרק קמא דחולין
36 (א, א) — זאת נגזרת קודם גזירה. ורבי יוסי ורבי
37 שמעון, אף על גב דסבירא להו במנחות בפרק
38 "דבי ישמעאל" (ס"ב) דכותים גרי אריות הן,
39 דאמר: תורמין משל גוים על כותים — מכל
40 מקום, כיון שפורשים מעבודה זרה יותר משאר
41 גוים, ומחזיקין בתורה שבכתב, וגם אלהיהם אינם
42 עובדים כמו שהיו עושים בבית ראשון — להכי
43 כשגזרו על יין של גוים לא גזרו על של כותים.
44 אף על פי שגזרו על פיתם — על ינם לא גזרו. אי
45 נמי — הבא במסכת ייבם.
46 עשרה מעשר ראשון כו' — לאו דקא עשרה
47 ותשעה, דכשחסי שני לוגין לתרומה
48 גדולה — פשו לה מאה נבי תרתי. ויש מפרשים
49 דאין המעשר מתמעט משום תרומה גדולה, כיון
50 דחטה אחת פורטת את חברי. שני לוגין שאני
51 עתיד להפריש — כותים אפילו תרומה גדולה לא
52 מפרשי. דאף על גב דבפרק "שלשה שאכלו"
53 (בכרות מ"ג) אמר: הני כותאי עשור מעשי
54 כראוי, דבמאי דכתיב באורייתא מיוחד וחזירי —
55 הני מילי כשעושין לאכול לעצמן, ואפילו מעשר
56 ראשון מפרשינן, אבל למכור — אין מפרשינן כלל,
57 דלא קפדי א"לפני עור", אף על גב דאין חשוין על גול — לא חשיב להו גול, דהיי ממון שאין לו תובעים. דהא עמי הארץ נמי לא נחשדו על הגול, ונחשדו על המעשר. ועוד: דכל זמן שלא
58 הופרש — אינו דומה להו גול, שעדיין לא נתחייב ליתן לכהן וללוי. ועוד: סומכין כותים אהא דדרשינן בבבא מציעא (תפ"ב): "ואכלת" — ולא מוכר.

ומיחל פירש בקונטרס: מחלל בדבורא בעלמא על המעות, ושותה בלא הפרשה. ואין נראה, דרוקא גבי דמאי קתני בדרך משנה בסיפא: ומחלל על המעות, לפי שקבע לו מקום, דקתני תהום. מעשר שני בצפונא או בדדומו, דהוי כמו הפרשה. דבערב שבת בין השמשות איירי, כדאמרין בתוספתא (דמאי פרק ח) (דקתני: וקדש עליו היום), ולכך בדמאי יכול לקבוע לו מקום - דספק חשבה מעשרים את

הדמאי. אבל בכוותם - לא הוה דאי, ולכך לא קתני גבי כותים מעשר שני בצפונא או בדדומו, ולא קתני נמי ומחלל על המעות כדקתני גבי דמאי. אלא "מיחל", פירושו: מתחיל, או כמו שפירש רבינו תם: דמיחל כמו מידל ה"א, פירושו: מערב במים מנוח, כמו "סבאן מודול במים" (ישעיה א). ואחר שבת פירש מעשר ראשון ושני, כדקתני בתוספתא: פירשה בכוותם אחריהם. חתומי הדמאי אדריהם: דכיון שאינו יכול לקבוע לו מקום, אם היה שותה בלא הפרשה - הוה שותה טבל למפרע. **דברי** רבי מאיר - משמע דאית ליה לרבי מאיר בריה. ולרבי יהודה נמי קאמר רבא במסקנא דאית ליה בריה, והבא אסר משום דחייש לבקיעת הגזר. ואילו בפרק "יש בברא" (בבברות מ"א), גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא דרבי מאיר ורבי יהודה כרב אסי, דאמר: האחז

שחלקו - מנחצה וירושן ומנחצה לקחות. אלמא: מספקא להו! ויש לחלק בין הכא שמברר דבריו, ומתנה בפירוש, ואומר: שאני עתיד להפריש, להדיא ד"אחז שחלקו", שאינו מברר כלום. וב"מירובה" (בבא קמא ט"ט), דפרך דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבדחיא ד"כל המתלקט" אית ליה בריה גובי "אחז שחלקו" שמעינן דלית ליה בריה, וחרור בו התלמוד מתוך קושיא זו - הוה מצי לחלק בדפרישנו, אבל דניחא ליה למימר: לעולם "כל הנלקט", כדקתני במנחה, וניחא ליה למימר: לעולם לא תיפרך. ועוד: דאי הוה משני הכי - אבתי הוה קשיא ליה איך דרבי יוחנן, דאמר לעיל: אף אחרון אינו פוסל. ולעיל דאי כי מצריך תרי מילי דרבי יוחנן -

הוה מצי למימר דצריכי, דמהדיא דלקחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל, מטעם דפרישית. ובהא טעמא מיתרצה נמי שמואל ארשמואל, דבפרק "מי שאחור" (גיטין ע"ה). אהאן שמואל גביטא דרשיב מרע "אם מתי - היא גט, לא אם מתי - לא היא גט" ולכי מייית - הוה גיטא, אלמא סבר דיש בריה, ובסוף ביצה (ל"ב), גבי "שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות", אמר שמואל דחבית נמי אסורה. **רבי** יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין - משמע דרבי יוסי לית ליה בריה. וכן בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), גבי "מעשר שני שיש לו בביתו היא מחולל על סלע שתעלה בידו מן הכיס", דאמר רבי יוסי: לא חילל. וקשה: דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), גבי מה היא באותן הימים - רבי יוסי אומר: מגורשת ואינה מגורשת, ולכי מייית - הוה גיטא. אלמא: יש בריה, כדדייק בסמוך! ולמאן דמחלק בין תולה בריה ומחלק בין תולה בדעת אחרים - ניהא, אבל למאן דלא מחלק - קשיא ויש לומר: דתתם בגיטין עומד הדר להחבר בודאי בהכי, או יחיה או ימות. אבל הכא - יכול לדחות שלא יבא ליד הפרשה לעולם, או לא יעלה סלע מן הכיס. והשתא נמי אתי שפיר דשמואל ארשמואל. תימה: למאי דסלקא דעתך דרבי יהודה לית ליה בריה - אם כן סבר רבי יוחנן, דאמר: האחז שחלקו לקחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל - אם כן לא משכחת דמייית ביכורים אלא חר בר חר עד יהושע בן נון, דאין להן אלא קנין פירות. ורבי יהודה אית ליה ב"החובל" (בבא קמא ז"א), לאו כקנין הגוף דמי, גבי דין "יום או יומים" ולרבי יוסי נמי קשיא, דהבא סבר דאין בריה, וב"החובל" מספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא, גבי דין יום או יומים. וכהאי גוונא דייק התלמוד בסוף "השולח" (גיטין מ"ח)! תירץ רבינו יצחק: דמדין יום או יומים אין לתלמוד בעלמא, דשאני התם דכתיבי גבי "כספ" ו"רחותיו", ולהכי לא מייית לה ב"השולח" כי מייית היא ד"שדה אחוה". ועוד אומר רבינו יצחק: דרוקא רבי יוחנן אית ליה מחזירין זה לזה ביובל, ולא שאר אמוראי סברי: אף על כל דלקחות הן - אין מחזירין, דגזירת החבית היא דאין מחזירין, דלענין זה אינם לקחות. ורבי יוחנן דסבר מחזירין - משום בקיעת הגזר, דתוספספי ב"מירובה" (בבא קמא ט"א), ולרבי יוחנן אית ליה בריה יתירה בריה. ומתוך הדיא גופא דאחז שחלקו לקחות הן ומחזירין זה לזה ביובל - חזרו בו בסבבא ארשמואל. **מה** היא באותן הימים - פירש בקונטרס: דקאי ארישא, דתנן ב"מי שאחור" (גיטין ע"ב), "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מתי, וקאמר: מה היא כל ימי החולי. וקשה: דתתם (ע"ג), פריך עלה בגמרא: ולכי מייית הוה גיטא? והא אין גט לאחר מיתה! ומאי קשיא? אי קאי א"מהיום" - אם כן הוה גט מחיים! ושם פירש בקונטרס דלא קאי א"מהיום", אלא מילתא באפיה נפשה היא. ויש לומר: דלעולם קאי א"מהיום", והכי פריך: כיון דאמר שהיא כאשת איש - אם כן חל עלה הגט מחיים אלא לאחר מיתה, אם כן, לכי מייית הוה גיט? הא אין גט לאחר מיתה! ומשני: באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: מה שאמר "מהיום" - היינו שחולל הגט שעה אחת קודם מיתתו, ולא דוקא מהיום ממש קאמר, אלא כלומר: מהיום שאני בעולם. דכיון שתולה הדר במיתתו - אינו חושש רק שחולל הגט מחיים, וכן משמע בתוספתא, דקתני: "זה גיטך מהיום" - הימים שבינתיים וכאי במציאתה ובמעשה ידיה כו', משמע אף על גב דאמר "מהיום" - לא מהיום ממש קאמר. **ולכי** מייית הוה גיטא אלמא יש בריה - פירש בקונטרס: אף על גב דתנא הוה - צריך בריה, כיון דאין בידו, ובשעת התנאי ספק הוא, והתנאי מתקיים מאיליו, ואי לא משום בריה - לא הוה גט. ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם ודעתו לקיימם. ומיהו, הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם בריה, כיון דמוקי לה ב"מי שאחור" (גיטין ע"ג), באומר "מעת שאני בעולם", פירושו: שעה אחת קודם מיתתו. ואתה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע, וצריך בריה. ומכל מקום כדברי רש"י כן הוא - אפילו בתנאי צריך בריה, ד"הריני בעולץ על מנת שירצה אבאי" חשיב לקמן בריה. והא דאמר בפרק "בבב מערבין" (עירובין ל"ב), "זרו בו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום" כו' - הכי נמי דלא הוה תרומה: היינו למאן דאית ליה בריה קאמר. תימה: דבפרק "בבב מערבין" (שם ל"ב), אמר רב: ליתא למתני מקמי אי. ופריך: אדרבה, ליתא לאוי מקמי מתניתין! ומשני: לא סלקא דעתך, דשמעינן ליה לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן: הלוקח כו'. והשתא אכתי ליתא לדאוי ולהדיא ד"הלוקח" מקמי מתניתין דעירובין ומתניתין ד"מי שאחור" דמיייתו הכא, ומקמי ברייתא ד"מירובה" (בבא קמא ט"א), דקאמר רבי יהודה: שחירי אומר בעל חבית "כל מה שלקטו" כו' - דבכל הני אית ליה לרבי יהודה בריה! ויש לומר: דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים. והדיא דהבא וד"מירובה" - הוה תולה בדעת אחרים, ותתם אית ליה בריה, אבל תולה בדעת עצמו - לית ליה בריה. והכי פירושו תתם: ליתא למתני דקתני דאית ליה לרבי יהודה בריה תולה בדעת עצמו, מקמי אי והדיא ד"הלוקח". והא דפריך אהדיא דאוי: מאי שנא "לכאן ולכאן" דאין בריה כו' - לא לרב פריך, דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים - אתי שפיר. אלא למי שאינו מחלק פריך. ורבי יוחנן נמי, דמשני: וכבר הבא - אינו מחלק, דלדידיה דאי ליתא לדאוי מקמי כל הנהו. ומיהו, קשה: דבסוף ביצה (ל"ב), גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות, מדקוק דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמפרש מילתא דאין. והא על כרחך ליתא לדאי, כדפרישנו ושן לומר: הוה מצי לשנויי הכי, אלא דניחא ליה למימר "לעולם לא תיפרך". אי נמי, נתי דלרבי יוחנן ליתא לדאוי דאמר לרבי יהודה אין בריה - מכל מקום מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה בריה, מדמשני לה. אבל קשה: דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעינן לרבי יהודה דלית ליה בריה, דתנן בשקלים (ט"ב), ומייית לה בפרק "הוציא לו" (יומא נ"ה), דקאמר רבי יהודה: לא הוה שופרות לקניי חובה מפני התעורבות. ומפרש תתם טעמא - משום חטאת שמתו בעליה, ומשום דלית ליה בריה, כדמובא בהדיא דאין. והשתא, הא לרב בתולה בדעת אחרים - אית ליה בריה לרבי יהודה, ולרבי יוחנן ליתא לדאוי, ואפילו בתולה בדעת עצמו - ש לו בריה!

ומיחל - מעשר שני מחלל, בדיבורא בעלמא, על מעות שיש לו בבית. דמה שאפשר לו לתקן לגמרי - יתקן, ושותה מיד - דמאחר שקרא שם - יצא לו מדי טבל, וכשהוא מוציא יין לשתיתו - הוא הנברר לחולין, ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הגזר לתרומה - הוא הנברר לתרומה, ויש בריה. ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אסורין - דלית להו בריה בתולה בדעת עצמו, שהוא עצמו מוציא את הדין. מה היא באותן הימים - לקמן ב"מי שאחור" (ע"ג). "זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מתי מאותו חולי, מה היא כל ימי החולי? כאשת איש - אם כן הוה - אוכלת בתרומה, ואם זינתה - בחנק, ולכי מייית הוה גיטא - דקתני רישא הרי זה גט, ואיירי רבי יהודה במה היא באותן הימים - אלמא לא פליגי ברשאי, ולא אמרינן קו לאחד מיתה הוא, כיון דאמר "מעכשיו", ואף על גב דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות, ותלה התנאי בדעת מי שמתו ודחיי תלויים בידו, וכשמת - אמרינן: חובר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה, הוה ליה גט מחדיא שעתא, שעל מנת כן מסרו. ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט, שכידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם, ולכשנתקיים

התנאי - הוה גט למפרע, דתתם לאו טעמא משום בריה הוא. אבל הכא, דאין בידו, ובשעת התנאי הוא ספק, והתנאי מתקיים מאיליו, אי לאו משום בריה - לא הוה גט מחיים. הא דאמרין - בחלוקת יין. הריני בעולץ - לשם קידושין, דאשה נקנית בבאה. אף על פי שלא רצה האב מקודשת - דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וגמר בלבו לקדושין וגמורים, ואפילו לא ירצה אביו.

ותולה בתולה בדעת עצמו, שהוא עצמו מוציא את הדין. מה היא באותן הימים - לקמן ב"מי שאחור" (ע"ג). "זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" - הרי זה גט אם מתי מאותו חולי, מה היא כל ימי החולי? כאשת איש - אם כן הוה - אוכלת בתרומה, ואם זינתה - בחנק, ולכי מייית הוה גיטא - דקתני רישא הרי זה גט, ואיירי רבי יהודה במה היא באותן הימים - אלמא לא פליגי ברשאי, ולא אמרינן קו לאחד מיתה הוא, כיון דאמר "מעכשיו", ואף על גב דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות, ותלה התנאי בדעת מי שמתו ודחיי תלויים בידו, וכשמת - אמרינן: חובר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה, הוה ליה גט מחדיא שעתא, שעל מנת כן מסרו. ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט, שכידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם, ולכשנתקיים

התנאי - הוה גט למפרע, דתתם לאו טעמא משום בריה הוא. אבל הכא, דאין בידו, ובשעת התנאי הוא ספק, והתנאי מתקיים מאיליו, אי לאו משום בריה - לא הוה גט מחיים. הא דאמרין - בחלוקת יין. הריני בעולץ - לשם קידושין, דאשה נקנית בבאה. אף על פי שלא רצה האב מקודשת - דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וגמר בלבו לקדושין וגמורים, ואפילו לא ירצה אביו.

25 ברירה/ ואף שהוכחנו למעלה להיפך, צריכים לומר שמודה רבי
 26 יהודה בתולה בדעת אחרים שיש ברירה/ ונתנאי של מיתה אינו
 27 תלוי בידי הבעל אלא בידי שמים הוא. וכסברת אביי שמחלק בין
 28 תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים.
 29 הגמרא מביאה הוכחה נוספת לקושיית אביי שיש לחלק בין תולה
 30 בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים: אמר ליה רב משמיאי לרבא,
 31 הא רבי שמעון – הרי גם רבי שמעון סובר דתולה בְּדַעַת עֲצָמוֹ לִית
 32 לִיה פְּרִיָּה וְתוֹלָה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית לִיה פְּרִיָּה. לגבי תולה בְּדַעַת
 33 עֲצָמוֹ לִית לִיה – שאין רבי שמעון סובר פְּרִיָּה, ויש ללמוד זאת
 34 מְהָא דְאָמְרֵן – מהברייתא ששינונו לעיל 'הלוקח יין מבין הכותים'
 35 וכו', שהמפריש תולה בדעת עצמו שהוא יברר את התרומה מהיין
 36 שבחבית, ורבי שמעון סובר שאי אפשר לשתות מהיין משום ש'אין
 37 ברירה'. ואילו בתולה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית לִיה פְּרִיָּה, דְתַנָּא
 38 בברייתא, הבא לקדש אשה ואומר לה 'הריני פועליך לשם
 39 קידושין, על מנת שפרייה אפא' – שהתנה את הקידושין בכך שאביו
 40 יסכים לקידושין הללו, אף על פי שלא רצה האב – בקידושין אלו
 41 ונמצא שלא נתקיים תנאו, הרי היא מקודשת. וטעם הדבר משום
 42 שנסתבר לומר שבשעת הביאה היתה כוונתו לשם קידושין אף
 43 שלא יתקיים התנאי, שהרי אם לא נתקדשה האשה נתברר
 44 למפרע שבעל בעילת זנות, וחזקה שאין אדם עושה רוצה שתהיה
 45 בעילתו בעילת זנות. רבי שמעון בן יהודה אומר משום – בשם רבי
 46 שמעון, דווקא אם רצה האב מקודשת, שרבי שמעון סובר שאף
 47 בשעת בעילה נתכוין לקדשה רק בתנאי שהאב יסכים לקידושין,
 48 ולפיכך רק אם נתקיים תנאו הרי היא מקודשת.

1 וְיִחָל – ומחלל את המעשר שני בדיבור, שאומר 'הרי מעשר שני
 2 זה שיש כאן מחולל על מעות שיש לי בביתי/ וְשׂוֹתָה מִיָּד – ורשאי
 3 לשתות מיד מן היין שבחבית, שמיד כשקרא שם לתרומה
 4 ולמעשר יצא היין מידי איסור טבל, ואף שהיין שבחבית מעורב
 5 בתרומות ובמעשרות שקרא עליהם שם, מכל מקום לאחר מכן
 6 כשיהיו בידיו כלים ויפרישם, יתברר הדבר למפרע שהיין שהפריש
 7 הוא התרומה שקרא עליה שם, ומה ששתה קודם לכן היו חולין
 8 מתוקנים, שהרי 'יש ברירה/ דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. אולם רבי יהודה ורבי
 9 יוסי ורבי שמעון אומרים לעשות כן, משום שלדעתם 'אין ברירה'.
 10 ומוכח מכאן שרבי יהודה סובר 'אין ברירה' בתולה בדעת עצמו.
 11 ומוסיף רב משמיאי להוכיח שבתולה בְּדַעַת אֲחֵרִים אֵית לִיה לרבי
 12 יהודה פְּרִיָּה, דְתַנָּן במשנה (להלן עג), לגבי חולה מסוכן שנתן
 13 לאשתו גט, ואמר לה 'הרי זה גיטך מעכשיו אם אמות מחולי זה/
 14 ואם אכן מת הבעל מאותו החולי הרי זה גט, ודנה המשנה מה היא
 15 בְּאִוְתָן הַיָּמִים – מה דינה של אשה זו בימי חולין של הבעל, דהיינו
 16 מנתינת הגט לידה עד מותה, רבי יהודה אומר הרי היא כְּאִשְׁתֵּי אִישׁ
 17 לְכָל הַפְּרִיָּה, ואם היה בעלה כהן מותרת היא לאכול בתרומה, וכן
 18 אם זינתה מיתתה בחנק. ומדייקת הגמרא שדברי רבי יהודה
 19 נאמרו רק על אותם הימים שבין נתינת הגט למיתת הבעל, אבל
 20 אינו פוסל את הגט שניתן בתנאי זה מטעם שהוא גט לאחר מיתה,
 21 אלא הוא מודה למה שנאמר שם ברישא של המשנה שכשהבעל
 22 אמר בשעת נתינת הגט 'מעכשיו', הרי זה גט, ולפיכך לְכָל מֵיַת הָיוּ
 23 גִּטָּא – לאחר מיתתו של הבעל הגט חל למפרע, כי נתברר שאכן
 24 היה הבעל ראוי למות מאותו החולי. ומוכח שרבי יהודה סובר 'יש

אגרות קודש

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"א סיון, בו כותב ע"ד התנאים של אחיו מר... שי, ואשר מצטער הוא

וכו'.

הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע טובה פעולה אחת מאלף
 אנחות, וכיון שאינו מגדיר אופן האנחה, הרי בטח הכוונה אף אם האנחה היא מפנימיות הלב.
 ועליו הי' לדבר עם הכלה ובפרט שכותב שהיא נערה תמימה, ולהודיע אפשר ישנם בין הקרובים
 של הכלה משפחות חרדיות, ובלבד שישפיעו עלי' שתחליט בלי ישונה להתנהג כמנהג בנות ישראל
 הכשרות. ואף אם אינו רואה איך שיפעול זה אצלה, הרי בהדי כבשי דרחמנא למה לו, וכו'. וכן
 הי' עליו להסביר גם לאחיו שי' אשר בהנהגתם הני"ל תלוי האושר בגשמיות וברוחניות לא רק של
 החתן והכלה אלא גם של הנולדים אחי"כ, ואשר אחריות הוא לסכן חיי ילדים שאין בהם בחירה
 בזה החיים שלהם הן בגשמיות והן ברוחניות. רק מפני שאין משיגים עדיין - ההורים - נחיצות
 הדבר, אף שכמה וכמה מומחים למקצוע זה אומרים שנחוץ ואי אפשר בלא"ה וכו' וכו', ובטח
 בהתענינות המתאימה וועט עם ניט פעלען קיין אותיות להסבירם בזה. והשי"ת יצליחו ואת אחיו
 שיחיו אשר הוא יצליח בהני"ל, ואחיו שי' יבנה בית בישראל על יסודי התורה והמצוה כדבעי...

בברכה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מ אין ההתר נעשה בסיס לאפור אלא אם פן הניחו עליו בכונה לאיזה צד סג, בין לצד האפור עצמו, בשביל שיתישב עליו בטוב, פגון מעות שעל הפר, בין לצד דבר אחר המותר טו, פגון אבן שעל פי החבית טו. אבל אם הניחו עליו בדרך אקראי, שלא בכונה לאיזה צד שצריך לו שיהיה מנח עליו, אלא

ביאורי הלכה

אם רוצה שהחפץ האסור יהיה מוגבה כך שיהיה נוח ליטלו ומחפש להניחו בדווקא על חפץ אחר שיגיבהו - נעשה בסיס לו⁵⁴.

סד] דבר אחר המותר - אפילו אינו צורך החפץ שנעשה בסיס אלא צורך האדם⁵⁵.
סה] שעל פי החבית - שמניחה לצורך כיסוי⁵⁶ ולא

בג] לאיזה צורך - אם אין צורך שהאיסור יעמוד על ההיתר לא נעשה בסיס לו אף אם הניחו עליו בכונה ולא באקראי בעלמא⁵², וכגון במקום שצריך תמיד לחפצי האיסור והניחם למעלה כך שיהיו תמיד זמינים לו, ואילו את חפצי ההיתר שאינו זקוק להם בתדירות הניח תחת האיסור - לא נעשו בסיס לאיסור⁵³, אבל

צינונים והוספות

שהמפה יחזיק ויהיה בסיס להנרות לא מקרי בסיס, והוא דלא כדברי ה'בן איש חי', ולמעשה הקילו פוסקי זמנינו בזה. ע"כ.

54) גם אם נטל חפץ היתר באקראי וכמעט כל חפץ אחר יכול היה להתאים לכך, הרי עשהו בסיס ומושב לאיסור כי רוצה שהאיסור יהיה עליו, ובכגון זה אין לדחות דברי הבא"ח דלעיל הערה נג, ואין לחלק בין צורך האיסור לצורך האדם (וכלשון הבא"ח שם: הנה בזה חשיב הניחם בכונה לצורך, ואף על פי שהוא צורך מנוחת גופו), ו"ל שנרמז בלשון שוע"ר: 'בין לצורך דבר אחר המותר' ומזה למד דין מפה שהיא לצורך שבת (כדלהלן הערה ס), ולא נקט בלשון 'בין לצורך דבר המותר' שאז היה מקום לומר שהצורך צריך להיות של אחד מב' החפצים (העליון או התחתון), ושלכל הפחות אחד מהם יהיה בדווקא ולא באקראי (המעות או החבית). אלא שעדיין יש נפק"מ שאם הוא צורך ההיתר או האיסור אין צריך לכוונה מפורשת כדי לעשותו ל'בסיס' ונעשה כאילו כיון לכך בפירוש משא"כ בסיס שנבחר באקראי, וע"ד המניח 'סתם' במקום שרגיל להניחו בכל שבת (לעיל הערה מד).

55) כדלעיל הערה נד, וכלי שכן אם הוא לצורך הבסיס עצמו. אך יש שפירשו על יסוד ביאור התה"ל"ד הנ"ל (הערה מו) שנעשה בסיס דווקא כשהוא לצורך דבר אחר (כגון אבן שעל החבית שבאה לכיסוי היין אבל לא לכיסוי החבית), אבל אם האיסור הונח לצורך הבסיס - לא נעשה בסיס לו כדלעיל סי' רנט ס"ג.

56) כדלעיל רס"ו, ולעיל הערה מו נתבאר החילוק בין

52) ולכך מת המונח על המיטה, אף שהוא בכונה, לא נעשית בסיס לו (לקמן סי' שיא סוף ס"א: והמטה לא נעשית בסיס למת הואיל ואין צריך אליה, ועד"ו לעיל סי' רנט ק"א סק"ג: ואינה משמשת כלום להמת, שאם היתה משמשת לו היתה בסיס לו).

53) אף שהאיסור הונח בכונה על ההיתר, אין כאן צורך שיהיה מונח עליו אלא שיהיה זמין, ולולא נוכחותו ממילא של חפץ ההיתר לא היה מביאו לכאן כדי שישמש כמושב ובסיס עבור האיסור (ואפילו אם היה מביאו לצורך אחר (כגון מפה לכיסוי השלחן לכבוד שבת)). ובס' מכוון לשבתך (הילכתא גבירתא ע' קעז) הביא דברי ה'בן איש חי' (שנה שני' סוף פ' ויגש), וז"ל [אחר שהביא לדינא בשם השו"ע הרב דהמניח באקראי לא נעשה בסיס] 'אם היתה כוונתו שהניח חפצי האיסור למעלה מפני שהוא צריך להם תמיד, שיהיה נוח לו להוציאם ולהכניסם בנקל תיכף ומיד כל שעה שיצטרך להם, וחפצי ההיתר אינו צריך להם לכך הניחם למטה, הנה בזה חשיב הניחם בכונה לצורך, ואף על פי שהוא לצורך מנוחת גופו, ובזה נעשו חפצי ההיתר בסיס לדבר האסור, ואסור לנער חפצי ההיתר כדי לקחתם בשבת, וצריך כל אדם להשגיח בדברים אלו בביתו כי דברים אלו מצויים הם'. אבל בספרי זמנינו דנו בדבריו, דמדברי המג"א משמע דכל שלא הניח הדבר היתר תחת האיסור כדי שישב עליו בטוב לא נעשה בסיס. וכן משמע גם מהא שביאר בשו"ע הרב דעפ"י שיטת המג"א אין המפה שעלי הנרות נעשה בסיס הרי דגם אם מניח הנרות על המפה משום איזה חשבון שיש לו ולא סתם באקראי מ"מ כיון דאין דעתו

כְּמוֹ שְׂרָגִילִין לְהַשִּׁים בְּתַבַּה חֲפָצִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ רוּחַ לְפָנֹת מְקוֹם לְכָל חֲפִץ בְּשׂוּלֵי הַתְּבָה¹⁰⁰ - לֹא נַעֲשֶׂה זֶה בְּסִים לְזֶה, וְדִינוֹ בְּשׂוֹכָה. וְלִכֵּן מִתֵּר לְמַלְטָל הַמִּפָּה שְׁעַל הַשְּׁלַחַן אִף עַל פִּי שְׁהַמְנוֹרָה עֹמֶדֶת עָלֶיהָ¹⁰¹, לְפִי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לוֹ שְׁתֵּהָא הַמְנוֹרָה עַל הַמִּפָּה אֲלֵא עַל הַשְּׁלַחַן, וְאִינוֹ מְעַמְדֶּה עַל הַמִּפָּה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְפָנֹת מְקוֹם לְהַמְנוֹרָה בְּגוֹף הַשְּׁלַחַן עֲצָמוֹ, אוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁰² לְפָנֹת לָהּ מְקוֹם, וְלִפְיָךְ לֹא נַעֲשִׂית הַמִּפָּה בְּסִים לְהַמְנוֹרָה¹⁰³, וְלֹא נֶאֱסָרָה בְּמַלְטוּל:

חֲלַק בִּי סִימֹן שֵׁט טַלְטוּל עַל יְדֵי דְבַר אַחַר אִם מִתֵּר בְּשִׁבְתָּ, סְעִיף ט

ביאורי הלכה

או במקור על גבי מאכלים הראויים לאכילה.
 [ז] עומדת עליה - לאחר שהמנורה הוסרה ממנה⁵⁹.
 [ח] שאינו חושש - אינו רואה צורך בכך.
 [ט] בסיים להמנורה - אבל השולחן נעשה בסיים לנרות למרות המפה המפרידה ביניהם - ואסור בטלטול⁶⁰.

לצורך האבן⁵⁷, ולכך המניח אבן על כסא מטונף כדי שיוכלו לשבת, נעשה הכסא בסיים לאבן ואסור בטלטול⁵⁸.
 [פ] בשולי התיבה - על-דרך-זה ילקוט מזוודה ותיק שהניחו בו דברי מוקצה על גבי דברי היתר, מאכלים בלתי מבושלים שאינם ראויים לאכילה בהונחו בארון

ציונים והוספות

ואפילו הקצוות הרחוקות מן המנורה (ודלא כפמ"ג ריש סי' שט במש"ז, אלא כלבושי שרד בדעת הט"ז ס"ק א), ובא להשמיענו שמותר לטלטל המפה אע"פ שהמנורה עומדת עליה, היינו את קצוותיה שאינם תחת המנורה.
 (60) בנתיב החיים (הגהות וליקוטי דינים משו"ע אדמו"ר הזקן מאת בעל 'שער הכולל' על דרך החיים (להר"י מליסא) פרק ס"ד הגהה ט) כתב שהשלחן בסיים לאיסור והיתר מחמת המפה שעליו, וצ"ע, דאם כן חבית מליאה קמח ישיש לה מכסה המותר בטלטול תהיה כבסיים לאיסור ולהיתר, ובקצות השלחן (סי' קיב ס"ק יא) ביאר שכשם שהמפה לא נעשית בסיים למנורה כי אינה משמשת לה, כך השלחן לא נעשה בסיים למפה כי אינו משמש לה אלא המפה משמשת אליו לכיסוי השלחן, וצ"ע דהמפה אינה משמשת לשלחן אלא לכבוד שבת (וזה נכלל במ"ש לעיל: "לצורך דבר אחר המותר", ובפרט ע"פ המבואר לעיל סי' רעא סי' שינשם בשבת ב' מפות על השלחן), וגם אם משמשת ככיסוי השלחן אינו מוכרח שלא נעשה לה כבסיים (כדלעיל הערה מו), ויש לומר שלא נעשה השלחן בסיים גם לדבר המותר כי צריך דבר המותר שחשוב יותר מהדבר האסור (סי' שי ט"ז), וכן חבית של קמח לא ניתרת במכסה המותר בטלטול כי אין לו חשיבות כלפי הקמח, (אמנם אבן שעל פי החבית אוסרת החבית בטלטול גם אם יש בה יין החשוב יותר מן האבן כי האבן מונעת את השימוש ביין ומבטל אותה אליו (כדלעיל הערה מז, ואם יש בה ברז, החבית עצמה תהיה מותרת בטלטול וכדלעיל הערה מב)).

הנחה לכיסוי ההנחה לחימום שאינה עושה בסיים, ונתבאר שם דברי התה"ד ש[נ]למעט הנידון של אבן שעל חבית של יין] גם הנחה לכיסוי לא עושה בסיים, אלא שצ"ע, דאם הנתינה לכיסוי היא סיבה לאסור נוחא שלעיל סעיף ו פירש להתיר גם כשהנחה לכיסוי ואילו בסעיף דידן סתם לאסור הטלטול כל עוד יש צורך בהנחה זו ואפילו לא צורך החבית (כיסוי), אך אם הנתינה לכיסוי היא סיבה להתיר הטלטול היה לו לסתום בסעיף ו שהטלטול מותר במקום שכחה גם כשאינו לכיסוי, ולפרט בסעיף דידן שהטלטול אסור כל עוד יש צורך בזה אפילו שהוא צורך כיסוי היין.
 (57) צ"ע במניח אבן על גבי ספר פתוח כדי שתחזיק אותו פתוח אם נעשה הספר בסיים לאבן ונאסר בטלטול, האם נחשב כ'כיסוי' שאז הספר משמש לו ונעשה בסיים ומושב לו, או שזו נתינה ארעית במהותה כמו גיזין להטמנת הקדירה, וגם אם יוכרע לאיסור עדיין צ"ע במניח שטר כסף בתוך הספר שישמש בתור סימניה (שאינו נמצא על גביו אלא בתוכו, וכן אינו מבטל לגמרי את שימוש הספר).
 (58) אף שאין כאן צורך האבן ולא צורך הכסא אלא צורך האדם וכדלעיל הערות נד"נה, והוא בדוגמת המפה דלהלן (ראה להלן הערה ס).
 (59) נראה שקיצר בלשונו, וכונתו שהמפה מותרת בטלטול לאחר שהמנורה הוסרה, אך עדיין צ"ע הלשון 'שהמנורה עומדת עליה', ואולי כוונתו שמותר לטלטל מן הצד (או לנער כדלעיל סי' רעז ס"ו), או שדעת שוע"ר שלו הייתה נעשית המפה כבסיים לנו, הייתה אסורה כולה בטלטול

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח -

~ יום שני ~

חלק ג סימן תסט שלא ליחד בשר לפסח:

א אסור לאדם שיאמר (על בהמתו) בשר זה לפסח הוא ואין צריך לומר שלא יאמר בן על גדי ומלה מפני מראית העין שהשומע סבור שהוא מקדיש אותם לפסח ואחר כך כשיאכלם יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ אלא אפילו על שום מין בהמה היה ועוף בין חיים בין שהוטים לא יאמר בשר זה לפסח אלא יאמר בשר זה ליום טוב שאם יאמר לפסח יהא השומע סבור שמקדיש הבשר לדמי פסח דהיינו שימכור הבשר ויקח פסח בדמיו ואחר כך כשיאכל הוא עצמו את הבשר יהא נראה כמועל בקדשים.

וכן לא יאמר אדם לשלוחו הילך מעות הללו וקח לי בהם בשר לפסח אלא יאמר קח לי בשר ליום טוב:

ב אבל על דגים ועל כל שאר דברים שאינן מין בשר כלל מותר לומר זה יהא לפסח שבדואי לא יהא נדמה להשומע שהוא מקדיש דבר זה לדמי פסח כיון שדבר זה אין לו שייכות כלל עם פסח שהרי אינן מין בשר כלל.

ויש מחמירין שלא לומר על שום דבר זה לפסח חוץ מן החטים וכיצא בהם מדברים הצריכים שימור מחימוץ שהשומע שהוא אומר חטים אלו לפסח יהא סבור שאומר חטים אלו אצניעם ואשמרם מחימוץ לצורך הפסח וטוב לחוש לדבריהם לכתחלה.

אבל בדיעבד אפילו אם אמר על גדי ומלה חיים בשר זה לפסח מותרים באכילה אפילו אמר בן בערב פסח אחר הצות דמשום מראית העין אין לאסור בדיעבד.

(ויש מחמירין בגדי ומלה לאוסרם באכילה לעולם בין בפסח בין קודם הפסח או אחריו אפילו אמר בן על בשר גדי ומלה שחוששים לפי שהשומע שהוא אומר בשר זה לפסח הוא סבור שכבר הקדישו מחיים לשם פסח ויהא נראה כאוכל קדשים בחוץ אבל מותרים בהנאה דמשום מראית העין בלבד אין אוסרין בהנאה כמו שנתבאר ביורה דעה סי' ה' וטוב לחוש לדבריהם אם אין שם הפסד מרובה ולא שעת הדחק וכל זה כשהגדי ומלה הן שלו או שיש לו שותפות בהן אבל אם אין לו חלק בהן אין להחמיר כלל שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו):

~ יום שלישי ~

ג לא אסרו אלא לומר בשר זה לפסח אבל לומר בשר זה על פסח כמו שהוא המנהג לומר בן בלשון אשכנז מותר

~ יום ראשון ~

חלק ב סימן תסה, שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר הצות:

יב מושיבין שובכין ליונים כל היום וכן לתקן מקום שיעמדו שם התרנגולים והתרנגולות מותר כל היום אפילו לאחר הצות אבל אסור להושיב התרנגולת על הביצים בתחלה בי"ד אחר הצות כדי לגדל אפרוחים או קודם הצות במקום שנהגו שלא לעשות אבל אם ישבה כבר על הביצים שלשה ימים או יותר ומתה מותר להושיב אחרת תחתיה בי"ד אפילו אחר הצות לפי שהוא דבר האבד שאם לא יושיב תרנגולת על הביצים שוב אינן ראויים לכלום שכבר נפסלו מאכילת אדם כשנתחממו תחת התרנגולת שלשה ימים, עיין סימן תקל"ו:

ב גורפין זבל מתחת רגלי הבהמה בי"ד כל היום ומשליכין אותו חוץ לרפת אפילו הרפת גדולה והזבל מעט ויכול לסלק לצדידין בתוך הרפת אף על פי כן רשאי להוציאה חוץ לרפת מפני שהרפת ניולה קשה אפילו אין שם אלא מעט זבל אבל הזבל שבחצר לא יוציאנה לחוץ אם אין שם אלא מעט זבל שיכול לסלק לצדידים שהחצר אין ניולה קשה כל כך כשאין בה אלא מעט זבל מסולק לצדידה אבל אם נתרבה הזבל בחצר (כל כך עד שנעשית החצר כרפת) מותר לו להוציא הזבל לאשפה לחוץ לרשות הרבים:

בא מותר להוליד כלים לבית האומן בי"ד כל היום אע"פ שלא יתקנם עד לאחר המועד וכן מותר להביא כלים מבית האומן אע"פ שאין בהם צורך המועד כלל, עיין סי' תקל"ד:

בב נהגו כל ישראל שלא להקזי דם בשום ערב יו"ט ואין לשנות לפי שביום שבועות קודם מתן תורה יצא רוח ששמו טבוח שאם לא יקבלו ישראל את התורה היה טבוח לדמם ובשרם לפיכך יש סכנה לדורות להקזי דם באותו יום דהיינו בערב שבועות וגזרו חכמים על כל ערב יו"ט משום ערב שבועות ומכל מקום בערב יום טוב האחרון של פסח מותר להקזי שהכל רגל אחד הוא ואינו ערב יו"ט אלא אמצע ימים טובים אבל בערב יו"ט האחרון של חג דהיינו בהושענא רבה אסור להקזי שהוא ערב יום טוב ממש ששמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין כמה דברים ובליל ערב יום טוב מותר להקזי חוץ מליל הושענא רבה שהוא ליל דין:

בג הקזה שקורין קע"פ ועצ"ן כיון שאינו דומה להקות דם ממש יש להתיר בערב פסח ובערב סוכות שאין איסורן אלא משום גזרה בעלמא אבל בערב שבועות שאיסורו משום סכנה יש לזוהר וכן בהושענא רבה שהוא יום דין:

ויש אומרים שאין האם צריכה להתענות שתענית האב עולה גם בעד בנו כיוון שתענית זה אינו אלא לזכר לנס וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן ויש לסמוך על דבריהם במקום צער וכל־שכן אם היא מעוברת או מניקה.

ואף אם אין לה בעל שיתענה בעד בנו אינה צריכה להתענות אם היא מעוברת או מניקה ויש לה צער מן התענית וכן יולדת כל שלשים יום אף שאין לה צער, ומכל־מקום אם התענית כבר פעם אחת בעד בנה והיה או בדעתה לנהוג כן לעולם עד שיגדל בנה הרי תענית זה עליה כנדר וצריך להתירה על ידי שאלה וחרטה:

ו ה בכורות אומרים עננו בשומע תפלה בתפלת המנחה ואם עשרה בכורות מתפללין ביחד ואחד מהם ש"ץ מחזיר התפלה יאמר עננו בשומע תפלה כדן תענית יחידים, ומכל־מקום לכתחלה טוב שלא יהיה הבכור ש"ץ כשעשרה בכורות מתפללין יחד כי יש אומרים שאין נכון להזכיר התענית בצבור בחזרת התפלה כיון שהוא חודש ניסן, עיין סי' תכ"ט:

ז אם חל ערב פסח בערב שבת מתענין הבכורות בו ביום אבל אם חל בשבת נדחה ליום ה' שלפניו ואם קשה להם התענית ביום ה' כיון שבלילה בודקין את החמץ ואין רשאים לסעוד קודם הבדיקה ויש להם הרבה חדרים לבדוק יכולים לטעום מעט קודם הבדיקה שלא אסרו אלא סעודה (ושיעור טעימה עיין סי' רל"ב) או יצונו לאחר לבדוק והם יאכלו:

~ יום חמישי ~

ח במקום שאין שם מנהג ידוע יכולין הבכורות לאכול על סעודת מצוה ומכל־מקום המחמיר תבוא עליו ברכה.

אבל במדינות אלו כבר נהגו להחמיר לפיכך מי שרוצה לאכול על סעודת מצוה צריך להתיר לו על ידי שאלה וחרטה דכיון שהתענה פעם אחת בערב פסח והיה או בדעתו לנהוג כן לעולם אף שאז לא היתה סעודת מצוה בעיר, מכל־מקום מן הסתם התענה על דעת המנהג וכיון שהמנהג הוא שלא לאכול על סעודת מצוה אם כן נעשה זה המנהג עליו כנדר כיון שהיה או בדעתו לנהוג כן לעולם והמחמיר שלא לאכול אף על ידי שאלה וחרטה תבוא עליו ברכה.

אבל בעלי הברית דהיינו המוהל והסנדק ואבי הבן כיון שיום טוב שלהם הוא יכולין לאכול (אף בלא שאלה וחרטה) על ידי שילוו התענית ויפרעו תענית אחר לאחר הפסח (או יתירו הנדר) על ידי שאלה וחרטה ומי שמתענה בעד בנו אף שאינו מבעלי הברית יכול לאכול על המילה על ידי שאלה וחרטה:

ט מי שהוא איסטנים כל כך שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה מצה לתיאבון יש לו להתענות בערב פסח כדי שיאכל מצה לתיאבון בלילה לקיים מצות בערב תאכלו מצות לתיאבון:

אפילו על גדי ומלה חיים שאין כאן חשש מראית העין שאם היה מקדיש אותם לפסח היה לו לומר בשר זה לפסח:

ך אסור לעשות גדי או מלה מקולם דהיינו לצלותו (בערב פסח אחר חצות או בליל פסח) כשהוא שלם (ראשו על כרעיו ועל קרבו) כעין צליית הפסח ואפילו בדיעבד אסור לאכלו בליל פסח אף־על־פי שלא פירש בשר זה לפסח (ואפילו צלאו כמה ימים קודם הפסח) כמו שיתבאר בס' תע"ו עיין שם כל פרטי דין זה:

ק לא יאמר אדם כמה טורח פסח זה כי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם מה טורח זה לכם ועכשיו אין העולם נוהרין בזה ויש שלומד עליהם זכות שאינו נקרא רשע אלא כשאומר מה טורח זה על טורח הקרבת הפסח שהיא מצוה מן התורה ונראה מדבריו שמצות התורה הן עליו לטורח מה־שאינן־כן בזמן הזה כשאומר על גודל הזהירות והומרות יתירות כמה טורח אין איסור בדבר:

חלק ג סימן תע שהבכורות מתענין בערב פסח:

א נוהגין הבכורות להתענות ולהשלים בכל ערב פסח וזכר לנס שנצולו ממכת בכורות ומתענין אפילו הבכור מאב בלבד או מאם בלבד שבכולם היתה המכה שכולן נקראין בכורות הבכור מאב נקרא בכור לנחלה וירושה והבכור מאם נקרא בכור לענין פדיון הבן ואף בכור מאם שהוא כהן או לוי שאינו נקרא בכור לענין פדיון הבן שהרי הוא פטור מפדיון אף על פי כן צריך להתענות שמכל־מקום בכור הוא אלא שהתורה פטרתו מפדיון:

ב אשה שהפילה נפל ואח"כ ילדה בן קיימא אף על פי שאותו הבן אינו נקרא בכור לענין פדיון שהרי אינו פטר רחם שכבר נפטר רחמה, מכל־מקום הרי הוא בכור לענין נחלה וצריך להתענות לפיכך אם נולד לאב זה בן קיימא כבר מאשה אחרת ואם כן בן זה אינו בכור לא לנחלה ולא לפדיון אין צריך להתענות:

~ יום רביעי ~

ג יש מי שאומר שגם הנקיבות בכורות מתענות שגם בהם היתה המכה ואין נוהגין כן במדינות אלו וכן בבתים שאין בהם בכור אין גדולי הבית מתענין אע"פ שגם בהם היתה המכה דכיון שעיקר תענית הבכורות אינו אלא מנהג לא נהגו להחמיר כל כך מפני שעיקר ההתראה והמכה הכתובה בתורה בפירוש לא היתה אלא על הבכורים הזכרים:

ד נוהגין שהאב מתענה תחת בנו הבכור כשעדיין הוא בכור קטן עד שיגדל ואז יתענה הוא בעצמו ומי שיש לו שני בנים קטנים ושניהם בכורות הראשון הוא בכור לאביו והשני בכור לאמו הרי תענית האב עולה בעד שניהם:

ה וכל זה כשאין האב בכור אבל אם הוא בכור וצריך להתענות בעד עצמו אין תעניתו עולה בעד בנו אלא האם מתענה תחת בנה הקטן עד שיגדיל.

אותה באכילה בפסח מספק שמא נתחמצה אף על פי כן אסור לאוכלה בערב פסח אפילו קודם שעה חמישית שיש לחוש שמא לא נתחמצה ומצה גמורה היא ואסור לאכול מצה בערב פסח:

ח מצה שנאפית כתקונה ואח"כ נתפררה בין במים בין בשאר משקים ומי פירות ונתבשלה אע"פ שהפרוסות קיימות בענין שמברכין עליהם המוציא וברכת המזון אף על פי כן מותר לאכלה בערב פסח קודם שעה עשירית שהרי אין אדם יכול לצאת בה ידי חובתו בלילה כמו שנתבאר בס"א תס"א.

ואם אין הפרוסות קיימות דהיינו שאין מהם כוית בענין שמברכין עליהם בורא מיני מזונות ומעין שלש מותר לאוכלן אף משעה עשירית ולמעלה כיון שאין עליהם תורת פת כלל לענין ברכה.

מצה שנאפית כתקונה ואח"כ נתפררה אפילו לפירורין דקין מאוד אסור לאכול הפירורין בערב פסח ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח שעדיין תורת לחם עליהם לכל דבר כמו שנתבאר בס"א קס"ח:

~ שבת קודש ~

מ ואם חזר ולש את הפירורין הללו ביין ושמן ושאר משקין ומי פירות ולא בשלן ולא טנגן אח"כ יש להסתפק אם היא נקראת מצה עשירה כי יש לומר כיון שכבר נאפית בעוני אף שאחר כך נתעשרה אף על פי כן אני קורא לה לחם עוני שבשעה שנעשית לחם דהיינו בשעת אפייה היתה בעוני או יש לומר כיון שנתפררה ואח"כ חזר ולש אותה במי פירות הרי גשתנית ממה שהיתה ונפקע ממנה שמה הראשון ונעשית מצה עשירה לפיכך יש להחמיר שלא לצאת בה ידי חובתו בפסח כי שמא היא מצה עשירה וגם שלא לאוכלה בערב פסח כי שמא אינה מצה עשירה:

י קמן או קמנה שאינן יודעין מה שמספרים להן ביציאת מצרים מותר להאכילם מצה בערב פסח כל היום ואפילו בלילה קודם קידוש מטעם שנתבאר בס"א תע"ג ואע"פ שאסור להאכיל הקטן בידים דברים האסורין אפילו אינן אסורין אלא מדברי סופרים, מכל-מקום דברים שאינן אסורין מחמת עצמן אלא שהוא זמן איסור כגון מצה בערב פסח או לאכול קודם קידוש מותר להאכילם בידים אם הם צריכין לכך כמו שמותר להאכילם בידים ביום הכיפורים ואין מענין אותם אפילו יכולין לסבול התענית.

אבל קמן וקמנה שיש בהם דעת להבין מה שמספרים להם ביציאת מצרים בלילה כמו שיתבאר בס"א תע"ב] אסור להאכילם בערב פסח שהרי נאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה וכו' בעבור זה היינו מצה ומרור המונחים לפניך ואם התינוק מלא כריסו ממצה האך שייך לומר לו בעבור זה:

חלק ג סימן תעא בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכול פת:

א כל אדם אף שאינו איסטנים אסור לו לאכול פת דהיינו מצה עשירה (כמו שיתבאר) מתחלת שעה עשירית בערב פסח עד הלילה כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון ובין שהיום ארוך ובין שהיום קצר לעולם אסור לו לאכול מתחלת רביע יום האחרון עד הלילה ואפילו להתחיל קודם שעה עשירית אסור אם יודע שתמשוך סעודתו עד תוך שעה עשירית:

ב אבל מותר לאכול מעט פירות או מעט ירקות בין חזין בין מבושלין או מעט תבשיל העשוי מהמשת המינים שנתבשלו במי פירות להנהיגין היתר במי פירות או מעט בשר ודגים וגבינה וביצים וכן שאר כל המינים שלא אסרו אלא פת בלבד שסועדת את הלב שנאמר ולחם לבב אנוש יסעד ומכל-מקום לא התירו משאר המינים אלא מעט אבל לא ימלא כריסו מהן.

וכן יכול לשתות כל המשקין חוץ מיין שלא ישתה ממנו מעט מפני שהוא סועד את הלב כמו פת אבל הרבה יין יכול לשתות מפני שכשהוא שותה הרבה ממנו הוא גורר תאות המאכל ומכל-מקום לא ישתה הרבה כל כך עד שיהא שבע כי בודאי הוא מקלקל תאות המאכל:

~ יום שישי ~

ג מי שהוא אסטנים שאף כשהוא אוכל מעט ביום משעה עשירית ואילך לא יוכל לאכול בלילה לתיאבון אסור לו לאכול אפילו מעט משאר כל המינים:

ד קודם שעה עשירית מותר לאכול פת על-דרך שנתבאר בס"א רמ"ט ומה היא הפת שיאכל שהרי חמין אינו יכול לאכול משעה חמישית ואילך ומצה אינו יכול לאכול כל היום מעמוד השחר ואילך שאמרו חכמים כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמוי קודם שיכניסנה לחופה לברך עליה שבע ברכות ומכין אותו מכת מרדות הא אינו יכול לאכול אלא מצה עשירה דהיינו שעירב בה מי פירות שלא אסרו חכמים לאכול בערב פסח אלא מצה שאדם יכול לצאת בה ידי חובתו בלילה אבל מצה עשירה אין יוצאין בה כמו שנתבאר בס"א תס"ב עיין שם כל פרטי דין זה:

ה אינה נקראת מצה עשירה אלא אם כן טעם המי פירות נרגש במצה אבל אם עירב בה מעט מי פירות ואין טעמן נרגש בה אינה נקראת מצה עשירה ואסור לאכלה בערב פסח:

ו וכל זה במקומות שנוהגין לעשות מצה עשירה אבל כבר נתבאר בס"א תס"ב שבמדינות אלו אין נוהגין כלל לעשות מצה עשירה, עיין שם הטעם:

ז מצה כפולה או נפוחה שנתבאר בס"א תס"א שאוסרין

לתיאבון ואין לחוש למנהג שהוא כי החרוסת אין מצוה לאכול אלא כדי לבטל הארס שבמרור שלא זייקנו ואדרבה אסור לאכול הרבה ממנו עם המרור וצריך לנפצו מעל המרור שלא יבטל מעם המרור ואם כן למה לא יאכל פירות בו ביום:

יש נוהגין שלא לאכול מרור בערב פסח כדי שיאכלנו בלילה לתיאבון וכן שלא לאכול ביום ראשון של פסח כדי לאכול בליל שני לתיאבון וכן נוהגין קצת בני אדם למעט באכילת מצה ביום ראשון כדי לאכול בליל שני לתיאבון:
 וב אבל יש נוהגין להחמיר עוד שלא לאכול פירות בערב פסח או ביום ראשון של פסח כדי לאכול חרוסת בלילה

~ לקוטי תורה' פרשת שלח - הפרשה החסידית ~

ועתה יגדל נאי

ה, שאהבה ויראה היא מוגבלת לפי שיעור השגת הנפש ודביקותה ב"אלהים חיים".

והענין:

פי הגה נודע שהמלאכים נקראים עומדים, כמו שכתוב (ישעיהו ג, ט): "שרפים עומדים", לפי שעומדים כל ימיהם במדרגה אחת. מיכאל - באהבה, גבריאל - ביראה. והאהבה והיראה היא לפי ערך השגתם, אשר השגה זו היא פאור אין-סוף ברוך-הוא ה' המלא פולא עלמין, דהיינו שממלא לכל עולם לפי מדרגתו ותכונתו. וקד היא מעלת הנשמות קודם בואן לעולם-הזה. ולכך היא בבחינת עמידה, שעומדת תמיד כל הימים במדרגה אחת כפי ערך מדרגתה ותכונתה; בכל עולם לפי מה שהוא - כך מקבל מבחינת 'ממלא כל עלמין' לפי ערכו ותכונתו.

מה שאין בן עולם-הזה הוא 'עולם המעשה', שיכול האדם לשנות את טבעו מרע לטוב, ולהפוך את לבו מן הקצה אל הקצה, ו'אתהפכא השוכא לנהורא'.

לפי שבעולם-הזה, שהעולם מעלים ומסתיר על אור ה' הממלא כל עלמין, ואינו מתגלה כמו למעלה - שורה אור אין-סוף ברוך-הוא ה' סובב כל עלמין בבחינת

"ועתה יגדל נא פח אדני פאשר דפרת לאמר. ה' ארך אפים וגו'" (פרשתנו יד, זי"ח):

הגה פתיב (ואתחנן ג, יא): "היום לעשותם", ואמרו רז"ל (אבות א, ז): "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה", ו'גדול התלמוד שמביא לידי מעשה" (קדושין מ, ב).

וגם בזהר הקדוש (יחי רכז, א) הפליא להגדיל בשבח המעשה רמזות - "אינון לבושין", וכשחסר מצוה אחת הוי "לבושא חסירא". ולכן אדם צריך לבא בגלגל עד שיקיים כל התורה מצות, ולהיות פתח ולוי גם כן, כדי שיקיים המצות התלויות בהם.

ולהבין כל זה: איך נעשו "לבושין" ממעשה המצות? ומהו ענין לבוש זה? ולמה צריכה הנשמה להיות לה לבוש?⁴

הגה נודע שירידת הנשמה בעולם-הזה היא צורך עלייה. פי הנשמה קודם בואה לעולם-הזה היתה בבחינת עמידה, וכמו שכתוב (מלכים ב' טו, ט): "חי ה' אשר עמדתי לפניו"; ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (זכריה ג, ט). ועל ידי קיום המצות בעולם-הזה, נעשה לה בחינת הליכה: "ונתתי לך מהלכים וגו"⁵.

פי בחינת עמידה הוא בחינת "ובכל (נפשך)" (ואתחנן ג, יא)

סימנים ז יט כט וקונטרס אחרון "להבין פרטי התלמות". וראה לקוטי שו"ת חלק יח עמוד 192 הערה 55 ובשולי הגליון.

4. (וענין מה שנתבאר מזה בפרשת תוי שרה (תורה אור טו, א ואילך), על פסוק "ואברהם זקן", ובמקום אחר).

5. (ובמבואר מזה לעיל בפרשת וישב (תורה אור ל, א ואילך). בדבור המתחיל "בה אמר ה' כו' ונתתי לך מהלכים כו").

1. (באמר שבת פרשת שלח, מכרכים החדש תמוז, כ"ח סיון תקס"ו. הנתח כבוד קדישת אדמו"ר האמצעי נדפסה בספר המאמרים תקס"ו עמוד רמה. תהות וקצורים מכבוד קדישת אדמו"ר הצמח צדק נדפסו פאור התורה במדבר: כך א עמוד תצה. כך ו עמוד א'תשפט. וראה בארובה במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר כך ג ע' א'כט).

2. ("שהעולם הזה הוא עולם המעשה" - הוספה מפתח ד' ט).

3. (ראה שער הגלגלים הקדמה יא. טז. ריש שער המצות. תניא, אגרת הקדש

ולקד אומרים אחר פד: "בְּחַמֵּיךְ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ", כי מאחר שהוא יתברך "הַמִּתְנַשֵּׂא מִימּוֹת עוֹלָם" ואינו בְּגֵר עֲלָמִין כָּלָל, כי הוא ה'סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין כו', הרי הַרְחֵמֶנּוּ גְדוֹלָה מְאֹד עַל הָאָדָם, שְׁנִתְנַשֵּׂם וְרַחוּק מְאֹד מִה' בְּתַכְלִית.

ואומרים "אָדוֹן עוֹזְבֵנו": הַגֵּם שָׁאִין אֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא נִתְפָּס וְנִקְלַט לְתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ, לְהִיּוֹת תּוֹכָה רְצוּף אֲהָבָה כְּבִיטוּל זֶה, מִכָּל מְקוֹם הַרִי הוּא "אָדוֹן עוֹזְבֵנו", בְּחִינַת "אָדוֹן" – זֶה מְלַכְתּוֹ וְיִתְבָּרַךְ, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב (שׁוֹפְטִים י, טו): "שׁוֹם תֵּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" – בְּחִינַת מְקוּרִי; וְנִמְשָׁךְ מִזֶּה ג' בְּחִינּוֹת מְקוּרִים לְהַנְשָׁמָה – בְּמַחְשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה.

וְהוּ "צוּר מִשְׁגָּבֵנוּ, מִגַּן יִשְׁעֵנוּ, מִשְׁגָּב בְּעַדְנוּ": כִּי "צוּר" הוּא לְשׁוֹן מְחֻסָּה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (תְּהִלִּים סב, ח): "צוּר עוֹזֵי מְחֻסֵי", וְכֵן "מִגּוֹן"⁹ וְ"מִשְׁגָּב"¹⁰. וְהֵן הֵם מְקוּרִים לְשִׁלְשָׁה בְּחִינּוֹת: מַחְשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה; וְנֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה – בְּגֵר ג' בְּחִינּוֹת: "בְּרֵאֲתוֹי, יִצְרָתוֹי, אֶף עֲשִׂיתוֹי" (יִשְׁעֵה מִנ, ז), שְׁמִקְפִּים אֶת נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה מִכָּל צֵד, לְהַתְפַּלֵּל בְּאֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ, לְהִיּוֹת "צוּרָה בְּצוּר הַחַיִּים אֶת ה'"¹¹ מִמֶּשׁ.

וְהוּ "וְהִלֵּךְ לְפָנֶיךָ צִדְקָה. כְּבוֹד ה' יִאֲסָף" (יִשְׁעֵה נח, ח), פִּירוּשׁ: שְׁעַל יְדֵי מִצְוֹת הַצִּדְקָה שֶׁתַּעֲשֶׂה, תִּהְיֶה נֶאֱסָף וְנִקְבֵץ בְּתוֹךְ בְּחִינַת "כְּבוֹד ה'", שֶׁאֵינְסוֹף אוֹתָךְ לְתוֹכוֹ, לְהַתְפַּלֵּל בְּאֹר ה' מִמֶּשׁ¹². וְהוּ עֲנִין לְבוּשֵׁי הַנְּשָׁמָה בְּעוֹלָם-הַבָּא, וְלְבוּשׁ זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת:

כִּי הִנֵּה הַמִּצְוֹת הֵם גַּם כֵּן בְּג' בְּחִינּוֹת – מַחְשָׁבָה, דְּבוּר, מַעֲשֵׂה: כִּי יֵשׁ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּמַחְשָׁבָה לְבָר וּבְכֹנֶת הַלֵּב, שֶׁ"אִם כִּיֹּן לְבוֹ יִצָּא, וְאִם לֹא לֹא יִצָּא כָּלָל"¹³; וְיֵשׁ הַתְּלוּיֹת בְּדְבוּר כו' – וְהֵן הֵם בְּחִינַת מְקוּרִין, כְּמֵאֲמָר¹⁴: "אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתוֹי", שְׁעַל יְדֵי

מְקוּרִי מְלַמְעֵלָה עַל הַנֶּפֶשׁ. וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב: "אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּךְ הַיּוֹם וְגו'", שֶׁבְּחִינַת "אֲנִי", הוּא בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, נִמְשָׁךְ בְּבְחִינַת "הַיּוֹם לְעֵשׂוֹתֶם" דוֹקָא⁷.

וְגֵדוּל כַּח בְּחִינַת אֹר הַמְקוּרִי מִבְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, לְשִׁנּוֹת וְלַהֲפֵךְ מִכֵּעַ הָאָדָם וּמַהוּתוֹ – לְמַעַלָּה מִכְּדֵי אֲשֶׁר תּוֹכֵל הַנֶּפֶשׁ שְׂאֵת בְּהַשְׁגָּתָה וְדִבְקוּתָהּ בְּאַלְהִים חַיִּים מִתְחַלֵּת יִצְרָתָהּ בְּבְחִינַת 'אֹר פְּנִימִי' לְבָר. וְהִנֵּה, בְּחִינַת הָאָרֶה זֶה הַבָּאָה מִבְּחִינַת אֹר מְקוּרִי וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין נִקְרָא בְּשֵׁם "הַלִּיכָה", שֶׁהוּלָךְ מִמְּדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה, וְהַמְשַׁכֵּת בְּחִינַת אֹר־מְקוּרִי זֶה תְּלוּי בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְהוּ "אִם בְּזִקְנֵי תִלְכּוּ" (בְּחֻמֵי כו, ג) – שְׁעַל יְדֵי "חֻמּוֹת הַתּוֹרָה" נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הַלִּיכָה.

וְהוּ אֲהָבַת "וּבְכָל מְאֻדָּךְ" (וְאֲהָבֶנּוּ שֵׁם) שֶׁבְּקִרְיַת־שְׁמַע. שְׂאֲהָבָה זֶה בָּאָה מִהַתְּבַנְנּוֹת בְּאֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא ה'סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, בְּכִרְפַת קְרִיַת־שְׁמַע, שְׁתִּיבִים לְפָנֶיהָ, שֶׁהֵם לְקִיּוּם הַקְּרִיַת־שְׁמַע: "הַמְאֻד לְאָרֶץ כו', וְכִטּוּבוֹ מַחֲדֵשׁ כָּל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית".

כִּי כָּל הַעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים אֵינֵן אֶלָּא בְּחִינַת מַעֲשֵׂה וְעֲשִׂיָה גְשְׁמִיּוֹת, "מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה', כּוֹלֵם בְּחֻמְכָּה עֲשִׂיתִי"⁸ (תְּהִלִּים קד, כד). וְהִידוּשֵׁם, הוּא הַתְּהוּוּתָם מֵאִין לִישׁ רַק מִהָאָרֶה בְּעֲלָמָא, וְאֵינוֹ דְרָךְ הַתְּלַבְשׁוֹת וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֵילָה וְעֵלּוּל כו', שֶׁהִרִי הוּא יִתְבָּרַךְ קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל,

וְהוּ "הַמְלִיךְ הַמְדוּמָם לְבָדוֹ מְאֹז" – פִּירוּשׁ: שֶׁהוּא "לְבָדוֹ" וְיִתְבָּרַךְ, הוּא "מְדוּמָם" וְנַעֲלָה מְגֵדֵר "עֲלָמִין בְּ"מְאֹז" – קוֹדֵם בְּרִיַת הַעוֹלָם, שֶׁהִיָּה הוּא לְבָדוֹ בְּלִי שׁוֹם שִׁנּוּי חֵם וְשְׁלוֹם.

וְהוּ "הַמִּתְנַשֵּׂא מִימּוֹת עוֹלָם"; וְהַחִיּוֹת הַמִּתְפַּשֵּׁט לְתוֹךְ עֲלָמִין – הוּא רַק "הַמְלִיךְ" בְּלָבָד, שֶׁבְּשִׁבּוּל שֶׁהוּא מֶלֶךְ כו', כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב "מְלַכְתּוֹךְ מְלַכּוֹת כָּל עוֹלָמִים כו'".

ג. וְרֵאָה אֹר הַתּוֹרָה סִדּוּר עֲמוּד קַבֵּ. וְרֵאָה לְקַמֵּן בְּפִיאוּר בְּהַעֲרָה עַל "צוּר . . שְׁמִכְסָה מִהַנְּשָׁמִים".
 11. (שְׁמוּאֵל א' כה, טו).
 12. (שְׁכַל בְּחִינַת מְקוּרִי – הוּא הַמְעַלָּה לְמַעַלָּה. וְכְּמֵבֹאֵר בְּמִקְוֵם אַחֵר – בְּפִרְשַׁת מוֹקֵן, בְּדְבוּר הַמִּתְחַלֵּל "הַמְּנַבְיָה לְשִׁבְת כו'". עֵינֵן שֵׁם).
 13. (מִשְׁנֵה בְּרַכּוֹת ב, א וּבְפִירוּשׁ רַבִּי עוֹבְדִיָה בְּרַטְנּוּרָא): "הִיָּה קוֹרָא בְּתוֹרָה (פְּרָשַׁת קְרִיַת שְׁמַע). וְהִנֵּי עֲמֵן הַמְקַרָּא (קְרִיַת שְׁמַע), אִם כֵּן לְבוֹ – יִצָּא, וְאִם לֹא – לֹא יִצָּא".
 14. (נֹסֶחַ בְּרַבַת הַמִּצְוֹת).

6. (וְאֲהָבֶנּוּ ג, יא): "וְשִׁמְרַתְּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻמִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּךְ הַיּוֹם לְעֵשׂוֹתֶם".
 7. (וְכְּמֵבֹאֵר בְּמִקְוֵם אַחֵר בְּאֵרִיכּוֹת – עַל פְּסוּק "וְאִמְרַתְּ אֵלֵיהֶם אֶת קְרַבְנֵי לְחֵמִי כו'") (לְקַמֵּן פְּנַחַם עֵה, ג וְאִלְיָד).
 8. (עֵינֵן מַה שְׁנִתְבַּאֵר בְּמִקְוֵם אַחֵר, בְּפִירוּשׁ "סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תַחֲלָה" – לְעוֹלָ (בְּמִדְרָב י, א וְאִלְיָד וּבְפִיאוּר שֵׁם) בְּדְבוּר הַמִּתְחַלֵּל "בְּשִׁעָה שֶׁהִקְדִּימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע").
 9. "מִמֵּן הוּא לְכָל הַחֻמִּים בּו'". – שְׁמוּאֵל ב' כב, לא. תְּהִלִּים יח, לא. וְעַל דְרָךְ זֶה מְשַׁלֵּל, ה).
 10. ("צוּרִי אֲחִסָּה בּוֹ מִגֵּזֵי וְקָרַן יִשְׁעֵי מִשְׁנַבִּי". – שְׁמוּאֵל ב' כב, ג. תְּהִלִּים יח,

לכחינת המצות. ד"אורייתא מחכמה נפקת²¹, שבה מלובש רצון העליון ברוך הוא – שרש המצות. שהרי גם התורה אשר לפנינו, הן בנגלה והן בנסתר, היא מדברת בעניני המצות, שהיא דרך ביאור ופירוש של כל המצות²². כמו כל מסכת סוכה – שהיא פירוש למצות סוכה, איך תהיה הסוכה; וכן זבחים ומנחות כו'; וכיצא בזה הוא בנסתר.

אלא שהמצוות עצמן הם רצונו יתברך להיות המשכת אור אינסוף ברוך הוא למטה בתר"ג מצות דאורייתא²³ ו' מצות דרבנן, שהם "תר"י עמודי אור"²⁴, כמו עמוד המחבר מעלה ומטה, שהוא רצונו יתברך להיות לו דירה בתחתונים²⁵, וכמו שכתוב (תהלים כה, ח): "ושכנתי בתוכם";

והתורה היא חכמתו יתברך, המגבילת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו. כמו מצות סוכה – שעליה ביאור מצות סוכה: שיעור איך תהיה הסוכה כשרה, ו"צלתה מרובה מחמתה"²⁶, ושלל תהיה גבוה מעשרים אמה; וכיצא בזה כל התורה מבארת ומפרשת אופני הצמצום והגבלה להגביל השראת והמשכת אור אינסוף ברוך הוא, שאינו שורה ומתגלה אלא בדרך שתייבה חכמתו יתברך, המגבילת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו: בתפילין מרובעות ורצועות שחורות; וכן זבחים – באיזה אופן כו'.

ולכן התורה היא מוון לנפש (וכמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי". כמו שנתבאר במקום אחר²⁷), ובחינה פנימית שנתפסת ונקלטת בהשגת הנפש, דהיינו אופני הצמצומים והגבלה ביצד תהיה השראת אור אינסוף ברוך הוא, הן על דרך נגלה והן על דרך הנסתר בגזעין. אבל המצוה עצמה אינו שורה בהתגלות פנימית הנפש, רק בכחינת מקיף מלמעלה.

המצות נמושך בחינת "קדש העליון" ומובדל – "קדש מלה בגרמיה"¹⁵.

ב. אף תחלה צריך להמשיך מלמעלה למטה: "ברוך אתה [...] מלך העולם" – בחינת "אידן עוזנו"¹⁶, ואחר כך "אשר קדשנו במצותיו" – בבחינת המקיפין, להעלות הנשמה ממטה למעלה – ל"קדש העליון".

כי הנה ב' בחינות יש במצות בעשייתם: האחד, שעל ידי עשייתם מקיים "מצות המלך", על דרך "ותגור אומר ויקם כו'" (איוב כב, כח).

הב', הוא להמשיך אור אינסוף ברוך הוא, ורצון העליון במצוה זו, ששרשה ויסודתה בהררי "קדש העליון"¹⁷, "אשר קדשנו במצותיו".

והנה, תחלת עשיית המצות לא תהיה בשביל להמשיך אור אינסוף ברוך הוא ורצון העליון ברוך הוא לבד, שהרי זהו רק כמו שעושה בדרך סגולה או רפואה, על דרך משל, או משא ומתן כדי להרויח – שאין זו עבודה; ו"תחת אשר לא עבדת" (תבוא כה, מו) פתיב, שהמצות צריכים להיות דרך "עבודת עבד", שמקיים גזירת רבו וציוויו אף גם בלי טעם ודעת, ו"שום תשים עליך מלך כו'" – ועל ידי זה נמושך ממילא אור אינסוף ברוך הוא. מה שאין בן בלא קבלת עול מלכותו יתברך – אינו ממושך פלום, כי הוא "המרום לבדו, המתנשא מימות עולם", רק "המלך" בנ"ל¹⁸.

וכוננת המצוה הוא כדי להגדיל "שמחה של מצוה"¹⁹, שתהיה יותר "מרב כל" (המשך הפסוק תבוא שם). שכל ההשגות שהשיגו גדולי הצדיקים היה רק בעבור שמחת המצוה²⁰.

כי הנה פתיב (תהלים קד, ט): "עוטה אור כשלתה", שההארת אור התורה היא רק בחינת "שלמה" ולבוש

19. (שבת ל, ב. פסחים קי, א. וראה ברכות לא, א).
 20. (ראה תורה אור כ, ב: "שהיה הארז"ל ששם מאד בעשיית המצות – ולמד זכה לרוח הקודש").
 21. (זר חלק ב נשא כא, ב).
 22. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראיתי והנה מנורת זהב" (לעיל בהעלותך לג, א).
 23. (מכות בסוכה).
 24. (גמ' בפריית בספר שיעור קומה לרמ"ק סימן צג).
 25. (ראה תנחומא בחקותי ג).
 26. (ריש מסכת סוכה).
 27. (ראה תניא פרק ה ובכמה מקומות).
 15. (עין זוהר, אמור, צ"ד, ב.).
 16. וענין מה שנתבאר מזה (לעיל) בפרשת שמני (יש, ד), בביאור על פסוק "לזמן זר", סוף הדבור, על פי מה שכתוב ברבות וארא פרה ח': "ומה לבשו של הקדוש ברוך הוא – עוז כו'". עין שם.
 17. (על פי תהלים פו, א: "יסודתו בהררי קדש").
 18. (וענין מה שנתבאר מזה בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "כי עמד מקור חיים" (תורה אור לה, א).
 גם במקום אחר (תורה אור עד, ב) – בביאור על פסוק (תרו כ, יד): "וכל העם רואים כו' ואת קול השופר", נתבאר, שלכך נתנה התורה ב"קול שופר", שהוא משול כתר, לפי ש"קבלת עול מצות" צריך להיות בבחינת "עבודת עבד" כו'. ועם כל זה, "שופר" גם בן על שם "שפרו מעשיכם", שהוא הממושך תענוג להיות "שמחה של מצוה").

פי אין ערוך אליו יתברך, ותכח הנמשך להם מלמעלה הוא הנושאם ומגביהם להתפלל באור ה'.

וכח זה הוא המלביש ומקיף את הנשמה להיות "צורה בצור החיים את ה'" ממש, ו"כבוד ה' יאספך", שהוא כח הממשיך ממטה למעלה, כמו הכח המושך את האבן למעלה באויר, שפח שהוא מקיף את האבן מפל צד, שאינו מניחו ליפול³².

ולפי שהיה חמא המרגלים גדול מאד, ביקש משה: "ועתה יגדל נא כח אדני", שיומשך ויתפשט כח זה למטה, עד שאפילו דבר שנפל למטה מאד יגביה וינשא בכח זה.

וזהו "כאשר דברת לאמר. ה' ארך אפים" (פרשתו יד, י"ח): כי הנה "ארך אפים" הוא, כי "פנים" הוא גילוי התשפעה בדרך התקרבות ואהבה וחיבה, מה שאין פן "אחוריים" – "כמאן דשדי בתר פתוי"³³. ו"ארך אפים" – פירוש: שיהא גילוי זה ארוך ונמשך עד למטה מאד. והשפעה זו היא מבחינת "כאשר דברת לאמר. ה' ארך אפים": דבור הוא בקול רם והכרזה (כדפירש בזה חלק ג', קל"ג, א'), והוא מעלמא דאתגליא; ואמירה הוא בלב ובמחשבה. ומבחינת גילוי שבדיבור – מדרגות עליונים, נעשה בחינת העלם במדרגות התחתונים. במשל דיבור הרב שנעשה מחשבה אצל התלמוד.

ובחינת העלם זה, הוא השרש של גילוי התהוות מדרגות התחתונים. וכמו שכתוב בכתבי האר"י³⁴, ששמלכות דאצילות נעשה פתר, חכמה, בינה, דעת – בכריאה כו'. וכן מ"מלכות דכריאה – ליצירה כו'.

והנה, המשכות גילוי העליון להיות העלם זה בתחתון, הוא על ידי התורה. כמו שכתוב (תרו כ, א): "וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר", שמן הדבור של תלמוד התורה, "דבר ה' זו הלכה", "ואשים דברי בפיך" (ישעיה נא, טו), נעשה בחינת אמירה והעלם להיות נמשך ההשפעה עד למטה במדרגה התחתונה.

(וכמו שהתורה, שהיא מבחינת חכמה – היא בחינת "שמלה" ולבוש, והיינו לבוש לבחינת רצון ותענוג העליון, שהוא בחינת עצמיות שלמעלה מבחינת לבוש).

ויובן זה גם פן ממה שכתב הרמ"א, בפירוש הזהר פרשת במדבר בפר ק"ח עמוד א', בדבור המתחיל "ישאל מאן את מתברכאן", שחכמה עלאה הנקרא 'אבא' הוא מלבוש הפנימי של 'אריך', שהוא רצון העליון כו'. עיין שם. וזהו שהתורה היא בחינת "שלמה" ולבוש לבחינת המצות²⁸.

וכך גם באדם, ידעת פונת המצוה הוא רק כמו בחינת לבוש לגבי בחינת 'מקבלת עול מצות' בבחינת "עבודת עבד". וכדכתיב (פזר כה, נח): "כי לי בני ישראל עבדים", ופירושו מבואר במקום אחר, שעל ידי שיהיו בבחינת "עבדים" או יהיה "לי" ממש²⁹):

ג. וזהו "ועתה יגדל נא כח אדני":

"אדני" הוא בחינת מלכותו יתברך – אדני אותיות "דינא דמלכותא – דינא"³⁰. דהיינו עשיית המצות בבחינת "מצות המלך".

ו"כח אדני" הוא אינסוף ברוך הוא ה'סוכב כל עלמין הנמשך על ידי קבלת מלכותו יתברך במעשה המצות כ"ל, ונקרא בשם "כח" – הוא ענין גילוי ההעלם:

במשל הכח שבד האדם לרוק האבן, שהוא דומם ומבעו ליפול למטה, ועל ידי כח הזרק – נושא באויר. והכח הזה כשהיה ביד האדם קודם זריקת האבן לא היה ניכר – רק אחר שיצא מההעלם אל הגילוי לישא את האבן באויר.

וככל המשל הזה, כך הוא אור אינסוף ברוך הוא הנמשך מלמעלה: כי כל העולמות והברואים הם לפניו יתברך בחינת דומם. וכמו שכתוב (ישעיה ה, י): "ומן הענף אשר יהיה בקרקע המשכון"; מקום שכניתו יתברך בעליונים, הם המלאכים ונשמות – נקרא בשם ענף³¹.

המצות, שנקראים "אברות" – "רמ"ח פקודין – רמ"ח איברים דמלכא" (ראה תפני ותר תקון ל), שבהם ועל ידם "ישאהו" ומגביהם למעלה. ועיין ב"רעיא מהימנא" פרשת פנחס, דף רל"ח, ב'.

אמנם במקום אחר, על פסוק "כנשר יעיר" (לקמן האוינו עה, ט), נתבאר שזה קאי על התשובה שעל ידי זה "ישאהו כו'". עיין שם.

33. (כמי שזרק מאחורי כתפו. ראה תניא פרק כב).

34. (ראה עין חיים שער בפא הכבוד פקום: ב. ה. ו).

28. ועיין מה שנתבאר עוד מזה (לעיל אחרי כו, א) בבואר על פסוק "כי ביום הזה יכפר", בענין "לבושה כחלג חור".

29. ועיין מה שנתבאר במקום אחר – בבואר על פסוק "וארשתיה לי" (לעיל במדבר ט, ג ואילך בפירוש חיבת "לי"). עיין שם.

30. (דינא דמלכותא דינא: גיפנין י, ב. ויש נסמן. אדני אותיות דינא וכו': ותר: משפטים קוח, א ברעיא מהימנא. ונקרא יא, ב. טו, ב צו, א – ברעיא מהימנא).

31. (עיין בזהר חלק ג', קכ"ה, א'. ב' מקדש מלך" שם).

32. (יש לומר, שזהו פירוש "ישאהו על אברותו" (האוינו לב, יא) – שהן

"יגדל נא פח אדני" להיות "אָרְךְ אַפּוּס", שיתארך וימשך גילוי זה למטה יותר.

ובענין שגשפול ונמשך פח התורה ומצות גם למטה בעולם הזה אפילו עכשו. שהרי המצות, יש מהן שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה³⁹, וכמו שכתוב (תקו"ט כ, ה'): "אם בחקתי תלכו וגו', והשיגו לכם דיש וגו', ונתתי שלום בארץ וגו'" – ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁰.

וזהו "יבאו עליך כל הברכות האלה והשיגך" (תבוא כה, ט), פירוש "והשיגך": שגיעו עד למטה במקום שאתה שם.

ועל ידי המשכה גדולה זו ימשך להיות "נשוא עון" (פרשתנו יד, יח. מכה ג, יח), שאפילו פברות העון יהיה נושא ומגביה, במשל הפח המגביה את הדומם.

"ועובר על פשע" (מכה שם) – שמופטע נעשה שפוע. ו"אתהפכא חשוכא לנהורא", וכמאמר רז"ל (יוקא פ, ב): "זדונות נעשו פוכיות".

ובזה יבין מה שכתוב (משלי טו, ו): "בחסד ואמת יכופר עון", ו"אין אמת אלא תורה"⁴¹, ש"התורה מכפרת עונותיו של אדם" וכמאמר רז"ל⁴²; וכתוב (דניאל ה, כה): "וחטאיך בצדקה פרוק"⁴³. ולכאורה אינו מובן, איך יתקון על ידי זה כל מה שפגם והטא על הנפש?

אך עם הנ"ל יבין, שעל ידי עסק התורה בבחינה ו"נתתי דברי בפיך" (ירמיה א, ט), וכן על ידי קיום המצות בבחינת "שום תשים עליך מלך" (שופטים יז, טו) – נמשך פח של מעלה, והוא הפח הנמשך למטה – מזלמעלה, במשל פח המגביה את האבן הדומם פנ"ל.

אך גילוי זה הוא דוקא בבחינת "היום לעשותם" (ואמתן ג, יא), "ולא למחר" פנ"ל, וזהו "ועתה יגדל נא פח", "ועתה" דייקא.

הוא ענין מה שכתוב (בראשית ב, טו): "וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" – שהאדם הוא הממשיך זיו השכינה בגן עדן. משום דבאמת: "לאו דאית לך צדק ודיעא – דאיהו דין, ולא משפט ודיעא – דאיהו רחמי, ולא מפל אלן מדות כלל"³⁵. ש"באתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא. כמו שנתבאר במקום אחר.

והנה, מן התורה נמשך הזיו בגן עדן העליון; ומקיים המצות נמשך בגן עדן התחתון. כמו שכתוב "לעבדה ולשמרה" – "לעבדה" זו מצות עשה, "ולשמרה" זו מצות לא תעשה³⁶; ואדם הראשון היה בגן עדן התחתון אשר בארץ.

והגם שמעלת המצות בשרשם מאד נעלה, למעלה מעלה מבחינת התורה – ד"אורייתא מוחכמה נפקת", והמצות הן רצון העליון ברוד"ה הוא פנ"ל;

אך הענין הוא, שמה שהוא מאד נעלה למעלה מעלה – יוכל להתפשט ולהמשיך יותר מטה מטה³⁷. ולכן כשביקש משה על חטא המרגלים אמר: "ועתה יגדל נא פח אדני", דהיינו פח ואור הנמשך על ידי עבודת המצות³⁸, כי לפי שהיה צריך להמשיך האור למטה יותר, כדי שגם חטא המרגלים לא יהא מונע, הוצרך להמשיך מזלמעלה יותר. והוא שיומשך הפח של "אדני", שהוא רצון העליון ברוד"ה, שלמעלה מעלה מבחינת התורה. ולכן אותו הפח של אד' יכול לירד ולהתפשט גם למטה מטה מאד, ולהגביה שפלים שגפלו וירדו מטה מטה, לקשרם ולהעלותם באור איוסוף ברוד"הוא.

וזהו "כפאשר דברת לאמר" – שמבחינת דבור התורה נעשה אמירה והעלם במדרגות התחתונים להיות מקור גילוי ההשפעה בגן עדן לגשמות הנבראים פנ"ל – כד

35. (תקוני ותר בהקדמה, פתח אליהו י, ב).
36. (ראה ותר חלק א כו, א. ועוד).

35. (תקוני ותר בהקדמה, פתח אליהו י, ב).
36. (ראה ותר חלק א כו, א. ועוד).

37. (וענין מה שנתבאר לעיל לו, ב ואילוף) על פסוק "טובה הארץ מאד מאד".

37. (וענין מה שנתבאר לעיל לו, ב ואילוף) על פסוק "טובה הארץ מאד מאד".

38. (בחינת "פי לי בני ישראל עבדים" (בהר כה, נה), ו"כל מקום שנאמר לי' אינו זו לעולם" (ויקרא רבה ב, ב). וכמו שנתבאר במקום אחר).

38. (בחינת "פי לי בני ישראל עבדים" (בהר כה, נה), ו"כל מקום שנאמר לי' אינו זו לעולם" (ויקרא רבה ב, ב). וכמו שנתבאר במקום אחר).

39. (ראה פאה א, א)

39. (ראה פאה א, א)

40. (שבת כו, א. ושם נקמין).

40. (שבת כו, א. ושם נקמין).

41. (ירושלמי ראש השנה ה, ח).

41. (ירושלמי ראש השנה ה, ח).

42. (ברכות ה, איב): "בחסד ואמת יכפר עון"; כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים... מוחלים לו על כל עונותיו... חסד זו גמילות חסדים, שנאמר (משלי

42. (ברכות ה, איב): "בחסד ואמת יכפר עון"; כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים... מוחלים לו על כל עונותיו... חסד זו גמילות חסדים, שנאמר (משלי

נתנה אל האדם, שיהא יכולת בידו להפך לבו ולשנות מעמו לטוב, אשר בבחינה זו דוקא הוא השראת אור אין-סוף ברוח-הוא ה'סובב כל עלמין, וכנ"ל בחינת "בח" הנ"ל⁴⁴ :

וזהו שאמרו רבותנו זכרונם לברכה (במדרש רבה, בראשית, פרשה כ"א): "אין 'עתה' אלא תשובה", כי התשובה היא "אתהפכא חשוכא לנהורא". ודוקא "עתה", בחינת "היום לעשותם" - בזמן שהבחינה

פנחס, דף ר"ב, סוף עמוד א'. ובת"רמ"ו שם, דף רמ"ה, עמוד א'. ב"מאורי אור", אות כ', סעיף יו"ד. ובאות עי"ן סעיף ע"ט [ס"ט].
 רבות, באיכה, דף ס"ה, א', על פסוק (א, ו) "וילכו בלא בח".
 "תקוני זהר": בהקדמה, דף ד', עמוד ב'. תקון כ"ב, דף ס"ג, עמוד ב'. תקון ג"ה, דף צ"ה, עמוד א'. ב"בחי" במקומו, פרשת שלח.

44. (ועיין מעגין "עתה יגדל נא": בנקרא פרק ט' ד'שבת, דף פ"ט, עמוד א'. ומה שכתב על זה בספר "שערי אורה" תחלת 'שער שני. סנהדרין ק"א, ב'.
 רבות, פרשה שלח, פרשה ט"ו, דף רס"ו, ג'. וב'פרדס', ב'ערכי הביניים' ערך פח.
 זהר חלק ג', פרשת שלח, דף קס"א, ב'. פרשת האזינו (מ"ד), רצ"ה, ב'.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

הכוונה הפנימית ב"ח שהוא למעלה יותר מכוונה פנימית דק"ש שלוח א' יסדר שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל כנ"ל דהנה בק"ש העיקר הוא בבחי' יח"ע דאו"א שנק' יחוד פנימי כמו שהן בעצמות ממש שלמעלה מהתפשטות דיבנה כמדות והוא מה שא' שמע ישראל שמע שמיעה בבינה להבין ולהשיג בתמצית המושג ביה"ע דהו"ה אחד כו' ובבחי' נקודה דאין דחכ' כמו שהוא באמתתו מצד עצמו במקור כה החכ' כו' כנ"ל. וזהו שנעשה ע"י ב' ברכות דשתים לפניו א' ברכת יוצר שמדבר בביטול המלאכי' דבריאה ויצירה כשרפים וחיות שמשבחים ומפארים ואומרים קדוש וברוך כו' ע"י ההשגה הנגלית דאימא מקננא כו' ועי"ז קול זה מעורר הכוונה הפנימית בק"ש ביה"ע דפנימית בינה בפנימית חכ' בא' שמע כו' ועי" קול החיצון שבברכת אה"ע שמדבר בנשמות כשרשם בפנימי' דאו"א שיומשך על ידם יח"ע דתו"מ וכמ"ש ותן בלבנו בינה כו' לשמור ולעשות דוקא וזה שנעשה עי"ז יח"ע דתו"מ בק"ש במצות ת"ת ודברת כם וקשרתם כו' אח"כ ואהבת שהוא ענין צווי ע"י המשכת או"ד דמלאכים וענין ממילא כפי שרש נש"י בפנימית דאו"א וכמו שמסיים הבורח בעמו ישראל באהבה כו' (וענין הדבור דד"ת נק' דיבור פנימי ששרשו בפנימית דחו"ב דתורה ודבור חיצוני בקול רם שזוהו מצות עיון דתו"מ וקריאה כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם כו') עד אמת ויציב שהוא היכל הרצון דכתר למעשה דמצות בפ"מ דנתב"ס דוקא כנ"ל וד"ל:

(כו) וזהו הטעם שאנו רואים יתרון מעלה בקול החיצון שבדבור יותר מכל פנימית שבו והוא מה שהקול מעורר הכוונה שזהו קול פשוט שבהבל הדבור החיצוני שעיי"ז מתעורר הכוונה הפנימי' שהוא מקור השכל כו' כמו שאנו רואים בחוש שכאשר ידבר האדם בקול רם ויכל לעורר כוונה פנימית שבהשגת השכל יותר מעומק כח שכלו בעצם (וראי' לזה מאשר אנו רואים כמתוכחים בדבר חכ' שכאשר יעמוד על תמצית הרצון וכ"ש בבחי' נקודת אין דחכ' כו' שלא יכול לפרש בדבור יצא הדיבור מלבו בקול רם וכן בדבר שנוגע לחיי נפשו שימעון בזכות עצמו ירים קולו בדבורו בלי בחירה כלל וכן כשמדבר התנצלות ע"ע לפני השר שימצא חן בעיניו וכה"ג ולא עוד אלא שע"י הקול פשוט שבדבור בקול שיר וזמרה יעורר גם הכוונה הפנימי' שברצון ותענוג בנקודה האמתית שבעצמות הנפש כו' וכמו שיעורר בקול שיר לב זולתו שיטה רצונו אליו באה"ר בתענוגים כו' וד"ל וא"כ בהכרח לומר שיש שורש ומקור להבל קול החיצון שבדיבור בעצמו שנק' חומר הדיבור כמעלה ומדריגה עליונה יותר משרש ומקור השכל והרצון ותענוג הנמשך בחכ' ע"כ יכול לעורר הכוונה שבמוח ולב מן העצמות כו') וזהו ענין פסד"ו דהגם שכל פסד"ו אינו רק בשבח ותהלה שבא בהשגת שכל איך שבורא הכל וכל הברואים אומרים שירה כו' אבל בקול שיר וזמרה שבהבל קול החיצון הזה הוא שבכחו לעורר הכוונה הפנימי' שבמוח ולב כנ"ל וע"כ עי"ז דוקא יכול לכון

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

ועל ידו נבראו אור ומים וביום ב' מדת גבו' וע"י נברא הרקיע כו' אלא שבוי"ו מדות הנ"ל אינו זמן גמור רק נק' סדר הזמן והוא מ"ש במדרש מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן וכמ"ש במ"א שענינם רק מאחר שנאצלו ששה מדות אלו ע"כ יש קדימה ואיחור שמתחלה נאצלה מדת החסד וכשהי' צ"ל אצ"י הגבו' שהיא הפכי' להחסד ע"כ הי' צ"ל הפסק מהתפשטות אצ"י החסד שאל"כ הי' הכל חסד ולא מציאות אחר כלל וכן עד"ו מגבו' לת"ת כו' והפסק זה הוא נק' סדר הזמן שהוא קדימו' ואיחור כדוגמת הזמן עם שאין שם זמן גשמי עדיין אלא שע"י הארתם במל' מתהווה הזמן שיהי' שיך לומר מלך מלך וימלוך כנ"ל והנה ששה מדות הנ"ל הם שרשי' לשית אלפי שני דהיינו עלמא שממדת החסד מתפשט חיות אלף שנה וכן ממדת הגבו' וכמ"ש כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול ר"ל יום מו' ימים דאצ"י שהם ו' מדות הנ"ל הם חיות אלף שנה. והנה שרש ומקור ו' מדות הנ"ל הוא מן החכמה ולכן נק' שי"ב ע"ש התמשכותם מהחכמה הנק' ראשית וידוע מ"ש מחדש בכי"ו מע"ב שששה ימים שהם ששה מדות שבכל שבוע מתחדשי' ונמשכי' בכל שבוע מהחכמה כי כל שבת הוא שביטה ועלייה בלמעלה מהזמן ואח"כ בו' ימי החול חוזרים ונמשכי' ששה מדות הנ"ל מהחכמה ולכן אין יום דומה להכירו כי בחי' חסד זה שביום א' דהיום לא הי' מעולם וכן בשאר כל הימים. אמנם עכ"ז התחדשות זו היא רק בחי' פרטי' שיום זה הוא ד"מ חסד שבחסד שבחסד כו' אבל בכלל הם רק ששה מדרגות הנ"ל דשי"ב וכן השבת היא שבת בראשית רק שמתחדשי' להמשך באופני' שוני' מדי שבוע, ומעם הדבר יובן עד"מ מבשרי אחזה מן השכל יומשך לזכות במדות שכלב פעמי' באופן זה ופעמי' באופן אחר והכל א' בשרשו וכן לחוב במדת הגבורה. ואמנם שכל וסברא חדשה לגמרי יוליד חדשות במדות חו"ג באופן חדש שלא הי' מקודם לגמרי, וכמ"כ יובן למעלה שחוב"ב ת"ר מוליד' ששה מדות הנ"ל שהם ששת ימי המעשה מאא"ם המצומצם בחו"ב וגם שנתחלקו לכמה פרטי פרטי' דכל ימי השבוע דשית אלפי שני דהוי עלמא כללותם בשרשם באצ"י הוא רק בחי' ומדרגה א' ולכן כל שבת הוא שבת בראשית ממש רק שהוא מפרטי פרטיות אבל באלף הו' יאירו מוחי' חדשי' לגמרי בחו"ב דאצ"י מה שלא הי' מקודם לגמרי והוא בחי' עצמות אא"ם שבחוב"ב ולא כאשר כבר הוא

והנה בזה מובן ענין ההלל כמה שצריכי' לשבח לפניו כדי לעורר את המדות הנ"ל כי צ"ל התחדשות החיות תמיד. ולהיות כי התחדשות החיות הוא ע"י רו"ש הסתלקות והתפשטות לכן האתעדל"ת צ"ל ג"כ בזה האופן בחי' רו"ש והרצוא הוא התלהבות רשפי אש התשוקה לצאת מחשכת גופו להכלל ולהבטל במקור החיים. והשוב הוא העבודה בעשי' המצות ובקריאת התורה והברכות וכעד"ו ענין הלל ושבח להודות לשם הוי' שבוה ממשיכי' גילוי הא"ס כ"ה במדותיו כנ"ל:

הללויה מה שהקדים תחלה שם י"ה. הוא משום כי עיקר תכלית השבחי' הוא להוציא המדות דאצ"י בגילוי אור בהשפעה ממש כנ"ל והרי ידוע שיש יניקה גם לחיצוני' במדות דאצ"י כשמתפשטי' בבי"ע כענין המאמר רישי' דעשו בעיטפי' דיצחק כי מותרו הגבו' דעשו יוצאי' מגבו' דקדושה וכן מותרו החסדי' דישמעאל מאברהם איש החסד וכמ"ש במ"א ולהיות שצריך שלא יקבלו גם החיצוני' יניקת אור מן הקדושה האלקי הנה לזאת עיקר הכוונה בחילול ושבח הנ"ל הוא דווקא בבחי' חו"ב שבמדות הנק' י"ה כי השבירה בו' מלכי' הי' רק בבחי' המדות אבל לא בג"ר כידוע וכמ"ש ימותו ולא בחכמה וגם ממעם שבחי' חו"ב הם קרובי' יותר לבחי' הארת אא"ם כי אין התלבשות אא"ם אלא בחכמה מצד שבחי' הכיטול הוא בחכמה כו' והכל ענין ומעם א' הוא שמחמת זה א"א לחיצוני' לקבל יניקה מן המדות כי לא יגורך רע כתי' וזהו פי' הללויה שהקדים תחלה להמשיך מוחי' דאו"א שמלוכשי' במדות דאצ"י וד"ל:

ואחר שהקדים חילול והמשכת מוחי' דאו"א הנק' י"ה שבהם ועל ידם מגיע השפע לקדושה לבר ולא לחיצוני' אמר אח"כ הללו עבדי ה' כלומר כל סמ' דקדושה חמה יהללו את כללות שם הוי' בשלימות כי כבר חזק בריחי שעריהם שלא יהי' לזרים חלק ונחלה אתם ע"י המשכת שם י"ה תחלה כנ"ל:

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. הנה המל' נק' עתה עת ה' כי שרש הזמן מתחיל בה כמ"ש בלק"א ח"ב בענין מלך מלך וימלוך ולכן נקראת ג"כ חיי שעה, והנה ה' מקבל מו"ו כמ"ש בוחר להיות כי אע"פ שהויות הזמן הוא ממדת מל' שרשו ומקורו הוא מויו מדות דו"א שהם המקורות לשי"ב כידוע שבוים ראשון האיר מדת החסד במל'

נמשכ' המדות הנ"ל ובה' המשכת יוד רבתי הוא הנק' כח
 אדני כלומר עיקר כח ומקור דש' אדני וזה"ע איש"ר בכל כחו
 דהיינו המשכ' בחי' שמו הגדול מל' דא"ס במל' דאצי' ועי"ז
 נמתק' כל הדיני' וקורעי' לו גו"ד של ע' שנה שהוא יניקת
 ע' שרים ע"ש בארוכה, ועפ"ז יתפרש ג"כ הפסוק הזה יהי
 שם ה' מבורך מעו"ע כי נת"ל שענין קריאת ההלל הוא
 להמשיך האור מהעלם אל הגילוי והיינו מי"ס הגנוחות הנ"ל
 הנק' שמות וההמשכה הזו הוא עד בחי' מל' סופא דכל דרגין
 דאצי' כידוע דנתחב"ס ואח"כ אומר עוד יהי שם הנ"ל מבורך
 ומתגלה מן המל' הנק' עתה ועד עולם ר"ל שיומשך בבי"ע
 ג"כ לנשמות ומלאכים ולנשמות שבעוה"ז בנופות כי עיקר
 כוונת האדם צ"ל להמשיך גילוי אלהות בנפשו בפרט ובכל
 עולם בכלל כידוע:

מצומצם בהם בראשי' האצי' וזהו שיאמרו לע"ל כי אתה
 אבינו כו'. ולכן נק' המל' המקבלת משה מדות הנ"ל בשם
 עתה שהוא ל' הוה ופירושו רגע קטנה שיפול עליו ל' עתה
 משא"כ כשימושך זמן מה לא יהי' שייך ל' עתה כי יהי' בו
 ג"כ עבר ועתיד והוה, אבל עתה אינו אלא רגע קטן שבה
 יתכן ל' עתה כלומר זו הרגע, ולגבי א"ס ב"ה הנה כל ימי
 עולם ושית אלפי שני שהם ו' מדות הנ"ל הנמשכ' מהמל'
 הוא רק כמו רגע קטן מאחר דשית אלפי שני שהם ו' מדות
 הנ"ל הנמשכ' במל' הם רק בחי' ומדרגה א' ממדרגות
 הרבות שיוכלו להסתעף מאא"ס שבחוב"ב כנ"ל: והנה כתיב
 ועתה יגדל נא ביוד רבתי ביגדל כו' ונת' במ"א שכוננת
 מרע"ה להגדיל בחי' המל' הנק' עתה ע"י שימושך לה מיו"ד
 רבתי בחי' ח"ס שהוא למעלה מחכמה הגלויה שממנה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

באתי לגני

וזהו ההפרש בין בהמק"ד ובין [זה"ג] כו', שבבהמק"ד הי'
 היכל קדש הקדשי', פי' קדשים הוא חו"ב וקה"ק הוא
 בחי' כתר, שכללותם הוא י"ה דש' הוי' שהיו"ד יש בו קש"י,
 ובחי' זו די"ה שהם עלמא דאתכסיא האיר בבהמק"ד. אבל
 כשאין השם שלם היינו שאינו מאיר בחי' י"ה, כ"א בחי' ו"ה.
 ובאמת כזה"ג גם בחי' פנימיות המדות אינם מאירים, שהרי
 כתי' כרחל לפני גווי' נאלמה, שרק בחי' חיצוניות מבחי' וא"ו
 שהוא ששה מדות וה"א הוא בחי' הדבור מאירי' להנהגת
 העולמות, אבל בחי' פני הוי' עו"נ אסתיר פני בחי' הפנימיות
 בבחי' יום ההוא הוא בחי' עלמא דאתכסיא כו' שהרי
 מסתלק קוב"ה לעילא ולעילא.

ועל זה נאמר אני ישינה בגלותא דמצרי' ובכל שאינו מאיר
 בחי' הפנימיות כו', ומ"מ ולכי ער שפי' במד"ר לבתי
 כנסיות ובתי מדרשות, שע"י תורה ותפלה גם עכשיו לבי
 ער, כי אורייתא מחכ' נפקת, וגם ארז"ל אלפים שנה קדמה
 תורה לעולם שנא' ואחי' אצלו שעשועי' יום יום היינו בחי'
 אאלפך חכ' אאלפך בינה, שזהו בחי' י"ה, וגם יש בה מבחי'
 השעשועים העצמיים שהוא בחי' תענוג. והוה שארז"ל ע"פ
 יקרה היא מפנינים יקרה היא מכח"ג שנכנס לפני ולפנים,
 והיינו כי הכח"ג הוא רק נכנס לפני ולפנים, אבל התורה היא
 בחי' פני ופנים עצמה כנ"ל שיש בה בחי' ג"ר בחי' י"ה עם
 הקש"י בחי' שעשועים כו'.

והנה נת' לעיל שכדי להיות גילוי השכינה בבהמק"ד זהו
 ע"י ג' דברי', אריתי מורי, אכלתי יערי, שתיתי ייני,
 כמו"כ יובן זה בעבודת ה' גם עכשיו. דהנה אריתי מורי הוא
 בחי' קטורת, ואכלתי יערי הוא בחי' קרבנות, וההפרש שבין
 קטורת לקרבנות, שהקטורת הם בחי' ריח לכד שהוא דבר
 שהנשמה נהנית ממנה, משא"כ האכילה הוא מה שנכנס
 בפנימיות להוסיף חיות הדם שבו הנפש להחיות הגוף.
 וכיארור הענין בעבודה צ"ל ב' בחי' מס"נ שבק"ש, הא' הוא
 למס"נ באחד, והב' הוא מ"ש אח"כ ובכל נפשך שארז"ל
 במשנה ספ"ט דברכות אפי' נומל את נפשך, שלכאו' מה"ע
 ב' מס"נ אלו. ובכדי להבין ענין למס"נ באחד צ"ל תחלה פי'
 וענין אחד. דהנה אחד הוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן
 פי' שאינו בחושבן ע"ס כלל ואינו שייך לעולמות, כי כלליות
 התהוות העולמות ואפי' עולמות עליונים הוא רק מבחי' שמו
 לכד, ועו"נ בשכמלו' שמבחי' שם מכבוד מל' נתהוו כלליות
 העולמות, וגם על בחי' שם זה נאמר כי נשגב שמו לבדו
 שגם שמו הוא רק בבחי' נשגב כו', אבל וירם קרן לעמו כו'
 לבני' עם קרובו שקרבן להיות עם קרובו, וכמארז"ל במד"ר
 פ' ואתחנן ע"פ אשר לו אלקי' קרובי' אליו, והיינו לבחי' ש'
 הוי' שהוא שם העצם כו'. ולזאת כאשר יעמיק דעתו
 בהתבוננות זו יבוא לבחי' רצוא ותשוקה ליכלל וליבטל בבחי'
 או"ס עצמותו ומותו מכלי יחפון בשום דבר זולתו וכמ"ש

שאינה מבינה התבוננות זו כל כך כי הגשמי א"א לו להבין רוחניות דבר מה בקירוב איך ומה כו'. ואי לזאת תקנו בשתים לפני שלפני ק"ש בברכה ראשונה שהוא פ' וביאור על תי' ה' אחד כמ"ש במ"א איך שהאופנים וחיות הקדש הם בבחי' רעש גדול בבחי' הביטול לאלקות, ועי"ז מתפעל גם נפשו הבהמית להיות כי שרשה משמרי האופנים וכשמתבונן איך ששרשו ומקורו הוא בטל בתכלית הנה עי"ז נעשה גם אצלו הוזה ממקומו שיסכים לבחי' הביטול.

ועמך לא חפצתי, וזהו ענין קטורת מלשון והי' הקשורים ליעקב, וכמו שא' רשב"י בחד קטירא אתקמנא בי' אחידא בי' להיטא כו' שהוא בחי' התקשרות הנפש לאלקות כו', וז"ע למס"ג באחד. ואמנם הנה התבוננות זה פועל רק לנה"א שהוא חלק אלקה ממעל כמ"ש כי חלק הוי' עמו, ולכן ע"י התבוננות זו הנ"ל ה"ה מתפעלת לבא להיות בבחי' התקשרות לאלקות, ע"ד והי' הקשורים, בחד קטירא כו', אבל הנה"ב להיותה גשמי' אינה מתפעלת מזה, מה גם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה לאמר, ש"פ פנחס, תער"ג

גילוי אוא"ס ב"ה וגם לאחר שנתהוו אינם בבחינת מציאות כלל כו', מ"מ הרי הנבראים מרגישים א"ע למציאו' יש כו'. הנה זה גופא מה שהנברא' המה בבחי' מציאו' יש בהרגשתן זהו מבחי' כח הגבול שבא"ס כו', וכמו"כ לאחר שנתהוו הנבראים הרי יש בהם אור וחיות לקיים מציאותם כו', זהו ג"כ מבחי' כח הגבול כו'. דהנה אנ"ר עד"מ באדם למטה שיש בו נפש המח' אותו דמהות הנפש אין אנו יודעים מה הוא אבל זאת אנו יודעים שיש בו נפש המח' אותו שהרי בצאת הנפש מהגוף נשאר הגוף כאבן דומם כו', הנה לבד הנפש בהכרח שהגוף עצמו יש בו חיות לקיים מציאותו, שהרי גם בצאת הנפש נשאר הגוף עכ"פ כדומם כו', הרי בהכרח שיש בו חיות כו', וזה לבד הקיסטא דחיותא שזהו מה שנשאר מהנפש גם לאחר הסילוק כו', דהו"ע מ"ש ונפשו עליו תאבל כו', ומשו"ז קשה רמה כו'. הנה לבד זאת יש בו חיות לקיים עצם מציאות כו', וכמו אדה"ר קודם שנפח באפיו נ"ח שהי' מוטל גולם וכמ"ש גלמי ראו עינדך כו' שהי' במציאו' עכ"פ כו', וכמו עד"מ עץ כשכורתין אותו שנפסק צורת חיותו הרי צורת עצם מהותו נשאר קיים כו', ובהכרח הרי יש בו חיות המקיימו כו'. והדוגמא למע' הוא כדאי' במא' דפתח אליהו וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארו כוליהו שמהן כגופא כו', הרי אשתארו כגופא עכ"פ כו', וידוע שזהו מצד החיות שיש בעצם הכלים לקיים מציאותם לבד האור המתלבש בתוכם כו', והן השמות דאל אלקים שהן מבחי' הרשימו שרש ומקור הכלים כו', וכמו"כ כל הנברא' עד למטה מטה גם אחר שנתהוו יש בהם חיות לקיים מציאותם כו', וזהו מבחי' כח הגבול כו', דהתהוות הנברא' הוא מכח הגבול כו', וכמו"כ לאחר שנתהוו נמצא בהם מכה

קנד) והנה זה גופא שכח הגבול הוא בחי' העלם הוא לפי שהכוונה בזה הוא להיות התהוות מציאו' יש ודבר נפרד שזהו העלם בעצם (והכוונה היא להיות אתהפכא חשוכא לנהורא כו' וכמשי"ת), ולכוונה זו נמצא מן העצמות כח הגבול שהוא בחי' העלם כו', וע"כ בכדי שיהי' התהוות היש הי' צ"ל התעלמות בחי' כח הבל"ג שהוא בחי' התגלות העצמו' ושיתגלה כח הגבול כו', דכח הבל"ג להיותו בחי' גילוי העצמות הי' קודם הצמצום בבחי' התגברות על הכח הגבול, והיינו שכח הבל"ג הי' בהתגלות וכח הגבול הי' כלול בו שלא הי' ניכר כלל, וע"כ הי' הצמצום שנתעלם אור הא"ס ונתגלה כח הגבול כו', ועמשי"ת"ל בד"ה ויהי הענין והחשך ויאר. והגם שאין לך דבר שחוצ' לעצמותו שהרי אוא"ס מאיר לאחה"צ כמו קוה"צ וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא דאני קאי על עצמות, וכמו האדם שאומר אני הכוונה על עצמותו כו', והיינו דעצמו' אוא"ס הוא לאחה"צ כמו קוה"צ כו' (וההפרש הוא רק בין העלם וגילוי כו', ובידיעת העצמו' הוא בבחי' גילוי כו'), וממילא אין העולמות בבחי' מציאות כו', דכ"ה באותי' הרשימו גופא דקוה"צ לא היו בבחי' מציאו' כו', שהרי אותיות הרשימו היו גם קוה"צ וכמא' גליף גליפו בטח"ע שזהו אותי' הרשימו כו' וכמ"ש במ"א, רק כשהי' האוא"ס מאיר בגילוי בהאותי' לא היו בבחי' מציאו' וע"י הצמצום נעשו בבחי' מציאות כו', דהגם שהצמצום לא נגע בהאותי' עצמן רק בבחי' האור שנתעלם כו', הרי עי"ז נעשו האותי' בבחי' מציאות כו' וכמ"ש במ"א. ובאמת הרי האוא"ס ממלא מקום החלל לאחה"צ כמו קוה"צ, וממילא גם לאחה"צ אין האותי' בבחי' מציאו' כלל כו', וכ"ה בהעולמו' ונברא' שבאמת מאיר בהם

וזהו דבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי הוא כח הא"ם להיות בחי' ההתהוות כו' (והיינו להיות בחי' ההעלם כו'), ואיהו שמתייחד עם חיוהי זהו כח הא"ם להיות בחי' הגילוי כו', וזהו דב' בחי' איהו הגם ששניהם הם כח הא"ם כו', מ"מ בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי שזהו בחי' כח הגילוי שבבחי' א"ם ובבחי' בל"ג ה"ז מדר' גבוה ונעלה יותר מבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי כו'.

קיצור. וזה שנמצא בחי' כח נעלם הוא בכדי שיהי' מציאות יש, ועו"י הי' הצמצום שיתגלה בחי' כח הגבול והגם שאין דבר חוץ לעצמותו, וכמו שהיו אותיות הרשימו קודם הצמצום כן הם אח"כ, וכן הנבראים אינם במציאות, מ"מ הרגש מציאותם בעצמן הוא מכח הגבול, וזהו המקיים מציאותם לאחר שנבראו כמו קיום הגוף עצמו, וזהו בחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי, וחיוהי הוא בחי' האור דשרשו מכח הבל"ג, וזהו בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי להיות בחי' גילוי.

הגבול לקיים מציאותם כו', רק שזהו מה שנמצא בהם לא שהוא בהם בבחי' התלבשו' והתגלו' כו' (שזה שייך בבחי' או"פ כו'), והחיות הוזה זה מה שנמצא בהם כח מבחי' כח הגבול שבא"ם לקיים מציאותם כו'. וזהו איהו וגרמוהי חד דאיהו הוא בחי' כח הגבול שבא"ם ומתייחד עם גרמוהי לפעול פעולת ההתהוות, וכן לאחר שנתהוו לקיים מציאותן כו'. אמנם ענין איהו וחיוהי חד הנה חיוהי הן האורות דשרש האורות הן מאוא"ם הבל"ג כו', דהגם שהאורות באין ג"כ בבחי' מדה וגבול וגם כשרשן הן בבחי' ע"ם כו', הרי נת"ל פרק ט"ז ופרק כ"ז שא"ז בחי' כח הגבול שבא"ם כ"א זהו מה שהא"ם הבל"ג שיער בעצמו להאיר במדה וגבול כו', וא"כ הרי שרשם הוא מכח הבל"ג שבא"ם רק זהו מה ששיער כו', וזהו בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי היינו בחי' כח הבל"ג שבא"ם שהוא בחי' התגלו' העצמו' כנ"ל שמתייחד עם האורות כו', והוא בחי' כח הגילוי שבא"ם כו'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שמע"צ תרפ"ט

בא אל עומק פנימי' הכוונה ואמית' הענין שמושג אצלו הענין שהוא באופן כך וכך וזהו מעלה יתירה בעיון שעו"י דוקא בא לעומק אמית' הדברים יותר מכמו שהי' מבינו בהשקפה ראשונה מי ששכלו חריף ביותר הנק' בל' העולם א בליציקע פלינקע קאפ מיט א שארפן שכל, שהוא ביכולתו להבין כל דבר עמוק בהשקפה ראשונה הנה מ"מ לא יבוא לעומק אמית' ההשכלה כמו זה מי שמייגע כלי שכלו וכלי מוחו בריבוי יגיעה ועיון שעו"י דוקא באים לעומק השכל ואמית' כוונתו ואז הרי הוא ממציא כמה שכלים חדשים בהענין שלולי העיון לא הי' בא על ענינים אלו כ"א ע"י העיון והיגיעה דוקא וכמו"כ בכחו אז להרחיב הענין ביותר בריבוי פרטים וריבוי הסתעפות וכל ענין פרטי להסבירו בפנים מסבירות ביותר, וכמ"ש במ"א התפרש בין למוד משניות ללימוד התלמוד, דמלימוד וגירסת המשניות לא נעשה הולדה חדשה רק מה שמבואר בהמשניות, אבל בלימוד התלמוד שהו"ע העיון והפלפול בההלכות שבמשניות ה"ז נק' עשב מזריע זרע עץ פרי שמוצאים בפלפול דין חדש, וכמו נפיק מלתא מביניהו שע"י העיון מולידים דין חדש, מה שהי' בהעלם דבר קודם העיון, וכמו מי שחופר בעומק הארץ עו"י

מו) וביאור הענין הוא דהנה עיקר ענין העיון וההגיון בתורה הוא רק העיכוב וההעמדה על הדבר עד שבא להשגת אמיתתה, וכמו שאנו רואים בחוש בכל דבר שכלי בכדי שיבא אל עומק החכמה לאמיתתה כמו על אמיתת הדין באיזה דבר מדיני התורה שבא מעמקי הפלפול הוא דוקא ע"י היגיעה רבה במוחו שמייגע כלי מוחו בעיון גדול בכל פרט כמו שהוא נמשך מהכלל ובהעמקה גדולה במתינות דוקא, ואז יגיע לאמית' הדבר וענין היגיעה הוא מה שאינו מסתפק בהשגת הדבר בהשקפה ראשונה, דהידיעה הבאה מהשקפה ראשונה היא ידיעה שטחיות בלבד, ודבר מוסכם ומוחלט הוא שבידיעה שטחיות הרי אינו יודע פנימי' הדברים כלל כ"א כאשר לומד פעם ושתים עד כמה פעמים, ואז הנה ג"כ עוד לא יבין עדיין את הענין כלל היינו שאינו יודע עדיין פנימי' ענינו של ההשכלה ההיא כלל אלא אדרבא בכל פעם ופעם שהוא לומד יוקשה לו הרבה בזה עד אשר הוא נותן כל כח שכלו והשגתו בזה בעיון גדול ומעמיק דעתו לידע אמית' הדבר איך הוא, וכל מה שהוא מעמיק א"ע יותר ויותר בהענין הרי הענין יפלא ממנו יותר וכאלו מתרחק ממנו עד אשר סוף כל סוף הנה לאחר יגיעה גדולה ועצומה הוא

מברך ממקורו ושרשו מהמעין וכמו"כ הוא בעסק התורה כשמייעג ביותר לעיין בכל ענין עי"ז דוקא ה"ה בא אל עומק הענין וימציא שכלים חדשים עמוקים מאד, וממילא יתפשט וייתרחב כל ענין ביותר.

קיצור. עיון ענינו עיכוב על הדבר ורק עי"ז יבא לעומק החכמה לאמיתתה, ימציא שכליים חדשים, ירחיב ויסביר הענין, וכמו שע"י הפירה בעומק תהי' הנביעה וגם התפשטות המים ביותר.

הוא מוציא מי מעין שהוא נביעה חדשה מן המקור דמי שאינו חופר בעומק כ"כ ה"ה ג"כ מוציא מים רק שהם מים מכונסים או מי נהרות שאינם מים חיים, אבל ע"י הפירה בעומק דוקא ה"ה מוציא נביעה חדשה מן המקור הנק' מים חיים, וכל מה שחופר בעומק יותר תהי' הנביעה ביותר, אשר ע"י הפירה בעומק יותר הנה לכד זאת מה שגוף ועצם הנביעה היא ביותר הנה עוד זאת דאז דוקא תהי' התפשטות המים ביותר, וכמו כל התפשטות הנהר הוא מהמעין דוקא ונהרא מכיפ'

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה תרצ"ד – בסעודה

המלמד בני חברו, אלא כל המלמד את בן חברו תורה – הרי זה עולם מלא.

קביעות העתים לתורה ברבים, הן ה"עץ חיים" שעל כל אחד להחזיק בו כל השנה, ואז תשמח התורה אתנו ותהיה שמחת תורה, שהתורה שמחה עם בני ישראל.

ברור הדבר, שמי שימסור עצמו לעורר על קביעות עתים לתורה ברבים, יצליח לו השי"ת בעניניו הגשמיים, התורה הקדושה לא תישאר בעלת חוב לו.

תורה נקראת תורת חסד, שכן היא מעוררת תמיד רחמים על כל בני ישראל, לכן נקראת התורה כוס של ברכה, היא פועלת אצל הקב"ה שפע ברכה לבני ישראל. מי שמניח עצמו לעורר לקביעות עתים לתורה ברבים – תביא לו התורה רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

ח. שבח והודיה להשי"ת על גילוי אור החסידות בכלל ועל גילוי מאור הרביים כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים בפרט.

כל שבח והודיה יש לבטא במלים ברורות, שכל מלה תישמע ותאיר, ובכן: ברוך אלקינו אשר שם חלקנו בחיים. נמצאים אנו בעולם זה בדורות שבהם אור החסידות הוא בקו של גילוי, ומאור הרביים הוא באופן של התגלות.

חסידות ורביים היו מיום שברא הקב"ה אדם על הארץ. אדם הראשון שנברא בעולם היה חסיד, כפי שהגמרא³ אומרת: "אדם הראשון חסיד גדול היה".

בכל דור ודור היו רביים וחסידים, אלא שכל זה היה בסדר של נסתר, צדיקים נסתרים, עד שהשי"ת גילה קו

ז. כשבא אחד מאנ"ש שי' או תלמיד מהתמימים שי' מאיזו עיירה ואני שואל אותו אם לומדים חסידות, אם יש זמן קבוע ללימוד חסידות ונגלה בבתי הכנסת, יש כאלה שעונים שאין עם מי ללמוד. שואל אני אותם: האם אכן אין עם אף אחד ללמוד? עונים לי: יש אחד או שנים, ולפעמים גם שלשה. זו התשובה בקשר ללימוד חסידות ברבים. נו, אבל שיעור גמרא, סימן שולחן ערוך כו' וכו'? שוב אותה תשובה – אין עם מי. אילו היו משתדלים היו מתאספים שבעה-שמונה אנשים שהיו לומדים ואולי גם מנין.

הריני מחוייב להודיע ולומר שכל אלה היוצאים ידי חובה לעצמם בתירוץ שאין עם מי ללמוד – נושאים על עצמם אחריות כבדה, ועליהם לדעת זאת. האמת היא שגם אם נמצאים בעיירה קטנה או ביישוב קטן שאין בהם בני תורה, הרי מי שיש לו רצון יכול לפעול באותו מקום שילמדו ברבים.

הנסיון הראה שאם רק ישנו מי ששקוע בזה לעורר ללימוד ברבים – נפעל ונעשה הדבר ב"ה. כל אחד, גם היהודי הפשוט, מרוצה וחפץ לשמוע דבר תורה, כל אחד רוצה לשמוע בשמחה מאמר רז"ל, אגדה, מדרש, דין. וישנם כאלה שרוצים לשמוע דבר חסידות. אין הדבר תלוי אלא במעורר שיהיה שקוע בזה, וחוב זה מוטל על כל אחד מאנ"ש ומתלמידי התמימים שי'.

על כל אחד לזכור את המאמרים: "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא"¹, "כל המלמד את בן חברו תורה"², לא נאמר כל המקיים נפשות או כל

(3) עירובין יח, ב.

(1) סנהדרין לז, א.
(2) שם.

למרות שגם את כוחות הנפש אין אנו יודעים, הרי בכל זאת ידוע לנו עצם קיום הכוחות.

קיים הבדל בין "ידיעה", שמשמעה השגה, לבין "ידוע". השגה משמעה שאנו יודעים את הדבר, ואילו "ידוע" הוא שרק ידוע לנו על הדבר. למרות שזה לכאורה אותו דבר, ובכן מהו ההבדל אם אנו יודעים את הדבר או שהדבר ידוע לנו.

אך לאמיתו של דבר קיים הבדל גדול. בהשגה יודעים אנו את הדבר מצד הדבר המושג בעצמו, ואילו ב"ידוע" – יודעים אנו את הדבר באמצעות דבר נוסף.

למשל, יודעים אנו רוחניות על ידי כוחות הנפש. את הרוחניות עצמה אין אנו יודעים, אבל כוחות הנפש הם הרי רוחניים ואת כוחות הנפש אנו יודעים על ידי פעולותיהם, הרי ממילא ידועה לנו רוחניות.

"ידוע" אין משמעה שיודעים, אדרבה זה גורם צער. כשם שהשגה גורמת עונג ונחת רוח, כך זה שאינו יודע בהשגה גמורה גורם לו הדבר צער ועגמת נפש. כמו שאנו רואים במוחש שמי שמבין ומשיג איזו השכלה טובה הוא בשמחה גדולה, שהוא נהיה שבע מכן, ולהיפך, כשאנו משיג הוא מצטער צער רב.

אך, אחרי הכל, הרי מ"ידוע" אפשר כבר להיות קרוב יותר ל"ידיעה", זה נתן תקוה שאולי יזכו להבין.

אבי אמר לי פעם נקודת הסבר בהשגה שהיא פתח לגדר הרוחני, וזה לשונו הקדוש: שכל משכיל גם כאשר אינך שומע.

גדר הגשמי הוא בתנועה ומנוחה, ויש לו הפסק, ואילו גדר הרוחני הוא חי שאין לו הפסק. בהקדמה זו הסביר מאמר הזהר⁴ "תרעין דגן-עדן אסתימו בלילה" שהוזכר במאמר של ראש השנה.

שם הוסבר, שמה שתרעין דגן-עדן אסתימו בלילה, זה סילוק ועליית פנימיות המלכות למעלה, ואז חיצוניות המלכות "רגליה יורדות" לברר בירורים דבריה-יצירה עשייה.

ונתבאר שם, שענין זה בנשמות שבגן עדן הוא עבודת הנשמה עם עצמה לקלוט את האורות והגילויים שנתגלו לה להיות בבחינת פנימיות. כי נשמה היא פנימיות בעצם מהותה, וכל ענינו של "פנימי" הוא להכניס כל גילוי בפנימיותו דוקא. זהו ענין הסתימות של נשמה, היינו העבודה הפנימית.

בביאור ענין מעלת העליה, הוא מסביר שם מענין עליית נשמות הצדיקים בעולם הזה בשעת השינה, שהיא

של גילוי שהיו רביים וחסידים גלויים, וגילה לנו את הבעש"ט הקדוש.

מאותו יום בהיר שבו נתגלה הבעש"ט הקדוש, מתחיל להאיר אור החסידות בגילוי ומתחיל קו של התגלות המאור וקירוב המאור אל הניצוץ.

עד הבעש"ט הקדוש, וכן זמן מסויים בחייו, היו רביים וחסידים, אלא שהיו אלה נסתרים. עם התגלות הבעש"ט הקדוש – נתגלה האילנא דחיי – עץ החיים – עם הענפים של רביים מאורי אור בקרב ישראל.

ידוע לכל פירוש המלות הפנימי במה שכותב הרה"ק רי"ל כהן זצוק"ל זי"ע בהסכתו – על ספר ה"תניא" – "וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו". הרבי הזקן בגילוי תורת חסידות חב"ד פתח לפני חסידים עולם חדש.

אך החסידות של הרבי היא התורה שבכתב של חסידות. וגדול הוי' ומהולל מאד שהעניק לנו את המתנה הטובה ונתן לנו את הרביים המסבירים לנו את התורה שבכתב של הרבי.

הרביים שלנו פתחו ופותחים לנו מעיינות תהום רבה של השכלה והשגה בידיעת אלקות ועבודת השי"ת, הם פותחים לנו דלתות בכל העולמות עד רום המעלות, שתהיה השגה שכלית כמו במוחש ממש באלקות. הם מכניסים נר אלקי בעולם הבשרי החומרי ומראים לנו את ההתחברות של העולם התחתון עם העולמות העליונים.

ט. ידוע לכל שהגדר הרוחני שונה לגמרי מהגדר הגשמי, וכפי שדובר במאמרי ר"ה ויו"ט, שאין לנו, נבראים בעלי חומר, שום השגה בדבר רוחני. מכל-מקום יש לנו השערה ב"רוחני". השערה זו נותנת לנו ציור בדבר. אלא שאין זו השגה, אין זו אלא הבהירות של אי-הידיעה. שהרי כשם שלידיעה יש הגבלה וציוור, כלומר, ציור מוגדר – מה יודעים – כך יש גם באי-הידיעה ציור מוגדר – מה אין יודעים.

לדוגמא: ההבדל בין איש פשוט שאינו מבין סוגיא בגמרא לבין למדן שיש לו קושיא בסוגיא ואין הוא מבינה, הרי למרות ששניהם אינם יודעים, אך בכל זאת ההבדל הוא גדול, האיש הפשוט איננו יודע שום דבר, כלומר, אין הוא יודע מה שהוא לא יודע, ואילו הלמדן כשאינו יודע הרי הוא יודע מה שאין הוא יודע. כלומר, "אי ידיעה" ברורה. "אי ידיעה" הברורה היא ידיעה מסוימת, המביאה לפחות להשערה.

אנו, נבראים בעלי חומר, יודעים רוחניות. כלומר, יש לנו השערה בענין רוחני על ידי הרגשת כוחות הנפש.

(4) ראה זח"א צב, א. קעב, א. רמב, ב. ועיין בכ"ז תו"א פ' לך ד"ה והבדילה הפרוכת. סהמ"צ מצות מילה פ"ד.

עליה נפלאה, ששואבת לה חיים, אשר מכך יובן במכלל-
שכן במעלת עליית הנשמות בגן-עדן.
עצמה, ומה אז עם חיצוניות הנשמה? (ב) מאחר שתועין
דגן-עדן אסתימו בלילה, מהו ענין עליית נשמות הצדיקים
בעת השינה?
וביאר, כי הזדמנות הנשמות שבגן-עדן הוא בהיכלות
ועל זה היה הביאור מענין הגדר הרוחני שנפלא מהגדר
הגשמי. והחיצוניות יורדת לבריאה-יצירה-עשיה. ובנשמות ענין
הסתימות הוא שהפנימיות של נשמה עוסקת בעצמה עם

~ אגרת קודש מהרבי הרי"צ לבתו הרבנית חיה מושקא נ"ע ~

תרגום מאידיש

חלק ט"ז

בעלת הבית (= זוגתו) סיפרה לו שבני הבית לא רצו להבדיל ולשבור את הצום, עד שהוא (= ר' שלום) יגיע, אך אני הכרתי אותם שישברו את הצום, כי הבנתי שמן הסתם הנך ליד ה'מגיד', ועד שה'מגיד' לא ישכב לישון לא תזוז ממנו, והעמידה את גביע-הכסף שמקדשים ומבדילים בו, אחד הילדים הניח את היין והאחרים את נר ההבדלה והבשמים.

לא, אומר ר' שלום. אני הגעתי לכאן רק כדי להביא את צרכי ההבדלה עבור ה'מגיד' ועבור ר' חיים 'פרוש', ה'מגיד' סיים לא מזמן את תפילת הנעילה, אח! בפעם הזאת ראיתי מה זו תפילה! והחל לספר בהתפעלות איך התפלל ה'מגיד' תפילת נעילה, ר' חיים 'פרוש' ועוד כמה אנשים – וכאן מנה כמה שמות מהאנשים שנשאר בבית המדרש – שומעים איך מתפלל ה'מגיד'. כאשר הוא – ר' שלום – סיפר איך קידש ה'מגיד' את הלבנה, והריקוד שהיה אחר קידוש הלבנה, נשאר כולם יושבים ועומדים נדהמים, ולאחר מכן – ממשיך ר' שלום לספר – כאשר אמר ה'מגיד' שזה זמן ידוע הוא (= ה'מגיד') מבדיל על "פאלין", לכן הגעתי לכאן לקחת "פאלין".

אמור אתה בעצמך – אומרת לו בעלת הבית (= זוגתו) – תהיה בריא, וששנה טובה תהיה לכולנו, האם אתה היית צריך להטריח את עצמך, לא יכולת לשלוח מאן-דהוא? – שוכח הנך על הכבוד שיש לך ברוך-השם, בלי עין הרע ובשעה טובה, בית שנותן הרבה צדקה, שלא לדבר הרי זה בית מלא תורה וגדולה – והנך רץ בעצמך להביא הבדלה ל'מגיד'?!?! נכון, אמנם שהנני רק "אשה", אך ברוך-השם ראיתי אנשים גדולים וחשובים, אבי עליו-השלום, דודיי הגאונים הידועים, לך איני צריכה לספר, אתה זוכר היטב את מה שסיפרה אמי עליה-השלום בסודי סודות, איך התנהג אבי עד שאתה בעצמך אמרת שבגמרא הקדושה כתוב שאחד האנשים החשובים התגנב בחשאי לראות איך עוד צדיק גדול מתנהג, אני ראיתי עולם מלא של אנשים גדולים, – ובפנותה לבניה ולחתניה, אמרה – "אך עניו כזה כמו אביכם לא ראיתי"!

את הרי – אומר ר' שלום – האשה החשובה ואשת חיל האמיתית, תני כבר כל מיני תרגימא וצרכי הבדלה עבור כל אלה שנמצאים עדיין בבית המדרש, ותני לי קצת "פאלין", אני ממהר, כבר די מאוחר.

החתנים – בשמעם שחותנם הולך חזרה לבית המדרש, הצטרפו אליו. שני החתנים

המבוגרים רגזו מאד, אמנם הם לא דיברו מאומה, אך בליכם פנימה היו להם טענות כבדות על ה'מגיד'.

כאשר הגיעו – ר' שלום, חתניו ושני בניו – הבחורים – שנשאו את צרכי ההבדלה ושאר הדברים לשבירת הצום – לבית המדרש, פגשו הם כמה מנינים של אנשים נכבדים יושבים ועומדים סביב השולחן הדרומי, ומדברים בהתלהבות וחוזרים על הסיפורים ששמעו לפני-כן מר' חיים 'פרוש' (= אשר נמצא כעת בחדרו של ה'מגיד' ר' מרדכי). הוא – ר' חיים – סיפר מה ששמע אודות הצדיק הגדול מוואהלין פאדאליא – הבעל-שם-טוב – כפי שהוא מכונה באיזורים ההם.

כאשר צייר לעצמו ר' מרדכי היטב את פניו הקדושות של רבו הקדוש – הבעל-שם-טוב – ונזכר באופן מדוייק וברור במראהו ובטון הדיבור בזמן שהרבי – הבעל-שם-טוב – מסר לו (= לר' מרדכי) את דברי השליחות, התאדמו פניו ונכנס להתלהבות גדולה, נעמד ואמר: אלו המילים הקדושות שרבי הקדוש הבעל-שם-טוב אמר לי, והנני מוסרם אות באות כפי שקבלתי מרבי: "ולר' חיים תאמר, שכאשר יגיע אלי, אתן לו סדר בלימוד הזוהר ומדרש, ותהיה לו פתיחת הלב".

ר' מרדכי – בהיותו בעל חוש בנגינה – השתדל לחזור על מילים אלו באותו טון ומנגינה כפי ששמע מרבו, ושליחות זו חזר עליה שלש פעמים, אחת אחרי השניה.

כאשר שמע ר' חיים את דבר השליחות ששלח אליו הבעל-שם-טוב הקדוש, ראה בזה – ר' חיים – 'רוח הקודש' ממש, שהצדיק הגדול (= הבעל-שם-טוב) יודע מחשבות, התפעל מאד מכך, אור של שמחה אפף אותו, וכולו קרן מאושר.

בראות ר' מרדכי את השמחה הרבה שיש לר' חיים, עשה זה עליו (= על ר' מרדכי) רושם אדיר – הוא ראה ששליחותו צלחה – עד שתפס בידו של ר' חיים ויצא אתו במחול, בהרהרו שוודאי יודע הרבי – הבעל-שם-טוב – שהוא (= ר' מרדכי) מסר לר' חיים את השליחות, והרבי (= הבעל-שם-טוב) רואה את השמחה שיש לר' חיים מקבלת שליחות זו.

בהתבוננו עמוקות בזה איך שהרבי – הבעל-שם-טוב – רואה הכל, ובוודאי מקבל נחת מהקירוב שר' חיים מתקרב, פתח ר' מרדכי בניגון שמחה שְׁלוֹנָה ברגשי געגועים ובריבוד נלהב, בשכחו שעדיין לא הבדילו.

בבתים רבים – שם המתינו למתפללים והאברכים שעדיין לא שבו לביתם מבית המדרש – החלו לתמוה ולהיות "לא רגועים", מדוע נשאר עדיין הבעלים בבית המדרש, כך שבבית המדרש התאסף קהל רב יותר, ובבתי העיירה שעדיין לא ישנו, שמעו שנעשה "משהו" בבית המדרש, מה ואיך לא ידע אף אחד. יש אומרים שה'מגיד' נושא דרשה, אחרים אומרים שר' חיים 'פרוש' ולומדים אחרים הגיעו ל'מגיד' עם שאלה חמורה. כך שבעיירה נהייתה "המולה", ובכמה בתים שכבר הלכו האנשים לישון, התעוררו כמה אחדים.

כאשר נשמע בבית המדרש ניגונו של ה'מגיד', נהרו כולם לעבר ה"חדר שני", היכן שהיה גדור חדרו של ה'מגיד'. וכמה אברכים רצו מבית המדרש לרחוב האחורי, לשם פנו החלונות מחדרו של ה'מגיד', ומשם ראו את הנעשה בחדרו של ה'מגיד'.

ה"חדר שני" היה די גדול, צר וארוך, אך הנוכחים דחפו ונדחפו עד כדי כך שמחיצת העץ הדקה של חדר ה'מגיד' החלה לנטות הצידה, והדלת נפלה ממקומה.

ר' מרדכי ור' חיים רקדו בהתלהבות ודבקות (= כל כך גדולה) עד שלא הרגישו מה מתרחש סביבם, ושחלק מהנוכחים פלשו לחדרו של ה'מגיד'.

מרגע לרגע גדלה הצפיפות יותר ויותר, כל אלו שראו את הריקוד הנלהב והמתון הבלתי רגיל, את מהלך הניגון השמח עם הפנים המהרהרות בעומק ובפנימיות, הרי בעמדם במקומם נמשכו והתחברו ברעיונותיהם ובהרגשתם עם הרוקדים. ולולי זעקת ילדו של השמש, אשר ישן על הספסל שעמד ליד הקיר של חדרו של ה'מגיד' בפינת ה"חדר שני" – לא היו פוסקים עדיין מלרקוד.

תוך כדי כך, הכריז ר' שלום איונסדער שהוא הביא את צרכי ההבדלה, ור' מרדכי ור' חיים הלכו לבית המדרש לעשות הבדלה, וכל אלה שלא עשו הבדלה הצטרפו להבדלה ולטעימת המזונות שהביא הירשל שלומ'ס.

רושם אדיר עשה על הנוכחים, השינוי בהנהגתו של ר' חיים 'פרוש':

כולם הכירו את הנהגתו של ר' חיים (= עד אז) אשר היה תמיד רק עם עצמו, אף פעם לא שוחח עם אנשים, אלא רק כאשר דיברו או שאלו בעניני לימוד. אף פעם לא ראו כל צל של חיוך על פניו. אפילו בשמחת-תורה היה מכסה את פניו במעיל של ספר-תורה, והיו גוללים אותו (= את ר' חיים) יחד עם ספר-תורה – שהיו נותנים לו להקפות – במפה.

בליל שמיני-עצרת היה עומד ר' חיים לבוש במעיל ספר-תורה על ראשו ועל פניו – כדי שלא יביט חלילה על אנשים שמחוץ לד' אמותיו – והיה כרוך עם הספר-תורה ביחד על ידי מפה – לציין את מה שאומרת הגמרא "קיים זה מה שכתוב בזה" – "זה" – הכוונה לר' חיים – עושה כל מה שכתוב בתורה הקדושה. הוא – ר' חיים – היה עושה שלשה ארבעה סיבובים, בעמדו במקום אחד. וזה היה נקרא שהוא רקד לכבוד התורה ולכבוד הרגל של שמחת תורה, והגבאים היו מתירים את החיבור שלו למפה, ומכניסים את הס"ת להיכל, ואת ר' חיים היו מובילים לחדר שני, ורק אז היה מסיר מראשו ומפניו את מעיל (=הספר-תורה) והיה שוב מתיישב במקומו בחשכה והיה שותק, ולאחר מכן היו מובילים אותו לביתו.

ואילו עכשיו – אותו ר' חיים – נעשה דברן מסתכל על אנשים, ולא רק זאת, אלא גם נהיה "רקדן".

ר' מרדכי, עקב היותו במצב רוח מרומם, קרא לכמה מהאברכים וגם לכמה בחורים שידע שיש להם קול ערב, והחל לנגן אתם ניגון, באמרו, שתיכף לאחר היום הקדוש צריכים להתעסק עם הסוכה, והרי סוכות הוא זמן שמחתנו, ולכן צריכים לפאר את החג בנגינה נעימה.

ניגנו משך זמן עד שר' מרדכי נכנס להתלהבות מסויימת, והחל לומר שיחה לבבית אודות הענין של "מצוה בלא כוונה, כגוף בלא נשמה", בקצרה ובמהירות נתן ר' מרדכי להבין את כל הענין איך צריכה להיות "עבודה", ואשר בלי "עבודה" הרי כל המצוות שעושים והתורה שלומדים הם כגופות מתים.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

דבר נסיעת הרב הני"ל שמה אל הפועל, ויכתוב מכתבים למכיריו שבלונדון לזרזם על זה, וכן לעזור לו בהשגת רשיון הכניסה, או אם יודרש לו איזה סכום גמ"ח, כי טובה כפולה היא בעזרתו ית'.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק שניאורסאהן

בבקשה להמציא המכתב הלוטה פה ליד הרב רמ"ז ש"י גוטניק, כי מפני סיבה נאבדה אדרעסתו, ולבקשו שיכתוב לנו מחדש אדרעסתו, ותראו שיב[ו]א לידו ממש.

אם תוכלו לשלוח את הסי' בונה ירושלים שהדפיס ביחאווסקי.

ב"ה. כ"ז אדר, תרפ"ז
לענינגראד

כבוד ידידי ווי"ח אי"א הרב מוהרש"ז
ש"י

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מיי"ד אדר, הנה עניתי להתלמיד ש"י אשר יתמיד בלימודו. ובדי"כ צריכה היתה הנהגת תו"א להנהיג, להעמיד, בכל זמן או פעם א' בשנה, תלמידים מוכשרים לקבל משרת רב, שו"ב, משפיע וכדומה.

כתבתי ללונדון ע"ד תלמידו הרב רמ"ז ש"י גוטניק, ועי"כ אבקש את כבודו בזה להשתדל בכל האפשרי להוציא

~ אגרות קודש ~

ב"ה, י"ח סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר צבי ש"י

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו וימים אלו ג"כ ספרו לתולדות משפחת משכיל לאיתן כו' ות"ח על הספר.

ומה שמתחיל במכתבו כי רצונו להיות מקושר ולא להיות חסיד כיון שהוא מן הפרושים,

הנה בטח ידוע גם לו אשר הגר"א עצמו הי' נקרא חסיד. ופשיטא שאין בזה כוונתי, ח"ו, להיות חסיד של איש פרטי או אפילו של איש כללי אלא שהוא כפתגם בעל התניא: פעם שאלו אותו מהו ענינו של חסיד, ענה, שזה איש המוותר על תועלת עצמו ולא עוד אלא שאין נמנע מהיזק לעצמו ובלבד שיביא תועלת לאחר. וכיון שהי' זה בעת תוקף המחלוקת אז, חזר השואל ושאל, שאין רצונו בראי' לזה מתורת הנסתר, אלא דוקא מתורת הנגלה. וענהו רבינו הזקן, שזהו גמרא מפורשת (נדה י"ז ע"א) שורפם חסיד, אף שעי"ז מזיק לעצמו, עיין שם בתוספות.

וקישור ענין זה בתורת החסידות והדרכותי, י"ל בפשטות, כי הרי, ע"פ שו"ע, ידוע הכלל: מאי חזית דדמי דידך סומק טפי, ובמילא הוא ג"כ להיפך, דמאי חזית דדמי דחברך סומק טפי. משא"כ תורת החסידות המעמידה את "הדגש" בזה, שתחלת העבודה צריכה להיות למעלה מן

הטעם ודעת וחשבון, ורק זה יכול לשמש יסוד חזק לקיום התומ"צ כדבעי, וכשאינן נכנס בחשבון, הרי לכל לראש מתעניין בטובת רעהו, ובפרט כשנזכר על הטעם דהכרח העבודה שלמעלה מטו"ד וחשבון: אם יאחז בעשיית חשבון, אפילו חשבון דקדושה, הרי ידוע שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ובמילא גם עמו ידקדקו אם בעל חשבון הוא בהנהגתו במעשה ואפילו בדבור ובמחשבה, כי הרהורי עבירה קשים מעבירה, ואז הרי פשוט שאין זה כדאי (עס ליענט זיך ניט) בשבילו.

ידועה השאלה: אם הכרח הוא לימוד החסידות, אי"כ מה עשו דורות הראשונים? ואפילו בזמננו הנה ישנם כאלו שאינם יודעים מתורת החסידות, ובכ"ז הם יראים ושלמים.

אבל המענה ע"ז ג"כ פשוט הוא: העולם מתנהג לא במקרה ח"ו, אלא בהשגחה פרטית בכל פרט ופרט. וכמו שרואים אנו בסוג הבעלי חיים, שישנם כמה אברים הנחוצים לבעל חי אחד שבלעדם אי אפשר לו להתקיים אף שאינם נמצאים אצל בע"ח אחר, מפני שהוא אפשר לו בלא הם. הרי מלפנו מבהמות ארץ, למדנו שגם במין המדבר כן הוא. זה שלא נודע לו עד עתה מלימוד תורת החסידות, או שהי' בדורות האלו שלימוד זה דפנימיות התורה הי' שייך רק ליחידי סגולה, ה"ז גופא ראוי שנמצא הוא בתנאים כאלו ולא יבוא לידי נסיונות כאלו, שמוכרחים הם גם לידיעה זו, משא"כ אלו שנודע להם ממצאיות חלק תורה זו; והרי פשיטא שגם זה נכנס בפסק הרמב"ם שאפי' אות אחת, ומי יאמר חלק תורה שלם, הרי קדושתה שוה לפסוק שמע ישראל כו'. והחילוק בין בע"ח ואיש הישראלי בהני"ל הוא רק בזה, שברצות הקב"ה שתהי' טובתו שלימה, לא רצה להכריח את האדם בזה, ולכן ניתנה לו בחירה חפשית, ולא עוד אלא שברא יצה"ר המסביר לאדם כו"כ טעמים ונימוקים להסירו מן הדרך, ואם יש לו - להיצה"ר - עסק עם איש ירא ד', ה"ה מלבשי הטעמים ונימוקים שלו באותיות של השו"ע. ובדאי האריכות לדכוותי אך למותר.

במה ששואלני אם יש כאן מתושבי יעקאטערינאסלאוו, הנה לא נודע לי אודותם. ובהנוגע לאמי הרבנית שליט"א, הרי מה טוב שיכתוב אלי' ישראל, ובטח תכתוב לו מהידוע לה. ויכול לכתוב אלי' באיזה לשון שהוא.

בקשתו מוסגי"פ קטע, שנדפס פה בעת פטירת אבי זללה"ה.

וברך לקחתי ואשיבנו. כיון שהי' שליח למסור פ"ש ממו"ח הרה"ג הגר"ר כ"ץ, הנה ייטיב למסור פ"ש בכבוד ממני. ות"ח.

והשי"ת יצליחו ויזכהו שהוא וזוגתו שיחיו יגדלו את בנם יהודא ליב שי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת ואשר יוסיף אומץ בהפצת אור היהדות בסביבתו. ויהי"ר מהשי"ת שיעשה זה מתוך חמימות חסידותית.

בכבוד וברכת הצלחה.

נ"ב. ראיתי בהרשימה שבסוף ספרו שהו"ל בהוצאתו כמה חוברות ע"ד ובשאלת המדע ביחסו אל הדת, ואם יוכל להמציא להספריי שלי הרי ת"ח מראש, כיון ששאלה זו בהגישה אלי' מכאיבה. כי אפילו החרדים הדנים בזה, הרי הסה"כ מהתעמולה שלהם הוא שהיו כמה מגדולי ישראל שהיתה להם ידיעה גדולה במדע ועד כמה המדע נחוץ לתורת ישראל וכמו בהלכות קידוש החדש, טריפות כו', בה בשעה שהגישה צ"ל בהיפך לגמרי, שלהמדע אין לו כל יסוד מבלי אמונה, וכמה מאנשי מדע היו תועים בדרכי החיים לולי אחיזתם בזה כו' וכו'.

מהמדבר לארץ ישראל

פרשת שלח מספרת על המרגלים שנשלחו לארץ ישראל, אך במקום לעשות את שליחותם כראוי הם חזרו והוציאו דבה על ארץ הקדש באמרו שהיא "ארץ אכלת יושביה" ולא כדאי לעלות לארץ. איך זה יכול להיות שפך נכשלו המרגלים, שלא היו סתם אנשים אלא המבחרים שבבעדה והשלוחים של משה רבנו, עד שהתורה מעידה עליהם: "ראשי בני ישראל המה!"!

היצר הרע לא בא למרגלים ואמר להם: לא כדאי לעלות לארץ. מלכי פנעו ונצחו אותנו! הוא בא אליהם 'מסביב' ואמר להם כך: איפה יותר קל לנו לעבד את השם? במדבר או בארץ ישראל? במדבר: לא צריך לדאג לאכל כי יש מן, וגם לא לשתייה כי יש באר, והבגדים גדלו עליהם. אם יש הכל, אז בשביל מה לעבד?! - אפשר רק לשבת וללמד תורה במנוחת הדעת, מקפים בענני הכבוד! ובארץ ישראל? זהו, נגמרים הנסים! אין מן משמים ואין מים מבארה של מרים. צריך לחרש, לזרע, לקצר, ועוד ועוד מלאכות הקשורות לעבודת האדמה ולפרנסה בכלל.

המרגלים טענו כך: אמנם השם יכול לעשות ואכן עשה לנו נסים עצומים! אבל, כל זה שיה לתקופת המדבר - לזמן בו עם ישראל עסק ברוחניות ובלמוד התורה, וממילא הוא זכה לנסים מעל הטבע. לעמת זאת, בארץ ישראל מסתימת לה תקופת הנסים. כשם שאנחנו נצטרך לעסק עם הטבע ולעבד לפרנסתנו, כך גם השם ילה עמנו בדרך הטבע. עבדה שהנסים של המן, הבאר וענני הכבוד אכן פסקו בכניסה לארץ. כך גם - הם טענו - השם לא יעמד לצדנו ויעשה לנו נס לכבש את העם היושב בארץ.

על כך ענו להם יהושע וכלב: "אם חפץ בנו השם והביא אתנו אל הארץ הזאת".

השם לא מעגין שנשא במדבר, כפי שאתם רוצים לעשות. אמנם טוב לנו במדבר, אבל זו רק ההכנה לכניסה לארץ. העקר הוא לא הנתוק מהעולם כמו במדבר, אלא דוקא החבור של הקדשה עם העולם, כפי שבני ישראל יעשו בכניסתם לארץ - וילדגמה, המצוות התלויות בארץ ישראל - כמו ערלה, מעשרות ושמיטה, להן זוכים דוקא כשיהיה עסק בעבודת האדמה. רק כך אנו עושים להשם דירה בעולם הזה, התחתון.

כיון שזהו רצון השם, ממילא הוא ימשיך ויעשה לנו נסים גם בתוך הטבע. הוא יתן לנו את ההצלחה בפרנסה, והוא גם יעזר לנו כנגד העם היושב בארץ ויתן אותם ואת ארץ ישראל בידינו, כפי שאכן קרה בסופו של דבר ארבעים שנה לאחר מכן.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ד', עמ' 1041. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת שלח

ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה. (שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

שני כ"א ויעלו ויתרו את הארץ ממדבר צן עד רחב לבא חמת: כ"ב ויעלו בנגב ויבא עדי חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: כ"ג ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים: כ"ד למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר פרתו משם בגן ישראל: כ"ה וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: כ"ו וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת כל העדה ויראום את פני הארץ: כ"ז ויספרו לו ויאמרו פאנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: כ"ח אפס פיעו העם הישב בארץ והערים בצורות גדולת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: כ"ט עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבסי והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן: ל"ו ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פרייכול נובל לה: ל"ז והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נובל לעלות אל העם פרי חזק הוא ממנו: ל"ח ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות: ל"ט ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים

יג א וידבר יהוה אל משה לאמר: ב שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על פני יהוה כלם אנשים ראשי בני ישראל המה: (ל"ב) ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זפור: ה למטה שמעון שפט בן חורי: ו למטה יהודה פלב בן יפנה: ז למטה יששכר יגאל בן יוסף: ח למטה אפרים הושע בן נון: ט למטה בנימין פלטי בן רפוא: י למטה זבולן גדאל בן סודי: י"א למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי: י"ב למטה דן עמיאל בן גמלי: י"ג למטה אשר סתור בן מיכאל: י"ד למטה נפתלי נחבי בן ופסי: י"ה למטה גר גואל בן מכי: י"ז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע: י"ח וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר: י"ט וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמרב: כ"ו ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה הוא אסרעה ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הפמחנים אם במבצרים: כ"ז ומה הארץ השמנה הוא אסרזה הישבה עץ אסאין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ ותמימים ימי בפורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (י"ג ב) המשמעות של לקיחת הפרות היא - הפיכת פרוטיה של ארץ כנען, שמעשיה משתתים ומקלקלים מכל האמות, לפרות השייכים לעם היהודי. בכך שנשיאי ישראל יתחזקו

וְנָהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְעֵינֵיהֶם:
 יד * וְתִשָּׂא כָל־הָעֵדָה וְיִתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּכְפוּ
 הָעַם בְּלִילָה הַהוּא: ^ג וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
 כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל־הָעֵדָה
 לֹד־מִתְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לֹד־
 מָתָנוּ: ^ג וְלָמָּה יְהוָה מְבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאֶרֶץ
 הַזֹּאת לְנַפֵּל בַּחֶרֶב נַשְׁנוּ וּטְפָנוּ יְהִיוּ לָנוּ הַלֹּא
 טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיִמָּה: ^ד וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו
 גַּתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁכַּח מִצְרַיִמָּה: ^ה וַיִּפֹּל מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהַל עֵדַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^ו וַיְהוֹשֶׁעַ בִּן־נּוּן וְכָלֵב בִּן־יִפְתָּה מִן־
 הַתָּרִים אֶת־הָאֶרֶץ קִרְעוּ בְגָדֵיהֶם: ^ז וַיֹּאמְרוּ
 אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 עָבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאֶרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיַּחֵס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה (יג, ל)

יש לשאל, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה, ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם לחקר אודות המלחמה והכבוש ("החזק הוא"), ואחר-כך אודות הרווח והשכר ("השמנה היא"), אך המרגלים שנו את הסדר והקדימו את השכר ("זבת חלב ודבש"). ומכיון ששמו את הדגש על השכר, עבודה על-מנת לקבל פרס - עמד כלב והשתיקם.

(תורת מנחם א עמ' 103)

שלישי ^ה אִם־חִפְּזָן בָּנוּ יְהוָה וְהִבִּיא אֹתָנוּ אֶל־
 הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זֹכַת
 חֶלֶב וְדָבֶשׁ: ^ט אֵךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם
 אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאֶרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סָר
 צַלַּם מַעֲלֵיהֶם וַיְהוֶה אִתָּנוּ אֶל־תִּירָאִים:
 וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעֵדָה לְרָגוּם אַתֶּם בְּאַבְנִים וְכִבּוּד
 יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^פ
 * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם
 הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי כָּל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: ^י אֲכַנּוּ בַּדְּבַר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה

אֹתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל וְעַצוּם מִמֶּנּוּ: ^י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וּשְׁמָעוּ מִצְרַיִם כִּי־הֵעֵלִית בְּכַחֲדְךָ
 אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקְרַבּוֹ: ^י וַאֲמָרוּ אֶל־יֹשֵׁב
 הָאֶרֶץ הַזֹּאת שְׁמָעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה בְּקִרְבַּי הָעָם
 הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה | אַתָּה יְהוָה וְעַנְדְּךָ
 עִמָּד עֲלֵהֶם וּבְעַמֻּד עֲנֹן אַתָּה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם
 יוֹמָם וּבְעַמּוּד אֵשׁ לַיְלָה: ^י וְהַמַּתָּה אֶת־הָעָם
 הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ
 אֶת־שְׁמֵעֲךָ לֵאמֹר: ^י מִבְּלָתִי יִכְלַת יְהוָה לְהִבְיֹא
 אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
 וַיִּשְׁחָטֶם בַּמִּדְבָּר: ^י וְעַתָּה יְגַדְלֵנָּא כַּח אַדְנֵי
 כְּאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לֵאמֹר: ^י יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־
 חֶסֶד נִשְׂא עוֹן וּפְשַׁע וְנִקְחָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד עוֹן
 אָבוֹת עַל־בְּנָיִם עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים:
^י סְלַח־נָּא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגְּדֹל חַסְדְּךָ וְכַאֲשֶׁר
 נִשְׁאַתָּה לַעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנְּהַ: ^י וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סְלַח־תִּי כְּדַבַּרְךָ: ^י וְאוֹלָם חִי־אַנִּי וַיִּמְלֹא
 כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאֶרֶץ: ^י כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
 הָרְאִים אֶת־כְּבוֹדִי וְאֶת־אֹתוֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
 בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוּר פְּעָמַיִם
 וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: ^י אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם וְכָל־מְנַאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ:
^י וְעַבְדֵי כָלֵב עַקֵּב הֵיְתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ
 וַיִּמְלֹא אַחֲרָי וְהִבִּיאֹתִיו אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־נָּא
 שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשֶׁנָּה: ^י וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב
 בְּעַמְּק מִחַר פָּנָיו וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
 יַם־סוּף: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעַתָּה יְגַדְלֵנָּא כַּח אַדְנֵי (יד, יז)

אמרו רז"ל, שהקב"ה אמר למשה: הנה לך לעזרני, מיד אמר לו: ועתה יגדל גוי. ומבאר בתוספות, שעל ידי עבודה פועלים הגדלה בכחיתת 'כח אדני', היינו שהעבודה היא 'צריך גבוה'. דהנה פתיב למעשה 'ידך תכסף', 'תכסף' מלשון תענוג, וכיון שתענוג תמידי אינו תענוג, לכן רק על

חֲטָאוּנוּ: ^{מא} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים
 אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלַח: ^{מב} אֲל־תַּעֲלוּ כִּי
 אִין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֹיכֶם:
^{מג} כִּי הֵעֲמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם
 בַּחֲרֹב כִּי־עַל־כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִי
 יְהוָה עִמָּכֶם: ^{מד} וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הַהָר
 וְאַרְוֶן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׂוּ מִקְרֵב
 הַמַּחֲנֶה: ^{מה} וַיֵּרֵד הֵעֲמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר
 הַהוּא וַיְפֹּיֵם וַיִּכְתּוֹם עַד־הַחֲרָמָה: ^{מו} פ
^{מז} וַיֹּדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{מח} דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־
 אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם: ^{מט} וַעֲשִׂיתֶם
 אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זִבַּח לְפָלֵא־גִדֹל אוֹ
 בְּנִדְבָה אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
 מִן־הַבֶּקָר אוֹ מִן־הַצֹּאן: ^{נא} וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב
 קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֶלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרִבְעִית
 הַחֵיזִן שָׁמֹן: ^{נב} וַיִּזֵּן לְנֶסֶד רִבְעִית הַחֵיזִן תַּעֲשֶׂה
 עַל־הָעֹלָה אוֹ לְזִבַּח לְכַבֵּשׁ הָאֶהָד: ^{נג} אוֹ לְאֵיל
 תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה בְּשָׁמֵן
 שְׁלִישִׁית הַחֵיזִן: ^{נד} וַיִּזֵּן לְנֶסֶד שְׁלִישִׁית הַחֵיזִן תִּקְרִיב
 רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

עד מתי לעדה הרצה הזאת (יד, כז)

וְלֵל לְמַדוּ מִכָּאן שֶׁעֲשָׂה מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'עֲדָה'.
 וְקִשָּׁה, מְדוּעַ נִלְמַד דִּין זֶה מ'עֲדָה' רַעֲה דוֹקָא. וַיֵּשׁ לֹמַר,
 שְׂבָזָה נִרְמַז שְׁחָטָה הַמְרַגְלִים לֹא הָיָה חָטָא בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט,
 אֶלָּא טַעוּת – הֵם חָשְׁבוּ שְׂקָדֵי לְהַגִּיעַ לְדַבְּרוֹת בַּה' יֵשׁ
 לְהַתְּבוּד בַּמִּדְבָּר, וְלֹא לְהִנְסֵי לְאַרְץ וְלְהַתְּעַסֵּק עִם גְּשָׁמֵי
 הָעוֹלָם. אֶלָּא שְׂמַצֵּד גְּדֹל מַעֲלָתָם וְדַרְגָּתָם בְּעִבּוּדַת ה', הָרִי
 זֶה חָטָא גְּדוֹל וְחָמוּר.

(לקוטי שיחות לג עמ' 85)

חמישי ^ה וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בֶּקָר עֹלָה אוֹ־זִבַּח לְפָלֵא־
 גִּדֹל אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: ^ו וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבֶּקָר
 מִנְחָה סֶלֶת שְׁלִישָׁה עֲשָׂרִים בָּלוּל בְּשָׁמֵן חֲצִי

ידי עבודה ככח עצמו, שהוא חדוש, נעשה אמתית התענוג
 למעלה.

(ספר המאמרים מלוקט ג עמ' שצו)

רביעי ^ט וַיֹּדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
^י עַד־מָתִי לַעֲדָה הָרַעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הָמָּה
 מְלִינִים עָלַי אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָמָּה
 מְלִינִים עָלַי שְׁמַעְתִּי: ^{יא} אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי
 נֹאֲמִי־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנֵי כֵּן
 אֶעֱשֶׂה לָכֶם: ^{יב} בַּמִּדְבָּר הָזֶה יִפְּלוּ פְגָרֵיכֶם
 וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מַסְפְּרָכֶם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: ^{יג} אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לְשַׁבַּן אֶתְכֶם
 בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן:
^{יד} וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לָבוֹ יְהִי וְהִכִּיאתִי
 אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:
^{טו} וּפְגָרֵיכֶם אֹתָם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: ^{טז} וּבְנֵיכֶם
 יְהִיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת־
 זְנוּתֵיכֶם עַד־תֵּם פְּגָרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר: ^{יז} בְּמַסְפַּר
 הַיָּמִים אֲשֶׁר־תָּרַתֶם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם
 יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־זְנוּתֵיכֶם
 אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי: ^{יח} אֲנִי
 יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא | זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֲדָה
 הָרַעָה הַזֹּאת הַנוֹעָדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ
 וְשָׁם יָמָתוּ: ^{יט} וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
 אֶת־הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ כְּתִיב וַיִּלּוּנוּ קִרִי וַיִּלְוֵנוּ עָלָיו
 אֶת־כָּל־הָעֲדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאָרֶץ:
^כ וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת־הָאָרֶץ רַעָה
 בַּמַּגִּפָּה לִפְנֵי יְהוָה: ^{כא} וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וְכָלֵב
 בֶּן־יִפְנֶה חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לְתוֹר
 אֶת־הָאָרֶץ: ^{כב} וַיֹּדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד:
^{כג} וַיִּשְׁכַּמוּ בַבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשׁ־הַהָר לֵאמֹר
 הֲנִנוּ וְעַלְוֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי

וְנִסְכּוֹ בַמִּשְׁפָּט וְשִׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
 כה וְכֹפֶר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח
 לָהֶם פִּי־שִׁנְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם
 אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁנְגָתָם:
 כו וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר
 בְּתוֹכָם פִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁנְגָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ראשית ערסתיכם חלה תרימו חלה (טו, טז)
 איתא במדרש, שכל המקום מצות חלה, כאלו בטל
 עבודה־גרה. ויש לבאר, דהנהח חטא של עבודה־גרה הוא
 גם האמונה שכוכבים ומזלות אינם רק פגרון ביד החוצב
 בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה
 מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקיים את המצוה מצהיר
 בכך שעשה זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם
 מהקב"ה.

(לקוטי שיחות יח עמ' 183)

שביעי כו ואם־נפש אחת תחטא בשננה והקריבה
 עז בת־שנתה לחטאת: כה וכפר הכהן על־
 הנפש השנגת בחטאה בשננה לפני יהוה
 לכפר עליו ונסלח לו: כו האזרח בבני ישראל
 ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם
 לעשה בשננה: לו והנפש אשר־תעשה א ביד
 רמה מן־האזרח ומן־הגר את־יהוה הוא מגדף
 ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: לא פי דבר
 יהוה בזה ואת־מצותו הפר הכרת א תפרת
 הנפש ההוא עונה בה: פ ויהיו בני־ישראל
 במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום
 השבת: לו ויקריבו אתו המצאים אתו מקושש
 עצים אל־משה ואל־אהרן ואל כל־העדה:
 לו ויניחו אתו במשמר פי לא פרש מהיעשה
 לו: ס ויאמר יהוה אל־משה מות יומת
 האיש רגום אתו באבנים כל־העדה מחוץ
 למחנה: לו ויצאו אתו כל־העדה אל־מחוץ
 למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה
 יהוה את־משה: פ ויאמר יהוה אל־משה

ההין: ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה
 ריח־ניחח ליהוה: יא ככה יעשה לשור האחד
 או לאיל האחד או־לשה בכבשים או בעזים:
 יב כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד
 כמספרם: יג כל־האזרח יעשה־ככה את־אלה
 לתקריב אשה ריח־ניחח ליהוה: יד וכי־גור
 אתכם גר או אשר־בתוכם לדרתיכם ועשה
 אשה ריח־ניחח ליהוה כאשר תעשו בן יעשה:
 טו תקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם
 לדרתיכם ככם כגר יהיה לפני יהוה: טז תורה
 אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר
 אתכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וכי יגור אתכם גר . . . ולגר הגר אתכם (טו, יד־טז) בכל
 פסוק יש חדוש. וכי יגור - בפרשת נסכים "בשר להם
 שינסו לארץ", פי בני ישראל הצטערו מן שצאמר להם
 לאחר חטא המרגלים שלא ינסו לארץ; ומכיון שצער זה
 היה גם לגרים שהיו בשעת חטא זה, חל הצווי גם על גר.
 תקהל - לא רק בנסכים, אלא אף בכל המצוות. חקת עולם
 - גם במצוות שצטערו לדורות. תורה אחת - לא רק בחקים,
 אלא גם בעדות ובמשפטים.

(שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

שיי ז וידבר יהוה אל־משה לאמר: יח דבר
 אל־בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל־
 הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: יט והיה
 באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה:
 כ ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה
 בתרומת גרן בן תרימו אתה: כא מראשית
 ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם: ס
 כב וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצוות האלה
 אשר־דבר יהוה אל־משה: כג את כל־אשר צוה
 יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה
 יהוה והלאה לדרתיכם: כד והיה אם מעיני
 העדה נעשתה לשננה ועשו כל־העדה פר
 בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו

לשמור שבת ויום-טוב, ועוד להוסיף עליהם מחל על הקדש, למרות שיש לו מתחרים גויים, ולהבדיל בני ישראל שאינם שומרי שבת. הוא נדרש מיד בקומו משנתו להתפלל, ואחר-כך ללמד, ורק לאחר מכן - להתפנות למסחרו. ובהיותו שקוע כבר בעסק, הוא נדרש, בעצם היום, בעצומו של מסחר, להתפלל מנחה - שנהו גרי גדל החביבות של תפלת מנחה. בערב, עליו שוב להתפלל תפלת ערבית ולקרא קריאת שמע שעל המטה. פן הוא נדרש להיריות מגנבה, גדלה, אונאה והשגת גבול - ולהפך מדרכי המסחר, צפה גרי השאלה: איך יכול הוא להתנהג על-פי תורה, בשעה שהיא הפוכה של דרך העולם?

לכן נאמר בסיום פרשת ציצית - שהרי תכן הציצית הוא, כאמור, למעלה מטעם ודעת, כנ"ל: בשעה שאין אדם מתחשב בשום מדידות והגבלות של טעם ודעת, ומקיים מצות למעלה מטעם ודעת, מתנהג עמו גם הקדוש-ברוך-הוא למעלה מהגבלת הטבע.

(משיחת שבת פרשת שלח, תשי"ג)

מפטיר **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דִבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּוֹרוּ אַחֲרָי לִבְנֵיכֶם וְאֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאַלְהֵיכֶם: כֵּאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיֹת לָכֶם לְאַלְהֵים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ**

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

לאמר: **לֹא דִבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּוֹרוּ אַחֲרָי לִבְנֵיכֶם וְאֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לְאַלְהֵיכֶם: כֵּאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיֹת לָכֶם לְאַלְהֵים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ**

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיובון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושרתא, השבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

בסיום פרשת ציצית, נאמר: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". עלול אדם לעשות "חשבון", שדרך התורה היא הפוכה של דרך העולם: הוא נדרש

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי הפך למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלֵימ חֲרָשׁ (ח"י) בְּרוּ, בַּפֶּתַח שְׁלָחַם כִּי לֹא רָצָה שְׁדַעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּדִּי שְׁלֹא יִפְחָדוּ בְּשִׁלְחוֹ מִרְגְּלֵימ לֵאמֹר וְכֹה אָמַר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וְיָבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה מוֹכֵרַת מִיַּד מִזֶּה וְשָׂמָּה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָּה לַיְלָה אַחֵר:

א) מְרַגְּלִים, לְרֹאוֹת מַאֲיָה מְקוֹם וּכְבֻשָׁה בְּקִלּוֹת. חֲרָשׁ, בְּשִׂתְיָקָה, שְׂאִישׁ לֹא יָדַע בְּדָבָר, רַק הֵם לְבָדִים. וְאֵת יְרִיחוֹ, שְׁהִתְחַה קָשָׁה לְכַבּוֹשׁ כְּנָגַד כָּל הָאָרֶץ. אִשָּׁה זֹנָה, מוֹכֵרַת מִיַּד מִזֶּה. ב) לְחַפְרֵי, לְהַגִּל וּלְחַפְשׁ אֶת הַסְּתֵרִים שָׂמָּה. ד) וְתַצְפְּנוּ, אֵת כָּל אַחֵר בְּמִקּוֹם מִיָּהָ. וּבְמִדְרַשׁ

ב וַיֵּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הִנֵּה הֵנָּה לְעִיר הַזֹּאת הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפְרֵי לְהַגִּל אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֲב לֵאמֹר הֲוֹצִיאֵי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתְךָ כִּי לְחַפְרֵי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפְּנוּ כָּל אַחֵר בְּמִקּוֹם מִיָּהָ וְתֵאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִיֵּן הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשַּׁעַר עִמּוֹד לְסַגֹּר בַּחֲשֹׁךְ שִׁחֲשַׁךְ הַיּוֹם וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אֲנִי הִלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיִיתָ זֶה מְקוֹרֵב וְצִאוּ כִּי תִשְׁיָגוּם: ו וְהָיָא הַעֲלַתְם הַגְּנָה וְתִטְמַנְם בְּמִקּוֹם יוֹתֵר נִסְתֵּר בְּפִשְׁתִּי הַעֲלֵן בְּפִשְׁתִּים שָׂהֵם עֲדוֹן בְּחוּךְ קָנִים הַעֲרֹכוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגֵּן: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם רִדֵּךְ תִּירְדֵּן עַל עַד הַמַּעְבְּרוֹת מְקוֹם מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן, שְׁהָיוּ סְבוּרִים שְׁחוּרוּ

תַּחנּוּקָא אַמְרָה, שְׁהַמְרַגְּלִים הָיוּ פִּינָחַם וְכַלְבֵּי, וּפִינָחַם עִמּוֹד לְפִנְיָהֶם וְלֹא רָאוּהוּ, לְפִי שְׁתָּהָ כְּמִלְאָד. וְרַק אֵת כָּלֵב הָיָה צָרִיד לְהַצִּיֵּן: ו) וְתִטְמַנְם, כִּפְתַּח אֹתָם בְּהַטְמִינָה לְנִגְמָרִי. בְּפִשְׁתִּי הַעֲלֵן, בְּקַעַי פִּשְׁתֵּן שָׂהֵם עֲדוֹן כְּמוֹ עֵצִים. ז) עַל הַמַּעְבְּרוֹת, כְּמוֹ עַד הַמַּעְבְּרוֹת

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹן מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלֵימ חֲרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וְיָבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה מוֹכֵרַת מִיָּהָ וְשָׂמָּה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָּה: ג וַיֵּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הִנֵּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפְרֵי אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֲב לֵאמֹר הֲוֹצִיאֵי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתְךָ כִּי לְחַפְרֵי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפְּנוּ כָּל אַחֵר בְּמִקּוֹם מִיָּהָ וְתֵאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִיֵּן הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשַּׁעַר עִמּוֹד לְסַגֹּר בַּחֲשֹׁךְ שִׁחֲשַׁךְ הַיּוֹם וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אֲנִי הִלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיִיתָ זֶה מְקוֹרֵב וְצִאוּ כִּי תִשְׁיָגוּם: ו וְהָיָא הַעֲלַתְם הַגְּנָה וְתִטְמַנְם בְּמִקּוֹם יוֹתֵר נִסְתֵּר בְּפִשְׁתִּי הַעֲלֵן בְּפִשְׁתִּים שָׂהֵם עֲדוֹן בְּחוּךְ קָנִים הַעֲרֹכוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגֵּן: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם רִדֵּךְ תִּירְדֵּן עַל עַד הַמַּעְבְּרוֹת מְקוֹם מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן, שְׁהָיוּ סְבוּרִים שְׁחוּרוּ

ב וַיֵּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הִנֵּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפְרֵי אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֲב לֵאמֹר הֲוֹצִיאֵי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתְךָ כִּי לְחַפְרֵי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפְּנוּ וְתֵאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִיֵּן הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשַּׁעַר עִמּוֹד לְסַגֹּר בַּחֲשֹׁךְ שִׁחֲשַׁךְ הַיּוֹם וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אֲנִי הִלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁיָגוּם: ו וְהָיָא הַעֲלַתְם הַגְּנָה וְתִטְמַנְם בְּפִשְׁתִּי הַעֲלֵן הַעֲרֹכוֹת לָהּ עַל־הַגֵּן: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם

לערכות מואב והשער סגרו השוערים אחרי כאשר יצאו הרדפים אחריהם שאם ערנו לא יצאו מן העיר לא יוכלו לצאת משם: ה והמה המרגלים טרם ישכבון והיא עלתה עליהם אצלם עלהגג: ט ותאמר אליהנשים ידעתי כירנתן יהוה לכם אתהארץ ומאין דעה זאת? מפני וכירנפלה אימתכם עלינו מפני גדולתכם ורוממותכם ועוד וכי נמנו בלישבי הארץ מפניכם מפני יראת הרע שנינו להם מפם: י כי שמענו את אשרהוביש ובש יהוה אתמי יםסוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג

אשר החרמתם השמדתם אותם: יא ונשמע ויפם לבבנו ולא לקמה עוד רוח נבירה באיש מפניכם להלחם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים מפעל ועלהארץ מתחת ומי ילחם וינצח את האלהים האדירים האלה: יב ועתה השבעונוא לי ביהוה פירעשיתי עמכם חסד כי ערנו לא עשיתם לי טובה מאומה לכן ועשיתם גםאתם עםבית אבי חסד ונתתם לי אות אמת סימן אמת, למען דעו כל ישראל לכל ישלחו בני ד: יג והחיתם אתאבי ואתאמי ואתאחי ואת אחיותי ואת פלאשר להם והצלתם אתנפשתינו ממות: יד ויאמרו לה הנשים נפשנו תחתיכם למות כדי להציל אתכם אם לא תגידו אתדברנו זה את האות שנחתה לך, שלא יעשו אחרים עם בית בחומה להציל והיה ברת יהוה לנו אתהארץ ועשינו עמך חסד שפתו לכם מתנות רבות וכבוד ואמת כמה שנחתה אתכם: טו ותורדם בחבל בעד החלון כי שערי העיר סגרו כי ביתה בקיר החומה פני החלון אל מחוץ לחומה ובחומה היא יושבת: טז ותאמר להם הרהר לכו פן יפגעו ויגשו ככם הרדפים כשחלבו עמה לדרכם ונחבתם שמה חסרתו במקום מחבוא שלשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרכם: יז ויאמרו אליה הנשים תהי נקים אנחנו משבעתך הנה אשר השבעתנו: יח הרי אני תולים הדבר בך לעשות האות הנה הנח אנחנו באים בארץ אתתקנותי הכל חוט השני בארץ אתתקנותי הכל חוט השני

דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחרי כאשר יצאו הרדפים אחריהם: ה והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם עלהגג: ט ותאמר אליהנשים ידעתי כירנתן יהוה לכם אתהארץ מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם אותם: יא ונשמע ויפם לבבנו ולא לקמה עוד רוח נבירה באיש מפניכם להלחם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים מפעל ועלהארץ מתחת ומי ילחם וינצח את האלהים האדירים האלה: יב ועתה השבעונוא לי ביהוה פירעשיתי עמכם חסד כי ערנו לא עשיתם לי טובה מאומה לכן ועשיתם גםאתם עםבית אבי חסד ונתתם לי אות אמת סימן אמת, למען דעו כל ישראל לכל ישלחו בני ד: יג והחיתם אתאבי ואתאמי ואתאחי ואת אחיותי ואת פלאשר להם והצלתם אתנפשתינו ממות: יד ויאמרו לה הנשים נפשנו תחתיכם למות אם לא תגידו אתדברנו זה את האות שנחתה לך, שלא יעשו אחרים עם בית בחומה להציל והיה ברת יהוה לנו אתהארץ ועשינו עמך חסד שפתו לכם מתנות רבות וכבוד ואמת כמה שנחתה אתכם: טו ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה פני החלון אל מחוץ לחומה ובחומה היא יושבת: טז ותאמר להם הרהר לכו פן יפגעו ויגשו ככם הרדפים כשחלבו עמה לדרכם ונחבתם שמה חסרתו במקום מחבוא שלשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרכם: יז ויאמרו אליה הנשים תהי נקים אנחנו משבעתך הנה אשר השבעתנו: יח הרי אני תולים הדבר בך לעשות האות הנה הנח אנחנו באים בארץ אתתקנותי הכל חוט השני בארץ אתתקנותי הכל חוט השני

הצבוע בצבע ארום הנה אשר הודתנו בו, תקשרי להיות לאות וסימן בחלון אשר הודתנו בו ואתאביך

שי למורא

שהוא מקום מעברי המים של הירדן. (ט) נמנו, נמסו. (י) החרמתם, השמדתם. (יב) אות אמת, סימן ברור שפירושו. (יז) נקים אנחנו, הרי אני תולים הדבר בך לעשות את האות הנה. (יח) תקנותי, לשון כן וכלל השני, הצבוע בצבע ארם

עטרת מרים

וְאֶת־אֶמְךָ וְאֶת־אֲחִיךָ וְאֶת־כָּל־בֵּית אֲבִיךָ תֹאסֹפִי תִכְנְסֵי אֵלַיךָ הַכֹּתֶה: יֵשׁ וְהָיָה כָּל־אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדְּלָתִי בִּיתְךָ תְּחַוֶּצֶה דָּמוֹ כְּרֹאשׁוֹ הוּא נִחְסֵב כְּדָמוֹ שֶׁלֹּא שָׁמַר עֲצֻמוֹ וְאֶנְחֵנוּ נִקְיָם כִּי לֹא הָיָה אִפְשָׁר לְשָׁמְרוֹ מִן־הַמִּוִּתָּה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵתְךָ בְּפִית דָּמוֹ כְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־כּוֹ: כּוֹ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה בְּאִפְסוֹ שֶׁיִּמְלֹטוּ שָׂאֵר יוֹשְׁבֵי הָעִיר בְּיַד הַבַּיִת וְהֵינּוּ נִקְיָם מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כֹּא וְהֵאמֵר כְּדַבְּרֶיכֶם כִּי־הוּא וְתִשְׁלַחֶם דְּרֹד הָרִי וַיִּלְכוּ וְתִקְשֶׁר אֶת־תְּקֵנָת הַשָּׁנִי בְּחֵלּוֹן: כֹּב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרְדָּפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרְדָּפִים בְּכָל־הַדְּרָךְ וְלֹא מָצְאוּ:

שי למורא

שְׁנָקְרָא "שְׁנִי" כֹּג) וַיַּעֲבְרוּ, עֲבָרוּ
אֶת הַיַּרְדֵּן, כֹּד) כִּי כִּי־נָתַן ה' בְּיַדְנוּ
מִנָּה שְׂרָאוֹ שְׁהַצִּילֵם ה' בְּדְרָךְ גַּם.

כָּל־בֵּית אָבִיךָ תֹאסֹפִי אֵלַיךָ הַבַּיִתָּה:

יֵשׁ וְהָיָה כָּל־אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדְּלָתִי

בִּיתְךָ תְּחַוֶּצֶה דָּמוֹ כְּרֹאשׁוֹ וְאֶנְחֵנוּ נִקְיָם

וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵתְךָ בְּפִית דָּמוֹ כְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־כּוֹ:

כּוֹ וְאִם־תִּגְדִּי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהֵינּוּ נִקְיָם מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר

הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כֹּא וְהֵאמֵר כְּדַבְּרֶיכֶם כִּי־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיִּלְכוּ וְתִקְשֶׁר אֶת־תְּקֵנָת הַשָּׁנִי בְּחֵלּוֹן: כֹּב וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרְדָּפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרְדָּפִים בְּכָל־הַדְּרָךְ וְלֹא מָצְאוּ:

כֹּג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ מִהָרִי וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּיַדְנוּ וַיִּסְפְּרוּ־לּוֹ אֶת־כָּל־הַמַּצָּאוֹת אֲוֹתָם מִה שִׁקְרָה לָהֶם: כֹּד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ תְּכַלֵּה הַדָּבָר הוּא כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיַדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יְשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

יְהוָה בְּיַדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יְשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יתְבַרְךָ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקֹּדֵשׁ רִב־לְכֶם
 בְּנֵי לְוִי: ^ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַעוּנָא
 בְּנֵי לְוִי: ^ט הַמַּעֲט מִפֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶתְכֶם מֵעַדֹת יִשְׂרָאֵל לְחֻקֵּיב אֶתְכֶם אֵלָיו
 לַעֲבֹד אֶת־עַבְדֹת מוֹשֶׁן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי
 הָעֵדָה לְשִׁרְתֶּם: ^י וַיִּקְרַב אֶתְךָ וְאֶת־כָּל־אֲחֵיךָ
 בְּנֵי־לְוִי אֶתְךָ וּבִקְשַׁתֶּם ^{יא} גַּם־כְּהֻנָּה: ^{יב} לָכֵן אַתָּה
 וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מֵה־הוּא
 כִּי כְתִיב תְלוּנו קְרִי תְלוּנו עָלָיו: ^{יג} וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
 לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא
 נַעֲלֶה: ^{יד} הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ
 גַּם־הַשְּׁתַּרְרַר:

מִזו ^{טו} וַיִּקַּח קָרַח בְּנֵי־יִצְחָר בְּנֵי־קַהֲתָ בְּנֵי־לְוִי
 וְדָתָן וְאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בְּנֵי־פִלֵת בְּנֵי
 רְאוּבֵן: ^{טז} וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל חֲמוּשִׁים וּמְאֹתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי
 מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם: ^{יז} וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
 וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיֶם רִב־לְכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלֶם
 קִדְשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יְהוָה וּמִדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קַהֲל
 יְהוָה: ^{יח} וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ^{יט} וַיִּדְבַר
 אֶל־קָרַח וְאֶל־כָּל־עַדְתּוֹ לֵאמֹר כְּכֹר וַיִּדַע יְהוָה
 אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקֹּדֵשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת
 אֲשֶׁר יִבְחַרְבוּ וַיִּקְרִיב אֵלָיו: ^כ וְזֹאת עָשׂוּ קַחֲר־
 לְכֶם מַחְתֹּת קָרַח וְכָל־עַדְתּוֹ: ^{כא} וַיִּתְנוּ־בָהֶן אֵשׁ
 וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן | קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה

אגרות קודש

ב"ח, כ"ה סיון, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על הודעתו יום הולדת שלו ביום א' תמוז הבע"ל, הנה בטח ינהג בסדר יום הולדת,
 בעלי' לתורה, התבודדות לשעה עפ"י הכתוב בלוח היום יום י"א ניסן תשי"ג, לימוד מאמר דא"ח
 ביום זה ואם אפשר בע"פ וחזרתו אח"כ בחבורה ביום זה עצמו או בש"ק הבא אחריו, וכן בנתינת
 צדקה קודם תפלת שחרית ומנחה. והשי"ת יצליחו שיהי' יר"ש חסיד ולמדן ויסתדר בקרוב באופן
 המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

לפלא שאין מזכיר דבר ע"ד לימודיו בנגלה ובחסידות וכן ע"ד פעולותיו בזה על אחרים
 והרי סו"ס הרי זהו כל האדם. איז אף ווען לייגסט עס אפ?

בברכה.

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה בערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא הם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצרת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אין שום דבר, ולכן "אם אין תורה, אין דרך-ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך-ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומיוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א – פרשת אהו"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק – שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

להבנת העניין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחוברו יחדיו)?

ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך-ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך-ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך-ארץ¹?

יש שתירצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחרה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך-ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוח תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך-ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך-ארץ אין תורה.

אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי"אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמה לתורה, שהרי על פי פירושו הנ"ל צריך לפרש כך: מכיון שהתורה על הרוח תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמה – אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמה" שאם אין תורה אין קמה. והרי לדאבונו אי אפשר לומר שהרוב הם "בעלי תורה" שצריך להזהיר אותם שאם אין קמה אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

"קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה – לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם – "חכמתו" – מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת, עבודת המעשה = קבלת עול – מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

הגוף מוגבלת. לעומת זאת, אותו חלק בנשמה שאיננו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו – בדרך של "מקיף" – היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

(ב...) מ"ש בענין הרדיו שאחד מאברכי התמימים ידבר מזמן לזמן והשאר ישמעו, הנה ידועה השתדלות נשיאנו הק' ואשר דרשו גם מאתנו שיפוצו המעיינות וסעיפיהם במרחב היותר גדול. ולכן אם יש לחשוב ע"ד הנ"ל, צריך לחפש אופן שיוכל להגיע לחוגים רחבים, ולא רק למספר מצומצם של אנשים. וכיון שאיני בקי בהחוקים עד"ז במדינה זו, איני כותב בפרטיות יותר, אבל בודאי ע"י חקירה ודרישה יוכל להוודע גם עד"ז.

(ג) מ"ש אודות השאלה שיבשלו עתה מבלי הכשר תחלה, בהתנורים החדשים שנעשו ע"י עלקטרי, ויכולים לקבוע את מדת החום והלחץ כו', אשר במילא יש לומר שעל זה לא חל הענין דאין אנו בקיאים בחליטה (דן חליטה - יעוין פ"ת ס"י"ח בסי' סט) כו'. הנה כלך מדרך זו, כי באופן כזה הרי ניתנה הבחירה לכל אחד ולכל אחת מהנשים שבידה לפסוק שאלות וכן החום והלחץ וסו"ס יפסקו בזה גם המשרתים האינם יהודים, שלפעמים מוסרים להם את הבישול וכו', וכבר ראינו כמה פרצות שהתחילו מהיתרים כמו אלו (אף שהתחלת ההיתר הי' לפעמים אויסגעהאלטען עפ"י השו"ע), ולא צריכים להראות קונצין כיון שאנו איננו אקראבאטען בצירק כו', כ"א שלוחים של הקב"ה להאיר את העולם באור תורה ומצוה, ובמילא צריך למלוח הבשר ולהדיח קודם ולאחר המליחה. ולא לשכוח שהכוונה והרמז בהוצאת הדם מהבשר ע"י המלח הרי המוסר השכל בזה הוא שצריך להוציא החיות והתוקף מהנה"ב, ורק אז תוכשר להיות בשר כבשר האדם, מלשון אדמה לעליון לאדם העליון היושב על הכסא. והאריכות בזה אך למותר.

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה				שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	זמן תפילה	סוף זמן קריאת שמע	
			מג"א		אדמו"ר		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א				
			ש	א	ש	א												ש
באר שבע (ק)	5:37	5:36	8:26	8:25	9:06	9:06	10:18	10:18	10:10	10:18	13:14	13:16	19:42	19:44	20:11	20:14	19:24	20:26
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:22	8:21	9:03	9:03	10:16	10:16	10:17	10:16	13:14	13:15	19:48	19:51	20:15	20:18	19:17	20:30
ירושלים (ק)	5:34	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:16	10:16	10:17	10:16	13:13	13:14	19:47	19:49	20:11	20:14	19:09	20:26
תל אביב (ק)	5:35	5:34	8:24	8:24	9:05	9:05	10:18	10:18	10:18	10:18	13:15	13:16	19:44	19:47	20:14	20:17	19:24	20:29
אוסטריה, וינה (ק)	4:57	4:54	7:42	7:39	8:53	8:52	10:14	10:14	10:14	10:14	13:33	13:34	20:49	20:54	21:33	21:38	20:35	21:57
אוסטריה, מלנבורג (ח)	7:28	7:31	9:12	9:14	9:51	9:53	10:42	10:43	10:43	10:42	12:48	12:49	17:10	17:09	17:40	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:07	5:04	7:55	7:53	8:59	8:59	10:19	10:19	10:19	10:19	13:34	13:36	20:45	20:49	21:26	21:30	20:30	21:48
אוקראינה, דניינץ (ק)	4:32	4:29	7:18	7:15	8:27	8:28	9:49	9:49	9:49	9:49	13:07	13:08	20:23	20:27	21:06	21:11	20:09	21:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:41	4:38	7:26	7:22	8:37	8:38	9:59	9:59	9:59	9:59	13:18	13:19	20:36	20:40	21:19	21:25	20:22	21:44
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:58	4:55	7:35	7:29	8:58	8:59	10:22	10:22	10:22	10:22	13:44	13:46	21:10	21:14	21:56	22:02	20:56	22:24
אוקראינה, קייב (ק)	4:50	4:47	7:26	7:18	8:50	8:51	10:14	10:14	10:14	10:14	13:37	13:38	21:03	21:08	21:50	21:56	20:49	22:18
אחד אמריקות, אבו דאבי (ח)	5:33	5:33	8:19	8:19	9:56	9:55	10:05	10:05	10:06	10:05	12:55	12:56	19:08	19:11	19:35	19:38	18:50	19:49
איטליה, מילאנו (ק)	5:37	5:35	8:26	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	10:47	10:47	14:00	14:02	21:09	21:14	21:46	21:51	20:52	22:08
אקוודור, קיטו (ח)	6:09	6:10	8:38	8:39	9:09	9:10	10:11	10:11	10:12	10:11	12:43	12:44	18:16	18:17	18:40	18:41	17:59	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:54	7:57	9:43	9:45	10:21	10:23	11:14	11:12	11:14	11:12	13:22	13:23	17:51	17:51	18:20	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילינה (ח)	9:03	9:07	10:39	10:42	11:21	11:24	12:10	12:12	12:10	12:12	14:14	14:15	18:24	18:23	18:57	18:56	18:05	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:41	5:39	8:32	8:31	9:21	9:21	10:37	10:37	10:37	10:37	13:42	13:43	20:29	20:33	21:03	21:07	20:14	21:21
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:26	5:24	8:17	8:16	9:08	9:08	10:25	10:25	10:25	10:25	13:31	13:33	20:23	20:26	20:58	21:02	20:08	21:16
ארה"ב, ג'סי סיטי (ק)	5:26	5:25	8:18	8:17	9:09	9:09	10:25	10:25	10:25	10:25	13:32	13:33	20:23	20:27	20:58	21:02	20:08	21:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:57	5:55	8:48	8:47	9:42	9:41	10:59	10:59	11:00	11:00	14:08	14:10	21:05	21:08	21:41	21:45	20:50	22:01
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:20	9:09	9:09	9:48	9:48	11:01	11:00	11:01	11:00	13:55	13:56	20:20	20:23	20:48	20:51	20:03	21:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:14	10:28	10:27	10:28	10:27	13:26	13:27	20:00	20:03	20:30	20:33	19:44	20:46
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:53	11:03	11:03	11:03	11:03	13:53	13:55	20:10	20:12	20:37	20:40	19:54	20:51
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:20	5:18	8:11	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	10:20	10:20	13:28	13:29	20:21	20:24	20:56	21:00	20:06	21:15
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:51	5:49	8:42	8:41	9:32	9:33	10:49	10:49	10:49	10:49	13:56	13:57	20:46	20:50	21:21	21:25	20:31	21:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:17	5:15	8:08	8:07	9:01	9:01	10:18	10:18	10:18	10:18	13:27	13:28	20:21	20:25	20:57	21:02	20:07	21:17
בוליביה, לה-פס (ח)	6:55	6:57	9:09	9:10	9:41	9:43	10:39	10:40	10:39	10:39	13:01	13:02	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:30	5:27	7:58	-	9:33	9:34	10:57	10:57	10:57	10:57	14:21	14:23	21:51	21:57	22:40	22:46	21:38	23:09
בלגיה, ברוסל (ק)	5:32	5:29	8:05	7:53	9:34	9:35	10:58	10:58	10:58	10:58	14:22	14:23	21:50	21:55	22:38	22:44	21:36	23:06
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:42	6:45	8:48	8:50	9:22	9:23	10:19	10:17	10:19	10:17	12:35	12:36	17:32	17:32	17:53	17:54	17:09	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:29	6:31	8:36	8:37	9:09	9:11	10:05	10:07	10:05	10:05	12:23	12:24	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:47	4:44	7:08	-	8:51	8:50	10:15	10:15	10:15	10:15	13:40	13:41	21:13	21:18	22:00	22:07	21:00	22:30
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:44	4:41	-	-	8:54	8:53	10:20	10:20	10:20	10:20	13:49	13:51	21:31	21:36	22:25	22:32	21:20	22:59
גרמניה, ברלין (ק)	4:48	4:44	-	-	8:54	8:53	10:19	10:19	10:19	10:19	13:46	13:48	21:24	21:30	22:14	22:21	21:09	22:46
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:19	5:16	7:57	7:51	9:19	9:19	10:42	10:42	10:42	10:42	14:04	14:06	21:29	21:34	22:16	22:21	21:15	22:43
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:48	6:51	8:51	8:52	9:25	9:25	10:20	10:21	10:20	10:20	12:36	12:37	17:30	17:29	17:49	17:49	17:04	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:00	8:42	8:43	9:16	9:17	10:25	10:25	10:25	10:25	13:10	13:11	19:14	19:16	19:39	19:42	18:57	19:52
הודו, פונה (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:21	10:21	10:21	10:21	13:06	13:07	19:09	19:11	19:34	19:36	18:52	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	4:49	4:47	7:36	7:33	8:44	8:43	10:04	10:04	10:04	10:04	13:21	13:23	20:35	20:40	21:18	21:23	20:21	21:41

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח באה"ק (פרשת בהעלותך בחו"ל) - בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:29	7:20	7:21	8:12	8:12	9:29	9:29	12:37	12:36	20:08	20:04	19:13	20:22
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:41	9:41	10:57	10:57	14:01	14:00	21:20	21:17	20:28	21:34
מולדובה, קושינב (ק)	5:10	5:12	7:57	8:00	9:05	9:06	10:26	10:26	13:44	13:42	21:36	21:36	20:40	21:59
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:14	9:13	10:22	10:22	13:08	13:07	19:38	19:14	18:55	19:50
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:05	8:01	9:29	9:27	10:15	10:12	11:01	10:59	12:58	12:58	17:30	16:52	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:55	8:33	8:33	9:44	9:44	12:36	12:36	19:24	18:59	18:40	19:39
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:47	7:37	7:38	8:28	8:28	9:44	9:44	12:50	12:51	20:13	19:42	19:21	20:31
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:57	9:28	9:27	9:58	9:58	11:01	11:01	13:33	13:34	19:32	19:10	18:52	19:43
פולין, ורשא (ק)	4:15	4:19	-	-	8:23	8:25	9:49	9:49	13:16	13:17	21:42	20:56	20:37	22:12
פרו, לימה (ח)	6:25	6:23	8:43	8:41	9:14	9:13	10:13	10:12	12:37	12:38	18:14	17:51	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:53	8:40	8:42	9:44	9:44	11:04	11:04	14:18	14:19	22:05	21:30	21:11	22:28
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:50	8:30	8:34	9:47	9:48	11:09	11:09	14:29	14:30	22:33	21:55	21:34	22:58
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:16	8:17	8:48	8:47	9:52	9:51	12:26	12:27	18:30	18:08	17:49	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:38	8:27	8:28	9:24	9:25	10:43	10:43	13:54	13:55	21:32	21:02	20:40	21:53
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:07	7:55	7:57	8:58	8:58	10:18	10:18	13:31	13:33	21:18	20:44	20:24	21:40
קפריסין, לינקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:22	9:06	9:06	10:20	10:20	13:20	13:21	20:27	19:59	19:40	20:43
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:19	4:23	-	-	8:36	8:37	9:35	9:36	10:04	10:04	22:25	21:32	21:13	23:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:46	3:51	-	-	8:06	8:07	9:35	9:36	13:11	13:12	22:08	21:17	20:53	22:51
רוסיה, רוסובט על-הידן (ח)	4:25	4:28	7:12	7:15	8:21	8:22	9:42	9:42	12:59	13:00	20:16	20:12	19:57	21:17
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:32	8:16	8:19	9:25	9:26	10:47	10:47	14:03	14:05	21:27	21:22	21:03	22:23
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:29	8:28	9:02	9:01	10:08	10:08	12:49	12:50	19:08	18:45	18:27	19:20

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב